

ڈاکٹر ذاکر حسین انسپری

DR. ZAKIR HUSAIN LIBRARY

JAMIA MILLIA ISLAMIA
JAMIA TEGHUR

NEW DELHI

Please examine the book before
taking it out. You will be res-
ponsible for damage to the book
discovered while returning it.

Rate

D U E D A T E

No. 954.025
164A.155

Acc. No. X-770

Late Fine Ordinary books 25 p. per day, Text Book Re. 1/- per day, Over night book Re. 1/- per day.

[illegible]

مروغاب
مزارات (۱)

بلاد مشرق

مشتنگ ..

۱۳۸

۲۵۱

حوض منمن بر بالای کشتیها

• حرف خاء •

۱۰۹	خانوه (از سیکار بیانه)
۱۹۹	خانپور
۲۱۳	خاف
۲۵۵	خانه کان
۸۴ - ۸۰ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۰ - ۶۳			خنا (هظا)
۷۳	خنس
۲۸۲	خنلان مشهور به کولاب (شف کان)
۸۸ - ۸۵ - ۸۳	آب خچند (میجون)
۸۸ - ۸۵	شهر خچند
۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۳ - ۵۷ - ۱۹			ولایت خراسان
۱۶۸ - ۱۲۱ - ۱۱۹ - ۹۹ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۰ - ۸۹			
۲۳۵ - ۲۹۹ - ۲۲۴ - ۲۱۴ - ۲۱۳ - ۲۵۹ - ۲۰۲			
۸۱	قلعه خرماتو
۱۱۴ - ۱۰۳	خرید
۲۲۰	خرزبیل
۲۲۳	خرابه
۳۶۱			خرگاه بر عدد بروج میهر

۵۷۵۲

۸۵ ..

۱۱۵ ..

۲۶۲ ..

۳۵۶ - ۱۱

۱۳۵ ..

۱۵۲ ..

نیلاب

نومار

۱۵۱

۱۹۶ قلعه چندبري

۱۳۳ چولي مېهېر

۱۷۰ - ۱۶۳ چوسه

۸۷ چهارباغ اندجان

۱۰۵ چهارباغ دارالخلافت آگوه مشهور به مشقبېشت

۱۱۸

۲۱۱ چهارباغ هرات

۲۳۹ - ۲۳۰ چهارباغ کابل

۲۳۳ چهار دره (در قندهار)

۲۳۹ چهارباغ قندهار

۳۰۸ چهارباغ نزه جلال آباد

۷۳ - ۵۷ ملک چین

۱۳۹ - ۱۳۰ - ۱۲۸ - ۱۲۹ قلعه چیتور

۱۵۹ - ۱۳۳ - ۱۳۳ چیتور

• حرفه حاد •

۵۷ ديار حبشه

۲۷۹ - ۲۰۳ - ۱۹۱ - ۱۸۸ - ۱۸۹ - ۵۵ حجاز

۳۹۳ - ۳۳۰ - ۳۰۸ - ۲۸۳

هراث (هري) ۲۰۹ - ۲۰۶ - ۲۰۵ - ۱۲۱ - ۹۰

۲۸۷ - ۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۰ - ۲۱۳ - ۲۱۳ - ۲۱۲

۲۳۳ - ۲۹۰

۱۸۶ ولایت هردوز

۳۶۷ - ۳۳۳ - ۳۳۲ قصبه مرهانه

هزار جات ۹۰ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۲۶۸ (شف هزاره)

۲۶۸ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۲۶۸ (شف هزاره)

۱۰۱ عزراجه سلطان مسعودي

۲۱۹ - ۲۰۳ آب هلیند (هیرمند)

۳۲ - ۳۱ - ۳۸ - ۳۶ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ هندوستان

۸۸ - ۸۲ - ۸۱ - ۷۹ - ۵۷ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰

۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۳ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۸۹

۱۱۱ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰

۱۵۳ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۳ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۳

۱۹۶ - ۱۹۱ - ۱۷۵ - ۱۷۳ - ۱۶۸ - ۱۶۲ - ۱۵۷

۲۸۷ - ۲۸۵ - ۲۸۳ - ۲۴۹ - ۲۳۲ - ۲۲۳ - ۲۱۶

۲۲۳ - ۲۲۱ - ۲۱۹ - ۲۰۳ - ۲۰۱ - ۲۱۱ - ۲۱۰

۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۱۹ - ۲۱۶ - ۲۱۵ - ۲۱۴

۲۲۳ - ۲۲۰ - ۲۲۹ - ۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۲۶ - ۲۲۵

۲۵۶ - ۲۲۵ - ۲۰۳ - ۲۵۱ - ۲۵۰ - ۲۳۹ - ۲۳۷

۲۷۰ - ۹۰ هندوکوه

۱۳۱ سرکار هندیه

۱۲۹ هردل

.. .. . هیرو پور

• حرف یاء •

یلنکی

پارکند

هرواز پاری کابل

۳۵۳

• حرف نون •

۱۲۸

۱۳۷

۲۸۶ - ۲۸۳ - ۲۸۲ - ۲۵۲

۵۳

۱۳۰ - ۱۳۷

۱۳۲

۲۳۳

۲۳۳

۸۷

۹۲ (شف کاف)

۱۳۲ - ۱۳۱

۱۹۷ - ۱۷۱ - ۱۷۰

۲۱۵ - ۸۰

۹۲

۱۳۳

۱۶۰

۳۱۲ - ۳۱۰ (شف سین)

۳۱۲

• حرف واو •

۱۷۹

۹۹ (شف دال)

۲۱۳

۱۸۳ - ۱۷۹

• حرف هاء •

۱۳۹ - ۱۳۷

مشهد مقدس (اقدس) ۲۰۴ - ۲۰۸ - ۲۱۳

۲۱۵ - ۲۱۹ - ۲۲۱

مصر ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹

ممبوره ۲۳۷

دیار مغرب

مغولستان (زمین مغول) (مغولستان)

۶۴ - ۶۸ - ۸۳

مکه معظمه

ملتان ۹۲ - ۱۱۲ - ۱۷۱

قلعه ملوت

مدینه منور (مدینه الحکما)

مندراول (مندرايل)

مندهاگر

مندسور

مندو ۱۳۲ - ۱۳۳ - ۱۳۵ - ۱۴۲

قلعه مندو

منگیر

منا (در مکه معظمه)

مویه

موضع نیرگران

موی

مهاون

آب مهندري

میدان

میوات

میان دوآب

میرتبه

کوه لکه

لنگان (لنگانات)

قصبه لیری ۱۷۲ - ۱۷۳ - ۱۷۴ - ۱۷۷ - ۱۷۸

۱۷۹ - ۲۰۱

لرگنده (لره گنده)

۲۰۶ - ۲۱۱

لر

حرف میم

ماوراءالنهر ۶۲ - ۷۳ - ۷۵ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۲

۸۸ - ۹۱ - ۲۸۷ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۳۳۵

ماچین

ماوندن

ولایت مالوه ۱۲۲ - ۱۳۰ - ۱۴۱ - ۱۴۲ - ۱۴۴ - ۱۴۹

۱۸۵ - ۳۳۹

پل مالان

دروازه ماشور قندهار ۲۴۰

۳۲۵ - ۳۴۴ - ۳۴۵ - ۳۴۷

ماچهوره

آب ماچهوره ۳۲۵

ولایت مانکوت ۳۲۶ - ۳۶۷

قلعه مانکوت ۳۳۶

مجموع آباد ۱۴۰ - ۱۴۱ - ۱۴۳

محولات ۲۱۳

مداین ۵۸

مرغینان ۸۵ - ۸۸

۸۹

۹۰

۲۲۹

۵۸ - ۶۳

۱۹۰ - ۱۹۲ - ۲۳۱

۱۷۳ - ۱۶۹ - ۱۴۹ - ۱۴۷ - ۱۴۶ - ۱۴۵ - ۱۴۲	۱۲۹	قصبة كنفار
۲۶۳ - ۲۲۲ - ۱۸۹ - ۱۸۵ - ۱۷۷	۱۵۸	آب كنباس (آب سیاہ)
۱۵۲	۲۴۱ - ۲۳۰	دروازه كندكان حصار قندهار
قصبة كدهي	۳۱۰ (شف نون)	كنور نوركل
گذر چوسه .. ۱۵۹ - ۲۲۲ (شف چ)	۳۱۲	كندمك (كندمك)
گذر ماله (در كابل)	۵۷ - ۵۳	شهر كوفه
گرجستان	۹۱	كول ملك
گريدز .. ۱۰۱ - ۲۴۴ - ۳۰۸ - ۳۱۱ - ۳۲۳	۱۰۶	كول قنچپور (غدير)
ولايت گرمسير .. ۲۰۲ - ۲۰۳ - ۲۲۱ - ۲۲۷	۱۵۴ - ۱۱۱	قصبة كول
گلپار (گلزار) .. ۲۶۹ - ۲۷۵ - ۳۰۹	۱۳۰	كولاب مندهور
كنبد هرمان (كنبد اهرام مصري) ۵۶	۱۳۶	كولي واره
.. .. . (شف الف)	۱۸۰	كول جوگي
درياي گنگ ۱۰۰ - ۱۰۳ - ۱۱۳ - ۱۱۴	۲۲۹	كوچه بند (در قندهار)
۱۲۴ - ۱۴۵ - ۱۴۸ - ۱۵۷ - ۱۵۸ - ۱۵۹ - ۱۶۳	۲۸۶ - ۲۷۸ - ۲۷۱ - ۲۵۲	كولاب (در بدخشان)
۳۳۹ - ۱۶۶	۲۹۳ - ۲۱۲
گنبد سفيد (در قندهار) ۲۳۸	۲۵۳	آب كوچه
گوالبار ۹۹ - ۱۰۴ - ۱۱۲ - ۱۵۶ - ۱۸۶	۲۸۹	كوچه بند باخ
حصار گوالبار .. ۱۰۰ - ۱۹۶ - ۳۳۶	۹۲	كوت
گور كوپور	۱۰۱	پرگنه كهرام
گهات كرچي (گهات كرچي) ۱۴۴	۱۰۳ - ۱۰۲	حصار كهندار (كندهار)
• حرف لام •	۱۵۲	كهلكام
لاهور ۹۳ - ۹۴ - ۱۲۵ - ۱۲۲ - ۱۳۵ - ۱۳۶ - ۱۵۶	۳۲۶	كهاور
۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۷ - ۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۹۵ - ۲۲۲	۹۲	كي
۳۴۲ - ۳۴۳ - ۳۴۶ - ۳۵۱ - ۳۵۵ - ۳۵۶ - ۳۶۶	۲۰۵	كهلكي
قلعه لاهور		
آب لاهور		
لكهنؤ		
قصبة لكهنؤ		
قلعه لكهي		

• حرف كاف •

۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۷ - ۱۲۶ - ۱۲۴	ولايت گجرات
۱۴۱ - ۱۳۸ - ۱۳۵ - ۱۳۴ - ۱۳۳ - ۱۳۱ - ۱۳۰	

۹۰	قراقرم	۱۱۴ - ۱۰۲	قازي پور
۷۳	قرغز	۹۱	قلعه محمدان
۳۰۹ - ۲۹۵ - ۲۹۱ - ۲۷۳ - ۲۷۱ - ۲۵۱	قرباغ	۹۲	غر (غورنگ)
۲۸۳ - ۲۸۲	قزاقکين (قزاقکين)	۹۱ - ۸۲ - ۸۱ - ۷۵ - ۱۴	غزني (غزنه) (غزني)
۲۱۵ - ۲۰۵	قزوين	۲۲۵ - ۲۰۰ - ۱۷۵ - ۱۶۶ - ۱۰۱ - ۹۴ - ۹۲	
۳۹۰	قصر رولان	۲۷۴ - ۲۵۸ - ۲۵۷ - ۲۴۹ - ۲۴۴ - ۲۴۳ - ۲۳۰	
۲۵۸ - ۲۳۱ - ۲۲۵ - ۸۹	قلاک از مضافات قندهار	۳۰۸ - ۳۰۷ - ۳۰۹ - ۲۹۸ - ۲۸۹ - ۲۸۳ - ۲۷۳	
۲۶۶		۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۱۵ - ۳۱۲ - ۳۱۱ - ۳۰۹	
۲۲۱	قلعه کلا	۳۶۲ - ۳۳۴ - ۳۳۳	
۱۳۵ - ۱۳۴ - ۱۱۲ - ۱۰۲ - ۱۰۰ - ۴۳	قنوج	۲۵۷	قلعه غزني
۳۵۶ - ۱۸۵ - ۱۶۳ - ۱۵۵ - ۱۵۴ - ۱۴۹ ..		۳۰۷	غزو شهبدين
۹۸ - ۹۷ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۱ - ۸۹ - ۸۲	قندهار	۲۱۳	غوريان
۱۳۵ - ۱۲۶ - ۱۲۵ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۱۴ - ۹۱		۲۹۴ - ۲۹۱ - ۲۷۲ - ۲۶۹ - ۲۵۵	غور بند (غوري)
۱۸۹ - ۱۸۸ - ۱۸۵ - ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۷۰ - ۱۳۶		۳۰۱ - ۲۹۹	(شف غوري)
۲۰۰ - ۱۹۵ - ۱۹۳ - ۱۹۳ - ۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۹۰		۲۸۳ - ۲۷۶ - ۲۶۹ - ۲۶۸ - ۲۶۰	غوري
۲۲۵ - ۲۲۴ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۰۵ - ۲۰۲ - ۲۰۱		۲۶۹	قلعه غوري
۲۳۳ - ۲۳۱ - ۲۳۰ - ۲۲۹ - ۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۲۶		• حرف فار •	
۲۴۲ - ۲۴۱ - ۲۴۰ - ۲۳۹ - ۲۳۸ - ۲۳۶ - ۲۳۵		۸۱ - ۷۹ - ۵۶	فارس (فرس)
۲۶۶ - ۲۶۱ - ۲۵۸ - ۲۵۷ - ۲۴۸ - ۲۴۶ - ۲۴۳		۱۱۱ (شف سين)	فتحيود (سکري)
۳۱۱ - ۳۰۹ - ۳۰۴ - ۳۰۳ - ۲۹۸ - ۲۹۲ - ۲۷۳		۸۸ - ۸۵ - ۸۳	ولايت فرغانه
۳۵۷ - ۳۳۴ - ۳۳۳ - ۳۳۲		۲۱۸ - ۲۱۳	فرا
۲۶۵ - ۲۵۳ - ۲۵۱ - ۸۶	قندز (قندوز)	۸۵ (شف شين)	فناکت (شاهرخيه)
۳۱۱ - ۲۹۳ - ۲۹۲ - ۲۹۱ - ۲۸۳ - ۲۷۶ - ۲۷۵		۲۱۳	فوشنج
۳۱۶		۸۰	فیروزه کوه
۲۲۹ - ۲۰۱ - ۲۰۰	قلعه قندمار	۳۶۰ - ۱۵۶	فیروز آباد
• حرف کاف •		۳۶۶ - ۳۵۵ (شف حاء)	جهار فیروزه
۲۸۵ - ۱۹۸ - ۱۳۵ - ۱۱۵ - ۹۹ - ۸۵ - ۷۵	کاشغر	• حرف قاف •	
۳۳۲ - ۲۹۱		۳۰۵ - ۳۰۴ - ۳۰۳ - ۸۳ - ۷۹ - ۷۳	دشت قباقي

صوفی آباد
 • حرف ضاد •

فستی ۲۵۵ - ۲۶۸ - ۲۹۳ - ۲۹۶ - ۲۹۷ - ۳۰۰
 • حرف طاء •

طایقان (طالقان) ۷۳ - ۲۵۳ - ۲۶۰ - ۲۷۱ - ۲۷۵
 ۲۷۶ - ۲۸۳ - ۲۹۲ - ۲۹۳

طارم ۲۲۰
 قلعه طایقان ۲۷۷

آب طایقان ۲۸۰
 طبل عدل ۳۶۱

شهر طوس ۲۲۹
 • حرف ظاء •

قلعه ظفر ۱۱۵ - ۱۲۹ - ۲۰۰ - ۲۳۶ - ۲۵۳ - ۲۵۵
 .. ۲۷۱ - ۲۷۵ - ۲۷۶ - ۲۸۳ - ۲۹۲ - ۲۹۳

• حرف عین •

ملک عجم ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۸۱
 عراق ۱۶ - ۵۷ - ۸۱ - ۸۲ - ۹۱ - ۱۸۸ - ۱۹۰

۱۹۱ - ۲۰۲ - ۲۰۵ - ۲۱۳ - ۲۱۳ - ۲۲۳ - ۲۲۴
 .. ۲۵۹ - ۲۸۴ - ۲۹۹ - ۳۱۱

عراقین ۷۹
 عرب ۸۱

عقبة کشمیر ۱۷۱
 عقبة پنوج ۱۹۷

کوه مقابین ۲۶۲ - ۲۶۳
 علیکار ۳۰۷

علیشنگ ۳۵۷
 میسنی خیل ۹۲

• حرف غین •

قلعه سیهوان ۱۷۶

سوری ۱۸۱
 قلعه سوری ۱۹۰

سیستان ۲۰۳ - ۲۰۴ - ۲۱۳ - ۲۲۱
 سیاه سنگ ۳۰۹

سیاه آب میان سرخاب و گندمک ۳۱۲
 • حرف شین •

ملک شام ۵۳ - ۵۷ - ۶۰ - ۷۹ - ۸۱ - ۳۰۸
 شاهرخیه (فناکت) ۸۴ (شف فاد)

شال ۱۹۰ - ۲۰۲ - ۲۴۱ - ۲۴۹
 شاحدان ۲۵۳ - ۲۵۵

صالح شرقیه ۱۱۳ - ۱۲۹ - ۱۳۹ - ۱۶۲
 شکر تلو ۱۳۴

دریای شمال ۵۸
 قلعه شمس آباد ۱۱۲

شمه ۱۴۷
 قصبه شمسی ۲۲۰

دریای شوری ۱۳۳ - ۱۳۱
 شور اندام ۳۳۳ - ۳۳۴

باغ شهر آرا (درکابل) ۲۲۶ - ۲۳۱
 شهر کهنه (درقندهار) ۲۲۹ - ۲۳۳

شهر بند بلخ ۲۸۹
 شهر لوز ۷۹

شیره ۹۲
 شیرپور ۱۵۲

• حرف صاد •

صد دره ۹۹
 مسجد صفا ۱۴۹

آب سند (نیلاب) ۷۳ - ۷۵ - ۷۹ - ۹۱ - ۹۲ - ۹۴	۹۴	مروارو
۱۷۱ - ۱۷۲ - ۱۸۵ - ۲۰۰ - ۲۲۷ - ۲۳۰ - ۲۳۱	۱۱۴	مروار
۳۳۱ - ۳۳۲ (شف نون)	۱۳۱ - ۱۳۳	سریکچ (سریکچ)
۱۰۰ - ۱۰۲	۱۴۸	مرو
۱۰۲ - ۱۱۱ - ۱۱۶ - ۱۲۳	۱۶۷	سرای دولنگان
۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۸۵ - ۲۵۳	۱۹۱	سری نگر
۲۶۸	۲۱۳	سرای فرهاد
۵۴	۲۱۳	سرخس
۵۷ - ۵۸	۳۱۲	سرخاب
۵۷	۷۳	سفین (سفین - سفین)
۸۹	۲۱۴	باغ سفید هرات
۹۲	۳۱۸	کوه سفید سنگ
۱۳۳ - ۱۳۳	۵۷	سقلاب
۱۸۶ - ۱۴۲ - ۱۴۱	۱۰۶ - ۱۰۶ (قشیر)	سکری (سکری - قشیر)
۱۴۲	(شف فاه)
۱۴۸	۱۱۴	سکندر پور
۱۵۶	۶۳ (شف سیال)	سیلکی (سیل)
۲۱۵	۳۶۶ - ۱۷۰	دریای سلطان پور
۳۳۶	۱۷۰	سلطان پور
۳۴۴ - ۲۲۴ - ۱۶۹ - ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۹۸	۲۱۷ - ۲۱۶ - ۲۱۵	سلطانیه
۳۶۶ - ۳۵۵ - ۳۵۳ - ۳۵۱ - ۳۵۰ - ۳۴۹ - ۳۴۵	۳۵۱	ملیم گدده
۱۴۸ - ۱۴۷	۹۶ - ۹۱ - ۸۸ - ۸۵ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۰	سمرقند
۲۱۴	۱۱۳ - ۹۹
۲۱۹	۱۶۱ - ۹۷	سمانه
۵۹ (شف سیلکی)	۲۱۵	سمان
۸۴	۱۸۵ - ۱۸۳ - ۱۷۸ - ۱۷۱ - ۱۳۵ - ۵۷	سند
(شف خاء)	۳۳۹ - ۳۲۶ - ۳۲۳ - ۲۵۷ - ۲۲۲ - ۲۰۰ - ۱۸۹
۱۷۱ - ۹۴	۳۳۱

۱۲۹ - ۹۵ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۰	ملک روم	۳۱۰	دکه
۱۶۸	۱۰۳	دلمو
۷۹ - ۷۳	روس	۸۰	دمشق
۸۱	حصار روم	۱۳۱	دندوکه
۲۶۱	روغه بابا ششیر	۲۳۹	دوکي
۱۴۸	رهتاس	۱۲۴ - ۱۱۶ - ۱۰۰ - ۹۸ - ۵۱	دارالملک دهلي
۳۴۱ - ۳۳۶ - ۱۹۹ - ۱۵۷ - ۱۵۳	قلعه رهتاس	۱۶۷ - ۱۵۶ - ۱۵۴ - ۱۴۹ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۷	..
۳۴۲	۳۵۱ - ۳۵۰ - ۳۴۴ - ۳۲۵ - ۲۶۹ - ۱۸۷ - ۱۶۹	..
۱۶۷	قصبه رهنک	۳۶۵ - ۳۶۲ - ۳۶۰ - ۳۵۹ - ۳۴۳	..
۲۱۵	ري	۱۱۳ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۰	دهرلپور
۳۲۷	ريوارى	۱۹۶	ولايت دهندهيره
• حرف زاد •		۲۰۰	دهنکوه
۲۱۳	زاوه	۲۶۱	ده افغانان
۳۲۲ - ۲۶۱ - ۲۶۰	زمزمه (زمه)	۳۵۱	قلعه دهلي
۵۵	مدينه زها (زها)	۷۱	ديلون بلدق
۲۲۲ - ۲۱۴ - ۲۱۳	زيارتگاه هرات	۸۱ - ۷۹	ديار بکر
• حرف سين •		۳۴۳ - ۱۱۰ - ۹۳	ديپال پور
۱۳۰ - ۱۰۶	سارنگپور	۱۲۴	شهر دين پناه
۱۹۷ - ۱۲۱ - ۱۶۹	کوه سارنگ	۱۴۵ - ۱۴۳ - ۱۳۱ - ۱۳۴ - ۱۳۳	پندر ديب
۱۸۱	سانامير	۱۷۹	قلعه ديوراول
۲۱۸	چشمه ساؤق بلق (ساورق بلق)	• حرف راد •	
۲۵۲	کنل سامان	۱۱۲ - ۱۰۰	راپري
۲۹۹ - ۲۹۶	سال اولنگ	۱۴۳ - ۱۰۶	رايسون
۳۵۱ - ۳۵۰	سامانه	۱۹۶ - ۱۳۰	قلعه رايهون
۲۳۴ - ۲۲۰ - ۲۱۵ - ۲۰۶	ولايت سبزوار	۱۹۹ - ۱۷۰	راجوري
۳۰۷	ده سبز	۲۹۳ - ۲۷۱	رستانق
۳۴۴ - ۱۲۵	آب سئنج مشهور باب لورهيانه	۱۲۸	قلعه رننډپور
۵۳	کوه سرنديپ (قدم گاه آدم عم)	۱۹۶	رننډپور

۲۲۰	خلخال	۸۰	حرمین شریفین
* ۲۷۹	خاسان	۲۳۸	بابا حسن ابدال
● ۲۸۸ - ۲۸۷	خلم	۳۵۵ - ۳۵۲ - ۳۵۱ - ۱۰۲ - ۹۳	سرکار حصار فیروزه
۲۷۱	خملنگان	۳۵۲	قلعه حصار
۹۶ - ۷۹ - ۷۵	خوارزم	۸۰	شهر حلب
۷۹	خوزستان	۱۵۶	حمید پور
۱۹۹ - ۱۹۵ - ۹۳	خوشاب	۱۳۳	موض صاب الهلک
۲۷۵ - ۲۶۰ - ۲۵۳ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۹۱	خوست	۲۱۸
۲۹۳ - ۲۸۳					
۲۲۹	خواجه خضر					
۲۶۱ - ۲۴۳	خواجه پشته					
۲۳۸	خواجه ریگ روان					
۲۹۱ - ۲۹۰ - ۲۴۸	خواجه سیاران					
۳۲۵ - ۹۱	خیبر					
۲۶۱	خیابان نزد کابل					

● حرف دال ●

۹۶	دارالمرز
۲۳۳ - ۲۲۹ - ۲۰۳ - ۱۶۱	دالور زمین (زمین داور)
۲۸۳ - ۲۶۶ - ۲۵۹ - ۲۵۷ - ۲۴۹ - ۲۴۳ - ۲۴۱
۳۳۳ - ۳۳۳ - ۲۸۵
۲۱۵	داسغان
۸۳	دره کنز (شف کان)
۱۹۸	دره لار
۲۵۳	دوسک (ورسک)
۲۵۸	دروازه طاقیه دوزان (دروازه کابل)
۲۹۶	دره قبیچاق
۲۸۶	دشت نیل بر
۱۴۶ - ۱۳۹	ملک دکن

۲۹۰ - ۲۹۳ - ۲۹۵ - ۲۹۶ - ۲۹۷	چاریکاران	۲۹۲	چرم
۲۳۶	چپرگنه	۵۷	جزیره
۷۶	چرخس	۳۶۰	چسروان
۳۰۶ - ۱۷۵	چرخ	۹۱	چکدلیک (چکدلیک)
۲۱۵	چشمه عجیب درداسفان	۲۳۱	چلک میاه سنگ
۱۷۱ - ۱۷۰ - ۹۴	آب چناب	۲۲۳ - ۳۱۰ - ۳۰۸	جلال آباد (جوی شاهی)
۱۰۳	قصبه چندوار	۳۵۱	(شف جوی شاهی)
۱	چندیروی	۹۱	چم
		۳۲۶	چم
		۱۴۸	چنگستان چونه
		۹۳	کوه چود
		۱۵۳ - ۱۵۱ - ۱۲۴ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲	چونپور
		۳۵۶ - ۱۶۰ - ۱۵۷ - ۱۵۴
		۲۲۳ - ۱۵۶ - ۱۲۴ - ۱۱۸ - ۱۱۶ - ۱۱۳	آب چون
		۳۶۰ - ۳۵۱
		۱۴۸	چونه گدازه
		۱۴۸ - ۱۴۷	چونه
		۱۸۰	چردیپور
		۱۸۹ - ۱۸۶ - ۳۸۴	قصبه چون
		۳۰۱ - ۲۰۰	جوی شاهی (جلال آباد)
		۳۱۱ - ۳۱۲ - ۳۱۳ - ۳۶۶	(شف جلال آباد)
		۳۰۴ - ۲۷۲	جوی موری
		۲۸۹	جوبیارهای بلخ
		۱۵۷ - ۱۵۴ - ۱۵۲	چهار کهنه
		۲۱۴ - ۲۱۳	باغ جهان آرا (در هرات)
		۹۴	چولم
		۱۸۱	چیسلمیر

۲۶۰	تاج عَز (مختلوع هما یون)	۳۵۳ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۰	دلعه بیانه
۱۹۹ - ۶۳	تَبَّت	۱۲۴ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳	ولایت بیانه
۲۲۳ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۸۲ - ۸۱ - ۷۶	تیریز	۳۵۴ - ۳۵۱ - ۳۴۹ - ۱۲۹	..
۲۵۷ - ۲۴۹ - ۲۴۱	ولایت تپری	۱۴۵	بیجاگده
۲۴۲	قلعه تپری	۱۷۹	بیکانیر
۷۵ - ۷۲ - ۶۸ - ۶۲ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷	نرکستان	۱۹۵	آب بیاه
۳۳۵ - ۲۲۳ - ۱۷۷ - ۱۱۳ - ۸۵ - ۸۲ - ۷۹	نریله	• حرف پے •	
۹۲	نرمت	۹۵	شهر پانی پت
۱۵۷ - ۱۵۲	نرشیز	۱۷۴	پانر
۲۱۳	نویت	۱۸۷	قصبه پالم
۲۱۳	نکیه چمار	۲۳۷	پای منار
۲۴۳	ولایت تنکفوت	۱۳۴	پدای
۷۳	نوران	۱۴۳ - ۱۴۱	پتن
۲۶۰ - ۲۵۵ - ۸۱ - ۷۶ - ۷۳ - ۶۷ - ۶۰	• حرف لے •		پٹنه
۱۷۷ - ۱۷۶ - ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۴۵ - ۱۸	ولایت ٹٹہ	۱۵۱ - ۱۴۸	پرنیہ
۳۳۱ - ۲۵۸ - ۲۵۷ - ۲۰۲ - ۲۰۱ - ۱۸۹ - ۱۷۸	• حرف جیم •		قلعه پریان (اسلام آباد)
۷۲	جاجرات	۳۲۷	پرہالہ
۱۰۳	جاجڑ	۱۹۹	پکلی
۱۳۸ - ۱۳۷ - ۱۳۳	قلعه جانیانیر	۳۲۵ - ۱۶۹ - ۱۶۷ - ۱۲۸ - ۱۲۵ - ۱۲۴	پنجاب
۱۴۵ - ۱۴۴ - ۱۴۳ - ۱۴۲ - ۱۴۰ - ۱۳۴	جانیانیر	۳۵۵ - ۳۵۱ - ۳۴۹ - ۳۴۶ - ۳۴۹ - ۳۴۶ - ۳۴۹	..
۱۷۳	ولایت جاجکان (حاجکان)	۳۶۹ - ۳۶۲ - ۳۵۶	..
۲۱۵ - ۲۱۴ - ۲۱۳	جام	۱۹۷	پنوج
۳۴۴	جالندھر	۲۸۶ - ۲۷۵ - ۲۷۴ - ۲۷۳	پنجشیر
۳۱۲	چپر بار	۲۸۳	آب پنجشیر
۲۸۷	چمکنو مینہ	۱۸۱ - ۱۸۰	پہلودی
۱۰۶	چرمل	۷۵	پیش بالیغ
		• حرف تاء •	
		۸۴	تاشکند

۷۶ - ۷۳	بلغار	۳۶۰	نازار دویانی
۲۸۳ - ۲۸۲ - ۲۷۱ - ۲۶۹ - ۷۹ - ۷۵ - ۷۳	بلخ	۹۲	بجور
۳۰۸ - ۲۹۲ - ۲۸۹ - ۲۸۸ - ۲۸۷ - ۲۸۶ - ۲۸۵	..	۹۲	قلعه بجور
۱۲۹	بلوچستان	۹۷ - ۹۳ - ۹۱ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۵ - ۸۲ - ۷۵	بدخشان
۱۴۵ - ۱۴۴	برگنه بلگرام	۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۳ - ۱۱۱ - ۹۹ - ۹۸	..
۳۰۹	کوه بلندری	۲۳۶ - ۲۲۳ - ۲۰۱ - ۲۰۰ - ۱۳۵ - ۱۲۹ - ۱۲۳	..
۳۲۳ - ۳۱۱ - ۳۰۸ - ۲۷۴ - ۲۳۴ - ۹۲	بنگش	۲۴۳ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۲۵۰ - ۲۳۸ - ۲۳۶ - ۲۳۷	..
۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۸ - ۱۴۷ - ۱۲۹ - ۱۱۳ ..	بنگاه	۲۶۹ - ۲۶۸ - ۲۶۷ - ۲۶۶ - ۲۶۰ - ۲۵۷ - ۲۵۵	..
۱۶۰ - ۱۵۷ - ۱۵۶ - ۱۵۵ - ۱۵۴ - ۱۵۳ - ۱۵۲	..	۲۷۶ - ۲۷۵ - ۲۷۴ - ۲۷۳ - ۲۷۲ - ۲۷۱ - ۲۷۰	..
۳۴۰ - ۳۳۹ - ۲۲۲ - ۱۱۶	۲۹۳ - ۲۹۲ - ۲۹۱ - ۲۸۶ - ۲۸۵ - ۲۸۳ - ۲۸۲	..
۱۵۴ - ۱۵۳ - ۱۴۸	بنارس	۳۶۱ - ۳۰۷ - ۳۰۶ - ۳۰۲ - ۳۰۱ - ۲۹۹ - ۲۹۸	..
۲۸۲	چشمه بندگشا	۳۵۳	بداون
۳۲۵	قصبه بن	۳۵۳	قلعه بداون
۲۶۱	نوی	۱۱۲	آب برهان پور
۱۹۵ - ۹۷ - ۹۳	بهره	۱۴۲ - ۱۴۱	بروج
۴۲۳ - ۹۴ - ۹۳	آب بهت	۱۴۲ - ۱۴۱	بروده
۹۴	بهاول پور	۱۸۹ - ۱۴۵ - ۱۴۲	برهان پور
۱۶۰ - ۱۵۲ - ۱۴۸ - ۱۱۳ - ۱۱۳ - ۹۷	ولایت بهار	۱۰۹	بصار
۳۴۰	۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۰۴	قلعه بست
۱۶۳ - ۱۵۸ - ۱۲۴ - ۱۱۴	بهرچهر	۲۱۵	بسطام
۱۵۸ - ۱۱۴	بهره	۳۶۱	بساط نشاء
۱۵۲	بهاگلپور	۷۹	بغداد
۱۶۶	بهاگلپور	۲۸۹ - ۲۸۸	بقلان
۳۰۹	کوه بهزادی	۱۷۶ - ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۶۹	ولایت بکر
۳۲۱ - ۳۱۹ - ۳۱۶ - ۳۱۴	بهرود	۲۵۷ - ۲۲۳ - ۲۰۲ - ۱۹۵ - ۱۸۵ - ۱۷۸ - ۱۷۷	..
۵۳	بهت اله ندس	۲۵۸
۸۹	بیمتان	۱۷۵	قلعه بکر
۸۹	بیکنوت	۳۵۲ - ۳۴۱ - ۳۲۱	بکرام معروف به پشاور

۲۳۰	آب ایستاد	۸۵	افلیم پنجم
۲۹۱ - ۲۸۸ - ۲۸۷ - ۲۸۶ - ۲۷۱	ایبک	۸۵	المالیغ
۲۸۷	قلعه ایبک	۸۵	المانو
● حرف باء ●		۸۹	الانغ
۵۶ - ۵۴	شهر بابل	۱۶۷ - ۱۶۰ - ۱۵۶ - ۱۴۳ - ۱۱۱	الور
۹۱	بادام چشمه	۲۷۴	النگ چالاک
۳۱۱ - ۹۲	بادنج	۲۷۹	النگ قاضیان
۹۳	باغ وفا	۱۸۳ - ۱۸۳ - ۱۸۲ - ۴۵ - ۲۳ - ۱۸	حصار امرکوت
۲۰۰ - ۱۱۱	باری	۸۰	انکوزیه
۱۶۷	باغ خواجه دوست منشی	۸۸ - ۸۷ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳	ولایت اندجان
۱۶۷	باغ خواجه غازی	۸۷	قلعه اندجان
۲۱۲	باغ شاهي (در هرات)	۹۴	انباله
۲۱۳	باخروز	۱۹۷	اندركول
۲۱۴	باغ مراد هرات	۳۰۰ - ۲۸۶ - ۲۷۶ - ۲۶۰ - ۲۵۱ - ۲۰۰	اندراپ
۲۱۴	باغ خیابان هرات	۳۵۴ - ۳۰۲
۲۱۴	باغ زاغان هرات	۲۷۵	قلعه اندراب
۲۳۱	باغ جلال الدین	۳۳۵	اندخود
۲۳۸	باغ فردوسی مکانی بابر شاه	۸۷ - ۸۳	اوز جند (اوز گند)
۲۴۲ (شف حاء)	بابا حسن ابدال	۸۵	اوش
۲۵۱	باغ علي قلی اندرابی	۸۸	اورا بنیه
۲۵۰ - ۲۹۷ - ۲۹۶ - ۲۹۳ - ۲۵۵	بامیان	۱۵۳ - ۱۴۸ - ۱۴۵ - ۱۰۴ - ۱۰۲	ولایت اوده
۲۶۰	باغ خسرو شاه	۲۰۵	قلعه اوک
۲۶۲	باغ قراجه خان	۵۶	اهرام مصري (یعنی بناهای چندکه در مصر است)
۲۶۲	باغ دیوان خانه	۸۱ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۳ - ۶۱ - ۶۰	ایران
۲۶۲	باغ بنفشه	۲۹۲ - ۲۵۳ - ۲۲۷ - ۲۱۳ - ۲۰۵ - ۲۰۳
۲۸۵	بازارک	۳۳۵ - ۳۳۴ - ۳۳۳
۲۸۱	بادام دره	۷۵ - ۶۳	زمین ایغور (بلاد ایغور)
۳۲۱	باغ صفا	۱۱۲	ایرج

• منظر دوم در اسامی موانع و قلعات و آبها و غیره •

حرف الف •					
آس	۷۳
آلان	۷۳
آب آمویه	۷۳ - ۲۵۳
آذربایجان	۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹
آدینه پور	۱۱
دارالخلافه آگره (اکبر آباد)	۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸
۱۰۲ - ۱۰۳ - ۱۰۴ - ۱۰۵ - ۱۱۱ - ۱۱۲ - ۱۱۳					
۱۱۴ - ۱۱۸ - ۱۲۱ - ۱۲۶ - ۱۲۷ - ۱۲۹					
۱۳۲ - ۱۴۱ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۹ - ۱۴۷ - ۱۴۹					
۱۵۰ - ۱۵۳ - ۱۵۴ - ۱۵۵ - ۱۵۶ - ۱۵۷ - ۱۶۰					
۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۶					
..	۳۶۱ - ۳۶۰ - ۳۵۶ - ۳۵۱ - ۳۴۰
آسیر	۱۴۲
قلعه آسیر	۱۴۲
برج آقچه حصار قندهار	۲۴۱ - ۲۲۹
آب دره	۲۶۰
آب لنگی (بنگی)	۲۹۹ - ۲۷۶
آب باران	۳۱۱ - ۲۹۵
کوه ابو قبیص	۵۳
ابهر	۲۱۶
اتوار (بانگی)	۸۵ - ۸۰
اتواره	۱۶۱ - ۱۰۳ - ۱۰۰
اجین	۱۴۲ - ۱۴۱ - ۱۳۰
آچه	۱۷۹ - ۱۷۲ - ۱۳۵
احمد آباد	۱۳۸ - ۱۴۰ - ۱۴۱ - ۱۴۲ - ۱۴۳
اخی (اخیست)	۸۸ - ۸۷ - ۸۵
ادی خدجان	۲۹۹
آدیه	۱۴۸
کوه ارتاق	۶۰
ارکنه قون	۷۸ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲
آردیل	۲۲۰ - ۲۱۹
آب ارغنداب	۲۳۶ - ۲۲۹
ارقه دی	۲۴۳
آرنه باغ (درکابل)	۳۰۵ - ۲۷۳ - ۲۶۲ - ۲۴۶
مدینه اسکندریه	۵۶
اسفرو	۸۵
استرغج	۸۹
اساول	۱۴۳
اسفراین	۲۱۳
استالف (کوه استالف)	۲۸۶ - ۲۶۸
اشکمش	۲۵۴ - ۲۴۳ - ۲۴۲ - ۲۵۲
اشترکرام	۳۰۶ - ۳۰۳ - ۲۸۵
الرنج	۶۰
افغانستان	۳۰۴ - ۱۲۱
اقلیم چهارم	۳۶

۲۲۰ - ۲۲۵	حاجي يوسف	۱۸۷	يوسف محمد خان برادر مهرزا عزيز كوكلفاش
۲۲۵	يوسف آفتابچي	۲۱۱ (كوينده)
۲۲۰	يوسف عم	۲۲۳ شيوخ يوسف چولي
۵۱۴	قوم يهود	۳۲۱ شيوخ يوسف كوراني

• تمام شد منظر اول •

۸۳ میرزا بن شاهرخ میرزا
 ۸۶ یادگار سلطان بیگم دختر عمر شیخ
 ۱۲۷ - ۱۱۳ یادگار تغائی
 ۱۲۹ - ۱۲۴ یادگار ناصر میرزا (ابن عم همایون)
 ۱۵۶ - ۱۵۴ - ۱۴۹ - ۱۴۳ - ۱۴۱ - ۱۴۰ - ۱۳۲
 ۱۷۳ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۶۹ - ۱۶۷ - ۱۶۴ - ۱۶۱
 ۱۷۴ - ۱۷۵ - ۱۷۶ - ۱۷۷ - ۱۷۸ - ۱۷۹ - ۱۸۵
 ۲۴۸ - ۲۴۳ - ۲۳۷ - ۲۳۱ - ۲۳۰ - ۲۰۲ - ۲۰۱
 ۲۵۷ - ۲۵۱ - ۲۵۰ - ۲۴۹
 ۲۱۸ یار علی سلطان تکلر
 ۲۱۹ یادگار سلطان موصول
 ۳۰۱ - ۳۰۰ - ۲۹۶ - ۲۹۳ یاسین دولت
 ۵۵ - ۴۹ یزد بن مهلاذیل
 ۷۶ یسوعنکا بن چنقائی
 ۱۴۹ یعقوب بیگ
 ۲۱۸ یعقوب میرزا تغائی
 ۲۲۳ یعقوب (دیگر)
 ۵۸ یغن بن سام
 ۶۵ - ۶۳ - ۶۳ - ۴۹ یلدوز بن منکلی خواجه
 ۶۱ - ۴۹ یلدوز خان بن آبی خان
 ۶۰ یولدوز بن اشور خان
 ۶۶ یوسفی سالجی بن آلفقوا
 ۸۶ - ۸۴ - ۸۳ یونس خان
 ۹۴ قوم یوسف زئی
 ۱۲۵ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۹۸ - ۹۶ - ۹۵ امیر یونس علی
 ۲۴۵
 ۱۱۹ مولانا یوسفی طهیب
 ۱۵۴ ۱۵۳ یوسف بیگ پسر ابراهیم بیگ چابوق

۱۰۷ میرمه
 ۵۸ هند بن حام
 ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۴ - ۹۶ - ۹۴ - ۹۳ امیر هندو بیگ
 ۱۴۳ - ۱۴۲ - ۱۴۱ - ۱۴۰ - ۱۳۴ - ۱۳۲ - ۱۱۷
 ۳۵۹ - ۱۵۳ - ۱۵۱
 ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۹۹ - ۹۳ میرزا هندال پسر بابو پادشاه
 ۱۴۹ - ۱۴۵ - ۱۲۹ - ۱۲۳ - ۱۱۹ - ۱۱۶ - ۱۱۵
 ۱۵۷ - ۱۵۶ - ۱۵۵ - ۱۵۴ - ۱۴۳ - ۱۵۲ - ۱۵۰
 ۱۷۱ - ۱۷۰ - ۱۶۹ - ۱۶۷ - ۱۶۵ - ۱۶۴ - ۱۶۰
 ۲۳۱ - ۲۳۰ - ۲۰۱ - ۲۰۰ - ۱۹۵ - ۱۷۴ - ۱۷۳
 ۲۴۹ - ۲۳۸ - ۲۴۴ - ۲۴۳ - ۲۴۲ - ۲۳۷
 ۲۶۰ - ۲۵۸ - ۲۵۷ - ۲۵۴ - ۲۵۳ - ۲۵۲ - ۲۵۱
 ۲۷۷ - ۲۷۶ - ۲۷۵ - ۲۷۳ - ۲۶۹ - ۲۶۷ - ۲۶۱
 ۲۹۱ - ۲۹۰ - ۲۸۹ - ۲۸۶ - ۲۸۵ - ۲۸۳ - ۲۸۱
 ۳۰۷ - ۳۰۴ - ۳۰۲ - ۳۰۰ - ۲۹۸ - ۲۹۳ - ۲۹۲
 ۳۱۲ - ۳۱۱ - ۳۱۴ - ۳۱۳ - ۳۱۵ - ۳۱۲
 ۲۸۳ قوم هندوان
 ۷۷ هیبت برادر طواغای
 ۳۳۶ - ۱۵۲ هیبت خان نیازی
 ۳۳۹ - ۳۳۸ - ۳۳۷ هیمو بقال (راجه بکرماجیت)
 ۳۴۰

• حرف یاد •

۱۴ میر یار محمد غزنوی پدر شمس الدین محمد انکه خان
 ۴۹ یانت (ابرالتürk النجه خان) بن نوح عم
 ۵۹ - ۵۸ - ۵۷
 ۵۹ یارچ بن یانت
 یادگار محمد میرزا بن سلطان محمد مهرزا بن بایسنفر

۱۲۵ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۶
 ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۷ - ۱۱۶
 ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۶
 ۱۵۲ - ۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۷ - ۱۴۶ - ۱۴۵
 ۱۵۳ - ۱۵۲ - ۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۷ - ۱۴۶
 ۱۶۷ - ۱۶۶ - ۱۶۵ - ۱۶۴ - ۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۱
 ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۷۰ - ۱۶۹ - ۱۶۸
 ۱۸۱ - ۱۸۰ - ۱۷۹ - ۱۷۸ - ۱۷۷ - ۱۷۶ - ۱۷۵
 ۱۸۹ - ۱۸۸ - ۱۸۷ - ۱۸۶ - ۱۸۵ - ۱۸۴ - ۱۸۳ - ۱۸۲
 ۱۹۷ - ۱۹۶ - ۱۹۵ - ۱۹۴ - ۱۹۳ - ۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۹۰
 ۲۱۳ - ۲۱۲ - ۲۱۱ - ۲۱۰ - ۲۰۹ - ۲۰۸ - ۲۰۷ - ۲۰۶
 ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۱۸ - ۲۱۷ - ۲۱۶ - ۲۱۵ - ۲۱۴ - ۲۱۳
 ۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۲۶ - ۲۲۵ - ۲۲۴ - ۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۱
 ۲۳۷ - ۲۳۶ - ۲۳۵ - ۲۳۴ - ۲۳۳ - ۲۳۲ - ۲۳۱ - ۲۳۰
 ۲۴۹ - ۲۴۸ - ۲۴۷ - ۲۴۶ - ۲۴۵ - ۲۴۴ - ۲۴۳ - ۲۴۲
 ۲۵۴ - ۲۵۳ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۲۵۰ - ۲۴۹ - ۲۴۸ - ۲۴۷
 ۲۶۳ - ۲۶۲ - ۲۶۱ - ۲۶۰ - ۲۵۹ - ۲۵۸ - ۲۵۷ - ۲۵۶ - ۲۵۵
 ۲۷۲ - ۲۷۱ - ۲۷۰ - ۲۶۹ - ۲۶۸ - ۲۶۷ - ۲۶۶ - ۲۶۵ - ۲۶۴
 ۲۸۰ - ۲۷۹ - ۲۷۸ - ۲۷۷ - ۲۷۶ - ۲۷۵ - ۲۷۴ - ۲۷۳ - ۲۷۲
 ۲۸۷ - ۲۸۶ - ۲۸۵ - ۲۸۴ - ۲۸۳ - ۲۸۲ - ۲۸۱ - ۲۸۰
 ۲۹۶ - ۲۹۵ - ۲۹۴ - ۲۹۳ - ۲۹۲ - ۲۹۱ - ۲۹۰ - ۲۸۹
 ۳۰۵ - ۳۰۴ - ۳۰۳ - ۳۰۲ - ۳۰۱ - ۳۰۰ - ۲۹۹ - ۲۹۸
 ۳۱۳ - ۳۱۲ - ۳۱۱ - ۳۱۰ - ۳۰۹ - ۳۰۸ - ۳۰۷ - ۳۰۶
 ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷ - ۳۱۶ - ۳۱۵ - ۳۱۴ - ۳۱۳
 ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷ - ۳۱۶ - ۳۱۵ - ۳۱۴ - ۳۱۳
 ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷ - ۳۱۶ - ۳۱۵ - ۳۱۴
 ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷ - ۳۱۶ - ۳۱۵
 ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷ - ۳۱۶
 ۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸ - ۳۱۷
 ۳۲۶ - ۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۸
 ۳۲۷ - ۳۲۶ - ۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹
 ۳۲۸ - ۳۲۷ - ۳۲۶ - ۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱ - ۳۲۰

۱۲۳ ولي خوب ميرزا
 ۲۵۱ - ۲۴۹ ولي بيگ المهي شاه طهماسب
 ۲۵۲ ولي قاسم بيگ
 ۳۵۲ (شف شيرين) شاه ولي انگه
 ۸۶ ويس خان بن شيرعلي خان اوفلان
 ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۹۲ سلطان ويس
 ۲۱۳ ويس سلطان
 ۲۱۲ - ۲۷۸ ويس بيگ قبيحاق
 ۳۵۹ امير ويس

• حرف هاء •

۵۳ هابيل پسر آدم سم
 ۱۷۸ هاله زميندار
 ۲۰۱ - ۱۷۸ هاشم بيگ ملازم يادگار ناصر ميرزا
 ۲۰۲ ملك هائي بلوچ
 ۱۷۳ خواجه هجری جامي
 ۵۶ هرامسه
 ۵۶ هرمس بابلي
 ۵۶ هرمس مصري
 ۲۲۵ - ۲۰۹ - ۱۳۶ قوم هزاره
 ۲۸۵ - ۲۸۴ - ۲۵۷ - ۲۴۰ - ۲۳۴ - ۲۳۰ - ۲۲۹
 ۲۹۳ - ۳۰۱ (شف هزارجات در منظر دوم)
 ۷۹ - ۵۵ هلاکو خان
 ۳۳۵ هليل سلطان
 ۲۱ - ۲۰ - ۱۵ - ۱۳ - ۱۰ جنت آئيني
 ۹۳ - ۹۲ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۰
 ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۶ - ۹۴
 ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۱ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶

نظری سال النگی ۲۹۹
 شیخ نظامی مرحوم ۳۱۶
 نظام خان پدر مبارز خان ۳۳۷
 نظر شیخ چولي ۳۶۷ - ۳۶۴
 نکدري (قوم) ۲۲۹ - ۲۰۹

نگینه خاتون مادر تیمور صاحبقران ۷۸
 مولانا نورالدین ترخان ۲۲۳ - ۲۲۰ - ۴۷ - ۱۵
 نوح عم بن لمک ۵۷ - ۵۶ - ۵۴ - ۵۳ - ۴۹
 ۱۲۲ - ۵۸
 نوبه بن حام ۵۸
 نورالدین محمد میرزا شوهر گلرنگ بیگم همشیره
 همایون ۱۵۵ - ۱۵۳ - ۱۴۹
 نور بیگ ۲۳۵
 نویدی شاعر ۲۴۵
 خواجه نور ۲۶۹
 نویم کوکه ۳۰۳
 نهال بیگ ۱۵۲ - ۱۴۹
 قوم نیرون ۷۲ - ۶۷
 قوم نیازیان ۳۳۶ - ۱۶۴

• حرف واو •

مہترواصل ۲۵۸ - ۲۲۴
 وزري فرنگ امپروالامرای بنادر ۱۴۵
 وقاس سلطان بلخي ۲۸۸
 مہتروکیله (وکیل) ۲۵۸ - ۲۲۴
 سلطان ولد میرزا بن سلطان ابو سعید میرزا ۸۳
 امیرولي (علي) خازن (بیگ) ۱۰۳ - ۱۰۰ - ۹۶ - ۹۴
 ۱۰۷ - ۱۶۸ - ۳۳۴ - ۳۳۳ - ۳۴۷ (شف عین)
 ولي شرم ۹۶

میرزا قلي برادر حیدر محمد خان ۲۹۷ - ۲۵۲
 میرزا بیگ ملازم میرزا کامران ۲۶۸
 ملا میر کذابدار ۲۶۹
 خواجه میرزا بیگ دیوان ۲۹۲ - ۲۸۹

• حرف ذون •

ناصر میرزا برادر بابر شاه ۹۱ - ۸۶ - ۸۵
 سلطان ناصرالدین ۱۱۲
 نازک شاه (در کشمیر) ۱۹۸ - ۱۹۷
 خواجه ناصرالدین علي مستوفي ۲۹۱
 ناصرقلي ۳۶۰ - ۳۱۵
 نجم بیگ ۹۱
 میرزا نجات ۳۴۲ - ۲۹۷
 ندیم کوکه شوهر فخرنسا انکه ۱۹۱ - ۴۵ - ۴۴
 ۲۵۹ - ۲۴۱
 فریت های ۱۰۶
 نرسنگید یو چوهان ۱۰۶
 قوم نصاری ۵۴
 نصیر خان نوهاني ۱۴۷ - ۱۰۳ - ۱۰۰
 نصرت شاه والی بنگاله ۱۱۴
 نصیب شاه والی بنگاله ۱۵۱ - ۱۴۸
 نصیب رمال ۲۷۸
 نصیب خان افغان پنج بهیہ ۳۴۴ - ۳۴۳ - ۳۴۲
 نظام خان (حاکم بیانه) ۱۰۷ - ۱۰۴ - ۱۰۰
 خواجه نظام الدین علي خلیفه ۱۱۹ - ۱۰۷
 (شف خاء)
 نظام الملک حاکم دکن ۱۴۶
 میرزا نظر ۱۵۴
 مهر نظر علي میر هزار تیشکاني ۲۳۶

مهلائیل بن قینان	۵۵ - ۵۴ - ۵۳	ملوکین مندووانی ساقب به قادر شاه ۱۳۳ - ۱۳۱
مهادیو	۵۱	(شف قاف)
مهرنوش مادر سلطان محمد	۸۲	ملک محمد ملازم حاکم تکه ۲۵۸
مهربانو بیگم خواهر ناصر میرزا	۸۶	ملک علی پنجشیری ۲۷۱۵
مهرنگار خانم خالہ زادہ بابر پادشاہ	۹۰	ملک محمد مندراوی ۲۲۰ - ۲۰۷
سید مهدی خواجہ	۱۰۴ - ۱۰۳ - ۹۸ - ۹۶ - ۹۵	ملک سنگی ۳۲۱
..	۱۱۷ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵	ملک مختار ۳۳۲
مهدی سلطان پدر عادل سلطان	۱۰۷	منکلی خواجہ بن تیمور تاش ۶۳ - ۴۹
مهدی قاسم خان	۱۹۰	منکلی خان بن بلدوز خان ۶۲ - ۴۹
مہر خان خریدہ دار	۲۶۴ - ۲۶۳	منسج (منسک) بن یافت ۵۸
مہدی خان (سلطان)	۲۷۵ - ۲۶۲	منزلون زوجہ دوتین ۶۷
حافظ مہری	۲۸۱	منکوقاآن بن تولی خان بن چنگیز خان ۷۶
مہتر سکاھی فرحت خان	۲۹۷	شاہ منصور شاہ ایران ۷۹
قدیلہ مہمند	۳۱۳	منوچہر میرزا بن سلطان محمد میرزا ۸۲
میرزا میوان شاہ (جلال الدین) بن تیمور	۴۱ - ۴۸	شاہ منصور برادر طاؤس خان ۹۲
..	۲۱۹ - ۸۲	امیر شاہ منصور برلاس ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۳ - ۹۸ - ۹۶
خواجہ میر میوان مدر	۱۰۱ - ۹۶	منجم آریسہ ۱۴۸
میرزا بیگ ترخان (بلوچ)	۲۲۴ - ۹۶	منعم خان ۲۷۲ - ۲۵۳ - ۲۳۳ - ۱۸۱ - ۱۷۷ - ۱۷۶
خواجہ شاہ میر حسین	۱۰۴	۲۷۷ - ۲۷۸ - ۲۸۱ - ۲۸۶ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۲۹۱
میدنی رای	۱۱۲	۲۹۹ - ۳۰۱ - ۳۲۳ - ۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۳۰ - ۳۳۳
میرزا خان خانخانان بن بیرام خان	۱۱۸	۳۶۳ - ۳۴۰ - ۳۳۵ - ۳۳۴
میران محمد شاہ (محمد فاروقی) ملازم سلطان بہادر	۱۳۵ - ۱۳۲	منور بیگ پسر نور بیگ ۲۳۴
شیخ میرک (ملازم شاہ حسین) از اولاد شیخ پوران	۱۷۶ - ۱۷۳	مولف نقایس الفنون ۵۲
میر علی بلوچ	۲۳۶	موسوی عم ۵۷
میرزا بیگ برلاس	۲۶۸ - ۲۵۲	مواتکان بن چغتای ۸۶ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶
میرزا قلی جلایر	۲۵۲	مومن تکه ۱۰۸ - ۱۰۷
					موبد بیگ ۲۴۵ - ۲۳۰ - ۲۳۳ - ۱۵۱
					خواجہ محمد مومن فرخودی ۳۲۸

۳۵۰ - ۳۴۸ - ۳۴۶	مریم مادر عیسی عم بنت عمران	۶۵
۱۱۲ - ۱۰۰	سلطان مراد میرزا بن سلطان ابوسعید میرزا	۸۳
معصومه سلطان بیگم دشیرا همایون زوجة محمدزمان	ملا مرشد نابری	۹۳
۱۴۹	میرزا	۱۰۰
۲۱۲	معزالدین حسین امیر هرات	۲۱۳
۳۴۲ - ۲۵۳	خواجه معین (میر معین)	۲۱۸
۳۴۲	معین خان فرخوردی	۲۳۹ - ۲۳۶ - ۲۲۹ - ۲۱۹
۶۰ - ۴۹	مغل خان بن النجه خان	۳۵۷
۶۲	قوم مغل (مغلان) (مغول) (الوس مغل خان)	۸۸
۶۴ - ۶۷ - ۸۵ - ۹۰ - ۹۶ - ۱۰۷	(شف الف)	۳۰۵
۱۴۹	مغل بیگ	۳۴۹
۳۰۵	مغل قانچی	۳۶۸
۹۱ - ۸۹	محمد مقیم پسر ذوالذنون ارغون	۲۴۰
میرزا مقیم مخاطب به خراسان خان ملازم سلطان بهادر	مشایخ قصبه شامی	۱۰۸
۱۳۱	مصطفی رومی	مصاحب بیگ پسر خواجه کلان بیگ
۳۰۰ - ۲۹۹ - ۲۴۵ - ۱۶۶	۲۴۹ - ۲۴۴	۲۷۵ - ۲۷۳ - ۲۷۲ - ۲۶۷ - ۲۶۵ - ۲۶۴ - ۲۵۷
۲۸۱ - ۲۲۹ - ۲۱۹	مقصود میرزا اخته بیگی	۲۹۵ - ۲۹۴ - ۲۹۱ - ۲۸۴ - ۲۸۰ - ۲۷۸ - ۲۷۶
۲۲۲	خواجه مقصود هروی	۳۶۶ - ۳۵۰ - ۳۴۲ - ۲۹۹
۲۲۲	درویش مقصود بنگالی	۷۹
۳۵۴ - ۲۳۶ - ۲۳۵	مقیم خان	۹۰
۲۶۸	حافظ مقصود	سلطان مظفر
۲۸۶	خواجه مقصود علی	۱۳۴ - ۱۲۷
۳۲۷	مقصود قورچی	۱۷۰
۳۶۳	مُقری مسکین مودن	مظفر ترکمان ملازم همایون
۵۸	مکون بن تنبال	مظفر نویچی (این را سکندر نوشته)
۱۰۳	مکن ولد حسن
۹۷	ملو خان (حاکم هند بوقت تیمور)	مظفر کوکه میرزا عسکری
۱۱۱ - ۱۰۷	ملک داد کورانی	خواجه معظم (سلطان) برادر ملدری مریم مکانی

۲۲۲ سید محمد قالی هروی
 ۳۳۲ - ۳۲۰ - ۲۹۶ - ۲۵۲ - ۲۳۵ محمد خان جلاور
 ۳۳۳
 ۲۵۱ - ۲۵۸ - ۲۵۴ - ۲۵۱ .. محمد علي تفالي
 ۳۲۰ - ۲۵۲ سلطان محمد فراق
 ۲۹۶ - ۲۸۸ - ۲۵۲ خان ترکمان (محمدی)
 ۳۵۳
 ۲۶۳ محمد حسین خواهرزاد پهلون دوست
 ۲۸۶ - ۲۷۸ - ۲۷۵ - ۲۷۲ محمد قلی خان بولاس
 ۳۶۶ - ۳۵۰ - ۳۴۲ - ۳۳۴ - ۳۰۷
 ۲۹۱ - ۲۸۰ محمد قلی شیخ کمال (کمال)
 ۲۸۶ محمد قلی سلطان
 ۲۸۷ محمد قلی میرزا ملازم پیر محمد خان
 ۲۹۰ محمد قلی خان جلاور
 ۲۹۱ میر محمد منشی
 ۲۹۱ خواجه محمد امین کنگ
 ۳۱۵ محب علی خان (ملازم هندال میرزا بود)
 ۳۴۰ - ۳۳۹ محمد خان افغان قریب شیرخان
 ۳۴۲ محمد امین دیوانه (شف الف)
 ۳۴۲ میر محسن داعی
 ۳۵۹ مولانا محمد فرغلی (پیر علی)
 مخدومه سلطان بیگم (قراکوز بیگم) زوجة عمر شیخ
 ۸۶ میرزا
 ۲۸۱ مخلص قبری (مرابنده)
 مریم مکانی (حمیده بانو بیگم) والدہ اکبر پادشاه ۱۰
 ۱۸۳ - ۱۸۲ - ۱۷۴ - ۹۵ - ۴۵ - ۳۴ - ۱۹ - ۱۳
 ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۰۴ - ۱۹۱ - ۱۸۳
 ۲۲۴ - ۲۲۱ - ۲۱۷ - ۲۱۶ (شف حواء)

۱۴۹ - ۱۰۷ - ۹۶ (سلطان محمد)
 ۱۵۳ - ۱۵۵ - ۱۵۶ - ۲۸۱ (شف مدین)
 ۹۶ سلطان محمود غزنوی (سابق)
 ۱۰۲ محمود خان نوحانی
 ۱۰۴ محمود خان پسر فتح خان سروانی
 ۲۴۱ - ۱۰۴ (ولد مهتر حیدر رکابدار)
 ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۰۶ محمود خان ولد سلطان سکندر
 ۱۰۹ ملا محمود ملازم خواجه خایفه
 ۱۱۹ سلطان محمد کوسه
 ۱۴۳ محافظ خان
 ۱۶۴ محمد خان رومی
 ۱۸۵ - ۱۷۳ سلطان محمود بکری
 ۱۷۷ محمد نلی تابوچی خوش منعم خان
 ۱۸۶ سلطان محمود گجراتی
 ۱۹۸ - ۱۹۷ (حاکم کشمیر)
 محمد خان شرف الدین اوغلی تکلو میردیون حاکم
 هری (هرات) ۲۰۵ - ۲۰۶ - ۲۱۳ - ۲۱۴ - ۲۱۸
 ۳۳۴ - ۲۹۰ - ۲۱۹
 ۲۱۳ سلطان محمد میرزا پسر شاه طهماسب
 ۲۱۸ محمد خایفه والد احمد سلطان شاملو
 ۲۱۸ سلطان محمد خدا بنده
 محمدی میرزا نبیر جهان شاه میرزا مشهور بشاه
 یزدی بیگ کچل استجلو ۲۱۹ - ۲۱۹
 محمدی بیگ کتابدار قاجار ۲۱۹
 محمد نوکه
 ۲۲۳ میر محمد جالبهان
 ۲۲۸ - ۲۸۰ - ۲۲۳ (شیر محمد)
 (شف مدین)

۱۸۵	راجہ منتر سین
۱۳۸	مجاہد خان
۲۹۱	مجنون قاتل
۳۷ - ۳۵ - ۳۳ ..	حکیم محی الدین مغربی
۴۸	سلطان محمد میرزا بن میرزا شاہ بن ابونیمور
۸۲	
۷۳	سلطان محمد خوارزم شاہ
۸۱	محمد سلطان پسر جهانگیر میرزا
۸۳ ..	سلطان محمد میرزا بن بایسنقر میرزا
۸۳	سلطان محمد میرزا بن سلطان ابو سعید میرزا
۸۳	سلطان محمود میرزا بن سلطان ابو سعید میرزا
۸۸	
۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۴	محمود خان پسر یونس خان
۱۰۳ - ۹۸ - ۹۶ - ۸۶	محمدی (محمد) گولکناش
۱۱۰ - ۱۰۸ - ۱۰۷	
۸۶ ..	محمد خان بن خضر خواجه خان
۸۷	خواجه محمد مروزی
۱۶۲ - ۹۰	محمد حسین میرزا
	امیر محب علی خلیفہ (خواجه خلیفہ - میر خلیفہ)
	۹۰ - ۹۵ - ۹۶ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۸ - ۱۱۱ - ۱۲۳ - ۱۴۴ (شف خاں)
	امیر محمد قاسم کوہ بر ۹۰ (شف قات)
۹۲	مولانا محمد صدر
۱۰۳ - ۹۸ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴	محمد سلطان میرزا
۱۴۴ - ۱۲۳ - ۱۱۱ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۴	
۲۸۵ - ۲۸۴ - ۲۷۳ - ۲۳۳ - ۲۰۰ - ۱۷۱ - ۱۶۳	
۱۲۰ - ۱۰۳ - ۹۶ - ۹۴	سلطان محمد دولدی
۱۰۷ - ۱۰۳ - ۹۶ - ۹۴	محمد علی جنگ جنگ
۱۱۰ - ۱۰۸	

۳۶۴	لطیف میرزا
۳۴۲	علی خان بدخشی
۵۶ - ۴۹	لیک (لامک - لیکن - لامخ) بن متوشاخ
۵۷	
۳۰۷	لیفانان
۱۰۳ - ۱۰۲	لوحانان
۱۲۸	لودیان
۲۴۹	لونک بلوچ
* حرف میم *	
۹۷	ماچین
۱۲۱ - ۱۰۳	ماہم بیگ والدہ ہمایون
۱۱۰	مانک چند چوہان
۱۱۲	مانسنگہ
۱۸۴ - ۱۸۱ - ۱۸۰ - ۱۷۹ ..	مالدیوز مہندار
۱۸۷	ماہم انگہ (آفا) (بیگہ) والدہ ادھم خان
۳۶۷ - ۳۶۳ - ۲۳۰ - ۲۲۵ - ۱۹۴ - ۱۹۳ ..	
۱۹۹	مالدیو (حاکم اجمیر و ناگور)
۲۹۱ - ۲۸۸ - ۲۸۷ ..	خواجه مانی اتالیق
۳۲۰	ماہم علی قلی خان
۳۵۲ - ۳۳۲ ..	ماہ چوہک بیگم زوجہ ہمایون
۹	شیخ مبارک پھر ابوالفضل مؤلف
۱۴۳	مہد مبارک بخاری ملازم سلطان بہادر
۳۳۸ - ۳۳۷ - ۱۶۴	مبارز خان (عدلی) امیر افغان
۳۴۰ - ۳۳۹	
۲۶۲	ملا مبتلائی اوجی
۲۷۸ ..	مبارز بیگ برادر مصاحب بیگ
۳۴۴	مبارک خان رئیس افغان
۵۶ - ۴۹	متوشاخ بن اخنوخ

۲۸۵	کوکي عم حاجي محمد	۳۲۳	ملک کدنام
۵۹	کیومرث بن سام (گیومرث - ویکاف فارسي مسیحیتر	۵۸	کرمان پسر تنبال
۵۹ - ۵۸ - ۵۶	اصت)	۶۰	کرخان بن مغل خان
۳۴۲ - ۱۲۰	کیچک خواجه مهرداد	۷۶	قوم کرایت
۲۸۷	کیستن قوا حاکم بلخ	۱۱۰	کرم سنگه
• حرف گاف •				۱۶۴	جماعت کورای
۱۳۲ - ۱۳۱ - ۱۲۸	گجرتیان	۳۲۴ - ۱۹۹ - ۱۶۸ - ۱۶۷	کشمیریان
۱۵۲	گرگ های بیگ	۹۴ - ۹۲	خواجه کلان بیگ ولد مولانا محمد صدر
۱۶۳	گوردیاز (نام فیل)	۱۳۵ - ۱۲۶ - ۱۲۰ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۸ - ۹۶
۳۳۶ - ۳۲۶ - ۳۲۳ - ۱۹۵	قوم گکهرن	۲۳۳ - ۱۹۷ - ۱۷۱ - ۱۶۱
۱۴۹ - ۱۱۹	گلرنگ بیگم دختر بابر	۱۲۱	خواجه کلان سامانی
۲۸۵ - ۱۱۹	گلچهره بیگم دختر بابر	۳۲۳	ملک کلان پسر ملک کدنام
۱۱۹	گلبدن بیگم دختر بابر	۵۸	کماری (کیمال) بن یافت
۱۷۸	گندم زمیندار	۱۰۷	کمال خان (از اولاد علاءالدین)
۸۳	گورشلان بیگم	۱۹۹	کمال دولی قاتل میرزا حیدر
۱۶۷ - ۱۳۶	گواران	۲۰۶	کمال الدین شاه قلی بیگ
۱۱۰ - ۱۰۷ - ۱۰۲ - ۱۰۱	شیخ گورن	۲۸۱	خواجه کمال الدین حسین
۵۹ - ۴۹	گیوک خان بن دبب باقوی	۳۲۴	کمال خان پسر سارنگ گکهر
۷۶	گیوک خان بن اوکدای	۶۱ - ۶۰ - ۴۹	کن خان بن اغور خان
۱۱۰	میرگیسو	۵۸	کنعان بن حام
• حرف لام •				۱۱۰	کنکو
۵۸	لاوز بن ساه	۴۴	کوکي انگه زوجه نوغ بیگی
..	لاز ملک (زوجه جمال خان که بزوجیت شیرخان	۵۸	کوش بن حام
۱۲۳	آمد)	۶۰	گوکد بن اغورخان
۳۴۱	لشکری پسر سلطان آدم	۷۶	کوچو بن اوکدای
۲۹۱ - ۲۸۰ - ۲۵۲	لطفي (لطف الله) سهرندي	۱۳۶	کولیان کمبایت
۳۵۲ - ۲۷۵	میرلطیف (لطف)	۲۲۱ - ۱۹۴ - ۱۹۳	کوکي بهادر
۳۶۰	خواجه لطف الله وزیر سرکار هوائی	۲۸۱	کوچک خچکی (سراینده)

قوم قيات ۶۴ - ۶۳

قین بوقاق بن قبل خان ۷۰

• حرف کاف •

عمرزا کامران پسر بابر پادشاه ۱۱۴ - ۹۹ - ۹۴ - ۹۳

۱۱۹ - ۱۲۳ - ۱۲۴ - ۱۲۵ - ۱۲۶ - ۱۳۵

۱۳۹ - ۱۴۴ - ۱۵۶ - ۱۶۰ - ۱۶۱ - ۱۶۲

۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۲

۱۷۴ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۵ - ۱۹۷ - ۱۹۹ - ۲۰۰

۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۲۲ - ۲۲۳ - ۲۲۵ - ۲۲۶ - ۲۲۷

۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۴ - ۲۳۶ - ۲۳۷

۲۳۸ - ۲۴۰ - ۲۴۳ - ۲۴۴ - ۲۴۵ - ۲۴۸ - ۲۵۵

۲۵۶ - ۲۵۷ - ۲۵۸ - ۲۵۹ - ۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۶۲

۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۶۵ - ۲۶۷ - ۲۶۸ - ۲۶۹ - ۲۷۱

۲۷۳ - ۲۷۵ - ۲۷۶ - ۲۷۷ - ۲۷۸ - ۲۷۹ - ۲۸۰

۲۸۱ - ۲۸۲ - ۲۸۳ - ۲۸۵ - ۲۸۶ - ۲۸۸ - ۲۸۹

۲۹۰ - ۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳ - ۲۹۴ - ۲۹۵ - ۲۹۶

۲۹۷ - ۲۹۸ - ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۱ - ۳۰۲ - ۳۰۳

۳۰۴ - ۳۰۵ - ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۳۰۸ - ۳۰۹ - ۳۱۰

۳۱۱ - ۳۱۲ - ۳۱۳ - ۳۱۶ - ۳۱۹ - ۳۲۰ - ۳۲۱

۳۲۳ - ۳۲۴ - ۳۲۵ - ۳۲۶ - ۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۲۹

۳۳۰ ۳۳۲ - ۳۳۵

کاجی چک ۱۱۷

کاکرعلی ۳۴۲ ۳۴۲

کابلی خان برادر محمد قاسم موجی ۲۸۸

کالا پهار برادر اسکندر سور ۳۴۹

کامیرکنه بیگ ۱۰۵ - ۱۰۲ - ۹۵

کچک علی ۱۱۱

کچک بیگ ۱۷۲

۲۹۵ - ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۱ - ۳۰۳ - ۳۰۴

فوزا بهادر ۱۹۱

فزا سلطان شاملو ۲۰۶

قرمان قراول بیگی ۲۸۰ - ۲۷۲ - ۲۲۵

قراچین ۲۵۲

قرغوجی ۳۱۵

مهدرفزا ملازم محمد خان ۳۳۳

قوابیگ میروشکار ۳۳۴

قوم قزلباشیه ۲۳۴ - ۲۳۳ - ۲۲۸ - ۲۲۳ - ۱۳۵

۲۴۱ - ۲۳۸ - ۲۳۶ - ۲۳۵

قزاق سلطان ملازم شاه طهماسب ۲۱۰ - ۲۰۷

قطب خان ۱۰۳ - ۱۰۰

ملا قطب الدین شیرازی استاد سلطان بهادر ۱۴۶

قطب خان پسر شیرخان ۱۶۱ - ۱۵۱ - ۱۵۰

ملا قطب الدین جلفجو بغدادی ۲۴۰

میر قلندر (گوینده) ۲۳۶

قدغلی (از لقبهای ترک) ۶۰

قوم قنقین (و فيه لغات) ۶۶

قوم قنقوات ۷۲

قنبر علی بیگ ۳۶۴ - ۱۱۷

قنبر علی سہاری ۳۰۴

قندوق (قوندوق) (قیدوق) سلطان ۳۶۴ - ۳۴۲ - ۳۰۷

قنبر دیوانه ۳۵۴ - ۳۵۳

قریله خان بن قبل خان ۷۰ - ۶۹

قوج بیگ ۲۵۵ - ۲۰۳ - ۱۵۹ - ۱۴۹ - ۱۰۷ - ۹۶

قوام بیگ اردو شلا ۱۰۸ - ۱۰۷

قیان بن ایلخان ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۴۹

قہنان بن انوش ۵۴ - ۴۹

قاسم مخلص	۲۳۱ - ۲۴۳ - ۲۶۳ - ۲۸۸ - ۳۴۲
.. .. .	۳۵۲ - ۳۵۲
شاه قاسم تغائی	۲۴۹
محمد قاسم خواجهزاده پهلوان دوست	۲۶۳
خواجه قاسم	۲۷۲ - ۲۸۹ - ۳۰۱ - ۳۰۵
قاسم چنگی	۲۸۱
خواجه قاسم مهدی (مهدی قاسم) (شفیم)	۳۲۹
محمد قاسم خان نیشابوری	۳۴۵
میرقلی	۳۵۰
مولانا قاسم کاهی	۳۶۸
قبط بن حام	۵۸
قوم قبیچاق	۶۰
قبل خان بن تومن خان	۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۲ - ۷۴ - ۷۵
قتلق ترکان آغا خواهرنیمور	۷۹
قتلق نگار خانم مادر بابرشاه	۸۶
امیر قتلوق قدم	۹۵ - ۹۶ - ۹۸ - ۱۰۳ - ۱۰۷ - ۱۰۸
.. .. .	۳۰۷
مولانا قدم ارباب	۲۶۸
قراچار نویل بن سوغوچین	۳۹ - ۶۷ - ۷۲ - ۷۴
.. .. .	۷۵ - ۷۶
قراخان بن صغل خان	۳۹ - ۶۰
قرا هلاکو خان بن موانکان بن چغتای خان	۷۶
قرا یوسف ترکمان	۸۲ - ۱۲۸
قراقوزی	۹۶ - ۱۰۷
قراچه بیگ خان	۱۲۵ - ۱۷۴ - ۲۰۱ - ۲۳۳ - ۲۴۴
۲۴۶ - ۲۵۰ - ۲۵۱ - ۲۵۲ - ۲۵۳ - ۲۵۴	۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۶۵
۲۶۱ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۶۵ - ۲۶۶	۲۶۷ - ۲۶۸ - ۲۶۹ - ۲۷۰ - ۲۷۱ - ۲۷۲
۲۷۳ - ۲۷۴ - ۲۷۵ - ۲۷۶ - ۲۷۷ - ۲۷۸	۲۷۹ - ۲۸۰ - ۲۸۱ - ۲۸۲ - ۲۸۳ - ۲۸۴
۲۸۵ - ۲۸۶ - ۲۸۷ - ۲۸۸ - ۲۸۹ - ۲۹۰	۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳ - ۲۹۴ - ۲۹۵ - ۲۹۶
۲۹۷ - ۲۹۸ - ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۱ - ۳۰۲	۳۰۳ - ۳۰۴ - ۳۰۵ - ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۳۰۸
۳۰۹ - ۳۱۰ - ۳۱۱ - ۳۱۲ - ۳۱۳ - ۳۱۴	۳۱۵ - ۳۱۶ - ۳۱۷ - ۳۱۸ - ۳۱۹ - ۳۲۰
۳۲۱ - ۳۲۲ - ۳۲۳ - ۳۲۴ - ۳۲۵ - ۳۲۶	۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۲۹ - ۳۳۰ - ۳۳۱ - ۳۳۲
۳۳۳ - ۳۳۴ - ۳۳۵ - ۳۳۶ - ۳۳۷ - ۳۳۸	۳۳۹ - ۳۴۰ - ۳۴۱ - ۳۴۲ - ۳۴۳ - ۳۴۴
۳۴۵ - ۳۴۶ - ۳۴۷ - ۳۴۸ - ۳۴۹ - ۳۵۰	۳۵۱ - ۳۵۲ - ۳۵۳ - ۳۵۴ - ۳۵۵ - ۳۵۶
۳۵۷ - ۳۵۸ - ۳۵۹ - ۳۶۰ - ۳۶۱ - ۳۶۲	۳۶۳ - ۳۶۴ - ۳۶۵ - ۳۶۶ - ۳۶۷ - ۳۶۸
۳۶۹ - ۳۷۰ - ۳۷۱ - ۳۷۲ - ۳۷۳ - ۳۷۴	۳۷۵ - ۳۷۶ - ۳۷۷ - ۳۷۸ - ۳۷۹ - ۳۸۰
۳۸۱ - ۳۸۲ - ۳۸۳ - ۳۸۴ - ۳۸۵ - ۳۸۶	۳۸۷ - ۳۸۸ - ۳۸۹ - ۳۹۰ - ۳۹۱ - ۳۹۲
۳۹۳ - ۳۹۴ - ۳۹۵ - ۳۹۶ - ۳۹۷ - ۳۹۸	۳۹۹ - ۴۰۰ - ۴۰۱ - ۴۰۲ - ۴۰۳ - ۴۰۴
۴۰۵ - ۴۰۶ - ۴۰۷ - ۴۰۸ - ۴۰۹ - ۴۱۰	۴۱۱ - ۴۱۲ - ۴۱۳ - ۴۱۴ - ۴۱۵ - ۴۱۶
۴۱۷ - ۴۱۸ - ۴۱۹ - ۴۲۰ - ۴۲۱ - ۴۲۲	۴۲۳ - ۴۲۴ - ۴۲۵ - ۴۲۶ - ۴۲۷ - ۴۲۸
۴۲۹ - ۴۳۰ - ۴۳۱ - ۴۳۲ - ۴۳۳ - ۴۳۴	۴۳۵ - ۴۳۶ - ۴۳۷ - ۴۳۸ - ۴۳۹ - ۴۴۰
۴۴۱ - ۴۴۲ - ۴۴۳ - ۴۴۴ - ۴۴۵ - ۴۴۶	۴۴۷ - ۴۴۸ - ۴۴۹ - ۴۵۰ - ۴۵۱ - ۴۵۲
۴۵۳ - ۴۵۴ - ۴۵۵ - ۴۵۶ - ۴۵۷ - ۴۵۸	۴۵۹ - ۴۶۰ - ۴۶۱ - ۴۶۲ - ۴۶۳ - ۴۶۴
۴۶۵ - ۴۶۶ - ۴۶۷ - ۴۶۸ - ۴۶۹ - ۴۷۰	۴۷۱ - ۴۷۲ - ۴۷۳ - ۴۷۴ - ۴۷۵ - ۴۷۶
۴۷۷ - ۴۷۸ - ۴۷۹ - ۴۸۰ - ۴۸۱ - ۴۸۲	۴۸۳ - ۴۸۴ - ۴۸۵ - ۴۸۶ - ۴۸۷ - ۴۸۸
۴۸۹ - ۴۹۰ - ۴۹۱ - ۴۹۲ - ۴۹۳ - ۴۹۴	۴۹۵ - ۴۹۶ - ۴۹۷ - ۴۹۸ - ۴۹۹ - ۵۰۰
۵۰۱ - ۵۰۲ - ۵۰۳ - ۵۰۴ - ۵۰۵ - ۵۰۶	۵۰۷ - ۵۰۸ - ۵۰۹ - ۵۱۰ - ۵۱۱ - ۵۱۲
۵۱۳ - ۵۱۴ - ۵۱۵ - ۵۱۶ - ۵۱۷ - ۵۱۸	۵۱۹ - ۵۲۰ - ۵۲۱ - ۵۲۲ - ۵۲۳ - ۵۲۴
۵۲۵ - ۵۲۶ - ۵۲۷ - ۵۲۸ - ۵۲۹ - ۵۳۰	۵۳۱ - ۵۳۲ - ۵۳۳ - ۵۳۴ - ۵۳۵ - ۵۳۶
۵۳۷ - ۵۳۸ - ۵۳۹ - ۵۴۰ - ۵۴۱ - ۵۴۲	۵۴۳ - ۵۴۴ - ۵۴۵ - ۵۴۶ - ۵۴۷ - ۵۴۸
۵۴۹ - ۵۵۰ - ۵۵۱ - ۵۵۲ - ۵۵۳ - ۵۵۴	۵۵۵ - ۵۵۶ - ۵۵۷ - ۵۵۸ - ۵۵۹ - ۵۶۰
۵۶۱ - ۵۶۲ - ۵۶۳ - ۵۶۴ - ۵۶۵ - ۵۶۶	۵۶۷ - ۵۶۸ - ۵۶۹ - ۵۷۰ - ۵۷۱ - ۵۷۲
۵۷۳ - ۵۷۴ - ۵۷۵ - ۵۷۶ - ۵۷۷ - ۵۷۸	۵۷۹ - ۵۸۰ - ۵۸۱ - ۵۸۲ - ۵۸۳ - ۵۸۴
۵۸۵ - ۵۸۶ - ۵۸۷ - ۵۸۸ - ۵۸۹ - ۵۹۰	۵۹۱ - ۵۹۲ - ۵۹۳ - ۵۹۴ - ۵۹۵ - ۵۹۶
۵۹۷ - ۵۹۸ - ۵۹۹ - ۶۰۰ - ۶۰۱ - ۶۰۲	۶۰۳ - ۶۰۴ - ۶۰۵ - ۶۰۶ - ۶۰۷ - ۶۰۸
۶۰۹ - ۶۱۰ - ۶۱۱ - ۶۱۲ - ۶۱۳ - ۶۱۴	۶۱۵ - ۶۱۶ - ۶۱۷ - ۶۱۸ - ۶۱۹ - ۶۲۰
۶۲۱ - ۶۲۲ - ۶۲۳ - ۶۲۴ - ۶۲۵ - ۶۲۶	۶۲۷ - ۶۲۸ - ۶۲۹ - ۶۳۰ - ۶۳۱ - ۶۳۲
۶۳۳ - ۶۳۴ - ۶۳۵ - ۶۳۶ - ۶۳۷ - ۶۳۸	۶۳۹ - ۶۴۰ - ۶۴۱ - ۶۴۲ - ۶۴۳ - ۶۴۴
۶۴۵ - ۶۴۶ - ۶۴۷ - ۶۴۸ - ۶۴۹ - ۶۵۰	۶۵۱ - ۶۵۲ - ۶۵۳ - ۶۵۴ - ۶۵۵ - ۶۵۶
۶۵۷ - ۶۵۸ - ۶۵۹ - ۶۶۰ - ۶۶۱ - ۶۶۲	۶۶۳ - ۶۶۴ - ۶۶۵ - ۶۶۶ - ۶۶۷ - ۶۶۸
۶۶۹ - ۶۷۰ - ۶۷۱ - ۶۷۲ - ۶۷۳ - ۶۷۴	۶۷۵ - ۶۷۶ - ۶۷۷ - ۶۷۸ - ۶۷۹ - ۶۸۰
۶۸۱ - ۶۸۲ - ۶۸۳ - ۶۸۴ - ۶۸۵ - ۶۸۶	۶۸۷ - ۶۸۸ - ۶۸۹ - ۶۹۰ - ۶۹۱ - ۶۹۲
۶۹۳ - ۶۹۴ - ۶۹۵ - ۶۹۶ - ۶۹۷ - ۶۹۸	۶۹۹ - ۷۰۰ - ۷۰۱ - ۷۰۲ - ۷۰۳ - ۷۰۴
۷۰۵ - ۷۰۶ - ۷۰۷ - ۷۰۸ - ۷۰۹ - ۷۱۰	۷۱۱ - ۷۱۲ - ۷۱۳ - ۷۱۴ - ۷۱۵ - ۷۱۶
۷۱۷ - ۷۱۸ - ۷۱۹ - ۷۲۰ - ۷۲۱ - ۷۲۲	۷۲۳ - ۷۲۴ - ۷۲۵ - ۷۲۶ - ۷۲۷ - ۷۲۸
۷۲۹ - ۷۳۰ - ۷۳۱ - ۷۳۲ - ۷۳۳ - ۷۳۴	۷۳۵ - ۷۳۶ - ۷۳۷ - ۷۳۸ - ۷۳۹ - ۷۴۰
۷۴۱ - ۷۴۲ - ۷۴۳ - ۷۴۴ - ۷۴۵ - ۷۴۶	۷۴۷ - ۷۴۸ - ۷۴۹ - ۷۵۰ - ۷۵۱ - ۷۵۲
۷۵۳ - ۷۵۴ - ۷۵۵ - ۷۵۶ - ۷۵۷ - ۷۵۸	۷۵۹ - ۷۶۰ - ۷۶۱ - ۷۶۲ - ۷۶۳ - ۷۶۴
۷۶۵ - ۷۶۶ - ۷۶۷ - ۷۶۸ - ۷۶۹ - ۷۷۰	۷۷۱ - ۷۷۲ - ۷۷۳ - ۷۷۴ - ۷۷۵ - ۷۷۶
۷۷۷ - ۷۷۸ - ۷۷۹ - ۷۸۰ - ۷۸۱ - ۷۸۲	۷۸۳ - ۷۸۴ - ۷۸۵ - ۷۸۶ - ۷۸۷ - ۷۸۸
۷۸۹ - ۷۹۰ - ۷۹۱ - ۷۹۲ - ۷۹۳ - ۷۹۴	۷۹۵ - ۷۹۶ - ۷۹۷ - ۷۹۸ - ۷۹۹ - ۸۰۰
۸۰۱ - ۸۰۲ - ۸۰۳ - ۸۰۴ - ۸۰۵ - ۸۰۶	۸۰۷ - ۸۰۸ - ۸۰۹ - ۸۱۰ - ۸۱۱ - ۸۱۲
۸۱۳ - ۸۱۴ - ۸۱۵ - ۸۱۶ - ۸۱۷ - ۸۱۸	۸۱۹ - ۸۲۰ - ۸۲۱ - ۸۲۲ - ۸۲۳ - ۸۲۴
۸۲۵ - ۸۲۶ - ۸۲۷ - ۸۲۸ - ۸۲۹ - ۸۳۰	۸۳۱ - ۸۳۲ - ۸۳۳ - ۸۳۴ - ۸۳۵ - ۸۳۶
۸۳۷ - ۸۳۸ - ۸۳۹ - ۸۴۰ - ۸۴۱ - ۸۴۲	۸۴۳ - ۸۴۴ - ۸۴۵ - ۸۴۶ - ۸۴۷ - ۸۴۸
۸۴۹ - ۸۵۰ - ۸۵۱ - ۸۵۲ - ۸۵۳ - ۸۵۴	۸۵۵ - ۸۵۶ - ۸۵۷ - ۸۵۸ - ۸۵۹ - ۸۶۰
۸۶۱ - ۸۶۲ - ۸۶۳ - ۸۶۴ - ۸۶۵ - ۸۶۶	۸۶۷ - ۸۶۸ - ۸۶۹ - ۸۷۰ - ۸۷۱ - ۸۷۲
۸۷۳ - ۸۷۴ - ۸۷۵ - ۸۷۶ - ۸۷۷ - ۸۷۸	۸۷۹ - ۸۸۰ - ۸۸۱ - ۸۸۲ - ۸۸۳ - ۸۸۴
۸۸۵ - ۸۸۶ - ۸۸۷ - ۸۸۸ - ۸۸۹ - ۸۹۰	۸۹۱ - ۸۹۲ - ۸۹۳ - ۸۹۴ - ۸۹۵ - ۸۹۶
۸۹۷ - ۸۹۸ - ۸۹۹ - ۹۰۰ - ۹۰۱ - ۹۰۲	۹۰۳ - ۹۰۴ - ۹۰۵ - ۹۰۶ - ۹۰۷ - ۹۰۸
۹۰۹ - ۹۱۰ - ۹۱۱ - ۹۱۲ - ۹۱۳ - ۹۱۴	۹۱۵ - ۹۱۶ - ۹۱۷ - ۹۱۸ - ۹۱۹ - ۹۲۰
۹۲۱ - ۹۲۲ - ۹۲۳ - ۹۲۴ - ۹۲۵ - ۹۲۶	۹۲۷ - ۹۲۸ - ۹۲۹ - ۹۳۰ - ۹۳۱ - ۹۳۲
۹۳۳ - ۹۳۴ - ۹۳۵ - ۹۳۶ - ۹۳۷ - ۹۳۸	۹۳۹ - ۹۴۰ - ۹۴۱ - ۹۴۲ - ۹۴۳ - ۹۴۴
۹۴۵ - ۹۴۶ - ۹۴۷ - ۹۴۸ - ۹۴۹ - ۹۵۰	۹۵۱ - ۹۵۲ - ۹۵۳ - ۹۵۴ - ۹۵۵ - ۹۵۶
۹۵۷ - ۹۵۸ - ۹۵۹ - ۹۶۰ - ۹۶۱ - ۹۶۲	۹۶۳ - ۹۶۴ - ۹۶۵ - ۹۶۶ - ۹۶۷ - ۹۶۸
۹۶۹ - ۹۷۰ - ۹۷۱ - ۹۷۲ - ۹۷۳ - ۹۷۴	۹۷۵ - ۹۷۶ - ۹۷۷ - ۹۷۸ - ۹۷۹ - ۹۸۰
۹۸۱ - ۹۸۲ - ۹۸۳ - ۹۸۴ - ۹۸۵ - ۹۸۶	۹۸۷ - ۹۸۸ - ۹۸۹ - ۹۹۰ - ۹۹۱ - ۹۹۲
۹۹۳ - ۹۹۴ - ۹۹۵ - ۹۹۶ - ۹۹۷ - ۹۹۸	۹۹۹ - ۱۰۰۰ - ۱۰۰۱ - ۱۰۰۲ - ۱۰۰۳ - ۱۰۰۴
۱۰۰۵ - ۱۰۰۶ - ۱۰۰۷ - ۱۰۰۸ - ۱۰۰۹ - ۱۰۱۰	۱۰۱۱ - ۱۰۱۲ - ۱۰۱۳ - ۱۰۱۴ - ۱۰۱۵ - ۱۰۱۶
۱۰۱۷ - ۱۰۱۸ - ۱۰۱۹ - ۱۰۲۰ - ۱۰۲۱ - ۱۰۲۲	۱۰۲۳ - ۱۰۲۴ - ۱۰۲۵ - ۱۰۲۶ - ۱۰۲۷ - ۱۰۲۸
۱۰۲۹ - ۱۰۳۰ - ۱۰۳۱ - ۱۰۳۲ - ۱۰۳۳ - ۱۰۳۴	۱۰۳۵ - ۱۰۳۶ - ۱۰۳۷ - ۱۰۳۸ - ۱۰۳۹ - ۱۰۴۰
۱۰۴۱ - ۱۰۴۲ - ۱۰۴۳ - ۱۰۴۴ - ۱۰۴۵ - ۱۰۴۶	۱۰۴۷ - ۱۰۴۸ - ۱۰۴۹ - ۱۰۵۰ - ۱۰۵۱ - ۱۰۵۲
۱۰۵۳ - ۱۰۵۴ - ۱۰۵۵ - ۱۰۵۶ - ۱۰۵۷ - ۱۰۵۸	۱۰۵۹ - ۱۰۶۰ - ۱۰۶۱ - ۱۰۶۲ - ۱۰۶۳ - ۱۰۶۴
۱۰۶۵ - ۱۰۶۶ - ۱۰۶۷ - ۱۰۶۸ - ۱۰۶۹ - ۱۰۷۰	۱۰۷۱ - ۱۰۷۲ - ۱۰۷۳ - ۱۰۷۴ - ۱۰۷۵ - ۱۰۷۶
۱۰۷۷ - ۱۰۷۸ - ۱۰۷۹ - ۱۰۸۰ - ۱۰۸۱ - ۱۰۸۲	۱۰۸۳ - ۱۰۸۴ - ۱۰۸۵ - ۱۰۸۶ - ۱۰۸۷ - ۱۰۸۸
۱۰۸۹ - ۱۰۹۰ - ۱۰۹۱ - ۱۰۹۲ - ۱۰۹۳ - ۱۰۹۴	۱۰۹۵ - ۱۰۹۶ - ۱۰۹۷ - ۱۰۹۸ - ۱۰۹۹ - ۱۱۰۰
۱۱۰۱ - ۱۱۰۲ - ۱۱۰۳ - ۱۱۰۴ - ۱۱۰۵ - ۱۱۰۶	۱۱۰۷ - ۱۱۰۸ - ۱۱۰۹ - ۱۱۱۰ - ۱۱۱۱ - ۱۱۱۲
۱۱۱۳ - ۱۱۱۴ - ۱۱۱۵ - ۱۱۱۶ - ۱۱۱۷ - ۱۱۱۸	۱۱۱۹ - ۱۱۲۰ - ۱۱۲۱ - ۱۱۲۲ - ۱۱۲۳ - ۱۱۲۴
۱۱۲۵ - ۱۱۲۶ - ۱۱۲۷ - ۱۱۲۸ - ۱۱۲۹ - ۱۱۳۰	۱۱۳۱ - ۱۱۳۲ - ۱۱۳۳ - ۱۱۳۴ - ۱۱۳۵ - ۱۱۳۶
۱۱۳۷ - ۱۱۳۸ - ۱۱۳۹ - ۱۱۴۰ - ۱۱۴۱ - ۱۱۴۲	۱۱۴۳ - ۱۱۴۴ - ۱۱۴۵ - ۱۱۴۶ - ۱۱۴۷ - ۱۱۴۸
۱۱۴۹ - ۱۱۵۰ - ۱۱۵۱ - ۱۱۵۲ - ۱۱۵۳ - ۱۱۵۴	۱۱۵۵ - ۱۱۵۶ - ۱۱۵۷ - ۱۱۵۸ - ۱۱۵۹ - ۱۱۶۰
۱۱۶۱ - ۱۱۶۲ - ۱۱۶۳ - ۱۱۶۴ - ۱۱۶۵ - ۱۱۶۶	۱۱۶۷ - ۱۱۶۸ - ۱۱۶۹ - ۱۱۷۰ - ۱۱۷۱ - ۱۱۷۲
۱۱۷۳ - ۱۱۷۴ - ۱۱۷۵ - ۱۱۷۶ - ۱۱۷۷ - ۱۱۷۸	۱۱۷۹ - ۱۱۸۰ - ۱۱۸۱ - ۱۱۸۲ - ۱۱۸۳ - ۱۱۸۴
۱۱۸۵ - ۱۱۸۶ - ۱۱۸۷ - ۱۱۸۸ - ۱۱۸۹ - ۱۱۹۰	۱۱۹۱ - ۱۱۹۲ - ۱۱۹۳ - ۱۱۹۴ - ۱۱۹۵ - ۱۱۹۶
۱۱۹۷ - ۱۱۹۸ - ۱۱۹۹ - ۱۲۰۰ - ۱۲۰۱ - ۱۲۰۲	۱۲۰۳ - ۱۲۰۴ - ۱۲۰۵ - ۱۲۰۶ - ۱۲۰۷ - ۱۲۰۸
۱۲۰۹ - ۱۲۱۰ - ۱۲۱۱ - ۱۲۱۲ - ۱۲۱۳ - ۱۲۱۴	۱۲۱۵ - ۱۲۱۶ - ۱۲۱۷ - ۱۲۱۸ - ۱۲۱۹ - ۱۲۲۰
۱۲۲۱ - ۱۲۲۲ - ۱۲۲۳ - ۱۲۲۴ - ۱۲۲۵ - ۱۲۲۶	۱۲۲۷ - ۱۲۲۸ - ۱۲۲۹ - ۱۲۳۰ - ۱۲۳۱ - ۱۲۳۲
۱۲۳۳ - ۱۲۳۴ - ۱۲۳۵ - ۱۲۳۶ - ۱۲۳۷ - ۱۲۳۸	۱۲۳۹ - ۱۲۴۰ - ۱۲۴۱ - ۱۲۴۲ - ۱۲۴۳ - ۱۲۴۴
۱۲۴۵ - ۱۲۴۶ - ۱۲۴۷ - ۱۲۴۸ - ۱۲۴۹ - ۱۲۵۰	۱۲۵۱ - ۱۲۵۲ - ۱۲۵۳ - ۱۲۵۴ - ۱۲۵۵ - ۱۲۵۶
۱۲۵۷ - ۱۲۵۸ - ۱۲۵۹ - ۱۲۶۰ - ۱۲۶۱ - ۱۲۶۲	۱۲۶۳ - ۱۲۶۴ - ۱۲۶۵ - ۱۲۶۶ - ۱۲۶۷ - ۱۲۶۸
۱۲۶۹ - ۱۲۷۰ - ۱۲۷۱ - ۱۲۷۲ - ۱۲۷۳ - ۱۲۷۴	۱۲۷۵ - ۱۲۷۶ - ۱۲۷۷ - ۱۲۷۸ - ۱۲۷۹ - ۱۲۸۰
۱۲۸۱ - ۱۲۸۲ - ۱۲۸۳ - ۱۲۸۴ - ۱۲۸۵ - ۱۲۸۶	۱۲۸۷ - ۱۲۸۸ - ۱۲۸۹ - ۱۲۹۰ - ۱۲۹۱ - ۱۲۹۲
۱۲۹۳ - ۱۲۹۴ - ۱۲۹۵ - ۱۲۹۶ - ۱۲۹۷ - ۱۲۹۸	۱۲۹۹ - ۱۳۰۰ - ۱۳۰۱ - ۱۳۰۲ - ۱۳۰۳ - ۱۳۰۴
۱۳۰۵ - ۱۳۰۶ - ۱۳۰۷ - ۱۳۰۸ - ۱۳۰۹ - ۱۳۱۰	۱۳۱۱ - ۱۳۱۲ - ۱۳۱۳ - ۱۳۱۴ - ۱۳۱۵ - ۱۳۱۶
۱۳۱۷ - ۱۳۱۸ - ۱۳۱۹ - ۱۳۲۰ - ۱۳۲۱ - ۱۳۲۲	۱۳۲۳ - ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ - ۱۳۲۶ - ۱۳۲۷ - ۱۳۲۸
۱۳۲۹ - ۱۳۳۰ - ۱۳۳۱ - ۱۳۳۲ - ۱۳۳۳ - ۱۳۳۴	۱۳۳۵ - ۱۳۳۶ - ۱۳۳۷ - ۱۳۳۸ - ۱۳۳۹ - ۱۳۴۰
۱۳۴۱ - ۱۳۴۲ - ۱۳۴۳ - ۱۳۴۴ - ۱۳۴۵ - ۱۳۴۶	۱۳۴۷ - ۱۳۴۸ - ۱۳۴۹ - ۱۳۵۰ - ۱۳۵۱ - ۱۳۵۲
۱۳۵۳ - ۱۳۵۴ - ۱۳۵۵ - ۱۳۵۶ - ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸	۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ - ۱۳۶۱ - ۱۳۶۲ - ۱۳۶۳ - ۱۳۶۴
۱۳۶۵ - ۱۳۶۶ - ۱۳۶۷ - ۱۳۶۸ - ۱۳۶۹ - ۱۳۷۰	۱۳۷۱ - ۱۳۷۲ - ۱۳۷۳ - ۱۳۷۴ - ۱۳۷۵ - ۱۳۷۶
۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ - ۱۳۷۹ - ۱۳۸۰ - ۱۳۸۱ - ۱۳۸۲	۱۳۸۳ - ۱۳۸۴ - ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶ - ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸
۱۳۸	

• حرف فاء •

۵۸	فارس بن پهلو
۵۸	فارمیان
۸۵	فاطمه سلطان مادر جهانگیر میرزا بن عمر شیخ
۱۰۴	محمد فاروق پسر ربابر
۲۲۴	مہتر فخر نوشکھی
۳۰۷	بی بی فاطمه
۴۱	امیر فتح الله شیرازی (عضد الدوله)
۱۰۳	فتح خان (خانجهان) (شیرازی) (مروانی)
	(شفخاء)
۲۷۷	فتح الله بیگ برادر روشن کوک
۳۲۳	فتح شاه افغان
۳۴۷	فتح باز (نام یوز)
۴۴	فخر نسا انکه کوچ ندیم کوک
۱۱۲	فخر جهان بیگم
۳۴۲	شاه فخر الدین
۵۸	فراوند مصر
۵۸	فرغان پسر بوفور
۶۲	فریدون
۱۴۱	قوم فرنگ
۲۸۶	فریدون خان
۳۶۶	فرحت خان مہتر سکاھی
	(شف مہیم)
۳۵۲	فرخ قال پسر همايون
۱۵۳	میر فضلی حاکم بناری
۲۵۴	فضیل بیگ برادر منع خان ۱۷۶ - ۱۸۱ - ۲۳۳ - ۲۵۴
۲۵۹
۵۶	فقیر علی (فقر علی) ۱۱۵ - ۱۲۱ - ۱۴۹ - ۱۵۴ - ۵۶

۶۲	داد پاشا ۴۸ - ۸۳ - ۸۵ - ۸۶ - ۸۷ - ۸۸ - ۹۲
۸۳	مہرزا عمر شیخ پسر تیمور ۸۱ - ۸۳
۸۲	عمر بن میران شاه
۱۴۶	عماد الملک ۱۳۲ - ۱۳۸ - ۱۴۰ - ۱۴۱ - ۱۴۶
۳۴۷	خواجہ عزیز ناظر ۱۹۱ - ۲۲۴ - ۲۴۱ - ۳۴۷
۵۸	عہلم بن سام
۶۱	عیسیٰ عم
۱۱۹	مہدی رینا

• حرف غین •

۲۲۲	خواجہ غازی لبریزی دیوان ۴۴ - ۱۶۸ - ۲۲۲
۳۳۳ ۲۶۶ - ۲۷۲ - ۲۸۶ - ۳۱۱ - ۳۳۳
۹۳	غازی خان
۱۵۵	محمد غازی نوبائی ۱۵۳ - ۱۵۵
۱۹۹	غازی خان کشمیری
۳۲۵	غالب خان
۳۵۴	غازی خان سور پدر ابوالہیم سور ۳۲۹ - ۳۵۴
۵۹	عزیز یافت
۱۹۱	میر عزیزی (شمس الدین انکه خان) ۱۸۷ - ۱۹۱
 ۱۹۲ - ۱۹۳ - ۱۹۴ (شفشین و الف)
۱۴۳	غضنفر نوکر یادگار ناصر میرزا ۱۴۳
۳۶۵	علام علی شش انگشت ۳۲۸ - ۳۶۵
۸۵	غنیہ جی امجد زوجہ عمر شیخ میرزا ۸۵
۸۶	غنیہ جی آغا سلطان زوجہ عمر شیخ (دیگر) ۸۶
۳۴۲	میر غنی ۳۴۲
۸۰	غیاث الدین جهانگیر میرزا پسر تیمور ۸۰
۹۷	سلطان غیاث الدین برادر سلطان شہاب الدین غوری ۹۷
۱۷۶	قازی غیاث الدین جامی ۱۷۲ - ۱۷۶
۳۵۴	ملا غیاث الدین ۳۵۴

سلطان علاؤالدین (عالم خان) (لودی) (سودای) ۹۲	۲۸۹ - ۲۸۸	عبدالعزیز خان اوزبک پسر عبید خان
۱۰۷ - ۱۲۶ - ۱۲۷ - ۱۲۸ - ۱۲۹ (شف عالم خان)	۲۸۹	عبید خان اوزبک
استاد علی قلی (نادر العصر) .. ۹۵ - ۱۰۹ - ۱۶۴	۳۱	خواجه عبد السمیع
حبیب علی .. ۹۶ - ۱۸۱ - ۱۸۳ - ۱۸۵ - ۲۳۳	۳۱۵	مولانا عبد الله
امیر علی (ولی) خازن .. ۹۸ (شف واد)	۳۴۲ - ۳۱۷	مولانا عبد القادر
سلطان علاؤالدین سابق .. ۹۹ - ۱۰۷ - ۱۹۶	۳۲۵	مولانا عبدالله سلطان پوری (دیگر)
علی خان شیخ زاده فرملی .. ۱۰۷ - ۱۱۰ - ۱۱۱	۳۴۲	خواجه عبد الباری
علی انکه باشایق ۱۰۸	۳۳۲	خواجه عبد الله
میر علی شیرو ۱۱۹	۳۴۲	خواجه عبد المجید دیوان
سید علی خان نوکر سلطان بهادر ۱۳۱	۳۵۹	خواجه عبد الملک وزیر سرکار آتشی
علی خان مهاونی ۱۵۲	۸۲	عثمان چلپی میرزا بن میران شاه
علاول خان ملازم شیرشاه ۱۹۷	۵۸	مرقا پسر خراسان
شیخ علاؤالدین سیمانی (ولی) ۲۱۵	۵۸	قوم عرب
علی قلی خان شیدانی پسر حیدر سلطان شیدانی و برادر	۲۷۹	میر عرب مکی
بهادر خان ۲۱۹ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۴۴ - ۲۷۷	۱۸۸ - ۱۸۷ - ۱۴	میرزا عزیز کوکلتاش خان اعظم
۲۸۱ - ۳۳۴ - ۳۴۲ - ۳۴۳ - ۳۴۵ - ۳۵۱ - ۳۵۳	۲۲۵
۳۹۴ - ۳۵۴	۳۵۵	استاد عزیز سیستانی (رومی خان)
علی سلطان چلاق ۲۱۹	۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۹۹	میرزا عسکری برادر همایون
علی بیگ ذوالفتر کش ۲۱۹	۱۱۹ - ۱۲۳ - ۱۲۴ - ۱۲۶ - ۱۲۹ - ۱۳۰ - ۱۴۱
علی دوست خان بار بیگی پسر حسن علی ۲۲۳	۱۴۲ - ۱۴۳ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۹ - ۱۵۰ - ۱۶۰
۲۲۸ - ۲۸۰	۱۶۳ - ۱۶۵ - ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۷۱ - ۱۸۹ - ۱۹۰
علی سلطان تکلو ۲۲۷	۱۹۱ - ۱۹۲ - ۱۹۳ - ۱۹۴ - ۲۰۰ - ۲۰۲ - ۲۰۳
علی قلی خان اندرابی ۲۵۱ - ۲۷۲ - ۳۲۱ - ۳۳۲	۲۰۴ - ۲۲۵ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۲
۳۴۳ - ۳۴۲	۲۳۳ - ۲۳۴ - ۲۳۵ - ۲۳۶ - ۲۴۰ - ۲۴۱ - ۲۴۹
علی قلی اوغلی قورچی میرزا کاهران ۲۵۸ - ۲۶۸	۲۵۰ - ۲۵۱ - ۲۵۳ - ۲۸۱ - ۲۸۲ - ۲۸۵ - ۲۹۲
علی قلی سلطان ۲۷۵	۲۹۳ - ۳۰۱ - ۳۰۴ - ۳۰۷ - ۳۰۸
علی محمد اسپ ۳۲۵ - ۳۰۷	۳۱۷ - ۳۱۶ - ۲۷۰	ملا عصام الدین ابراهیم ملا زاده
عمر شیخ میرزا بن سلطان ابوسعید میرزا و پدر	۳۴۲	خواجه عطاء الله دیوان بیوتات

• حرف عین •

۵۸	قوم عاد
۷۹	عالم شیخ پسر طرغائی
۹۸	۶۶	۹۵	۹۴	عادل سلطان بن مهدی سلطان
۲۲۱	۱۰۸	۱۰۷	۱۰۳
۱۴۰	۱۰۳	۱۰۰	عالم خان لودی سلطان علاؤالدین
..	(شف علاؤالدین)
۱۳۵	سلطان عالم ملارم سلطان بهادر
۲۲۱	عادل سلطان اوزبک پسر عادل سلطان
۲۲۴	عارف نوشکچی (بهار خان)
۳۶۳	۳۲۵	عالم شاه (ملازم میرزا کامران)
۳۴۲	۳۳۰	عارف بیگ
۳۳۶	عادل خان افغان
۳۵۳	عارف الله پسر خوانده قنبر
۳۶۴	۳۴۲	۳۳۰	۳۰۸	۱۵	..	میر عبدالحی صدر
۳۶۸
۸۴	خواجه عیدالله (ناصرالدین خواجه احرار)
..	(شف شاه)
۸۹	عبد لرزاق میرزا بن الغ بیگ میرزا
۲۲۱	۹۱	میدالله خان
۹۳	عبد الرحیم سقاوی
۹۶	۹۴	امیر عبدالعزیز
۱۰۳	۹۴	عبدالعزیز (عبد العالی) میر آخر
۱۱۰	۱۰۸	۱۰۷
۱۰۳	۹۸	۹۶	۹۵	امیر عبدالله (کتابدار)
۱۰۸	۱۰۷
۱۰۷	عبدالشکور
۱۱۱	میدالملوک تورچی

۱۲۳	عبد الرشید پسر شیر خان
..	عبد الله خان اوزبک خورش قاسم حسین خان اوزبک
۳۴۲	۲۹۰	۱۴۲
۲۸۱	۲۷۶	۲۶۸	۲۰۱	۱۶۲	..	میرزا عبدالله
۳۴۲	۲۹۳
۱۷۱	۱۶۸	خواجه عبدالحق
۱۷۱	۱۶۹	قاسمی عبدالله صدر میرزا کامران
۳۰۳	۲۸۶	۲۷۹	۱۷۶	مولانا عبدالباقی صدر
۳۴۲	۳۳۳
۱۷۷	شیخ عبد الغفور
۱۹۰	شیخ عبد الوهاب (از اولاد شیخ پوران)
۲۲۱	۲۰۳	۲۰۲	میر عبدالحی گرم سیری
۲۱۴	خواجه عبدالله انصاری پیر هرات
۲۱۵	خواجه عبدالحی امیر قزوین
۲۱۸	میدالله خان استجلو داماد شاه اسمعیل
۳۰۳	۲۹۲	۲۲۰	خواجه عبدالصمد شیرین قلم
۳۴۲
۲۲۰	عبدانتاج کرکیراق
۳۱۲	۲۹۷	۲۹۱	۲۸۰	۲۲۴	..	عبد الوهاب
۳۴۲	۳۳۰	۲۳۳	میر عبدالله (سید بنی مخنار)
۲۳۶	علاء الخالق استاد میرزا کامران
۲۴۴	خواجه عبدالحق
۲۵۰	عبد الجبار شیخ
۲۵۸	عبد الرحمن قصاب
۲۷۲	عبدالله سلطان
..	عبد الرشید خان پسر سلطان سعید خان حاکم کاشغر
۳۳۲	۲۸۵
۲۸۶	۲۸۵	عباسی سلطان اوزبک

۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۷ - ۲۲۵ - ۲۳۶ - ۲۳۸ - ۲۳۹

شیردل خورش منعم خان ۱۷۷

قوم شیعه ۲۰۴

شیرعلی ملازم میرزا کامران ۲۶۳ - ۲۶۲ - ۲۶۰

۲۶۳ - ۲۷۶ - ۲۷۵ - ۲۶۹ - ۲۶۸ - ۲۶۵

شیخم خواجه خضری ۲۷۷ - ۲۷۲

شیر محمد پکنه (سید محمد پکنه) ۲۸۸ - ۲۸۷

.. .. (شف سوم)

شیرعلی وگ ۳۳۴

• حروف صاد •

حافظ صابرقاق ۲۱۴ - ۲۱۱

عائنی ولی سلطان ۲۱۹

صالح دیوانه ۳۲۵

صدر خان ۱۳۴ - ۱۳۳ - ۱۳۲ - ۱۳۱ - ۱۳۰

صالحا بن آدم عم ۵۴

صوفیان خایینه ۲۱۹

• حروف طاء •

طاق بن اغور خان ۶۱

طاؤس خان برادر شاه منصور ۹۲

امیر طاهر ۲۳۳ - ۱۷۶ - ۱۷۳

طاهر محمد پسر میر خرد ۳۶۶ - ۲۹۹

محمد طاهر خان ۳۱۶ - ۳۱۱

امیر طراغای پدر تیمور ۷۹ - ۷۷ - ۴۸

شاه طهماسب صفوی والی ایران ۲۰۵ - ۱۳۶ - ۱۳۵

۲۰۶ - ۲۱۵ - ۲۱۶ - ۲۱۷ - ۲۱۸ - ۲۱۹ - ۲۲۲

۲۴۰ - ۲۴۹ - ۲۵۳ - ۲۴۴

• حرف ظاء •

ظفر علی ولد فقیر بیگ ۱۷۶

۲۹۱ - ۱۴

مولانا شرف الدین علی یزدی مولف ظفر نامه ۱۶

۹۷

ملا شفانی ۳۲۵ - ۳۰۱

میر شمس الدین محمد غوری انگه خاں ۴۳ - ۱۳

۴۵ - ۲۲۵ - ۲۳۶ - ۲۵۸ (شف الف و نین)

شیخ شمس الدین کلال ۷۶

شمس الدین محمد (دستگیر همایون بر ساحل دریای)

۱۶۸ - ۱۶۶

شمس الدین علی سلطان ۲۲۰ - ۲۱۵

شمس الدین علی قاضی قندهار ۲۲۹

علامه شهرزادی ۵۷ - ۵۳

سلطان شهاب الدین غوری ۹۷

مولانا شهاب معنائی صاحب تحقیق ۱۱۹ - ۱۱۸

شهاب الدین احمد خان ۳۵۴ - ۳۴۲

شهاب خان افغان ۳۵۲

شیت عم (اوربای اول) ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۴۹

شیرآمون ۷۶

شیرین بیگی آغا خواهر تیمور ۷۹

شیرعلی خان اولخان بن محمد خان ۸۶

شیرم طغانی ۸۷

شیبک خان ۸۹ - ۸۸

شهر افکن بیگ ولد قوچ بیگ ۲۳۴ - ۲۳۳ - ۱۰۷

۲۶۱ - ۲۵۹ - ۲۵۶ - ۲۵۵ - ۲۴۳ - ۲۴۲ - ۲۴۱

شیر شاه افغان (نامش فرید بن حسن بن ابراهیم) ۱۲۳

۱۵۳ - ۱۵۲ - ۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۸ - ۱۴۷

۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۰ - ۱۵۹ - ۱۵۸ - ۱۵۷ - ۱۵۶

۱۸۶ - ۱۸۵ - ۱۸۰ - ۱۷۰ - ۱۶۱ - ۱۶۵ - ۱۶۴

۱۷۳ - ۱۳۵ - ۹۱ - ۸۹
 شاه بیگم مادر سید علی بابا پادشاه ۹۱ - ۹۰ ..
 شاه بیگ خان ۱۶۸ - ۹۱
 خواجه شاه میر حسین ۹۶ - ۹۵ (شف مهم)
 شاه خان جلایر ۲۶۱ - ۲۸۲ - ۲۳۵ - ۱۷۶ - ۱۵۳ ..
 شاه میرزا پسر محمد سلطان میرزا ۲۴۱ - ۱۶۱ - ۱۶۳ ..
 شاه ولد ملازم عسکری میرزا ۱۹۲
 استاد شاه محمد سرنائی ۲۱۱
 شاه قای سلطان ۲۱۳
 شاه قای سلطان استیقلو حاکم مشهد ۲۱۵
 شاه قلی سلطان مبردار ۲۱۸
 شاه قلی سلطان افشار حاکم کرمان ۲۱۸
 شاه علی جلایر پدر تیمور جلایر ۲۲۸ - ۲۲۷ ..
 شاه قلی نارنجی ۲۶۶ - ۲۹۱ - ۲۶۱ - ۲۵۲ - ۲۲۸ ..
 شاه قلی سیدستانی ۲۳۶ - ۲۳۵
 شاه بردی خان ۲۴۴
 شاه قلی سلطان خویش بیрам خان ۲۶۶
 شاه محمد برادر حاجی محمد ۳۱۰ - ۲۹۸ - ۲۸۵ ..
 شاه محمد سلطان حماری ۲۸۹ - ۲۸۸
 میرزا شاه خویش میر برکه ۳۴۶ - ۳۰۳
 شاه ولی انگه میرزا محمد حکیم ۲۴۰ (شف واو)
 شاهباز خان افغان ۳۴۳
 شجاعت خان ۱۴۰
 شجاعت خان (سچاول خان) ۳۳۹
 میر شریف خان برادر شمس الدین محمد انگه خان

۳۱۵
 مهر سنبلی مهر آتش سنبلی خان (صفدر خان) ملازم
 مایون ۲۶۶ - ۲۶۳ - ۲۲۴ - ۲۰
 حند بن حلم ۵۸
 منکر پسر آونگ خان ۷۴
 سلطان (مهرزا) منکر برلاس ۲۶۲ - ۲۶۰ - ۹۰ ..
 منکر خان چنجهوه ۱۰۵
 سنگای ناگوری ملازم مالدیو ۱۸۰
 میرزا منکر ولد شهریانو بیگم ۲۰۲
 سنبلی ۲۰۳
 سنجاب سلطان افشار حاکم قزاق ۲۱۸
 سنگی انا درویش ۳۳۵
 سوغو چیچن پسر ایردچی برلاس ۷۲ - ۷۱ - ۴۹ ..
 صونج خان ۶۲
 قزم میورها ۵۰
 سیورنتمش برادر تیمور ۷۹
 سیورنتمش بن میران شاه ۸۲
 سیوندی سلطان قوزچی باشی افشار ۲۱۸
 سیف خان کوکله اکبر و پسر خواجه مقصود ۲۲۲ ..
 میر سید علی زمهندار ۲۴۹
 میر سید علی ۳۴۲ - ۲۹۲
 میر سید علی سبزواری ۲۹۹
 سید علی ۳۲۸
 * حرف شین *
 شام بن یغن ۵۸
 مهرزا شاه رخ پسر تیمور ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ ..
 شاه رخ میرزا بن ابو سعید میرزا ۸۳
 شاه بیگ ارضون برادر محمد مقیم پسر ذوالنون ارضون

سکندر (اسکندر) سلطان .. ۱۶۱ (شف الف)
 سکندر توپچی (مظفر) .. ۱۷۱ (شف میم)
 سکندر خان اوزبک ۳۳۲ - ۳۳۱ - ۳۳۲ - ۳۳۵
 ۳۵۱
 میر سلطان علي خواب بین ۸۹
 میرزا سلیمان ۹۵ - ۱۰۹ - ۱۱۳ - ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۲۰۰
 ۲۰۱ - ۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۶ - ۲۳۷ - ۲۳۹
 ۲۵۰ - ۲۵۱ - ۲۵۲ - ۲۵۳ - ۲۶۰ - ۲۶۸ - ۲۶۹
 ۲۷۱ - ۲۷۳ - ۲۷۵ - ۲۷۸ - ۲۸۱ - ۲۸۳ - ۲۸۵
 ۲۸۶ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳ - ۲۹۸
 .. ۳۰۰ - ۳۰۳ - ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۳۰۸ - ۳۵۴
 سله‌دی ۱۰۶ - ۱۳۳
 ملا سلطان علي ۱۳۶
 سلیمه سلطان بیگم بنت گلرنگ بیگم بنت بابی پادشاه
 ۱۴۹
 سلطان بیگم زوجه میرزا عسکری .. ۱۹۳
 سلطان علي افشار ۲۱۸
 سلطان قلی قورچی‌باشی خویش محمد خان ۲۱۸
 حافظ سلطان محمد رخنه .. ۲۲۳ - ۲۸۱
 سلطان محمد بخشی (قراول بیگی) ۲۲۳ - ۲۵۹
 (شف میم)
 خواجه سلطان محمد رشیدی وزیر .. ۲۵۴
 سلطان قلی انکه ۲۶۸
 خواجه سلطان علي (افضل خان - دیوان) ۲۸۹
 ۲۹۲ - ۳۰۱
 سلیم شاه (جلال خان) پسر شیر شاه ۳۲۴ - ۳۲۵
 ۳۲۶ - ۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۲۹ (شف جیم)
 میر صغندر .. ۱۷۳ - ۱۷۹ - ۱۸۰ - ۲۸۴

سادات بی صغندر ۲۳۴
 قوم سغندرچی ۲۷۶
 سغندرچی میر ابراهیم ۲۹۹
 سادات فرید ۳۰۳ - ۳۱۱
 سبدل خان ۲۹۷ - ۲۹۸
 سهر سیهانه (سیهانه) ۳۰۴
 سکردي کچی ۱۰۶
 سیدخان بن یافت ۵۸ - ۵۹
 سرخ و دامی کهنه شاعر سیهان ۱۱۹
 سرمست خان ۱۵۲ - ۱۶۴
 سردار بیگ پسر قراچه بیگ .. ۲۹۳ - ۲۸۰
 سعادت یار کوکه پسر خالدار انکه .. ۴۴
 شیخ سعدالدین حمزه ۵۲
 سلطان سعید خان ۱۱۵ - ۱۹۸ - ۲۸۵
 سعید بیگ سردار ۲۹۳
 بابا سعید قبهائی ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۷ - ۳۲۵ - ۳۲۶
 (شف باء)
 سعید خان پسر سارنگ گکهر .. ۳۲۴
 سعادت خواجه ۳۵۷
 سقایی بن یافت ۵۸
 سقایی برارنده همایون از دیبا نامش نظام ۱۵۹ - ۱۶۰
 سلطان سکندر لودی (برادر ملاؤالدین) پدر سلطان
 ابراهیم ۹۳ - ۱۲۷ - ۱۲۸ - ۱۴۷
 سلطان سکندر سور افغان (احمد خان) ۹۸ - ۳۳۷
 ۳۴۰ - ۳۴۱ - ۳۴۶ - ۳۴۹ - ۳۵۰ - ۳۵۱ - ۳۵۵
 ۳۶۶ - ۳۶۷ (شف الف)
 سلطان سکندر پدر محمود خان ۱۰۶ - ۱۱۳ - ۱۱۴
 سکندر خان ۱۴۱

روشن کوکه ۲۷۷ - ۲۲۲ - ۲۱۸
مولوی معنوی روم ۲۷۱
خواجہ روح الله ۲۸۶
مولانا روح الله استاد همايون ۳۵۷

• حرف زار •

زاهد بیگ ۲۵۸ - ۱۵۷ - ۱۵۴ - ۱۴۹ - ۱۲۹
زبیر راعي ۹۱
محمد زمان میرزا ۱۲۷ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۱۴ - ۹۹
۱۵۷ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۶ - ۱۳۵ - ۱۳۲ - ۱۳۱
۱۵۹
زنج بن هام ۵۸
مہر زبیر ۱۴۱
زین خان کوکه پسر بیچہ جان انگہ ۲۲۲ - ۱۴۴
محمد زیتون ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۰
شیخ زین صدر خافي نیرۃ شیخ زین الدین ۱۰۷
۱۹ - ۱۱۰
شیخ زین الدین خافي ۱۱۹
زین الدین سلطان شاملو ۲۲۹ - ۲۱۹
سلطان زین الدین کشمیری ۲۲۳
مولانا زین الدین محمود کمانگو ۳۳۳

• حرف سین •

سام بن نوح عم ۵۸ - ۵۷
قوم سالچیت ۶۶
سالجوتی ۷۰
وانا سانکا ۱۱۱ - ۱۱۰ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۲
۳۲۴ - ۱۱۲
سام میرزا برادر شاه طهماسب ۲۱۸ - ۲۱۶ - ۱۷۰ - ۱۳۵
سلطان سارنگ گکھر ۳۲۴ - ۱۹۵

دو نکرسی ۱۱۰
قوم دھوسر ۳۳۷
• حرف ذال •

ذوہون بیان پادشاہ ۶۴
ذوالنون ارنون ۹۱ - ۸۹

• حرف راء •

رایمل جدّ رایسال درباری ۱۴۷
رایسال درباری ۱۴۷
رایمل سوزی ۱۸۰
راجہ بکھو ۳۲۹ - ۳۲۵
راجہ کھلور ۳۲۶
رایسین جلوانی ۳۵۳
رحمان قلی خان ۳۲۵
رستم ترکمان ۱۰۸ - ۱۰۷
رستم خان امیر افغان ۳۵۲
رشید خان ۲۹۱ - ۱۱۵
رضیہ سلطان بیگم دختر عمر شیخ ۸۶
رفیع الدین صفوی ۱۶۷ - ۱۰۴
رفیع (رفیق) کوکه ۲۷۱ - ۲۲۹
رکن داؤد ملازم سلطان بہادر ۱۳۶
رکن خان امیر افغان ۳۵۳
رگھوناتھ (آدناتھ) ۵۱
رمکی چک امیر کشمیر ۱۷۰
بی بی رویا دایہ ۴۴
روم بن یغن ۵۸
روس بن یافت ۵۸
رومی خان ۱۵۱ - ۱۴۶ - ۱۴۲ - ۱۳۲ - ۱۳۱
روشن بیگ ۱۵۲ - ۱۴۹

قوم درلکین ۶۳ - ۶۷
 امیر درویش محمد هاربان ۹۶ - ۱۰۶ - ۱۰۷ - ۱۲۰
 دریا خان ۱۰۰ - ۱۴۳
 درویش محمد قواشیر پدر شجاعت خان .. ۱۴۰
 درویش عالی قنبدار ۱۴۱
 دلاور خان ۱۰۷
 دلپت رای ۱۱۰
 دلدرا آغاچه بیگم والدۀ میرزا هندال ۱۵۵ - ۱۵۶
 ۱۶۰ - ۲۳۱
 دومنیز (دوتمین) خان بن بوقا قان .. ۴۹ - ۹۷
 دواخان بن براق خان ۷۷ - ۷۸ - ۸۶
 دولنخان ۹۳
 خواجه دوست خاوند ۱۰۵ - ۱۰۷ - ۲۳۳ - ۲۸۹
 دوست بیگ ایشک آقا ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۲۹ - ۱۴۹
 دولت خان برادر نصیر خان ۱۴۷
 خواجه دوست منشی ۱۶۷
 ملک دولت چک ۱۹۹
 حافظ دوست محمد خانی ۲۱۱
 دوغان بیگ ۲۵۲ - ۲۵۳
 دولت سلطان دامن میرزا کاهران ۲۵۸
 دوست محمد پسر میرزا قلی ۲۹۷
 دوندو (فتح خان) نگهبان چینه ۳۴۷
 دولت خواجه ۳۵۷
 دیب باقوری بن آنچه خان ۴۹ - ۵۱
 دیومیرزا ۲۱۸
 دیو سلطان ۲۱۹
 دیندار بیگ ۳۰۵

• حرف ن •

خضر خواجه خان بن تملق تیمور خان .. ۸۶
 خضر خان هزاره ۲۲۵ - ۲۳۴ - ۲۳۵ - ۲۵۷ - ۲۹۴
 ۳۴۲ - ۳۴۵ - ۳۹۴
 خضر خواجه خان (سلطان) ۲۳۴ - ۲۹۴ - ۳۸۱
 ۳۹۴ - ۳۹۷ - ۳۱۱ - ۳۲۳ - ۳۴۲ - ۳۹۴
 میرزا خضر خان ۲۹۲
 خضر خان افغان سلطان جلال الدین .. ۳۴۰
 خلیج بن یافت ۵۸ - ۵۹
 خلیج (از لقبهای ترک) ۶۰
 خلیل بن میران شاه ۸۲
 سلطان خلیل میرزا بن سلطان ابوسعید میرزا ۸۳
 میرخلیفه ۹۶ - ۱۱۷ - ۲۵۷ - ۲۵۹
 محمد خلیل آخته بیگی ۱۰۸
 خواجه خلیفه ۱۰۸ - ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۱۱۷
 میرخلیج ۲۲۷ - ۲۲۸
 خنجر بیگ ۳۳۰ - ۳۴۲
 خواجه احرار ناصرالدین (خواجه عبیدالله)
 ۸۷ - ۱۱۸ - ۱۲۰ (شفیعین)
 خواجهی اسد جامدار ۱۰۷ - ۱۰۸
 خاوند مهر مورخ ۱۲۰ - ۳۵۹
 خواص خان رئیس افغانان ۱۵۲ - ۱۵۹ - ۱۶۴
 ۱۶۵ - ۱۷۲ - ۳۳۹
 خواجه حاجی کشمیری ۱۷۰ - ۱۹۹
 قوم خواجه خضریان ۲۷۷
 خواجه پادشاه صریض ۳۴۲
 • حرف دال •
 داؤد خان ۹۴
 دده بیگ هزاره ۲۳۴ - ۲۴۲

حکیم خاتانی ۳۸
 خانزاده بیگم همشیره بابر شاه ۸۵ - ۲۲۶ - ۲۳۰
 .. ۲۳۱ - ۲۳۳ - ۲۳۵ - ۲۳۶ - ۲۳۲
 خان میرزا برادر بابر شاه .. ۹۰ - ۹۱ - ۱۱۱ - ۲۸۲
 امیر خان بیگ ۹۶
 خانخانان ۱۰۷
 خانجهان (فتح خان مرعانی) .. ۱۱۱ - ۱۴۲
 .. ۳۴۷ (شف فاء)
 خواجه خاوند محمود برادر خواجه عبد الحق ۱۶۸
 .. ۱۷۱ - ۲۰۰ - ۲۴۴ - ۲۵۳
 خانم بیگم کوچ میرزا کامران ۲۳۶
 خالق بریدی ۲۷۱
 خالدین ۲۹۱
 خانم صبیح میرزا سلیمان ۳۰۷
 خالدین دوست سهری بابا دوست ۳۱۶ (شف باد)
 خانش بیگم زوجة همایون صبیح جوجوق میرزای
 خوارزمی ۳۳۲
 خدیجه سلطان بیگم ۱۱۲
 خداوند خان وزیر سلطان مظفر .. ۱۳۲ - ۱۴۱
 خدا دوست پسر مصاحب بیگ ۲۹۴
 خراسان بن عیلم ۵۸
 ملا خرد زرگر ۳۱۴ - ۲۷۵
 میر خرد ۲۹۹ - ۳۶۶
 خزر بن یافت ۵۸
 خسرو شاه .. (بوقت بابر بود) ۸۸ - ۲۹۰
 خسرو کولکناش ۹۶ - ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۴۵ - ۱۴۹
 ۱۵۴
 خسرو ملازم شاه ایران ۲۵۳

حسن قلی آقا ۲۹۷
 حسین محمد بی ملازم پسر محمد خان .. ۲۸۷
 حسن صدر ۳۰۰
 حسن آخته ۳۰۵
 خواجه حسن وزیر سرکار آبی ۳۶۰
 حکیمه دایه ۳۴۴
 میرزا محمد حکیم (ابوالمفاخر - ابو الفضائل)
 پسر همایون ۳۳۲ - ۳۴۰
 حمیده بانو بیگم مریم مکانی .. ۱۸ (شف مهم)
 حمید خان ۹۳
 حضرت خواصم ۵۳ - ۶۵
 حیدر علی ملازم خواجه کلان بیگ .. ۹۴
 مهتر حیدر رکابدار ۱۰۴
 میرزا حیدر کورگان بن محمد حسین ۱۱۵ - ۱۳۵
 ۱۳۶ - ۱۴۲ - ۱۶۳ - ۱۶۷ - ۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۷۱
 .. ۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۷ - ۱۹۸ - ۱۹۹ - ۲۸۴
 حیدر افشاری ۱۵۲
 حیدر سلطان شیدانی ۲۱۹ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۴۱
 .. ۲۴۳ - ۲۴۴
 ملا حیدری شاعر ۲۲۱
 حیدر محمد آخته بیگی ۲۲۳ - ۲۴۲ - ۲۷۵ - ۲۸۱
 .. ۲۹۰ - ۳۱۲ - ۳۳۳ - ۳۴۲ - ۳۵۱ - ۳۵۴
 حیدر محمد خان ۲۵۲
 حیدر دوست مغل ۲۷۲ - ۳۰۵
 حیدر قاسم کوه بر ۲۹۶
 حیدر قلی بیگ شاملو ۳۴۴
 * حرف خاد *

خالد ارنگه مادر سعادت یار کوه ۴۴

۱۵۰ - ۱۰۶ - ۱۰۰ حسن خان مینوئی
 ۱۰۰ حسین خان نوحانی
 ۱۰۳ حسن ولد مکن
 ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۳ امیر شاه حسین
 ۱۰۸ - ۱۰۷ خواجه حسین
 ۱۱۱ حسین خان (دیگر)
 شاه حسین (حسن) بیگ ارغون ولد شاه بیگ ارغون
 ۲۵۷ - ۱۹۰ - ۱۷۷ - ۱۷۳ - ۱۳۵
 ۱۳۷ حسن پدر شیر شاه
 ۱۶۴ حسن خلقات
 ۱۶۴ رای حسین جلوانی ملازم شهر شاه
 ۳۴۲ - ۳۱۱ - ۲۹۶ - ۲۴۳ - ۱۷۶ میرزا حسن خان
 ۱۹۷ حسین خان سروانی ملازم شهر شاه
 ۱۹۹ حسین ماکری پسر ابدال ماکری
 ۳۹۴ - ۳۶۲ - ۳۳۳ - ۳۳۰ - ۲۰۱ خواجه حسین مروی
 ۳۹۷
 حسین قلی میرزا شاملو برادر احمد سلطان شاملو
 ۲۱۸ - ۲۰۳
 ۲۵۹ - ۲۴۴ - ۲۱۸ - ۲۰۳ حسن بیگ کوکه
 ۲۱۳ مهر حسین کر بلائی فاضل
 ۲۱۹
 ۲۲۳ حسین علی ایشک آقا
 ۲۲۳ مهر حسین ولد میرزا بیگ
 ۳۴۲ - ۳۴۰ - ۲۹۰ - ۲۸۹ - ۲۵۲ سلطان حسین خان
 ۲۵۳ حسین بیگ قورچی شلا ایران
 ۲۷۸ - ۲۵۳ حسین (حسن) قلی سلطان مهر دار
 ۳۰۰ - ۲۹۰ - ۲۸۷ - ۲۸۶ - ۲۸۲ - ۲۸۱ - ۲۸۰
 ۲۵۹ - ۲۵۷ حسام الدین علی ولد میر خلیفه

۱۵۳ راجه چنگلن برهن
 ۲۵۹ - ۲۰۳ حاجی بهادر
 ۵۸ چمن بن یافت
 ۱۱۲ - ۱۰۸ - ۱۰۶ - ۹۵ چون تهمور سلطان
 ● حریف شاه ●

۵۸ - ۵۷ حام بن نوح مم
 ۹۵ - ۹۳ حاتم خان
 ۱۴۹ (بابا قشقه) (کرکی) جلجی محمد خان
 ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۱۹ - ۲۱۸ - ۲۰۵ - ۲۰۴ - ۱۵۳
 ۲۹۱ - ۲۵۲ - ۲۵۱ - ۲۴۳ - ۲۴۱ - ۲۴۰ - ۲۲۸
 ۲۷۶ - ۲۷۵ - ۲۷۴ - ۲۷۳ - ۲۶۸ - ۲۶۳ - ۲۶۲
 ۲۹۶ - ۲۹۰ - ۲۸۹ - ۲۸۹ - ۲۸۵ - ۲۸۰ - ۲۷۷
 ۳۰۸ - ۳۰۷ - ۳۰۶ - ۳۰۴ - ۳۰۳ - ۳۰۲ - ۲۹۸
 ۳۱۰ - ۳۰۹
 ۱۵۹ حاجی بهکم (مهد دنیا) زوجة شادون
 ۲۵۸ حاجی محمد عسی
 ۲۷۱ حافظ شیرازی لسان الغیب
 ۲۲۹ قاضی حامد
 ۳۶۶ - ۳۳۳ حاجی محمد هیستانی
 ۵۸ حبش بن حام
 ۳۰۹ مهر حبش
 ۳۳۵ - ۳۳۹ حبیب خان رئیس افغانان
 ۲۳۷ هرم بیگم زوجة میرزا ملایمان
 ۸۹ خواجه حسین خسر عمر شیخ میرزا
 ۸۹ مولانا حسامی قراکولی
 ۹۰ - ۸۹ (هم مصر بابری) سلطان حسین میرزا
 ۲۳۳ - ۲۲۱ - ۱۶۸ - ۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۱
 ۹۳ شاه حسن (بابری)

۹۳ قبیلہ جود
۳۴۶ - ۲۲۴ مہتر جوہر آفغانی
۲۸۷ جوجک میرزا ملازم پیر محمد خان
(شف باء) ۳۲۵ - ۳۰۱ بابا جوجک
۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۰۷ جوجک خان
۳۳۲ جوجوق میرزای خوارزمی
۲۱۹ - ۸۲ میرزا جهان شاہ بن قوا یوسف
۹۱ - ۹۰ - ۸۸ - ۸۵ جهانگیر میرزا بن عمر شہنخ
۲۸۲
۲۲۲ - ۱۶۰ - ۱۵۷ - ۱۵۲ - ۱۴۹ جهانگیر قلی بیگ
جہجی انکہ کوچ شمس الدین محمد فرزوی ۳۴
۲۲۵ - ۱۹۴ - ۱۸۸ - ۱۸۷ - ۱۸۶
۱۰۴ - ۱۰۲ قاضی جہا
۱۸۱ رای جیسلمیر (رای لون کرن)
۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۹۰ جی بہادر اوزبک

• حرف چے •

۱۸۱ - ۲۳ - ۱۹ - ۱۸ مولانا چاند منجم
۲۸۲ - ۲۷۸ چاکر بیگ خان ولد ویس قباچاق
۲۹۳ - ۲۹۲
۸۹ - ۸۴ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۳ چغتای پسر چنگیز خان
۲۷۱ - ۲۳۶ - ۲۳۵ - ۹۲ - ۸۸ - ۷۶ الوس چغتای
۲۵۰ چغتائی سلطان
۳۶۳ چغتای خان
۳۳۱ - ۲۶۲ - ۲۰۴ چلمہ بیگ کوکہ
۲۹۶ چلمی بیگ
۷۶ - ۷۴ - ۷۱ - ۶۸ - ۶۷ چنگیز خان (تموچین)
(شف ناہ) ۸۶ - ۷۷
۱۱۰ رای چندر بہان

۲۵۳ - ۲۵۲ جعفر بیگ
۵۱ - ۵۰ قوم جگلی
۷۲ - ۶۸ - ۶۷ قوم چلابر
۷۳ سلطان جلال الدین (بوقت چنگیز خان بود)
۱۰۷ جلال خان (از ولاد سلطان علاؤ الدین)
جلال خان (اسلام خان) (سلیم شاہ) پسر شہر خان
۱۲۳ - ۱۵۲ - ۱۵۴ - ۱۵۹ - ۱۶۰ - ۱۶۱ - ۱۶۵
۱۹۶ (شف سین)
۱۵۹ مولانا جلال تنوی
۲۶۴ - ۲۳۱ - ۱۹۰ جلال الدین بیگ
خواجہ جلال الدین محمود ۲۰۲ - ۲۴۹ - ۲۸۰ - ۲۸۴
۳۲۶ - ۳۲۲ - ۳۰۹ - ۳۰۷ - ۲۹۹ - ۲۹۲
۳۶۶ - ۳۶۰
۲۰۰ - ۶۰ جمشید سابق
۹۶ شیخ جمال
۱۲۳ جمال خان خاصہ خیل سارنگ خانی
مولانا جمال الدین محمد یوسف خطیب کشمیر ۱۹۸
۲۲۱ مولانا جمشید معنائی
۲۶۳ - ۲۴۳ - ۲۲۸ جمیل بیگ
۳۱۵ میر جمال
۹۳ قبیلہ جنجرمہ
۱۰۴ - ۱۰۳ - ۹۸ - ۹۶ - ۹۵ سلطان جنید برلاس
۲۶۲ - ۲۶۰ - ۱۴۸ - ۱۲۴
۱۷۰ جنید بیگ برادر زادہ مظفر ترکمان
۶۴ - ۴۹ جوینہ بہادر پسر یلدوز خان
۷۳ جوجی پسر چنگیز خان
۷۶ الوس جوجی
۷۶ جوجی برادر تیمور

۳۶۲ - ۳۹۸	۱۳۹	نوردي بيگ آلاوة
۲۵۲	۱۷۹	نرش بيگ
۲۹۷	۱۸۱	نوسون بيگ ولد باباجلير
۲۷۹	۱۹۱	نوسون بولاس
۲۹۹	۲۷۵ - ۲۹۳	نوردي محمد جنگ جنگ
۲۱۹	۲۹۸	نوسون ميرزا
بشير تيمور کورگان صاحبقران پسر امير طراغاي	۱۶			۲۷۷	نوردي بيگ
۷۷ - ۷۵ - ۶۸ - ۶۷ - ۴۸ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۵				۲۹۰	نسر النظرين (نام اسب)
۹۷ - ۹۲ - ۸۹ - ۸۳ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸				۸۶	تغلق تيمور خان بن السيفوفا خان
۲۸۳ - ۲۱۹ - ۱۸۵ - ۱۶۳ - ۱۳۹ - ۱۲۸ - ۱۲۲				۶۳ - ۶۲	تکوز پسر خال ابلخان
۳۳۵ - ۲۸۹	۷۲	نوجون (چنگيز خان) پسر بيسراي بهادر
۶۳ - ۴۹	۷۳	(شف چه)
۸۳	۲۷۴ - ۲۷۳	نور علي شغالي
۳۹۹ - ۲۲۴	۳۲۵ - ۳۰۷	تور تاش انگه
۲۲۷	۶۲ - ۴۹	تنگيز خان بن منکلي خان
۳۱۵	۵۸	تنبال پسر عيلم
* حرف ثاء *				۶۰	تنگيز بن افور خان
۳۱۵	۹۶	تنگري قلبي مغول
* حرف جيم *				۹۹ - ۹۸ - ۴۹ - ۱۶	توسنه خان بن بایسنفر
۷۲	۷۸ - ۷۵ - ۷۴
۲۹۱ - ۱۰۷ - ۱۰۳	۴۵	نوغ بيگي زوج کوكي انگه
شيخ جام (احمد ژنده فيل) ۱۲۱ (شف الف)	۶۲	نور بن فريدون
۳۱۵	۶۷	نوقبا بن بوزنجير قاکان
۳۲۹	۷۶ - ۷۳	نولي پسر چنگيز خان
۲۲۴	۷۹	الوس نولي
۳۱۳	۷۹	نورقيمش خان
۵۲	۲۲۳	نولک پانیش نوس
۲۰۷	۲۸۲ ۲۳۵	نولک خان قوچون (قورجي)

۶۰ تاتار بن النجده خان
 ۹۴ - ۹۱ قوم تلجیک
 ۷۱ - ۷۰ - ۶۷ - ۶۳ - ۶۲ قوم تاتار
 ۷۲ قوم تالچورت
 ۱۱۱ - ۱۰۴ - ۱۰۰ تاتار (تاتار) خان سازنگ خاني
 ۱۲۸ - ۱۲۷ - ۱۲۶ تاتارخان پسر سلطان ملاوالدين
 ۱۲۹
 ۱۳۱ تاج خان ملازم سلطان بهادر
 ۳۵۲ - ۱۳۸ تاج خان
 ۱۸۵ - ۱۸۱ ملا (شيخ) تاج الدين لاري
 ۲۱۳ تاتار سلطان والي خراسان
 ۳۰۰ - ۲۸۱ تاجي (تاجي) بيگ
 ۳۱۵ تاج الدين محمود باريديگي
 ۳۴۵ - ۳۴۴ - ۳۴۱ - ۳۳۹ تاتارخان رئيس افغانان
 ۳۵۲
 ۷۳ تپ ننگري (ولي)
 ۳۲۴ تاتارگهر
 ۵۹ - ۵۸ - ۴۹ ترک بن يافت
 ۸۷ - ۹۷ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۵۹ - ۵۸ قوم تورکان
 ۲۸۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴
 ۲۴۲ - ۲۳۹ - ۲۳۳ - ۲۳۲ - ۹۱ قوم تورکان
 ۷۸ - ۷۷ تورشدين خان بن دواخان
 ۱۰۷ - ۹۶ اميرتودي بيگ (تودي محمد) خان
 ۱۸۱ - ۱۵۹ - ۱۴۹ - ۱۴۴ - ۱۴۳ - ۱۴۰ - ۱۱۷
 ۲۷۵ - ۲۷۲ - ۱۹۳ - ۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۸۵ - ۱۸۲
 ۳۴۲ - ۳۳۰ - ۲۹۰ - ۲۸۹ - ۲۸۵ - ۲۸۱ - ۲۸۰
 ۳۶۵ - ۳۶۴ - ۳۵۴ - ۳۵۱ - ۳۴۵ - ۳۴۴
 ۱۰۷ تودي يگه

۳۲۸ - ۳۲۱ بيگ ملوک محبوب ميرزا کامران
 ۳۱۳ - ۳۳۱
 ۳۲۴ بهرام پسر ملک کلان
 ۳۵۲ بيگ محمد ابشک آقا
 ۳۹۴ ملا بيگسي (بنگشي)
 * حرف پ *
 ۱۹۰ پابنده محمد ويسي
 ۱۰۹ پرم ديو
 ۱۸۲ وانا پرساد
 ۱۹۰ - ۱۷۳ شيخ پندان
 ۱۹۱ پورنمل
 ۵۸ پهلوان اسود
 ۱۵۹ - ۱۰۷ خواجه پهلوان بدخشي
 ۲۵۸ پهلوان اشتر
 ۳۶۳ - ۳۳۱ - ۲۸۳ - ۲۶۳ پهلوان دوست مهربر
 ۱۵۹ - ۱۰۷ بيگه جان (بيگه جان) انگه والد زين خان کوکله
 ۱۴۵
 ۸۱ پير محمد پسر جهانگير ميرزا
 ۸۱ پيرعلي ناز
 ۱۰۷ - ۱۰۳ - ۹۶ پيرقلي سيستاني
 ۱۵۹ - ۱۴۰ - ۱۳۳ مولانا محمد پيرعلي
 ۲۷۱ - ۲۶۹ پير محمد خان اوزبک حاکم بلخ
 ۲۹۱ - ۲۸۹ - ۲۸۸ - ۲۸۷ - ۲۸۲ - ۲۷۸
 ۲۹۶ - ۲۸۸ پير محمد آخته
 ۳۴۴ ملا پير محمد
 ۳۵۲ پير محمد رهنكي اميرافغان
 ۳۶۴ پيشروخان
 * حرف تاد *

١٣٣ بهوت رای ولد سلطه دي	٧١ برتن بهادر
١٣٦ قوم بهلول	٨٩ - ٧٨ - ٧٧ (بهسون توا)
١٣٩ استاد بهزاد مصور ..	١٢٨ برهان الملک ملقاني
١٤٥ بهر حال رای حاکم بچاگده	١٦٣ - ١٥٢ برمزيد امير افغان ملازم شهر شاه
١٥٦ - ١٥٥ - ١٥٣ شيخ بهلول	٢٣٣ - ٢٣٢ - ١٧٦ مير برکه پسر مير عبدالله
١٦٣ بهادر خان ملازم شهر شاه	٣١٨ - ٣٠٣ - ٢٩٩ - ٢٨٩ - ٢٩١ - ٢٥٣
٢١٦ بهرام ميرزا برادر شاه طهماسب	٢٢٣ قاضي برهان خافي
بهادر خان پسر حيدر سلطان شيباني و برادر	حکيم بطليموس (بطليموس) ٣٢ - ٣٥ - ٣٧ - ٤١
علي قلي خان ٢١٩ - ٢٢٩ - ٢٣٤ - ٢٥٢ - ٢٥٩	ملا بقائي ١١٩
٢٣٣ - ٣١١ - ٣٠٧ - ٢٩٦ - ٢٨١	بکرماجيت (راجه گواليار بود) ١١٢ - ١١٢ - ٣٣٨
شيخ بهلول (ديگر) ٢٢٣ - ٢٥٢ - ٢٨٩ - ٢٩٦	بلقيس مکاني شهر بانو بيگم ٢٠٢
٢٢٠	ملا بلال کتابدار ٢٢٣
قاضي بيضاوي ٥٣	قوم بلوچ ٢٧٦ - ٢٣٩ - ٢٣٦
بيسوکای بهادر پسر برتن بهادر ٧٢ - ٧١ ..	بوقا قاکان بن بوزنجر قاکان ٩٧ - ٩٩
بهسون توا بن موانکان ٨٩ - ٧٨ - ٧٧	بوزنجر قاکان بن آلنقوا ٩٧ - ٩٩ - ٩٩
بيگ ميرک ١٠٦ - ١٣٩ - ١٥١ - ١٦٧ - ١٧١	بودج بن سام ٥٨
٢٨٣ - ٢٧٧	بودر بن سام ٥٨
بيرام بيگ خان خانخانان ١٣٧ - ١٣٩ - ١٥٢ - ١٨٥	دوزوق (از لقبهای ترک) ٩٠
٢١٨ - ٢١٦ - ٢٠٨ - ٢١٢ - ١٩١ - ١٨٦	بوئون قنقي پسر آلنقوا ٩٦
٢٢١ - ٢٢٩ - ٢٣٠ - ٢٣١ - ٢٣٣ - ٢٣٥ - ٢٤٠	بوزي (نوري) اوزيک ١٣٣
٢٤١ - ٢٤٢ - ٢٤٨ - ٢٥٧ - ٢٥٨ - ٢٦٦ - ٣٠٩	بهاول انگه ٣٤
٣١٠ - ٣١١ - ٣٢٢ - ٣٢٣ - ٣٣٣ - ٣٣٥	بهارخان (سلطان محمد) امير افغان پسر دريا خان
٣٣٦ - ٣٤١ - ٣٤٢ - ٣٤٣ - ٣٤٤ - ٣٤٥	١٥٢ - ١٠٠
٣٤٦ - ٣٥٠ - ٣٥١ - ٣٥٥ - ٣٦٧ ..	بهاريل ايدري ١٠٦
بيگ محمد بکاول ١٧٢	سلطان بهلول لودي ١٠٧
بيگ محمد آخندبيگي ٢٢٠ - ٢٩١ - ٣٤٢	سلطان بهادر ١٢٣ - ١٢٦ - ١٢٧ - ١٢٨ - ١٢٩ - ١٣٠
بيرم اوغلي سابق ٢٨٧	١٣١ - ١٣٢ - ١٣٣ - ١٣٤ - ١٣٥ - ١٣٦ - ١٣٧
بيگ باباي کولابي ٢٩٧ - ٣٠٠	١٣٨ - ١٣٩ - ١٤٠ - ١٤١ - ١٤٢ - ١٤٣ - ١٤٤ - ١٤٥ - ١٤٦ - ١٤٧ - ١٤٨ - ١٤٩ - ١٥٠

۲۶۸	مولانا باقی پرنو ..	۶۸ - ۳۹	با یسنفر خان بن قابدو خان
۲۸۵ - ۲۸۱	بالتو بیگ توچی بیگی ..	۹۰	باجوری (از لقبهای ترک)
۲۸۸	باباشاهو ..	۸۳	با یسنفر میرزا بن شاهرخ میرزا
۲۹۰	بالتو سلطان ..	با بای کاپلی انالیق عمر شیخ پسر ابو سعید میرزا	
۲۹۱	باقی محمد پروانچی ..	۸۳
۳۰۹	بابا قچقار ..	۸۸	با یسنفر میرزا پسر سلطان محمود میرزا
۳۱۵	مولانا بابا دوست صدر ..	۹۰	صلا بابای بشاعری
۳۲۰	بابا خزاری ..	۱۱۱ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۲ - ۹۶ ..	بابا قشقه
۳۲۲	بابا بلاس (ولی مجذوب) ..	۱۰۴ - ۱۰۲	شیخ بایزید ..
۳۴۲	باقی بیگ یاتیش بیگی ..	۱۲۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲	بایزید ..
۳۴۴	بالتو خان ..	۱۵۹ - ۱۵۴ - ۱۵۳ ..	بابا بیگ جلابر پسر شاهم خان
۱۱۴ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۰۲ - ۹۴ ..	بین (بین) افغان ..	۱۸۱
۱۴۷ - ۱۲۴	۲۷۷ - ۱۷۰ ..	بابا جوجک
۳۵۲	بجلی خان امیر افغان ..	۱۷۱	میر بابا دوست
۱۵۲ - ۱۴۹ - ۱۴۱ - ۱۳۱ ..	امیر بچکه (بوجکه) بهادر ..	۱۷۲	امیر سید محمد باقر حسینی
۱۷۲	بخشوی لکلا ..	۱۷۷	بابرقلی صهر دار میرزا شاه حسین
۳۰۶ - ۲۲۵	بخشی بانویکم همشیره اکبر ..	۱۹۵	بابا حسن ابدال
۱۲۳ - ۹۰	بدیع الزمان میرزا بن سلطان حسین میرزا ..	۲۲۲ - ۲۰۲	بابا دوست بخشی
۱۶۸	۲۱۵	بهرغلامی شیخ بایزید بسطامی (ولی)
۱۳۶	بداغ خان قچار (قچار) ملازم شاه طهماسب ..	۲۲۸	بابای سهرندی
۲۴۱ - ۲۴۰ - ۲۳۹ - ۲۳۸ - ۲۱۸	۳۰۰ - ۲۲۹	بابا دوست یساول
۲۱۸	بدرخان استجلو ..	۲۵۳ - ۲۴۴ - ۲۴۳ - ۲۳۶ - ۲۳۰ ..	بلوس بیگ
۳۶۳ - ۳۲۵ - ۲۹۸ - ۲۹۱۰ ..	شاه بداغ خان ..	۲۹۳ - ۲۹۲ - ۲۸۱ - ۲۷۹ - ۲۷۳ - ۲۷۲ - ۲۶۴
۷۷ - ۴۸	امیر برکل بن النکیر بهادر ..	۳۴۶ - ۳۳۲ - ۳۳۰
۵۱	قوم برامه ..	۳۱۷ - ۲۷۱ - ۲۵۵	مولانا بایزید
۵۲ - ۵۱	برهما ..	۲۶۱	بابا ششیر (ولی)
۵۸	بربر بن حام ..	۲۶۲	بابا سعید قچاق (شف سین)
۷۱ - ۶۴	الوس بولاس (لقب - بمعنی شجاع بانسب) ..	۲۶۳	باقی صالح ملازم میرزا کامران

۲۶۸ - ۲۷۱ - ۲۸۵ - ۲۸۶ - ۲۸۸ - ۲۸۹

۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳

۱۰۶ - ۱۱۰ راول اودی سنگه

۲۵۲ لويس سلطان

۲۸۸ لويكن اغلان

۲۸۹ ايمانيات (ايمانيات) دره کز

۵۸ اهواز بن اسود

۷۷ - ۷۶ - ۳۹ انجل نويل بن قراچار نوبان

۷۱ - ۳۹ ايردمچي برلاس بن قاجولي

۶۲ - ۶۰ - ۳۹ ايل خان بن تنگيز خان

۶۹ - ۶۲ - ۶۰ قوم ايفور

۱۲۸ - ۸۰ ايلدرم بايزيد قيصر روم

۸۲ انجل ميرزا بن ميرزا شاه

۱۰۲ ملا اياق

۲۹۹ - ۲۹۱ قوم ايمانيات

۲۸۷ ايل ميرزا ملازم پير محمد خان

• حرف باء •

ظهيرالدين محمد بابر پادشاه گيتي سباني

۸۶ - ۸۵ - ۳۸ - ۱۱ - ۱۱۱ - ۱۱۲ - ۱۱۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۱۱۷

۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷

۱۰۸ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰

۱۱۷ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۱۰

۱۲۵ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۱۹ - ۱۱۸

۱۶۸ - ۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۱ - ۱۶۰ - ۱۵۹ - ۱۵۸ - ۱۵۷

۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۱۸ - ۲۱۷ - ۲۱۶

۲۴۱ - ۲۴۰ - ۲۳۹ - ۲۳۸ - ۲۳۷ - ۲۳۶ - ۲۳۵ - ۲۳۴

۳۲۸ - ۳۲۷ - ۳۲۶ - ۳۲۵ - ۳۲۴ - ۳۲۳ - ۳۲۲ - ۳۲۱

۳۶۲ - ۳۶۱ - ۳۶۰ - ۳۵۹ - ۳۵۸ - ۳۵۷ - ۳۵۶ - ۳۵۵

الغبيگ ميرزا بن سلطان ابوسعيد ميرزا و برادر

۸۹ - ۸۳ مرشيد ميرزا

۸۳ (ششم) الويس صف خان

۸۶ السهونغا خان بن دوا خان

۸۷ العجه خان تقيي بابر

۱۱۱ الهاس خان

۱۱۳ الامان ميرزا فرزند همايون

۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۸ - ۱۱۷ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۱۰ - ۱۰۹ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۲ - ۷۱ - ۷۰ - ۶۹ - ۶۸ - ۶۷ - ۶۶ - ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷ - ۵۶ - ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰ - ۴۹ - ۴۸ - ۴۷ - ۴۶ - ۴۵ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۱ - ۴۰ - ۳۹ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۳ - ۳۲ - ۳۱ - ۳۰ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ - ۲۶ - ۲۵ - ۲۴ - ۲۳ - ۲۲ - ۲۱ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ - ۱۶ - ۱۵ - ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱ - ۰

۱۳۵ - ۱۳۴ - ۱۳۳ - ۱۳۲ - ۱۳۱ - ۱۳۰ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۷ - ۱۲۶ - ۱۲۵ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۸ - ۱۱۷ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۱۰ - ۱۰۹ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۲ - ۷۱ - ۷۰ - ۶۹ - ۶۸ - ۶۷ - ۶۶ - ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷ - ۵۶ - ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰ - ۴۹ - ۴۸ - ۴۷ - ۴۶ - ۴۵ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۱ - ۴۰ - ۳۹ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۳ - ۳۲ - ۳۱ - ۳۰ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ - ۲۶ - ۲۵ - ۲۴ - ۲۳ - ۲۲ - ۲۱ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ - ۱۶ - ۱۵ - ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱ - ۰

۲۳۹ - ۲۳۸ - ۲۳۷ - ۲۳۶ - ۲۳۵ - ۲۳۴ - ۲۳۳ - ۲۳۲ - ۲۳۱ - ۲۳۰ - ۲۲۹ - ۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۲۶ - ۲۲۵ - ۲۲۴ - ۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۱۸ - ۲۱۷ - ۲۱۶ - ۲۱۵ - ۲۱۴ - ۲۱۳ - ۲۱۲ - ۲۱۱ - ۲۱۰ - ۲۰۹ - ۲۰۸ - ۲۰۷ - ۲۰۶ - ۲۰۵ - ۲۰۴ - ۲۰۳ - ۲۰۲ - ۲۰۱ - ۲۰۰ - ۱۹۹ - ۱۹۸ - ۱۹۷ - ۱۹۶ - ۱۹۵ - ۱۹۴ - ۱۹۳ - ۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۹۰ - ۱۸۹ - ۱۸۸ - ۱۸۷ - ۱۸۶ - ۱۸۵ - ۱۸۴ - ۱۸۳ - ۱۸۲ - ۱۸۱ - ۱۸۰ - ۱۷۹ - ۱۷۸ - ۱۷۷ - ۱۷۶ - ۱۷۵ - ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۷۰ - ۱۶۹ - ۱۶۸ - ۱۶۷ - ۱۶۶ - ۱۶۵ - ۱۶۴ - ۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۱ - ۱۶۰ - ۱۵۹ - ۱۵۸ - ۱۵۷ - ۱۵۶ - ۱۵۵ - ۱۵۴ - ۱۵۳ - ۱۵۲ - ۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۸ - ۱۴۷ - ۱۴۶ - ۱۴۵ - ۱۴۴ - ۱۴۳ - ۱۴۲ - ۱۴۱ - ۱۴۰ - ۱۳۹ - ۱۳۸ - ۱۳۷ - ۱۳۶ - ۱۳۵ - ۱۳۴ - ۱۳۳ - ۱۳۲ - ۱۳۱ - ۱۳۰ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۷ - ۱۲۶ - ۱۲۵ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۸ - ۱۱۷ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۱۰ - ۱۰۹ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۲ - ۷۱ - ۷۰ - ۶۹ - ۶۸ - ۶۷ - ۶۶ - ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷ - ۵۶ - ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰ - ۴۹ - ۴۸ - ۴۷ - ۴۶ - ۴۵ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۱ - ۴۰ - ۳۹ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۳ - ۳۲ - ۳۱ - ۳۰ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ - ۲۶ - ۲۵ - ۲۴ - ۲۳ - ۲۲ - ۲۱ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ - ۱۶ - ۱۵ - ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱ - ۰

۲۴۹ - ۲۴۸ - ۲۴۷ - ۲۴۶ - ۲۴۵ - ۲۴۴ - ۲۴۳ - ۲۴۲ - ۲۴۱ - ۲۴۰ - ۲۳۹ - ۲۳۸ - ۲۳۷ - ۲۳۶ - ۲۳۵ - ۲۳۴ - ۲۳۳ - ۲۳۲ - ۲۳۱ - ۲۳۰ - ۲۲۹ - ۲۲۸ - ۲۲۷ - ۲۲۶ - ۲۲۵ - ۲۲۴ - ۲۲۳ - ۲۲۲ - ۲۲۱ - ۲۲۰ - ۲۱۹ - ۲۱۸ - ۲۱۷ - ۲۱۶ - ۲۱۵ - ۲۱۴ - ۲۱۳ - ۲۱۲ - ۲۱۱ - ۲۱۰ - ۲۰۹ - ۲۰۸ - ۲۰۷ - ۲۰۶ - ۲۰۵ - ۲۰۴ - ۲۰۳ - ۲۰۲ - ۲۰۱ - ۲۰۰ - ۱۹۹ - ۱۹۸ - ۱۹۷ - ۱۹۶ - ۱۹۵ - ۱۹۴ - ۱۹۳ - ۱۹۲ - ۱۹۱ - ۱۹۰ - ۱۸۹ - ۱۸۸ - ۱۸۷ - ۱۸۶ - ۱۸۵ - ۱۸۴ - ۱۸۳ - ۱۸۲ - ۱۸۱ - ۱۸۰ - ۱۷۹ - ۱۷۸ - ۱۷۷ - ۱۷۶ - ۱۷۵ - ۱۷۴ - ۱۷۳ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۷۰ - ۱۶۹ - ۱۶۸ - ۱۶۷ - ۱۶۶ - ۱۶۵ - ۱۶۴ - ۱۶۳ - ۱۶۲ - ۱۶۱ - ۱۶۰ - ۱۵۹ - ۱۵۸ - ۱۵۷ - ۱۵۶ - ۱۵۵ - ۱۵۴ - ۱۵۳ - ۱۵۲ - ۱۵۱ - ۱۵۰ - ۱۴۹ - ۱۴۸ - ۱۴۷ - ۱۴۶ - ۱۴۵ - ۱۴۴ - ۱۴۳ - ۱۴۲ - ۱۴۱ - ۱۴۰ - ۱۳۹ - ۱۳۸ - ۱۳۷ - ۱۳۶ - ۱۳۵ - ۱۳۴ - ۱۳۳ - ۱۳۲ - ۱۳۱ - ۱۳۰ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۲۷ - ۱۲۶ - ۱۲۵ - ۱۲۴ - ۱۲۳ - ۱۲۲ - ۱۲۱ - ۱۲۰ - ۱۱۹ - ۱۱۸ - ۱۱۷ - ۱۱۶ - ۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱ - ۱۱۰ - ۱۰۹ - ۱۰۸ - ۱۰۷ - ۱۰۶ - ۱۰۵ - ۱۰۴ - ۱۰۳ - ۱۰۲ - ۱۰۱ - ۱۰۰ - ۹۹ - ۹۸ - ۹۷ - ۹۶ - ۹۵ - ۹۴ - ۹۳ - ۹۲ - ۹۱ - ۹۰ - ۸۹ - ۸۸ - ۸۷ - ۸۶ - ۸۵ - ۸۴ - ۸۳ - ۸۲ - ۸۱ - ۸۰ - ۷۹ - ۷۸ - ۷۷ - ۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ - ۷۲ - ۷۱ - ۷۰ - ۶۹ - ۶۸ - ۶۷ - ۶۶ - ۶۵ - ۶۴ - ۶۳ - ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۵۹ - ۵۸ - ۵۷ - ۵۶ - ۵۵ - ۵۴ - ۵۳ - ۵۲ - ۵۱ - ۵۰ - ۴۹ - ۴۸ - ۴۷ - ۴۶ - ۴۵ - ۴۴ - ۴۳ - ۴۲ - ۴۱ - ۴۰ - ۳۹ - ۳۸ - ۳۷ - ۳۶ - ۳۵ - ۳۴ - ۳۳ - ۳۲ - ۳۱ - ۳۰ - ۲۹ - ۲۸ - ۲۷ - ۲۶ - ۲۵ - ۲۴ - ۲۳ - ۲۲ - ۲۱ - ۲۰ - ۱۹ - ۱۸ - ۱۷ - ۱۶ - ۱۵ - ۱۴ - ۱۳ - ۱۲ - ۱۱ - ۱۰ - ۹ - ۸ - ۷ - ۶ - ۵ - ۴ - ۳ - ۲ - ۱ - ۰

۱۹۰ - ۱۸۹ امير الله دوست فاضل

۳۳۵ الغبيگ پسر هليل سلطان

۲۰۴ امير بيگ حاكم زمين داور

۲۱۴ امير شاهي شاعر

خواجه امين الدين محمود هروي خواجه جهان

۳۴۲ - ۲۲۲

۲۴۸ امام قلي قورچي

۳۱۴ - ۲۵۰ مير اسماني شاعر

۲۹۷ محمد امين

۵۴ - ۳۹ انوش بن شيت هم

انوش آغا دختر خواجه حسين زوجه مرشيد ميرزا

۸۶

۱۱۵ ميرزا انور

۶۰ لوز خان بن صف خان

۷۲ اولون انکه زوجه بيسوگای بهادر

۷۶ - ۷۵ - ۷۴ - ۷۳ لوزگای پسر جنگيز خان

۲۶۰ - ۲۵۵ - ۲۳۷ - ۹۱ - ۸۸ - ۸۵ قوم اوزيک

۲۱۳ - ۲۱۲ - ۲۷۷ اسحق سلطان
 ۳۶۳ مولانا اسد
 ۳۶۴ - ۳۴۲ اشرف خان مير منشي
 ۶۲ - ۶۱ - ۶۰ - ۴۹ افروز خان بن قراخان
 ۱۲۲ آفرخان
 ۱۳۵ افريوز خان اتاليق سام ميرزا
 ۱۵۵ - ۱۵۳ - ۱۵۲ - ۱۲۹ - ۱۲۸ - ۱۰۰ - ۸۹ افغانان
 ۱۹۵ - ۱۷۲ - ۱۷۱ - ۱۶۹ - ۱۶۵ - ۱۶۳ - ۱۵۸
 ۳۱۱ - ۳۰۷ - ۲۹۱ - ۲۵۸ - ۲۴۹ - ۲۴۰ - ۱۹۸
 ۳۲۵ - ۳۲۳ - ۳۲۱ - ۳۲۰ - ۳۱۹ - ۳۱۳ - ۳۱۲
 ۳۴۳ - ۳۴۲ - ۳۳۹ - ۳۳۶ - ۳۳۲ - ۳۳۱ - ۳۲۹
 ۳۵۲ - ۳۴۷ - ۳۴۵ - ۳۴۴
 ۸۹ سيد افضل پسر مير سلطانعلي خواب بين
 ۳۰۸ - ۳۰۷ افغانان خليل
 ۳۰۸ - ۳۰۷ افغانان مهند
 ۳۲۳ افغانان دبد الرحمانی
 ۳۲۳ افغانان بومزیدی
 ۳۹۴ - ۳۹۳ - ۳۴۲ افضل خان مير بخشى
 ۵۳ اقليميا (اقليميا) خواهر قابيل
 ۷۶ الوس اکتای (اوکدای)
 ۳۴۲ - ۲۲۱ - ۳۰ مولانا الينس اردیلي
 ۷۷ - ۷۶ - ۴۹ النکر (ایلنکر) بهادر بن انجل نوبا
 ۵۹ - ۴۹ النچه خان بن گیوک خان
 ۵۹ - ۴۹ النچه خان بن ترک
 ۷۰ القان خان
 ۸۲ النکر ميرزا بن میران شاه
 ۸۲ ميرزا الغ بیگ ابن عم ابوسعید بن سلطان محمد
 ۲۵۵

۲۱۹ احمد سلطان الاش اغلي استجلو
 ۲۲۳ شيخ احمد پسرى
 ۲۵۲ احمد بیگ
 ۳۳۹ احمد خان سور (سکندر) یزنه سلیم خان
 ۳۵۲ (شف سکندر)
 اخنوخ (یعنی ادریس علیه السلام - اوریای سوم
 هرمس البرامسه) بن پرد .. ۵۹ - ۵۵ - ۴۹
 اخیار خان قاضي زاده .. ۱۳۸ - ۱۳۷
 خواجه اخیار .. ۳۰۸
 ادهم خان کوه .. ۳۹۳ - ۲۲۵ - ۱۹۴
 ادهم ميرزا ولد دیو ميرزا .. ۲۱۸
 ارفشيد بن سام .. ۵۸
 ارم بن سام .. ۵۸
 ابران پسر بوذر .. ۵۸
 ارمن پسر بوذر .. ۵۸
 لرقل خواجه وزیر افروز خان .. ۶۱
 قوم افرین .. ۲۶۲ - ۱۸۹ - ۱۸۵ - ۱۸۴ - ۱۷۳
 اسفلینوس حکیم .. ۵۶
 اسود بن سام .. ۵۸
 شاه اسمعیل صفوی .. ۲۹۵ - ۲۱۸ - ۸۶ - ۸۵
 سيد اسحق (شتاب خان) ملازم سلطان بهادر ۱۴۳
 اسمعیل ولد محمد شاه .. ۱۹۷
 اسکندر سلطان پسر ميرزا حیدر .. ۱۹۸
 اسمعیل سلطان جامی .. ۲۲۹
 اسمعیل بیگ دولدی .. ۲۴۱ - ۲۳۱
 ۳۵۰ - ۳۴۲ - ۳۳۳ - ۲۷۷ - ۲۷۳ - ۲۷۲ - ۲۶۴
 اسکندر سلطان (خان) .. ۲۹۰ - ۲۸۱ - ۲۶۰
 اسمعیل کور (کوز) .. ۲۶۲

• بسم الله الرحمن الرحيم •

فهرست نامهای مردمان و مواضع و قلعه‌ها و آبها و غیره (که در اولین دفتر اکبرنامه واقع یافته اند)
 بترتیب حروف هجاء - اما نامهای آنکه در یک صفحه بتکرار واقع شده‌اند ذکر آن صفحه بتکرار نیآورده شد - بلکه
 بر یکبار اکتفا کرده آمد - گنجینان این روستا نامش را باید که آن صفحه را بنامها نظاره فرمایند - تا بر همگی
 حالات مندرجه آن صفحه آگاهی یابند - و چون قلعه‌ها بلفظ قلعه یا حصار و جز آن و آبها بلفظ آب یا دریا
 و جز آن نامبر می‌یابند اسمای قاع و آبها را جداگانه نیآورده فهرست را بر دو منظر مرتب ساختم - اولین برای
 مردمان - و دومین برای مواضع و غیره - و چون این کتاب در بیان مواضع و حالات اکبر تالیف یافته است و تقریبا
 هر واقعه مرقومه این کتاب را صراحتا یا ضمنی بذاتش نسبت می‌ست و نیز صفحه از ذکرش (که به حضرت شاهنشاهی
 یا خدیو عالم - یا خدیو زمان و هم برین نبط آمده) عاری نیست الا یک دو صفحه فلذا از برای احتراز از دقت
 در فهرست نامش را مذکور ساختم - و تطویل مردود را گذاشته اینجا مردود را کار بستم •
 • حسبی الا العالمین فانه • مولی حسیب قادر و نصیر •
 • شعر •

• منظر اول در اسامی مردمان و قبائل و اقوام و غیره •

سلطان آدم گکهر	۱۹۵ - ۲۲۳ - ۲۲۴ - ۲۲۶ - ۲۲۷
آق (آقا) سلطان	۲۴۳ - ۲۹۸ - ۳۰۴ - ۳۰۷
آدینه تقبائی	۳۱۵
آواخان پسر سلیم شاه	۳۲۵
آدم خان قیام خانی امیر افغانان	۳۵۲
شیخ آذری شاعر	۳۶۳
ابوالفضل مولف	۹ - ۳۱ - ۴۷ - ۵۲ - ۱۸۸ - ۲۵۶
ابرخس حکیم	۴۱
سلطان ابوسعید میرزا پسر سلطان محمد میرزا و پدر	۳۶۱ - ۳۴۷ - ۳۲۴
عمر شیخ میرزا	۴۸ - ۸۲ - ۸۳ - ۸۹
شیخ ابن عربی	۵۲
ابن جوزی	۵۴
ابومعشر بلخی	۵۶

• حرف الف •

آلفوا بنت جویننه بهادر و مادر بوزنجرقاآن	۱۲ - ۴۹
آبی خان پسر کن خان	۶۵ - ۷۲ - ۱۲۲ - ۱۶۶
حضرت آدم صفی علیه السلام	۴۹ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴
آغازیمون مهری (اوریای فانی)	۵۵ - ۵۷ - ۶۵ - ۶۶ - ۱۲۲ - ۱۸۴ - ۳۲۴ - ۳۶۸
آذرینجان پسر بوذر	۵۵
آذرخان بن منل خان	۵۸
آبی خان پسر افروز خان	۶۰
آرنگ خان	۶۰
آل مظفر	۷۲
آدون حسن آق قویا	۷۹
آرایش خان	۸۳ - ۸۲
آذوق ملازم بابر شاه	۱۰۷
	۱۱۲

صحیح	غلط	سطر	صفحہ	صحیح	غلط	سطر	صفحہ
ہمت	ہمت	۱	۳۵۲	تشریف	تشریف	۲	۳۳۳
ولی	ولی	۳	ایضا	دلخواہ	دلخواہ	۳	۳۳۴
حقائق	حقائق	۴	۳۵۷	خنک	خنک	۹	ایضا
و از جملہ	از جملہ	۱۸	۳۶۰	بتغلب	بتغلب	۱۳	۳۳۶
دو	و دو	۱۵	۳۶۹	مرچ	مرچ	۱۱	۳۴۰
[[۲۶	ایضا	را	ر	۱۴	ایضا
و باطناً	رابطاً	۱۴	۳۷۰	جانستان	جانستان	۱۵	۳۴۵

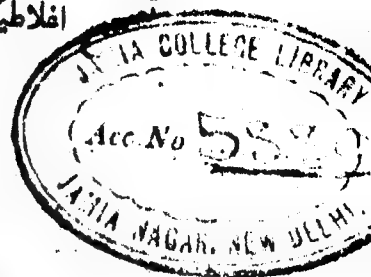
صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۶۳	۱۹	ترتیب	ترتیب	۲۷۵	۵	حضرات	حضرت
۲۵۴	۱	برهمزدگی	برهمزدگی	ایضاً	۹	پنجشیر	پنجشیر
ایضاً	ایضاً	روزگار	روزگار	۲۷۹	۱۹	سعادت	سعادت
ایضاً	۲	طلب	طلب	۲۸۰	۱۴	عالم	عالم
۲۵۵	۸	کاهمون	کاهمون	ایضاً	۲۷	بدولت	بدولت
۲۵۶	۳	اسماء	اسماء	۲۸۲	۱۰	دولتخانه	دولتخانه
ایضاً	۱۴	هنگام	هنگام	۲۸۴	۲۱	جهانبانی	جهانبانی
۲۵۹	۴	دولتخواهان	دولتخواهان	۲۸۶	۶	حال	حال
ایضاً	۱۷	معتدمان	معتدمان	۲۸۷	۱۰	مستحکم	مستحکم
۲۶۰	۳	باوجود	باوجود	ایضاً	۱۱	محصن	محصن
ایضاً	۶	تیه	تیه	ایضاً	۲۰	لنجایش	لنجایش
۲۶۱	۴	نزول	نزول	۲۹۳	۸	بیگ	بیگ
ایضاً	۱۹	منوجه	منوجه	ایضاً	۱۶	اعراق	اعراق
۲۶۴	۵	برسر	برسر	۲۹۵	۵	تمام	تمام
ایضاً	۲۳	ازین	ازین	ایضاً	۹	قدر	قدر
۲۶۷	۲	ازراه تملق	ازراه تملق	۳۰۱	۱۱	کنف	کنف
۲۶۸	۱۷	انکه	انکه	۳۰۲	۲۳	حکایت	حکایت
۲۷۰	۲۰	تعلیم	تعلیم	۳۱۶	۳	ملازمان	ملازمان
۲۷۱	۱۰	ع	ع	ایضاً	ایضاً	امّا بواسطه	امّا بواسطه
ایضاً	۱۵	مقدم	مقدم	ایضاً	ایضاً	قدوزرا	قدوزرا
ایضاً	۱۷	لوازم	لوازم	۳۱۸	۴	بمواجید	بمواجید
ایضاً	۲۲	نبرد	نبرد	۳۱۹	۱۰	انداخته	انداخته
۲۷۲	۱۵	روگردان	روگردان	۳۲۳	۱۹	بار	بار
۲۷۴	۱۶	پنجشیر	پنجشیر	۳۲۹	۱۸	سخندان	سخندان
ایضاً	ایضاً	ملک	ملک	۳۳۲	۴	مختدرات	مختدرات
ایضاً	۲۴	تشریف	تشریف	ایضاً	۹	ظالم	ظالم

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
ایضاً	۱۴	در ضمیر	در ضمیر	۱۹۶	۱	وسیع	وسیع
۱۹۱	۶	جنب	جنب	ایضاً	۷	داده	داده
۱۹۳	۱۷	پسران	پسران	ایضاً	۲۲	تنگ	تنگ
..	..	الخ میوزا	الخ میوزا	۱۹۷	۱۶	ندارند	ندارد
۱۹۵	۱۴	خورده شود	خورده شود	۲۰۰	۶	تاباز	وتاباز
۱۹۷	۲	بعرص	بعرص	ایضاً	۷	درین	درین
ایضاً	۱۹	سه	سیوم	ایضاً	۱۱	قوت	قوت
۱۹۹	۱۱	رجمند	ارجمند	۲۰۲	۲	بانو	بانو
ایضاً	۲۱	شیرخار	شیرخان	۲۰۶	۷	دوازدهم	دوازدهم
ایضاً	ایضاً	مساعدا ت	مساعدا ت	۲۰۷	۲۰	کاخانه های	کاخانه های
..	..	۷۱	۱۷۰	۲۱۲	۸	دانسته	شاسته
۱۷۰	۱۵	باکری	ماکری	۲۱۸	۲۳	افشا	افشار
۱۷۲	۱	نام	ناصر	۲۲۳	۲۴	شاهنامه ی	شاهنشاهی
ایضاً	۴	پند پذیر	پند پذیر	۲۲۵	۸	توانید	توانید
۱۷۳	۱	بذات	بذات	۲۲۷	۲۳	تنگ	تنگ
ایضاً	۱۸	حاجکان	حاجکان	۲۳۰	۲۲	بیکه	بیکه
۱۷۷	۶	زمین	زمین	۲۳۱	۲۱	نصاف	انصاف
۱۷۹	۲۰	و اصل پور	حاصل پور	ایضاً	۲۵	لکشر	لشکر
۱۸۳	۱۱	بطن	بطن	۲۳۲	۴	از هر طرف	(از هر طرف
۱۸۶	۱۳	هر دوار	مازوار	۲۳۳	۲۱	مهمات	مهمات
۱۸۷	۱۲	میکشت	میکشت	۲۳۴	۱۸	نداخت	انداخت
۱۹۰	۱۲	مشتنگ	مشتنگ	۲۳۶	۱	زولانه	زولانه
۱۹۳	۲	اشا	حاشا	۲۳۷	۱	به میوزا	بمیوزا
۱۹۴	۱	لوزم	لوزم	۲۳۸	۱۰	صاحبان	صاحبان
ایضاً	۶	اتکه	اتکه	ایضاً	۲۰	مزاباشیه	قرلباشیه
۱۹۵	۱۵	کهر	کهر	۲۴۰	۲۲	ومت	وقت

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۹۳	۲۳	امرا	و امرا	۱۲۷	۱۸	رضا جوئی	رضا جوئی
۹۳	۹	مال آن	مال امان	۱۲۸	۵	باتفاق	باتفاق
۹۴	۲۰	برهنمونى	برهنمونى	۱۲۸	۱۱	رنتهنور	رنتهنور
۹۴	۵	مرکب	مرکب	۱۳۱	۱۲	ناتاخان	ناتاخان
۹۵	۱۹	محمد علي	محمد علي	۱۳۲	۲۳	مرد	مرد
۹۵	۱۳	بافته	بافته	۱۳۳	۲۲	بغلچه	بغلچه
۹۶	۲۱	تلافى مشاق	تلافى مشاق	۱۳۴	۲۰	ديپ	ديپ
۹۶	۲۵	سپاه گران	سپاه گران	۱۳۵	۱۸	کورگان	کورگان
۹۷	۲	جوشن پوش	جوشن پوش	۱۳۶	۲۳	اچ	اچ
۹۸	۴	هنگام	هنگام	۱۳۷	۹	کواران	کواران
۹۸	۱	آرامشي	آرامشي	۱۳۷	۲۳	برين	برين
۹۹	۹	هفداد لک	هفداد لک	۱۳۸	۲	بشيئه	بشيئه
۱۰۱	۴	مخطورات	مخطورات	۱۳۸	۲	فرياد	فرياد
۱۰۱	۱۹	کامياب	کامياب	۱۴۰	۳	معتمدان	معتمدان
۱۰۲	۲۳	اشقات	اشقات	۱۴۱	۱۱	هالول	هالول
۱۰۳	۲۵	برفاقت	برفاقت	۱۴۱	۱۴	حكم	حكم
۱۰۴	۱۹	مشمول	مشمول	۱۴۱	۲	بشيئه	بشيئه
۱۰۷	۷	قورچين	قورچين	۱۴۰	۱۰	محمد پرعلي	محمد پرعلي
۱۱۱	۱	قورچي	قورچي	۱۴۱	۱۰	سرکيج	سرکيج
۱۱۸	۱۸	بابا قشقه	بابا قشقه	۱۴۱	۱۴	بروج	بروج
۱۱۷	۱۲	عدس	عدس	۱۴۱	۴	قبل	قبل
۱۱۸	۲۳	بتائيد	بتائيد	۱۴۱	۱۷	چفانچه	چفانچه
۱۱۸	۲۱	اشار	اشار	۱۴۱	۲۳	امور	امور
۱۲۰	۱۴	مرتب	مرتب	۱۴۱	۱۱	چند	چند
۱۲۲	۱۳	اخصار	اخصار	۱۴۱	۷	بابا جلاير و تردى	بابا جلاير و تردى
				۱۴۱	۰۰	بيگ و قوچ بيگ	بيگ و قوچ بيگ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۶۱	۹	جور نغار	جوانغار - جوانغار	۶۱	۲۵	برموز	برموز
ایضاً	۲۰	بیدار	بیدار	۲۵	۱۶	عاقبة	عاقبة
۶۲	۱۶	تور بن	تور بن	۲۶	۱۱	بنظر	بنظر
ایضاً	۱۷	فدا بیانه	فدا بیانه	۲۸		انواع	انواع
ایضاً	۲۱	خال	خال		۲۴	زائجه	زائجه
ایضاً	۲۵	دنسته	دانسته	۳۰	۲۲	بے اندازہ	بے اندازہ
۶۶	۶	اندراج	اندراج	ایضاً		متصرف	متصرف
۷۱	۱۵	کار ساز	کار ساز	ایضاً	۲۶	(۳)	(۳)
ایضاً		نظام بخش	نظام بخش	۳۳	۱	دوارده	دوارده
۷۲	۱۵	ورطہای	ورطہا	ایضاً	۲۱	مدکر	مدکر
۷۳	۱۶	تنگوز نیل	تنگوز نیل	۳۴	۳	نسر الطائر	نسر الطائر
۷۵	۷	خانزادہای	خانزادہا	ایضاً	۲۰	مدکر	مدکر
۷۷	۱	بایرن	بایرون	۳۵	۱	بحو	بحو
۷۹	۲۷	ہعزم شاہ	ہعزم شاہ	ایضاً	۲۲	ج درہ	ج درہ
۸۰	۵	ملازم	ملازم	۳۷	۱	حد خود	حد خود
۸۶	۱۴	ہم	ہم	ایضاً	۶	خانہ	خانہ
۸۷	۱۹	محمود	محمود	ایضاً	۱۱	نادرست	نادرست
ایضاً	۲۰	دیزی	دیزی	ایضاً	۲۰	انتظام	انتظام
ایضاً	۲۶	[د] - (۴) نسخہ [د]		۳۸	۲۶	خانہ	خانہ
ایضاً	ایضاً	(۴)	(۵)	۴۰	۳	رصد بند	رصد بند
ایضاً	ایضاً	(۵)	(۶)	۴۶	۱	مورکب	مورکب
۸۸	۷	آمدہ	آمد	ایضاً	ایضاً	شاہ	شاہ
۹۰	۱	کھمرو	کھمرو	ایضاً	۷	اسجلی	اسجلی
ایضاً	۷	مورکب	مورکب	۴۸	۱۴	اواج	اواج
۹۲	۲	عیسی خیل	عیسی خیل	۵۸	۲۱	تسلیمی بخش	تسلیمی بخش
ایضاً	۶	مندراؤل	مندراؤل	۶۰	۲۳	زیانزد مردم	زیانزد مردم

افلاطیکه در اولین دفتر اکبرنامه هنگام انطباع راه یافته

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱	۲	پرکار	پرکار	۱۲	۴	بمساعدت	بمساعدت
ایضاً	۱۶	مورد	مورد	ایضاً	۱۷	دولتمندان	دولتمندان
۲	۲۳	تنگنای	تنگنای	۱۸	۱۸	بنفرد	بنفرد
۳	۷	عدایت نکردی	عدایت نکردی	ایضاً	ایضاً	قدوم	قدوم
ایضاً	۱۳	کارگاه	کارگاه	ایضاً	ایضاً	اقدام	اقدام
۴	۴	آفرین	آفرین	ایضاً	۲۲	مترصد	مترصد
ایضاً	۷	زبان	زبان	۱۴	۲۲	بنور	بنور
ایضاً	۲۳	فسایم	فسایم	ایضاً	۲۶	خان اعظم	خان اعظم
۵	۷	افتاد	افتاد	۱۵	۷	نعمت	نعمت
۶	۱۲	قدردان	قدردان	ایضاً	۲۴	نزدان	نزدان
ایضاً	۲۶	وئقی	وئقی	۱۶	۱۸	رمزدانان	رمزدانان
۷	۱۰	فوائر	فوائر	۱۷	۱۳	نیور	نیور
۸	۲۶	دنیی	دنیی	۱۸	۷	بوارق	بوارق
۹	۱۶	حرائد	حرائد	ایضاً	۱۴	شعری	شعری
۱۰	۱	فروع	فروع	۱۹	۲۷	باد	باد
ایضاً	۱۰	دنجوری	دنجوری	۲۰	۶	نظام بخش	نظام بخش
ایضاً	۱۷	مکونات	مکونات	ایضاً	۲۴	دادند	داد
ایضاً	۲۰	کانه	کانه	ایضاً	۲۴	رساندند	رساند
۱۱	۵	دور بین	دور بین	ایضاً	۲۴	سپیده دم	سپیده دم
ایضاً	۱۱	خلوتیان	خلوتیان	ایضاً	۲۷	(۲) (۳)	(۲) (۳)
ایضاً	۲۱	ترقیات	ترقیات	۲۱	۱۶	قهقهه	قهقهه

THE
AKBAR NÁMAH

BY

ABUL FAZL I MUBÁRAK I 'ALLÁMÍ,

VOL. I.

EDITED FOR THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

BY

MAULAWÍ 'ABD-UR-RAHÍM,

ARABIC PROFESSOR, CALCUTTA MAHRASAH.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE URDOO GUIDE OR MUZHURUOL UJAYER PRESS.

1877.

هر دو طایفه مقصود حقیقی شانند (در رسید - آمد که درین کار شگرف کامیاب آرزو کردم •

• نظم •

• کلام که مرش زبان غیب است • گنجینه گشای کان غیب است •

• زانکس که نگه کند به تمکین • انصاف طلب کنم نه تحسین •

• این نامه سزای آدمین باد •

• انشاء الله که اینچنین باد •

(م) نسخه [ح] انشاء الله اینچنین - و نسخه [ط] که همچنان •

• تاریخ طبع دفتر اول •

• قمری •

۱۲۹۳ هـ

اتم الجزر بخیر

• دیگر •

۱۲۹۴ هـ

• ع • از لطف بے نیاز باآخر رسید جز (۱)

• دیگر ظاهراً و باطناً •

۱۲۹۴ هـ

در جمادی الاول بسنه یکهزار و دوم و نود و چار هجری

• شمسی •

۱۸۷۷ ع

۱۸۷۷ ع

اتم بفضل جل اعطاء - و لا خدمت

• دیگر •

۱۸۷۷ ع

• ع • شکر حسیب صد که باآخر رسید طبع

• دیگر ظاهراً و باطناً •

۱۸۷۷ ع

ماه می یکهزار هشتصد هفتاد و هفت عیسوی

بآئین تفتیح و طرز اختصار عبارات تازه (که خامه آلود بسمچیان^(۱) قالب انشا نشده) انتظام یافت
و بتألیف این فهرست رفعت و عذوان دوست ذره هوا مرشت ابوالفضل سعادت پذیر شد - و بها
از رموز و نکات حکمت جابجا بمقتضای تقریب اندراج پذیرفت - که اگر آن حقائق و اسرار حقیقت
از اصل سوانح متمیز هازند گنایه گردد انتخابی لهالب از مغز دانش •

- جام میخ ماختم از خون خویش • فی خم سرکه که کند حینه ریش •
- هست بهر نکته دقائق بس • تاش نسجد نشاند کس •

اگرچه [نظر بمخاطبان رسمی آنچه] (تا حال از مرگذشت بزرگان گزارش یافت) طفیلی دانانده
سخن سرا بودم [اما حقیقت شناسان افجهن تقدس نیکو دانند که درین محبت نامه ایزدی
از آغاز تا انجام (که هرگز چشم مرسان^(۲)) یک حرف بطفیل نیاروده ام - بدان پرده چند
(که نقاب جمال مقدس شاهنشاهی اند) کرده در هر پرده پردگیف وجه همت بوده است
حاشا کدام پرده - و چه پردگی - یک حمن امت که چندین تنوع ظهور دارد - و باطن یکتا همت
در گرد آن حسن جهان افروز روشنی پذیرامت •

- داند از آنجا که سخندانست • کین چه نمودار سخن رانیست •

مرا که دل یکجا گرواست کجا خاطر بگوین گراید - تا بدالیف تاریخ چه رسد - چنانچه در شمشیر
در یک میان در نیاید - و دو مقصود در یکدل ننگد - پراکنده خاطران هر جائی را قیاس مکن
نه این بیدلان خاک مرشت را دل کجاست تا قیاس را مزد - لیکن من مسبب بین را از فراخی
حوله در مظهر مقدس حضرت شاهنشاهی حق را جلو خاص نمودند - و این رمیده ملک
اسباب را بکمند ارادت در آوردند - و از ژرف نگاهی و درات منشی مبدعان قضا (که ابواب
سعادت را از نیکذاتی اینکس سرانجام میدادند) جمال جهان آرای شاهنشاهی را در مظاهر
این سلسله علیه نمودار گردانیدند - تا عشق حقیقی آن یگانه درگاه الهی بنگاشتن این داستان دراز
سرگرم ساخت - هم هنگام سخنوری گرم شد - و هم گلشن نکته پیرائی شاداب گشت - و هم فتور
در یکتاللی این بادیه بهمای حقیقت نرفت - هم مراتب جمال معشوق حقیقی پایه ظهور گرفت
و هم مدارج قانون عشق کمال عروج یافت •

اکنون آنچه آنرا مجازیان رسمی استطرادی میدانستند مبری شد - و نوبت سخن بآنچه

(۲) در [لغت] باسمه چي بمعنى مصر و نقاش آمده (۳) نسخه [ح] تا که نسجد (۴) نسخه [ط]

چشم بد مرسان (۵) در [بعضی نسخه] درگروان (۶) نسخه [ح] چه نمود از چه سخن •

از گوشِ خوبش شنوی کان فلان نماند • در گوشِ دیگران خبرت هم رسیدنی ست

و میر عبدالحی این تاریخ یافت • مصرعه • ای وای پادشاه من از بام افتاد •

و مولانا محمود حصاری این را در ملک نظم آورد • ع • واصل حق شد همیون پادشاه •

اما برسم خطی که نام اقدس را به الف نویسد - و مولانا قاسم گاهی این تاریخ را در رشته نظم کشید •

• همایون پادشاه از بام افتاد •

• ع •

این تاریخ یک سال کم است - و تفاوت یک سال و دو سال در عمارات تجویز توان کرد نه در وفیات

و جمعه این مصراع تاریخ یافتند • ع • وارث ملک جلال الدین باد •

کمالات صوری و معنوی و مآثر عقل و دانش این یگانه روزگار بیش از آنست که بتحریر آید

از اقسام علوم عقلی و نقلی آگاهی تمام داشتند - علی الخصوص در اقسام علوم ریاضی آنحضرت را

پایه بلند بود - و همواره باروای حکمت صحبت میداشتند - و ممتازان عام ریاضی در پایه سربردالا

کامیاب سعادت بودند - و آنحضرت را اراده بستن رصد مصمم بود - و بسیاری از آلات رصدی

ترتیب داده بودند - و چند جا محل رصد خیال فرموده بودند - و توجه عالی بشعر و شعرا نیز داشتند

و از آنجا (که طبع موزن از خصائص فطرت ملیم است) در خلال اوقات واردات قدسی را (چه از

حقیقت و چه از مجاز) در سلک نظم میکشیدند - و دیوای شعر آنحضرت در کتابخانه عالی

موجود است - و این چند رباعی از دیباجه کرامت مرقوم میگردد • رباعی •

• ای دل مکن اضطراب در پیش رقیب • حال دل خود مگوی با هیچ طبیب •

• کاریکه ترا بآن جفا کار افتاد • بس قصه مشکل است و بس امر عجیب •

• دیگر •

• ای دل ز حضور یار فیروزی کن • در خدمت او بصدق دهنوی کن •

• هر شب بخواب در صفت خرم بنشین • هر روز برصل یار نوروزی کن •

• دیگر •

• ای آنکه جفای تو بهالم علم است • روزیکه ستم نه بینم از تو ستم است •

• هر غم که رصد از ستم چرخ بدل • ما را چو غم عشق تو باشد چه غم است •

المدة لله که ذکر این سلسله زنجیره (که چون سلسله سموات تائید الهی و اعنصام قدسی دارد

و یک سر این سلسله پیوسته است بصبح ایجاد آدم صفی - و سر دیگر بطلوع نیر وجود شاهنشاهی)

این دو نعمت نقره نکرده گله کرده آید - میرانفعال عظیم کشید - و آنحضرت متوجه کوه شدند تا امتیصال کند (که در مانکوت و آنحدود می بود) نمایند •

چون بنواحی هر خانه موکب اقبال نازل فرمود قاصدے تیز رو رسید - و بیرام خان را از قضیه امتداد حضرت جهانبانی خبر کرد - بیرام خان پیشتر رفتن را صلاح ندیده موکب عالی را متوجه کلانوز ساخت - که روزی چند در آن خطه دلگشا اقامت واقع شود - در نزدیکی کلانوز نظر شیخ چوای رسید - و فرمان عالی آورد - و مقارن این حال خبر قضیه ناگزیر بمسامع اجل رسید از اجتماع این قضیه جانگاہ گریه و ناری (که لازم عالم محبت و درستداری است) از آنحضرت بظهور آمد و آنقدر آشفتمندی خاطر و برهم زدگی باطن آن مقدس نهاد را روی داد که از حیطه خیال بشری بیرون باشد - و بیرام خان و آنکه خان و ماهم آنکه بمقدمات دلویز تسلی میدادند - چون از فرط محبت بود آنچه آنرا سرمایه تسلی میدادند با هم مزید اندوه میشد - و این برگزیده معبود حقیقی برای آحاد الناس آنقدر دل نگرانی و توجه مبذول میدارد - و از فوت هر کسی (که راجع از اخلاص و عقیدت و هنرمندی دارد) چگونه متأسف و متالم میشود - جای آنست که درین باب (که در زمان سالف موجب خرسندی و خوشحالی اهل غفلت میشد) بر ذات مقدس چنین حالت رود - تا اهل عالم (که نظیر ایشان جز بر محسوس نباشد) بر حقیقت بزرگی این بزرگ جهان اعتراف نمایند - و این اعتراف و محبت اهدای جمهوری اقام شود - و این اهدا ذریعه شمول نورانیت و عموم حقانیت گردد - و اگر نه این معنی بود در دعوت آباد دانش و خدا شناسی و حق پرستی این نور پرورد اقبال کجا راه داشته که در تقادیر ایزدی چنین شکایت در ابروی عبودیت بهم رساند - آخر بتائید عقل دور اندیش خود بمان صبر خرامیده در تصدقات و تبرعات (که بمسافران عالم بقا سودمند آید) اهتمام فرمودند - اصحاب نظم و آداب فهم مرثیهها و تاریخها گفتند - از انجمله خواجه حمید مریدی ترکیب بندی در مرثیه آن غفران قباب ترتیب داد - و این چند بیت از انست •

ای دل صدای مرگ ترا هم شنیدنی است • صبح اجل بمطلع عمرت دیدنی است
چون کل نفس ذائقة الموت حکم شد • میدان یقین که شربت مرگت چشیدنی است
این نام زندگی که نهادند مر ترا • نام ترا بطرف ممات کشیدنی است
غره مشو باین گل و بستان زندگی • باد خزان درین گل و بستان وزیدنی است

موانع دولت افزای حضرت شاهنشاهی از هنگام توجه بصوب پنجاب تا وقت جلوس مقدس

مجموعه از احوال دولت اشغال حضرت شاهنشاهی از زمان رخصت بصوب پنجاب تا زمان جلوس اشرف آنست که چون رایت اقبال بصوب پنجاب معطوف داشته توجه فرمودند در انانای راه انکه خان و سایر ملازمان عتبه دولت از حصار فیروزه آمده شرف رکاب بوس دریافتند چنانچه ایمانی بآن رفت - و چون موکب اقبال بمهرند رسید جمع از ملازمان پادشاهی (که بنمک شاه ابوالعالی تعیین شده بودند - مثل محمد قلی خان برلاس - و مصاحب بیک و خواجه جلال الدین محدود - و فرحت خان - و خواجه طاهر محمد ولد میر خرد - و مهتر نیمور شریچی) چون از محبت بد مستانه نا هموار این جوان بے اعتدال به تنگ آمده بودند نوید مقدم گرامی حضرت شاهنشاهی را شنیده خود را بے رخصت رسانیدند - و بساعات ملازمت شتافته کامیاب عنایت گشتند - پیش از نزول عساکر منصوره مکندر (که از کوه برآمده بود) از شکوه آرائی موکب شاهنشاهی خود را باز بکوه کشید - و میر بد مصمت (که از لاهور بجهت دمع او برآمده بود) مراجعت نموده ب لاهور شتانت - و چون بتحقیق پیوست (که این ولایت بحضرت شاهنشاهی عنایت شده - و آنحضرت متوجه این ممالک اند) بے اختیار با جمعیت خود در کنار آب سلطان پور رسیده ادراک ملازمت نمود - و آنحضرت از روی عطوفت و منظور داشتن الطاف حضرت جهانبانی در مجلس عالی خود اشارت به نشستن فرمودند - و میر مشمول انواع مراحم و مکارم گشت - و از آنجا (که میر تنک شراب مصیبت جرعه دلیا شده بود) بعد از آنکه (رخصت یافته بمنزل خود رفت) پیغام فرستاد که نسبت من بحضرت جهانبانی معلوم همگنان است - علی الخصوص بخاطر گرامی باشد که در قمرغه جوی شاهی با حضرت جهانبانی در یکجا در یکطرف خوردنی خوردیم - و شما حاضر بودید - بشما الوش دادند - پس نظر باین نصبت چون بخانه شما آمدم تکیه نمود برای من چرا جدا انداختند - و دمقارخوان برای چه علیحدہ برای من ترتیب داده شد - آنحضرت (که معدن دانش و مروت بودند) به بیخردی او تبسم فرموده بحاجی محمد سیستانی (که پیغام آورده بود) فرمودند - بگو تورا سلطنت دیگر است و قانون عشق دیگر - آن نصبتی (که حضرت جهانبانی را بشما بود) مرا نیست - عجب که در میان

بواطن کمرِ سعی بر میانِ همّت بستند - و آنچه درین وقتِ تفرقه‌افزای بدوست و دشمن باید کرد کردند - و در جبرِ این انکار و جمعِ این افتراق آنچه مقدورِ وقت بود بجای آوردند - و عقدِ دولتِ ابد فرین این دردمانِ عالی چون انتظام و انبیا نیابد که فروغِ جهان آرای وجودِ اتساع حضرت شاهنشاهی خلیفِ صدقِ سلطنت شرف سریرِ خلافت عالم و عالمیان را فرو گرفته بود سبحان الله اینچنین ذاتِ بدیعِ الکمال رفیعِ الاقبال (که هم نظام بخشِ صورت و هم کامیاب معنی بود) کجا در دایرهٔ وهم و عقلِ درزین می گنجید که چنین زود ازین جهان گذران مهر اختیار فرماید - اما چون وقتِ آن رسید (که جهان آفرین عالم کهن را از سر نو طراوت بخشد و عالمیان را چنان بتازگی ترتیب دهد - که در بهیاری از قرونِ سابقه نبوده) لاجرم قصدِ اظهارِ کاملِ عباری بزرگ نموده (که اکملِ افرادِ جهانیان باشد) نماید - و لهذا وقوعِ این قضیهٔ ناگزیر اگرچه در چشمِ ظاهرِ بینان دست آویزِ سوگواری و ماتم داری است اما در نظرِ بالغِ نظران کارشناس گنجینهٔ سوز و سرور تواند بود - چه از وجودِ باجودِ این کوهِ والای سلطنت بتجدیدِ عالمِ ظاهر و باطن رونق پذیرفت - و چارسوی دولتِ صوری و معنوی رواج یافت - و (چون عقلِ والای این خدیو جهان بنقطهٔ کمال رسید - و اسبابِ فرمانروائی این بزرگ منش سرانجام یافت - و قریهٔ دولتِ عظمی بنام این خداوندِ جهان آمد) باوجودِ ابوالآبائی معنوی چون طرازِ فرزندی داشت اگر (فرمان‌روای زمان را بواسطهٔ درست بینی و نیک طویتی در قیدِ حیاتِ صوری داشتند) بواسطهٔ تبعیتِ اشرف (که در آئینِ خردمندی لازم است) هرائینه این بزرگ زمانه را تبعیتِ این نور پرورد فرض عین بود - و (چون خلعتِ پدربِ خلعت‌ست گرامی از ایزد بیچون که تابعیتِ ابفا را شایسته نیست - و بر خوردارِ فرزندان جز در بندگی آبا و فرمانبرداری ایشان سرنوشتِ قلمِ تحریر نشده) ناچار مقدمهٔ این جشنِ اقبال آن بود که فرماندهِ گیتی این جهان را بدود نماید - و بالجمله بعد از لوازمِ تعزیت و مراسمِ تهنیتِ اولیای دزانت (که در دارالسلطنهٔ دهلی مجتمع شده بودند) بجهتِ جمعیتِ دلهای پریهان متفرق شده هر کدام بجای و مقامِ خود شتافتند - و تردی بیگ خان (که باتفاقِ این مردم بجهتِ سرانجامِ مهم این بلاد در دهلی اقامت داشت) اسباب و ادواتِ سلطنت و دارائی مصحوبِ غلامِ علی شش انگشت و جمعِ دیگر از مردمِ اعتمادی بدرگاهِ جهان‌پناه فرماندهِ اظهارِ اطاعت و عبودیت کرد - و میرزا ابوالقاسم پسرِ میرزا کامران را نیز روانهٔ ملازمت ساخت •

(۲) در [چند نسخه] میگذرد (۳) در [چند نسخه] رسد (۴) نحه [ج ۵ و] سالفه (۵) نحه

[ج ۵ و] بیعت •

ضمیر غیب‌دان داشتند بجهت تسلی و نظام عالم در ساعت منثور عاطفت مشتمل بر خیر و عنایت مزاج مصحوب نظر شیخ چولی بهش آن نور پرورد اقبال فرماتند •

و از غرائب اشرفات ضمیر آنکه در احوال همین روز بعضی از باریافتهای دولت حضور میفرمودند که درین روز نعمت بیک از بزرگان زمان آمیخته عظیم آمد - و همانا که ازین جهان در گذرد - و در آنخواهان (که در حضور اقدس بودند) در اخفای این واقعه هایلک کوشیده در فرستادن خبر بجا نشین مسند خلافت و جمع ساختن آمرای عظام (که باطراف ممالک محروسه رخصت یافته بودند) سعی نمودند - و تا هفده روز بونور عقل این واقعه جانگداز را از عوام پوشیده داشتند - حاضران درگاه و مدبران عتیقه خلافت خضر خواجه خان و علی قلی خان و لطیف میرزا و خضر خان هزاره و قوندوق خان و قدیر علی بیگ و اشرف خان و افضل خان (که در ساک و زرای کفایت پیشه انتظام داشت) و خواجه حسین مریدی و میر عبدالحی و پیشرو خان و مهتر خان و بعد از چند روز تردید بیگ خان (که نقش امیرالامرائی بر لوح خاطر می نگاشت) و سایر آمرای جمع شده بتاریخ بیست و هشتم شهر مذکور خطبه بنام نامی و القاب گرامی خدیو زمان خوانده روزگار درهم آمده را تدارک و تلافی نمودند - و بعالم و عالمیان پیغام جمعیت جارید رسانیدند - هم کار فرمایان عالم قدس (که در انتظار این بودند) کامروا شدند و هم کار گذاران عالم عنصر بمراد خود رسیدند - میر عبدالحی صدر این بیت • خوانده اند •

۱۰۲۹۳

اگر نوروز عالم رفت برباد • گل مد برگ سوری را بقا باد

و بعضی این بیت را نقش بسته بودند - و شهرت یافته بود - و نقل مجلسها گشته - و از غرائب آنکه در همان هنگام یکی از فضلا مصراع ثانی را تاریخ جلوس این خدیو زمان یافته بود - لیکن اگر گله را بدینا نوشته شود اگرچه بیک طریق رحم خط مساعدت آن نمی نماید - و در ایام اخفای این امر جانکاه یکبار ملا بیگسی را لباس آن غفران قباب پوشانده بر بالای ایوانی (که نشیمن آنحضرت بود) برآورده در بجانب دریا ب مردم نمودند - و طوائف انام کورنش کرده از اضطراب و تلق که داشتند بقدر اطمینان یافتند •

و چون این غایله مصیبت ظهور یافت شورش عظیم و آشوب قوی (که لازمه این هنگام است) برخاست - اعیان دولت ابد پیوند بمقتضای دانش سلطنت اساس در تسکین خواطر و اطمینان

(۲) نسخه [ب] لطیف خان (۳) نسخه [ز] درهم خورده را (۴) نسخه [د] ملا بنگشی را (۵) در بعضی نسخه [اولیای دولت]

آنحضرت را می بردارد - چون بیدار میشوند واقعه را بمامان انگه والدۀ ادهم خان در میان می آرند ایشان جمعی از معتبران کردان را طلب داشته امتحان تعبیر میدنمایند - و چون از حضرت جهانبدایی میپرسند جواب میدهند که بلائی از مر ایشان دور خواهد شد - و بعد ازان بآهنگی از قضیه ناگزیر خود خبر داده تسلی میدهند - و همواره دران ایام سخنان میفرمودند که بوی انتقال ازین عالم فانی (که همه را گذاشتنیست) بمشام درویشان آهنگه عزت میرمید - و جان مخلصان ازین شرعه شرعه میگشت - از آنجمله در طاق رواق (که آنحضرت میبودند) بخط خویش این مطلع ازین شعر •

شیخ آذری را نوشته بودند •

• شفیده ام که برین طایر فراندود امت • خط که عاقبت کار جمله محمود امت •

و در قرب انتقال افیون کم میکردند - تا آنکه بجمعی از محرمان درگاه فرمودند که ملاحظه کنیم تا بچند روز دیگر چنان شود که بدو سه حب رسد - خوراک هفت روز جدا فرموده در کاغذ پیچیده به بندهای خاص نمودند - و بر زبان اقدس گذشت که افیون خوردن ما همین امت •

و در روزی (که اول منزل سفر ملک تقدس و نجر بود) چار حب مانده بود که طلب داشته بکلاب مبدل فرمودند - آخر روز جمعه ربیع الاول (۹۶۳) نهصد و شصت و سه شاه بداغ و عالم شاه و بیگ ملوک و جمعی دیگر از سفر حجاز آمده بودند - و چنتی خان و بعضی مردم از گجرات بخدمت رسیده عرض مرگداشت میکردند - و پهلوان دودست میویر و مولانا احد با عرض منعم خان از کابل رسیده بودند - آخرهای روز بر بالای بام کتابخانه (که درین نزدیکی ترتیب یافته بود) برآمده مردم را (که در مسجد جامع مجتمع بودند) بمعادت کورنش مشرف ساختند - و تا خیل وقت از احوال مکه معظمه و گجرات و کابل می پرسیدند - و بعد ازان جمعی از ریاضی دانان را طلب فرمودند - و آن شب مظنه طلوع زهره بود - میخواستند که ملاحظه فرمایند - و نیت حق طوالت آن بود که چون زهره طالع شود و ساعت معهود گردد مجلس عالی داشته جمعی را بمناسب علیه امتیاز بخشند - و آن شب آخر روز خواهند که بمعادت فرود آیند - چون بزینه دوم رسیده اند مقری محکین نام اذان به هنگام بنیاد کرد - حضرت بمقتضای ادب بتعظیم اذان همانجا اراده نشستن فرموده اند - چون درجات زینه تیز بود و سنگهای لغزنده داشت در حین نشستن پای مبارک در دامن پوستین پیچید - و عصای اشرف لغزید - و از پای درآمده بصرآمدند و شقیقه یمینی آزردهگی تمام یافت - چنانچه قطره چند خون از گوش راست برآمد - از آنجا که

چوب بر طبل میزد - و اگر تظلم او از عدم وصول علمونه بود در نوبت آن کار میکرد - و اگر مال و جهات او را ظالم غصب کرده بود یا دزد بوده سه نوبت طبل را بغض آورده - و اگر با کس دعوی خون داشته چهار نوبت مدای طبل را بلند گردانیده •

آثار طبع مخترع این هدیو قدسی نشان بدائع آفرین بسیار است - و هوشمندان آگاه دل را بجهت دریاضت جواهر گرانمایه آنحضرت همین قدر (که ذکر شد) بسند - آذون همان بهتر که سخن کوتاه ساخته بشرح مقصود در آید •

پرتو انداختن سفر عالم تقدس بر مرآت باطن حضرت جهانبانی جنت آشیانی - و مسافر شدن بآن عالم

بر ضمائیر خبرت گزین پوشیده نماند که در آن نزدیکی (که حضرت شاهنشاهی نونهال چمن آگاهی بجانب پنجاب رخصت یافتند) اکثر اوقات بر زبان اقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی ذکر سفر ملک مقدس میگذاشت - و برخلاف عادت پسنیدیده خویش [که این معنی را (که منافق عالم انتظام است) مکرره داشته مذکور مجلس عالی نمیشد] درینولا بذکر آن خوشوقت میگذاشتند همانا که بر پدشگاه باطن غیب دان نقش آن پرتو انداخته بود • از انجمله روزی تصدیق و تحسین کلام حقیقت انجام حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی میفرمودند - که حضرت فردوس مکانی در محفل انس خود مذکور میساختند که فلان ملازم من میگفت که هرگاه خوابستان گورستان غزنین بنظر در می آید مرا میل مردن میشود - و در تلوار آن میفرمودند که ما چون دهلی و مزارات آنرا مشاهده میکنیم سخن او بیاد می آید که چه خوش میگفت - و در همان نزدیکی (که متوجه ملک بقا میشوند) ببعض از مستعدان خطاب میفرمودند - که امروز بعد از فراغ عبادات محروبی غیبی دست داده بود - و ملهم غیبی این رباعی بر زبان داد • • رباعی •

یا رب بکمال لطف خامم گردان • واقف بحقائق خواصم گردان

از عقل جفاکار دل انگار شدم • دیوانه خود خوان و خلام گردان

و هنگام خواندن اشک از چشم حقیقت بین میرغخت - و تغییر تمام در پیشانی نورانی آنحضرت مشاهده میشد - و در آن نزدیکی (که دهلی مخیم مرادفات جلال بود) آن فروغ افزای چشم خلانت یعنی حضرت شاهنشاهی شب بخواب دیدند که شخص کاکل مشکین مقدس

و آن در بدخشان اختراع یافته بود - چون (بدارالخلافه آگره نزل فرمودند - و بنظر اقدس حضرت گیتی منالیه فردوس منلی درآوردند) آنحضرت بغایت پسندیدند •

و از جمله مخترعات شریفه آنحضرت خرگاه بود که بعدد بروج مهبشر مشتمل بر دوازده قسمت بوده - هر برج مشتمل بر پنجره ها که انوار کواکب دولت از نقبهای آن تابان بود - و خرگاه دیگر مانند فلک الافلاک (که محیط فلک نوابت است) جمیع جوانب این خرگاه را احاطه نموده بود و چنانچه فلک اطلس از نقوش مبراهات این خرگاه نیز از پنجره مبرا بود •

و از مخترعات عشرت افزای آنحضرت بحاط نشاط بوده - و آن بحاطعت مستدیر مشتمل بر دوازده افلاک و کرات عناصر - دایره اول (که منسوب بود بفلک اطلس) سفیدرنگ واقع شده بود و دوم کبود - و سیوم بمقاسبت زحل سیاه - و چهارم (که محل برجیس است) مندلی - و پنجم (که متعلق به بهرام است) لعلی - و ششم (که خانه نیر اعظم است) زرین - و هفتم (که منزل ناهید است) سبز روشن - و هشتم (که جای عطار است) سوسنی - زیرا که مزاج عطار منمزج است و چون رنگ کبود را با گلگون امتزاج دهند سوسنی گردد - و سبب اختیار رنگ سوسنی بر سایر الوان آنکه بعضی حکما رنگ عطار را کحلی گفته اند - و رنگ سوسنی از دیگر الوان محتزجه کحلی نزدیکتر است - و دایره نهم (که منزل قمر است) سفید است - و بعد از دایره قمر کره ناز و هوا بترتیب مرتب گشته - پس کره خاک و آب انتظام گرفته - و تقسیم ربع مسکون باقالیم سبعه وقوع یافته بود - خود بنفس نفیس دایره زرین را اختیار میفرمودند - و آنجا سریر آرای خلافت میشدند - و هر طایفه از منسوبات کواکب سبعه سیاره را در دایره (که بازی آن وضع کرده شده) بنشستن حکم میفرمودند - مثلاً آمرای هندی را در دایره زحل - و سادات و علما را در دایره مشتری - و مردمی (که در دوائر می نشستند) بانداختن قرعه (که در هر جانبش صورت شخص بر روضه غیر مکرر مصور بود) مامور میگشتند - و از دمت هر کس هر صورت که بر می آمد بهمان صورت دران دایره متمثل میگشت - مثلاً اگر صورت شخص ایستاده می برآمد می ایستاد - و اگر نشسته می برآمد می نشست - و اگر مضطجع می برآمد تکیه میکرد و باعث مزید انبساط میشد •

و از شرائف اختراعات آنحضرت پوشیدن لباس هر روز بود موافق رنگی که منسوب بکوکب آنروز است - که مرتب اوست - چنانچه در روز یکشنبه خلعت زرد می پوشیدند - که منسوب به نیر اعظم است - و در روز دوشنبه لباس سبز که منسوب بقمر است - و برین قیاس •

و از مخترعات آنحضرت طبل عدل بود که اگر داد و ستد را با کسی مخاصمه میشد یک نوبت

سرکار هوانی می نامیدند - و زمام اختیار آن سرکار بخواجه لطف الله داده بودند - و سامان شربتخانه و شویخانه و جریان انهار و مهمانی که بآب منسوب باشد سرکار آبی میخواندند - و وزارت آن سرکار خواجه حسن تعیین یافته بود - و مهمات زراعات و عمارات و ضبط خالصات و بعضی از بیوتات بحرکار خانی موسوم گردانیده بودند - و وزارت این سرکار بخواجه جلال الدین میرزا بیگ منسوب بود و در هر یکی از سرکارهای مذکوره یکی از امرا را دخل داده بودند - مثلاً (امیر ناصرقلی میرسرکار آتشی بود - و همواره جامه - رخ می پوشید •

و از جمله اختراعاتی (که در این زمان ترتیب یافت) یکی آن بود که استادان نجار چهار کشتی بزرگ در میان آب چون مرتب ساخته در هر یکی از آن کشتیها چهار طاقه مشتمل بر در طبقه در غایت خوبی مرتفع گردانیدند - و آن کشتیها را بنوعی بیکدیگر وصل کردند که آن چهار طاقه در محاذی یکدیگر وقوع یافت - و در میان هر دو کشتی از آن چهار کشتی طاقه دیگر از حیز قوت بفعل آمد چنانچه در میان کشتیها حوضی منظم نمودار شد •

و از اختراعات شریفه ترتیب دکانها و آرایش بازار در کشتیها شده بود - که حیرت افزای عقل ناکرده کاران بود - و در سال (۹۳۹) نهمصد و سی و نه (که حضرت از فیروزآباد دهلوی با اکثر امرا و ارکان درات و تمامی انگیسیان و اعیان در کشتیها نشسته از راه دریا متوجه دارالخلافه آگره گشتند) هم چنین بازار آراسته بر روی آب چون روان بود - هر کس هر متاعی که میخواست در آن بازار می یافت - و برین قیاس باغبانان پادشاهی بموجب فرمان باغی بر روی آب ترتیب داده بودند و از مخترعات آنحضرت جمعه روان بود •

از جمله بدائع مخترعه آنحضرت قصر روان است - و آن قصر بود مشتمل بر سه طبقه که از چوب تراشیده بودند - و استادان نجار اجزای آنرا بر وجهی بیکدیگر وصل کرده بودند که هر کس چشم بران می افتاد می پنداشت که تمامی او یکپاره است - و حال آنکه هرگاه میخواستند آنرا از هم میگشادند - و بهر کسوره که میخواستند نقل میکردند - و نردبان طبقه اعلای آنرا بنوعی تراشیده بودند که هرگاه قصد میکردند منبسط میشد - و هرگاه اراده می نمودند منقبض میگشت • و از جمله مخترعات عالیله آن قدمی فطرت تاج بود در رفعت و لطافت بر حد اعتدال حاشیه (که بر گرد تاج میگردانند) مشتمل بود بر دو فرجه نمایان - هر فرجه بصورت رقم هفت و بملاحظه آنکه (رقم دو هفت هفتاد و هفت است) مواز لفظ عز آنرا تاج عزت لقب نهاده بودند

مقام بر جمع مال مقصور سازد) تیر تدبیر ارباب منصب مراد فارمیده رقم عزل بر مصیغه حال او کشیده
بخزای لایق رسانیده آید - رُمیر خواند میر موصیخ در قانون همایونی تصریح کرده که در زمان
ملازمت من مهم السعادة من عیث الضلال بعد از احباب فضل و کمال مولانا محمد فرغلی
تعلق گرفته بود - رحل و عقد و قبض و بعض مهمات سادات و مشائخ و علما و قضاة و ارباب
درس و علم و تحقیق الحقائق ارباب عمام و عزل و نصب متکفلان امور دین و تعیین وظائف
و امور غلات بحسب او مهم اختصاص پذیرفته بود - و مهم الدوة بعد از السلطنة
امیر هندریک تعلق داشت - و رفق و رفیق و بست و گشای مهم اعظم امرا و اکابر وزرا و تمامی
متصدیان اعمال سلطانی و متکفلان امور دیوانی و قرار و احباب عساکر و تعیین مراتب ملازمان
درگاه مقروض بار بود - و مهم مراد و امور بیوتات با امیر دهمی استقرار داشت - و او (چنانچه باید)
بمشیت مهمات بیوتات و ترتیب اسباب تجمل و حشمت و تکمیل موجبات تفاخر
و عظمت سی پرداخت

و از جمله مختصرات آنحضرت تقسیم تیر است بدوازده قسم - و هر کدام از طبقات انام را بیک
از تیر معین ساختن - و اندازه مراتب طوائف خلایق بظهور آوردن - بدین تفصیل - تیر دوازدهم
(که موافق نهایت عیار طاعت) مخصوص ترکش اقبال پادشاهی بود - تیر یازدهم منسوب
بافرا و اخوان و زمره از سلاطین نژادان که ملازم عیبه دولت بودند - تیر دهم متعلق بسادات
و مشائخ و علما - تیر نهم متعلق باسرای عظام - تیر هشتم بزمرا از مقریان و انکیچیان صاحب منصب
تیر هفتم بسایر انکیچیان - تیر ششم متعلق بصرخیان قبائل - تیر پنجم بیکه جوانان بهادر
تیر چهارم بنحویلداران - تیر سوم بجوالان جرگه - تیر دوم بنام شاگرد پدشگان - تیر اول بدربانان
و پاسبانان و امثال این مردم •

و از مختصرات آنحضرت آنکه مهمات مرکز سلطنت را بعد از عناصر ارجمه چهار بخش
صالحه بودند - آتشی رهوانی و آبی و خاکی - و جهت تمشیت مهمات هر یک از این چهار مرکز
وزیر مقرر فرموده بودند - مهمات توخانه و ترتیب اسلحه و آلات حرب و سایر امور بیکه افروختن
آتش را دران دخل باشد مرکز آتشی میگفتند - و بوزارت آن مرکز خواجه عبدالملک قرار یافته بود
و مهمات مرکز براق خانه و بار چرخانه و امطبل و سرانجام ضروریات اندر خانه و شترخانه را

(۲) در [چند نسخه] میر آخوند (۳) نسخه [د] درس علم (۴) در [حاشیه] ایچکی بمعنی سردار

نوشته - و در [بعضی نسخه] ایچکیان - و در [بعضی] ایچکیان (۵) در [چند نسخه] معبد الملك •

حصن موزی و اهل نعمه و ساز را اهل مراد نام نهادند - که این مراد جمهور عالمیان است - و همچنین
 بقسمت ایام هفته پرداخته بدین از اهالی دولت و سعادت و مراد منسوب ساختند - برین موجب
 که روز شنبه و پنجشنبه با اهل سعادت تعلق گرفت - و درین دو روز توجه عالی با نظامین منظم
 علم و عبادات متعلق شد - و جهت اختصاص این دو روز با اهل سعادت آنکه شنبه منسوب است بزحل
 و زحل مرتب مشایخ و خاندانهای قدیم است - و پنجشنبه متعلق است بمشتری - و آن کوکب
 قلما و - ایر طبقات اشراف است - و روز یکشنبه و دوشنبه با اهل دولت و سرانجام مهم پادشاهی
 و النظام امور جهانی اختصاص گرفت - و حکمت در تعبیر این دو روز آنکه روز یکشنبه
 متعلق بذی القدر است - که سلطنت و فرمانروایی از پروردگارت است - و دوشنبه متعلق بمریخ دارد
 و مریخ مرتب پادشاهی است - و روز دوشنبه و چهارشنبه را روز مراد گرفتند - و دران دو روز بعضی از مدعا
 و خواص و جمعه دیگر از اهل مراد بغذایات خاص مخصوص میشدند - و نكده در خصوصیت
 این دو روز آنکه دو شنبه تعلق بمقدس دارد - و چهار شنبه بمطار - و هر دو را با امور بیوتات
 مناجات خاص است - و روز جمعه بر طبق نام خویش جامع مراتب مذکوره گشته طبقات انام
 از فیض عام پادشاهی بهره ور میگشتند •

و از مختصراتی که در روزهای دیوان مخصوص بود (یکی آنکه) چون مریخ خلافت
 مقرب سلطنت میشد - و آنحضرت مریخ آرای فرماندهی گشته بزم دیوانی می آراستند (تا آواز نقره
 طوائف مردم را آگاهی می بخشدند - و هرگاه از دیوان بر میخواستند توپچیان بصدای بندوق
 خائف را آگاه میکردانیدند - و دران روز کرکیراچیان چند دخت خلعت و خزانچیان چند بدره زر
 نزدیک بارگاه می آوردند - تا در بخشش و کامروایی خلق تاخیر فرود - و چند کس از ملازمان
 شجاعت پدشاه جوشن در بر افکنده مسلح بنزدیک بارگاه می ایستادند •

دیگر از مختصراتی آنحضرت آنکه سه تیر زرین مطلقا (که کنایه است از سهم السعاده
 و سهم الدوله و سهم المراد) ساخته شده بود که بهر یک (از ارکان دولت و غیر آن) تعلق میگرفت
 مهمات آن سرکار بحسن اتمام او مرانجام می پذیرفت - و مقرر آنکه مادام که صاحب
 هر یک ازان مهم در تمشیت اموریکه متعلق بآن مهم است بر وجه کوشش نماید (که معتدلم
 رضای الهی و مستوجب دولتیخواهی باشد) منظور مذایت بوده بر معنی اختیار ثابت و پایدار ماند
 و هرگاه (از شراب جاه بدست شده جاده اعتدال گذارد - یا بواسطه غرض نظر از دولتیخواهی پوشیده

فرموده در بازار سوداگری در ماندن خود و زیان اند (بدادن مال تنها صید نشود - و تا در اعتبار و داد ایشان نیز بایزد - تحبیر دلهای این طبقه صورت نه بدیدد)

و خاطر نفس تأثیر آنحضرت از مبادی احوال تا حال بر اختراع امور بدیعه و اظهار حقائق منبیه توجه داشت - از آنجمله در آن وقت (که حضرت گیتی عثانی فردوس مکنی از کابل بقندهار توجه فرموده حضرت جهاننایی را بجهت تمشیت مهمات در کابل گذاشته بودند) روزی آنحضرت سوار شده در اطراف شهر سیر داشت و مرغزار میکردند - در آنای راه مولانا روح الله را (که بشریف آلودی آنحضرت اختصاص داشت) مخاطب ساخته فرمودند که در خاطر چنان برزوم می اندازد که از سه کس (که درین راه پیش آیند) بغامهای ایشان فال گیریم - و بنای اساسی درات بران نهادیم - مولانا بمرض رسانید که بنام یک کس هم اکتفا میتوان کرد - فرمودند ملهم غیبی در دل چنین القا میکند - بعد از طبعی اندک مسافتی مرده در سینه کهنوت پیدا شد چون از مرده پدید آمد که چه نام داری جواب داد که مراد خواجه - و متعاقب آن دیگری (که بر درازگوش هیزم بار کرده بطرفه میبرد) پیش آمد - چون از امش حوال کردند گفت دولت خواجه آنگاه در زبان الهام بیان جاری گشت که [اگر نام شخصی دیگر (که پیش آید) سعادت خواجه باشد] از مراتب اتفاقات حسنه خواهد بود - و گوئی مراد از اقی سعادت طلوع خواهد کرد و همان سعادت مرده (که گارے چند میچراید) در نظر آمد - چون پرسیدند (که نام تو چیست) گفت سعادت خواجه - ملازمان رکاب سعادت از آن کرامت علیا در تعجب و تحبیر افتادند و نزد همگان بدقیق انجاسید که این صاحب اقبال سعادت فال بمساعت ازلیم بمراتب ازجمنند کامیاب درات خواهد گردید •

و (چون این مؤید غیبی از قوت بغمل آمد - و گلشن امید از جویبار معدلت سرسبز و تازه گشت) اساسی از نظام مهمان دین و دنیا بر سراد و دولت و سعادت نهادند • و جمیع ملازمان و قبا اقبال بلکه تمام منوطان ممالک محرمه را همه تم منقسم ساختند - اخوان و اقربا و امرا و دژرا و کاتب سپاهیان را اهل دولت گفتند - چه پنداست که بی مساعت این طایفه عروج بر معارج دولت و اقبال میسر نیست - حکما و علما و صدور و عادات و مشائخ و قضات و شعرا و سایر فضلا و موالی و اشراف و اهالی را اهل سعادت خواندند - زیرا که انرا این سعادت مندان و مصاحبت با این فرقه شریفه سبب اجتماع بمساعت ابدی ست - و آریاب بیوفات و اصحاب

در دروغ - هر صنعت استاد یک نفر اند (استاد این فن بدیع نیز گشتند - و کارنامه‌های
 غریب (که دفترها منظمی بجای آن نتواند شد) درین روش چون سایر پدشاهان ازان مظهر کمالات
 بطور آمد - و از جامعیت این ذات قدسی منش چه گویم و چه نویسم که بی شایسته تکلف
 هر چه می‌دانم (که دروغی از مدونی انعام دانشوری اچه از حکمت پروران بالغ نظر - و چه از صنایع پردازان
 صاحب هنر - چه در امور دنی - و چه در اشیای جزوی) سالها حال پیش استادان دانا
 در زش آن روش ارده باشد) چون بشریب موزمت این دقیقه باب نکته دانی همه رس میرسد
 خود را از دیدن دولتی دانش کم دانه در مقام حیرت می‌آید - و بخاطرش میگذرد که همانا اوقات
 آنحضرت بغیر این کار صرف شده است - و باز میگوید که چندان مهارت عظمی که را نتواند بود
 موعظت خداداد - و از بدائع آنکه در مشارب مختلفه و مدارج منقوعه در یک مجلس
 دیر میفرمایند که هر طایع جهان آرا دشوار نمی‌آید - حکما و علما و فضلا و علمائیکان دیگر را
 کجا حوصله وفا میکند که بغیر روش خود زمانه صحبت دارند - این دریافت بلند و این
 حوصله مزاج در قوت بشری ننگید - بلکه طاقت ملکی برنماید - اینک تعالی این گوهر والا را
 بجهت انتظام والیان دیرگاه دارد •

ذکر تنه احوال سعادت منوال حضرت جهانبانی جنت آسمانی - و شرح

بعضی از جلائل مخترعات و قوانین آنحضرت

چون (انتظام مهمات پنجاب بذهبت موبک جهانگشای حضرت شاهنشاهی صورت دایمیر
 یافت) حضرت جهانبانی بدوخته در دارالملک دهلی عشرت آرای باطن اقدس بوده
 در نظم مهم ملکی اشتغال میفرمودند - و در تعمیر ممالک و امتیصال اعدا و تسخیر اقالیم دیگر
 توجه عالی داشتند - و مکرراً میفرمودند که چند جای را پای تخت ماخته در نظام هندوستان
 کوشش میفرمائیم - دهلی و آگره و جونپور و مندر و لاهور و قنوج و بعضی محال دیگر که صلاح افتد
 و هر جا لشکر بهر درازی یکی از هوشمندان دویین رعیت پرور عدالت گذر مقرر میسازیم که
 آن نواحی محتاج بمک لشکر دیگر نباشد - و زیاده از دوزده هزار حوار در رکاب معتنی نگاه نمیداریم
 و میفرمودند که صدایهای مردم از طلا و نقره میفرمائیم که بوازند که در بار عام شاهزادهای کامکار
 و مردمی (که در بساط قرب بمزید عنایت برافرازند) بموجب حکم عالی نشسته شرف امتیاز
 یابند - که غالب چنان است که دلای بزرگان عالی نظرت دنیا (که بدو انصرای اخلاص

نهمین رایات جهانتاب حضرت شاهنشاهی بصوب پنجاب بموجب امر عالی حضرت جهانتابی جنت آشیانی

درین اثنا (نه خاطر جهانگشای حضرت جهانتابی بداد و دعوی نظام آرای ممالک هندوستان بود) خبرهای ناخوش از شاه ابوالعالی رسیدن گرفت - که از باد ناگواری دلیا بد معنی کرده در آزار خلایق میگوشت - و بر ممالک خلاف حکم پادشاهی ملوک می نماید چون حضرت جهانتابی را بار توبه خاص بود امثال این اخبار را خلاف واقع انگاشته بر اختراع اهل حداد و اندر ای ناخوان بیدار فرد می آوردند - تا آنکه خبر برآمدن سکندر از کوه در از روی معنی شروع یافت - و نیز بیقین پیوست که این سید زاده بدصفت فرحت خان حاکم لاهور را بحکم تغییر داده کس خود را بجای او مقرر ساخته است - و در خزانه پادشاهی دست درازی میکنند - و خاطر اندس حضرت جهانتابی (که آئینه صواب نمای ملک و ملکوت بود) بالهام ربانی چنان مستم شد که پنجاب (که از اعظم صوبهای هندوستان است) بمیان حرارت و حکومت حضرت شاهنشاهی و برکات رافت و عدالت آن نور پرورد اقبال رونق پذیرد - و شاه ابوالعالی را اگر مصلحت باشد حصار و آنحدود مرحمت شود - و نیز چون درین نزدیکی مختدرات تنقیصت را از کابل طلب میفرمائیم پنجاب در تصرف ملازمان حضرت شاهنشاهی بودن مناسب دولت است هر چند لشکر اقبال آن مقدار بود که دفع کند نماید لیکن جهت مصالح ملکی و طبیبی نام کمک مذکور ساخته اوایل سال (۹۶۳) نهصد و شصت و سه در حاضرت معهود (که جلوس اورنگ هفت اقلیم را زبید و سلطنت ابد پیوند بآن افتخار نماید) حضرت شاهنشاهی اقبال پرورد الهی را بآئین سلطنت و شکوه اقبال تعیین فرمودند - و بپیرام خان را بصورت انالیتی آنحضرت ساختند و بمعنی تربیت آن اعزاز دولت بمیان توجهات حضرت شاهنشاهی حواله شد - و جمعی کثیر از ارباب عقیدت و اخلاص در رکب نصرت اعظام آنحضرت اختصاص گرفته رخصت یافتند •

چون موکب قدسی آن نور پرورد الهی بمرشد رسید ملازمان عتبه اقبال (که در حصار فیروزه بودند) معاملات ملازمت دریافته محترم پیرای خاطر شدند - و دران منزل سعادت ورود استاد عزیز (۳۱) که بوسیله حسن خدمت و لطف عقیدت بخطاب رومی خانی شرف اختصاص میبستانی (که بوسیله آتشبازی و بندوق اندازی قرین نداخت) دولت ملازمت حضرت یافته بود - و در فزون آتشبازی و بندوق اندازی آنحضرت ازینجا شد - و در اندک فرصت (چنانچه شاهنشاهی دریانت - و آغاز بندوق اندازی آنحضرت ازینجا شد - و در اندک فرصت (چنانچه

و مة ثبات الدین را پیش او بستاد - او این فرستادها را مقید ساخت - ایشان جمعی کثیر را
 پنهانی با خود متفق ساختند - و غریب و نصوص مردم درون قلعه را بدست آورده دیوانه را
 اسیر کردند - علی قلی خان سر او را بدرگاه مقامی فرستاد - و وقوع این واقعه بر باطن عدالت مآثر
 پادشاهی گران آمد - و فرمان عتاب آمیز بعلی قلی خان صادر شد - که چون اظهار اطاعت میکرد
 و میخواست که بلازمت آید کار را چرا بچنگ رسانید - و بعد از آنکه بدست افتاد چرا بے حکم کشت
 و آنحضرت مکرراً بمقرنای بعلی عزت میفرمودند که خاطر میخواست که این مرد را به بیند - اگر از مواد
 پیشانی او نشان حقیقت و درستگی خوانده شود او را فوازش فرموده تربیت عظیم فرمائیم •
 و از سوانح (که درینوا بطور آمد) نامیاسی میرزا ملیحان امت - و شرح این بطرز اجمال
 آنست که چون (ایات جهانگشا بنمخیر هندوستان متوجه شد نردی بیگ خان (که اندراب
 و اشکوش در جایگیر او بود) بحکم عالی معاد و همراهی یافت - و مقیم خان از جانب او
 برای انتظام جایگیر ماند - میرزا ملیحان فرصت را غنیمت دانسته قصد این محال (که بجایگیر
 نردی بیگ خان بود) نمود - آری از راه گریز درآمد - که به نیرنگ پردازی مقیم خان را بخود نقد
 چون آن • ورت نه بست میرزا پردا آرم برداشته بمعاصره اندراب قیام نمود - مقیم خان ناگزیر
 اهل و عیال خود را همراه گرفته برآمد - و جنگ کنان خود را از آن مهلکه برآورده بکابل آمد •
 و از واقعاتی (که دران ایام بدید آمد) کشتن حیدر محمد خان آخند بیگی بود غازی خان
 پدر ابراهیم را که سر ضروری میخواست - و شرح این ماجرا آنست که چون حیدر محمد خان را به بیانه
 فرستادند غازی خان (که حاکم آنحدود بود) تاب مقاومت نداشت در حصار بیانه متحصن شد
 و بعد و ایمانی (که از حیدر محمد ظهور یافت) اعتماد نموده از قلعه بیرون آمد - حیدر محمد
 چشم بر اموال و اجباب او درخته نقض عهد نمود - و بشمشیر بقتل رسانید
 چون این خبر بمسامع نسیه حضرت جهانبانی رسید محتسب خاطر عدالت پیوند نیفتاد
 چون (در دست بود و اوایل درآمد هندوستان) سیاحت ظاهری او موقوف ساخته فرمودند که او
 دیگر کمر نخواهد بست - و الحق تا سپری شدن او این جهان را همان طرز (که بر زبان قضا ترجمان
 گذشته بود) بظهور آمد - و شهاب الدین احمد خان را (که میر بیوتات بود) بهت تحقیق این معامله
 و تشییع اموال او فرستادند - و خود بدولت و اقبال همواره در رعایت رعیت و تعمیر جهان
 و رفاهیت مردم بده اوقات گرامی را صرف مرقبات الهی می فرمودند •

و از وقایع (که در آن نزدیکی بظهور آمد) قضیه قنبر دیوانه است - و اندک از گفتگوی
 بهیار او آنست که او از آهاده الناس (که از ساجدهیل اردوی اقبال بود - وقت) که رباب نصرت
 بعد از پنج مهین بجانب دهلی نهضت فرمود (این قنبر جمع از ادبش را گرد خود فراهم آورده
 دست پرداخت و تاراج دراز کرد - پیوسته غنائم بدست آورد - و بمردم داد - و از روی گریز
 پیوسته عرائض دیار بدرگاه نوشت - و از نوای مهین تاخنده تاخنده منزل را در تصرف درآورد
 و خود در منزل نشسته پسر خوانده خود را (که عارف الله نام نهاده بود) ببدان فرستاد
 در اندرون رومی حسین جلوانی (که از اعظم آسرای افغانان بود) بے جنگ ویران شد - و قنبر از اینجا
 خود را بکانت کوته رسانید - و آن نوای را نهیب و غارت کرد - و در اندرون با رکن خان (که از رؤسای
 افغانان بود) جنگ بے ترکانه کرده شکست یافت - و از اینجا ببدان آمد - و هر چند (که این دیوانه عاقل
 پیوسته عرائض فرستاد - و اظهار بندگی و نیکو خدمتی کرد) اما فعل او با قول او موافقتی
 نداشت - باز اخبارا گلیم دراز کرده مردم را از خود منصب خانی و سلطانیه داد - و علم و نقاره
 بخشید - تنها معتمدی دنیا نداشت - مردای جفون نیز ضمیمه حالت او بود - بارها از دیوانگی
 با دیوانه ساختگی و ابنه طرازی خانه خود را بتاراج داده بود - و همواره از حرکات نامنظم
 (که شرارت بمجانین داشته باشد) بظهور آمده - چون مکرر این معتمدی بمصامع عز و جلال رسید
 برمان قضا جریان علی قلی خان شیدانی صادر شد که او را بدرگاه معتمدی فرستاد - و اگر سر از اطاعت
 پیشه ننموده نماید - و در همین اثنا (که دیوانه از رکن خان شکست یافته ببدان آمده بود)
 علی قلی خان از مهمات میرت فارغ شده بمنزل رخت - و بعد از فراغ مهمات اینجا ببدان آمد
 هر چند علی قلی خان کس بطلب او فرستاد پیش او نرفت - و گفت چنانچه تو بنده پادشاهی
 من هم از غاشیه داران این موکیم - و این ولایت بزور شمشیر گرفته ام - آخر الامر علی قلی خان بجنگ
 پیش آمد - چون او دران نزدیکی شکست یافته بود در قلعه بدان متحصن شد - و عرضه داشت
 بدرگاه معتمدی برود - چون احوال او بعرض مقدس رسید آنحضرت قاسم مخلص را فرستادند
 که او را بمقتل عذایات پادشاهی ساخته بآستانبوس سرازیر سازد - پیشتر از آنکه (قاسم ببدان آید
 و این مژده نجات رساند) علی قلی خان او را کشته بود - و مجمل از آن مرگداشت آنکه چون قنبر
 قلعه را محکم کرد - و محاصره امتداد یافت - و کاره نمی گشود (علی قلی خان محمّدی بیگ ترکمان

(۴) نطفه [د] بدانرس - و در [بعضی نسخه] ببدان (۳) نطفه [ح] مرت - و میرت نام موضعی است

مولی مهرته که شهر کلان است ۱۲ من بعضی العواشی •

آب میدادند . و هدايه در مهرباناي خالق و مهرباناي مخلوق پيش نهاد همت والا ساخته
مهرباناي خلقت بودند .

و از ... (که دران آيام مهربان مريد مرور باطن اقدس شد) آمدني شاه دنيا انگه بود
از دارالاقبال کابل . که خبر حاجتي مغذرات تقدي عصمت آورد . و خصوصيات احوال بعرض اقدس
معرض داشت . و هدايه محبت بخش رسانيد . که از خدير مطهر ماه جوجک بيگم ايزد
هفتي بخش نوزند گرامي گرامت فرموده است . آنحضرت از اين بشارت دلگشا نويد روح پرور
شكر ايزدي بنام آوردند . و جشن شادماني ترتيب داده نقد مراد در دامن اهل روزگار ريختند
و نام آن گلبن اقبال را مرخه آل نهادند . و شاه ولي را بهر دگاني اين عظيمه غيبي خطاب - لطاني
گرامت فرموده با تحف و هدايا روانه کابل ساختند . و بهمشاير توجه و التفات سعادت
اختصاص دادند .

و از ... (که دران آيام روز داد) آمدني رستم خان بود . که در سلک امرای معتبر افغانان
انظام داشت . و محمل از اين قصه آنست که چون آنکه خان و جمعي از ملازمان بارگاه دولت
متوجه حصار شدند روز خرداد ششم شهرور ماه موافق چهارشنبه بيست و پنجم رمضان
در دو گروه حصار فزول سعادت نمودند . رستم خان و تاتار خان و احمدخان و پير محمد رهنكي
و بجايي خان و شهاب خان و تاج خان و آدم خان قيام خاني با جمعي از افغانان از حصار برآمده
مرغه بيگم را آراستند . و باوجود آنکه (افغانان قريب دو هزار كس بودند . و اولياي دولت قريب
چهار صد كس) جنگ عظيم در يديعت . و بتائيد الهي فتح روز داد . و تا هفتاد كس از مخالف
درميدان بقتل ريختند . و رستم خان گريخته فله حصار را مضبوط كرد . و مجاهدان اقبال بيعت و هروز
بمحاصره آن پرداختند . چون كار بهر دشوار شد قول طلبيدهديد . و رستم خان را با نامبروها
قريب هفتاد كس محبوب مير لطف و خواجه قاسم مخلص بدرگاه والا فرستادند . و او
با جمعي گذير آمده بدولت آقانبوس حريفند شد . و بعد از چندگاه حكيم معلى شريف نفاذ يافت كه او را
جايبير مناسب نمايند . اما بهرط آنكه فرزندان خود را در بگرام نگاهدارد . تا هم مسلک مرحمت
مهاوك شده باشد . و هم راه حزم و احتياط از دست نرفته . آن ماده مرد كوته انديش از اين شرط دولت
(كه سويك استحكام حاكم عبوديت بود) اينا نموده در مقام گريختن شد . چون اين معني بر پيشگاه
خاطر مقدس پادشاهي پرتو انداخت او را مقيد ساخته به بيگ محمد ايشك آقا سپردند .

(۲) نسخه [ح] چوبك (۳) در [بعضي نسخه] مصحوب مير لطيف . و نسخه [ح] مصحوب علي قلي
مير لطف الله (۴) نسخه [ح] فرزند خود را (۵) در [بعضي نسخه] بيگ محمد .

بلاهور تعین فرمودند . ده اکر مکتوب از کوهستان برآمده در میان ولایت دُست اندازی کند تدارک آن
 بوجه لایق آورده آید . و سرانجام مهمات موبه پنجاب به شارالیه تفویض یافت . و بجهت خوبی
 هروی عامه و طغیان پاران بخاطر اشرف رسید که روزی چند دران سرزمین دامکش اقامت فرماید
 درین اثنا عرض داشت جلددر خان ازینک رسید که بنودیق سبغانی بدارالسلطنه دهلی در آمد
 و مخالفان تاب مقاومت نیاورده فرار نمودند . مصالحت آتست که بزودی پای تخت هندوستان
 بمسند نشینی آن خدیو زمان هر چند گردد . باجماع این نوید از حامانده نهضت عالی
 فرموده روز پنجشنبه شرف رمضان سال مذکور در علیم گدده (که بر سمت شمالی دارالملک دهلی
 بر کنار آب حوض واقع شده) نزول اجلال فرمودند . و در چهارم این ماه درون شهر مستقر
 اورنگ خلافت شد .

و درین روز در اندامی راه حضرت شاهنشاهی نور پرورد اقبال فرود بامر خلافت نیله گار را
 بشمشیر زده شکار فرمودند . چنانچه حدیث افزای اهل شکار شد . و اصحاب دریانت بر شکار
 مقصود املی نشان یافته کامیاب محسنت گشتند . و حضرت جهانبانی (که از ابتدای این سفر
 مبارک تا رسیدن بدلهلی و فتح هندوستان ترک تفرات حیوانی فرموده بتوجهات روحانی
 اشتغال می نمودند) امروز کمال انبساط بجای آورده حکم شد که از گوشت آن نیله گاو پاره را
 خشک کرده نگاه دارند . که چون بعد از رمضان بخیوانی میل فرمائیم اول ازین گوشت
 تفرات خواهم فرمود . و سجدهای شکر بجای آوردند . و جمیع ملازمان تنبه خلافت بمقامب عالی
 و جایگیرهای لایق شرف افتخار یافتند . سرکار حصار و آن فواهی بجایگیر ملازمان حضرت
 شاهنشاهی مقرر شد . و تفرات گیران کار آگاه این را حصار حوادث روزگار دانسته مجدداً بدولت
 روز افزون آنحضرت نال گرفتند . بیرام خان را مرکب مهرزد و دیگر برگنهای متفرقه عنایت شد
 و بزودی بیگ خان را بموات فرستادند . و مکندر خان را بآگره . و علی قلی خان را بسنبیل
 و حیدر محمد خان آخته بیگی را بجانب بیانه (که نزدیک بدارالخلافت آگره واقع است) تعین فرمودند
 و بمیان قدوم پادشاهی و برکت انتظام آن خدیو عورت و معنی هندوستان بوختان دولت
 و سعادت گشت . و طبقات عالمیان و طوائف خلایق کامیاب اقبال گشتند . و آنحضرت در قلعه
 دهلی بوده پیوسته بمرغبات الهی بصر میبردند . و گلشن سلطنت را بجویبار داد و دهش

- دبار ارباب خلف توان دانست - اما ازان جهت (که تعاقب این فرار نموده را مانع آمد تا بهزار جان فکدن خود را از مهله مجان توانستند داد) از قسم اهلان و امهال آن گروه بخت برگشته توان نمود •

چون بدانید ایندی انجمنی موهبتی تبری بظهور آمد آنحضرت بر مسند داد و دهش نشسته اندازا نار مخلصان جانسمار و خدمت مکرّدام از فدائیان جان نثار امتیاز فرموده برای ظهور جوهر مخلصان از شرف ریز خدمت فروزان سخن در میان آزدند - که این فتحنامه بنام که نوشته شود و حکم شد که هر کدام مبلغ در ریافت خود را بموقوف عرض مقدس رساند - شاه ابوالمعالي (که سر خدمت باد غلات بود) از بیهکری اراده آن کرد که منصور این فتح شگرف بنام او شود - و بدرام خان (که در آمدن هندوستان را بمعنی خود میدانست - و قازمان فتح برخلاف جمهور مردم موافقت رای جهان آرای حضرت جهانبانی نموده در تسخیر این ممالک و استیصال مخالفان اهتمام میبرد) جفا خار خار این آرزو داشت که فتحنامه باسم او طراز امینار یابد - و دور بدین کار آگاه مهدی (که فتح را از میمنت و اقبال حضرت شاهنشاهی نور پردن الهی میدانستند) گوش هوش و چشم نظارگی باز داشته تماشا میگردان میکردند - و مامله فهمان انصاف گزین این فتح بزرگ را (که در روز نوبت منصوبان این نور حدقه خلافت اعمه ظهور بخشید) از توجه حضرت شاهنشاهی دانسته نیز از سخن سرائی این مردم حیرت افزا بودند - تا آنکه حضرت جهانبانی از روی الهام ربّانی بر حقیقت کار آگاه شده منصور این فتح بزرگ را بنام نامی حضرت شاهنشاهی معلون فرموده معرفت پیرای خواطر مخلصان دور و نزدیک شدند •

و از وقایع عجیبه (که دران ایام سعادت فرجام مانع شد) گرفتن خواجه معظم است و محمله ازین سرگذشت آنکه نوشته چند بخط خواجه برآمد - که از گونه اندیشی و تباه خردی بهکندر مخلصان نا بوی نوشته اظهار درلتخواهی او کرده بود - آنحضرت را بغایت بدیع نمود از خواجه انکشاف فرمودند - چون روی انکار نداشت در جواب گفت من این درلتخواهی پادشاهی اندبعبده بودم - و بقصد آنچنان کردم که این نوشتهها بنظر اقدس درآین - تا بمن بیشتر التفات مبذول داشته مرا سربراه خدمت شایسته گردانند - حضرت او را مقید فرموده بمبرقالی سپردند - و بعد از سامان و سرانجام مهمات مهردند از راه سامانه بدار السلطنه دهلی متوجه شدند و چون زیات نصرت بسامانه رسید شاه ابوالمعالي را با جمعه از ملازمان درگاه (مثل محمد قلی خان برلاس - و اسمعیل بیگ دولدی - و مصعب بیگ - و ابراهیم خان اوزبک - و جمعه کنیر)

کافور برادر اسکندر برآمده معاربه بجای آورد - هرچند دران روز مقرر نبود (که جنگ بزرگ سرانجام یابد) اما چون امری از پرده تعدیر بظهور آمدنی بود (رفته رفته نایره نبرد در اشغال افتاد - و آتش بیکار ننهدی کرد - و آنچه نصرت قرین از اطراف درآمده بعد از شرائط حزم مردانه ایستاد - و نقش مصافه دخواه نشست .

- در کوه آغلیان از جای جنید • زمین گفتی ز مرنا پای جنید
- دو اختر رو برو خنجر نشیند • جناح و قلب را صف برکشیدند
- تراب تیر و چاک چاک شمشیر • دریده مغز پیل و زهره شیر

و بدین افسانیه ایصال حضرت شاهنشاهی فتح عظیم روی داد - و آنچه فرزان بدست اولیای دولت در آمد - و جمیع کدیر از مخالفان مدبر بعالم نیستی شدانند - سکندر با جمعی خود را بدامن کوه پنجاب کشید - بیک از دلوران خواجه مسافری خود را در اثنای راه بکندر رسانید - سکندر چون دید (که شخص قصد او دارد) برگشت - هرچند دمت بشمشیر کرد شمشیر بدست نیفتاد بعد از سعی بسیار او را از خود دور ساخته خود را از مهلکه جان بیرون برد - آری کار بدستان دنیا و سفروران جاه جز این چه باشد - و حضرت جهانبانی در عین کامیابی دنیا (که باده مردافکن است) هوشمند بوده نیازمند درگاه ایزدی بودند - و با طبقات زمانه از کمال دانش و بینش سلوک میفرمودند - اگر چنین کامیاب شوند چه دور باشد - فرمان برداری سلطان خرد کار بر مراد میسازد اول نسبت در دست بهم میرسد - نادان گوش در کار قرین حال او میشود - ثالثاً با وجود ظهور کارهای شایسته نسبت آنرا بخود روا نمیدارد - و کارگر را جز دادار دادگر نمی شناسد - خلاصه مقال آنکه آنحضرت برای تعلیم نیازمندی ارباب صورت و احراز مراتب عهد داری بر شکر معنوی اکتفا فرموده به پاس ظاهری پرداخته سجده نیاز ایزدی بجای آوردند - اگرچه [درین مراتب گذشته (که فتح هندوستان) فتح حضرت گیتی ستانی فردوس مکتبی کارنامه بود - چنانچه سابقاً محبت گذارش یافت] اما هوشمند لیبب داند که مثل این فادیه کار نبود - فی الواقع ازین گونه فتح (که باندک کم با چنین غنیمت بخشیه بود والا از درگاه کبریای الهی) در زمان باستانی کمتر نشان داده اند - مقارن این فتح باد و باران از اندازه بیرون شد - ازین جهت (که باعث هلاکت گروه انبوه از ستم پیشهای کافر نعمت بود) از مقدمات اقبال اولیای دولت توان دریانت - و از آیات

در ملازمت حضرت شاهنشاهی در حجاب قرادین خامه سعادت امتیاز دارد - و آنحضرت (که بدو منته
خود را در ملاس ظاهر داشته از غیر میپوشیدند - و جمال شوکت را در نقابهای گوناگون
مخفی میساختند) از توجه این جانور بدیع پرده دیگر نقاب جمال خود گردانیدند - اما لوازم
خورشیدی و شمائم مشکی را در حجاب نتوان داشت - آنروز (که بخت مرا بدانش آموزی
و دولتمندی میبخشید - و سعادت ملازمت برده از شفا کمال این برگزیده الهی میساخت)
چند سجد های شکر بجای می آوردم - و ازین دولت ملازمت چه کامیابها داشتم - تا بمراتب صوری
و معنوی سر بلند گشتم - و خلوت مرای قدس دل را از خواهش نضول پاک ساختم - اکنون (که نوبت
شکر گذاری رسید - و میخواهم که نهید کبهای خود را در بیان آورم تا هم شکر بجای آورده باشم
و هم چراغ بینش در راه تاریک روان نهاده آید) بے تکلف ازین (که در خدمتم - و معامله داد و ستد
در میان است) آورده ام - کاشکه آشنای صوری نبودم - و در ملک ملازمان ظاهر منسلک نگشتم
تا هر چه گشتم و نوشتم ظاهر بفتان کور باطن این کس را از گره خوشامد گویند ندانندند
و از محرومی صوری من جهانیان بی مقصود برده کامروا گشتند - سبحان الله پیاس نامهای
باحتیانی (که در باب ارباب تجرد (که عشر عشیر کمال این خدیو زمان ندارند - بلکه بسا مردم باشند
که جر ظاهر آراسته چیزه نداشته باشند) رقم پذیرفته است) جهانیان معامله نافهم بواسطه آنکه
(در میان داد و ستد نیست) مدح نامهای مذکور را از قسم خوشامد ندانسته اظهار حق می نهمنند
و امروز (که حال پیشوای اهل ظاهر و باطن بقلم میرود) من همی پرده مزاج زمانه را
بار نامهربانگی مردم بر دوش خاطر باید کشید - اما چون نظر من اول بران افتاد (که اندک از بسیار
از شکر لازم بجای آورم) ازین بار مردم آزار آورده خاطر نبستم - و چرا باشم و حال آنکه بنیت
در صحت خود کامروا شده مشعله دار شبگیر گرم روان گشته ام - و جمعی کذب پذیرای حق شده
شاهراه صدق پیش رفته اند - اکنون ازین ماجرا (که آخر شدنی نیست) باز آمده بصر سخن
(که بودم) میروم .

مجموعه قریب چهل روز حضرت جهانبانی کارفرمائی مبارکه را (چنانچه آئین اقبال باشد)
بنقدیم میرماندند - و لوازم اهلهم بجای آورده بآرایش معرکه نبرد دلای مخلصان را
اعتضاد می بخشیدند - تا آنکه بتاریخ دوم شهر شعبان سال مذکور (که نوبت تردد ملازمان
حضرت شاهنشاهی بود) خواجه معظم و آنکه خان و جمعی کثیر رفته کارزار کردند - و از آن طرف

ظهور کرامت علیا و بشارت مظمی از حضرت شاهنشاهی و دیگر موانع اقبال

هر چند (حضرت شاهنشاهی صغیر من را نقاب خود داشته در پرده آرائی می بودند) اما
ایزد جهان آرا چون میخواست (که حای معنوی این بزرگ زمان ظاهر گردد) بے اختیار امور بدیهه
(که هر یک شاهد صحت عدل بر عتو بودند و معنی فطرت) بعالَم ظهور می شناید - و از جمله
خوارقِ عادات (که دران ایام از حضرت شاهنشاهی (که باطن فیض مواطنش مظهر احرار الهی و ظاهر
قدس مظهرش صدر ابواب نامتگاهی ست) بظهور آمد) آنست که آنحضرت بر بالای بام از شهر
برآمده نظار ابدیم گشای خود را بر لشکر مخالف انداخته تماشا میفرمودند - لشکر بآ آن عظمت را
(که شکست آن در اندیشه کس نگذرد) فرمودند که در چند مدت این را مردم ما قاراج خواهند کرد
حاشیه دشمنان بهای عزت (که بدور بینی امتیاز داشتند - و بارها ازین نور پرورد الهی خوارقِ عادات
و بدائع کرامات مشاهده کرده بودند) ازین نوید مسرت فرجام خوشوقت شده زبان بشکر ایزدی
گشادند - آری امثال این امور بر عادت پرستان عالم صورت بعید می نماید - اما حق پرستان
معنی بین (که سواد پیشانی روزگار روشن دارند) این معنی و حد مثل این از چنبد بزرگ
صورت و معنی دور نمی انگارند •

و درین ایام خواجه عبید ناظر (که از خدمتگاران قدیم بود) از کابل آمده استعاض ملازمت نمود
و حضرت جهانبانی آن درانمند را در خدمت آن نور پرورد ایزدی سپردند - پیوسته در ملازمت
بوده اوضاع و اطوار هندوستان بموقف عرض میرسانید - و اهل هند را پیش آن یگانه روزگار آرایش
میداد - چون طالع اهل هند درجه قوت یافته ظهور عادت داشت طرز این مردم در مزاج اقدس
خوش می آمد - و اول بار (که آنحضرت را بشکار چینه میل شد - چینه شکری در نظر اقدس
درآمد) اینجا بود - که دلی بیگ پدر خان جهان چینه (که در جنگ مایه بیواره از افغانان
بدست آورده بود - و فتح باز نام داشت) پیشکش آن شیر شکار میدگاه اقبال کرد - و دور بیگان کردان
(که نزدیک بهای عزت بودند) ازین بیکر بدیع عجیب بر فتوحات بے اندازه پی بردند - و نگهبان
آن چینه دوندو نام شخص بود که از میمنت قدم و فرط اخلاص بخطاب فتح خان نامور شد - و امروز
(که این شکر فنام و بخامه اخلاص شمامه ذره هواخواه ابوالفضل رتم پذیر میگردد) فتح خان

(۲) مر [اکثر نسخه] دانسته (۳) در [اکثر نسخه] که بدور بینی و پیش بینی (۴) نسخه [۱] الهی
(۵) نسخه [۵] فتح بار (۶) نسخه [۵] روزر - نسخه [ج] کونقرو

گرفتند - و عساکر اقبال به چهار موج منقسم شد - قول بشجاعت و اخلاص پیرام خان احاس یافت
و سردار بی برانفار بعضی خان هزاره مقرر شد - و بزرگی جرانفار بتقدیمی بیگ خان قرار گرفت
و بنده رخا با جمعی از نیزه‌سنان جان نثار بهر ادبی معین شد - از آنجا (که نیت شهریار جهان
بر آئین عدالت و سایر موصیات الهی مقصود بود) کار مقدمه بان درگاه والا روز بروز در فتح و نصرت
امروزی گرفت - آفتابان کمی لشکر مقصور و گذشتن ایشان از آب شنیده بال لشکر فرادان از راه
معارضت رحیده آمدند - و فردیک نام فریقین بهم پیوسته داد مردانگی دادند - و جنگ عظیم
فایم شد - دانش پشاهان دورین لشکر فتح نزدیک بجزای جنگ را بخود قرار داده
بای ثبات استقام کرده بودند - و همه بهمنهای کارگشا درین نبرد مرد آزمائی کر پردازیها کردند
تا آنکه شب در آمد - بهادران رستم حمله هنوز از اطراف رفته تیر میزدند •

و از آنجا که حمله (که مقدمه فتح شد) این بود که دران نواحی ده واقع بود بغایت بزرگ
از مشعل تانید ایزدی آتش دران ده (که خانه‌هایش از خس و خاشاک بود) افتاد - و در معنی
هزاران چراغ در رهگذر دولت افروخته شد - و بتحقیق پیوسته که این تانید الهی بومیله سعی
اهل خلاف شد - و هرگاه امعه اقبال درخشد آنچه (اصحاب نزاع بهیود خود دانسته بعمل آوردند)
مرصافه زبان آن گروه کردند - الفصه ازین روشنائی (که طلیمه نصرت بود) دلوران ظفر پیشه
بر احوال مخالفان بواقعی اطلاع یافته از اطراف بخندگیهای دلور جانستن بودند - و مخالفان
از حال عساکر فیروزی مند غافل بوده مشقت در تاریکی می انداختند - تا آنکه قریب سه پاس
از شب گذشته بود که لشکر مخالف تاب مقاومت نیاورده هراسیمه فرار اختیار کرد - و فتح عظیم
روی نمود - فیل و اسباب فراوان بدست اوایی دولت افتاد - نفائس غنائم با عرائض اخلاص روانه
درگاه والا نموده روز دیگر متوجه پیش شدند - و بفتح و نصرت در سپهرند رفته طرح اقامت انداختند
و ملی قلبی شایگانی را (که از عقب آمده ملحق شده بود) با جمعی پیشتر فرستادند •

و از عجایب آنکه چون خبر رحیق تانار خان بالشکر گران واستعداد تمام بحدود ماچیهواره بمصامع
جلال رسید با جمعی از مستعدان خطاب فرمودند که معانت بهیار است - تا رسیدن ما دران لشکر
هرچه اراده ازای رفته باشد بظهور می آید - پس همان بهتر که بنه بعینه کبریا برده بدریوز
فتح و نصرت از عطاخانه الهی امداد فرمائیم - در همان هنگام دست دعا بلند کرده کامیابی پیشروان
موجب عالی مسخرت فرمودند - چند روز ازین واقعه نگذشته بود که فتحنامه رسید - و غنائم فراوان

جهانناني درمندان . و شکرانه این نعمت گوارا بجای آورد از آنجا روانه پیش شد . چون بنواهی
 جالندهر رسید افغانان گریختن را صلاح وقت خود دانستند . و بواسطه منازعتی (که در میان لشکر
 نصرت پیوند بدید آمد) اسباب و اسوال نفیص خود را با نقد جان همراه بدر بردند . و آنکه
 از آن سرگذشت آنست که تودی بیگ خان میخواست که بیشتر رفته با افغانان گریخته خود را برساند
 بپیرام خان صلاح دران ندیده رخصت نمیداد . تودی بیگ خان بجهت این معنی بالتو خان را
 پیش پیرام خان فرستاد . که بهر نوعی که باشد رخصت حاصل کند . بالتو خان آمده پیغام گذاری نمود
 خواجه مدظم سلطان درخت پیش آمده دشمنی چند داد . بالتو خان نیز جوابهای سخت گفت
 خواجه شد شبیه انداخت که بدست بالتو خان رسید . چون این خبر بمصامع علیه پیوسته منشور
 نصرت نگارش درمورد تمامی سخن را حواله بتقریر افضل خان نمودند . او رفته شرائف کلمات
 و نصائح هوش انوار پادشاهی را بامرا رسانیده انجمن صلح و صلاح فراهم آورد . و پیرام خان
 در جالندهر طرح انامت انداخت . و هر کدام را برگزیده های نواحي جدا ساخته جایجا تعیین نمود . سکندر خان
 چون بماجیهواره نامزد گشت آنجا رفته بابو خیال کرده بیشتر روان شد . و مهرند را بتصرف خود
 در آورد . و اسوال و اسباب فراوان بدست از افتاد . درین اثنا تاتار خان و حبیب خان و نصیب خان
 و مبارک خان و جمعه گذیر از لشکر افغان از دهلی رحیده آمدند . سکندر خان در مهرند بودن^(۳)
 صلاح حال ندانسته بجالندهر آمد . پیرام خان این معنی را مناسبت دولت خیال نکرد
 بر آفت . که بایستی بی ثبات و مردانگی را محکم ساخته در حراست مهرند اهتمام مینمود
 و ما را خبر میکرد .

و بعد از گفت و گوی بحدیث امرای عظام اعتصام بقدر اک اقبال این پیوند پادشاهی نموده
 از جالندهر پیشتر روان شدند . چون بمحدوده ماجیهواره اتفاق نزول افغان تودی محمد خان و اکثر
 مردم صلاح در فدا آبی آب صلاح نمیدادند . که چون موسم باران نزدیک رحیده لایق دولت آنست
 که گذرها را استحکام داده توقف نماییم . چون شدت باران سپری شود و هوا رو بامندال نه^(۴) از آب
 بگذریم . پیرام خان و جمعه از دوری بآن عرصه اقبال گذشتن را مصلحت دانسته مقدمات پسندیده
 از آن جانب گهنگ . آخر بهعی مد پیر محمد و محمد قاسم خان نیشابوری و ولی بیگ
 و حیدر خان بیگ شاملو پیرام خان از آب عبور نمود . تودی بیگ خان و سایر امرا ناگزیر از آب

(۲) در [بعضی نسخه] رسید . و نسخه [۱] معروفی داشتند (۳) در [بعضی نسخه] بودن . بود را (۴)

و خود بتائید اقبال متوجه لاهور شدند - و اعیان آن دیار بشرف استقبال استعصاف یافته زبان اشکری این نعمت جلیل و موهبت عظیم برگزیدند - و رفیع و شریف فراخور رتبه و حالت بهرام بهادشاهی شریف اختصاص یافتند - دوم ربیع الثانی این سال بلدة فاخره لاهور (که در معنی سواد اعظم هندوستان است) بقدم اقدس بهادشاهی نریخ آسمانی یافت و طریقات امام و اصناف خلایق از حوادث روزگار نجات ابدی یافته بمقامد خود (که عمره بر شاهراه امید انتظار آن داشتند) رسیدند •

و در اواخر این ماه خبر آمد که شاهباز خان نام انغای جمعی انبوه از انغان را متفق ساخته در دیوالپور اندیشه‌های فامد بخود راه میدهد - حضرت جهانبدایی شاه ابوالمعالی و علی قلی خان شیدایی و علی قلی خان اندرابی و محمد خان جلایر و جمعی دیگر از یکه‌های کارطلب را بآنصوب فرستادند - لشکر اقبال بعد از انان رسیده مرکز مخاربه را گرم ساخت - و از طرفین بهادران جان نثار لوازم نبرد بقدیم رسانیدند - و کار بر تپه زانه ابوالمعالی (که بدمعتهی دنیا و غرور حسن مستعار داشت) تنگ شده بود که های قلی خان و یکه‌های مف شکن تکیه بر اقبال روز افزون نموده در دوری و جانفشانی کارها را بنقدیم رسانیدند - و گروه مقبله را شکست داده بسیاری را از ان مجمع ادبار بظاک بختی برابر ساختند - و اراوی دوات بفتح و فیروزی مراجعت نموده کامیاب آمیزین شدند - امام سخن آن میخواند که مقصود را اینجا گذاشته مجملی از احوال نصرت قرین صاخر اقبال (که بباشایقی بیرام خان تعیین یافته بود) نوشته قلم رفیع نگار گردد •

بر متفحصان سوانح تقدیر مخفی نماید که چون بیرام خان نزدیک پرگنه هرهاله رسید نصیب خان افغان اندک جاگه در خور حوصله خود کرده فرار اختیار نمود - و غنیمت فراوان از نقد و جنس بدست بهادران نبرد افتاد - و عیال آنها بتمام گرفتار شدند بیرام خان بواسطه نرسیدن از حضرت جهانبدایی شنیده بود (که چون بتائید الهی فتح هندوستان میسر گردد بغد واقع نشود - و بندهای خدا بزور در قید اسیری مردم در نیایند) خود سوار شده عیال افغان را بتمام جمع کرده مصحوب معتمدان پیش نصیب خان فرستاد - و از حصول این چنین فتح (که مقدمه فتوحات بے اندازه تواند بود) تحف و هدایا از عیال نامی و سایر نفائس غنائم را مصحوب عرضه داشت خود بدرگاه جهان پناه حضرت

(۲) نسخه [ه] برشماره امبدان انتظار داشتند (۳) نسخه [د] جان مجاور - و نسخه [و] جان باز (۴) در بعضی نسخه [شایان سخن] (۵) نسخه [د] نگاشته (۶) نسخه [اح] معتمدان ساخته پیش •

خصوصاً که در مذهب و معنویت میزد. و چون موکب عالی بعطرت تمام دریای سند را عبور فرمود
ایمانان (که در حدود رهناس جمع شده بودند) پریشان شده هر کدام خود را بفاهینه کشیدند
و موکب عالی بقایده امثال منوچیه پیش شد. هر روز جائه دانگشا و مرزمینه نشاط بخش
پیش می آمد. و ملک و مریات در طلب عدالت درآمده لذت آرامش و سعرت آسایش در می یافت.
و چون سخن بایضا رسید بیشتر از موانع امانی بعضی از همراهان رکاب نصرت اعظم
(که بقرب منزلت و علو مرتبت انتخاب داشتند) نوشته میشود. • بیرام خان. • شاه ابوالمعالی
خضرخواه خان. • تردی بیگ خان. • اسکندر خان. • خضر خان هزاره. • عبد الله خان اوزبک
میرزا عبد الله. • مصاحب بیگ. • علی قلی خان شیپانی. • محمد قلی خان برلاس. • خواجه معظم
شهبازی خان اندازی. • حیدر محمد آخته بیگی. • بابوس بیگ. • اسمعیل بیگ دوانی
میرزا حسن خان. • میرزا نجات. • محمد خان جالیر. • سلطان حسین خان. • قذوق سلطان
محمد امین دیوانه. • شاه قلی دارابی. • توک خان. • کاکر علی خان. • باقی بیگ یتیمش بیگی
اهل خان بدخشی. • بیگ محمد آخته بیگی. • خواجه پادشاه مریض. • کیچک خواجه
خواجه عبد الباری. • خواجه عبد الله. • میر معین. • میر غزی. • شاه فخرالدین. • میر محسن داعی
خواجه حسین مری. • میر عبد اعی. • میر عبد الله قانونی. • خنجر بیگ. • عارف بیگ
خواجه عبد الصمد. • میر سید علی. • ملا عبد الغادر. • ملا الیاس اردبیلی. • شیخ ابوالقاسم جرجانی
مولانا عبدالقانی. • افضل خان میربخشی. • خواجه عبد المجید دیوان. • اشرف خان میر منشی
تمام مخلص. • خواجه عطاء الله دیوان بیوتات. • خواجه ابوالقاسم. • شهاب الدین احمد خان
معبان خان فرغودی. • خواجه امین الدین محمود. • ملک مختار.

و چون موکب جهان آرای محدود قصبه سعادت پیوند کلانور رسید (شهبازی الدین احمد خان
و اشرف خان و غیره) خان را بلاهوز فرستادند که رؤس مذاهب و رجوه دناپیر را بنام والا فروغ بخشند
و موقوفان آن شهر معظم را از آشوب ارباب ننگه و فساد منشور نجات جاردنی کرامت نمایند
و بیرام خان و تردی بیگ خان و اسکندر خان و خضر خان هزاره و اسمعیل بیگ دوانی
و جمعی کثیر را بر سر نصیب خان پنج بیه (که در قصبه هرانه اقامت داشت) رخصت فرمودند

(۲) نسخه [۵] دلکش (۳) نسخه [ط] نشاط افزا (۴) نسخه [اب و ط] میسنانی (۵) نسخه [ج و ه]
قذوق - و در [بعضی جا] قذوق (۶) نسخه [ح] عبد الباقی (۷) در [بعضی نسخه] میر حسین - و در
[بعضی] میر حسن (۸) در [بعضی نسخه] داعی •

اگرچه (خرد مندان عالم معامله دانی این کلام حقیقت ترجمان را بر دوات و نصرت حضرت
جهانبانی بشارت شایسته خیال نموده بهجت آرای محفل سعادت شدند) اما دوربینان
بارگاه دانش معنوی این نظم بدیع را نوید خلافت گبری و مزده سلطنت عظمی حضرت شاهنشاهی
دریافته بر در انتظار طیران علویین طایر قدمی اقامت فرمودند . و حضرت جهانبانی اعدام
بدره انولقانی عنایت الهی و استعمال بحبل المذین بشارت آسمانی نموده با اندک از مردم
(که همه هزار شدند) بمعاهدت بشارت از جنود غیبی (که در شمار محامیان عقول ننگد)
نصرت فرمودند . بگرام خان بهجت استحکام بعضی از مهمات پادشاهی و سامان یوق خود
رخصت یافته مدار اقبال ذیل ماند . و حضرت جهانبانی از جلال آباد بآئین عیش و عشرت
بجایه موار شده از آب گذشتند . و سلج محرم سال (۹۶۲) نهد و شصت و در عرصه بگرام مضرب خیام
ایمال شد . سکندر خان اوزبک (که خدمات پهنیده کرده بود) مورد جلالت عنایات گشت
و دران روز بمنصب خانگی امتیاز یافت . و پنجم صفر این سال دریای سند (که به نیلاب
مشهور است) متغیر ریات نصرت شد . و سه روز درین منزل خاطر گشا مقام بود . و درین مرحله
مشورت آرا بگرام خان از کابل آمده معادت بساط بوس دریافت . و در همان روز مبشران اقبال
نوید دولت آوردند . که تانارخان کشی (که با لشکر گران بحراست قلعه رهتاس متعین بود)
با وجود استعداد قلعه داری و استحکام قلعه (بمجرده شایدن ططنه ارتفاع ریات نصرت
بحدود سند) پای ثبات از جای داده فرار اختیار کرده است . و آنحضرت نظربه نیکو خدمتیهایی
قدم و جدید سلطان آدم گهر مشور عاطفت فرستاده او را بزمین بوس عالی اشارت فرمودند
از آنجا که طالع بامد نداشت عذر زمیندارانه آورده عرصه داشت که با سکندر عهده شده است
و پسر مرا لشکری نام همراه خود برده . اگر من دولت زمین بوس دریابم هم نقض عهد کرده باشم
و هم پسر مرا بدم است . اوایای دولت بموقف عرض رسانیدند که مناسب آن می نماید
که لشکر فبروزی اثر را حکم شود که اول فکر او کرده بیشتر نصرت فرمایند . که خود سرے چنین را
درمیان گذاشته پیش رفتن از دور اندیشی دور است . آنحضرت (که معدی صروت و نقوت بودند)
فرمودند که از قدیم باز حمله جفیان عقیدت و اطاعت بوده است . و مجدداً خدمت شایسته
(چنانچه سابقاً گذارش یافت) بظهور آورده . در نفوت تنبیه او را ایق دولت روز افزون نمیدانیم

(۲) در [بعض نسخه] کشند (۳) در [چند نسخه] مقام عشرت آرا (۴) نسخه [ب] عشرت افزا (۵)

در [اکثر نسخه] کاسی .

مذکور و سایر ارباب خلاف معاینات روی داد - و همه جا غالب آمد - و با وجود آنکه (سوارى امپ
 ندیده انصاف - و همواره او را بر سندی نيل بار کرده میبردند) بوسیله جرأت و جسارتی که داشت
 زوهای سفت بدست افتاده را به تعاضا مرتب میکرد - و گزهای شکوف (که در اندیشه
 اهل دیوکار نگذرد) پیش میبرد - چون در حوالی آگره سکندر استقلال یافت از بجایب بهار
 و بنگاه روان شد - حضور جان ولد محمد خان بجای پدر نشسته قام بزرگی بر خود بست - و خود را
 به سلطان جلال الدین ملقب بیدمعی ساخته در انتظام بنگاه همت گماشت - و مبارزخان و هیمو
 قصد بنگاه داشته شطرنج از اوقات بدیع مخالفان خود اشتغال نمودند - و تقامیل این موانع
 (که گوی گفتن نغدد) در نهانخانه اهل گذاشته بمقصود اصلی میبرد •

یورش جهانگشای حضرت جهانبانی جنت آشیانی بنسخیر هندوستان و فتح آن بمیان دولت ریز افزون شاهنشاهی

بر ملاحظه ارباب بدائع آثار و مضمعان جلال اخبار پوشیده نماند که [چون حقیقت هرج و مرج
 هندوستان و شور و شعج این مرکز امن و امان (که اندک بر مزد ایما گذارش یافت) مکرر
 بمجمع گرامی حضرت جهانبانی جنت آشیانی رسید] یورش هندوستان (که در مکه منضمیر
 پیش این تصمیم یافته بود) پیش نهاد همت عالی ساخته جمیع مختارات تنق عصمت را
 در دارالملک کابل به حمایت ایزدی مهرده شاه ولی بکول بیگی را انکه میرزا محمد حکیم ساخته
 در خدمت گذاشتند - و خدمات حضرات و مهمات مرید کابل برای رزین منعم خان تفویض نموده
 در واسطه ذی الحجه (۹۶۱) نهصد و شصت و یک در حمایت مختار و زمان منظر (که حرکات افلاک
 بآن امتحان نمایند - و نظرات کواکب بدان مباهات گفتند) عنان عزیمت والا بصوب صواب ممالک
 هندوستان معطوب مرموند - و آن نور پرورد ایزدی یعنی حضرت شاهنشاهی را (که عمر عنصری
 آنحضرت در آن هنگام سعادت پیرای دوازده سال و هشت ماه بود - و عقل کامل آن بزرگ کونین
 از احاطه احصا امزد) مقدمه جیش فتوحات صوری و معنوی ساخته بادبای اقبال را
 بجول درآوردند - و در روز توجه عالی بدیوان لمان الغیب تبرک و تفاؤل جستند - چون
 (امر عظیم از پناه غیب و جلباب خفا جلوه ظهور می نماید) مذاکرات بشارت (از انفس و آفاق)
 بهزار زبان بلند آوازه میگردد - از انجمله این شاه بیت قدسی عبارت بر هر صفحه اولی (که مرنوشت
 پیدایشی دولت تواند شد) عنوانی منشور فتح نموده •

• شعر •

دعای : - : طلب : - : زنکه با زاغ و زغن شهر هشت نبوت •

مستقل شد . الحق این پدر ، پدر در انتظام اسباب روزگار حلیقه موافق داشتند . حیف که در حرام نمکی و کفر نعمتی زندگانی خود را پدید کردند . اگر (این دو کس از ملازمان عذبه علیه ایالت حضرت شاهنشاهی بوده خدمت بارگاه معنی به پدر مقروض میشد . و اهتمام مردها به پسر او نامزد می بود) هرائیده مشمول مراحیم خسروانی گشته بوسیله خدمات شایسته زندگانی (که بزرگان دانش آنرا حیات شمارند) یافتند . آنچه کارکنان را اینچنین کار فرما بایستی در رعایت عاقبت (که بچنین حرام نمکی بدست آید) دانایان کارشناس زیستن چنان را بمراتب امداد از مردن دانسته جهان جهان نغزون قرار می نمایند .

و بالجمله چون سلیم خان بعد از خانه شقامت مبارز خان آنچه ظهور کرد که کس ندانند و احمد خان مور بزرگ سلیم خان (که ریاست پنجاب با اهتمام او بود) مدتی فرمانروایی شد و خوب شدن را حکمفرمای نهاد . و محمد خان (که قریب قریب بشیر خان داشت . و حاکم بنگاله بود) سر بر ریاست عاقبت برانراست . و ابراهیم خان سوره او هم بنصبت قریب ایالت هندوستان را در تلاش شد . و شقامت خان (که بهجاول خان در الهند عوام اظهار داشت) در مالوه سر خود سری بلند کرد . و ادبانی از انچه با هم افتاده در شورش و آشوب گشادند . سکندر بالشکر پنجاب و سایر اربابان فراهم آمده قصد دارالخلافه آگره کرد . و مبارز خان و ابراهیم خان نیز بهمین اراده برآمدند . آخر بروباد بازئی هیمو مبارز خان شرق رویه شقامت . و نزدیک آگره میان سکندر و ابراهیم جنگ در پیوست . ابراهیم شکست یافته بگوشه بدو رفت . و پدر او غازی خان مور (که بر ولایت بیانه تسلط داشت) بقلعه رفته متحصن شد . و کار سکندر بصورت بلند شد . و از جند تا دریای گنگ در تصرف او درآمد . و لشکر فراوان فراهم آورده میخواست که شرق رویه رفته و مدعیان حکومت را از میان برداشته دعوی انفراد نماید . درین هنگام طنطنده توجه رایات جهانگشای حضرت جهانبانی جماعت آشیانی بنصیر هندوستان بلند آوازه شد . و تاتار خان و حبیب خان و جمعی کثیر را به امرایت پنجاب تعیین نمود . و محمد خان حاکم بنگاله قصد دفع مبارز خان و سایر مخالفان خود پیش گرفت . با مبارز خان و هیمو در حدود چپرگنه بعد از چندین مرگدشت محاربه عظیم روی داد و غضا را محمد خان درگذشت . و خزائن شیرخان و سلیم خان بدست هیمو افتاد . او در مدتی که جمعی و محذرات نقصانی فرو رفت . و کارش از روی ظاهر بالا گرفت . و درین میان او را با ابراهیم

(۲) در [چند نسخه] آمد (۳) نسخه [د] که طنطنده (۴) نسخه [ح] چپرگنه (۵) نسخه [ح]

دو جنگ نشسته شد . و نسخه [ط] بمسالك نویسی در ۱۸۵۰

خود را از مال مظام بصورت سی آراست - حاشا حاشا برای آفتاب خود اسباب وصال سرانجام میداد
و بدست خود نیش بر پای خود میزد - اینجا بزرگان دینی را بهیار خطا می افزد - چه این گروه
فراوان - شمله از چون جویای احوال مردم اند (بد ذاتی سخن چین را (چه برای دانستن احوال
مستغنی مردم - وجه برای سزای بدکاران دیگر) در پیش خود جای میدهند - اگرچه عهدی
در باطن خود می کنند (نه بوسه بده سخنان ازها قصد عرض و ناموس مردم نیک اندیش در تلخواه
نشود) اما این طایفه ظاهر آرای خراب باطن اوقات را دریافته برای نابده خود بچوب زبانی
مصد در آخواهان می نمایند - و این طایفه علیه احياناً بواسطه افزونی مشاغل ازان عهد غافل شده
بگفت و گوی این بدنهادان بدولتخواهان بد گمان شده در انهدام اساس دولت خود میکوشند •
و بالجماعه این بدنهاد باندک فرصت از کمال غلط نمائی در خاطر حلیم خان جای گرفت
و در اکثر مهمات ملکی و مالی دخل پیدا کرد - و آچون پیمان عمر حلیم خان پُرسد - و نوبت ریاست
تبه کاران هندوستان بمبارز خان مذکور (که پسر عم حلیم خان بود) قرار گرفت [این مرد را پیشتر
از کار جهان یافته جمیع کارخانه حکومت در پیش خود گرفته بامارت عظمی رسید - و از مبارزخان
(که در افواه و الحظه بعدلی اشتهاز دارد) جز نامه نماند - نصب و عزل و داد و ستد از پیش
خود گرفت - و از دربینیها که داشت خزائن شیر خان و حلیم خان و نیلخانه آنها را بدست آورد
و در هرگنده ماخذین اندر ختای آنها بے محابا دست دراز کرد - زربندهای پست فطرت
معامله نامم ادرا بر ممتش نموده در رواج کار او می میکردند - روزی چند بخطاب نسبت رائی
بر نفوذ برادر ریاست - و تختی امیر راجگی بر خود بسته بهنامی راجه بکرماجیت کلاه کج نهاد
و از روی مغزی و کوزه حوصلگی نام بزرگان بر خود بست - و از در اندیشی نام سلطنت بر عدلی
ابقا نموده با مخالفان او مدارات عظیم کرد - و از جرأت و جسارتی که داشت فیروز جنگ آمد
و کارنامههای شگرف در مرام بیکار از بظهور بیصحت - و تشجاعت و کار هر کردن زبان زد مردم شد
تا آنکه رفته رفته کار او بجائے کشید که روی جرأت و جلالت بجانب موبک عالی حضرت شاهنشاهی
آورد - و (چون ذات مقدس معیار جمیع نیک ذاتان و بدنهادان امت) عیار این قلب گرفته آمد
و بانوار عدل جهان افروز ظلمت وجود او نور نشست - چنانچه بجای خود گذارش خواهد یافت
و (چون از هزار نیک از احوال خسران مآل دیمو گفته آمد) اکنون بشرح تمه احوال هندوستان
می پردازد که چون مهمات خلق بمبارز خان مذکور قرار یافت کار هندوستان از آنچه بود بیشتر

است مهابی را بغایت آورده میداشتند - و بتاریخ بیعت و درم ذی القعدة (۹۴۰) نهصد و شصت
 بسبب ستمت درجه (که در یک از اعضای سفلی از انصباب ماده حادثه رفته بود) رخت همی
 بریست - بزمیت از دیروز خان نامی بصر او (که خرد حال بود) جانفشین شد - و بعد از
 چند روز مهارز خان (ده خالوی این دیروز خان بود) این بیگناه را بزرایه عدم فرستاده خود دم
 حکومت زد - و نام خود محمد عامل مهابی - او بصر نظام خان (که برادر خرد شیر خان مذکور است)
 بود - از عرائف آنده این نظام را یک پسر و سددختر بود - پسر بحکومت رسید - و شوهر
 آن سه دختر بپایه ایالت رسیده اعتلا یافتند - یکی سلیم خان مذکور بود - و دیگری سکندر شور
 و دیگری ابراهیم شور که احوال این دو برهمه اجمال مذکور خواهد شد - و هیمو که از بدگونی
 و بداندیشی و حمایت [که در مزاج رؤسای جهان (که متخص احوال جهانیان میباشد)
 خوش می آید - بمرجه که آن خوش آمدن عیوب بدنهادی و شرارت ذاتی را از نظر دور بین شان
 می پوشد] از پایه اندی بمذازع علما رسیده بود و کالت این ستم پیشه را (که پیوسته بلهو و لعب
 و تمتعات نهسانی پرداخته از احوال عالمیان غافل بود) پیش گرفت - و شورشی در جهان
 پدید آمد - سخن بانیها گذاشته بمجمله از احوال هیموی مذکور بیان را شاداب کردن
 مذاهب می نماید .

احوال هیمو - ای جویای بدائع قدرت الهی نظریه دور انداز - و عبرتی از احوال هیمو برگزیر
 او بظاهر نه حسب داشت و نه نسب - نه از صورت بهره - و نه از میرت نصیبه - همانا که ایزد بیچون
 او را بجهت کمال معنوی (که از دیده درمی بالغ نظران روزگار پوشیده بود) پدایه بلند رحانید
 یا بواسطه حزا دادن بدکاران روزگار بدکارتری را گماشت - بآری آن بد قیانه کوتاه قد دراز اندیشه
 در ریواری (که از فصاحت حیوانات است) در زمره بقالین فرومایه منسلک بود - و از روی سبب در جماعت
 دهمور (که نورترین طایفه بقالین هندوستان اند) انتظام داشت - در پس کوچها بهزاران بزمی
 نمک شور فروخته - تا آنکه باطائف احوال خود را در سنگ بقالین سرکار ملیم خان (که اندکی از احوال او
 گذارش یافت) درآورد - و بکارنامه های گریزت رفته رفته بسلم خان خود را بدگونی و کردانی
 و دشمناس گردانیده داخل ملازمان گشت - پیوسته مردم را در بلا انداخته - بظاهر و ناموده
 که برای صاحب خود در لغو و می می کنم - و بباطن برای خود بازار اخذ و جرگرم میداشت - و خانه

(۲) نسخه [ح ط] حکومت (۳) نسخه [ا ح] سکندر خان شور (۴) نسخه [ح] می آمد (۵) نسخه

[ح] می آمد (۶) نسخه [ح] در سر کچها (۷) در [اکثر نسخه] بخت

معنوی این خدیو عالم می نمایند) از دید امثال این امور چه تعجب - آنکه (معدن بوا عجبیهای
معنی باشد) از ظهور عجایب و موری چه ندر کار باشد - بیدار خان در باب قبیق اندازی حضرت
شاهنشاهی قصیده منظوم ترتیب داده در جشن عالی بمعرض اقدس رسانید - و این مطلع
• شعر •

از آن قصیده است •

• عقد قبیق ربود خدنگ تو از کجک • کرد از غفل صورت پرورین غماب حک •
و در همین ایام انحصار (که اندیشه سخیر هندوستان در خواطر ارایای دولت جلوه میداد) عرائض
ارباب اخلاص از هندوستان آمد - و عذر گذشتن سلیم خان و سایر هرج و مرج آن ممالک بمسامع
دور جلال رسید •

مجمله از مواعیل و حوادث هندوستان که در ایام هرج و مرج روی نمود

چون رشته کلام بدینجا کشید ناگزیر همت واقعه نویسن آنست که بوسم اجمال احوال هندوستان
گزارش باید - تا (چون) رسان انجمن معلی را حالت منتظره در پیش نیاید - مجمله از احوال
هندوستان آنکه (چون بتاریخ یازدهم ربیع الاول (۱۲۵۲) نهند و پنجاه و دو شیرخان پنج سال
و در ماه و میزده روز بتهت و تسلط حکومت باستقلال کرده بعدم خانه شدانت) پسر خود از
سلیم خان بعد از هشت روز بآفاق امرا بجای پدر نشست - هشت سال و دومه و هشت روز تکاوی
رباست می نمود - آنکه اوقات در جنگ عادل خان برادر کلان و خواص خان پرداخت - او از غلامان
شیرخان بود - و بابل طرازی و گریز و تصرف کردن اموال مردم و اندر خدای عالم را بادانی
و امان دادن در خواطر گزیده عوام بولایت خود را مشهور ساخته بود - و [چون مخالفت با آقای خود
(هر چند او باطل باشد) میمنت ندارد] ارباب خلاف را کار بجای نرید - و زمانه با طبقه
میزبان (که ایالت پنجاب داشتند - و موکد آن مردم هیبت شان بود) زد و گیر داشت
و این مردم مغلوب شده در شعاب جبال کشمیر در گور هلاک فرورفتند - و شطرنج از اوقات بغزاع
طایفه گهران مشغول بود - و (چون این طایفه از ملازمان این طبقه متغلبه نبودند - و نیز دم
از درخواهی این دردمان مقدس میزدند) کار نداشت - و دست بر ایشان نیافت - و بنای
قلعه رهناس (که احاس آن شیرخان نهاده بود) باتمام رساند - و در میان جبال سواک فال بد
بخود زده ماسه و بنای بخود انگاشته قلعه مانکوت بنیاد نهاد - و زمانه دراز از ارباب افغانه
و بد معاشی خود متوهم شده در قلعه گوالیار بحر میبرد - اگرچه با رعیت ملوک بهنجار میکرد

و عادت پیش زمین میر آسمانی گزشت - در آن ایام منعم خان را باذالقی حضرت شاهنشاهی
 باید که اینها را بداند و آنچه نظر برهم و عادت این نام بران پدید نهانند اما در معنی آن پیر را
 طاهر و بدایش آموزی نداشت پیش آن مظهر عقل کل فرستادند - منعم خان آداب شکر این عطیه
 و طعمی بهای آورده جشن دلنش آراسته کرد - و پیش نهایی لایق بنظر در آورده احباب تفاخر و اعتبار
 خود را مراجهام داد - و در آن سال الخ بیگ پسر هلال سلطان از جانب فرمانروای ایران رسید
 و تحفه و هدایا بنظر اشرف گذارنده - باعث مزید انبساط شد - و آنحضرت بدوحتد بلوازم
 داد و دهش پرداخته در سوانجام ورزش هندوستان بودند - در اندای این اندیشه جهانگشا
 یکی از درویشان را که بولایت استوار داشت (جغت موزه بطریق تحفه فرستاده بود - حضرت
 جهانمیب فرمودند که ما ازین موزه بفتح هندوستان تغاول گرفتیم - چه زبان زد عوام شده
 که ترکان سر و خراسان سینه در هندوستان پای است - و فرمودند که این تغاول مثل آن
 نفر است که حضرت صاحبقرانی فرموده بودند - و آن چنین است که در آن سال (که از ماوراءالنهر
 بفتح خراسان متوجه شده بودند) چون موکب منصور باند خود رسید سنگی اتانام درویش دران تصبه
 بضمای نمبر و خرق عادت استوار داشت - حضرت صاحبقرانی بدیدن او توجه فرموده اند
 درویش سینه گویند را برسم ماحضر آورده پیش آنحضرت گذاشته است - آنحضرت بهقربان
 بها عزت فرموده اند که ما ازین سینه بفتح خراسان تغاول گرفتیم - چه خراسان را سینه روی زمین
 گفته اند - و در عید رمضان بود ده پیرام خان بشف ملازمت استعصا بآنت - و آنحضرت
 بهجهت مزید انبساط و فرط عنایت که باو داشتند مراسم عید را اعاده فرموده جشن دلنش تراز عید
 ترتیب فرمودند - و درین روز بهجت افروز (که عید چابک حواریان باد پدما و تیراندازان موشکاف
 مبرمرفتند) آن شهسوار میدان اقبال نوبهال بهار حقان جاه و جلال یعنی حضرت شاهنشاهی را
 میل آن شد که زمانه نشاط آباد خود را ببقی انداختن مشغول دارند - و تیز دمتی و تیراندازی
 خود را بر ظاهر بیگان هودا ساخته صورت پرمغان عالم جمعانی را بشاهراه عقیدت خوانند
 دمه اول قبی را (که کار دانی تجربه کار در زدن آن عاجز بودند) نشانه تبر توجه ساخته عقد
 گوی زمین را بخدیک موشکاف دوختند - از وقوع این امر غریبواز حاضران بازگاد عزت برآمد - امثال
 این امور در دیده ظاهرین بدیع نماید اما آنان را (که با بخت بیدار بدیده معنی تماشای احرار

مشترب شد - و تهنیت فرموده از محمد خان حاکم هرات بود (فیز با پیشکشهای گرامی
ادریاب ملازمت نمود - و در وقت عیدت بفرستادن در آورده مقبول جلال التفات شد - و از برای
مملکت ساری و نشانی خاطر در مواجی شهر اندام طرح شکار قمرغه افتدند - و آن شکار دلخواه
ایرانی دولت آمد - و تفریق اسب و مرادات گردیدند •

و از مضایق سالیان (که در قندهار سالیان شد) کشته شدن شیرعلی بیگ بود بدست
شاه ابدان عالی - و محمد از آن حاکم آمده در آن نزدیکی شیرعلی بیگ بدر قرا بیگ میفرستاد
بدست از والی ایران شاه طهماسب آمده ملازمت کرده بود - و شاه ابوالعالی (بدست باد
تقریباً مدتی در جام هرات و آنجا است خود شده و پای از دایره اعتدال بیرون نهاده) بدست
کردند - و را چنانکه تعصب خلیف اهل خراج دماغ عقیدت ادرا پایشان ساخته بود) مکرراً در مجلس
حضرت جهانگیری در عیال میگفت که من این راضیک را خواهم کشت - و آنحضرت از توجه که
داشتند این را مطالبه بدادند بآن التفات ندیفرمودند - تا آنکه شیخ آن بدست باد تعصب قصد
آن بیگانه کرد - و خونی آن نامراد بخاک ریخت - آنحضرت را بسیار ناخوش آمد - ایکن علاقه خاص
میرانی (که - انور محبوب است) آنحضرت را از مجازات آن تباه کردار متقاعد ساخت •

و چون حسن اخلاص بگرام خان بوضوح پیوست و بر جهانگیران روشن شد (که بر جاده اطاعت
و دیگر خدمتی ثابت قدم است) قندهار را (که مکون فمیر انتظام بخش آن بود که بمنعم خان
مرحمت شود) از آن اندیشه عذر گردانیده به بگرام خان مستقیم داشتند - و زمین دادر را از خواجه معظم
تغییر فرموده بپادشاه برادر عالی قلی خان عنایت فرمودند - و چون خاطر جهانگشا از انتظام
مهمات ملکی فراخ یافت به نسبت تسخیر هندوستان بدارالملک کابل نهضت عالی فرمودند
و بگرام خان رخصت یافت که سرانجام این یورش نموده بزرگترین دقته خود را بموکب والا رساند
و رای بیگ و عاریت محمد سیستانی را (که همواره مردم از ایشان سخنان نقل کرده اسباب شورش
مردم می آوردند) قریب رجب دولت ساختند - و نزدیک بمرکز غزنین حضرت شاهنشاهی
فور پرویز سپهر آذمی بدیانت و اقبال استقبال فرمودند - و نمودار قران السعدین انتظام یافت
و محمد قلی خان برلاس و آنکه خان و جمعی دیگر بشرف کورنش استسعاد یافتند - و در اواخر
سالی (۹۶۱) نهضت و شصت و یک مضای دولت فزای کابل بقدم والی آن فرمانروای زمان

و نیز هر روز ایزدی نوره العین خلافت قوه الظهور جلالت حضرت شاهنشاهی تا غزنین بمشایعت
 شریف معادات ارزانی داشتند - و ولای آنحضرت (که منتظم مهمات غزنین بودند) بلوازم مهمانداری
 سرکرد خدمت شدند - و چون ریاست جلال از غزنین بدیشر نهضت فرمود آن تازه نهال حدیقه اقبال
 مراجعت فرموده کابل را بقدرم میمنت بخش عشرت آبد دولت ساختند - بپیرام خان (که خلعت
 سعادتش طراز ابدیت داشت) موکب گرامی بادشاهی را از نعمتهای عظمی دانسته آداب شکر
 بجای آورد - و بادیه مملو از اخلاص با از سر ساخته بدنه فرسای قندهار بموضع شوراندام بشفرب
 زمین اوس حرب بلندی یافت - و یقین آنحضرت شد که در حق او آنچه گفته اند از صدق پرنوسه
 نداشتند - و در ساعت معهود قندهار از فرموکب عالی رونق گرفت - جشنهای رنگین و بزمهای
 دلگشا ترتیب یافت - و از مشاهیر ملازمان رکاب دولت شاه ابوالعالی و منعم خان و خضرخواجه خان
 و محبت علی خان میرخلیفه و اسمعیل دولدی و حیدر محمد آخه بدگی و جمعی دیگر بودند
 و از اهل معادات خواجه حسین مرزی و مولانا عبدالغنی صدر و بعضی دیگر معادت حضور داشتند
 پیرام خان در آداب خدمتگاری و لوازم نیازپاشی دقیق فرنگداشت - و تمام زمستان در قندهار
 بعیش و عشرت گذشت - و درین مدت آنچه بجهت سرکار خامه پادشاهی درکار بود همه را
 پیرام خان سرانجام نموده منت بر جان خود میداشت - و جمیع ملازمان درگاه را در منازل نوکران
 خود مرد آورده لوازم مهمانی ایشان بصاحبان منازل مقوض ساخته بود - همیشه حضرت جهانبانی
 دران چندگاه در تفرهات حسی و عقلی و تفرهات موزی و معنوی بوده التذاف میکردند - و همواره
 برم آزایی خاطر بیفش و عشرت پدما می مواضع دلکش بوده زاریهای درویشان و کلبهای صفاکیشان را
 بااندام عقیدت می پیمودند - و فراخور حالات و مقامات افاضات و استغاضات رو میداد - از انجمله
 مکرر به صحبت مولانا زین الدین محمود کمانگر (که از مبارزان مر شکن نفس اماره بود) می رسیدند
 و قلمات قدسیه از طرفین مذکور میشد - و اشارات و بشارات بر حصن مهمات و مرادات عاجله
 و آجله فرا میگرفتند - و خواجه غازی (که برحالت ایران رفته بود - و بدیشر از قدوم موکب عالی
 با تحف و هدایا بقندهار آمده بود) بشرف ملازمت سربلند گشت - و از نیکو خدمتی بمنصب
 اشراق دیوان امتیاز یافت - و در همان نزدیکی معظم سلطان از زمین دار آمده بخدمت عالی

(۲) نسخه [ز] بدو فرسخی قندهار (۳) نسخه [ز] ملا زین الدین - و نسخه [ط] شیخ زین الدین

(۴) نسخه [دو] و اشارات بشارات (۵) نسخه [ح] مهمات مرادات (۶) نسخه [ج] قدوم

سکندر خان اوزبک را به راست آن گذاشته خود بدونت و اقبال متوجه کابل شدند - و بعد از آن
 انصافان هجوم عظیم بران قلعه آوردند - سکندر خان داد مردانگی و قلعه داری داد - و انصافان
 به پهلوی پریغان گهفتند - و (چون اوایل سال ۱۱۹۱) نهصد و شصت و یک کابل بغیر قدوم پادشاهی
 رونق تازه یافت - و محذرات تنوع عصمت بشرف ملازمت امتیاز یافته مبارکبادیها فرمودند (^{۱۹۱})
 آنحضرت بر زبان اقدس رانند که مبارکبادی آمدن و دیدن یکدیگر بجای خود است - اما قضیه
 میرزا کامران مبارکباد ندارد - که بدست خود قصد چشم خود کرده ایم - و با ولایتی دولت مناشیر
 عطوفت عرب مدور یافت - و بعد از آنکه خان حاکم کاشغر (که بدو قهقهه مذکور قرب و قرابت بوده
 در مراسم یکجانبی اهتمام داشت) مواعظ احوال نوشته مصحوب گردانان روان ساختند - و در همین
 ایام (که آنحضرت بمهمات مالی و ملکی اشتغال فرموده و بطف و قهر کار مظلوم و ظالم ساخته
 در گردآوری رضای ایزدی اهتمام داشتند) شب چهارشنبه پانزدهم جمادی الاولی این سال
 بعد از گذشتن دودانگ بطالع قوس از منبر عتقی ماه جوچک بیگم فرزند گرامی متولد شد
 آنحضرت نام او را محمد حکیم نهادند - و (چون بعضی تاریخ این مولود را ابوالمفاخر ^{۱۹۱}
 و بعضی ابوالفضایل یافته بودند) هر دو کنیت آن فرزند مقرر شد - و ابواب شادمانی و مسرت گشاده
 مراسم شکر ایزدی بهای آوردند - و در همان نزدیکی از مقدمه دردمان عصمت خاندش بیگم
 و بیگم جوچون میرزای خوارزمی فرزندان وجود آمد - فای او سلطان ابراهیم نهادند - او بزودی
 آهنگ عالم قدس نمود •

• بود برقه ز آسمان گرم • زادن و مردنش بهم نزدیک •

توجه • و کب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی

بقندهار - و مراجعت بدولت و اقبال

در عموماً در سال این سال بجهت آنکه (جمعی از فتنه اندوزان از جانب بیرام خان مخدیان
 غیر رافع بموقع عرض حضرت جهانبانی رسانیده بودند) رفتن قندهار را بر رفتن هندوستان
 تقدیم فرموده متوجه قندهار شدند - و حکومت کابل را بمای قلی خان اندرابی تفویض فرمودند

(۲) نسخه [۵] و پریشان (۳) در نسخه [۱] صورت مکتوب (که بعد از رشید خان تحریر یافته بود) بچشمه

آورده - اما (بجهت عدم امکان تصحیح بسبب کثرت غلط نسخه مذکوره) بقیاع اکثر نسخ قلم انداز کرده شد

(۴) نسخه [۶] تصحیف دودانگ از شب گذشته بود که بطالع قوس (۵) در [اکثر نسخه] خاندش میده

(۵) در [اکثر نسخه] نفس و

قبول نمودند - و میرزا را مشمول بغایت پادشاهانه ساخته وداع فرمودند - و چون قرار یافته بود (که میرزا در حضور اظهار رقت نکند) خود را حفظ میکرد - و همین (که حضرت متوجه درگاه شدند) میرزا بهای های بگروخت - روز دیگر حکم شد که هر که از ملازمان میرزا همراه میرفته باشد منع نیست - درین تفهائی همراهی نماید - هیچکس اقدام ننمود - آنانکه لقب دومنی میزدند ترک آشنائی کردند - جمله کوکله (که از کمال حقیقت و وفا بدولت حضرت شاهنشاهی خطاب به خان عالم یافته رخت هستی را صرف کار دلی نعمت خود و صاحب عالمیان نمود چنانچه شرح آن در جای خود گفته آید) ایستاده بود - و درانوا سفرچی حضرت و منظور مواظب خسروانی بود - حضرت جهانبانی فرمودند که جمله کوکه همراه میرزا میردی یا پیش ما میباشد - او با وجود سبق خدمت درگاه و شرط بغایت پادشاه طریق وفاداری بر لذات موری مقدم نموده بعرض رساند - که لایق بحال خود چنان می بینم که درین تاریک روزهای بینوائی و تیره شبهای تنهائی در خدمت میرزا باشم - آنحضرت (که محک آدم شناسی و میزان حقیقت مسلحی بودند) حرف وفاداری او را بغایت بختیدند - و باوجود آنکه خدمت حضور او ایستاده بود رخصت دادند - و آنچه (از نقد و جنس برای اخراجات محقر میرزا قرار یافته بود) حواله او فرموده پیش میرزا فرستادند - و بیک ملوک بآن نعمت که داشت از چند منزل برگشته بمقامت رسید - و هر خاطر نکه دان بغایت ناهمذبده آمد - و با قبول صورتیکه داشت مردود نظرها شد - و میرزا از راه دریای هند به تله رفت - و از آنجا بمقصد شقانت - و حه حج دریافت - و در یازدهم ماه ذی الحجه در منا خال (۹۶۳) هجری و شصت و چهار تبیک گویان اجابت دعوت حق نموده محمل عدم بست .

چون سلسله سخن میرزا کامران درهم نوردیده آمد اکنون بمعرفه مقصود شقانته تحریر میروم که [چون موضع بگرام (که به پشاور شهرت دارد) مورد خیم نصرت شد] قلعه آنجا را افغانان بد نهاد ویران ساخته بودند - معمر شد که قلعه را تعمیر نموده و جمعی از دولتخواهان را گذاشته بجانب کابل نهضت فرمایند - که مرانجام این قلعه مقدمه فتح هندوستان امت - و امرا (که مشتاق کابل بودند) نمی خواهند که بهیچ وجه در اینجا توقف واقع شود - حضرت جهانبانی توجهات پادشاهانه برین کار گذاشته در اندک فرصتی آن قلعه معادت اساس را تعمیر فرمودند پهلوان دوست میر بر حکم عالی مورچاها را بجمع امرا قسمت نمود - و بزودی صورت اتمام پذیرفت

یوسف عتیق برآمد - و از رخصت یافتنهای سخن (که در ملازمت بودند) هر کدام در تعبیر آن سخن میگردید - و تا آنکه داشتند - خواجه حمید مروری بمرض رسانید که آنچه در باب کشمیر میگفته اند (که حکم چاه و زندان دارد) راحت بوده است - چه تصد یوسف ازین هر دو معنی مجرب است روشن •

چون بے اتعان همراهان بر فوج پیوست بے اختیار فصیح عزیمت نموده بصوب کابل توجه مبذول داشتند - و چون گذار دریایی هند منجم اقبال شد میرزا کامران التماس سفر حجاز نمود چون (درین وقت خدمت می نمود) خاطر میرزا مطلوب ضمیر جهان آرای بود (مرخص ساختند) که رخصت میفرمودند از آنجا (که بزرگان را بزرگی زیبنده و خوشنام است) با جمعی از مفسرین و بزرگان میرزا تشریف ازانی داشتند - میرزا بعد از لوازم تعظیم و مراسم احترام آلا این بیت خواند •

• کلاه گونه در پیش بر فلک شاید • که سایه همچو تو شام فکند بر مراد •

• بیت •

و بعد از آن این بیت بر زبان میرزا رفت •

• بر جانم از تو هر چه رعد جای مذت است • گر نواک جفاست و گر خنجر مسم •

اگرچه بیت نازی جانب شکر دارد اما سخن شناس دریابد که از شکایت لبریز است - آنحضرت (که جهان مردمی و مهربانی بودند) اینها منظور نداشته رفتند فرمودند - و بر زبان الهام بیان گذشت که عالم الاسرار و اخفیات آگاه است - که ازین کار (که نه باختیار من واقع شده) بغایت شرمزده ام کاشکی این حالت از شما نسبت بمن پیشتر ازین شده - میرزا از خواب غفلت بیدار گشته اندازا گناه خود و مقدار مرام خسروانی دریافت - و در مقام نیازمندی و شرمندگی درآمده از حاجی یوسف پرسید که درین جا چه کسان اند - از حاضران مجلس عالی را نام برد که تردی بیگ خان و مضم خان و بابوس بیگ و خواجه حمید مروری و میر عبدالکلی و میر عبد الله و - بجز بیگ و عارف بیگ - میرزا گفت یاران همه گواه باشید - که من اگر بگذاهم خود دانستم در چنین وقت شریف (که آنحضرت تشریف دارند) بحال کردم اما بقیه مذمت که مرا استحقاق هلاک بود - جان بخشی کرده رخصت سفر حجاز می نمایند بر تفصل و مذت آنحضرت هزار شکر بجای می آورم - که هنوز بقدر یدی و بدعهدی من امکانات نفرموده اند - و بعد از آن دیدار فرزندان خود پرداخت - و آنحضرت بگشاده رویی و خوشخونی

برای خدمتش ماحققت - و میروا کمال توجه (که باو داشت) دستهای او را گرفته

• شعر •

بر چشم نابینای خود نهاد - و این بیست خواند •

• هر چند که چشم بر خست پرده ندیده است • بیناست بچشم که بصر روی تو دیده است •

و حضرت جهانبانی بعد ازین ماحقه توجه اقدس را به تنبیه زمره بیراهه جانویه (که سنگ راه بودند) مصروف داشتند - و آن بیسعادتان گردنکش (گردن زادت از قلاعه اطاعت ماطل داشته و بهادران نصرت پدشه کارزار کرده) بویرانه عدم آواره گشتند - و از عساکر اقبال خواجه قائم مهدی و چندس دیگر بیابانه شهادت سریندی یافتند •

و چون خاطر ازین حدود جمع شد یورش کشمیر (که سالها مکذون ضمیر اشراق تنویر بود) مقصود گشت - و آمارا مصلحت وقت نمیدیدند - و بچاه و زندان تشبیه داده در مذمت کشمیر سخنان میگفتند (که شاید خاطر اقدس ازین یورش باز آید) که درینوقت (که از اجتماع طوطیه نصرت عساکر اقبال برهم خوردگی در ممالک هندوستان پدید آمده) سلیم خان باتمدان فراران متوجه پنجاب است - و ازین طرف استعداد جنگ (چنانچه باید و شاید) بعمل نیامده اگر پیشتر رویم و لشکر اعدایان نزدیک رسد او را گذاشته رفتن و بکشمیر در آمدن چه مناسب باشد که شاید کار کشمیر بدیر کشد - و درینصورت اگر اعدایان تیره رای مردرها احتکام نمایند کار بجای نمیانجامد - لایق دولت است که از اندیشه این یورش بگذرند - و (چون اهل نفاق از میان ما دور شده اند) متوجه دارالملک کابل شده و برامل تهیه جنگ نموده قدم همت برکاپ نصرت در آورند - و بذیروی اقبال روز افزون عیانانی دمار از روزگار افغانان تیره بخت بر آورند آنحضرت بعد از اجتماع این سخنان املا گوش برکنکش و مصلحت بینی گذارند گاهی سخن نداشتند حضرت شاهنشاهی را بجهت حواست دارالملک کابل با جمع از اعیان دولت وداع فرمودند و خود غنای عزیمت بجانب کشمیر معطوف داشته میخواستند که لهفت فرمایند - بید آموزی آمرای سوداگر مزاج (که بزر بر منفعت خود نظر نیندازند) اکثر ملازمان و میادیان آمارا صاحبان خود را گذاشته متوجه کابل شدند - و در ملازمت حضرت غیر از اشخاص آمارا دیگر کسی نماند ازین حرکت شنيع (که از راه اخلاص و انقیاد بحس دور بود) جمعیت آباد خاطر اشرف مشوش گشت - و جمع از معتمدان معتبر را حکم شد که اهتمام تمام نموده مردم را بگردانند و اگر بکشتن اهتجاج شود بحکم موقوف ندارند - و درین اثنا تغاول بقرآن مجید جستند - قصه

از چنگل و نالی این عقوبات خلاصی بخشیده خلایق را در ظلِ عدالت آماجش بخشند
 حضرت جهانپانی نظر بر حکمت و مصلحت معتب اصحاب انداخته درین امر اندام نمیفرمودند
 که آری مبدع جهان آری باوجود قدرت کامله چنین بشری را ایفا نماید - البته مبنی بر غرض
 و مصلحت است - و با این همه باریک بینی نصائح حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی منظور
 نظر حنیفیت بین بود و قرار بر ارتکاب این معنی نمیدادند - آری باز از اینجا (که انواع خونریزی
 و فتنه انگیزی از آن عقاب پیدای دیده بودند) مکرر در ملتحمی خود اهتمام و اجتهاد نمودند
 و درین باب استغفار کرده بحیالات مغذیان مستحق و محضرها بخط اکابر دین و دولت و اعظام ملک
 و ملت مرتب ساخته نظر اندس در آوردند - حضرت جهانپانی آنرا پیش میرزا کاسران فرستادند
 میرزا چون نامه اعمال و محضر مکانات افعال خود را مطالعه نمود گفته فرستاد که این مردم
 (که امروز بر قتل من مهر کرده اند) هم ایشان مرا باین روز نشانده اند - حضرت را عوقِ مهربانی
 بهرکت آمده گذاشت که با هجوم عام و حصول چندین بواعث و دواعی حکم بر خونریزی او فرماید
 مدتی مدید سر بگریبان تأمل و تفکر داشتند - عاقبت الامر بجهت مصلحت جمهور انام در حق او
 حکم خاص واقع شد - و او را از نظر انداختند - و بجهت این کار علی دومت باریکی و سید محمد بکنه
 و تمام علی شش انگشت مامور شدند - اینها بخیمه میرزا در آمدند - میرزا تصور کرد که
 بقصد کشتن می آیند - در ساعات مشیت کشیده درید - علی دومت گفت میرزا آهسته باشید
 حکم بر قتل نشده - اضطراب از برای چیست - بر مقتضای عدالت (که شما پیش ازین
 سید علی و جمعی دیگر را بیگناه نابینا ساخته بودید) بچشم خود مکانات آنرا به بینید - میرزا
 (که این سخن شنید) حکم آنحضرت را بدیده قبول کرد - و دراز کشید - تا آنکه میل کشیدند
 و هر دو چشم میرزا را (که بدیدان دل فتنه سرشت او بودند) از بیدش معزول ساختند - و این مخلصان
 فرمان بر جهت احاطه بیشتر هم بیشتر زدند - میرزا بشکرانه جان بخشی دم نزد - و آنحضرت
 از عطوفت ذاتی رقتها فرموده بیشتر روان شدند - و بما سخنان بلند مهر افزای بر زبان
 حقیقت ترجمان گذراندند - و این قضیه در اواخر (۹۴۰) نصد و شصت بهتوق آمد - و خواجه
 محمد موسی فرخودی تاریخ این قضیه را بیشتر یافته بود - و میرزا همان روز کس پیش منعم خان
 در سناد که میخواهم که بهر زبانی (که دانی) و بهر روش (که توانی) بیک ملوک را
 برای خدمت من از حضرت التماس کنی - آنحضرت همان لحظه ملتحم میرزا را مبذول داشته

که پایگاه قدر او را بادر کتب بمناظر بوس سر بلند گردانند - و به میرزا نیز نصائح و مواظب هوشمندانه (که رنگ خلاف و شقاق را از آئینه دل او بزداید) خاطر نشان سازد - و بعد از آنکه رایات اقبال از آب صفه عبور فرمود از دست از سلطان آدم بظهور نیامد - همانا که اندیشه های زمیندارانه ناموای بهرامی خاطر را ستمست - آنحضرت منع خای را پیش او فرستادند که بسختی دلایز دلاسا نموده بهشت بهرامت آورد - و به میرزا نیز مخفی چند (که راهبر معاد است او بود) رساند - و مکلفات غنائم ایشان را از چهارم حال تقدس برده حقیقت حیات مرآت را معرض دارد - معقم خان زنده کارنامه دانش خود بظهور آورد - و بعد از افسون و اساده سلطان آدم میرزا را همراه خود گرفته در دواخی پرهانه بدوات زمین بوس شریف امتیاز یافت - و آنحضرت شب را زنده داشته الحمن آرامی عشرت شدند - و میرزا کامران بارچو چندین جرائم (که هر یک مستوجب عقوبت عظمی تواند بود) مشمول انواع التفات شد - جمیع امرای دولخواه و دانشوران خدمتدش بموقف عرض رساندند که اگر چه زاهد و عارف حضرت جالبانی و فطرت عالی و عطوفت والا همین تقاضا میکند (که گناهان بزرگ در درگاه معالی طایلسان عفو پوشد) اما عاقبت اندیشی و کار فرمودن حزم مقتضی آنست که سلیقه کار مردم آزار را بسزای اعمال رسانند تا گرد شرارت او از چهارم سلامت عالمیان رفع شود - شایسته دور اندیشی و دور بینی آنست که آسایش ظاهری یک را (که بدخواه باشد) بر آسایش چندین خلایق (که بشفرب دولخواهی اختصاص داشته باشند) بگزینند - اگر جهت حیر خاطر شکسته دلان و اندمال جراحت سینه ریشان نفس نامد ظالم از دگرخانه عالم محو سازند دیوار معدلت را چه اخلال - خصوصاً که در ضمن آن صلاح هزاران کل مندرج باشد - هرآنچه محو ساختن این صورت بطلان مطابق رضای ایزدی و موافق نظام کل خواهد بود - آنقدر کفران نعمت و طغیان فتنه نشده است که بامید بهبود باز بحال او پرداخته کرده را فاکرده افکارند - کار از اندازه گذشته است - و طاعتها طاق شده لایق بحال او و خلایق آنست که او را مصافیر ملک عدم سازند - تا خلق خدا از هزار گونه بلا نجات یابند - و نامت اعمال او بدو نرگردد - چه منته مدید میکند که از آشوب این شریر نفس مذمه مرشت اموال خلایق در معرض لهب و غارت حادثات آمده - و عرض و ناموس عالمیان بباد فتنه رفته - و جان چندین مردم خاک بها گشته - و جوهر اخلاص (که زیور اعناق مرمر خواص است) در غبار آشوب پدید شد - اکنون صلاح وقت است که این چندین کس را

بیا با معبد قرارداد که تا زمانی که در آنجا بماند و بهر چه بر روی آنند از طرف برادر بدو رفته بماند قرارداد شناسند و راجه او را بآیین بقیه بدهد - و چون خبر آمد که لشکر بتفحص میرزا شنید پیش راجه کهلور (که در آن نواحی محکمترین محال بود) برسد - او نیز بواسطه هراس از دشمنان خود میرزا را بدو رفته داده بجانب جمووردان ساخت - و راجه جمووردان از دور اندیشیهای زمیندارانه میرزا را نگذاشت که بولایت او در آید - میرزا مراشیمه و سرگردان - منوچه ولایت مانکوت شد - و نزدیک بود که آنجا گرفتار گردد باز تغییر وضع کرده در اواسط زمان بهراهی افغانی (که اسم جلاب بود) بجانب کابل روان شد و باندیشهای نامهربان سلطان آدم گهرا را دید - که شاید این جماعه را بخود متفق ساخته کار ناساختنی از پیش برد - و او در آنخواهی درگاه را منظور داشته بلطائف الحیل میرزا را پیش خود نگذاشت و عرضه داشت بدرگاه معانی فرستاد - و میرزا نیز چون علامات نومیدی از چهره احوال این الوس مشاهده نمود ناگزیر برای گریز شتافته از راه احتیاط عرضه داشت (چنانچه گذارش یافت) احوال داشت - و هر چند میرزا تدبیرها انگذشت (که شاید گهرا را در فتنه اندازی با خود متفق سازد) صورت نیست - از بدر رفتن خاطرش آرمیده بود که مقرر نداشت - و نیز از حرامت این قوم و از اماندگی خویش بدر رفتن را دشوار میدانست - ناچار همت در همراهی این گروه بسته روزگار میگذرانید - و پنداشت که دواتی را (که تائید ایزدی آرایش دهد - و حمایت الهی نگاهداری نماید) بدخواه تیره رای هر اندیشه تباه (که در حق او نماید) خاسرو خایب گشته در نکال این فروماند - و هر چه آنرا سود خود اندیشد زبان بزد - و مصداق این حال احوال میرزا کسرا (است - چنانچه مجمل گذارش یافت) .

و چون ایلچی سلطان آدم حقیقت حال را بموقف عرض رسانید یوزش هندوستان تا ولایت گهرازان مصمم شد - و خواجه جلال الدین محمود را بحرامت و حکومت ولایت کابل فرستاده خود بدولت و اقبال نهضت فرمودند - و حضرت شاهنشاهی را برای تمشیت مهمات موزی و معلومی و مینعت دینی و دنیوی همراه موکب روانه گرفتند و کمر عزیمت بر میان همت بستند که بکر میرزا کسرا را بانجام رسانند - و عالم را از شور و شریاد ایمن سازند - و چون اعلام نصرت اعتصام اعدود سند رسید قاضی حامد را (که قاضی اردوی ظفرقرین بود) پیش سلطان آدم فرستادند

(۲) در [بعضی نسخه] کلور (۳) نسخه [۵ د] اندوزی (۴) نسخه [۵ ج] مفره (۵) در [بعضی نسخه]

که کار چنین در دست بزرگوار تبعه سازد - و حواریها بحدود قرار داده پیش او رود - و خواهد که بمددکاری او
 واهی نعمت خود متبذره نگری نماید - پوتاهی سخن آنکه اندیشهای نادرست میرزا را برین آورد
 و با سمدردی راه هندوستان گرفت - و از نواحی خیبر شاه بداغ خان را پیش سلیم خان فرستاد
 و او در حوالی قندهار بن از قصدان پنجاب بود - فرستاده میرزا آنجا رسید - و ادای رحلت نمود
 سلیم خان انجمن مرام میرزا را از حوصله خویش انزوی دانسته مدارا پیش گرفت - و جزئی خرج
 مصحوب او روان ساخت - و قرار داد که در همان حدرد بوده انتظار برند که کمک از دنبال میفرستد
 و هزینه تمون میکند - هنوز فرستاده پیش میرزا نرسیده بود که علی محمد امپ را نیز پیش سلیم خان
 روانه کرد - بعد از درازی سخن (که گویا ازان لایق تر) چون میرزا بچهار گروهی بن رسید
 سلیم خان بمرحله آواز خان و مولانا عبداللہ سلطان پوری و جمعی از امرا را باحتمال فرستاد
 و برده (که لایق دشمنان و حکام درگاه نباشد) میرزای ناعاقبت اندیش بآن وضع آن سرگروه افغانان را
 در بامت - همراهان میرزا بابا جوگ بود - و ملا شاهی و بابا معید قبیچاق و شاه بداغ و عالم شاه
 و رحمان فلی خان و صالح دیوانه و حاجی یوسف و علی محمد امپ و نورش و غالب خان
 و ابدال کوک و جمعی دیگر از ادبار یافته های روزگار که نامهای اینها نبرده به - و چون کردار
 حق ناشایعان و اندیشه کارنمندان بر صواب نیست - و عاقبت وخیم دارد (هرچه این گروه را
 پیش آمد نتیجه اعمال ایشان بود - میرزا از بدسلوکی این گروه بیدانش آزرده بود - و همواره
 در خلوت شاه بداغ را (که تعریف و ترغیب در آمدن کرده بود) مرزنش کرد.

و چون سلیم خان خاطر از مهمات پنجاب جمع نکرده بجانب دهلی روان شد میرزا را (که بچشم
 نگاه میداد) و پیوسته اظهار رخصت میکرد - و صورت نمایی بخت بمواعید نادرست همراه گرفته
 روان شد - باندیشه آنکه در یکی از قلع حصین هندوستان مقصد سازد - میرزا از کمک مایوس
 و از رخصت ناامید چون دانست که حال چیست اندیشه گریختن بخود قرار داد - و جوگی خان را
 (که از معتمدان میرزا بود) پیش راجه بگهو (که در دوازده گروهی مایه یواره بود) فرستاده
 در استخلاص و اطمینان زد - او فرستاده را بشایستگی پیش آمده پناه بمیرزا قرار داد - روزی
 (که سلیم خان از آب مایه یواره گذشت) میرزا در جامه خواب خود یوسف آنداپچی را گذاشته

(۲) نسخه [۵] حاصل کلام آنکه (۳) در [اکثر نسخه] کوچک (۴) نسخه [ح] ملا شفیقا (۵) نسخه
 [د ح] آنها - و نسخه [۵] ایشان (۶) نسخه [د] جوگی خان (۷) نسخه [ا] مکهر - و در [بعضی نسخه]
 مکهر (۸) در [بعضی نسخه] در خانه خوب خود .

آمده بزرگ این جا را از تصرف کشمیریان گرفت - و بعد از ملک کلان پسر او جانشین پدر شد
و بعد از پسر او بزرگ نام کنی اوس خود یافت - و بعد از تدار ناظم قبیل خود شد - و او را
شیر خان امان و حلیم خان پسرش مغارت عظیم روی داد - و خود را از متنبیان این دردمان
میدانست - چه در زمانه (که حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی تسخیر هندوستان فرموده بودند)
در ملازمت حضرت آمده خدمات شایسته بدقتیم رسانیده بود - علمی مخصوص در جنگ رانا خانکا
جانشانی نموده - و او را در پسر بود - سلطان حارنگ - و سلطان آدم - و بعد از سارنگ کلانی
آن گروه سلطان آدم رسید - و پسران حارنگ کمال خان و سعید خان گهر مقابله بنفاق میکردند
الغرض مقارن اینچنین سلطان آدم ندر جوگی خان (که از خدمتکاران نزدیک میرزا کامران بود)
زمین بوس نموده سرخس داشت میرزا مشتمل بر چرب زبانیهایی بته گذرانید - مکرر این مجموعه
هوشمندی ابوالفضل (که مباشر تعویذ و انعامات این دردمان گرامی ست) چون [همت در شرح
احوال و نشر اخبار دولت پداری حضرت شاهنشاهی بدیده - و از جهت شیرایی تشنه لبان
این داستان گرامی از آدم تا این دم (که عهد دلی عهد عالم است) از سلسله علیّه این دردمان
خلاص بتفصیل می آید] ذکر مجمل از ناکامی میرزا کامران و مکافات یافتن او از کردار خودش
داگر بر است - اگرچه این شگرفنامه را پایه ازان بلندتر است (که امثال ابن امور نران اندراج یابد)
اما برای مرانجام سخن در نشیب و فراز آن شدن لاکزیر سخن آرائی ست .

بر مصالح مستمعان این سوانح عذیبی (که هر یک ازان واعظ مذابر قدس است) پوشیده نماند
که [چون میرزا کامران دران سحرگاه (که پیش ازین ابلاغ یافت) شکست یافته بهزاران تک و پوی
خود را از دست تبغ گذاران صف شکن حلاس خاخه بدررفت] دیگر بخود قرار بودن نداد
و از تباهی خود (که قلیچ حق ناشناسی ست) بارجود چندین ادبارات (که هر یک هادی شاهراه سعادت
تواند بود) خود را بملازمت اینچنین خدیو مهران بهیار بخش فرحانید - و درین هنگام (که بایسته
گرد ندامت و بشیمانی بر چهار احوال او نشست - و بوسیله عجز و خجالت خود را باحتنا بوس
مشرف ساخته ندراب تقصیرات نمود) از سخت و ازگون متوجه هندوستان شد - که پیش سلیم خان
پسر شیر خان (که بفران نعمت ذاتی از باد غفلت و مرجوش غرور آشفته دماغ بود)
رفته کمک ادبار خود آورد - سبحان الله چه عقل است اینکه بدشمن جانی خود رجوع کرده

(۲) نسخه [ج ۵] برنام - و نسخه [و] برنام - و در [چند نسخه] برنام (۳) نسخه [ط] مکرر این
خجسته دستان ابوالفضل (۴) در [اکثر نسخه] و نزل مکافات یافتن او (۵) نسخه [ح] از باد غفلت
سرخوش غرور و آشفته دماغ بود .

عصر مقدس آنحضرت آزردهای تمام دریاها - از اینجا (که هوشمندی قرین دولت و ارجمندی است) از روی حزم و عاقبت اندیشی منشون طلب حضرت شاهنشاهی در ساعت عزرا آمد از فرمودند ، بخودم میبست آثار آن کسی نژاد (که جمیع سعادات در تدمش تعبیه نموده اند) عصر قدسی آنحضرت را کمال محبت و عبادت فراموش شد .

نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی بهنگش - ونادیم

کردن کشان - ولوای عزیمت افراختن بهندوستان - و بدست آوردن

میرزا کامران - و مراجعت بکابل - و دیگر سوانح

در زمان آن اواخر سال (۹۵۹) نهضت و پیکار ده حضرت جهانبانی را عزیمت بهنگش رویه محکم گشت که آنحضرت به نوبت کابل قشاق است - و در همین این نهضت تعبیه سرکشان آن دیار و تقویت لشکر میرزوی اثر نیز مطوع ضمیر جهانگشای بود - و بجهت خجستگی و فرخندگی سرور مذوهاب غیبی مطهر کرامات ازلی حضرت شاهنشاهی را درین یورش دولت افزای چون اقبال مرزبان خود مآخذه بجانب گردیز و بهنگش نهضت فرمودند - و طوائف افغانان مضمرد تعبیه و نادب شایسته یافتند - و اموال و اسباب بدست آید نصرت اقتران افتاد - و اول قبایله (که بداخت رست) قبایله افغانان عبدالرحمانی و آفر افغانان بومریدی بود - و قتیق شاه افغان (که از حمق و نادانی گمان دانی بر خود کرده در اضالی گمراهان بود - و از مدمات افواج قاهره پادشاهی قرار نموده با جمعیت خود بدر میرفت) بمنعم خان و جمع کثیر (که از جلال آباد منوجه موکب عالی بودند) دوچار شد - جمیع اموال و اسباب او نصیب این دولتمندان گشت و خود زخمی گریخت - و در اندازی زن و گریز باخت و تاراج و کلاهی سلطان آدم گهر (که سر و مو دار گروه گمراهان بود) عرض داشت او را آورده شرف بار عزت یافتند - مضمون آنکه میرزا کامران بریشان و سرگردان با آنحضرت آمده است - و مرا (که هوای دولتخواهی در سر است) نمیخواهم که میرزا در آزارگی اوقات بمربرد - اگر آنحضرت مخیم سرحدات اقبال گردد او را بشرف بهاطبوس مشرف مآخذه جهت تدارک جرائم گشته ملازم عقبه دولت گردانم - و خود نیز لوازم بدگی بجای آیم .

پوشیده نماید که گاه آن را طوائف بهیار است - و در مابین آب بهت و سند توطن دارند در زمان سلطان زین الدین که میری منک کدنا از آفرای غزنین (که بحاکم کابل نهضت داشت)

تا هم مبار بزرگوار این کوچه را گرفته آید . و هم فراخی حوصله میسر و معیت معلوم همگان شود
و هم در آداب فرمانروایی ترقی بهم رسد . چه در هنگام سفر سن و آنگاه در آیام جدائی هر که
با و شملندی را پیشرو خود ساخته در جمیع اطوار سلوک بزرگانه نماید . و بزرگی خود را منظور نداشته
بخردان و مسکینان طریق نصیحت و معذرت بعید . و با اتصال معنوی اکتفا فرموده از دوری دوری
ساول خاطر نباشد) هر اینه آن ذات بدیع گوهر یکتای خلافت تواند بود . و (چون جلالت
مفات مذکور از نوحه پشایی مضمون بل متیقن بود) در اوایل سال (۹۵۹) قصد و بنجاه و نه هلائی
حضرت شاهنشاهی را بدو است و سعادت بغزین فرستادند . آنکه خان و خواجه جلال الدین محمود
و تمام ملازمان میرا همدال درین ورزش مسعود ملتزم رکاب دولت اعصام بودند . سر رشته سرانجام
جمیع مهمات صوری برای رزین خواجه مقروض برد . مدت شش ماه بآگاهی و شادمانی گذرانیدند
و چون پیشوائی صورت و معنی از ناصیه انبال ظاهر و لایح بود . همواره اعمال پسندیده و خصال ستوده
(که در سن بزرگی از حال خوردان جهان دیده پدید نیاید) از آن جوان بخت فرخنده طالع بظهور می آمد
و پیوسته بذیت درخت از حق برسانی گرد دلها میگشتند . و همواره در گرد آدری پراگنده دلان
حاصل صورت توجه عالی می گماشتند . و پیوسته در استعای طالبان (که در شهرستان تجرود
تصرف عظیم داشته در تهذیب اخلاق و شناخت ایزد کبر اجتهاد بر بسته راه فقر و فنا پیش گرفته اند
و از راحت و الم و مدح و تم اهل عالم یکپوشه معامله نمودن را با یکتای بی همفا درست کرده اند)
آهنگ میفرمودند . در غزنین دران زمان بابا بلاس از بجزوین حق شناس مستغرق بحر شهود
و محو درام انصراق بوده در کنج عزت و زاویه خمون بحر میبرد . مکرر بدیدن او توجه میفرمودند
و آن راست بین کارخانه تقدیس پیشوائی صورت و معنی از مواضع پشایی مطالعه نموده
بپادشاهی ظاهر و باطن تهذیب میفرمود . و بشارتهای طوی بقا و مردهای علو مراتب میداد . و چون
خاطر اندام از حیر و شکار غزنین فزایک بود که فراح یابد بموجب اشارت حضرت جهانبانی
جنت آیدانی بمعتقر جاه و جمال بدو است و سعادت مراجعت فرمودند . و سبب طلب آنکه
حضرت جهانبانی پیوسته در کمال انتظام بخش مهمات بودند . و اوقات گرامی تقسیم و توزیع فرموده
لحم از روز و شب ببطالت و نه طویل مصرف نمی ساختند . و با وجود داد بخشی و دلجوئی شکستگان
و سایر کار و بار سلطنت بملاحظه مزید شوق و انبساط میرد کار نیز توجه میدادند . روزی حدود زمه
(که مرصع است از مواضع دلگشای کابل) بر سر شکار موار شده بودند . بحسب تقدیر از اسب جدا شدند

چون برینو مسمی در پرده‌داری در آمد ظاهر شد که بدست افتاده بیگ ملوک امت - که میرزا را باز
 رابطه نظری بود - و میرزا بدر رفته بود - و چندی از افغانان اویش (مدتی شلیخ بوسف کرانی)
 و ملک منکی و چندی دیگر (جنگی ایستادند - و خاک رسوایی بر روزگار خود کرده رو بگریز نهادند
 و احباب و اموال بدست اربابی دولت افتاد - و پیشتر از آنکه رایت اقبال برسد فتحی چندین
 روز داد - و میرزا بخود نیاز بون آیدند بداده مذوقه هندوستان شد - و چون خاطر اشرف
 از قادیان اهل تمرد و تمیید از باب عصیان فراغ یافت - و بعنایت ایزدی فتحی غریب (که مقدمه
 مدوحت تواند شد) میرزا آمد ازین سرزمین ظفر آردن درستکام مراجعت نموده بمنزل بهسود درود
 اقبال فرمودند - و چون بدین بدوحت که میرزا بحالیده (هزار ناسپاسان حق ناشناس تواند بود)
 برآمده مذوقه هندوستان شده است حضرت جهانبانی از آن منزل سعادت کوچ فرموده بدافع صفا
 (نه بهار چمن آرایش طرب برای خوانر و صفا بخش نگارستان بواطن توان گفت) بزم افروز
 مجلس جاه و جلال گشاید - چون ایام شکوفه بود - و آغاز کویله بهار و طراوت خیابان و لطافت
 جویدار دمه‌گشای شمایل (جمعی از مخصوصان را بسرکردگی علی قلی اندرانی بدارالملک کابل
 فرستادند - که آن شکوفه بهارچمن اقبال یعنی حضرت شاهنشاهی را باتفاق مخدرات تنقی عصمت
 و مطهرات مرادفات عدت انصواف اقدس آوردند - تا بوسیله مشاهده بدائع نو بهار و مطالعة
 عکائیل گمراز بهوارده شایسته نقشبند ارای محرم گشته اساس شکر تمهید دهند - در آنک فرمته
 حضرات رفیع التدرجات محفوف حضور و سرور و در سعادت فرمودند - و آنحضرت شکر مواهب
 نامناهی (که مستجاب مرید نامر منعم حقیقی است) بجای آوردند - و بعد از بسط
 احوال و احوال شوق عنای توجه معطف داشته در مسعود ترین ساعت بدارالملک کابل
 نزول اجلال فرمودند .

توجه حضرت شاهنشاهی به غزنین - و آن سرزمین را

بنزول اجلال ارتفاع آسمانی بخشیدن

چون (حضرت جهانبانی روز بروز لایحه رشد و کاردانی از ذامیه اقبال حضرت شاهنشاهی
 در افزونی می یافتند) درینوقت (که زمان آسایش روزگار بود) رای جهان آرای بموجب الهام ربانی
 این تقاضا فرمود که آن نواریه چمن خلافت را بظاهر روزی چند از خود جدائی تجویز فرمایند

دولت مقارصه و قدرتی متنازعیت نمائند - مذاصب دولت آنست که جمعی از مخلصان درگاه و جانبداران کارداران را گذاشته عینی مراجعت بصوب کابل معطوف سازند - و فوراً از دور بیانی بساط قرب ممرض میداشتند که چون هوا را با مقدار نهاده (اگر رایات نصرت ارتفاع نهضت یابد - و قبائل اعدادان بقاضیت و تازاج روند) هرآنینه مصالحت رقت خواهد بود - و تا این گریه بداندیش (که سرمایه منده و نماد اند) تدبیه بر اصل نیدانند بصوب کابل توجه فرمودن از صلاح اقبال دور است هم میرزا کامران (که درون طوائف پنهان میکرد - و اسباب تفرقه را آماده میسازد) بدست می آمد - و هم بدین آشوب مذاقان دیگر بر کفده می آید - حضرت جهانبانی را این رای قویتر نمود و این شق را بر مراجعت رجحان داده بیدرتی فتح و نصرت سوار محمد دولت و اقبال شدند که ناگهانی بر سر قبائل ارباب قلال ریخته غبار اذبار بر مفارق اعدا انشانند - جمعی از بهادران مشهور و ذبیح گذاران جرار مثل محمدخان جلایر و سلطان محمد قوای و شیخ بهلول و شاه قلی نارنجی را بباعلیقی سلطان حسین خان مشور فرمودند که پیشتر روند - و در آن شب هوا بقدر برودنی داشت و راه در بود - بجهت آمایش خدم و حشم در میان راه فرود آمدند - و کارگاه بدولت سوار شده متوجه گشتند .

چون قبائل جابجا پراکنده فرود آمده بود معلوم نمیشد که میرزا در کدام قبیله باشد در اثنای این تردد ماهم علی قلی خان و بابا خزاری (که از جانب میرزا کامران پیشین ملک محمد مندرداری میرنفتند) بدست ادبیای دولت امتدادند - از احوال میرزا استفسار نمودند که در کدام قبیله است - ماهم علی حایان را در غلط انداخته غیر قبیله (که میرزا در آنجا بود) نشان داد - بابا گفت او ترسیده است - نمیداند که چه میگوید - میرزا در فلان قبیله است و من سرکرده می برم - در آمل صبح صادق پیدشروان مؤتب دولت بفواهی آن قبیله رسیده بقاضیت و تازاج پرداختند - و جمعی کثیر را بوحشت آباد عدم فرستادند - و زن و فرزندان قوم منته نهاد را بلند کردند - و در خیمه (که میرزا بخواب رفته بود) چندی از بهادران در آمدند و شاه قلی خان نارنجی از مدعیان این معنی ست که در آینده آن خیمه من بودم - و در کس در آن خیمه بوده اند - یکی بدست امداد - و دیگری بصد اهتمام خود را بیرون انداخت

(۲) در [بعضی نسخه] هواما (۳) در [بعضی نسخه] طایفه (۴) نسخه [د] قزاق (۵) در [چند نسخه]

بگردند (۶) در [بعضی نسخه] ماهم علی قلی قزاق (۷) در [چند نسخه] خرازی (۸) نسخه [ط]

خلاصه معموره عالم را در حیطه تحذیر در آرم - و حاجت مستمندان هفت اقلیم برآرم - خان مذکور
میگفت که (چون این حالت مشاهده افغان و این سخن بگوش هوش رحید) فرد رفته حیرت شدم
و هیبت عظیم در من کار کرد - آنجا نتوانستم ایستاد - گوشه رفته متحیر بودم - و چند مرتبه
بدستور مذکور حرف مرا می فرمودند •

دران ایام وضع بهندیده آنحضرت از کمال دور بینی و بلند فطرتی چنان بود که هرگاه
دور از خود شاهد گویان تیره رای (که جز خود و زبان خود نشنادم - بلکه خود خود را در زبان خود
دادند) اظهار کرده (که عذریب پادشاه هفت اقلیم شوند - یا فرمانروای زمان گردند)
بماهیست ناخوش می آمد - و میفرمودند که اینها بعل ناقص خود خود را در تلخواه می نمایند
هائیکه از دامنخانه درخواهی شهرت داشته باشند - بشقتار شدن حضرت جهانبانی بدین
می اندیشند - و خود دنیایی مرا در زبان دین می اندوزند - بلکه آشوب در ملک عافیت انداخته
بر شور افزائی دارند - چه سعادت دینی و دنیوی فرزندان آنست که همیشه نیت و خواست
و اعمال شان در آمودگی پدر بزرگوار مصروف باشد - و درازی عمر گرامیش خواهند - که هرکس
با خدای مجازی در صفت معامله نباشد در حقیقت با خدای حقیقی چگونه راحتی خواهد نمود
بدانند خرد را و طلیس پاک و نیت در صحت این بزرگ صورت و معنی را - و بالجمله بزرگی
و استیاری از طرز مالد و بود و نشست و قامت آنحضرت میدرخشید - آنچه (بزرگان تجربه آموز
بسمعی فکر و نظر در یابند - و بدست آرند) این پرورش یافته نظر ایزدی را باندنی توجه در بدیهه
مبسر بود - و هر دانش و حکمت (که آموختگان و ورزش کنندگان را بدشواری فراهم آمد) این مظهر
غرائب قدرت را بے تأمل و تفکر دست میداد - حکمت بالغه ازین نور باصره حلطفت و خلافت
چشم آبد (روزگار را روشن میساخت - و بر اعتناست رای) و متانیت دانش این نور پرورد الهی
نفاخاوان بود - و نا هنگام ظهور خلافت در مظاهر و مکنون مدفوعه محتجب و مخفی بوده همواره
درین حصن معنوی و حرر الهی از وصیت مکر و کید بدخواهان ایمن زیست میکردند •

عزیمت حضرت جهانبانی جنت آسمانی از بهرود بر سر قبائل افغانان

که کمینگاه قتل میرزا کامران بود - و فرار او بهندوستان

چون (در موضع بهرود موسم زمستان باختر رسید - و صوت مرما بانتهای پیوست - و معلوم شد
که میرزا کامران با معدود در قبائل افغانان بسر میبرد) اکثر آسرا برین شدند که اکنون میرزا و

بر حضرت اسمعیل نازی (که اعظم اسباب ریاست و سرازاریست) می گماشتند - و گوی کمال است
 و هنر پردازهای صوری و معنوی را بچوگان امداد قدسی و تربیت ازل می ربودند - و گاه
 از بال گشادهای همت در فضای هوای حق شناسی هوس کموتر بازی بخاطر ملکوت مناظر آورده
 جهت داربانی دلهای رعبه دانه می افشاندند - و از شوق و وجد ظاهری این مشتیه بال و پر بمواجید
 ذوقی شهودین ارباب کمال پی برده شوق پرداز عالم معنی می بودند - و از طبران این طایران اوج علو
 دل بر بلند پروازهای تیزبران سمای مقدس داشته در لباس بازی کار عبادت حاکمان میفرمودند
 و گاه بسک درانی میل فرموده بکار نفس می پرداختند - بصورت مکیازی بود - و بمعنی نفس آرانی
 ظاهر دل بسک بسته بودند - و بباطن در اخلاق ملکوتی از حاضران بصاط را راهبر میگشتند
 و هر چند (در پرده بیگانگی تکبوی میفرمودند - و خود را بلباس ارباب ظاهر میداشتند)
 اما خوشبختی و روشنائی را نتوان پوشید - پیوسته فریادی از ناصیه عادت پیرای آنحضرت
 مهذنت - و شمائل پیشوائی صورت و معنی از چهره نورانی آن برگزیده حق هویدا بود •

روزی بدامن کوه سفید سنگ بشکار اشتغال داشته بدست هر یکی از خدمتگاران نزدیک
 سنگ شکاری سپرده بودند که تسقارل باشند - و چندی را بالای کوه تعیین فرموده بودند - که آهوان را
 رانده به بیابان آرند - و چون آهوان بتسقارل رسید جمع (که بسک نفس شوم گرفتار بودند)
 از کوهی در ریاست صغری صوری را پیش نظر داشته بخوردنی مشغول شدند - و سنگ را بوقت
 نگذاشتند - چون تحقیقت معامله آگاهی شد سلطنت معنوی در جوش آمد - و حکم فرمودند
 که گردن آنها را چون مکان بطناب بسته در تمام لشکر بگردانند - و چنان بر معنی قهر نشینند
 که کهن سال کار دیده منته شده انگشت حیرت در دهان مانند - چون این واقعه بسمع اقدس
 حضرت جهانبانی رسید خاطر اشرف انبساط عظیم یافت - و فرمودند که عنقرب بسلطنت عظمی
 رسیده کلباب دولت جاردانی میشوند - شاهم خان جایز میگفت که روزی حضرت جهانبانی
 به بنده حکم فرمودند که رفته خبر بدار - که آن نونهال بهارستان اقبال چه میکنند - و در چه کار اند
 چون رنم دیدم که بر بستر استراحت آمده اند - روی نورانی آنحضرت بغایت شگفته است
 و بظاهر چنان می نماید که بخواب رفته اند - و در باطن با مقدمان ملأ اعلی در گفت و شنود اند
 دست مبارک ایشان گاه گاه بجلبش می درآید - چنانچه از ارباب شهود در حالت مواجید
 بظهور میرسد - و گاه در همان حال از زبان گوهر افشان بظهور می آمد که انشاء الله سبحانه

خدمت تمام موری را بدو دادند بایرود فرمودند - و او باین خدمت اهتمام داشت - ایمن چون ایزد جهان آرا این ادب پرورد خاص خود را نمیخواست (که معلوم موزی رسمی آلوده گردد) خاطر او را ازین دامیده برداشته متوجه کار نمی ساخت - و ظاهر بیدان تصمیم ارباب تعلیم فهمیده ازین طبقه شکایت داشتند - و آن مردم چون خیر اندیشان نیکذات بودند سخن شنوه بدرجه قبول نمی رسید - تا آنکه درینوقت از برتو اشراقات الهام ربانی چنان بخاطر رسید که بجهت تعلیم آن ادب آموز مکتب ربانی فرقه در میان مآ عبدالمادر و ملازاده مآ عصام الدین و مولانا بایزید اندازند تا نقش دولت بنام هر که برآید او شر آخوندی منقاد بوده بمعادت این خدمت سر بلند می باید قصار را فرقه سعادت بنام مولانا عبد القادر افغان - و فرمان مطاع بر عزلی مولانا بایزید و نصب مولانا عبد القادر برین خدمت شرف ارتقا یافت *

بر خردمندان دایقه شناس پوشیده نیست که تعیین معتم درینجا از باب رسوم و عادات است نه از فهم انصاف کمالات - و گونه دانش پرورد ایزدی را بتعلم از مخلوق در توجه بعقب چه نیاز و لهذا هرگز خاطر اقدس و باطن مقدس متوجه تعلم موری نبود - و عمده حکم و مصالح در مینوی آنحضرت بحرف آموزی رسمی آنکه در زمان ظهور انوار فیوضات غیبی بر جهانیان ظاهر شود که در بابت بلند این خدیو زمان آموختگی و ساختگی نیست - داد الهی است - که تکاپوی بشری را دران مدخل نبوده - و آنحضرت دران زمان ببحثوری ظاهری و فراوانی دولت موری اختصاص داشته از اظهار کمالات معنوی خود تجاهل عارف نموده اکثر اوقات ببازی می پرداختند و در نقاب خفا کار هوشمندی میکردند - بطوریکه دور بیدان روزگار را بران نظر می افتاد - و از آنجا (که هست بلند است) نقاب کمالات خود را از امور عظیمه ظاهری می ساختند - و دل در کار می بستند که اگر چه پیش اهل ظاهر حسن آن هویدا نمی بود اما اهل معنی ازان حکمتها می دریافتند از انجمله بیومنه بر خفاقت قدر عجیب فطرت نظر گماشته تفرج گری عجائب قدرت میکردند و در شکل و شمایل اجزای شتر (که بزرگترین جانوران آن سرزمین است) نظارگی و تماشا می بودند و در اطوار سلوک درویش نهادن او (از بار کشی - و بردباری - و فرط رضا و تسلیم - و کمال اطاعت و انقیاد اگر چه مهارش بدست کودکی باشد - و قناعت بر خار خوردن - و صبر کردن بر بے آبی) اندیشه های معنوی در صورت بازی و پرده مجازی می فرمودند - و همچنین خیل خیال

از نظر فردعالی میرزا بود - دیگر خاندان دوست سهاری بابا دوست هم از ملازمان میرزا بود - لیکن (چون در دادن تربیت هیچ چیز بدتر از محبت بد نداشته اند) او را از خبیث طبیعت همراه نداشتند - و محمد طاهر خان اگرچه از قدیم در ملک ملازمان میرزا بود اما بواسطه آنکه قندزرا نتوانست نگاهداشت مردود نظر حقیقت بین شد - و درین یورش سعادت هم ای نیاست (چون درگاه این فرخ بخش گیتی عیار جوهر انسانیت است) ازین مردم هرکه (بیک حیرت پاک طبیعت خیر باد بود) تارش روز بروز بهتر شد - و بمقام عالی خود رسید - و امید چنان است که دران دهاء نیز فرخنده عاقبت و نیک سرانجام باشد - و هرکه بدگوهر بود پرده از کار او برداشته شد - و کارش بجائی رسید نه موجب عبرت جمیع بدصداان غفلت گشت .

• چون موضع بهسود مخیم سرحدات اقبال شد قلعه مستحکم اساس نهاده اقامت فرمودند و حضرت شاهنشاهی را برای استحکام مبانی دارالملک کابل رخصت فرمودند که دران عشرت سرا بوده ورزش آداب سلطنت موریه و معنوی نمایند - و خود بدولت و اقبال پیوسته درانحدود کامیاب نصرت ایزدی بوده از احوال میرزا کمران متفحص گشتند - و قریب پنج شش ماه آن مرزمدین جلوه گاه مویب عالی بود - میرزا از به استطاعتی هر روز مهمان قبیله میشد - و هرشب بزمیذارسه بنده میگردمت - و از منقصت فطری (در حجاب پندار مانده - و از سعادت ملازمت و موافقت چاین ولی نعمته محروم بوده) هدایه اندیشه های داند و خیالات محال بخود راه میداد .

و درینولا طایفه ظاهر بیدان (که در ملازمت و خدمت حضرت شاهنشاهی بودند) از دانش آباد باطن غافل بوده گنگ حضرت شاهنشاهی بحضرت جهانبانی نوشتند - و آنحضرت باروجود آگاهی و دروافت نور باطن حضرت شاهنشاهی نظر بر نشاء ظاهر انداخته منشور عنایت فرستادند و نصائح و مواظ (که مدلول آن محض رافت و عاطفت منصب ابوت باشد - نه بر وجه تنبیه و احتیاط) فرمودند تا آنکه عنایت فرمودند - چه تربیت یافتند بدستان ایزدی را بنصیحت جهانبای چه احتیاج - و خدا پرور را بامثال این پندنامها چه رجوع - و دران منشور عطاوت این بیت شایع نظامی مسطور بود .

• غافل منشین نه وقت بازی مت • وقت هنر امت و کارمازی مت •

اول پیش ملازاده معصام الدین درس میخواندند - آخوند چون بعشق کبوتر مشغوف خاطر بود ملازمان متنبه علیه حضرت شاهنشاهی ازین آخوند شکایت کردند - آنحضرت او را معزل فرموده

اختصاص ولایت فزین بحضرت شاهنشاهی - و ارتفاع

منزلت بعضی پستندگان دولت بخدمت والا

چون [آثار بزرگی و فرمانروایی از پیشانی نورانی آن نوردار شجره سلطنت و اجال و گلدسته حدیقه خلعت و اقبال (بعالی حضرت شاهنشاهی) از صغیر من و ربیعان حال ظاهر بود] درین زمان (ده از عمر ابد پیوند آنحضرت سال دهم بود) جمیع ملازمان میرزا هندال را با تمام مجال جایگزین میرزا (از فرزین و غیر آن) نامزد حضرت شاهنشاهی نمودند - تا ورزش فرمانروایی نموده در صیقل و ربط مردم آثار لطف و قهر ظاهر ساخته در تنسیق و التیام این مشاغل جزوی اسناد آرای کل باشند - و از فرائض قضایا آنکه پیش ازین بچند روز در تنگنای ازدحام (که در ملازمت حضرت جهانپانی - مدار دولت میفرمود) دختار آن نور دیده دولت (که انسیر تارک سعادت کونین تواند شد) جای خود گذاشته بود - میرزا هندال حاضر شده از کمال اعزاز تاج اختیار خود را دران ازدحام عام از سر خود گرفته بر فرق فرودان مای آنحضرت نهاده بود و دور بینان بازگاه جلالت ازین حاله تفاؤل حسنه ایام تاجداری و فرماندهی شاهنشاهی را نزدیک شمرده معرفت پیرای خاطر بودند - حق جل و علا از یمین این خجسته عمل میرزای فرخنده مال را بدرجه شهادت (که عمر بتی و عیش ابد عبارت از انعت) سر بلند گردانید - و حضرت شاهنشاهی (که نور برورد الهی اند) در گرد آوری دلهای مردم چنان آثار بزرگی و مهربانی و قدردانی و آدم شلای ظهور آوردند که آن مردم را غم میرزا هندال از خاطر برآمد - و بمسرت جاوید بیداد شدند .

• شعر •

• الهی تا جهان را آب و رنگ است • فلک را درو گیتی را درنگ است •

• مدّع دارش از عمر و جوانی • ز هر چیزش فزون ده زندگانی •

و عمده ملازمان میرزای منفور (که در ملازمت حضرت شاهنشاهی بوده در سلک پیش قدمان راه اخلاص منتظم گشتند) امامی گرامی ایشان بدین تفصیل است - محبت علی خان - ناصر قلی خواجه ابراهیم - مولانا عبدالله - آدینه تقبائی - سمانجی - قرغوجی - جان محمد تقبائی - تاج الدین محمود باربکی - تیمورتاش - و مولانا ثانی که ثانی الحال بخطاب ثانی خانی سرافراز گشته بود - و مولانا بابا دوست مدر که میرزا بار توجه تمام داشتند - و میر جمال که او نیز

(که نظر بران شصت آرد از افتاد) دانست که قضیه چیست . و معارف بر زمین زد که میرزا هندال
شهادت رسیده است .

القصة روح میرزا دران تاریخی شب بنادانستگی بمقام آباد شبگیر بگند کرد - و همان طور قالبش
اماده بود - درین اثنا بعضی از نوکران میرزای مرحوم برگشته می آمدند که خواجه ابراهیم
بدخشی را بنظر درآورد - که افتاده قلعه میاه در بردارد - چون شب تاریک بود و شورش باقی
چنانچه باید ستوجه نقد - باز باخاطرش رسیده که میرزا هندال جیبش سیاه پوشیده بودند - برمیگردن
و ملاحظه میکند - میرزا را می شناسد - از روی مهر و آهستگی (که شعار خرد منشا است) میرزا را
برداشتنه بخیرگاه ابعان آورد - و در آنرا بدربانان سپرد - و از حسن تدبیر در اخفای این واقعه
جانگاہ کوشید - تا در چنین شورش و آشوب اعدا خوشوقت و چیره دست نشوند - و ادلیای دولت
ببدل و خاطر شکسته نگردند - و اظهار کرد که میرزا تردد بسیار کرده اند - و ضعف دارند
و بقدر زخم رسیده - که درین نواحی هور و غوغا نکند - و خود بر بلندیمی برآمده از جانب میرزا
مبارکبادی تنگ میسراند - و بر خاطر اشراق پذیر حضرت جهانبانی پرتو ازین معنی تافت
القصة ثابت میرزا را در جوی شاهی باسازت سپرده بعد از چندگاه بکابل بردند - و در گذرگاه
نزدیک بمرقه مقدس حضرت کبیری مدانی فردوس مکنی پایان پای آنحضرت مدنون ساختند
و مآخذ زرگر (که از منتسبان میرزا بود) مرثیه گفته - مطلعش اینست .
• شعر •
• شمع خون جگر بر مردم چشم شببخون زد • سیاه دیده از آمد شد خون خیمه بیرون زد •
و این تاریخ نیز از دست •
• شعر •

• هندال محمد شه فرخنده لقب • ناکه ز قضا شهید شد در دل شب •
• شبخون شهادتش چو گوید محب • تاریخ شهادتش ز شبخون ^{۱۵۸} بطلب •
و میرامانی بطریق تعمیه این تاریخ گفته که • مصراع • • مرور از بوستان دولت رفت •
در اوقات میرزا در (۹۲۴) زهد و بیعت و چهار بود - و درین باب گفته اند •
• مصراع •
• کوکب برج شهنشاهی بود تاریخ سال •
و حضرت جهانبانی روز دیگر از آنجا به بهرود نزل اقبال فرمودند - که خاطر جهان پداری یکبارگی
از شورش فتنه سازان فارغ ساخته دارالملک کابل را بفر موکب عالی مهبط امن و امان سازند •

(۱) نسخه [د] سیاه دیده (۳) نسخه [ط] و در تاریخ این مسافر ملک بقا میرامانی قطعه در رشتۀ نظم در آورده بود
• قطعه • شاه هندال سر و گلشن باز - چون ازین بوستان بجهت رفت - عالم را بیاد سر و نقش - برونک دود آه حسرت رفت
گفت تاریخ قمری نالان - مرور از بوستان دولت رفت - و در [چند نسخه] و میرامانی نسخه بطریق •

و اور تمام و بصرت از فامیده درختیدن گرفت - و سپاه خصم هزیمت را غنیمت شمرده
 هر کدام پیرشان و بهیمان بگوشه و کناره بدر رفت - و از ایای دولت کامیاب و کامگار گشته لوائی
 جمعیت برادران شدند - خواطر همگان باطمینان همنشین گشته بود که ناگاه خبر ناخوش بدرون کردن
 میرزا همدال خراب آید جهان را بهتماع عز و حال رسید - عیش باطن تلخ شد - و سرور خاطر
 بحزن مضطرب تبدیل گشت - آنکه در این جهان دانی همین است که اگر نفس بهشادی برآید
 زحمت دیگر درد اندوه از سینه سوختن کال علم برآرد •

• فلک چشم از صبح روشن نکرد • که شام از شفق خون بدامن نکرد •

دو شادی را دران مجال مهلت - و نه اندوه را دران رخصت اقامت - میرزا اگیچه ازان جهان بے ثبات
 گذاشته و ازین سرای بے بنای گذشتی درگذشت - اما معاد شهادت دریافته هم نیکدام
 ملک صورت داشت - و هم در عالم معنی بلند پایه گشت - زحمت اندک پذیر بسیار بخش که برتن
 جان مستعار چندی در انجمن پایدار بخشید - آنحضرت (که معدن حق شناسی بودند) از فوت
 چنین برادر سه ارجمند آن مقدار متحسر و متأثر شدند که بعبارت و اشارت در نیاید - و از انجا
 (که سرد راه و دیوار در این قرین روزگار آنحضرت بود) از جزع و فزع بصورت تحمل گرانیده
 باز بهت سرای رضا و تسلیم چاره گیر خود آمدند •

و شرح این سانحه جانگاہ آنکه میرزا همدال از اجتماع خبر شبیخون اهتمام مورچلهها کرده
 سر بر بستر استراحت نهاده بود که غوغای افغانان برخاست - و در هر مورچله چندان افغان پیاده
 هجوم آورده بود که بغفت درنگند - و جمعی کثیر از افغانان درین مورچله میرزا در می آمدند - شب
 نازک بود - میرزا بدفع این گروه سیه روزگار اهتمام مینمود - مردم مراسیمه بخبرداری اسپان خود
 شده بودند - درین اثنا میرزا خود زور بروی افغانان شد - نورم کوکه و چندی دیگر شرمند نامردانگی
 و خجالت زدگی خدمتی گشتند - و کار از تیر و کمان گذرانده بیک بنفیس نفیس آروخت
 و بزرگ بازی همت آن از - در مدبر را انداخت - برادر آن تیره بخت جرنده نام افغان از قبیل مهند
 به پیکان زهر آلود میرزا را مفاخر ملک تقدس ساخت - بعضی از همراهان میرزا کمران نقل میکردند
 که آن افغان بد گوهر شست آویز (که شصتهای خاصه میرزا دران می بود) گرفته پیش
 میرزا کمران برد - و مدانست که با که این نرک بیدولتی باخته است - و تقریر واقعه نمود - میرزا را

(۲) در [بعضی نسخه] از گوشه و کنار بدر رفت (۳) نسخه [۱] آن مدبر را - و نسخه [و] آن ادها سر

مدبر را (۴) در [بعضی نسخه] خریده •

از خبر شهرانگیزی او بهره خوددگی پدید کرد - و از مادر و دارد بمساج علیّه رحید که بار از حدوت
 دیاب مراجعت نموده باقیاتی عقیقه از او باش در حدوت جوی شاهبی سر فتنه برداشته است
 آنحضرت میرزا همدان را از غریزین طلب فرمودند - و جایگزین داران نزدیک را حکم یورش شد
 و در اندک مومنه میرزا همدان بعز بساط بوس سرافراز گشت - و فداییان حق شناس و نعمت شناسان
 شکر برای گرد آمدند - و حضرت جهانپانی بعزیمت اطفای فتنه نهضت اعلام والا فرمودند
 از امتناع توجیه موجب عالی میرزا کامران بدلاکسی خود را بگوشه کشید - و در زمانه (که راست
 اقبال نزدیک به سرخاب رحید) حیدر محمد آخذه بیگی با اکثره از یگهای اخلاص پیشه بمنصب
 هزاره اختصاص یافته پیشتر از اردوی معلی در کنار سیاه آب (که در میان سرخاب و کدومک
 واقع است) فرود آمده بود - میرزا کامران (که در خود مقاومت جنگ صفت نمی دید) بر شمشیر خون آرد
 حیدر محمد از روی هزبرین خود داد دلاوری و مردانگی داد - کارزار مردانه نمود - و زخمهای
 نمایان (که طفرای سرخروئی موزی و معنوی باشد) بار رحید - و ثبات پائی نموده جای خود را
 نگذاشت - اگرچه بسیاری از اسباب بتاراج رفت میرزا کاره نساخته سرانجامه باز گشت - و بعد از
 چند روز (که موضع چیرنار (که از تومانی فیک نهراست) مضرب خیام دولت شد) از آنجا (که حزم
 و احتیاط از لوازم آگاهی ست) مورچلهها قسمت شده خندق و دیوار بست - سرانجام یافته بود
 آخرهای روز دو افغان خبر آوردند که امشب میرزا کامران با گروه انبوه افغانان قصد شمشیر خون دارد -
 حضرت جهانپانی آئین آگاهی بجای آورده - هر جا مردم تعین فرمودند - شب یکشنبه بیست و یکم
 ذی القعدة (۱۲۵۸) هجری و پنجده و هشت رجب از شب گذشته بود که میرزا کامران با بسیاری
 از افغانان بر اردوی ظفر قرین ریخت - حضرت جهانپانی بر بلندیه (که عقب در لنگانه بود)
 سوار دولت شده ایستادند - و عرق جبهه عظمت و دره اسر خلافت یعنی حضرت شاهنشاهی را
 پیش خود طلبیدند - ملازمان عتبه علیّه هر کدام در مورچله خود قواعد حراست و مراسم شجاعت
 بتقدیم رسانیدند - و پای تمکین مستقیم داشته دست اهتمام گشادند - و آتش محاربه و قتال
 اشتعال داشت - در آنای این غوغا و آشوب عبدالوهاب یحاول (که در مورچلهها گشته اهتمام میکرد)
 تیرسه بار رسیده شهید گشت - و همچنین بازار محاربه گرم بود - تا آنکه ماه منیر (که آئینه دار
 عالم است) از مطلع اقبال سر بر کرده روی زمین را بپرتو شمع جهانتاب روشن ساخت

دیوایی و سبعی را (که در آنجا دیوانی انسانی ایشان سران داشت) بپذیرد گفتند از دیگر آدمی
 صورت انسان داده بعضی لایق جای دادند و ایشانرا بلکه عالم را از خبیث طبیعت خلاصی بخشیدند
 و غزایان به بهادر خان قرار گرفتند . و تلافی جایگزین او بر بعضی از ملازمان درگاه قسمت یافت
 و آن زمستان در آن حدود بعید و شکار اشتغال فرموده بزم آرای طرب و تربیت افزای اهل عتیدت
 و احلاص بودند . و در اوایل موسم بهار که هنگام اعتدال مزاج معاصر بود (افغانان به اعتدال
 که همواره در آن حدود بهار و در آنجا آنکه انگیزی و فساد اندوزی میکردند) جمعی بهادران
 دولت ملازمت و احراز سعادت آسمان دوس سر امر از گشتند . و گروهی بوسیله عراض و پیشکشهای لایق
 در زمره اهل اطاعت درآمدند . و گردن فتنه و آشوب میرزا فرونشست . حضرت جهانبانی از راه
 بادامچ باب باران منزل سعادت فرمودند . و در آن شب (که موکب عالی بنواحق بادامچ بود)
 برف و باران عظیم شد . و جمعی را آسیب رسید . و بعد از استیفاى حیر و شکار دارالملک کابل
 بمنقر دولت شد . بیروم خان بابتظام مهمات فتنه رخصت یافت . و واجه غازی جهت رحلت
 والی عراق با تعف و هدایا بهمرادی بیروم خان سرخص شد . و ولایت غزنین و گردیز و بغش
 و تومان را وگرمیرزا همدال مکرمت فرمودند . و قندوز (که میرزا داشت) بمیر برکه و میرزا حسن
 قرار گرفت . میرزا همدال بغزنین سرخص شد . و بمیر برکه بقندوز رخصت گرفت . و جوی شاهي
 و آندود بخضر خواجه خان قرار یافت . و پیشتر از آنکه (بمیر برکه بآنجا رسد) میرزا ابراهیم قندوز را
 از محمد طاهر خان بغمون و فغانه گرفته بود . بمیر برکه برگشته بکابل آمد . و حضرت جهانبانی
 خدمات پسندیده میرزا را شایع معاشه او ساخته آن محال را دو وا گذاشتند . و درین ایام بوسیله
 خواجه عبدالسمیع شاه ابوالمعالی در مجلس معالی پادشاهی راه یافته بخدمت سرافراز شد
 شاه ابوالمعالی خود را بسادات ترمذ انساب میداد . و حسن صورت او نیکسیرتان خیراندیش را
 در اشتباه نیک ذاتی می انداخت . و پیدائی او بر شجاعت او محمول میشد . و لهذا منظور
 نظر تربیت و عنایت حضرت جهانبانی گشت . چنانچه مجلسی از بد مستبدان از سر بدر رنگیهای او
 در جای خود گذارش خواهد یافت .

فہمست موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی بنسکین

شورش میرزا کامران بار دیگر - و شہادت میرزا ہندال

میرزا کامران روزی چند در زاوۃ خنول و گداسی بصر میبرد . تا آنکہ درینولا باز خواطر آریده

نمود - و بعد از آن چهار پنج روز بجانب امفات (که گریزگاه میرزا بود) نهضت عالی اتفاق افتاد
 با وجود آنکه (بنازگی چندین تفصیلات حاجی محمد بخشیده بودند) آن قبایح خود را ناکرده
 شده باز در فکری تبادلی که جرات نهاد - و حرکات شایعه بظهور آوردن گرفت - و خاطر
 مقدس را آزاده ساخت - و آنحضرت بخلق عظیم و فضل عمیم در گذرانیدند - و چون رایت اقبال
 بجلال آباد رسید میرزا به تنگبهای کنور نورگل گریخت - و هر کدام از متمردان فتنه اندوز
 بگوشه خزید - خان خانان را با جمعه نذیر بر - و میرزا تعین فرمودند - میرزا کمران بودن در حدود
 کنور نورگل بغود قرار نداده بجانب نبلاب شتافت - و خان خانان مراجعت نموده در ده
 رحمن بوس کامیاب شد •

و درین وقت نظر بر مصلحت کل و فراغت عام و حصول امن انداخته حاجی محمد و برادرش
 شاه محمد را (که در بد آسوزی و بی اندامی استاد حاجی محمد تواند شد) حکم گرفتن فرمودند
 و این دو برادر حق ناشناس (که در خدمات جز بر مال و اعتبار نظر نداشته و در حرص و آز
 طریق ناسواسی سپرده در عوض کالای فاسد خود بهای فراوان چشم داشته کفران نعمت مینمودند)
 گرفتار ادبار خود آمدند - آنحضرت بمقتضای فرط عدالت فرمودند که این خدمت فروشان
 بیست نظرت در مدت ملازمت بطوع یا کره خدمت (که کرده باشند) در طومارے بقلم آرند - و یکی
 از حقیقت شناسان بهاظ ملازمت جرائم و گناهان ایشان را در کتابت آرد - تا بمیزان عدالت
 حقیقت احوال این دو بد مرشد بر عالمیان هویدا گردد - نامه اسال حسنه ایشان فافزوده ماند
 و از حیات آنچه (در محضر تحریر آمد) صد و دو گناه بزرگ بود - که هر یک از آن باستقلال موجب
 بستن و کشتن و بی ناموس کردن میشد - سبحان الله یک آدمی است که از نیکو خدمتی هراکنده
 و لرزان میباشد - که مبادا در راه خدمت نظارش بر کار افتد - یا ساده لوحی را مظنه خدمت فروشی
 یا بد معنی در حق او اتوار گردد - و هر چند شایستگی خدمت امروفر اندیشه این کار فراوانتر
 ز یک آن سیست که ناکرده را بیهای کرده میفرود - و بدکرداری را به نیکوکاری آرایش داده
 و از ابله طرازی چشم بر احسان داشته در مقام خود آرائی می درآید •

و چون باین محاسبه حقیقت نفس الامر بر عالمیان ظهرو شد (که این دو بیدرات سزاوار
 باد مرار بذهبای خورش اند - و وقت است که از خبث و جود ایشان در زگار پاک شود) نفس

وروده آمدن دروغ و حصد داد - و قاصد پیش میرزا کامران فرستاد - که تا چند در کوه و دشت سرگردان باغید - زود خود را باین حدود رسانید - تا باتفاق کار ساخته آید - قضا را بیرام خان (که از قندهار بقصد قزوین روان شده بود) بغزنین رسید - حاجی محمد (که با خان مذکور نواف بود) با استقبال رفته گریزانه اظهار محبت نمود - که بیهانه ضیانت درون قلعہ برده قلمبند نماید - و خان متوجّه قلعہ بود - میرحاجش (که همراه حاجی محمد خان بود) اشارتی اعلان کرد که خان از این اشارت بی‌خبر و ندید او مطلع شده عذر در پیش آورده قسم عزیمت رفتن قلعہ نمود - و بدین شهر بر سرچشمه فرود آمد - و حاجی محمد را بلطائف الحیل مطمئن ساخته همراه خود بکابل برد - و عرضه داشت مشعر بر آمدن خود و آردن حاجی محمد ارمال داشت و حضرت جهانبانی چون بدوالت شنیدند (که میرزا کامران خود را بحدود کابل کشیده است) بسرعت تمام متوجّه کابل شدند - میرزا کامران بیک منزلی کابل رسیده رسیدن خان خانان و آردن حاجی محمد خان شنیده باز سرانیده خود را بجانب لغمان کشید - روزی حاجی محمد خواست که از دروازه آهذین بکابل درآید - خواجه جلال الدین محمود (که حکومت کابل بار مقوض بود) نگذاشت که درون قلعہ درآید - و بسختی در پشت پیغام داد - و آن خیره روی تیره رای را در دم غلبه کرد - و بیهانه شکار قربانغ روان شد - و از کذل منار گذشته خود را ببابا قچقار رسانید و از دامن کوه بهزادی و بلنداری بطریق ابلغار بغزنین شتافت - مقارن این حال ریاست فصرت اعتصام حضرت جهانبانی (که بدفع طفیان میرزا کامران متوجّه کابل شده بود) در سیاه سنگ نزول اجلال فرمود - و بیرام خان بغیر بساط بوس سر بلندی یافت - حضرت جهانبانی حکم فرمودند که بشهر کس در نیاید - که تماقب میرزا می نمایم - تا یکبارگی خلق خدا از تفرقه هرروزه نجات یابند - اینچون خاطر از حاجی محمد جمع نبود اتفاق اولیای دولت برین شد که از حاجی محمد خاطر جمع نموده بدنبال کار میرزا باید شد - آنحضرت بشهر نزول دولت ارزانی داشته بیرام خان را بحاجی محمد تعین فرمودند - و چنان ظاهر ساختند که تا بطریق مدارا کار ساخته شود برده از روی کار برنگیرد - و بهر رنگی که بیاید حاجی محمد را بیارود - بیرام خان بتدبیر شایسته او را بخود رام ساخت - و بعد از عهد و سوگند حاجی محمد در موضع گلکار آمده خان خانان را دریانت و خان خانان او را همراه گرفته بملازمت آن فرمانروای جرم بخش عذر خواه آورده استمغای جراثیم او

(۲) نسخه [و] میرحسن - و نسخه [ط] میرمحمد حمید (۳) در [اثر نسخه] نسخ رفتن قلعہ

(۴) نسخه [ح] للندره و در [چند نسخه] للندره (۵) نسخه [و] کلنگاره

باو می‌پرداختند که بمیرزا سلیمان رساند - و بمیرزا سلیمان حکم عالی شد که میرزا عسکری را از راه بلخ محموله سقیر حجاز بفرستد - میرزا سلیمان مقدم فرستاده‌ها را گرامی داشته در مراسم نظم و دیقه فرستاد داشت - و امثال امیر عالی نموده میرزا عسکری را بجانب بلخ روان ساخت میرزا از بدست و حیالت بودن این دیار بخود قرار نتوانست داد - و بزاد و راحله ناشکیبائی قدم در مرحله این سفر دور و دراز نهاد - و در حال (۹۶۵) نصد و شصت و پنج درمیان شام رفته پیمانه عمر او پیرشد - و مصافقت زندگانش آنجا سپری گشت - و میرزا سلیمان این صحبت حضرت جهانبانی را بآمدن مقاصات بیگمان و رسیدن از کن دولت و کلا سال شدن آن عفت قباب فرار داده با درود و دعا مشغول بر عجز و انکسار آینده‌ها را با احترام باز گردانید .

توجه موب مقدس حضرت جهانبانی باطفاى نایره

فتنه میرزا کامران بار دیگر

از انجا (که عادت را طبعیه خاصه گفته‌اند) هر که (بعد از بدست آمدن) مثل کوه در نیش زدن به اختیار است - تکلیف جمعیت در نهاد خود بداندیش و شرارت انگیز واقع شده باشند - و در مزاج ایشان عادت با طبیعت اتفاق نهاده باشد - بذاتین مقدمه حق اساس میرزا کامران باز بر طبیعت و عادت خود مایل گشته حرکات ناخوش خود را همیشه مزای خویش گردانید - و جمع از افغانان خلیل و مهملد و طایفه از او باش (که نیک از بد جدا نتوانند کرد) بخود همراه ساخته در مقام ناخوش و تاراج درآمد و حضرت جهانبانی (که آرام بخش زمین و زمان بودند) فرو نشانند این شورش را از عبادات دانسته عزیمت توجه بر امل قرار دادند - خواجه اختیار و میر عبدالحمید را (که از مقربان بساط عزت بودند) بغزنین فرستادند - که منشور عاطفت رسانده حاجی محمد را از ظلمت بداندیشی بغور حق شناسی هدایت بخشند - و نامتوجه شدن و قدم در رکاب عزیمت آوردن به سامع مزوج و جمل رسید که میرزا کامران با جلده از او باش به مرو با قلعه را (که نزدیک چهارباغ در حوالی جلال آباد است) محاصره نموده - آنحضرت بآمدن حاجی محمد خان مقید نشده بصحبت تمام بصوب جلال آباد توجه فرمودند - میرزا کامران با شناسیدن این خبر از روی سرامیدگی فرار نمود - و باز خود را بحر درهای کوه کشید - و از انجا براه بنکش و گردیز شدانت - که شاید خود را بحاجی محمد تواند رسانید - که آن سخت برگشته بمیرزا سخن بگفت داشت .

و سرگذشت حاجی محمد آنکه چون ایام ادبارش قریب رسید اندیشه‌های نامد از باطن خدیش او بیشتر از پیشتر بظهور آمدن گرفت - و فرستاده‌های پادشاهی را بحرف و حکایت ناراست

بیداریان عالم (که از نتایج حق ناشناسی توان شمرد - و از ثمرات کافر نعمتی توان داشت) با همت نفر (که آق سلطان برادر خضر خواجه خان و بابا معید قبیاق و ثمرتاش اتکه و تفاق قدم و علی محمد و جودی خان و ابدال و مقصود قورچنی باشند) از جانب ده سبز خود را سراسیمه در میدان افغانان کشید - و میرزا هندال و حاجی محمد خان و خضر خواجه خان و جمعی (که بمقابله آنها شتافته بودند) اعتماد لایق در گرفتن میرزا ناکرده مراجعت نمودند - افغانان سر راه بر میرزا گرفته همه را تاراج کردند - و میرزا باندیشه آنکه (مبادا کسی بشناسد) چار ضرب زده بلباس قنندری خود را بملک محمد مندر آوری (که از ارباب معذیر لغمان است) رسانید و او حقوق سابق میرزا را منظور داشته در مراعات احوال میرزا شد - و میرزا ازین حوادث (که هر یک نذر هوشمند تازیانه ایست قوی از بهر عبرت گرفتن و از خواب غفلت بیدار گشتن) اصلاً منته نشده باز بر سر غفلت خود شتافت - و طایفه از سپاهیان آدم صورت (که نه دل حق شناس داشتند - و نه چشم حیا سرشت - و همیشه کار ایشان فتنه سازی و حيله اندوزی بود) از راههای ادبار گرد میرزا فراهم آمدند - چون این خبر در اردوی معلی رسید اهل نفاق را بازار گرم و ارباب اخلاص را جگر خون شد - نر چنین وقتی (که آتش آشوب و فتنه زبانه آور بود) حاجی محمد خان بهر خصمت برخاسته بغزنین رفت - حضرت جهانبانی به مقتضای زمانه سازی و کمال قدردانی اینچنین حرکت شفیع را ناز جنگ انگاشته التفات نفرمودند - و بجهت دوع و رفع میرزا کامران جمعی از ملازمان عنبه علیه ملل بهادر خان و محمد قلی برلاس و قیدوق سلطان و جمعی کذیر از بهادران جانسپار را تعیین نمودند - چون عسکر اقبال نزدیک بمیرزا رسید میرزا خود را بصبر درهای علیگار و علیشنگ کشید - امرا بمقابله افتادند - میرزا آنحدود را گذاشته بجانب افغانان خلیل و مهماند پناه آورد - و پریشان رزگارے چند (که برو گرد آمده بودند) باز از هم پاشیدند - و افواج قاهره از موضع غزو بهیدان بفتح و نصرت مراجعت نمود - و چون خاطر اقدس فی الجمله از شرارت میرزا قرار یافت بجهت مزید استیناس میرزا - دیلمان و ازادیاد عواطف خسروانی نصرت بخاطر اشرف راه یافت خواجه جلال الدین محمود و عفت مآب بی بی فاطمه را بجهت خواستگاری خانم صدیقه میرزا - علیمدان بصوب بدخشان فرستادند - که چون این نصرت حضرت جهانبانی قرار یابد خاطر از مهم بدخشان مطمئن میشود - و میرزا حلیمان را اتفاق و انقیام بنارگی استحکام یابد - و میرزا عسکری را

از آنها حرام نمندی ظاهر شده بود) صلاح حال آنها و مردم منظور داشته بیایا رسانیدند - و همت والا بداد و دهش گذاشته معذرت بپذیر گفتند - میرزا علیخان را مشمول عرائف عنایات ساخته و خصیت بدخشان فرمودند - و میرزا ابراهیم را بجهت عنایت خاص چند روز نگاهداشته بعد از تمهید بحاطط نشاط بر سرافرازی مقدمات مواصلت اختصاص بخشیده بدخشان فرستادند و دستور شد که در زمان مسعود بآئین شایسته عفت قناب بخشی بانویکم را (که صبیحه قدسیه خاندان خلعت است) لوازم امتداد و ازدواج مقهور آید - و ضمیر جهان آرای بنمیشیت انتظام مهام حال و مال داشته هر کدام از ملازمان عقبه خلعت را بغیر مهربانی شرف اختصاص بخشیدند *

اختصاص یافتن موضع چرخ بحضرت شاهنشاهی

و تفاؤل نمودن دوربینان بحاطط آگاهی *

درینوا (که بتائیدات الهی دارالملک کلل مقرراتک ملطنت و مهبط انوار خلافت شد) بجهت ابعاض خاطر موضع چرخ را (که از تومان لهور است) نامزد حضرت شاهنشاهی ساخته بآن نونهال بهارستان اقبال عنایت فرمودند - کارخانمان آگاه دل ازین عطیة غیبی بفرمان برداری چرخ فال زده کوس شادمانی بر چرخ نهم بلند آوازه کردند - و کالت درخانه (که اعظم تربیتها و اشرف خدمات است) بحاجی محمد خان مقرر فرموده اصلاح مزاج او فرمودند - اما از انجا (که او از تنگ دوسلگی بدمصیت شجاعت و مغرور اعتبار شده بود) اندیشههای نادرست ادرا همواره در زندان غم میداشت - و پیوسته ناسپاهی کرده خواهشهای دور از کار (که کار مستدان است) بظهور می آورد - و حضرت جهانبانی از عاوت همت و فراخی حوصله (که جهان بیکران بود) میگذرانیدند - چه نیت خیر آن فرمانده کامکار آن بود که نهال وجود انسان را (که دمت پرورده صنع بزدانی و نهال برومند چارچمن تقدیر است) بهر لغزش از پای ندوان افکند - علی الخصوص کسیکه در میان ایران بغرور عقل یا فراوانی شجاعت یا اعتبار دیگر از صفات کمال و صنائع شریفه امتیاز داشته باشد - اما آن بدگوهر بیدولت از قیره بخنی و بیخردی این را زبونی افگشته از اسباب مزید جانوی خود میساخت - و آنحضرت همواره انماض نظر فرموده مشمول عنایت و التفات میداشتند *

و بالجملة دران ایام معادلت فرجام پیوسته ابواب داد و دهش و امباب لطف و تهر (که سر رشته نظام عالم و عالمیان بآن مربوط و منوط است) گشاده و جمعیت بخشش پراگندگیهای زمانه بوده هر روز آرای فرماندهی و فرمانروایی بودند - میرزا کامران بعد از شکست از موضع اشترکرام

اما خاطر قدسی مظاهر از رهگذر آن گوهر تاج شهریار و الکیل تارک تاجدار یعنی حضرت شاهنشاهی بقیامت نگران بود - که جمیع اقدس رسالیده بودند که این نوبت میرزا کامران آن والا تدر برافشیده را همراه آورده است - بر باطن اقدس را از توزع و تفرق به هیچ گونه تعالی نمیدشد تا آنکه حسن آخته آن گداز گشتن اقبال و مرد چمن - لطافت را بنظر اقدس درآورد - مقدم آن دور دیده را مقدمه سعادت و اقبال دانسته بر خلاصت حال و حصول آمال سجدات شکر بجای آوردند و از غایت شوق ب اختیار آن نور پرورد الهی را در بر گرفتند - و بعد از ادای آداب شکرگزاری بصدقات و خیرات (که شکر عملی است) امداد فرمودند - و دلهای غربا و فقرا و ارامل و ایقام را بفیض احسان و انعام بدست آوردند - و عریک از بندهای جانسپار را (چه از رهگذر کامیابی دیدار آن قره العین خلافت - و چه بعنوان جلدوری نیکو خدمتیا) بفققات خسروانه پایگاه امتیاز بلند ساختند - و بزرگان مقدس حضرت جهانبانی گذشت که بعد ازین در هیچ یورش ازین نوازه چمن خلافت جدائی نگرفتند - که در قدیم سعادت اثر او هزاران دولت و میمنت مطوی است و درین یورش این فتح ارجمند را از میامین قدیم این گوهر والا میدادیم - و مقارن این حال مسرت طراز و شذر صدوق بار ب حاربان در جنگ گاه بدید آمد - حضرت فرمودند که هر کس آلتجا میگردد آلتجا ما همین دو شمر باشد - پس خود بدولت متوجه شده مهار را گرفته فرمودند که شمران را بکشاند - و بارگشایند - و بدینند - که درین صدوقها چیست - از اتفاقات حسنه آنکه کتب خاصه بادشاهی (که در جنگ قیچاق از دست رفته بود) بتمام و کمال درین چند صدوق بود - دیباچه هزاران شادمانی شد - و خواجه قاسم میر بیوتات (که امروزند آتش فتنه بود) در اشتغال نایب این قتال بآتش اعمال خود سوخته موجب تسکین سورت شور و شر گردید - و دران روز بفتح و فیروزی در باغ چار بکاران مجلس آرای عیش و عشرت بودند •

چون (به میامین توفیقات ایندی ابواب نصرت گشوده گشت - و شورانگیزان فتنه اندوز سزا یافتند) بساعت خجسته روز دیگر کابل مهبط برکات قدیم گرامی و مورد سعادت جاردانی شد - اول در ارک کابل نزول سعادت اتفاق افتاد - و محذرات تنوع عصمت سعادت حضور در یافتند شاد کامیها بظهور رسانیدند - و بعد ازان بطریق معناد آرتنه باغ را بقدم میمنت بخش طراوت بخشیده در انجا بصرا نجام ولایت و رعایت رعیت و مراعات نیکو خدمتان بکمال و برانداختن منافقان دورویه اهتمام فرمودند - دیندار بیگ و حیدر دوست و مغل فانی و مسیت علی تورچی را (که بکرات

و قلب و مقدمه) توجه نموده سامان شایسته فرمودند - قول عساکر و الا بوجود مقدس پادشاهی
 مجد و جلال یافت - و برافکار باهندام میرزا سلیمان رونق پذیرفت - و جوانان بحسن اتفاق
 میرزا همدال صورت گرفت - و هراول بشجاعت و دلوری میرزا ابراهیم منظم شد - و التمش
 بتدریج حاجی محمد خان و جمعی دیگر از بهادران کار آزمای مستحکم گشت - و از انجانب قلب
 میرزا کامران بود - و میمنه میرزا عسکری - و میسر آن سلطان - و هراول قراچه خان - افواج طرفین
 بر مثال در کوه آهنین در جانش آمده نزدیک هم شدند - مهتر صباکه و جمعی از ملازمان
 اخلاص انصاف (که بصورت بعد از قضیه قبیاق همراهی میرزا اختیار کرده بودند) جلوریز
 یکسر رانده داخل لشکر ظفر نظام شدند - و نزدیک جوی موری آن میرزا ابراهیم از فرط دلوری
 پیشدستی نمود - بعد از آن سایر افواج قاهره متعاقب درآمدند - و میاهدیان جان سپار از جانبین
 در آویخته بمحملهای مرد آزمائی مرگم کارزار شدند - درین اثنا هر قراچه تراخت بریده پیش رخس
 جهان نورد آوردند - و همدال را از شرارت آن منافق نذره انگیز نجات بخشیدند - حکم عالی شد
 که هر شوریده این حرام نمک را از دروازه آهنین کابل بیابازند - که موجب عبرت خود سران
 نفاق پیشه گردد - و آنچه او بزبان خود فال زده بود (که بر ما حاکم و کابل) آن قول بعمل در آید
 و از ثقات چنین مسموم شده که سخدر از مخاذیل میرزائی این نذره اندوز را گرفته میخواست
 (که جهت عذر تقصیرات پیش حضرت جهانبائی آورد) که قنبر علی ساری (که از ملازمان
 میرزا همدال بود - و در قندهار قراچه برادر او را کشته بود) از عقب میروند - و طایفه او را برداشته
 شمشیر بر فرق او میزنند - و می شکند - و سر او را بریده بملازمت می آرد •

درین عرصه داروگیر و مصاف زد و برد (که اولیای دولت آخرین کار دانسته بجانبازی
 کمر همت بسته بودند) میرزا کامران قایم مقاومت نیاروده رو بفرار نهاد - و از کتل بادشچ
 بجانب افغانستان اداره شد - لشکر نصرت قرین دمت بقاراج نهاده اموال و اسباب فراوان بدست آورد
 و اعدای دولت اسیر کند مطوت و قتل نیغ قهرمان گشتند - و جمعی (نقاب عرق خجالت
 بر روی فرو رفته - و اشک ندامت را شفیع خود ساخته) بهزاران ملامت در زمره اولیای دولت
 انسلک یافتند - و میرزا عسکری بدست بهادران عسکر انبال انداد - و چنین نتیجه (که مقدمه
 فتوحات بی اندازه تواندهد) بتائید کارساز از بود غیب روی نمود - و سرمایه هزار گونه شادمانی شد

چون موكب عالي نرديك اسدركرام رسيد ميرزا كامران بدستور معهود از نا معامله نهمي
آمدند پيكار گشت . و جمعيت مرانجام داده روی بموكب عالي آورد . چون مسافت اندك ماند
حضرت جهانباني عواطف ذالقه را منظور داشته ميرزا شاه خويش مير بر كه را (كه از اجلة
سادات نرمد بود) پيش ميرزا فرستادند . و نصائح ارجمند (كه گوشواره گوش هوش اهل درات
و اقبال تواند شد) فرمودند . خلاصه اش آنكه همواره طريق مخالفت سپردن و شاهره موافقت گذاشتن
از فرائدي دوراست . حيف باشد كه بر مر كابل اين همه نزاع شود . حقوق قديمه و جديده را
بروي داشته طريق مصالحت و محيل مخالفت پيش گير . و در تسخير هندوستان بدست شده
هره اي گزين . ساد آداب رسالت را بواجبي ادا نموده صلح و صلح را قرار داد . اما بشرط آنكه
(چنانچه مدعا را با حقارت تعاقب دارد) كابل پس مذكوري باشد . بدين شرط و عهد در ملازمت بوده
مذوقه تسخير هندوستان ميگردم . چون آنحضرت در مقام اقامت و عطفوت بودند فرستاده را
مرزبان دوم پهلواني مولانا عبداللهي صدر مرزبان پناه دادند كه (اگر درستي و راستي را آفتاب
مستقيم است . و مساوي كه راه يكديگر ميدي) حديثه رفقه خود را در حباله ازدواج گوهر پنداري
خداوت (يعني حضرت - الهه الهي) دراز . تا كابل را بآنها عذابت فرمائيم . و ما و تو از روی وفاء
و اتفاق ظلمت زدای . و ان انظير هندوستان شويم . و آن مدلك را (كه معالي شورو آفات شده)
مقام امن و امن سازيم . هم كال در معني از ما و تو باشد و هم هندوستان . ميرزا درخواست
كه پذيراي نصيب هوش افزاي گشته مواعظ درات افزاي پادشاهي را بگوش جان جاي دهد
ليكن چراچه فراغت (كه مدار كار و بار ميرزا بود) قبول نداد . و گفت سر ما و كابل .

الفصل درين روز چون شكريندز مقابل ميرزا بود (كه بآزار و مايان اختر شناس مواجهه
اين جنگ درين خون را بدست خود شكست دادن است) ميرزا بنظايف الحيدل جنگ را بروز ديگر
مي افداخت . و اشكر و دروي مند خواهان جنگ بود . ليكن حاجي محمد خان نمي خواست
حضرت جهانباني سراءات خستار و نموده در جنگ نوقت داشتند . و در انخواهان حسابدان همت
در نصرت پناه همه آرائي نبرد را معي مي نمودند . درين اثنا خواجه عبدالصمد و جمعه ديگر
(كه در جانب قميپاق از ملازمت دور افتاده بودند) فرصت را غنيمت دانسته بشرف ملازمت
پيوستند . و تذبذب و برهم خوردگي اشكر مخالف را بموقع عرض رسانيدند . فيم از روز گذشته بود
كه قدم رفوق در رناب عزيمت آورده نموده مغلوب و ترقيب آناي جنگ (از ميدانه و ميسره

و دشمن همه متحد القوی و متفق الکلام بودند) بجهت خجستگی ذات و میمنت قدم یا بجهت مزید احتیاط و مصدقیت دیگر همواره لشکر گرفت - و ندانست که ایزد جان بخش جهان آمیزین خجستگیهای کوان را (که در ذات اقدس ربیعت پیروده) برکت او بدوستان عاید است نه بدشمنان - که او را از توئیها چه فروغ - چون کلام طفیلی بانجام رسید سلسله مقصود جنبانیدن و بقیه جوانمردستان حضرت جهانبانی را بر شرف اجمال کشیدن ناگزیر است •

معازرت موكب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی از بدخشان و محاربه با سیرزاکلران - و قرین قسم نزول اقبال بکابل

چون (به سعادت روز و قس و همت جهاننشا عزم اندراب مخیم مرادفات اقبال حضرت جهانبانی شد - و سواران بدو پیوسته به مدت کونان مقدم وائی آنحضرت را شرف روزگار خود دانستند بملازمت شادمانند چنانچه گزارش یافت) آنحضرت در اندک فرصتی سامان لشکر و مراجع کارزار نموده با احتیاط حق شناس و تکیه نظام بخش از راه کابل هاندروه عزم توجه مبتم فرمودند - چون گروهی از مهابان تیرهزای قرین رکب دولت بودند آنحضرت بجهت انتظام خولطر و اطمان ارباب ظواهر از افسان فطرت فرود آمده بر زمینی طبعیت روزگار بشسته موگندس (که در ظاهر بر همان سلسله صوت معتبر است) در میان آورده در مقام آن شدند که هر گروه را بطریقت مخصوص موگندس دهند - که در یکجائی و یکدلی همراهی نمایند - و فرمودند که (اگر چه نگارنده مورخ خدای اشیاء عالم مانع ایست - و بدید آرند اوضاع اهل و عا در اختیاست و ثبات بر جاده صدق و صدا تو بیقات ازلی - و خاطر منکوت ناظر ما از همه جمع است) لیکن میخواهیم که داهی اهل روزگار (که جز سبب در نظر ندارند) اندک تحقیقت فرایند - و چه را راستی در آئینه احوال ایشان جمال درستی نماید - درین امنا حاجی متدشان کوکی (که نه غرض ادب شناس داشت و نه دل اخلاص گزین) بعرض رسانید - که بطوریکه حکم میشود بدست سوگند میشوند - لیکن آنحضرت هم قسم بان کنند که آنچه (ما در انتخابان از عالم خیر اندیشی صلاح دولت در کاره به بیدیم - و به مرض رسانیم) گوش توجه داشته بعمل در آورند - میرزا همدان که از عالم عقیدت بهره و از ملک معامله فهمی نصیده داشت (گفت حاجی محمد این چه طرز حیثیت گفتن - و کدام قسم حرف زدن است - هرگز خدا مان بمخدومان و بندگان بخداوندان امثال این سخنان گفته اند آنحضرت (که معدن مروت و بحر مروت بودند) فرمودند که همچنان باشد - هر طور (که خاطر حاجی محمد خواهد - و از عالم دولتخواهی بعرض رساند) آنچه از گزینم - بعد از تعین مهابانی عهد و ناکند معاهده مبنای از انجا بدولت و اقبال نهضت فرمودند •

در این محفل جیبه خامه آنحضرت پیش میرزا آورد - میرزا ازین آوردن جیبه اندیشهای تباد
 به نه را بخاطر داد و از بر طایف در جامه نگینید - و از اینجا کوچ کرده کابل را محاصره نمود

قاسم خان براس در ملازمت حضرت شاهنشاهی بوده در استحکام میانی قلعه داری اهتمام نمود
 و هر چند میرزا او را بمواعید کاذبه مدعی نما فریب میداد او حبس المذنب عقیدت و اخلاص
 حضرت جهانبانی را نمی گذاشت - تا آنکه اراجیف جانگاہ را درین میان شهرت داد - و جیبه
 آنحضرت را فرستاد - و بعد بعد و پیمین فادرسست و حروف و حکایات فریب آمیز بازی داده
 قلعه را گرفت - و آن نو باریا چمن کایات و گلستانه بهارستان آفاق یعنی حضرت شاهنشاهی را
 (که بر دامن اقبال روز افزون مشام آمد روزگار را عطر می بخشید - و انوار خلافت ایزدی از مرآت
 ناصیه اقبالش میگذشت) از نامه میدی و کوتاهی می ساخت - اما حمایت ایزدی (که مقارن
 احوال دولت اشغال آنحضرت است) برهم قدیم آن بصورت خرد بمعنی بزرگ را از روی معنی
 در کلف حراست و از روی هوش در پناه عطوفت خود داشته پیوسته نگاهبانی میکرد •

میرزا کمران در دارالملک کابل بوده مشغول انتظام احوال خود و سرانجام لشکر می بود
 و میرزا عسکری را حوی شاهی (که اکنون معادیت انتساب بلقب گرامی حضرت شاهنشاهی
 یافته بجلال آباد مشهور است) جایگزین کرد - این موضعست دلگشا - و بزرگست میان هندوستان
 و ولایت مشتمل بر خوبیهای هند و مبرا از ناخوشیهای ولایت که منعم خان بذاق اقدس منسوب
 ساخته معمور و آلا گردانید - و غزن و آنحدود را بقراچه خان داد - و غورین و آن نواحی
 به یاسین دولت مقرر ساخت - و همچنین مردم خود را جایگزین و علوفه تقسیم نمود - و باولایای دولت
 پادشاهی در مقام گرفت و گیر شد - خواجه سلطان علی دیوان را مقید ساخت - و دست تطاول گشاده
 بزرور و زجر ازین مردم نقد و جنس گرفته در سرانجام بد سرانجامی خود شد - و پیوسته از توجه
 موکب پادشاهی اندیشه مند بوده روزی بقرار و آرام نگذاشت - و مدار مهمات بر قراچه
 و خواجه قاسم میر بیونات ماند - و از راه ظلم و تعدی سامانی (که سر بے سامانیها باشد)
 بهم رسانید - غافل ازینکه •

• درم بزرور سدان زر بزیفت ده • بذای عمر که اند و بام قصر اندای •

فروغ ماه باین حال گذرانید - تا آنکه طغفنه نهضت موکب عالی حضرت جهانبانی از بدخشان
 بصوب کابل بلندی گرفت - میرزا از سیاهی و زمیندار از هزاره و غیر آن فراهم آورده باستعداد
 تمام روان شد - بابا جوجک و ملا شغابی را در کابل گذاشت - و حضرت شاهنشاهی را (که آثار
 معادیت و اقبال از ناصیه درانش بمثابه هویدا بود که در ادراک و اعتداف آن خرد و بزرگ و دوست

و درین مغزل میرزا هندال بدولت ملازمت مریض شده بتقدیم مراجع پیشکش مراد از گشت و آزانها اندراب مخیم مرادفات اقبال شد. میرزا علیحان و میرزا ابراهیم بصعادت کورنش مشرف شده اوزام اخلاص و عقیدت بجای آوردند. چون سخن پایجا رسید بیشتر از آنکه (حضرت جهانبانی مرانجام لشکر فرموده متوجه تخریر کابل شوند) گذارش قلم باحوال میرزا کامران از ابتدای فریب تا برآمدن او از کابل (که مقدمه جزای کار است) ناگزیر است. تا تشنه لبان بادیه سخن را از مهمل این نغمه حیرانی حاصل شود.

چون (کارگران قضا و قدر بجهت تعهید مبانی دولت ابد پیوند پادشاهی و تخریب بقبای اصحاب نفاق آنچنان فتنه در لبای کسر و آن طور شادمان در روش غم از ممکن بطون بموقف ظهور آوردند. و حضرت جهانبانی باهضم مخلصان جانسپار متوجه فتحاک و ایمان شدند) میرزا کامران از خروج این امر غریب (که در مخیله او نگذشته بود) در تعجب ماند. و اهل نفاق توپ توپ آمده میدیدند. و آن معامله نادم از آمدن این رزه کاران بیوفا مرگرم و خوشوقت گشته دست جفا بر اهل وفا (که کمال اعتصام بذروه اخلاص پادشاهی داشتند) گشاد. و در همان محل محاربه بابا سعید قراچه در اوجت را زخمی پیش میرزا آورد. و میرزا نیک پیش آمده از حقیقت حال و خامت سالی او پرید. جواب داد که بابا سعید نادانسته زخمی بمن رسانده آخر بتفقدات ناپایدار آن مکار بیوفا را تسلی داد. بعد ازان حسین قلی سلطان مهردار را (که از مخلصان فدائی بود) بابا دولت یعارل و جمع گرفته آوردند. و آن حق ناشناس چنین مخلص درگاه را بدست خود شمشیر زد. و فرمود تا در حضور او پاره پاره کردند. و آن سرمایه دار کنجینه اخلاص در راه ولای نعمت خود جای رفتنی و حیات عدنی را بنقد وفا مبیع نمود. و تا ابد باین سعادت سرمد بزم آرای مخلصان عقیدت منش گشت. و تاخجی بیگ را (که از امرای معنیر چغتای در گروه اهل حقیقت معدود بود) آوردند. بے ملاحظه او را نیز به تیغ گذرانید. بعد ازان بیگ بابای کولابی آمده حقیقت زخمی شدن حضرت تقریر کرد. میرزا از تنگدلی شکفته شده باحمین دولت و متمدن گونه و جمع را بتعانب تعیین کرد. و قاسم حسین سلطان (که داد حرام نمکی و کور دلی دران روز داده بود) از ترس و دم (که مذاقان نادرست را دامگیر است) پناه بدامن کوه برده استقامت. و از سراحیمکی نه روی رتن داشت. و نه رای گریختن. حسن صدر و جمع را فرستاده بدلاسا رمواسا آوردند. و میرزا از جنگ گاه کوچ کرده بچاریکاران فرود آمد.

درین راه بمد از سه روز کلاستمران ابحاق تولکچی و سانقاجی (که در آنحدر در وطن داشتند)
از اسب و گوسفند و آنچه مقدور اینها بود پیشکش آوردند - و در چنین وقت خدمت شایسته
بنقدیم رسانیدند - و شب در نزدیکی بیت آن مردم منزل اتفاق افتاد - و چون صباح آن بدولت موارشدند
خبر رسیدن کاربان عظیم بحرکردگی میر سیدعلی سبزواری رسید - سوداگران عراق و خرامان از اسب
و احباب فرادان همراه داشته بهزم میر هندوستان کمر اهتمام بسته بودند - آخرهای روز
عمدهای کاروان بمحادثه نقیض رکاب دولت سرامراز شدند - ورود این روز غیبی مقدمه فتوحات
آسمانی شد - و سوداگران هرشفه عافیت بین معاشرت و امداد این چنین والا حضرت را سرمایه
سعادت روزگار خود شناخته همه احباب را پیشکش نمودند - و آنحضرت این را از تائیدات ازلی
داشته بعضی از احباب و اشیا را بقیمت ده چهل و ده پنجاه مقرر فرموده گرفتند - و بجمع
ملازمان رکاب دولت و مقریان بهاط قریب تمت کردند - و بخش هرکدام از میرزایان بدخشان را
نیز جدا فرمودند - و دهمه را بهمان جماعه واگذار نمودند که بطور خود هر جا که خواهند بفروشند
روز دیگر که بود مورد موکب انبال شد - طاهر محمد میر میرخرد آنجا بود - قدوم گرمی را
فعمت عظمی شادمانه بخدمت شتافت - اما از خدمت (که داشت) یا از سامانی (که نداشت)
در آداب ضیافت عرق شرمندگی را از چهره عبودیت پال نتوانست کرد - و از آنجا شب در میان
کنار آب بنگی نزول دولت فرمودند - و در آن منزل از آن طرف آب شخصی فریاد کرده آواز برداشت
که ای کاررایان در میان شما هیچ خبر پادشاه است - چون این آواز بسمع مقدس رسید فرمودند
که هیچ از ما خبر مگوئید - و ازو پویدید که توجه کسی - و فرماد که کیمنی - و در میان شما از پادشاه
چه خبر است - او جواب داد که من فرستاده نظری سال الگم - که بجهت تحقیق خبر پادشاه
فرستاده - و در میان ما این خبر شهرت دارد که پادشاه زخمی از معرکه برآمده - دیگر کسی
ایشان را ندید - مردم میرزا کامران جلیقه خاضه پادشاهی (که در آن روز پوشیده بودند) یافته پیش
میرزا برده اند - میرزا ازین واقعه خرمیها کرده - و بزمنها آراسته - حضرت او را بحضور اشرف طلب داشته
فرمودند که مرا می شناسی - بعرض رسانید که فرایزدی پوشیده نمی ماند - گفتند برو - و بنظری
خبر خوش برسان - و بگو که مصدق و آماده باشد - که وقت مراجعت در ملازمت حاضر بوده
خدمت هندیده بنقدیم رساند - و روز دیگر از پایاب عبور فرموده در موضع ادبی خنجان فرود آمدند

جذبه را از بلای والی خود فرود آورده بمعدل خان سپردند - از از ماده لرحی جدید خاصه را انداخت
روز دیگر بمهاره از ملازمان درگاه بدرامه ملازمت امتحان یافتند - روزی شاه پداغ خان و توکلی توچین
و سبزون قاضی را (که مجموع آن ده نفر بودند) بچندای و خبرگیری کابل رویه فرستادند
و نیز از توکلی توچین هیچ یک برنگشت - و او دران روز بازار امتحان مشمول عنایت گشته بمنصب
قورایلی سرافراز شد - و جمعی از معذبران را طلبداخته کلکش فرمودند - حاجی محمد خان
(که غزنین جایگیر ار بود - و نفاق را اخته تر از دیگران در کانون دل میداشت) رفتن قندهار صلاح دید
و پایه قبول نیابت - و گروهی از درست بینان رفتن بدخشان و میرزا سلیمان و میرزا هندال
و میرزا ابراهیم را همراه گرفتن و سرانجام اهدا نموده توجه کابل را مصلحت دانستند - و طبایفه
از بهادران چاندپار فراخور برداری و قوت جماعت سخن کردند - که امروز میرزا کامران از باد دود آمیز
نفاق کوته اندیشان ننگ حوصله محبت و مدحش غفلت است - و مساعدت یافتهای بازگاه جانسپاری
و فدائیان عمره حقیقت گذاری در قدم حضرت هستیم - دیگر کدام روز بکار می آئیم - ایقی دولت
آنکه همه یکدل و یکجهت شده در رکاب نصرت منوجه دارالملک کابل شویم - امید واثق که به رفتن
بدخشان مهم میرزا کامران ساخته و پرداخته آید - چون (فریب و نفاق جمعی کثیر از تربیت یافتگان
درگاه بتازگی معلوم شده بود) اعتماد برین رای نفرموده حزم و احتیاط در پورش بدخشان
صلاح وقت دانسته از راه یکه اولمک نهضت فرمودند - حاجی محمد شاه محمد برادر خود را
با مردم خود در چنوب وقت رخصت گرفته بغزنین فرستاد - آنحضرت بدمت مقدس خود منصور
سلامتی خود آنحضرت شاهنشاهی نوشته بار سپردند - که بهر وضعی که تواند رساند - و بزبانی
نیز پیغامهای فتح و نصرت و مواعید وصول موکب عالی دادند - و حکم فرمودند که زودتر خود را
بغزنین رساند - و تا هنگام مراجعت ما (که انشاءالله تعالی بزودی میسر خواهد شد) در نگاهداشت
غزنین مساعی جدیدله نماید - هرچند (مخلصان صادق بعرض اقدس رسانیدند که اهل نفاق را
از خود در چنوب وقت جدا ساختن عنان اعمال نفاق بدمت این بختاران سپردن است - و صلاح
کار بدخواهان مفید بعمل آوردن - و همه بکلیه و مریخ معروض داشتند که او برادر خود را پیش
میرزا کامران میفرستد - و خود میخواهد که جاجوس درخانه و فریب ده ساده لوحان عقیدت شود)
آنحضرت برین مقدمات گوش نهاده رخصت شاه محمد فرمودند - و روز دیگر بجانب کمهر
عمان عزیمت معطوف داشتند - اکثر مردم به حقیقت از ملازمت گرامی جدا شدند - و جمعی (که
نگاهبان حنود اخلاص و حافظ ناموس حقیقت بودند) در ملازمت گرامی بوده کمرب خدمت
همیز درست بر میان وفاداری بستند .

که هم در سر این کار رفت - دیگر میرزا قلی رخش زخمی را در میدان کارزار چنان جوان داد که دمار از روزگار آن زمره بیدارست برآورده در ازدهام کفالش و هجوم کُشانش زخمی از اسب جدا شد پهرش دوم محمد لورا بکام دشمن نتوانست دهد - بنصرتش درید - و در هدایت پدر کار غنیمت او را تمام ساخت - و آن مقدار نرد و چپقش نمود که خود هم مضمحل و متلاشی گشت - و حضرت جهانبانی بر بلندی برآمده انداز کارهای موانع و مخالف می نمودند - تا آنکه از طرز کشتن ملازمان درگاه روان غنیمت ایمان نوپ بچالش سبب حقیقت مکر و فریب آن سیه بخنان نبرد روزگار معلوم آن قدسی مفات شد - شجاعت ذاتی و بحالت فطری در جوش آمد - منان جان منان از هر قهر و غلبه غضب فرا گرفته خود بغوج مخالف ناخند - و فوج دشمن از هیبت و شجاعت آن پادشاه والا شکوه متفرق شد - از گوشه نبرده بر اسب خامه رحید - و بیک بابایی کولابی دانسته پا ندانسته از عقب آمده مشیر انداخت - آنحضرت برگشته نظر قهر بر و انداختند - و بهمان نگاه تهنیت از پا خطا شد - و سهر سکاکی (که بفرحت خان مشهور است) آمده آن بیدار را گریزند مورز انجات اسب ابله (که سوار بود) بنظر اقدس در آورد - آنحضرت بران رخش معادت سوار شدند و اسب خود را بهیروز انجات عنایت فرمودند - درین اثنا عبدالوهاب (که از یاران معتبر بود) آمده شرح پیوستن آسرا بهیروز کامران معروض داشته جلو خامه را گرفت - که چه وقت تاخن امت از ازل چنین آمده که گاه دایر مراد از زلال آمال مامال است - و گاه از گردش چرخ دولابی تپه گشته روی بزر شدن دارد •

آری تهنیت ازای (که مظاهر سلسله درویشی و پادشاهی - و مرتب دایره سفیدی و سیاهی ست) بستگیها را کلید کشادگیها داشته - و در بلندیها را نتیجه امتدادگیها کرده است - تا در ظلمات سرای شبهای تاریک نگذرانند قدر جهان امروزی خورعید عالمتاب ندانند - و تالاب تشنگی سراب فیاضی طلب نگردند بصبرایی چشمه مقصود نرسند - مصداق این حال و منطوق این مقال واقعه ایست که درین روز حاضری احوال سلامت نال حضرت جهانبانی شد - و آنحضرت بجانب شجاک و بامیان (که جمع کثیر از امرای اخلاص مرشد را دران صوب فرستاده بودند) متوجه شدند - و عبدالوهاب و فرحت خان و محمد امین و سیدل خان و چنده دیگر ملازم رکاب نصرت اعتصام بودند - بمحمد امین و عبدالوهاب حکم شد که چنداوی کرده می آمده باشند - و بواسطه ضعف بیماری نرد و احیب زخم

در حق مردم بجز رحمتی راه نمیدادند (تدبیر این حرام نمکین شوربخت هر مواب پنداشته حاجی محمد خان کوکی و مدیر برگه و میرزا حسن خان و بهادر خان و خواجه جلال الدین محمود و چاپچی بابک و محمد خان بیگ ترکمان و شیخ بهلول و حیدر قاسم کوهر و شاه قلی نارنجی را بصوب قفقاز و بامیان فرستادند - و منعم خان و جمعی کثیر از ملازمان عتبه اخلاص را همراه مال اولنگ تعیین فرمودند - و قراچه و مصاحب و قاسم حمین سلطان و جمعی (که در ملازمت اقدس مانده بودند) روزنامه انجمن اقبال قرین پادشاهی را نوشته روز بروز بمیرزا کامران میفرستادند و پیوسته با میرزا نیک فریب و نسون بعرض حضرت جهانبانی میفرستادند که میرزا را درین مرتبه جز نیت خدمتگاری امری دیگر مصمم نمیدانست .

چون [از اهل اخلاص در ملازمت کمتر ماندند - و هنگام اهل نفاق (که در لباس عقیدت حایل برداز بودند) گرم شد] میرزا کامران (که از شکوه پادشاهی و فرارانی لشکر در تبعید حیرت مرگردان بوده نه راه ترک خدمت ، نه روی ادراک ملازمت داشت) از نفاق این گروه بے شکوه آگاه گشته بدلائل منافقان از راه ضحاک و بامیان بجانب دره قیچاق (که از توابع غوربند است) توجه نمود - بامین دولت و مقدم کوکه و باباصعید را هراول ساخت - و خود قول شد - و مجموع مردم خود را در توپا کرده روان شد - نیم روزی بود که یکی از رعایای آنحدود از آمدن میرزا کامران و بداندیشی او بمسامع جلال رحانید - قراچه (که سرنقده بداندیشان بود) بعرض رسانید که بر حرف و حکایت اصناف این مردم گوس داشتن و بر اراجیف دل نهادن موجب تفرق خاطر و باعث توهم انجمن است میشود - اگر بموجب این خبر قصد جنگ و استعداد پیکار نموده شود هرائیذه چون این خبر بمیرزا کامران رسد از داعیه ملازمت متقاعد خواهد شد - درین حرف و حکایت خبر آمدن میرزا و قصد نادرست او بتوانرو توالی رسید - سبحان الله هنوز نفاق و تدبیر این منافقان تاریکدرون هر مراتب باطن بر تو اشراق نیفتاده - و در خاطر اقدس جز گمان نیک امری دیگر خاطر نکرده - نا آندک آمدن مخالف بعزم مخالفت مشخص و مقرر شد - حکم عالی شرف نفاذ یافت که جمعی (که همراه اند) سوار شوند - و خود بدورات پای همت در رکاب جلالت نهادند در اندک فرصت معرکه قتال گرم شد - پیر محمد آخته (که از فدائیان درگاه بود) و محمد خان جلاپور و جمعی دیگر از یگمهای جانبچار پیشتروان شدند - و پیر محمد آخته (که تشنه جگر زلال جانبچاری بود) قدم در دایره دار و گیر آورده چندان در جان ستانی اعدا تیغ پیکار را آب داد

چشمداشت آن دارند) اما مغلوب خوی نباه خود گشته این چنین نرد فعل بازی و بیوفائی با چنین ماحیه پاکیزه می یازند . عجب و صدهزار عجب این چه تیره دل بی مت - و این چه خیره رانی . انگیزم که جانل خودیها و شرائب بزرگیهای این ذات قدسی را در نمی یابند مدامله همی رسمی دهند . آنچه از ملازمان خود توقع دارند بآن مقدار احسان (خودها) که مورد چندین الطاف و عنایات اند . که یکی از آنها تمام عمر برای حق گذاری کافی ست) با صاحب ودایی نعمت بر خلاف آن سلوک میکنند . و از بے فکری و بدرائی در برابر چنین پدش می آیند آرسه کیمکه (بمخالفت و هرات مرشته شد) ظهور امثال این امور ازو چه بعید - و کور مادر زاد را از بر تو خورشید چه طرب - چشم اخلاص این قوم بعل نفاق بے نور شده - و هیئت محبت این فرقه بورم غرور ننگ گشته - حقوق نعمتهای صاحب را کجا توانند شناخت - و قدر احسانهای دایی نعمت را کی توانند ادراک کرد - چه جای شکر آن نعمای نامتناهی - نومی نفس اماره این خود کامان ده آنهمان خود رای ست که بزور بزرگی سرزنش انجام ادرا توان کشید - یا بنیروی مر پنجه نصیحت عنان او را توان تاب داد •

بارسه بمقتضای سرنوشت آسمانی از کابل کوچ فرموده قرا باغ را محط موکب مقدس ساختند و از آنجا بچریکاران و از آنجا بآب باران نهضت فرمودند . اتفاقاً درین منزل جوی آبه بود حضرت سواره اسب راندند - و جمع از ملازمان (که در نواحی بودند) از ملاحظه نیک و بد زمین باطراف رفته سالک محالک خوبشتن داری گشتند - آنحضرت را این روش ناخوش پند نیامد بهجت سرزنش این فرقه تفرقه آئین شرح اخلاص جانبازان فدائی شاه اسمعیل صفوی (که خود را از فراز کوه آسمان ارتفاع بگرفتند) بر نشیب زمین انداخته بخاک برابر شدند و بخی نیکنامی و جان سپاری بلند ساخته معمار اساس حقیقت گشتند) بر زبان اقدس راندند گمان صالح آنحضرت در حق بدنگان خود دران مرتبه - و فکرهای کوتاه خوبشتن داری تیره روزگاران باین درجه - القمه قراچه قرائت و مصاحب منائق و گروه دیگر (که شعله امروز شراره شرارت بودند) بواسطه و بے واسطه بموقف عرض رسانیدند که معامله کوه درمیان است - و شعاب جبال متعدد - میرزا بامعذودے خواهد بود - دلخواهان جان سپار را براههای مختلف تعبیر باید کرد که میرزا از راه بدر فرود - و همگی خیال این بدانندیشان آنکه سپاه فراهم آمده را پراکنده سازند تا کار میرزا کامران سرانجام پذیرد - حضرت جهانبانی (که از لطافت سیرت و همی تربیت

نهیضت موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت‌آشیا نی از کابل و محاربه بمیرزا کامران - و دیگر وقائع عبرت افزای

چون آمدن میرزا کامران بمعدن کابل نزدیک شد جمع از درلخواهان دور بین بموقف مرض رساندند که پاک مدرنی و نیک ثمنی را حجت و نهایت می باشد - هرگاه مکر و تزویر و غدر و تشویر این حق ناشناس چندی مرتبه بتجربه پیوسته لایق دولت و موافق حزم آنست که دیگر ضربی احتیاط از دست نداده حتم شود که سرپرده اقبال بپروان زنند - ولوی نصرت بر دفع اهل غدر برانرازند - و چاه نصرت قرین استعداد بر اهل نماید - هرگاه اندیشه این کار کرده شود از نادر و فریب ابدی خواهد بود - اگر (فی الواقع میرزا از کردارهای نامواب خود پشیمان شده راه یکجتهی پیش گیرد - و بمقتضای احوال اعتماد یابد) هرائینه بغفون عواطف پادشاهی اختصاص خواهد یافت - و اگر (درین مرتبه نیز همان حودی فامد در دماغ غرور او منتهی است) ازین طرف مراتب احتیاط مرعی شده باشد - آنحضرت را از اجتماع این ذلالت سلطنت احاس عزیمت نهیضت عالی بجانب غریبند (که راه آمدن میرزا بود) مصمم گشت - و در اواسط (۹۵۷) نهیضت و پنجاه و هفت هلالی از کابل رایت عزیمت انراخته متوجه آنصوب صواب گشتند - و آن والا گوهر گرامی محضر معلی حضرت شاهنشاهی را از فرط مهربانی در کابل صدر نشین هفت اردنگ راحت و مسکن گزین چار بالش عافیت ساختند - و محل و عقد کابل بمحمد قاسم خان برلاس مفوض فرمودند - و قراچه خان و مصاحب بیگ و جمعی دیگر از تیره درویشان روشن برون (که پیوسته انگیزان شورش و آشوب پیش نهاد همت فتنه مرشت ایشان بود) خوش دل شده مقدمات حق ناشناسی نوشته میرزا کامران را بآبدن کابل بجدتر ساختند - که ما با جمعی کذیر آمده می بینیم و مردم یکجته پادشاهی را باندشهای نامواب جدا خواهیم ساخت - و بآمانی ملک کابل بدست خواهد آمد .

بوالعجب کاریست که از کمال ناانصافی آنچه از اقربان و همسران بخود روا نمیدارند (از عهد شکنی و بداددیشی و نادرستی) همه آنرا بے محابا بصاحب و لای عهد خود بعمل می آرند و چشم نابینای خود را بر تبیح آن نمیگشایند - بلکه آن قبائح را از محضات می شمارند - و از تدبیرات و گریزهای خود حساب میکنند - هر چند (اخلاص و درست معاملگی را فهمیده اند - و از نوکران خود

از ایشان کمک خواست - و جمعی کثیر از اوزبکيه بکمک او آمده شریک محاصره شدند . میرزا همدان بجهت اختلال و باری دانی مخالفان (که در معنی رهنمونی بشاهراه مقصود است) تدبیریه پسنیدیده انگیزخت - و خطیه از جانب میرزا کامران بجانب خود نوشت مقتبل بر تجدید عهد اتفاق و فریب دانی اوزبکيه - و برریش بخنده کاران آن فریب نامه را بقاصده داد که عمداً خود را بدست اوزبکيه رسانخت - بعد از کوشش واصل (چون خط ظاهر شد - و از مضمون آن بطور پیوسته که ایشان بهم اتفاق نموده اوزبکيه را هذب تیر بلا و احیر کنند ابتلا خواهند ساخت) اوزبکيه از مطالعه آن برهم خورده محاصره را گذاشتند - و بولایت خود مراجعت نمودند - و کار قلعه ناساخته ماند - و مقارن این حال خبر رسید که چاکر بیگ کولاب را محاصره دارد - و میرزا عسکری شکست خورده در قلعه درآمده است - و میرزا سلیمان باسحق سلطان بزم شده قلعه ظفر را در تصرف خود آورده - و اسحق سلطان را (که باز متفق شده بود) متقاعد ساخته - میرزا کامران ازین اخبار سرامیده شد - و از کار فندوز ناامید گشته باین دولت و بابوس را با جمعی بر سر میرزا سلیمان فرستاد - و خود بخود کولاب شناخت - چاکر بیگ خود را بکذاره کشید - میرزا عسکری برآمده میرزا کامران را دید - و میرزا مومنی الیه را همراه گرفته متوجه دفع میرزا سلیمان شد و نزدیک رستاق فرود آمده بود که جمعی کثیر از اوزبکيه (که بسرداری سعید بیگ بیدتراری آمده بودند) گذرانها برآردی میرزا افتاد - و تمام آن بتاراج رفت - میرزا کامران و میرزا عسکری و میرزا عبدالله مغل با معدودی بطایقان آمدند - و سعید مذکور بر حقیقت کار آگاه شده اوراق را باعزاز تمام مصحوب معتمدان خود پیش میرزا فرستاد - و از اسباب تاراج یافته معذرت خواست - میرزا همدان و میرزا سلیمان غنیمت دانسته متوجه دفع میرزا کامران شدند - میرزا بودن خود را در بدخشان صلاح ندیده بخیرمت متوجه شد - که از راه ضحاک و بنمیان خود را در میان هزاره کشد - و از آنجا حال کابل بواقعی دانسته آمدن بکابل یا رفتن بخود دیگر قرار دهد - و چون امرای نفاق پیشه حضرت جهانبانی پیوسته میرزا را تحریض آمدن کابل میکردند (از فرط فریب و فسون ایلیچیان را بدرگاه حضرت جهانبانی فرستاده معرض داشت که مقصود من از آمدن آنست که از گذشته عذر خراهم - و خدمت آنحضرت را از مرگیم - امید که تقصیرات و جرائم من بالطاف پادشاهی بمغور مقرون گردد .

• باز آمدم که سجده آن خاک پا کنم • گر طاعتی قضا شده باشد ادا کنم •

امید که درین مرتبه بوسیله نیکوخدمتی از بار گران شرمندگی نجات یابم - آنحضرت از صفای طینت (منی زر اندرد) او را بعیار زر خالص فرا گرفته (بصدق مقبول) داشتند •

مبدل دادند - و **خواجه جلال الدین محمود** را (که در رسم رعایت پیش حاکم ایران فرستاده بودند)
و **خواجه نجیب** به **میرزا** در **بندهار** توقف نموده بود (فرستادن او را بر طبق کرده باز پس
طلبیدند - و **خواجه عبدالصمد** و **میرزا علی** (که در **فنون** تصویر و نقاشی یگانه آفاق و نادرا
ادوار بودند) مستحب **خواجه سعادت** بساط بوس درآفته مشمول **عواطف** بیکران گشتند
و **خواجه سلطان علی** را (که **بخطاب افضل خانی** اشتهار داشت) از **عهد** مشرفی خزانة بمنصب
وزارت مراد از **ساخنة دیوان** خرج گردانیدند - و دیوانی جمع **بخواجه میرزا بیگ** قرار یافت .

و حال **میرزا کامران** آنکه (چون حضرت **جهانبانی** از **فرط شفقت و عطوفت** ذاتی
تقصیرات عظیمه **میرزا کامران** بخشیده کولاب را باز مرحمت فرمودند - و چاکر **بیگ** کولابی
ولد **سلطان** و **پس بیگ** را همراه **میرزا** **ساخنة رایت** توجه بجانب **کابل** برافراشتند) فرصت نگذشته بود
که **میرزا** **چاکر بیگ** بدستور نموده او را از **انجا** **اخراج** کرد - و آنچنان بخشش والا را بر طبق **نهیان**
نهاد اندیشه های **تدا** بخود راه داده متردد فرصت بود - در **هنگامیکه** (حضرت **جهانبانی** در **کابل**
عدالت برپای بودند) همیشه **بوعدهای** **دروغ** آمدن خود را **معروض** میداشت - و آنحضرت
از **صفای طوبیت و ذبک گزاری** (که **شیمه** **کریمه** **بزرگ** **نهادان** **امت**) سخنان **ناراست** او را **راحت** انگاشته
متوجه **بالغ** شدند - **میرزا** این فرصت را **غذیمت** **همرده** **اراده** رفتن **کابل** باز **بخاطر** **غدار** **خود**
مهمتم **ساخت** - و **اندیشه** **بغی** و **فد** (که **مختر** **طیبت** **او** **بود**) **نزدیک** **بظهور** **رسید** - و **بتحریر** **یک**
سلسله **مکر** **لو** **آمرای** **تنگ** **مایه** **اخلاص** و **تنگ** **حوسله** **ارادت** **دران** **یورش** (چنانچه **گزارش** **یافت**)
انواع **نفاق** **بمعل** **آوردند** - و (چون آنحضرت **مراجعت** **نموده** **ظلم** **عدالت** **بر** **دارالملک** **کابل** **افداختند**)
میرزا کامران **میرزا** **اعضای** **را** **در** **کولاب** **گذاشته** **متوجه** **تعال** **میرزا** **سلیمان** **شد** - **میرزا** **سلیمان** **بر** **جنگ**
از **طایقان** **بقلمه** **ظفر** **شاهت** - **میرزا** **کامران** **بابوس** **بیگ** **را** **طایقان** **میدر** **خود** **متوجه** **قلمه** **ظفر** **شد**
میرزا **سلیمان** **در** **میرزا** **ابراهیم** **جنگ** **را** **مصلحت** **وقت** **ندیده** **اسحق** **سلطان** **را** **بقلمه** **ظفر** **گذاشته**
بود **را** **به** **تنگ** **بدخشان** **کشیدند** - و **بموضع** **جرم** **رفته** **منتظر** **بادا** **اش** **الهی** **نشستند** - **میرزا** **کامران**
از **جانب** **میرزا** **سلیمان** **نحوه** **فراغ** **حاصل** **کرده** **متوجه** **تقدوز** **شد** - و **بمیرزا** **هندال** **اول** **از** **راه** **فریب**
درستی **نما** **در** **آمده** **حرف** **بمجهتی** **درمیان** **آورد** - **میرزا** **هندال** **سخنان** **او** **را** **گوش** **نداشته** **بر** **ثبات**
مهد **خود** **ایستاد** - و **میرزا** **کامران** **با** **اعتدال** **تمام** **تقدوز** **را** **محاصره** **کرد** - **میرزا** **هندال** **در** **مراحم** **جنگ**
و **قلمه** **داري** **دقیقه** **نرونگ** **داشت** - و **میرزا** **کامران** (چون **کار** **نخواست** **ماخت**) **باز** **یکه** **متوسل** **گشته**

مصاحب بیگ - شاه بداغ خان - شاه بیگ جلایر - شاه قلی نارنجی - محمد قاسم موجی
 لطف‌الله سهرندی - عبدالوهاب اودجی - یاقی محمد هردانچی - خالدین *

و بعد از مدتی روزی در چهارچشمه اتفاق نزول افتاد - و درین منزل محمد قلی شیخ کمال
 (که برادرِ راحت افتاده بود) خبر موکب معتن یافته ملحق شد - و درین منزل منسوب عطاوت
 بنام نامی حضرت شاهنشاهی و مخدرات تنقی عصمت (که در دارالامان کابل بودند) مرقوم
 حاتم عذایات محبوب بیگ محمد آخذه بیگم روانه مآخذند - و برشید خان حاکم کاشغر (که پیوسته
 ملحقه جناب سعادت و اخلاص بود) مفاد عطاوت ارمال نموده خبر مقدم اشرف را نگاشته بودند
 که برادر بدینیت محمد کامران بمقتضای طبیعت قبح نفاق بر حسن وفاق ترجیح نموده جانب
 محبت و درخواهی را بالذات فرگذاشت - و بسیاری از همراهان را همت یاروی نکرد - لاجرم
 این سفر بخاطرخواه حیاتی درامت میسر نشد - بلکه باعث مزید ملال و کدورت خاطر گردید
 و شکرانه ملازمی کرده نصیحتهای ارجه‌مند (که تسلی بخش خواطر محبت انما تواند شد) دران
 مفاد و قس محبت اندراج یافته بود - و از آنجا شب در میان بغور بند فزول دولت کیده شب دیگر
 بخواجه حیاران وزود اقبال فرمودند - و از آنجا بقرا داغ و از آنجا بمعمره درود سعادت اتفاق افتاد
 و حضرت شاهنشاهی کامیاب استقبال شده درین منزل ادراک ملازمت گرامی فرموده مشمول انظار
 عذایات شدند - و از آنجا بساعت مسعود بچند اقبال حایه گستر دارالملک کابل گشتند - و میرزا
 ملیحان از راه بیدخشان رفت - و میرزا همدال بقندوز شتافت - و معمر خان نیز بهمراهی
 میرزا بقندوز آمد - و امرا همه بی هم بکابل رسیدند - و شاه بداغ خان (که داد جلالت و مردانگی
 داده بود) در قید غلیم افتاد - و میر شریف بخشی و خواجه ناصرالدین عالی مستوفی و میر محمد منشی
 و میر جان بیگ داروغه عمارت و خواجه محمد امین کنگ را نیز همین حال پیش آمد
 و باقی جمیع ملازمان درگاه در حرز سلامت ماندند - و [چون اذالیق و جهم دیگر از اوزبکته
 (که در ابیک بدست افتاده بودند) خلاصی یافته بوطن خویش رفتند - و انواع عواطف و مراحم
 پادشاهی بیان کردند] پیر محمد خان در تعجب مانده مردم پادشاهی را (که پیش او بودند)
 بحلوک آدمیانه روانه دارالملک کابل ساخت - و آنحضرت در مستقر خلافت متمکن گشته
 این مراجعت را از فرط دور بینی عین صلاح دولت دانسته در انتظام مهمات دین و دولت توجه عالی

(۲) در [چند نسخه] اودجی (۳) در [بعضی نسخه] خالیدی (۴) در [بعضی نسخه] شیخ کمال - و در [بعضی]

محمد قلی و شیخ کمال (۵) در [چند نسخه] خان بیگ *

(که بهانسی در آن کز بحسب تقدیر خواهی و خواهی واقع شد - و اتفاقاً رو بکابل داشت)
 معاودت بصرب کابل اشتباه بانست - و رندین میرزا کامران در السنهٔ هوام مشهور شد - مردم
 روی در پرهشانی نهاده سو بحر منتهی شدند - هر چند (حضرت جهانبانی حسین قلی سلطان مهربان
) که از مخصوصان بساط عزت بود (و جمع دیگر از مقربان را بجهت برگردانیدن آن جماعت
 پراشان روزگار تعیین فرمودند) چون تقدیر موافق تدبیر نبود فایده‌مند نیفتاد - و الحق رستم
 مشیت حکیم تدبیر برین صورت پذیرفته بود که سواد اعظم هندوستان از خلل متمکاران و آسیب
 جفا پیشگان محفوظی گراید - و مهبط برنات ذات قدسی گشته تختگاه ابد دستگاه حضرت شاهنشاهی
 ظل الهی گردد - و چندین هزار تخم نیکویی در مزارع بساط غبار و ریاض آمال مخلصان افشاندن آید
 و خلاصهٔ معنی آنکه این جهان آرا این چنین نصرت را در لباس چنین حال (که موجب ازدیاد عبرت
 و خبرت هوشمندان گردد) بظهور آورده احباب حکم و مصالح را سرانجام داد - چه اگر این واقعه
 فاعلام بظهور نیامده در مشاغل تسخیر مادیات و کار بیچارگان هندوستان در تعویق مانده
 و سرانجام این ممالک (که مامن متوجهان هفت اقلیم امت) در حجاب تاخیر افتاده

و بالجملة چون مخالف ازین قضیه نامرضیه آگاهی یافت مهم برهم خوردن خود را انقظام داده
 بدعاقب درآمد - و حضرت جهانبانی بنفس نفیس مبارزتهای شگرت و محاربتهای بزرگ
 (که رمقش کارنامهٔ قتال روزگار را دیباچگی بخشد) بظهور آوردند - و در آن بیشهٔ شیران نبرد
 رخس جهان گرد زرین فام (که تسرا القادرین فام داشت - و آنرا محمد خان حاکم هرات پیشکش
 کرده بود - و آنحضرت بران سوار بودند) بزخم تیر افتاد - و حیدر محمد آخنده امپ خود پیشکش
 آن پیشوای درایت و دین نموده باین خدمت مریبند گشت - و حمایت ایزدی آن صاحب سر بر
 سروری را نگاهبانی فرموده بدامن رسانید - و اکثر همراهان آثار بدنیتي را بچشم خود دیده
 برافتن هست فطرتی و دوز همگی هر طرف پراکنده شدند

تفصیل عمدهای مکتوب عالی رقمزده کلک بیان میگردد - میرزا هندال - میرزا سلیمان
 قراچه خان - حاجی محمد خان - تردی بیگ خان - منعم خان - خضرخواجه سلطان - محمد قلی خان
 جلایر - اسکندر خان - قاسم حسین خان - حیدر محمد آخنده بیگي - عبدالله خان اوزبک
 حسین قلی خان مهربان - محبت علی خان میر خلیفه - سلطان حسین خان - بالنوسلطان

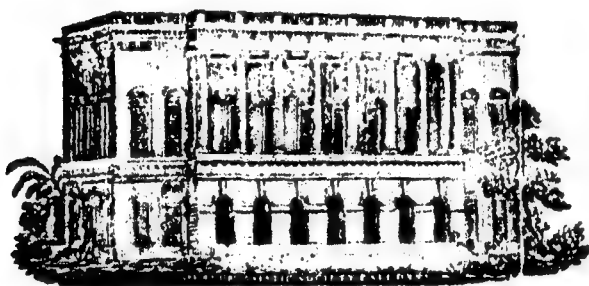
الخاصه روز دیگر اوزبکده هجوم نموده بنمام و کمال آمده جنگ و مصعت پیداشدنی شدند
 عبدالعزیز خان پسر عبید خان قول داده بود - و پسر محمد خان برانغار - و سلطان حصار جرانغار
 و آنحضرت نیز لشکر را جا بجا نصب فرموده قلب را بوجوه اقدس رنعت بخشیدند - و میرزا
 سلیمان را در برانغار - و میرزا هندال را بجرانغار تعیین فرمودند - و قراچه خان و حاجی محمد خان
 و تودی بیگ خان و منعم خان و سلطان حسین بیگ جلایر با برادران در هراول مقرر شدند
 و بعد از نیم روز نسوبه مغرب و آرامشجوی افواج باتمام رسید - و تا شام جنگ عظیم درکار بود
 و جوانان نبرد آزمای عزم و همت پیموده داد دلاری داده هراول مخالف را برداشته راندند
 و از جویبارها گذرانیده در کوچه بند بلخ درآوردند - حضرت جهانبانی بمقتضای طنانت و مدانت
 رای خود خواستند (که تعاقب نموده رایات را از جویبارها گذرانند) رفیقان کوتاه اندیش نفای پید
 در لباس وفاق خلاف مصلحت را در نظر جلو دادند - و دوستان نادان نیز از بی ادراکی تقویت
 آن کوتاه بینان بیدارت کرده رای دشمنان اختیار کردند - و نگذاشتند که از جویبارها بگذرند
 و مخفی نادرست کمه متعانه در میان آورده گاه کمی لشکر خود و بمیاری سپاه مخالف و گاه رن
 میرزا کامران بکابل و اندیشه امیر شدن اهل و عیال سپاهی و گاه انتظار بردن بنقریب میرزا کامران
 و امثال این چیزها را سبب ساخته مراجعت را تحریض می نمودند - و آخر بهزار مجاهده با نفس خود
 باین راضی شدند که بجانب دره کز (که از جاهای محکم است) شتافته روزی چند درانجا باشند
 و اویمات آفندود و جمع دیگر از سپاهی را جمع کرده اسباب فتح مرانجام دهند - و درین توقف
 خبر میرزا کامران نیز مشخص خواهد رسید - و بر تقدیر وقوع رن میرزا بکابل مارا با آنحدود کانتن
 مذاسب وقت نیست - و بعد ازین با شاطر جمع تسخیر بلخ بلکه ماوراءالنهر بآمانی میسر
 خواهد شد - و بنائیدات الهی تا امروز همه وقت فتح و نصرت همراکاب و همعنان موکب عالی بوده
 اقبال بر انبال پیش می آید - بهمه حال دمت از جنگ باز داشته بجانب دره کز توجه باید نمود
 آنحضرت بواسطه نگاهداشت خواطر جمهور بے علاج شده بآنصوب توجه فرمودند - و بلخ گرفته را
 از بی اتفانی ارباب نفاق همچنان گذاشتند - و شیخ بهلول را جهت برگرداندن هراول (که از آب گذشته
 و اوزبک را رانده در شهر بند درآورده بود) فرستادند - و میرزا سلیمان و جمعی دیگر از بهادران
 نامی را چنداول تعیین فرمودند •

چون (همگی نیست حق ناشناس تیره درون برهم زدن سپاه بود) این مراجعت

BIBLIOTHECA INDICA:
▲
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY
THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 362 & 363.

THE
AKBARNÁMAH

BY
ABUL FAZL I MUBÁRAK I 'ALLÁMÍ,

EDITED BY

MAULAWÍ 'ABD-UR-RAHÍM,

ARABIC PROFESSOR, CALCUTTA MADRASAH.

VOL. I.

FASCICULI V & VI.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE URDOO GUIDE OR MUZHURUOL UJAYED PRESS.

1877.

واقع شد - اگرچه برای اینک و فرزندان میوه باعث توقف بود اما عمده اعیان توقف نداشتند
 میرزا کامران شد - و خردمندان پیش این حسابدان از روی یقین میگفتند که اگر این توقف نمیشد
 پیر محمد خان را طاعت مقاومت و قدرت مقابله و محاربه نبود - هرائینه مستاصل میشد - یا بر حسب
 دلخواه صلح میکرد - چه عبدالعزیز خان و دیگر خانان از بیکه بکمک زمینوانسختند رسید
 چون توقف باستانداز کشید آجماعه فرصت یافته بکمک غنیم آمدند - و اصرای از بیکه را (که بدست
 افتاده بودند) مصحوب حواجه قاسم مخلص (که یکی از معتمدان درگاه بود) بکابل فرستادند
 و اقبال را همراه داشته از راه خلم متوجه بلخ شدند - و بعد از دو سه روز از خلم گذشته در مقام
 بابا شاهر نزل اجماع فرمودند - در دیگر نزدیک آستانه (که سر منزل است مشهور) معبر دولت
 آراخته گشت - و فرزندان خبر رسانیدند که جمعی کثیر از ازبکان بحرکردگی و قاص سلطان
 و شاه محمد سلطان حصاری برآمده اند - آنحضرت فوجها آراسته قدم در رکاب ظفر اعتصام نهادند
 و در میان فرزندان اندک جنگی شد - و در وقت فرود آمدن موبد عالی شاه محمد سلطان حصاری
 با گروه انبوه برادر اردوی معلی ناخست - و جوانان کار طلب مثل کابلی خان برادر محمد قاسم موجبی
 و شیر محمد پکنه و محمد خان ترکمان بغایت سردانه قدم پیش نهاده تردد پهنیده کردند
 چنانچه کابلی افتاد - و مخالفان تاب مقاومت نیاورده فرار نمودند - و ازبکان را (که از ازبکان
 نامی بود) دستگیر ساخته بملازمت آوردند - میان محمد خان ترکمان و حید محمد پکنه
 مناقشه شد - هر کدام نسبت این دعتبرد بخود میکرد - حضرت حقیقت حال از او بکن
 استفسار فرمودند که ترا که فرود آورد - اشارت بمحمد خان کرد که دل این شمشیر بمن انداخت
 از هول شمشیر این مرد از اسب جدا شدم - و چون خود را واسط گردم و ایستادم این مرد دیگر
 (و ایما بسود محمد پکنه کرد) شمشیر بر روی من انداخت - حضرت بعید محمد اعراض فرمودند
 که او انداخته محمد خان است - تو بیمروئی کردی - که بر مید دیگره شمشیر انداخته - جلد را
 بمحمد خان عنایت فرمودند - و ازبکان را به پیر محمد آخته سپردند که از احوال او خبردار بوده
 تیمار او کند - و با وجود آنرا فتح و نصرت امرای نفاق سرشت بے اخلاص اظهار بیدلی میکردند
 و همواره لبرهای ناراحت از جانب میرزا کامران مذکور میخواستند - و در میان خود شهرت میدادند
 اگرچه [هر شایعه که بمیرزا نسبت کنند] از بعض (که ماده قابل بود) راحت می نمود [اما اینجا
 خلاف واقع محال بر می بختند]

و در اندای آن شیر محمد پکنه (که یکی از یسارکن بود) پلنگی بنیر زده بملازمت آورد
 حسین قلی مهربان بعرض رسانید که ترکان در سر لشکرها زدن پلنگ را خوب نمیدانند
 و معروض داشت که (چون مرا پیرم اوفلی مقید ساخته پیش کیشتن قرا حاکم بلخ آورد
 و در جچکنو میمنه امتداد رفتن هری می نمود) شخصی پلنگ زده آورد - بجهت همین لشکرکشی
 در توقف افتاد - حضرت گوش باین سخن نهاده همچنان توجه بتسخیر بلخ مصمم داشتند .

روز دیگر لشکر پیشین خود را بایبک رسانید - پیر محمد خان حاکم بلخ خواجه ماق اذالیق
 خود را با جمعی از مردم کار آمدنی (مثل ایل میرزا - و حسین سعید پی - و محمد قلی میرزا
 و جوجک میرزا) بجهت احتیاط بایبک فرستاده بود - که دران حدود بوده لوازم احتیاط بجای آورد
 و رسیدن ایشان بایبک مقرون آمدن ربات نصرت فرین شد - آمارا بغیر از در آمدن در قلعه ایبک
 و مسدود کردن آن چاره دیگر ندیدند - آنحضرت قدوم گرامی ارزانی داشتند - و در لوازم تسخیر
 قلعه کوشش فرموده مورچها قسمت نمودند - و در دوسه روز محاصره قلعه امان طلبیده
 باحتانپوس والا شتافتند - و ایبک بدست اولیای دولت فائز درآمد - حضرت جهانپانی جشن
 خسروانه ترتیب داده از اذالیق در باب تسخیر ماروا الیه کنکاش طلبیدند - اذالیق بموقف
 عرض رسانید که امثال این امور از ما پرسیدن چه گنجایش دارد - حضرت فرمودند که آثار راستی
 در تو پیدا است - آنچه بخاطر تو رسیده ملاحظه بعرض رسان - مشار الیه معروض داشت که مردم
 کار آمدنی پیر محمد خان بدست شما افتاده اند - این جماعه را مسافر صحرای عدم ساخته
 قدم در رکاب ظفر باید نهاد - که ماروا الیه بے جنگ و جدل در حیطة تصرف و قبضه اقتدار
 خواهد آمد - آنحضرت نظر بر همت والی خود فرمودند - که در آئین فتوت نقض عهد از اهل کمال
 ناستوده است - خصوصاً از سلاطین عالمقدر که از ایشان ناپسندیده تر می باشد - این گروه را
 امان داده ایم - خلاف آن چگونه در معدلت صحرای ضمیر منوار گنجایش باشد - اذالیق معروض داشت
 که اگر حضرت این کنکاش درست و رای متین را بعمل نمی آرند - پس مرا نگاهداشته مصاحبه
 فرمایند که از خلم این جانب بملازمان درگاه مقرر گردد - و هرگاه یورش هندوستان شود جمعی
 در ملازمت بوده خدمات پسنجیده بقدیم رسانند - چون مشیت ازلی و ارادت قیومی برخلاف
 این دو شق رفته بود نگاشته رقم تقدیر در نظر اهل عزیمت آراسته تر نمود - و چند روز اقامت

(۲) نسخه [۱] بکه (۳) در [بعضی نسخه] پیرم اغلن (۴) نسخه [ب] اکین - و نسخه [ج] کپین

(۵) نسخه [ج] و در جچکنو و میمنه (۶) نسخه [ب] آمارا .

و بجهت تسخیر امور و انتظام مهم و آمدن حاجی محمد خان از غزنین قریب یک ماه در بخت چالاک توقف اتفاق افتاد - و ازین منزل خواجه درصت خاوند را بمولای فرستادند که میرزا کامران را باردوی معالی رساند - و خواجه قاسم بیوتات (که سابقاً منصب وزارت داشت) و خواجه میرزا بیگ (که دیوان حال بود - و از بهر رشدی او خواجه غازی مهمات را بگردانی خود بدش گرفته بود) و خواجه مقصود علی (که راتق و فائق مهمات میرزا کامران بود) و چندے دیگر بومیله میر برده تقریر حال خواجه غازی و خواجه روح الله کردند - منعم خان و محمد قلی خان هر اس و فریدون خان و مولانا عبدالعزیز مدر بجهت تشخیص معامله تعیین شدند - و همین قلی سلطان (که از مقریان درگاه بود) محصل این مهم شد - و بعد از تحقیق معامله خواجه غازی و خواجه روح الله و جمعی دیگر از نویسندہای مقلب را گیراندند - و محمد قلی سلطان را بجهت تحقیق اموال خواجه غازی تعیین نمودند - و خواجه سلطان علی (که از توجهات حضرت جهانبانی بخطاب افضل خانگی ممتاز شده بود) از مشرفی بیوتات بمذنب دیوانی بیوتات اختصاص یافت - و درین اثنا میرزا ابراهیم رحم ایلغار دریافت آهانبوس نمود و بنایات ممتاز شد •

بعد از فراغ خاطر از مهمات ضروری این یورش کب عالی باحتلاف نزول اجال نمود و دریغجا عباس سلطان اوزبک فرار اختیار کرد - و آنحضرت بقریب رمول میرزایان آهسته میفرستند - چون روان شدند میرزایان و استمداد کردن میرزا کامران بمسامع قزو جلال رحید از راه بلخ شیر علان عزیمت معطوف ساخته اندراب را مستقیم سرادات قوت فرمودند - و در منزل (که حضرت صاحبقرانی درانجا اساس نهاده بودند) سه روز بزم تبعیت آنحضرت کامرانی فرمودند - و ازانجا بناری اتفاق منزل افتاد - و از کتل ناری گذشته بسیر دشت نیل بر (که بهار آن در ولایت بدخشان امتیاز و اختیار دارد) توجه فرمودند - و در نواحی این گل زمین میرزا همدال و میرزا سلیمان سعادت بساط بوس دریافتند - و محفوف امان الطاف گشتند و بالتماس میرزا سلیمان میرزا ابراهیم رخصت بدخشان یافت که در حفظ ولایت اهتمام نماید و سزاولی سپاهی آن دبار نیز کند - و از نواحی بقلان میرزا همدال و میرزا سلیمان و حاجی محمد خان و جمعی از نبرد آزمایان کارطلب را پیشتر روانه فرمودند - که ایبک را (که از توابع بلخ است - و بمعموری و افزونی میوه و خربز آب و هوا امتیاز دارد) از اوزبکان مستخلص سازند

بر سر هزارها برد - که تاخت و تاراج این گروه (که همواره برهنه و غارتگری اشتغال دارند) نماید - و از به تدبیری (که منشاء آن غرور جوانی - و جنون بندار باشد) آئین پیکار منظور نداشته بهنگ جرات نمودند - میرزا از جام همشیر شربت واپسین در کشید - آنحضرت نردی محمدخان را اعتبار افزوده زمین داور و آنحدود بجایگیر او مقرر ساختند - و بجهت انتظام و استحکام مبانی آنحدود رخصت فرمودند - و در همین حال ایلچیان عبدالرشید خان بن سلطان سعیدخان حاکم کاشغر آمده تحف و هدایای گرانی بنظر اشرف گذراندند - و بزودی مشمول عنایت شده رخصت یافتند و در همین ایام سعادت پیرا عباس سلطان (که از سلاطین ارزبکها بود) با آندانبوس استعمار یافت - و منظور نظری عاطفت و تربیت گشت - و مرتبه او را بلند ساخته بعقت قباب گلچهره بیگم (که همشیرا خرد آنحضرت بود) عقد ازدواج بستند - و از وقایع (که درین سال روی نمود) شهید شدن میرزا شاه برادر میرزا الخ بیگ است - از اشقر گرام (که در جایگیر او بود) عزیمت آندانبوس داشت - چون بقتل منار رسید شاه محمد برادر حاجی محمد باذوق آنکه (در هندوستان کوکی بم حاجی محمدخان را میرزا محمد سلطان کشته بود) کوهین کرده در میان کتل نیر زدن میرزا را دران عقبه بدرجه عالی شهادت عروج داد *

فہست موکب مقدس حضرت جہانبانی جنت آشیانی از کابل بلخ - و رجوع مالی از بیہ اتفاقی میرزا کامران - و نفاق امرا بکابل

هرچند (تسخیر ممالک ہندوستان و برآوردن خس و خاشاک ازان بوسنان و تقدیم این امر بر جمیع امور بر ہمت ملک گشای از واجبات اقبال روز افزون بود - و سیر ولایت کشمیر نیز مرغوب و مکذون) آنرا بوقت دیگر حوالہ فرمودہ بورش بلخ را (کہ سابقاً تصیم یافتہ - و تہیہ آن فرمودہ بودند) قدم دولت در رکاب عزیمت نہادہ پیش گرفتند - و در اوائل سال (۹۵۶) نہد و پنجہ و شش (کہ ہوا رو باعدال آورده بود) بالتو بیگ را (کہ یکہ از معتبران درگاہ بود) پیش میرزا کامران فرستادہ پیغام دادند کہ بموجب قرار داد بعزیمت بلخ متوجہ شدیم - باید کہ (اتفاق و یکجہتی را پیش نہاد ہمت ساختہ - و این معنی را سرمایہ سعادت جاورد دانستہ) ہنگام وصول ریاست عالی بحدود بدخشان خود را با استعداد تمام قرین موکب والا گرداند - و منافسیر طاعہ بمیرزا ہندال و میرزا عسکری و میرزا حلیمان و میرزا ابراہیم (درماختگی راہ و آمادگی سپاہ و بزودی خود را رساندن) شرف اصدار یافت - و بدولت و اقبال فہست ریاست ریاست شد

از نردبان پدراست ملازمت مقرب شدند - و آنحضرت بدیدار معالمت پرتو آن قره العین خلعت
و قره الوجه جلالت (که معالمت کونین از جبهه ایشان میدانست) مینهیج و منبسط گشته نامیده
اقبال را بسجدهات شیر الهمی جوی جاردانی دادند - و در جمعه دوم رمضان (که وقت مختار بود)
بقنخ و نصرت مایه ورود بر شهر انداختند - و بر زمین نیاز جبهه های گشتند - و عراض مبارکباد
از ادبای دولت رسید - و درینوقت مندر از کمیر عرضه داشت میرزا حیدر با پیشکشهای
آن ولایت بدرگاه معالی آورد - و در عرضه داشت تعریف و توصیف آب و هوا و بهار و خزان
و گل و میوه کشمیر بمبارت دلکش اندراج داشت - و در التماس میر گلگشت همیشه بهار
آن مرصه دلگشا بمالغله پرداخته و در باب تسخیر هندوستان مخزن درصت معروض داشته
تعریف همت جهانگشای نموده بود - و آنحضرت از فرط الثفات منشور فتح و نصرت مشتمل بر فنون
عظمت و صنوف مرحمت بمیرزا فرستادند - و توجه باطن بتسخیر هندوستان دران دباجه
هویندی ایراد فرمودند - و در معتبر خلعت همواره بر تمشیت امور مملکت و تقویت مهام دولت
بطرزیه (که دواعی اوقات محذری بود - و مصالح ممالک مقتضی) برای صایب همت گماشتند
از انجمله قراچه خان و مصاحب بیگ (که سرگرد مغانقان توانند بود - و مستوجب انواع مباحث
شده بودند) ایشان را رخصت سفر حجاز دادند - که شاید در اوقات غربت (که سوهان زن فاهمواریهای
نقص است) از ایام دولت یاد آورند - و قدر آن نیک روزی شناخته از کردارهای بد باز آیند
و اینها روانه شده در میان هزارها توقف نمودند - و آخر عاطفت حضرت جهانبانی عذرغای
نامسموع این گروه فاسپاس را هایت قبول بخشید - و در همین ایام تجدید مبنای مودت و تاکید
معانی محبت (که لازمه فنوت و مروت است) فرموده خواجه جلال الدین محمود را برهم رحالت
با تکف و هدایا رخصت عراق فرمودند •

و از سوانح (که درین حال روی داد) شهادت میرزا الغ بیگ امت ولد میرزا محمد سلطان
و مجمل ازین سرگذشت آنکه میرزا از زمین داور (که جایگیر او بود) باراد ملازمت حضرت جهانبانی
بجانب بدخشان میرفت - و خواجه معظم نیز باراد عتبه بوسی و تلافی تقصیرات همراه میرزا بود
چون نزدیک غزنین رسیدند خبر فتح موکب دولت بایشان رسید - خواجه معظم میرزا را بحد کرده

(۲) اگر چه در نسخه [ط] آن قصهنامه ثبت یافته است اما چون نسخه ط پر از اغلاط است که تصحیحش
خوب دشوار و نیز در دیگر هیچیک نسخه از نسخهای هشگانه یافته نشد لهذا باتفاق اکثر نسخ آن نامه را قلم انداز
نموده شد •

نمبر همراه میرزا ساخته قرائتین بجایگیر او اختصاص دادند - اگرچه میرزا کامران بابن جایگیر راضی نبود اما بملاحظه اینچنین جان بخشی چندان مضایقه نکرد - و قلعه ظفر و طابقان و بعضی از هرکانات دیگر بمیرزا حلیمان و میرزا ابراهیم مقرر داشتند - و قدوز غوری و کمهر و بقلان و اشکمتش و ناری را بمیرزا همدال منعمت فرموده شیرعلی را همراه میرزا ساختند - و یورش بلخ بسال دیگر فرار یافت - و میرزایان را مشغول تفکرات پادشاهی گردانیده تصمیم رفتن کابل فرمودند و در مجلس آخرین مهود و موافق (که شعار منتظمیان صلح صورت امت) در میان آورده هر کدام را بخدای انتظام بخشی عالم صغیر و کبیر سپرده رخصت دادند - و از روی عطوفت برادر بی پناهی شربت طلب داشته اندک ازان تفال کرده بمیرزا کامران مرحمت فرمودند - و حکم شد که هر کدام از میرزایان مرتبه را مرعی داشته الوش پادشاهی بخورند - و پیمان یکجہتی و یکدلی را وثوق بخشند - و بموجب امر عالی باوجود تحقیق اخوت عند صداقت و خلعت نیز بر بختند - و هر کدام از میرزایان را علم و نقاره عذایت فرموده رتبه اعتبار را بشرف عزت و کرامت اعظما بخشیدند - و میرزا کامران و میرزا حلیمان و میرزا همدال بدمن توفع اختصاص یافتند - و میرزایان ازین منزل بجایگیرهای خود رخصت گرفتند - و موکب عالی منوجہ خواست شد - و درانجا (که فزهنکاه عشرت بود) اقامت فرمودند و از راه پریان منوجہ کابل شدند - و پریان قلعه ایست که حضرت صاحبقرانی بعد از تادیب هندوان کدور اساس نهاده بودند - آنحضرت نیز بتازگی نظیر تعمیر انداخته نام آنرا اعلام آباد نهادند - ربابات اقبال چون بآن سرزمین رسید پهلوان دوست میر بر را حکم شد که شکست و ریخت قلعه را اصلاح نماید - و اهتمام آنرا بامرا قصمت کند - ده روز آنحدود معمر دولت بود تا آنکه باهتمام پهلوان در یک هفته قلعه مذکور با دروازه و کنکره و سنگ انداز صورت اتمام گرفت و آنحضرت بیگ میرک را حاکم آنجا ساخته گذاشتند •

چون خاطر جهان آرا از مهم قلعه جمع شد بر سر کان نقره تشریف بردند - و بظهور پیوست که دخل بخرج این کن برابر نمی آید - و ازانجا لب آب پنجسور نزدیک کنل اشتر گرام محل مرادق دولت اعصام شد - و اوائل زمستان (که زمین از برف بنیاد رو حفیدی کرده بود) عرصه حدود دارالملک کابل بقدم گرامی حضرت جهانبانی فرو بها یافت - و بجهت اختیار وقت و انتظار ساعت محمود روزی چند در نواحی شهر توقف اتفاق افتاد - و حضرت شاهنشاهی (که هزاران مہمذت و معادت در مقدم آنحضرت امت) اقبال دار استقبال فرمودند - آنکه خان و جمع

این گروه جادویش نزد یک بت‌پر نشسته بخدمت‌دهی نمودند - و از یقینا کاکر علی و شاه‌بیگ جلایر و توک فوجین و جمعه دیگر عتیق نور جای یافتند - و میوه و طعام گوناگون بآداب پادشاهی کشیده شد - و درین مجلس حسن قلی مهردار از میرزا کامران هرچند - شنیده‌ام که در حضور شما مذکور میشد که پیتس پیر محمد خان میگفته اند که هرکه یک نانچ بنفس مرتضی علی ندارد او را مسلمان نتوان گفت - شما فرموده باشید که خدا را بفدا باشد که برابر هندوانه بنفس داشته باشد - میرزا به درهم شد - و گفت بهی مردم مرا خارجی تصور میکردند باشند و همچنین از هر جا سخن گذشت - و حضرت جهان‌بانی بنوادیر کلمات گوهرانشان بودند و تا آخر روز این مجلس عشرت منظم بود - و درین محفل نشاط میرزا عسکری را بمیرزا کامران سپردند و رخصت فرمودند - و چون میرزا بمدرست آمده بود خیمه و خرگاه و بازگاه برای میرزا از سرکار پادشاهی نزدیک دروازه‌خانه ایستاده شد - روز دیگر در باب رفتن بلخ با میرزایان و امرای مسورت فرمودند - مگر کدام موافق عقل و رای خود حرف در میان آورد - حضرت فرمودند که چون موکب منصور بفاری رسد هرچه صلاح باشد بتقدیم خواهد رسید - و فاری موضع است در بدخشان که یک راه بدلیخ دارد - و یک راه بکابل •

روز چهارم ازین منزل بمدرست بخش کوچ فرموده شب در میان بصرچشمه بندگشا (که مردیک اسکمش است) نزول اقبال فرمودند - و مجلس انبساط ترتیب داده بعیش و عشرت گذرا بدند - و دران سرمنزول عدت افزا حضرت گیتی‌مدانی فردوس مکانی مابقاً رسیده اند و خان میرزا و جهانگیر میرزا آمده سراطاعت بر خط فرمان نهاده اند - و حضرت فردوس مکانی (در باب نزول اقبال باین موضع فرح بخش - و آمدن برادران - و اطاعت نمودن ایشان) برسم نشان تاریخ آفر بر تخت حاکم نشن فرموده اند - حضرت جهان‌بانی جنت‌آشینی (که باین نوع نگاه میدند) بر سنت سنیة حضرت گیتی‌مدانی تاریخ آمدن خود و ملازمت کردن میرزا کامران و اجتماع شدن برادران در آنجا نیز ثبت فرمودند - و این هر دو تاریخ از دو پادشاه بزرگ منش بر یک لوح سنگ بر مثال کتابه ایوان روزگار بر صفحه لیل و نهار دمت در گردن یکدیگر یادگار است - و از آنجا بموضع فاری ورود سعادت فرموده بانظام ولایت بدخشان مشغول شدند خدایان را (که مشهور بکولاب است) تا هرچند موکب و قرائت‌کن بمیرزا کامران عنایت فرمودند و چاکر خان را امیر الامرای میرزا کامران مقرر ساخته به‌مراهی او نامزد فرمودند - و عسکری میرزا را

مشرّف شد . و شرح این قضیه بدیع آنست که در حوالی بادام دوه میرزا کلهران با میرزا عبدالله زبهارا بشکر عذابت پادشاهی التذاف داد - و از چندین بے ادبها (که از حوصله میرزا بیرون بود) گذراندن و از جرائم آن درگذشتن سبب تعجب او شد - میرزا عبدالله پرسید که اگر بجای ایشان شما می بودید چه می کردید - گفت از من گذشتن و گذاشتن نمی آمد - میرزا عبدالله گفت اکنون فرصت نارس (نه پاداشی آن تواند شد) در دست هست - اگر بجای آوردید چه شود - میرزا گفت آن کدام است - گفت امروز بجای همدیم که دست پادشاهی بها نمی رسد - مذاص آنست که با معذرت ابلغا کرده بمارست پادشاه بشتابیم - و هجدهات شکر بتقدیم رسانیده عذر گناهان خود بخواهیم - و خدمات پندیده بجای آریم - میرزا کلهران قبول این معذی کرد - و با معذرت رزان شد چون بدواهی اردوی معلّی آمد بابوس را بملازمت فرستاد - و از آمدن خود خبردار ساخت حضرت جهانبانی از آمدن میرزا خوشوقت شده حکم فرمودند که اول منعم خان و ثردی بیگ خان و میر محمد منشی و حسن قلی سلطان مهردار و بالتو بیگ توچی بیگی و ناخچی بیگ و جمعه دیگر بیرون - و بعد از آن قاضی حسین سلطان شیبانی و حضر خواجه سلطان و امکندر سلطان و علی قلی خان و بهادر خان و جمعه دیگر شتابند - و سیوم مرتبه میرزا عبدال و میرزا عسکری و میرزا سلیمان احتفال نمایند - و در همین روز میرزا عسکری را بند از پا برداشته بودند •

صباح آن بقانونی (که حکم عالی نفاذ یافته بود) میرزایان و أمرا رفتند لوازم احترام بجای آوردند و حضرت جهانبانی تخت آرای ملک و دولت گشته بزرگانه بار عام دادند - میرزا کلهران بفرق آداب شنانده بدولت بحاط بوس مشرف شد - و تملیحات خرافات و سجدهات اخلاص بجای آورد حضرت جهانبانی از روی مهردانی فرمودند که دیدن توره بتقدیم رسید - دیگر بیا که برادرانه در یابیم - بعد از آن از روی فرط رافت و شفقت میرزا را در برگرفتند - و گریه های زارزار کردند چنانچه تمام حصار مجلس عالی را دل بدر آمد - میرزا بفرط اعزاز مخصوص گشته بموجب اشارت عالی در جوار غار نشست - و همچنین میرزایان و أمرا بترتیب رتبه و حالت خویش برانغار و جرانغار نشینند - و جمعه از نزدیکان بحاط دولت (مثل حسن قلی مهردار و میر محمد منشی و حیدر محمد و مقصود بیگ آخند) در دنگل قرار یابند - و جشن عظیم انتظام یابست - قاسم چنگی و کوچک خجکی و مخلص قُبوزی و حافظ سلطان محمد رخنه و خواجه کمال الدین حسین و حافظ مهری و سایر

(که در آن نزدیکی بود) نزول اقبال فرمودند - مورچها برطرف شد - و حکم عالی بصدر پيوست
 که حاجي محمد و جمعه حاضر باشند - که ميرزا با معذرت (که مقرر شده) بدر رود - و تا برآمدن
 از آنروز حافظ حدود گزند - و قلمي دوست خان باریکي و عبدالوهاب و سيد محمد پکنه
 و محمد قلمي شيخ کسان و لطفی مهرندي و جمعه را تعيين فرمودند که در راه قلعه را محافظت کرده
 امرای ترار فرموده را بيارند - و ميرزا را با همراهان معهود بگذارند - بموجب قرارداد
 ميرزا برآمد - و در انهای راه يک از ملازمان ميرزا ابراهيم اسب خود را شناخت که يک از
 خدمتگاران ميرزا کامران سواره ميرفت - و اين را بميرزا ابراهيم گفت - ميرزا کسان فرستاد
 که آن اسب کشيده آورند - چون بسمع مقدس حضرت جهانباي رسيد از نيك سيرتي
 اين معني را ناپسندیده دانسته اعراض فرمودند - و ميرزا ابراهيم از خجالت و تلک مزاجي
 به رخصت برخاسته حدود گشم رفت - و حاجي محمد ليز معاتب شد - که چون بدانمندی تو
 اين به هر مني بميرزا رهيد - و فرمان عطوفت (که متضمن معذرت باشد) با خلعت و اسب
 مصحوب خواجہ جلال الدين محمود ميربيوتات فرستادند - و چون برخي از شب گذشت قراچه خان را
 شمشير در گردن بسته حاضر ساختند - چون برابر مشعل رميد حکم عالی شد که شمشير از گردن
 فرود آورند - و گناه او را بخشیده بزمين بوس معزز ساختند - و بتري گفتند که عالم
 سپاهيگري مت - امثال اين خطاها شده آمده است - و در پايان دست چپ تردي بيگ خان حکم شد
 که بایستد - و بعد از آن صاحب بيگ را ترکش و شمشير بگردن بجهت آوردند - چون نزديک
 بمشعل رميد حکم فرود آوردن ترکش و شمشير فرمودند - و همچنين سردار بيگ ولد قراچه خان را
 آوردند - فرمودند که گناه از کلانان است - خردان چه گناه دارند - و همچنين ماير آمارا
 نوبت بنوبت مي آمدند - و نويد بخشش مي شايدند - آخر همه قربان قراول (که حقوق
 خدمت داشت) بفرط خجالت و هراسندگي آمده کورنش کرد - حضرت بتري فرمودند
 که ترا چه بلا پيش آمد - و بچه تقريبات رفتي - او نيز بتري جواب داد - روی جمعه را
 (که دست قدرت اينزدي ميا کرده باشد) از آنها چه بايد پرديد - حسن قلمي سلطان مهر دار
 • بيت •
 • که همه وقت را سخن داشت • اين بيت دران مجلس خواند •
 • چراغ را که ايزد بر فروزد • هر آنکو بف کند ريشش بموزد •

و تمامی آمارا بتخصيص قراچه خان (که ريش دراز داشت) شرمندگي کشيدند - روز ديگر
 از نجا بدولت کوچ فرمودند - و در کنار آب طباقان (که آنکي دالگشا بود) نزول اجلال رافع شد •
 روز هار شنبه هفتم رجب بدرقه هدايت ازلی ميرزا اکبران مراجعت نموده بدولت بمطابق بوس

خدمت و شایسته ملازمت گردانم - و آئید از موافقت آنست که این دراست بوسیله میر عرب
متی مشخص نمود - و میر از جمله متباحین روزگار در محقق رضا امتیاز داشت - و یکمی با گری
ملصوب بود - و حضرت جهانپانی جناب آغبانی بار توجه داشتند - و درین بزم (قریب رکاب
نصرت انصاف بوده) لشکر دما را آرایش میداد - چون عرضه داشت تصریح او بمصامع عز و جلال
رحیم میر را طلب فرموده درین باب سخن گفتند - میر گفت که جواب این را من نوشته درین قلمه
میفرستم - و این عبارت نوشت (اعلوا یا اهل القلعة الاخلاص فی الاخلاص - و السلامة فی التعلیم
و التحکم علی من اتبع الهدی) یعنی ای اهل قلمه خلاصی در اخلاص است - و سلامت در اطاعت
و انقیاد - و سلام است بر کسبیکه راه راست را بدرستی نماید - میرزا کامران بر مضمون این نوشته
اطلاع یافته باز بطریق سابق نوشت که هر چه میر فرمایند و قرار دهند عدول نخواهد بود - حضرت
جهانپانی از آنجا (که گرم و مرطوب است) از ذات قدسی ملکات ایشان بود) میر را رخصت فرمودند - میر
بقلمه رفته لوازم تبیان حق (که در مشارب عقلی از زلال عذب شیرین تر بود - و در ادواق حسی
از عصاره حلل طعم تلختر داشت) بتقدیم رسانیده در تصریح و تدویم آن دقتی مهمل نگذاشت
از هر باب مرز نشی (که میر میکرد) میرزا (چون از صداع خمار بد مستیهای خود تنبیه
یافته بود) سر تسلیم پیش اندکده تفصیر تفصیر میگفت - و هر چه فرمایند قبول داریم بر زبان
میراند - میر گفت چاره این کار آنست که برخیزید - و بادل اخلاص گزین و خاطر محضند
همراه من سعادت ملازمت در یابید - میرزا از راستی یا حیلله پردازی روان شد - چون نزدیک
بدر قلمه رحیم میر (که مبصر مزاج زمانه بود) میدانست که این اصل ندارد - و همین مقدار
اطاعت در عالم ظاهر کافیست - ایستاد - و بمیرزا گفت چون شما بعزم آستانبوس قدم نهادید
از دایره عذاب برآمدید - و از بنی نجات یافتید - اکنون لایق سعادت و مناصب ندامت آنست
که آمرای فرار کرده را گردن بزنید بدرگاه فرستید - و خود خطبه آنحضرت بخوانید - و غایبانه
رخصت گرفته متوجه غیر حجاز شوید - میرزا نصیحت پذیر شده همه را قبول نمود - مگر آنکه گفت
از حضرت التماس کنید که بابوس را همراه من بگذارند که از قدیمان منست - میخواهم که تلافی
آنچه بار کرده ام درین سفر بجای آورم - میر چون (مراجعت نموده بملازمت آمد - و حقیقت
حال را بموقف عرض رسانیده امتعافی جرائم میرزا نمود) آنحضرت به مقتضای عطوفت نظری
تفصیرات او را بخشیدند - و آنچه میر مقرر ساخته بود امضا فرمودند .

روز جمعه دوازدهم رجب سال (۱۰۵۰) نهد و پنجاه و پنج درین قلمه مذکور
مولانا عبدالعزیز صدر خطبه بنام گرامی حضرت جهانپانی خواند - آنحضرت از آنجا سوار شده بیافه

(که بهلم خان و محمد قلی پارس و حسن قلی سلطان مهر دار تعلق داشت - و پندرها مردم قلعه می انداختند) بقدرت بهارز بیگ رسید - و قالب نهی کرد - آنحضرت (که معین مرحمت بودند) تاخیر عظیم فرمودند - و بر زبان اقدس گذشت کاش مصاحب بیگ برادر او بجای او کشته میشد - و آنحضرت (بمقتضای برادر - بل بموجب رانت عامه) با وجود چندین تقصیرات میرزا کامران بر حرعنایت و الذفات آمدند - و فرمان موعظت نشان (که تعویذ بازوی دولت و اقبال - و حرز کردن فضل و کرامت تواند بود) بمیرزا نوشتند - و بعد از اقسام نصاب بزرگانه این عبارت مظهر شده بود - که ای برادر بدخو و ای عزیز جنگجو از تدبیر این کار (که باعث کارزار و موجب قتل و آزار مردم بشماراست) باز آی - و بر مردم شهری و لشکری رحم نمای - امروز این همه مردم که کشته میشوند فردای قیامت • • شعر •

- بود خون آن قوم در گردنت • بود دست آن جمع در دامت •
- همان به که بر صلح رای آوری • طریق سرت بجای آوری •

و مصحوب نصیب رمال این منشور سعادت فرستادند - چون میرزای مصت غفلت رو گردانیده اقبال و پشت داده دولت بود نصاب سعادت لوائح مفید نیامد - و در جواب آن طومار عنایت و دیباجه درایت این بیت بر زبان راند •

- عروس ملک کمر در کنار گیرد چست • که بومه بر لب شمشیر آبدار دهد •

نصیب رمال حقیقت ادبار میرزا بهسامع علیه رسانید - حکم بضبط مورچها شد درین اثنا میرزا سلیمان و میرزا ابراهیم بمجموعیت تمام باسلام علیه شرف اختصاص یافته بمواظف محروانه سعادت امتیاز یافتند - و چاکر خان وک و حسن قیچاق با مردم گولاب نیز آمده بمیمه عساکر اقبال گشت - و درین مدت یک ماه محاصره روز بروز ابواب فیروز مندی بر روی اولیای دولت گشوده تر میشد - و عقده مهمت میرزا کامران بکنه تر شده کارها بر تنگتر میگشت - تا آنکه از اتمام حیل گری و کید روزی ناآمید شد - و از کمک پدر محمد خان اوزبک (که از کوتاه بینی چشم میداشت) مایوس شده ب اختیار دست بغیراک اطاعت و انقیاد زد - و بواسطه این حیل خود را درین نوبت از گرداب خطر برکنار گرفت و کشتی عالیت را ازین موج غیر بجاهل نجات رسانید - و باین قصد انواع الحاح و استدعای پیش آورد روزی خطی بر تیر بسته در اردوی معنی انداخت - مضمون آنکه حقوق عنایت و رعایت آنحضرت را ندانستم - دیدم آنچه دیدم - اکنون از گذشته بشمام - و میخواهم که بطواف کعبه مقبله رخصت فرمایم - تا از مصیبت بنی و کدورت کانونه منی پاک شده خود را بمنعت

و همدل (موكب پادشاهي از آب گذشته بود - و بقدر مفاصله درميان هراول و قول مانده بود)
 كه بمقتضای حكمت ازلي هراول پادشاهي روگردان شده از آب گذشت - و گروه مخالف
 دست بغارت و تاراج گشادند - و ميرزا كامران با معدودى بر سر همان بلندي ايستاد - درين اثناء
 حضرت جهانپاني بدولت و اقبال بر گذار آب رميده خواستند كه دربروى مخالف از آب عبور فرمايند
 بمنع از مخبران صادق بعرض اشرف رسانيدند كه پيش آب جمجمه ايست - نيم كره از انجا بالاتر
 آميخته است - و آن زمين منگلاخ است - عبور از انجا بصولت ميست - لاجرم بدولت و سعادت
 بآن سمت متوجه گشتند - چون نزديك بآن آسيا رسيدند شيخم خواجه خضري را
 (كه كان ثير خواجه خضريان بود) گرفته آوردند - بجمع از تنقطاران (كه در سرجلو مي رفتند)
 حكم شد كه ابن حرام نمك گريزي را بزنند - چندان بمشت و لك زدند كه بر نظارگان
 يقين شد كه جان تيره اش را تعلق بدن نماند - آنگاه اممبيل بيگ دولدي را دستگير ساخته
 بحضور اندس آوردند - آنحضرت جان بخشي فرموده بشقامت منعم خان جراثم او را بخشيدند
 و بار همدل - و متوجه بلندي (كه ميرزا كامران آنجا بود) شدند - و فتح الله بيگ برادر
 روشن كوكه را هراول ساخته با جمع از نندانيان بهادر پدشتر فرستادند - و جنگ مردانه در پدوست
 فتح الله از امپ جدا شد - و مقارن اين حال كوكب پادشاهي (كه مقدمه جهانگشائي
 و طلوع كشور ستاني است) پيدا شد - و ميرزا دل از دست داده تاب مقاومت نيارد - و فرار
 نموده خود را بقلعه طابقان رسانيد - و در استحكام مباني ضبط كوشش نمود - و لشكر پادشاهي
 مشغول تاح و تاراج شد - و بر سر اسباب كار قلچيان بنزاع كشيد - آنحضرت حكم هرل فرمودند
 يعني آنچه هر كس را بدست افتد از او باشد - و ديگر طمع دران ننمايد - و درين فتح هيچ كس را
 مرموز زخم نشد - مگر علي قلي خان را كه زخم بارديد - و اسحق سلطان و نردي بيگ
 ولد بيگ ميرك و بابا حوجك و جمع كثير (كه پاى دليري در تعاقب لشكر منصور
 پدش برده بودند) دستگير شدند - و ميرزا هندال و حاجي محمد اين گرفتاران را بدرگاه وال آوردند
 و آنحضرت بموجب قواعد نصفت و معذلت فراخور استعدادات مختلف آن مردم را
 بلطف و قهر اختصاص دادند - و مجدداً نياز بدرگاه كارماز حقيقي (كه جواد بى منت
 و مغيب بى منت است) بتقدريم رسانيدند .

و روز ديگر بشرايط محاصره پرداخته مورچلها قحمت فرمودند - روزه از مورچل

ازین سرگذشت آنست که پیش از در آمدن بهار نصرت قرین بیدخشاوات چون کار و بار میرزا کامران در آنجا رواج گرفت شیرعلی اعتبار یافته از مستی غرور پیوسته بمیرزا به ادبانه - فوٹ میگرد - و در باب ترفین قندوز و برآوردن میرزا همدال اهتمام می نمود - تا آنکه میرزا او را بقندوز تعیین کرد - میرزا همدال باقبال پادشاهی او را دستگیر ساخت - شرحش آنکه شب پیاپی از لشکر قندوز گرد خانه او را گرفتند - و او گریخته خود را در جوی آب انداخت و یک دمت او شکست - و بکمند کید خود دستگیر شد - و چون میرزا همدال او را بمقامت حضرت جهانبانی آورد آنحضرت نظر بر اءمال ناآیسته او بینداخته بر تقصیرات او رقم عفو کشیدند و خلعت خاصه مکرمت نموده غوری را نامزد او فرمودند - چه خاطر دور بین را نظر بر جوهر آدمی و دریافت اندازه کار آمدن بود - چون در ذات او معنی مردانگی و سربراهی یافته بودند از چندین تقصیرات عظیمه (که هر کدام مستوجب سیاست بود) گذشته بفواش چندین اختصاص بخشیدند : چه در میزان قدر شفاهی امباب بخشش را از احوال گذارش افزون یادند • و بعد از آنکه میرزا همدال بتوجهات پادشاهی معزز شد حکم جهان مطاع بصدر باو است که حاجی محمد خان و جمعی دیگر بر سر منقل پیش روند - و میرزا سرگروه آنها باشد و جمیع مردم از اطاعت میرزا (که هرائینه موید دولت خواهد بود) عدول نمایند - و در لوازم نیکو خدمتی از خود بتقصیر راضی نشوند - تا هر یک فراخور همت و خدمت باارزوس خود بهره مند گردند - و در اواسط جمادی الاخری (۱۹۵۵) نهد و پنجاه و پنج النک قاضیان (که از مواضع اندراب است) مضرب مرادفات مجد و جلال گشت - قاضی اندراب و مردم توقبای و سالانچی و بلوچ و جمعی از میاهای و اریماق بدخشان و نوکران مصاحب بیگ شرف آندانبوس دریافتند - و مشمول عنایت پادشاهی شدند - و از آنجا کوچ بکوچ نهضت مرکب عالی بطایقان روی نمود - اثری از امرای فرار کرده و میرزا عبدالله و جمعی کثیر از منتصبان میرزا کامران آنجا منتظر بودند - بمیرزا همدال و امرائه (که همراهش تعیین شده بودند) حکم مملی شد که از آب تگمی گذشته دستبرده شایسته نمایند - و مقارن این حال میرزا کامران از حدود قلعه ظفر و کشم بایلغار خود را باین گروه و خیم العاقبت رسانید روز شنبه پانزدهم جمادی الاخری در بلندئی (که آنرا خلخان میگویند) در میان این مردم جنگ شد

(۲) روز [بصره نسخه] آریخته (۳) در [چند نسخه] بنکی (۴) نسخه [ج ح] جلیپان - و نسخه [ه]

جلیپان - و نسخه [و] جلسان •

موردی تو مکشوف ضمیر اندکی است - چون رایات نصرت شمع بانحدرد رحد بالطایب بادشاهی
 امتیاز تمام خواهی یافت - و میرزا ابراهیم را غایت بهیار فرموده فرزند خواندند - و جلالت اشفاق
 بادشاهانه را شامل حال او ساخته رخصت پیش فرمودند - که رفته میرزا سلیمان را بر جمع لشکر
 و نظام مهمان ببرد بدارد - و منتظر باشد که عنقریب عرصه بدخشان محکم مرادقات اجال
 خواهد شد - چون موجب اقبال بحدرد طایقان رسد باسلام عتبه عالی مبادرت نمایند - و حضرت
 مهد علیا مردم مکانی و نور دیده سلطنت و گلین بهار خلافت حضرت شاهنشاهی را از موضع
 گلپار رخصت دارالطائفه کابل فرمودند - و محمد قاسم خان موجی را بداروغگی کابل نامزد
 فرموده بهمرای حضرت قدسیه رخصت دادند - که بدوام خدمت حضرت شاهنشاهی مشرف بوده
 در ضبط و ربط ولایت کمال اهتمام مری دارد - و چون در نواحی موضع بازارک از تومان بنجشیر
 نزل اقبال شد حاجی محمد بابا قشقه و قاسم حسین سلطان و تردی بیگ و محمد قلی برلاس
 و علی قلی سلطان و میرلطیف و حیدر محمد چوای را برسم منقه فرستادند - بمجرد آنکه
 فرستاده از کابل هندوکوه گذشتند مهدی سلطان و تردی محمد جنگ جنگ و طایفه (که در قلعه
 اندراب بودند) رو برگرد نهادند - و بموجب حکم مضاع تردی بیگ و محمد قلی برلاس بخوست
 شتافتند - که اهل و عیال این جماعه تیره روزگار فرار نموده که آنچاست بدست آورند
 میرزا کامران هرصفت باد غرور بحدرد قلعه ظفر بود - و امرای فرار نموده در طایقان هرچند
 بمیرزا در حفظ ممالک و مع طرق کابل اهتمام مینمودند بجائ نمیرسید - و ملا خرد زرگر (که درانولا
 بمیرزا کامران کمال قرب داشت - و همواره باعث شرات و فتنه بود) درین باب هرچند
 کوشش عظیم نمود - و نمیدانست - آخر قراچه خان و آن جماعه پایش بینی کرده
 مصاحب بیگ را فرستادند که عیال را از خویم طایقان آورد - که مبادا لشکر از کابل در آمد
 و این مردم امیر شوند - و مقارن این حال تردی بیگ و محمد قلی بحوالی خویم رسیدند
 مصاحب بیگ عیال را بیرون آورده بطایقانه برد - همانا که این کهنه عمله اغماص عین کرده باشند
 و چون رایات عالی فزیدک اندراب رسید میرزا همدان از قندوز بشرف ملازمت
 استعماذ یافت - و شیرعلی را مقید بنظر در آورد - حضرت جهانبانی میرزا را بتفقدات گوناگون
 عزت بخشیدند - از انجمله حکم شد که سواره اهرار دولت ملازمت نماید - و مجمله

این بوش نصرت توفیق بر هر امری لازم (تجمیع روز دوشنبه پنجم جمادی الاولی (۹۵۵) نهصد و پنجاه و پنجم بمصطفی مختار پسر صوب صواب با همت والا و بخت بیدار منوجه شدند و الفک پادشاه تخیم اقبال شد - و بعد از دوسه روز از انجا بقربابغ نزول اجلال فرمودند و تازه دوازده روز بجهت بعضی مصالح ملکی درین سر منزل اقامت شد - و حاجی محمد خان با وجود آنکه (اخبار بدوئی او اشتهار یافته بود) هواخواهانه بشرف ملازمت رسید و امام حسین سلطان (که در حدود بنگش بود) نیز باستان بوس شرافت - و بنظر التفات پرتو کامیاب شد - و در همین منزل میرزا ابراهیم برهنمونئی کوکب سعادت از بدخشان ایلدار نوده بدولت بساط بوس معزز گشت - و انوار عنایات خاص بر نامه دلی دولت او ثابت - و از عجز او (که مزه رسان فتوحات باندازه تواند شد) آن بود که در آن ایام (که نهضت موبک عالی بصوب بدخشان قریب رسیده بود) آنحضرت در آمدن بخانه ایستاده بودند - ناگهان بخاطر قدسی مآثر خطوط نمود که [اگر این مرغ سفید (و آن مرغ بود که همواره درین کارخانه می بود) بر کف ما برآید - و آواز کند] نشان فتح و اقبال است - بمجرد ظهور این نیت مرغ سعادت بال بیراز آمد - و همای دار بال زنان برکت عرو و شرف نشسته سایه سعادت بر فوق دولت انداخت - آنحضرت شکرگذاری فرموده در پای او حلقه نقره انداختند .

و از سوانح (که مقدمه العتق را هزارار باشد - و بمیان اقبال روز افزون بظهور پیوست) آنست که چون میرزا ابراهیم بنواحق بنجشیر رحید تمر شغالی میرزا گرفت - ملک عالی بنجشیری با قوم و قبیله خود با میرزا اتفاق نمود - و میرزا ابراهیم با تمر عالی شغالی جنگ سردانه کرد - و بشمشیر خون آشام کار او تمام ساخت - و ملک عالی بنجشیری را بجهت احتیاط همراه گرفت - که بملازمت حضرت جهانبانی آرد - و این دولخواه ساده لوح بفکر ناقص زمیندارانه از همراهی میرزا ابراهیم تخلف نمود - و بعد از مبالغه بجنگ در آمد - میرزا با آنکه معدوم همراه داشت دستبرد عظیم نموده جریده خود را باستان بوس والا رسانید - روز دیگر ملک عالی برادر خود را فرستاده از روی تقصیر و خجالت معذرت نمود - و سر تمر شغالی را فرستاد - آنحضرت او را بخامت و انعام سرافراز فرموده رخصت دادند - و مشور احتمالات و تشرف عالی برای برادر او مکرمت شد - و رقم فرمودند که میرزا ترا نشناخت - دولخواهی

بکابل مراجعت نماید - و از آنجا مامان و سرانجام پورشی والا دلخواه نموده متوجه بدخشان شوند
و نمونه اندبهای مرار نموده تمرعلی شغالی را (که وکیل قراچه خان بود) در پنجشیر گذاشتند
که در آن حدود با خبر بوده اخبار کابل میرسانیده باشد - و خود از کتل هندوکوه گذشته در کشم
بمیرزا کامران ملحق شدند - و حضرت جهانبانی روز دیگر مراجعت فرموده آرتة باغ را بغیر قدم
کرامی طرارت بهار بخشیدند - و جمعی ازین شوربختان را (که حقوق موائد تربیت پادشاهی
لشناخته بحرام نمکی سربرد داشتند) لقبهای مذاحب حال نهادند - چنانچه قراچه قراحت
و اسماعیل خرس - و مصاحب ملاق - و بادوس دیوت - و مفاخیر اقبال بمیرزا هندال و میرزا سلیمان
و میرزا ابراهیم مرشدانند که احداث نموده منتظر ورود موکب عالی باشند - و فرمان شد که
حاجی محمدحسان از غزنین خود را زود بعتبه بوسی رساند •

درین ایام (که اعتماد لشکرکشی بدخشان پیش نهاد همت عالی بود) همه وقت
بکهن سالان خردمند و برنایان دانشور (که جوهر اخلاص از ناصیه احوال ایشان میتافت) مشورت
میدفرمودند - جمعی (که نه دل شجاعت قریب و نه خرد دور بین داشتند) بر فتن قندهار ترغیب
میکردند - تا از آنجا مامان و سرانجام لشکر نموده متوجه دفع فتنه میرزا کامران شوند - و گروهی (که
مذکور فرزنگی با طغرای مردانگی بدست داشتند) در رفتن بدخشان موافق رای جهانگشای
پادشاهی اهتمام می نمودند - روزی از محمد سلطان پرسیدند که تو چه میگوئی - او بعرض
رسانید که میرزا کامران از رفتن این حرام نمکان مغرور شده است - همانا که در آمدن این حدود
پیشدستی نماید - چنان بخاطر میرسد که (اگر موکب پادشاهی پیشتر از کتل هندوکوه گذرد)
فتح از جانب اولیای دولت است - وگرنه نمودبالله نقش بطور دیگر خواهد نشست - حضرت
جهانبانی فرمودند که وخامت عاقبت مغروران مکرر مشاهده همگان شده - اگر از مغرور است
ما بدرگاه الهی نیاز مندیم - و این بیت بر زبان حقیقت بیان رانند •

• بیت •

• مبادا کس بزر خویش مغرور • که مغروری کلاه از سر کند دور •

و فرمودند که توقف ما چه صورت دارد - انشاء الله تعالی در همین زودی از کتل عبور خواهیم نمود •

نهضت موکب جهانگشای حضرت جهانبانی جنت آشیانی

بدخشان - و بفتح و فیروزی رجوع بکابل

چون (پیش نهاد همت جهانگشا نهضت موکب عالی بصورت بدخشان بود - و تقدیم

و در بنوا فراچه خان (که خدمات شایسته بجای آورده مورد عفايت بيغاييت شده بود) از انجا
 (که ظرفش تنگ بود - و باده فراوان) پيچيد و خانه اش ابريز شد - و حساب کار و هايه حالت خود
 و مرتبه والای صاحب مشاهده پا از چانه اعتدال بدرون نهاد - تا آنکه بمقتضای کم خردی
 (که لازم حال طویل قامتان به اعتدال است) سخنانی (که معائن و دیوانگان نگویند) از نشأ غرور
 بر زبان آورد - از جمله استدعا نمود که خواجه غازي را (که بجایزه نیکو خدمتی و کفایت ادبیشی
 بمناصب دیوانی اختصاص یافته بود - و دمت نوازش خسروانه بر فرق تربيت او رسیده) بعهده
 باشی من فرستند - تا گردنش بزنم - و منصب او بخواجه قاسم توله عفايت فرمایند - چون امثال
 این امور از حضرت جهانبای (که مصدر عدل و راست بودند) صورت نمی یافت از لجا (که
 تخیال فاسد خود را ستودن دولت قاهره میدادست) از تیرگی بخت و برگشتگی طالع جمع کثیر را
 از راه برده بجانب بدخشان روان شد - و بابوس و صاحب بیگ و اسمعیل بیگ دولتی
 و علی قلی اندرابی و حیدر دوست مغل و شیخ خواجه خضری و قربان قزول تا قریب سه هزار
 سوار کار آمدنی (که از قریب دادهای او بودند) از راه کتل ملار بعزم بدخشان بادیه خلالت
 پیدموند گرفتند •

و چون این خبر بمجامع علیه رسید خواستند که همان لحظه بنقص نفیس خود توجه فرموده
 این بخت برگشتگان را (که از قبله سعادت رگردان شده اند) تادیب فرمایند - بملاحظه ورود
 ساعت مختار خود بدولت توقف فرموده بعضی از ملازمان بارگاه اقبال را بمناقب آن بی دولتان
 امر فرمودند - و همچنان هر که از ملازمان یکجهت می آمد دفعه دفعه روانه می ساختند
 چنانچه تردی بیگ خان و منعم خان و محمد قلی بولاس و عبد الله سلطان و دیگر دولخواهان
 یکی دیگر شتافتند - و نزدیک به نیم روز (که ساعت معهود در آمد) حضرت جهانبای
 خود بدولت و اقبال سوار شدند نصرت شدند - جمع از یکه جوانان پیش رفته در حوالی قراباغ
 بچند اول آن خود مراب گریزی رای رسیده دستبرد نمایان نمودند - و آخرهای روز در مرجوی
 موربی بقراچه خان دمت و گریبان شدند - درین هنگام شب در میان جان این تاریک دلان درآمد
 در پناه ظلمت شب گریخته پریشان شدند - و از پل غوربند گذشته پل را ویران کردند - و جمع
 (که مناقب این فرقه بیست برشته کرده بودند) مراجعت نموده در قراباغ بشرف آستان بوس
 امتداد یافتند - و رای جهان آرای حضرت جهانبای بران قرار گرفت که موکب عالی

و داری بی‌غایت موافق افتاده در دقائق تحلیلات شعری نکنه سنجی و موشکافی میفرمایند - از کذب
نظم مدحی سواوی و دیوان لسان‌الغیب خود بمعادلت روان میخوانند - و از حقائق و لطائف آن
الذات می‌یابند - و این بیت گرمی از نتائج فکر آنحضرت است •

نیست زنجیر جان در گردن مجنون زار • عشق دمت در سنی در گردنش افکنده است
و بزبان هندی نیز • معنی رنگین منظوم ساخته‌اند - که کارنامه این فن تواند بود •

• ای تو مجموعه خوبی ز کدامت گویم •

• مصرع •

القصه (چون چندگاه پیش آن اداوت انتصاب بخواندن زبونتر از ناخواندن اشتغال داشتند)

اهل ظاهر بر عدم کوشش آخوند حمل کرده در تغیر آن اهتمام نمودند - و آن بیچاره را معزول ساخته

خدمت او را بولانا بازید مقرر ساختند - و ندانستند که کارفرمایان ابداع اهتمام دارند که ضمیر

الهام پذیر آن نور پرورد ایزدی محال انعکاس نقوش مدادی و مورد انطباع مواد علوم ظاهری نگردد •

و باجمعه حضرت جهانبانی درین ایام معادلت فرجام در دار السلطنه کابل انظمام بخش

ممالک بوده توجه کشورگشای بدورش بدخشان و بآخر رساندن کار میرزا کامران میبذول میداشتند

میرزا کامران از امانت میرزا سلیمان و ^(۳) میرزا ابراهیم ناامید شده بخدایات فاسد متوجه باغ شد

که هاشم‌عانب پیرمحمد خان بدخشان را بتصرف درآرد - چون بموضع ایبک رسید حاکم آنجا

نیک پیش آمده نگاهداشت - و حقیقت حال به پیرمحمد خان اعلام نمود - پیرمحمدخان مقدیر

میرزا را منتظم دانسته مردم معتبر را باستقبال فرستاد - و میرزا را با احترام تمام بخانه خود آورد

و او را بمهانداری بتقدیم رسانید - و خود همراه میرزا شده بدخشان آمد - میرزایان بقرار داد خود

بحدود تنگ بدخشان رفتند - و اکثر بدخشان بتصرف میرزا کامران درآمد - پیرمحمد خان

جمعی را بکمک میرزا گذاشت خود مراجعت نمود - و میرزا بحدود کشم و طایقان آمد - و رفیق کوکه

و خالق بر دی را باجمعی از چغنائی و اوزبک بروماتی تعیین کرد - میرزا سلیمان و میرزا ابراهیم

جمعیت کولاب بهم رسانده بر مرور سناق آمدند - و از جانب قلعه ظفر و خملنگان رمیده بارزبیک کوکه

و دیگران فبرد مردانه کردند - و بسر نوشت آسمانی شکست خورده باز خود را بحدود کوهستان

کشیدند - حضرت جهانبانی در دار السلطنه کابل معرفت پیرای باطن انور بودند - و قرار داد

خاطر اقدس آن بود که بصوب بدخشان فحشت عالی فرمایند - و چون دلهای ملازمان را

بصفای اخلاص و حمن عقیدت نمی‌یافتند این یورش در پرده تعوق و توقف میماند

آنحضرت بهمان مرتبت اول رافع بوده بجانب بدخشان نهضت فرمودند - چون مشیت ایزدی
 باین یورش نرفته بود کتل هاند کوه را برف جنگ راه سد - و شورش عجمی دران کتل پدید آمد
 که عبور دشوار بود - بدقتضای صلاح وقت متوجه کابل شدند - و عزیمت تصمیم یافت که در موسم بهار
 عنان توجه به سوی بدخشان منقطع فرمایند *

مکتب نشستن حضرت شاهنشاهی - و دیگر وقایع که دران ایام روی نمود

چون [در مکتب خانۀ علم الہی] که لوح محفوظ رقم ازای و ابدی ست - و جمیع علوم و فہوم
 دران حرب حضور اطفال مکتب تعلیم اند (مثبت و مرقوم شدہ کہ صاحبان عقل ہدیلانی را
 در مبادی ظهور لطف بتعلیم حروف مرتبہ و اکتساب علوم مکتبہ) کہ بتلاحق افکار و تجارب انہام
 فراہم آمدہ) در آزند - و بتدریج و ترتیب خاص - ہر در مہالک مآثر عقل فرمایند [در ہفتم
 شوال این حال] کہ از عمر ابد ہرند حضرت شاهنشاهی چہار سال و چہار ماہ و چہار روز شدہ بود)
 بتائیں رحم و عادت آن آموختہ در گاہ الہی و رموز دان دبستان ربانی را در مکتب بشری در آوردند
 و مآ زادہ مآ مصاف الدین ابراہیم را باین خدمت گرامی شرف اختصاص بخشیدند - اگرچہ در نظر
 ظاہر بیدان بآموزش فرستادند اما در دیدہ درویشان بارگاہ ظہور آنحضرت را بپایہ والی آموزگاری
 بردلند - و از فرائب آنکہ حضرت جہانبانی (کہ از علوم آسمانی آگاہ بودند - و بدقائق نجوم
 میرسدند) بتفاتی ستارہ شماران باریک بین و سطرلاب دانان وقت شناس حاضر خاص برای
 اقتضای تعلیم آنحضرت تعین فرمودہ بودند کہ در ادوار و اعمار بہم بتواند رسید - چون ساعت
 مختار رسید آن موقد بادای الہی در اہس بازی در آمدہ در پردہ احتجاب مخفی شدند
 و با آن ہمہ توجه و اہتمام ہادشاهی ہرچند تکبوی فرمودند ہی بآنحضرت نبردند - و آگاہ دلائل
 روشن ضمیر ازین سر بدیع دریافتند کہ مقصود ازین آنست کہ آن خداوند خرد والا (کہ مخصوص
 تعلیم ایزدی ست) بعلوم رمزی روزگار مشوب و مغشوب نشود - تا در هنگام ظہور این خدو ننگہ شناس
 بر زمانیان ظاہر شود کہ دانشوری این ہادشاہ دانشوران از قسم مہبتی ست - نہ از جنس
 مکتبی - و بلوجود ابن معانی بر ضمیر اقدس آنحضرت نقوش حرفی و علوم رسمی (چہ از انجہ
 رقمزدہ قلم اہل فنون شدہ - و چہ از ان نکات و اصرار کہ از مبدأ فیض بے توسط تعلیم و تعلم
 بر باطن انور فایض گشتہ) جلوہ ظہور دارد - و لہذا ارباب حکمت و اصحاب ریاضت و صاحبان
 علوم ظاہری و وارثان صنایع کلی و جزوی چون در بہاط حضور اقدس میرسند از شناسائی خود

نمی‌آید - میرزا خواست که از غوری بگذرد - یکی از قله‌چیان میرزا را دشنام داد که همراه این مرد چه میشوید (و اشارت بمیرزا کرد) که اگر نسبت بقتل و عرقِ حمیتِ حضرتِ گیتی‌سنایی داشته هرگز از حاکم غوری باین زمینی نگفتم - و او را مفت گذاشته - میرزا از طعن او آزرده شده گفت که چرا بمصرفه‌گویی میکنی - و حساب نمی‌دهی - من از بی‌سرانجامی شما اندیشه‌مند شده باین روش می‌گذرم - اگر در شما سامان جنگ می‌بود کی چنین می‌گذشتم - آن دیوانه باز سخنان درشت بمیرزا گفت - میرزا برگشته بحاکم غوری جنگ کرد - و شکست بحاکم غوری افتاد و غوری بدستِ میرزا درآمد - و میرزا را بقدرِ سامانی بهم رسانید - و شیرعلی را درانجا گذاشته بدخشان متوجه شد - و پس پیشِ میرزا حلیمان و میرزا ابراهیم فرستاد - که مگر آنها باعانت و امداد کمر موافقت بر بندند - ایشان برهنه‌نوی عقلی مایب دولتخواهی پادشاه را از دعت دادند و خود را از معارفتِ میرزا کامران نگاهداشتند •

میرزا کامران بدورقه اوهام باطله متوجه بلخ شد - که به پیرمحمد خان التچا برده بکهک او بدخشان را متصرف شود - حضرت جهانبانی قراچه خان را بدخشانان تعیین فرمودند - که رفته بمیرزا سلیمان و میرزا هندال و سایر اولیای دولت متفق گشته میرزا کامران را بدست آورند یا آواره سازند - قراچه خان بدخشان آمد - و باتفاقِ میرزایان متوجه قلعه غوری شد - درانجا شیرعلی و جمعی از مردمِ میرزا کامران متعصن شدند - و جنگ‌های مردانه در پیوست - و جوانان نیک از طرفین کشته شدند - از انجمله خواجه نور (که از بهادران گلزارِ میرزا هندال بود) افتاد و ملا میرکتابدار (که از منظورانِ میرزا هندال بود) نیز درجه شهادت یافت - آخر بدورقه اقبال محصوران قلعه تاب نیاورده فرار نمودند - و قلمه بدستِ اولیای دولت درآمد - درین اثنا خبر آمدنِ میرزا کامران و پیرمحمدخان از بلخ رسید - میرزایان قرار جنگ نداده بشعابِ جبال باز گشتند و قراچه خان بصوبِ کابل روانه شد - و حضرت جهانبانی هرج و مرجِ بدخشان اجتماع فرموده زنانِ عزیزمت بجانبِ بدخشان مصروف ساختند - چون غور بند مضرِب خیامِ نصرت اعتراف شد قراچه خان آمده ادراکِ سعادتِ زمین بوس نمود - و بجهتِ آنکه (امبابِ قراچه‌خان در مراجعت بتداراج ایماعات رفتنبود) رخصتِ دارالسلطنه کابل گرفت - که سامان نموده زود بموکب عالی پیوندند آنحضرت بجهتِ خاطر او از غور بند کوچ کرده بموضع گلباران نزول اجال فرمودند که تا آمدنِ قراچه‌خان دل مشغولی بسیر و شکار داشته باشند - و بعد از آنکه قراچه خان آمد اگرچه وقت گذشته بود

بوسه‌دهنده میرزا حله‌مان (و اگر آن بامداد اوزبکیده) کاره تواند ساخت - حضرت جهانبانی بدست و اقبال حاجی محمد خان و جمعی را بتعاضب میرزا تعیین فرمودند - و خود بنائید ایندلی دارالسلطنه کابل را (که رحمت سرای بقی و طغیان شده بود) بقدم گرامی عشرت سرای آنس گردانیدند - و حضرت شاهنشاهی مورد کرامات نامتفاهی انبال دار استقبال فرموده بدولت ادراک حضور کامیاب سعادت شدند - و مخدرات عصمت بشرف بهاط بوسی عالی اختصاص یافتند - و حضرت جهانبانی را از دیدار گرامی حضرت شاهنشاهی در دیده و دل نوره و حضور تازه روی نمود - و کدام نعمت ازین بالاتر که بومال چنان جگر گوشه دل چنین صاحب‌دلی بوسه‌دهی روشنی پذیر گردد - و کدام راحت ازین بالاتر که بومال چنان جگر گوشه دل چنین صاحب‌دلی آرام گیرد - بر شکر علامتی ذات قدسیه و خجسته‌ای احوال شریفه نذیر و نیاز و صدقات اخلاص بتقدیم رسید - و بردارهای افکار خلأئق (که از آسیب حوادث خون بود) مرهم تازه نهاده آمد و هر یک به‌صورت پرورش و نوازش آرامش و آسایش یافت - و پراگندگیهای دلهای درد مندان بفراهمی بدل شد - و بر سر بر نصرت و مصد عزت بغیر دروغ و شکوه اقبال حضرت جهانبانی و حضرت شاهنشاهی جای گرفتند - حاجی محمد خان و مردم دیگر (که بتعاضب میرزا کامران فرستاده بودند) اگر چه بار رسیدند اما بانفوس و انعام کهنه عمل بیدولت او را نادیده انگاشته گذاشتند - اگر چه میرزا از میان بدر رفت اما آق سلطان (۴) و اکثر مردم او بدست اولیای دولت افتادند - و از روی عدالت حقیقی باز پرس شده بیک فراخور جریمه بحرار رسید - از انجمله سلطان قلی آتک و قرمون میرزا خویش عبدالله میرزا و حافظ مقصود و مولانا باقی یروغ و مولانا قدم ارباب و جمعی دیگر (که سر نرفته و فساد بودند) بیام رسیدند - میرزا کامران واه فرار اختیار کرد - و بمردم خود قرارداد که بکوه امتاف رفته بقاء میگویم - و لشکر فراهم آورده امباب جنگ آماده میگردد - و خود با علی قلی قورچی آخر شب از راه حنجد دره باهانی متوجه بدخشان شد - و بعد از رسیدن هزار گونه آزار از هزارجات با هزاران خواری و رسوایی راه پیش گرفت - میرزا بیگ (که از معتبران میرزا بود) و شیرعلی با چنده در نواحی ضحاک به میرزا ملحق شدند - و بغوری رسیده بحاکم آنجا میرزا بیگ بر افس پیغام داد و او را بخود خواند - او در جواب گفته فرمود که از من حرام نمکی (که شاهر بدگوه‌ران است)

(۲) در [چند نسخه] ذوت (۳) در [اکثر نسخه] بقسم (۴) نسخه [ح] آقا سلطان (۵) نسخه [ا ح] پرفرو - و در نسخه [و] این لفظ نیست (۶) نسخه [ح] نهج دره

جَد و جهد بیشتر از پیشتر نموده کار بر میرزا تکثیر گرفتند - و چون همه آفیدهای او نا دردت آمد
از راه رزاده بازی بشوق چالو می و گریه لایگی زد - و اظهار خجالت و ندامت نموده از راه تلافی
پیش آمد - و بوسیله نواچه خان بموقف عرض رسانید که از گذشته پشیمانی دست داده است
اکنون میخواهم که در خدمت بوده تلافی و تدارک ایام گذشته نمایم - و بخدمات پسندیده
دل حق گذار آنحضرت را بخود مهربان گردانم - اکنون جایزه این ندامت و صلح این ضراعت
و خجالت آنکه جان و مال در حمایت صورت آنحضرت باشد - آنحضرت بمقتضای بزرگنهادی
و بلند همتی سخنان او را بپایه قبول داشته در مهم اهتمام سخت گیری تجویز تخفیف فرمودند
(چون میرزا هندان و قراچه خان و صاحب بیگ و اکثر اعیان لشکر اقبال از مشرب عذب اخلاص
بهره تمام نداشتند) بقصد گرمی هنگام خود (که شعار کهنه عمله آشوب طلب است)
نخواستند که میرزا بملازمت آید - از اخلاص و حقیقت چه گویم [که آن گوهرست بے بها
و گوهرست کمیاب - اگر در تورانیان (که دایم آنجا ذایب است) کم باشد چه عجب] عقل معامه فهم
که در گرد سود و زبان ظاهری خود است) نداشتند - تا پاداش نیکی نیکی میکردند - این کوردان
در برابر نیکی اسباب بدی حراجم دادند - و آیین زیونت آنکه پیوسته اسباب مردم آزاری
و خونریزی ناحق آماده ساخته (باندیشه تباہ آنکه بزرگی ایشان زیاده شود - و لازمی فراح)
مرمابه آشوب و فتنه گشتند - چه عقلمها هم آغوش ایشان بود - و چه خیالها هم زانو داشتند - اگر ادبی
مراتب اخلاص را میدانستند (که چه در آنها در دست) هرانیده این نوع زیان بخود نمی پسندیدند
اگر از دار القدس اخلاص خبری نداشتند از بارار معامله دانی چه شد که بدین گرده خبری فرسید
و اگر گوش هوش ایشان این را نمی شنود کشک دیال دل آزاری دانستند - تا تیشه تیز چنین
بر پای خود نزدند *

باری این جماعه بفکرهای نادرست میرزا را رها نداشتند - و گفته فرستادند - که بامید که
در قلعه می باشی - و یکدام امید بدرگاه می آئی - روز بروز اسباب قلعه گیری آماده تر میشود
باید که زود تر خود از فلان مورچل (و بمورچل حسن فلی آما نشان دادند) بیرون روی
میرزا باشارت این جماعه از دروازه دهلی برآمده از همانجا (که نشان داده بودند) شب پنجشنبه
هفتم ربیع الاول (۹۵۴) نهصد و پنجاه و چهار طریق فرار سپرد - و منوجه بدخشان شد - که شاید

عبرت - امیر ناهق شناسان گردد - و هراینه چون بدیده بصیرت نظر میبرد این قسم مجازات و مکافات (که بهندرج و مرانج بظهور آید) در انعام و ایلم سخت تر و جانکاه تر است •

و چون این امر ناپسندیده از ان طایفه بیباک بظهور آمد دست قدراندازان در لرزه شد و تیرها بر آید اعوجاج رفت - و فتیله های تفنگ انصرده گشت - سنبل خان میر آتش نیز در مزاج و هوارت این مزاج خود بروسته تمام احساس کرد - : بخود پیچید که این از چه رهگذر تواند بود سبحان الله آنچه (بدکاران تبه رای آنرا منقصت خیال کرده در ستیزه میبکشد) آن و عیال کمال و دست آورد راحت میشود - چنانچه این حال مصداق آنست - اول در چنین جای خطرناک از آسیب بدوق اندازان کم خطا و آتش افکشان سحر برداز در حفظ ایزدی بوده سرمایه خجالت بداندیشان میادد و پدراینه هدایت معترشدان آگاه درون شود و ثانیاً باعث ظهور چنین خارق عادت می گردد که آتشها سردی نماید - و فتیله در نگیرد و چون سنبل خان را نظر بر معقظ تیر افشان حدید البصر بود حضرت شاهنشاهی را شناخت نزدیک بود که از نهیب این حادثه روح از ابدان ناظران مفارقت کند - و جمیع بدوق اندازان غالب توبی کنند - و سر این معامله بدیع را سنبل خان دروایت که مرد شدن آتشها را موجب این بوده - در هامت دست از توپخانه باز داشت - و فرقه متفرقه بانگه زمانه از شدائد توپخانه عالی نجات گونه یافتند - هر جا که حفظ الهی حارس حال برگزیده او شود مکائد بشری را چه یاری آن که با او ستیزه نماید - اگرچه بیخردان این شغل ناپسند بظهور آوردند اما حکمت الهی مقتضی توضیح سر این حالت و تبیین معنی این حقیقت بود که بر عالمیان کشف این کرامت گردد - تا هر کس فراخور فهم و حوصله خود در کنه آن غور نماید - و بمقدار در انفع خود از خیر و شر دریابد - و بالجملة بدنفسان این عمل را وسیله تنقیف شدت و سخت گیری (که بایشان متوجه بود) گردانیدند - و دور بیژن حقیقت شناس این حرکت را سبب قرب زوال آن بیدادگران شمردند •

د ن انذا میرزا الخ بیگ از زمین دار و قاصد حسین خان شیلهانی^(۱) از قلات و خواجه غازی (که در اردوی شاه مانده بود) و شاه قلی سلطان (که به بیرام خان خودیعی داشت) از قندهار و جمعی از بدخشان بدلازمیت شتافتند - آنحضرت موجب این مردم در جانب دربار بارک عنایت فرمودند و این جماعت عادت مدش در آداب خدمت کمر اهتمام نهادند - حقیقت احساس

چه می‌ترسافی - اگر فرزندان ما را امری واقع شود عرض آن بآمانی مبصر است - آنحضرت
فرزاده خان و صاحب بیگ را طلبد است. بلطفهای نمایان خوشوقت ساختند - و بغضایتهای تازه
نوازش نمودند. میرزا در عرض و ناموسی مردم دمت زده بفرزندان و زنان مردم بغایت ناشایسته
پیش آمد - زن محترم قاسم خان موجی را بستان بکنه آریخت - و چون میرزا بیمار رنج و حسد بود
هر مخالفتی (که بظاهر با حضرت جهانبانی میکرد) در معنی آن متیزه و مخالفت با دادار
جهان آفرین پیش گرفته بود - و این چنین متیزه کار هر کاره که اختیار کند لامحاله بهیچ وجه
راست نیابد - و سر در افتد - و سرانجام کار موجب خواران دین و دنیای او شود •

ظهور کرامت علیا از حضرت شاهنشاهی - و فتح کابل

میرزا ناصران از بیوهشی و بیخردی برای محافظت خود آن نو باره بوستان سلطنت
و باکوره بهارستان خلافت یعنی حضرت شاهنشاهی را در برابر تپ آورده در چنان مقام
(که از قدر اندازان لشکر منصور مور و مایح را عبور دشوار بود) نگاهداشت - این چه آدمیت
و مردمی است - و آئین کدام ددی و دیواری است - زبان گوینده این گفتار چگونه لال نشد
و دمت برنده این کار چرا از کار نرفت - که آن درده اقبال را باین نیت برگردد - و باین قصد بنشاند
چشم [که حقوق دوری حضرت جهانبانی (که برادر بزرگ - و بجای پدر بزرگوار - ولی نعمت او
بودند) نه بیند] جمال جهان آرای حضرت شاهنشاهی (که در نقاب عزت مخفی بود)
چگونه در هنگام صغر و ایام میا تواند دید - دلی (که از اندوه حسد هایمال غم بوده
باخدای بزرگ در منازعت باشد) - مواع نور الهی (که در مظهر بشری مودع بود) چون در پابد
کسیکه راه صلاح خود نه بیند چگونه مصلحت غیر بشناسد - و چون حکمت ایزدی آن مظهر انوار
غیب الغیب را در کف حمایت و ظل حراست و عنایت خود از آفات و بلیات در زمان سلامت
و مکن عافیت نگه داشته منقول صلاح احوال و انتظام اوضاع آن یگانه روزگار شده بود (و
این بدستگاری حتم کردار را در ساعت بعزای اعمال و جزای افعال خویش نرساند - بلکه ارادت
و مشیت پروردگار در حق آن حق ناشناس برین وجه مقدر شده بود که در کشاکش روزگار برده
و در خاکستر نیت و مذلت انداخته بمرور ایام درجه بدرجه و مرتبه بمرتبه در گذارش آورد
و کردارهای فاهموار آن متمدنیش را بتدریج در کنار پاداش نهد - تا از مشاهده آن عقوبت عاقبت

(که باعث این فتنه بود) به تدبیر دین آتش بخشن هندی از افتاد - و جلال الدین بیگ را (که از معبران میرزا بود) زخم کلاهی رسید - و اکثر مردم زخمی شدند - و از اراده خود باز آمده دروازه قلعه بستند - شهر عامی از در آمدن قلعه مایوس شد - و بجانب غزنین شناخت حضرت جهانبانی خضر خواجه خان و مصاحب بیگ و اسمعیل بیگ دولدی و جمعی کثیر را بر سر ایشان تعیین فرمودند - که بپای بردن همت رفته این بیدولتان را دستگیر کنند - فرستاده در کذل میاورند بشیر علی رسیدند - و جنگ در پیوست - و لشکر پادشاهی نصرت یافت - و اکثر اسباب و اموال و اسبان بدست افتاد - و جمعی کثیر دستگیر شدند - و بشیر علی با مصدود به بجانب هزارجات رفته بخانه خضر خان پناه برد - فرستاده مظهر و منصور با غنائم فراوان رسیدند مشغول عواید نامتناهی گشتند - و سوداگران تاراج شده (که اینجا بدرگاه مقدس آورده بودند) حکم شد که هر که (اسباب و اسبی خود بشناسد) بگیرد - و اکثر اسبان و اسباب بصاحبان مال رسید و این معنی باعث تازگی اقبال شد - و باغیان اصبر را در برابر مورچها آورده علائقه بقوتهای گوناگون از هم گذرانیدند - تا باعث بیداری غنوده بخنان بختی خلاصت شود *

میرزا کامران (چون از همه دروازه های تدبیر آمد و شد نمود - و از هیچ بابی بر کامرانی خود ظفر نیافت - و بجز لاکمی راه نگشود) همت ناقص خود را بر سیاست کودکان معصوم و طفلان بے گناه و آلودگی پاک دامان مصروف داشته زن بابوس را باهل بازار سپرد - و خون سه پسر او را (که یکم هفت ساله - و دوم پنج ساله - و سیوم سه ساله بود) بعباد تمام بر خاک ریخت - و از فراز قلعه نزدیک مورچل قراچه بیگ و مصاحب بیگ انداخت - و سردار بیگ پسر قراچه بیگ و خدا درست پسر مصاحب بیگ را بگذرهای قلعه بسته آویخت - و پدغام فرستاد که آمده مرا به بیدید - یا مرا راه دهید - تا بدر روم - یا پادشاه را از محاربه برخیزانید - و گرنه پسران شما را مثل پسران بابوس خواهم کشت - قراچه خان (که دران زمان وکیل مطلق بود) آواز بلند برداشته گفت حضرت پادشاه سلامت باشند - خان و مان و فرزندان ما (که عاقبت در عرصه تلف اند - و نابود شدن ایشان ناگزیر) چه ازین بهتر که در راه صاحب دلی نعمت بکار آیند فرزندان چه باشند که جان ما ندای حضرت است - ازین اندیشه های نادرست بگذر - و از عالم دولخواهی و راه بیچارگی آمده ملازمت کن - که مرایه نجات و پیرایه حیات تو همان تواند بود تا به آنچه (از خیر خواهی تو از دست ما آید) بجان کوشیم - و گرنه ما را بکشتن فرزندان

محمد قاسم و محمد محمدی (که خواهر زادمای پهلوان درخت میرو بر بودند - و الحال
 هر کدام در خور استعداد تربیت یافته در ملک امرای عظام و هواخواهان حقیقت منش
 به مراتب عاقله شریف اختصاص دارند) بدستگیری بخت بیدار از برج (که میان دروازه
 آهنین و برج قاسم برپا بود) خود را انداخته در عقابین بیابوس گراسی استعداد یافتند
 و چون عقابین بصید سعادت چاروازی گردیدند - و مشمول عنایت بیغایت گشتند •
 و در عین جنگ در جل قاعله کلان از ولایت پیادگان آمد - امپ و اسباب بسیار در آن قاعله
 بود - میرزا کامران شیرانی را با جمعی نفر از معتمدان خود تعیین نمود که رفته آن اسباب بگیرند
 هر چند (تردی محمد جنگ جنگ) (که از معتمدان میرزا بود) منع کرد - و بصورتی گفت که
 اگر حضرت جهاننایی خبردار شوند و مردم خود را فرستاده هر راه ما بگیرند و نگذارند که بشما
 ملحق شویم هم نارضا کننده نمیشود - و هم حال ما بتباهی میکشد [میرزا (که چشم بر اموال مردم
 دوخته بود) این سخن را بگوش هوش در نیارد - و لشرا را بسرکردگی شیرعلی نامزد ساخت
 همان لحظه این خبر بمصامع علیه رسید - حاجی محمد باین خدمت مقرر شد - که آن ظلمه را
 ازین تعدی و تاراج باز دارد - حاجی محمد بعرض امیر برانید که آن جماعت شبشب
 رفته اند - و کار خود ساخته - اگر ما تعاقب کنیم و بایشان در چار نشویم از دست میروند
 اگر صلاح دولت باشد مورچها و راهها و گذرها را استحکام دهیم - تا نتوانند بدرون قلعه رفت
 حضرت جهاننایی را این رای موافق آمد - خود بدولت و اقبال از کوه فرود آمده در استحکام
 موارد و مداخل اهتمام فرمودند - شیرانی و تردی محمد جنگ جنگ و سایر مردم (که بسوادگران
 رسیدند) اسباب ایشان را بزرگ کشیده گرفتند - و بسیاری از متاع سوداگران بتاراج رفت
 و چون مراجعت نموده خواستند که بقلعه در آیند مستحکمی راهها و گذرها ظاهر شد - تردی محمد
 و شیرعلی باهم بگفت و گو درآمدند - تردی محمد جنگ جنگ گفت ایذک سخن من پیش راه آمد
 هر چند بچپ و راست نگاه کردند راه (که نتوانند بقلعه در آمد) نیافتند - هر گردان شده خود را
 بکناره کشیدند - و منتظر فرست شدند که بقلعه خود را درون قلعه اندازند •
 روزه باقی صالح (که از بکه جوانان مردانه حصاری بود) بجد شده میرزا کامران را نزدیک
 دروازه آهنین آورد - و بگزارف گفت که بیک حمله شیرانی را از همین دروازه بدرون می آرم
 چون دروازه گشوده جمعی از دلیران میرزا قدم پیش نهادند مردم مورچل محمد قاسم خان موجی
 و قاسم مخلص و جمیل بیک حاضر شده داد آگاهی و مردانگی دادند - سنبل خان با شصت هفتاد
 نفر غلام در بندوق اندازی کار برداری کرد - جمیل بیک بشهادت رسید - باقی صالح

نموده بدروازه آهنین خود را رسانیدند - و میرزا خضر خان و جمعی ارغونیان راه هزارجات گرفتند - و شهرمند بقصر اولیای دولت قاهره درآمد - و آنحضرت آنروز در باغ قراچه خان نزول اجال فرمودند - و خیل از مسدان بد هراجم (که در جنگ گاه بدست اولیای دولت افتاده بودند) بیدار رسیدند - شیرعلی سرانجامه بقلعه درآمد - و مضطربان قلعه را اطمانه حاصل شده

و حضرت جهاننابی از آنجا سیر باغ دیوانخانه و آرته باغ نموده بکوه عقابین (که بر قلعه کابل مشرف است) نزول اقبال فرمودند - و توپها و فرودنها نصب کرده هر میدادند - و هرروز مردم میرزا کامران برآمده چپقنهای مردانه میکردند - مهدی خان و چلمه بیگ خویش او را با سعید قبیچاق و اسمعیل گور و ملا میاندانی اوجی و تیره بخند چند دیگر از لشکر منصور فرار نموده پیش میرزا کامران رفتند - حضرت جهاننابی بقراچه خان و حاجی محمد خان و جمعی دیگر فرمودند که دو بروی دروازه یارک جای اردوی معلی به بیدید - که آنجا نزول اقبال صلاح دولت است - و در محاصره قلعه بیهوش توجه نموده و مورچلهها قصمت کرده کار بر میرزا نگهتر باید گرفت - فرستادهها در جست وجوی منزله بودند که می چهل کس بیکبار از دروازه یارک بیرون آمده ایستادند - حاجی محمد خان با جمعی از مردم پادشاهی بجانب این جماعت تاخت آنها تاب مقاومت و ایستادن نیاورده رو بقلعه گریختند - درین اثنا شیرعلی از اندرون قلعه برآمده بحاجی محمد خان چپقاش نمایان کرد - و بدست راحت او زخم کاری از دست شیرعلی رسید - درین زد و خورد مردم پادشاهی زور آورده شیرعلی را بدرون قلعه گریزانند و حاجی محمد خان را از ناتوانی و ضعف برداشته بخانه او بردند - و مدتی بیمار بود - و شهرت چنان یافت که دریم حیات سپرده است - حضرت کس پیش او فرمادند که هوار شده بمورچلهها خود را نماید - بموجب اشارت مقدس هوار شد - و بازار شمانت اعدا کساد یافت - روزی میرزا شجر بر سر سلطان جنید (که داغ بیهوشی بر جبین حال خود نهاده رفته بود) از قلعه برآمده تاخت - اسب میخ جلو بود - او را برداشته تا باغ بنفشه آورد - قوی بازوان حقیقت ورز او را دستگیر کرده بحضور اقدس آوردند - و آنحضرت جان بخشی فرموده بزندان خانه فرمادند

(۲) در [اکثر نسخه] بیراهه (۳) نسخه [ط] و دلداد های قلعه را (۴) نسخه [د] کوز (۵) نسخه [ه]
 ملا بلالی اوجی (۶) در [اکثر نسخه] اوجی (۷) نسخه [ا و ح] بارک - و در [بعضی نسخه] پارک (۸)
 نسخه [ه] شجر برلاس

متنذب درونان معامله نافهم و مترازل خاطران بمرمایه حقیقت کوشیدند - و به پیمان و عهد
 خاطر وامانده ایشان را بجای آورده مجلس گفتگو منعقد ساختند - رخصتنامه‌های سخن
 بموقف عرض رسانیدند که چون میرزا کامران شهر بند کرده خود متحصن شده است لایق آنست
 که از کابل گذشته بخدود بوری و خواجه پشته نازل اقبال واقع شود - تا آذوقه بمسکین فیروزیه اثر
 میرمیده باشد - رای همه برین قرار گرفت - و از زمزمه هوا در اوت شدند - بقدر رله که آمدند
 بخاطر الهام پذیر آنحضرت چنان رسید که رفتن بجانب خواجه پشته مناسب نیست - چه اکثر
 مردم همراه عیال خود در شهر دارند - بصاریح بآختیار جدا خواهند شد - و جمعه را بخاطر
 خواهد رسید که مگر توجه موکب عالی براه قندهار قرار نکرده - لایق دولت آنست که همت گماشته
 شهر بند را متصرف شویم - اگر میرزا بجنگ پیش آید بهتر - وگرنه هم مردم از ما جدا نمیشوند
 و هم از آسیب بارزدگی بتدر بنای حاصل میشود حاجی محمد خان را طلب داشته این مکنون
 باطن الهام پذیر را با او در میان آوردند - او برین رای عایب آفرین کرد - و قرار برین اندیشه یافت
 حاجی محمد خان و جمعه براه کذل مزار روان شدند - و خود بدولت و اقبال از پایان کذل متوجه
 فتح شهر بند گشتند - مساکیر فیروزیه مآثر بحرکردگی میرزا هندال بخدود ده افغانان نزدیک
 روضه بابا شهر رسیده بود که شیر افکن اکثر مردم کار آمدنی میرزا کامران را سرکرده بجنگ آمد
 و چهره‌های نمایان از جانبین واقع شد - و اکثر مردم پادشاهی را قدم تمکین بر جای نهادند
 میرزا هندال پای ثبات محکم کرده در میدان نبرد ایستاد - و داد مردانگی و جانفشانی داد
 چون این معنی مکشوف خاطر اقدس شد قراچه خان و میر برکه و جمعه دیگر از مردم مذل
 شاه قلی نارنجی و امثال آنها اشارت عالی بفرمان پیوست که کمر همت بسته گروه گمراه را
 تنبیه نمایند - این جماعه بمقتضای اشارت مقدس متوجه نبرد شدند - و میر برکه از همه
 پیش تاخت - درین اثنا حاجی محمد خان و جمعه دیگر (که از آن راه تعیین شده بودند)
 بوقت رسیدند - و شکست بر گروه مخالف افتاد - شیر افکن را دستگیر کرده بملازمت آوردند
 آنحضرت (که معدن صروت و فقر بودند) میخواستند (که او را روزه چند در بند و زندان بفد پذیر
 ساخته در سلک ملازمان در آرند) بموجب التماس قراچه خان و ابرام جمعه از دولخواهان
 (که از کافر نعمتی و بے حقیقتی از خویشا در جگر داشتند) بحضور اقدس بصیاست رسید
 و آنحضرت از راه خیابان متوجه کابل شدند - و جوانان بهادر از موکب پادشاهی تعاتب گریختند

نهیست موکب مشدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی از بدخشان بکابل - و محاصره آن

چون (نصیحه فتنه و آشوب میرزا کامران بمسامع قدسیه حضرت جهانبانی رسید) باوجود شدت سرما و کثرت برف و باران داعیه الهی مصمم گشت که از راه آب دره شتاندن اطفای نایره فتنه و فساد نمایند . نخستین منشور عاطفت بمیرزا حلیمان فرماده تقصیرات او را بخشیدند و آن حضرت زده نیده آوارگی را به تازگی خان و مان کرامت فرمودند . و همان محال (که حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی بواند میرزا حلیمان مکرمت فرموده بودند) به بخشش آن میرزا را فوق عزت برافراختند . و قندوز و اندراب و خوست و کمره و غوری و آنکدود بجایگیر میرزا هندال مقرر گشت . و بیدرنگ توفیقات الهی بمصعود نرین ساعتی عذاب عزیمت بصوب کابل معطوف فرمودند . و چند روز از تواتر و توالی برف و باران در طایقان مقام شد . و اوزبکیه مراجعت آنحضرت را غنیمت عظمی و دوز کبری شناخته هر کدام بجای مقام خود آرام گرفتند و در تمام توران از هراس موکب عالی بیغمی روی داد . و آنحضرت بعد از تخفیف برف از طایقان متوجه قندوز شدند . میرزا هندال بلاوازم مهمانداری پرداخت . و بهجت گرد آوری خاطر میرزا در نواهی قندوز بباغ خسرو شاه اقامت اتفاق افتاد . و بعد از عید قربان از آنجا برای کذل شهر نو گذشتن بکتل ریگ عبور فرمودند . و در خواجه حیاران فزول اقبال روی نمود . شیرعلی (که خود را از معتمدان و بیبرایان میرزا میگرفت) تنگی آبداره را عظیم محکم کرده بود . اما زیر ظاهر با تائید باطن چه کار کند . و قوت بشری با تقویت ایزدی چه مقارمت نماید . آخر کار از پیش میرزا هندال و قراچه خان فرار نمود . و چون اردری ظفر قرین عبور فرمود از عقب آمده بر بزمه و هرنال پس مانده دست درازی نمود . و چو موضع چاربکاران مخیم بارگاه اقبال شد ازین موضع جمعی کذیر (حقوق نعمت سابقه و لاحق و عهود و مواثیق موکده مجده منظور نداشته) از بخت برگشتگی جدا شدند . و پیش میرزا کامران رفته بدرجات ترقی (که در معنی درکات تنزل بود) رسیدند . مثل اسکندر سلطان و میرزا منجر برلاس ولد سلطان جانید برلاس خواهر زاده حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی - آنحضرت در حدود زمزمه توقف فرموده در تمکین خواطر

(۲) نسخه [ح] بکابل بدفع فتنه میرزا کامران و محاصره آن (۳) در [بعضی نسخه] قرار (۴) نسخه [ح] قرار نموده گوشه گرفت (۵) نسخه [ب] رمه - و در [چند نسخه] زمه .

(که غلامان خاص پادشاهی بودند) میل در چشم نشید - و حسام الدین علی ولد میر خلیفه
 (که حضرت بملازمت خود غلامیده بودند - و هایگدر او بالغ میرزا منتقل شده درین نزدیکی
 بکابل آمده بود) به انتقام احتیاج زمین داران اعضای محسنه او را نطع کرد - و بناخوشترین وضع
 در چنگ اجل داد - و چوای بهادر را (که از دولخواهان پندیده خدمت بود) بقتل رسانید
 و خواجه معظم و بهادر خان و اندیم کوک و جمعی دیگر از ملازمان بباط قرب را در بند کرد
 و ربای صوری و معنوی و بدنامی دینی و دنیوی برای خود آماده ساخت - پیوسته بارقام
 تلبیس اشغال و اشواق مردم میکرد - از انجمله شیرانکن را بخدا آرد - و حسن بیگ کوک
 و سلطان محمد بخشی را بنزیر جدا ساخت - و به حقیقتان سفلطبع تنگ حوصله باندک
 گمان فایده خائب روزگار در کاسه طمع خود کرده راه به حقیقتی پیمودن گرفتند - و همانا عمده اسباب
 گرفتن کابل به اتفاقی مردم و غفلت و عدم تیقظ و انباده ایشان شد - چه دران زمان محمد علی
 تفتانی از جانب حضرت جهانبانی داروغه شهر بود - اما بدوخته راه غفلت می مهر - و شرائط حزم
 بجای نمی آرد - و غصیل بیگ نیز در شهر برای خود دکان علجده برچیده گمان استقلال
 میدرد - و بایکدیگر از کوهی حوصله و نارسائی بمعامله مخالفت پدید آورده تیشه
 بر پای خود میزدند - چون کابل بتصرف میرزا درآمد بدوخته در پی جمع مهابی و سرانجام
 فتنه اهدام می نمود - و جمعی کثیر در گرد او فراهم آمدند - روزی بر بالای ارک نشسته بود
 ولد بیگ و ابو القاسم و جمعی دیگر از قورچیان شاهی (که رخصت یافته عازم عراق بودند) بدیدن
 میرزا آمدند - و حضرت شاهنشاهی نیز بحضور پرنور خود همز امروز میرزا بودند - معتمدان
 و مخلصان میرزا همه در پی اخذ و جر شتافته - و مردم اطراف (که در معنی مگسان دکانچه
 حلوائی اند) بر یکدیگر می ریختند - ابو القاسم را زیکو خدمتی بخاطر رسید - بولد بیگ
 آهسته گفت که حق نمک خوردن آنست که ما می جوان یکدل عزم دلیرانه بجای آورده
 کار میرزا تمام سازیم - و این تازه نهال بهارستان دولت و اقبال یعنی حضرت شاهنشاهی را
 بپزگی برداریم - ولد بیگ (که مرد نبرد نبود) لژین اندیشه تقاعد نموده گفت ما مردم مسامرم
 مارا باین فضولی چه کار - و چون سر رشته هر کاره بوقت خاص باز بسته اند چه امکان
 که پیشتر از وقت بظهور رسد •

کهنه‌های فاخر و انتهاز پانت - میرزا از حاکم تته کمک خواسته اراده رفتن کابل نمود - حاکم تته
 این را فوری عظیم دانسته جمعی را همراه میرزا کرد - بعضی برین شدند که اول قندهار را باید گرم
 بعد ازان متوجه کابل شد - چون قندهار با اهتمام بیرام خان استحکام تمام داشت گرفتار کابل
 پیش نهاد خود ساخته بهای بیانی شتافت - و بعد از فلت بجمع از افغانان موداثر (که امپ
 می بردند) رسید - و از بی اعتدالی اسپان را کشیده بمردم خود قسمت کرد - و از انجا بصوب
 غزنین شتافت - ناگهان بغزنین رسید - از جانب میرزا هندال زاهد بیگ در قلعه بغفلت و محنتی
 میگذرانید - در آن شب (که میرزا بغزنین آمد) زاهد محبت طامع بود - باتفاق عبدالرحمن قصاب
 مردم میرزا بکشد بالا رفتند - و قلعه را بتصرف خود در آوردند - و زاهد بیگ را مست
 بحضور میرزا آوردند - و این بدوستان در عین مستی او را از فراز هستی به نشیب نیدستی
 انداختند - میرزا دولت سلطان داماد خود را بغزنین گذاشت و جمعی از مردم بکر بسر کردگی
 ملک محمد (که یکی از معتمدان حاکم تته بود) کمک گذاشته خود بصحرت تمام روانه کابل شد
 و محرم بی سابقه خبر بکابل رسید - اول بدروازه طایفه دروزان آمد - و از محمد تغائی
 (که حکومت کابل باز مقرر بود) خبر گرفت که در آب و آتش حمام است - و همانا که اینجا نیز
 نشانی بدوستان او را بخمار غفلت کشیده بود - علی قلی اوغلی (که یکی از قورچیان میرزا بود)
 درون حمام در آمده محمد علی را برهنه از حمام برآورد - میرزا او را بآب شمشیر غسل داده
 خود متوجه درون قلعه شد - پهلوان اشتر (که دروازه آهنین باهتمام ضبط او بود) بموجب قرار داد
 گشود - و میرزا بدرون شهر رفت - و شهر کابل در تصرف میرزا کابران درآمد - و در آن محرقه
 (که این قضیه خارج شد) حاجی محمد عس آمد میرزا را دید - میرزا گفت که چون رفتم
 و آمدم - او جواب داد که شام رفتید - و صبح باز آمدید - میرزا رفته بالای ارک نشیمن ساخت
 شمس الدین محمد خان اتکه حضرت شاهنشاهی را بآئین بزرگی و تمکین بزرگان پیش میرزا کابران
 آورد - میرزا بدیدن آن مظهر کرامات بی اختیار در رفق و ملاصت شد - و انواع مهربانی کرده
 آنحضرت را (که در کنف حمایت مهین جلی بخش مطمئن خاطر بودند) از کوته رانی
 و تنگ چشمی بمردم خود مپرد •

چون میرزا کابران را بتصرف خود درآورد انواع تحکم و تعنتی پیش نهاد همت خود داشت
 و در گرفتن اموال مردم و ریختن خون خلایق دمت تطاول گشاد - و مهنر واصل و مهنر وکیل را

تصویر این حال آمده چون : سوسپ اقبال فتح قلعه‌ها نموده بعد از ممالک کابل آمد
و تمامی لشکر کابل و مردم آن میر و سوم (از نوید قدوم میمنت بخش حضرت جهانبانی خوشنیت شده
و از میرزا جدایی اختیار نموده) فوج فوج و جوق جوق بدرگاه والا آمده سر تسلیم و انقیاد می نهانند
میرزا از طریق هدایت و جادۀ ارادت و اطاعت منحرف گشته در تیره اضطراب و اضطراب سرگردان شده
راه غریب پیش گرفت - و از سعادت در باویت ملازمت منقذر شده فرار نمود - میرزا همدال
و مصاحب بیگ و جمعی دیگر تعاقب نمودند - چنانچه در مبادی فتح کابل معروض شد
و (چون اثری از میرزا پدید نشد - و گردی از راه او بر نخاست) متعاقبان بسوسپ امتثال امر عالی
مراجعت نموده بکابل آمدند - میرزا کامران به عیت هر چه تمامتر خود را بغزنین رسانید - اهالی
و سواى آن دیار را بخت یاروی کرد - قلعه غزنین را محکم ساخته در خواش را برو نگشودند - هر چند
میرزا تیره کرد بجای نرید - از آنجا بخانه خضرخان هزاره شتافت - خضرخان آداب در رسوم مهمانی
بجای آورده میرزا را به تیری آورد - و از آنجا بزمین داور برد - حمام آدین علی ولد میر خلیفه
در زمین داور بود - قلعه را استحکام داده جنگهای مردانه کرد - و بمردانگی قلعه را نگاهداشت
چون این خبر بمسامع عالی رسید غزنین را بمیرزا همدال مكرست فرمودند - و زمین داور
و آنحدود را بمیرزا الغ مقرر ساختند - و علم و نقاره و تمن توغ ضمیمه تفصل ساخته او را
بدانصوب زمین فرمودند - و فرمان عاطفت طغرا بنام بیرام خان صادر شد که یادگار ناصر میرزا
(که بدرتخواهی آنجا آمده است) او را همراه میرزا الغ نموده بر میرزا کامران فرستد - و مژشور
باسم یادگار ناصر میرزا نیز سعادت نفاذ یافت که باتفاق میرزا الغ دفعه مدتی میرزا کامران نماید
و بوسیله اهتمام این خدمت بر مصاعد تلاقی تقصیرات گذشته متصاعد گردد - میرزا بیان باتفاق
از قلعه‌ها متوجه زمین داور شدند - چون خبر آمدن عساکر فیروزی منذ یارویی میرزا رحید
هزارها پراکنده شده دشت بدامن صحرا زدند - و میرزا کامران خود را بکناره کشید - و بجانب بکر
شافه ب شاه حسن ازغون التجا برد - میرزا الغ بیگ بجایگیری خود استراحت گرفت - و یادگار ناصر میرزا
احراز ملازمت اندس را احرام بست - و در دارالعاظمه کابل ادراک سعادت ملازمت نمود
چنانکه بگزارش یافت - و میرزا کامران در حدود سند بسر برده دختر حاکم تته را (که پیشتر
نامزد شده بود) در انعقاد خود در آورد - روزی چند آنجا در اندیشه قلعه و فساد نشست - که خبر
شدت ضعف حضرت جهانبانی (که در حدود بدخشان روی داده بود) شنید - و بعد از آن

و ایزد جهان آرای بی منت تعلیم فردی از افراد انسانی امتداد افاضل و روشن ضمیر در بین
آفریده است [ظاهراً این حوادث نه بجهت آداب لطف و قهر آموختن و مذاج نفعانیت
و بصیرت سوختن بود - بلکه حاصل ظهور تجلیات صفات متقابله و آثار احماد متضاده بمقتضای
کمال و اكمال پرده کشائی داشت - و لهذا موج این وقایع در عتقوان مغربین بظهور آمد - که
در آن وقت خاطر مدسی مآثر از دروایت ذمائم فراغ داشت - و از قدر این سخنان حقیقت پیوند
بر هوشمندان عبرت گزین واضح میگردد که نظر ظاهر بدقان را این سوانح از افاضات تعلیم
و افاضات تعلیم است - و در پیدا بصیرت حقیقت شناسان از فهم اشارات لازمه ذات اعظم قدیم
(هرگاه یکی از دیدمندان درگاه احدیت را سرگردان تیره حیرت ساخته تلخایه بلا بکامش ریزند)
پیشتر چنین شکوه در نامه قبولش انداخته او را مصدر انواع حق ناشناسی میگردد اند - و مظهر
افسار بیداد و ستم میدانند - تا در عذاب مخد و نکال موبد اندازند - و این تمثال حال
میرزا کامران است - که با ولای نعمت و برادر بزرگ و بزرگ ساخته ازل و برگزیده حق
و پادشاه وقت و فرمانروای عادل در می افتد - و جان و مال و عرض و ناموس چندین بندهای
خدا را در معرض تلف می آرد •

مجموعه درین هنگام مسرت (که وسعت آبان خاطر بانواع خرمی و خوشحالی و اصناف
بیمنی و فارغیالی بستاندسرای عیش بود) چشم زخم غریب رسید - و خیر و هشت اثر آمد نه
میرزا کامران از راه بے اعتدالی گرد فتنه انگیزخته است - و ناگهان بر سر دارالسلطنه کابل ریخته
و آنرا در تصرف خود آورده - و شیرانکن ناعاقبت اندیشی کرده پیش میرزا رفته است - خاطر
مدسی مآثر حضرت جهانبانی [اول از رهگذر حضرت شاهنشاهی - و دوم از جهت غمخوارگی سکه
و رعایا (که بدائع و دائع حضرت جهان آفرینند - و در نظر عدالت تربیت اینها کمتر از تربیت اولاد
لباید) و مایوم از ممر پهلیمان میرزا و امور مترقیه بران] برهمزده گشت - و همت آسمانی نهمت
در تدارک این تفرقه مصروف داشته در سرانجام این یورش اهتمام لایق بظهور آوردند
و راقم این شکرنامه ابوالفضل بجهت استیفای بدان حالات و استقصای تفامیل سوانح
صرب عنایه قلم از حمیت امتداد طولی کلام نموده بجانب عرض می شناید - بذا برین مجمل
بطریق جملة معترضه تحریر می نماید - طالب تشنگان زلال سخن را سیراب گرداند •

و چون در موضع شادان آثارِ صحت بر مزاج و حاج حضرت جهانبانی ظاهر شد (در نسخه^۱)
 مصفوفه الطائب الہی نشسته متوجہ قلعة ظفر شدند - مولانا بایزید (که از طبابت بهره مند بود
 و بستن حضرت شاهنشاهی نامزد - و جد او در ملازمت مکندر مکانی از مطو نشانی
 میرزا الخ بیگ اختصاص داشته از جمله محاسبان رصد بود) درین بیماری خدمات پسندیده
 و تدبیرات شایسته تقدیم رسانید - و چون بقلعة ظفر اتفاق نزول افتاد بازادک فرصت مزاج اقدس
 باعدال طبعی رسید - و از تکمیل صحت حضرت جهانبانی مرمانه عیش و عشرت بدست
 آزادی جهانیان در آمد - و حسب احکم خادۀ کان عمارت یافت - و اکثر اوقات دران مغزای
 صحت افزا بوده کامروائی و دانندگی فرمودند - و از آنجا شیرانکن واد قوچ بیگ را کاهمرد و ضحاک
 و بامیان هدایت فرموده رخصت نمودند - و از قریۃ القعات بر زبان اقدس راندند که چون
 سوکب عالی بکابل نزول اقبال خواهد نمود غوراند اضافه جایگیر تو خواهد شد - و آنحضرت
 بشکار تسلاول (که بزبان بدخشان شکار نهام گویند) انبساط میفرمودند - و از هیبت اقامت
 آنحضرت بدخشان در تمام توران زمین خائل پذیرفت - از بکیه باجمعهم جمع شده اندیشه مند
 بودند - و هیچ تدبیر موافق بچنگ نمی افتاد .

پرده گشائی اسرار حکمت در گرد فتنه انگیزمن

میرزا کامران - و تسلط او بر کابل

قانونی ست قدیم و عادی مستمر که ایزد جهان آفرین چون خواهد (که برگردد) را
 بر مسند فرمان روائی جهانیان جای دهد - و بر هر در ملک آرائی ممکن ساخته زمام قلوب عالمیان
 بقبضه قدرتش سپارد (جهت مزید شناخت قدر نعمتهای نامتناهی (که بجهت او آماده
 عالم غیب است) در مبادی احوال آن دولتمند را مورد انواع تجارب محن و مطرح قرار
 اصناف نوائب گرداند - تا شناسای مراتب گشته در سلوک خود اندازه لطف و قهر و بسط و قبض
 و سرور و غم نگاهدارد - چنانچه بر دانقان کهن نامهای باستانی و شناسندگان داستانهای
 دیروز روشن است - و [چون ذات قدسی واردات این مجمع بحرین جلال و جمال الہی
 (یعنی حضرت شاهنشاهی) بمقتضای سر نوشت ازلی در نهاد فطری نامزد مراتب دانائی مت

(۲) نسخه [و] مصنف الطائب الہی (۳) نسخه [ب] مقال (۴) نسخه [د] و از سبب (۵) در [انفر
 نسخه] و هیچ تدبیر موافق جنگ نمی نمود (۶) نسخه [ا] شرح (۷) نسخه [ح] جان بخش جهان آفرین
 (۸) در [بعضی نسخه] بر فراز منند .

شماره تحت بطور آورد - آنحضرت فرمودند که میر خدا مرا بخشید - میر از نه هفتادگی روزها
 استقامت قراچه خان شته بعرض اشرف رسانید - آنحضرت قراچه خان را طب داشته
 مرحمت فرمودند - و از خدمت حق خدمتش اظهار خشنودی نمودند - و در همان لحظه
 منشور عنایت بنام دربار پدای آن تازه نهال جویدار سلطنت و سرورین نو بهار اقبال (یعنی
 حضرت شاهنشاهی) را بنام انتقام شاهانه مصحوب فضیل بیگ بکابل فرمودند - که بعد
 خبر بادشاهی آنجا رود - و موجب ملال خاطر اشراق مآثر آن نور پرورد الهی شود - و سبب
 بهر خودگی آن مملکت گردد - و از انتقامت حصه آنکه همان شب (که خبر اندوه افزای
 انحراف مزاج بکابل آمد) صبح آن فضیل بیگ با فرمان عنایت عنوان رسید - و از رسانیدن
 نوبت صحت و مرده عاقبت رفع کلفت نمود - و باعث انتظام و استقامت احوال همکار شد
 و بارها آشوب فرو نهاد - مبرزاً همدال مراجعت نموده بجای خود شتافت - و هر کس
 بکابل میر خود معارفت نمود •

و از سوانح (که درین سال واقع شد) کشته شدن خواجه سلطان محمد رشیدی است
 که منصب وزارت داشت - و محمل ازین سانحه آنکه خواجه معظم بتغافل بعضی از اربابان (که دماغ
 حری ایشان پریشان بود) سخنان تعصب نشان مذموب و ملت بد مذموبان نافذ اندیشه و تیره خردان
 سلطنت پدیده (که غور در اعمال مقصود ندارند - و بمذاشات لفظی در پیچیده اند - نه مشام جان
 ایشان را از رائحه حقیقت و انصاف خبرت - و نه بهال فهم و ادراک ایشان را از اظهار معرکت
 نمره) در میان آورد - و بے دینی تعصب را دهن انگاشته در شب بیست و یکم رمضان این سال
 در منزل خواجه مذکور در آمده در وقت روزه گشادن از آب شمشیر زانانی بشریت و پسین افطار داد
 و از قهر بادشاهی (که اذمودنچست از عقوبات الهی) اندیشیده را فرار پیش گرفت - و چون
 این خبر به سامع دسی رسید مردم بگرفتند آن بے اعتدالان متعین شدند - و فرمان قضا جریان
 بمصدقین مهمات ممالک کابل (که مقر آن بد اختران بود) صادر شد - محمد علی تغائی
 و فضیل بیگ و جمعی دیگر (که در خدمت حضرت شاهنشاهی سرافراز بوده در انتظام مهمات
 بکابل اهتمام داشتند) بعد از اطلاع بر مضمون فرمان عالی خواجه معظم و همراهان او را آورده
 مقید ساختند •

(۲) نسخه [د] خلیفه (۳) نسخه [ح ط] که بمصوب جلیل القدر وزارت آنحضرت اختصاص داشت (۴)
 در [بعضی نسخه] مقرر (۵) نسخه [ح ط] صادر شد که گریختها را از هرجا که باشند بدست آورده متعین
 نگاه دارند تا روز باز خواست و داری پادشاهی بسوی خود روند محمد علی تغائی •

خلایق بودند - و شکار مرغابی و کبک و ماهی فرموده متوجه درشک شدند - و در آنحدود شکارندیشک بدامی (که مخصوص آنجا است) کردند - و از آنجا بکلاگان نزل اقبال اتفاق افتاد و از آنجا دشم مورد مونس در اوت شد - میرزا سلیمان در آن نزدیکی بودن خود صلاح ندیده از آب آموبه گذشته باچند تن در آنحدود سرگردان بود - و از موانعی که در کشم واقع شد آنست که خسرو نامی از ملازمان فرمانروای ایران شاه طهماسب فرار نموده بملازمت حضرت جهانگیری آمده بود ظاهراً از حرف نامذاسب نصبت شاه سرزده بود - در آنجا بیک و حسین بیک و جعفر بیک (نه از جمله قوریبای شاهي در کاب معین بودند) بشنیدن این حرف در بازار کشم به خسرو رسیده گردنش زدند - آنحضرت را این خودمیری ناپسند آمد - آنها را گیرانندند - و بعد از چند روز بشاهاب حسین نامی سلطان مهر دار رقم عفو برخط خطای ایشان کشیده شد •

و چون مهملان بدخشان خاطر خواه اولیای دولت صورت بست قندوز و آنحدود را بمیرزا هندال مکرمت فرمودند - و اکثر بدخشان جایگیر ملازمان ركب دولت تقسیم یافت مامم خان را بتحصیل خوجت مقرر فرمودند - و بابوس را بتحصیل اموال طایقان فرستادند و رای جهان آرای بران قرار گرفت که بجهت مزید سرانجام مهمل بدخشان و آسودگی سپاه و رعیت و شلاق در قلم طغر واقع شود - باین عزیمت مایب متوجه آنحدود شدند - چون بموضع شاخدان (که ما بدین قسم و قلم طغراست) نزل اجلال شد مزاج صحت امتزاج آنحضرت از مرکز اعتدال بی الجمه متصرف شد - و باین تقریب قریب دو ماه در آن منزل اقامت روی داد - در میانی این عارضه چهار روز غشی متوالی عارض شد • و ازین سبب خبرهای ناخوش در افوا عوام پراکنده گشت - و مردم محالی جایگیر خود را گذاشته آمدن گرفتند - و میرزا هندال از محالی خود باندیشه فاصواب باتفاق امرای دیگر برآمده تا بر آب کوچه رسید - هوا خواهان میرزا سیدان جا بجا سز برداشتند - راجه خان باتفاق جمعی از یکجانبان آمده بر درگاه عالی خرگاه زده نشست و میرزا عسکری را (که احتمال فساد با او بود) مقید ساخته در خرگاه خود در آورد - و خود فرش آستان بوده در لوازم خدمت و بیمار داری اهتمام نمود - و در حضور اندس غیر از خواجه خازند محمود و خواجه معین کس نمیرفت - (روز پنجم) که عتفوان صحت بود (اقامت روی نمود سیر برکه بکوزنش درون آمد - و در نظیر آنحضرت برو اقبال میرا اضطرابها در مقام و در ساختن خود

(۲) نسخه [ج] و [و] و [ز] درشک (۳) نسخه [ه] بکاوان (۴) در [بعضی نسخه] داشته
گذاشته (۵) در [بعضی نسخه] کوچه (۶) نسخه [ب] بود عالی •

و میرزا جنگ عظیم در بدوست - و میرزا سلیمان خندق را بنابر خود ساخته در جنگ و جدل
 راسخ بود - و میرزا بیگ برلاس با جمعی از تیراندازان از آن طرف داد مردانگی و کمانداری
 میداد - میرزا هندال و قراچه خان و حاجی محمد خان چپقلشهای نمایان کردند - خواجه
 معظم و بهادر خان را تیر رسید - و پداده شدند - و دلد قاسم بیگ و جعفر بیگ و فراجین
 و احمد بیگ و دروغان بیگ (که قورچیان خاصه شاهي بودند - و همراه ایلچی درین دورش
 در ملازمان درگاه معالی انسلک داشتند) بواسطه افتادن - و بر زمین آمدند - و جنگ از طرفین
 تراز شده بود که جمعی از فدائیان رکاب دولت و نیرد آزمایان کارگاه (مدلی شیخ بهلول
 و سلطان محمد قوچاق و لطفی سهرندی و سلطان حسین خان و محمدخان جلایر و محمدخان ترکمان
 و میرزا قلی جلایر و میرزا قلی برادر حیدر محمد خان و شاه قلی نارنجی) تکیه بر مدح
 نمایی نموده بجانب میرزا بیگ تاختند - و پدایمردی عنایت ایزدی از خندق گذشتند شمشیرها
 علم کردند - و چست و چالاک به صفوف غنیم رسیدند - متخالف تاب مقاومت و تحسین صدقات
 این گروه اقبال نیابنده راه گریز پیش گرفت - و هزیمت را غنیمت شمرده بهزاران سراسیمگی
 پراشان شد - از هر طرف دلاوران میدان کار و هزیران بیشه کارزار قدم بهمرعه گاه فتح و نصرت آوردند
 و حضرت جهانبایی هنوز بر بادهای جلالت سوار نشده بودند که طنطنه فتح و نصرت بگوش هوش
 رسید - و زمانه زبان به تهذیب و مبارکبادی گشود - میرزا سلیمان را پای ثبات برجا نماند
 و از راه ناری و انکمش متوجه تنگی خوصت شد - و تولک طائفانی و میرزا بیگ برلاس
 و اویس سلطان (که از نژاد سلاطین مغولستان بود) از میرزا سلیمان جدا شده بآستان بوس
 پیوستند - میرزا هندال و جمعی از بهادران را بگرفتگی گرفتند نامزد مرموده خود هم بدولت و اقبال
 روان گشتند - حسب بدخشئی فرادان بدست شیردلان معرکه انداک - و آنحضرت بآئین بزرگی از راه
 کذل شاهان بدره خوصت در آمدند - میرزا سلیمان بامعدودسه راه آوارگی پیش گرفته بصوب
 کولاب فرار نمود - اندر اعیان بدخشان و سپاهیان آن مرز و بوم فوج فوج آمده احراز درایت زمین بوس
 نمودند - و آنحضرت هر کدام را فراخور حالت و قدر معتمال فرموده بعواطف خسروانی
 اختصاص بخشیدند - و بنقریب میوه پنج شش روز در خوصت پدایم گشته کامبخش

(۲) نسخه [د] خراجین (۳) نسخه [ه] فدائیان درگاه و نیرد آزمایان کارگاه (۴) نسخه [د] قراق
 (۵) نسخه [ب ج] غنیم (۶) در [بعضی نسخه] طائفانی (۷) نسخه [د] روش سلطان - و در
 [چند نسخه] اویس سلطان (۸) در [بعضی نسخه] شاهان ه

(۹۵۳) نهصد و پنجاه و سه سال عزیمت بصب بدخشان منعطف فرمودند - و یکی از اصحاب انحراف او آنکه بعد از قدم کابل خوسف اندراب (که در تصرف میرزا بود - و یکی از ملازمان درگاه مکرمت فرموده بودند) میرزا در تصرف خویش در آورد - و چون در حمام و معامله بدخشان تمام میرزا نمیفرمود (آنحضرت میخواستند که قندوز و آنحدود را نیز تغیر داده بیک از ملازمان عالی جایگزین نمایند - و بر آنچه (حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی پیدر میرزا سلیمان داده بودند) اندک فرمایند - و چون مکرمت مملکت و محنت پیدا کند در وجه جایگزین او نیز توسعه واقع شود ایکن جهت مراعات احوال او قندوز بحال خود گذاشته بودند - میرزا از معامله نامهمی از روی نعمت خود در گردان شده علانیه در مخالفت زد - و خطبه بنام خود ساخت - حضرت جهانبانی عزیمت اطفای ناپه مخالفت میرزا مصمم ساختند - و حضرت شاهنشاهی را در دارالسلطنه کابل در کف حفظ الهی سپرد - در ساعت مختار برآمدند - و بدولت و اقبال در یرت چالاک نزول سعادت فرمودند - میرزا عسکری را درین لشکر همراه گرفتند - و در باب یادگار ناصر میرزا اندیشه داشتند - چون موجب همایون بالنگ قرا باغ نزول اقبال فرمود رای جهان آزایی بران قرار گرفت که وجود یادگار ناصر میرزا را از شکفتن هستی خلاصی بخشیده دولت را در مستقر امن و امان جای دهند - که فدیله فتنه و شراره شرارت او نزدیک است که در دامنهای بسوزد - محمد علی تغانی (که حرامت کابل باو مقوس بود) امضای قهرمان این مصلحت بار مرجوع شد - مشار الیه را از کمال مادی و ظاهر بینی بر زبان رفت که من هرگز گنجشکی را نکشته ام - میرزا را چون توانم بقتل رسانید - آنحضرت از حاده لوحی او در گذشته این خدمت (که محض صلاح بود) بمحمد قاسم موجی رجوع فرمودند - و او در شب بچاق کمان خدنگ اجل رسانید .

چون خاطر اقدس از شر میرزا جمع گشت بیدرت توفیق الهی کوچ بکوچ متوجه بدخشانات شدند - و (چون راهات نصرت بحدود اندراب رسید - و باغ علی تلی اندرابی مخیم اجل شد) میرزا سلیمان از نامساعدی بخت و انحراف خود با جمع کثیر بعزم جدک قدم پیش نهاد و بموضع تیرگران (که از مواضع اندراب است) فرد آمده در صف آرائی اقدام نمود - چون این خبر بمسامع علیه رسید پیشتر از آنکه خود سوار دولت شوند همدل میرزا و قواچه خان و حاجی محمد خان و جمعی از دلیران کار کرده را پیش فرستادند - و در میان فوج پادشاهی

جمع اعلیٰ رسید - و از مغربان صادق بحال ثبوت پیوست - علی الخصوص عبدالجبار شیع [که
از بنگاهای معتبر بود - و از گریزی درین کنکاش (که مورد مفاسد بود) محرمیت و مشارکت
داشت] نیز آمده حقیقت معلومه را از روی تحقیق بتفصیل معروض داشت ؛ خاطر قدسی مآثر
حضرت جهانبانی جنت آشیانی برآشفست - مظفر کوکه را گرفته بیاما رسانیدند - و یادگار نامر میرزا را
طلبیده بران فراچه خان سخنان عذاب آمیز گفته فرستادند - محصلش آنکه ما را کمان آن بود
که درین مرتبه (که بنارگی از عظام جرائم تو گذشته بمواظف بیکران اختصاص بخشیده ایم)
عبرت گرفته نصیارت ملای و حال را تلای کنی - کفران نعمت را هم حدسه و اندازا می باشد
میرزا سر خجالت پیش انداخته گاه بسکوت و گاه بانکار و تجامل عارف میگذرانید - آنحضرت
بعد از مخاطبات حسابی و معانیات پادشاهی ابراهیم ایشک آنا و جمع را فرمودند که او را
مقیّد ساخته بر بالای ارک کابل نزدیک محکم (که میرزا عمکری در قید بود) نگاهداشتند •
و از جمله وقایع (که دران ایام حادث شد) فوت چغتایی سلطان است - که جوانی بود
از ملاطین مغول - و در همین صورت و سبوت یگانه روزگار - و بنظر خاص حضرت جهانبانی ملحوظ
و بحسن التفات منظور - بدرد شدن او ازین جهان بر خاطر اندس بنایت گران آمد - اما نظر
در قهرمان حکم الهی (که بقا را خاصه ذات واجب - و فنا را لازم ذوات ممکنه گردانیده است)
بمشورت عقل درمت اندیش خود بمامن رضا و تسلیم اقبال فرمودند - میر امینی
• شعر •
در تاریخ او گفته •

- سلطان چغتای بود گل گلشن خوبی • ناکه اجلش سوی جنان راهمون شد •
- در موسم گل عزم سفر کرد ازین باغ • دلها ز غمش غنچه مفت غرقه بخون شد •
- تاریخ وی از بابل ماتم زده جستم • در ناله شد و گفت گل از باغ برون شد •

نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی بنسخه

بدخشان - و فتح آن ولایت - و آنچه دران ایام روی نمود

چون (انحراف میرزا سلیمان بصحت پیوست - و محقق شد که مر از فرمان برداری پیچیده

اندیشه روزی دردش میدهد - و ازین خیال باطل برنج اندر امت) حضرت جهانبانی اوائل

(۲) نسخه [ح] در سلطان (۳) در [بعضی نسخه] بدرد کردن او این جهان را (۴) نسخه [ح] چغتای
(۵) در [بعضی نسخه] برنج اندر است • ع • زهی تصور باطل زهی خیال محال (۶) نسخه [ط] اوائل چهارم
و شصت • و این اوائل نهضت و پنجاه و سه •

فراخور اخلاص و خدمت بجایگزینی مناسب حال هر یک و انعامهای لایق هر کدام و خلعتهای
مواهبی هر مرتب شرف امتیاز بخشیدند - از جمله غزنین و آنحدود بمیرزا هندال - و زمین داور
و نیری و آنحدود بالغ میرزا عذابت فرمودند - و جمیع منتجبان آستان عبودیت را فراخور حالت
و رتبت بمواهب و مواهب کامیاب درآمده مربر آزادی ملک صورت و معنی شدند - و طوائف انام
در سایه افاضت و برتری رامت مرقه الحال شده قرین مقصد و همنشین اطمینان گشتند •

و از جمله تقاضا (که درین آئین بقدی چهره گشا گشت) آمدن ایلیچیان شاه والا قدر
شاه ظهاسب بود بهداربادی متبحر و آردن تعف و هدایای لایق - و سرگرد آنها ولد بیگ بود
و آنحضرت او را بمواظب خمرانی سوازش فرمودند - دیگر رسیدن شاه قاسم تغائی بود بدرگاه معلی
از جانب میرزا سلیمان بوسه رسالت با عرضداشت و پیشکش - و میرزا آنچه (در نا آمدن خود
سهروش داشته بود) بقرین قبول مقرون نشد - و حکم قضا جریان بر آمدن او صادر گشت - که طریق
یکپناهی و اخلاص خود را در توجه بمعادت ملازمت منحصر داند - و از جمله رفائعه (که متصل
بانتقامی ایام آئین بقدی وقوع یافت) آمدن میر میرد علی بود که در ولایت افغان و بلوچ
درین داری و حقیقت وزری ممتاز بود - و نزدیک موضع دوکی (که از توابع و اعمال هدایت)
ادامت داشت - بقدیم مدن و فوق اخلاص سعادت آفتان بوس در یافت - و مشمول عواطف
خمرانه شد - دوکی را باو مکرمت فرمودند - و در همان نزدیکی لونگ بلوچ (که از اعیان
طوائف خود بود) با برادران آمده زمین بوس نمود - آنحضرت او را نیز مورد الطاف ساخته
ولایت شال و مشنگ عذابت فرمودند - و این واردان را کامروا ساخته بزودی رخصت مراجعت
سمودن - که مبادا مزاج وحشت بر طبیعت این روزنا پروردان مستوایی شود - و آب و عوای
طول مدت الحال ایشان گوارا نیاید •

و از جمله مواهب (که در قرب آن ایام واقع شد) آن بود که یادگار ناصر میرزا از نیرنگی سخت
و نادرستی درون عذابت حایق و لاحق را درهم پیچیده همه را بر طاق نسبیان نهاد
و از روی مکاره بر جاده بد درونی و غفک ایستاد - و بر گفت میه بخنان (که عمده آنها مظفر
کوک میرزا عسکری بود) گوش داشته پیوسته خیالات فاسد بخود راه میداد - چون { این معنی متواتر

(۲) نسخه [۱۱۱ ج] نیری - و نسخه [۵ و] نیری (۳) در [چند نسخه] سرگرد آنها (۴) نسخه [د]
بامقار (۵) در [بعضی نسخه] صند (۶) نسخه [۱] دوکی آباد را (۷) نسخه [ح] لومک (۸) نسخه [ح]
بشرف کورنش سر بلند گشت •

نعمت بخش صوری و معنوی بتقدیم رساندن گرفتند - هر روز بروش تازه و آئینه شایسته
بخش پادشاهانه آراسته سپس جهان آرای جان آفرین بجای می آوردند - و از اطراف و جوانب
بزرگان دین و دولت رسیده از مواهب عام پادشاهی کامیاب سعادت میشدند - از انجمله یادگار ناصر میرزا
شریف زمین بوس دریافت - و محمله از احوال او آنست که در مبادی طلوع ریات اقبال
بحدود قندهار از میرزا کامران جدا شده (چنانچه نگاشته آمد) بیدخشان رفت - و از انجا کارے نساخته
مذوقه مازمت حضرت جهانبانی شد - و ندیکه (مرکب عالی از قندهار متوجه تسخیر کابل بود)
میرزا بعد از احتمال شدائد و زلزل بر قندهار رحید - بیوم خان در آداب مهمانداری بذل جهد نمود
و از انجا بموجب حکم عالی دران ایام نشاط افزا آمده باسلام عتبه قدیمه حضرت جهانبانی
کامیاب شد - و ادراک بخش خسروانی نمود - و به سعادت بضا بوس حضرت شاهنشاهی نشاط تازه
گرفته با نظار عنایت دولت پذیر گشت *

و درین آئین عشرت آئین (که هنگام آرایش بهار میشش و عشرت - و اوان پیرایش حدیقه
دوات و اقبال بود) در ساعتی (که کواکب با نظرات سعد بر جهانیان افاضه نور میکردند)
سپاس نهال پیرای گلستان الهی (یعنی خانه سوئی حضرت شاهنشاهی) به هزاران نشاط
و شادمانی بظهور پیوست - ابواب کامروائی عالیشان آماده شد - و ابواب سعادت و اقبال
بر روزگارن گشاده گشت - خرد و بزرگ مهالک از مواهب خسروانی بهره مند شدند - و رضع
و شریب اکثاف از مکارم پادشاهی خوشدل و خوشوقت گشتند - کلفتهای روزگار بالفت انجامید
و فقرهای عالم بجمعیت خواطر بدل شد - امرا - اچقاها بظرف اشرف گذرانیدند - و بانعامات
گرامی سرافراز شدند - و در عین آئین بقدی آنحضرت بهت تشبیط خواطر و التیام قلوب
(که رکن اعظم ملک ستانی و قوام رانیست) متوجه خواجه دیگ روان شدند - و شادمانیها
فرمودند - و حکم جهان مطاع صدور یافت که امرا با یکدیگر کشتی گیرند - و خود بدولت و اقبال
بدین نظر و مهران را در روز پیدایش فرمودند - و آنحضرت با امام قلی قورچی کشتی گرفتند
و میرزا فذال و یادگار ناصر میرزا باهم اوزم کشتی بجای آوردند - و بعد از آن بهیروز ارغوان زار
بشواخه بخارل عیان آویخته موقوف دایره خوشنای دادند - و بدولت مراجعت فرموده
در نشاط ارنی ز عشرت پیرانی جشن عالی اشغال فرمودند - و ملازمان آندان رفعت پیوند را

(۲) نصیحت [ح] میرزا مت قد شرف (۳) نسخه [ط] که منظم عداوت بهار عیش و عشرت و اوان بهنام

و حضرت جهانجانی و انظار عظمی را میبرد که عیار دانش حضرت شاهنشاهی را (که در مغریسن
با هزاران اسمان غیر الهی از تفسیر احوال متعالی بود) بر خرد و بزرگ عالمیان ظاهر سازند
در سرودنات عفت چنین خسرونده ترتیب فرمودند - و جمیع حضرات مختصات استقامت عفت
و مطهرات مکملی عصمت در بارگاه حریم اقبال بعرف ملازمت مشرف گشتند - بدین آموزش
حقصار حضرت شاهنشاهی را بردیش عزت گرفته بر معانی سعادت آوردند - و بحکم معنی حضرت
مردم مکملی در سلک سایر مقتدات در آمده به تشخیص و تعیین بحضور اقدس حضرت شاهنشاهی
آمده - و اشارت بشارت بخش پادشاهی بر آن رفت که آن نور حفته خلطنت والدۀ ماجده
حود را از میان چندی دروه غنائف بشناسند - آنحضرت بنور الهی به مزاحمت سهو و خطا
و به کلمات التباس و استعجاب بدربانت ازلی و شناخت ذاتی دریافته در کف والدۀ مقدسه خویش
و در آغوش آن صدر نشین ستره کفاف جا گرفتند - از مشاهده این امر شگرف (که هدیۀ افزای
معول و انعام ظاهر بندگان تفتاحی عادت بود) غریب از حاضران بساط قرب برآمده شناسای قدر
این بزرگ ازل پیروز و آعجوبۀ کارگاه تقدیر گشتند - و معلوم همگان شد که این دریافت از اعمال
سداسی جسمانی نیست - که در مغریسن و کبر عمر تغذوت کند - بلکه بمحض تفرس روحانی
و تعلیم ربانی است - که بواسطه این نوباره چمن اقبال از مکن نور مقدس بمشرق ظهور
شده است •

آزبک پیروز (ازلی) را هیچبابت دوری مانع نمیشود - و قرب معنوی را بعد صوری حایل
نمیکرد - و چون کامل یافت بعد را چه گنجایش - که درین ریعان گلبن عمر کمال قرب بمبدأ
حاصل است - و انوار افاضه وجود و تکمیل صورت عنصری و تصفیل مشاعر ادراک درجه بدرجه
صورت پذیر - و نهایت مزاحمت بعالم تجرد و تقدس (که ظلمت جهل و کثرت غفلت را
در پیرامون آن را نیست) جلوه نهد - و بر دور بندگان عالم احوال مخدّی نیست که این صاحب
فطرت عالی (که در نشاء عنصری و واد هیولانی مولود ناست) اما از بدو فطرت و اصل پیدایش
آب و آهات از مآثر تولید او یزد - و از در مسالک معنی و مکن باطن ابوالآیات - و بر حضرت
جهانجانی (که پرده دار رموز آسمانی بودند) عموماً بود که چمن پیرای جهان هستی این نونهال
بهارستان وجود را (برای دریانت مقادیر مراتب جهانیان آرد - و بجهت گرد آوری پراگندگیهای
روزگار فانی) بمرصع ظهور آورده است - و بالجملة در لباس رسم خفته سور آداب شکرگذاری

آرایش جشن دولت پیرای خننه سور حضرت شاهنشاهی - و آئین بستن

بآئین اقبال - و ظهور خارق عادت ازان نونهال بوستان دولت

بزرگان نام بخش و خدایان سعادت بخش را همواره وجه همت آنست که تقریر الیخنده
هنگامه بدشش گرم سازند - و برش (که از چشم آودنای عمره امکن محفوظ مانند) عبادات گزیده را
از سر آمدن دایا اندست آوردن و دست بردنها مادن است) در لباس رسم و عادت بتقدیم رسانند
چنانچه درینولا (که نسیم اقبال بدارگی بزد - و کلدندان مقصود از سرنو شکفت) مراسم خننه
آن نوایه حدیده اقبال و تازه نهال انجیل مجد و جلال را سبب ساخته در آسایش و بخشایش
عالمیان امروند - و در اوایل بهار جهان افروز نه روح نباتی در اهتزاز بود - و غنایب شوق
در بهار •

• بخت شد سر بر آورد از لب جوی • زمین گشت از ریاحین غنچون بوی •

• بسیم صبحگاه از مشک بویی • هزاران دانه در بر داشت گویی •

به آراء باغ (که بغایت دلکش و دلگشا ست) نزول نوات نمودند - و بجهت مزید گرد آوردی
دایا ده در معنی سمرگذاری حضرت موایی ست) ابواب عیش و عشرت گشودند - و آئین
کلاسی و کبابی تازه ساخته اشارت شد که حضرات بیگمان بتفاوت طبقات و تناسب درجات
آن باغ طرب امزار آئین بند - و امرا و اعیان شهر چار باغ را زیفت امزیند - جمیع امرا
کمربندی بر میدان شوق بسته در اوژم این کار اهتمام نمودند - و کلدان شهر و بزرگان عهد
مراخدر حالت و قدرت مسامی جمیله بتقدیم رسانیدند - و ارباب منافع و طوائف محذوفه
در آرایش دتن و کرمی بازار غایت مبالغه معمول داشتند - و در اندک فرصتی آنچنان
آئین بزمی شد که وصف آن از اندازه بیرون باشد - و حضرت جهانپانی هر روز تشریف آورده
بزم آرای شادمانی میشدند - و فراخور حالت و رتبت هرکس را بتفقدت گرمی شرف امتیاز
می بخشیدند - پیشتر از انعقاد این جشن خمرروانی فراچه خان و صاحب بیگ و بعضی دیگر
از مستقامان درگاه (که بآوردن هودج اقبال حضرت مردم مکزی بقدهار رخصت یافته بودند)
در باب درامت شده بوقت رسیدند - و فدوم برکات افزای حضرت مهد علیا موجب مزید
اسباب نشاط گشت •

ساعت کابل را بمقدم دولت پرتو سر بلند ساختند - نوبتی نارنج این فتح کابل را گروت
 بافته بود - و اینترست این • • • مصراع •
 چون (بعیدمان آید) دایه می همت حضرت شاهنشاهی ابواب مسرت و شادمانی گشاده
 گشت - و اساسی دولت (بغازی نهاده آمد) حضرت جهانمانی را هزیمت میرزا کامران و فتح کابل
 در نظر نهاده منظم قدم برکات انوار حضرت شاهنشاهی بودند - تا آنکه در زمان مسعود
 دولت مسعود آن جوان آگاهی را (که در آن زمان بحساب مدت عصری دو سال و دو ماه
 در دست روزه بودند) بدربارست ملازمت حضرت جهانمانی آوردند - و آنحضرت بدیدار
 مبض چشم مسرت برای آن نور پرورد ایزدی انبساط صوری و معنوی یافتند - و سجده شکر
 سلامت آن نوهایی اوستای اقبال و دربارست فرخ آن چراغ دودمان خلافت بجای آوردند - و درازای
 این خجسته دولت و هدای این فرخنده کرامت ابواب خبرات و مبررات برزگی روزگار
 خواص و عوام گشادند - صبح آنروز جهان افروز حضرت جهانمانی بر سریر اقبال و کامرانی
 مذمتی گشته از تمام ازین دولت و اعیان مملکت و کاکه سپاه و حشم و مأمه عبید و خدم کورنش گرفتند
 و طوائف خلافت بشرف زمین بوس کامیاب سعادت شدند - و دست تمنا بدیروزه دعا برداشته
 درام دولت خلافت و رفعت اوای سلطنت از عتبه کبریا در خواستند - و آنحضرت ابواب عدل
 و احسان بر روی جهانیان گشوده تمام زمستان بالای ازک آسایش پذیر بوده در رسای خالق
 و دلای خلافت کوشیدند - و از وقایع (که در آن نزدیکی مانع شد) رحلت یونس علی
 و مرقد یگ بود که از اعیان سلطنت و صدر نشینان بارگاه عزت بودند - و در همین ایام بمصامع
 علیه رسید که خواجه معظم باتفاق مقدم بیگ میشود که فرار نماید - و خود را بمیرزا کامران
 رساند - این معنی بر خلیف اشرف گران آمد - مقدم بیگ را بجانب کشمیر اخراج فرمودند
 و خواجه معظم را از نظر التفات و اعتبار انداختند - و بدین توجه و ظل احسان آنحضرت ولایت کابل
 مورد امن و امان و مهبط رحمت بندان گشت •

(۲) در [انوار نسخه] کابل را گروت - و در نسخه [ب] کابل برگرفت آمده - و از هر دو بوی غلطی می آید
 زیرا که از اردن (۱۵۴) و از دومین (۱۵۵) می برآید - و مطابق (۱۵۲) چنانچه مصراع تاریخ بآن مشعر است
 (۳) نسخه [ح ط] بر روزگار اهالی و افاصل و ایقام و اراکل گشاده زرخشی و جواهر پاشی فرمودند - و از
 مشاهده نور الهی که از جبین آن برگزیده عالم لامع بود شادمانها نمودند - صبح آن (۴) نسخه [ح] کبری
 حضرت عزت (۵) نسخه [ط] و بدین توجه فضل و احسان آنحضرت •

با جمعیّت خود و شاه بُردی خان (دردی و رزگش و فخر باو متعلق بود) آمده آداب زمین بوس
 بجای آوردند. و مستمال عذایات دیگران شدند. و متعاصِب آن مصاحب بیک بهر خواجه
 دکان بیک با بهیار است از مردم آمده در اوت ملازمت دریافت. و بالتفات خسروانه سرافراز گشت
 درین اثناء بابوس ممرضی اشرف رسانید که وقت توقف نیست. بدوات سوار باید شد. که مردم
 همه می آیند. حضرت جهانپانی بر پهنای دوات سوار شدند. و درین میان علی قلی سفرچی
 و بهادر پسران حیدر سلطان را (که در تعزیت پدر بودند) بر آورده مشمول مراحم ساختند
 و بعد از زحمت مزاحه جان آمده سعادت زمین بوس دریافت. میرزا کامران در صفحات اوضاع
 صورت اقبال پادشاهی نقش ادبای خود را مطالعه نموده خواجه خاند محمود و خواجه عبدالخالق را
 بجهت استغای جوائیم خود به ملازمت اقدس فرستاد. و بعضی ملتصبات بوسیله خواجه
 ممرض داشت. نیم نرو راه مغایله میان افراج ناهرا پادشاهی و لشکر میرزا نموده بود
 که خواجه آمده ملازمت نمودند. آنحضرت ملتصبات او را بادآب ملازمت موقوف داشتند. و مواجین
 دیگر عذایات را از اوازم آن گردانیده خواجهها را با احترام رخصت دادند. و خود از روی مروت
 بمرور بی توقف فرمودند. و چون میرزا را غرض از مرقدان خواجهها تعطیل و تراخی در مبادرت
 بهای پادشاهی و فرصت یافتن خود بود. و انتظار سیاهی شب میبرد که شاید شپگیر بلند کرده
 خود را بکاره تواند کشید (چون حجاب ظلمت شب جهان را تاریک ساخت از تیرگی رای
 و ظلمت خاطر) دریافت سعادت ملازمت بخود قرار داده (بسرعت تمام خود را بازگ کابل
 رسانید. و میرزا ابراهیم داد خود را با جمعی از اهل حرم همراه گرفته از راه بیینی حصار روانه
 غزنین رویه شد. و چون فرار نمودن او بمسامع علیه رسید حضرت جهانپانی بابوس را با جمعی
 از معتمدان بکابل فرستادند. که در آنجا بوده نگذارند که بمطاعی و رعیت آسیبی رسد. و همه را
 مستمال عذایات پادشاهی سازند. و میرزا همدال و جمعی را تعیین فرمودند که میرزا را تعافب نمایند
 و خود بدعیمانی نصرت و همراهی اقبال متوجه شهر کابل شدند. و در ساعت مسعود کوس زنا
 در اوت کوراکه اقبال بلده آوازه کردند. و کوبه داران نصرت کوبه حشمت را بسپهر مکوکب رساندند
 و در شب بیستم آذر ماه جلالی موافق شب چهار شنبه دوازدهم شهر رمضان (۹۵۲)
 نهصد و پنجاه و دو بنائید آسمانی فتح کابل (که مقدمه فتوحات باندازه امت) روی داد
 و ابواب شادمانی و کامکاری بر دلای خلاق گشوده شد. و دو ساعت از شب گذشته بود که آنحضرت

مصادیر شهرستان عدم شدند - و حیدر سلطان از جمله بود - چون مخالفت هوا اشتداد داشت
و مردم کم همداره (میرزا همدال بعرض اشرف رسانید که مناسب دولت آنست که درین زمستان
مراجعت نموده بقندهار توقف فرماید - و اوایل بهار سامان و سرانجام لشکر نموده
بندشیر کابل عیان عزیمت معطوف دارند - آنحضرت در مواجهه چیزه نفرمودند - و چون
مجلس پشخیر رسید زانی بوسیله میر سید برکه گشته فرستادند - که با وجود آنکه (از آمدن شما
و جدا شدن بادگار فاسر میرزا خبردار نمودیم) تودن بر الطاف الهی نموده بهمت کابل
توجه داشتیم - اکنون (که قضیه چنین باشد) توقف را حیب چیست - اگر بجهت محنت
و رنج کشی مردم خون این معنی بخاطر آورده اید زمین داور و آنحدود را بشما ارزانی داشتیم
این زمستان را در اینجا بآمایش بگذرانید - و چون عقده کابل مفتوح شود بمجازعت خواهید پیوست
میرزا ازین پیغام بغایت خجسته شده عذر تقصیر نمود - و آنحضرت بفرموده درست و آمیدس واثق
قدم در راه نهاده دل در گشایش کار بستند - در انانی راه جمیل بیگ برادر بابوس (که میرزا کامران
او را اتالیق آغا سلطان داماد خود کرده در غزنین گذاشته بود) آمده بآستان بوس سر بلند شد
و احوالهای جرائم بابوس نمود - و بمدارج قبول اتصال یافت •

چون [مرکب عالی در بورت شیخ علی (که در نواحی نعمان و ارتقندی واقع شده) نزول اجلال
یافت] میرزا کامران از اجتماع توجه رازات جهانگشا سرانیده شده قاسم برلاس را باجمعه پیشتر
روانه ساخت - و قاصد مخلص ترتیبی را (که میر آتش میرزا بود) فرمود که توخانه را بجلگه
دورس (که نزدیک خانه بابوس بیگ بود) برده تعبیه نماید - و عیال مردم (که در بیرون قلعه
کابل بود) همه را اقامت نموده اندرون قلعه برد - و بعد از استحکام مبانیه قلعه بخرور و غفلت
از کابل برآمده در نزدیک بورت بابوس نشست - و در ترتیب افواج و تعسیم صفوف اهتمام نمود
و در موضع تکیه چمار قاسم برلاس باجمعه پیشتر آمده بود که خواجه معظم و حاجیه محمد خان
و شیرافکن از معسکر اقبال پادشاهی پیشتر شناخته دستبردس شایسته نمودند - و بتائید الهی
(که طلبه دولت قاهره بود) قاسم برلاس تاب مقاومت نیاورده رز بگریز نهاد - و چون میان افواج
فاصله اندک ماند میرزا همدال بموجب التماس بمفصب هراولیه اختصاص یافت - مرکب اقبال
از تدریج خواجه پشته گذشته در نواحی ارتقندی نزول اجلال نموده بود که بابوس و جمیل بیگ

(۲) نسخه [۵] رنج کشی خود (۳) در [اکثر نسخه] آن سلطان (۴) در [بعضی نسخه] تکه خار - و نسخه

در این دیوانات ناهنجاری و نعم غیر متعجب آنکه قاضی بزرگ از هندوستان آمده بود - و سوداگران
 سودای دلخواه درده اسپان عراقی از ترکمانان خریداری کردند - چون انوار اقبال از وجنات حال
 میگذشت کلانتران این قاضی آمده به واس نمودند که (اگر اسپان ما را ملازمان موکب عالی
 بگیرند - و بهای آنها بعد از فتح هندوستان مرصحت فرمایند) اشد رضا داریم - و سرمایه
 معانات خود میدانیم - زنی درایت ما که باین مقدار امداد خود را از زمره دلخواهان درگاه عالی
 معذور سازیم - حصرت جهانباری این معنی را از مویدات آسمانی و موافق غیبی تصور کردند
 ، القاموس ایشان را بذریع قبول موصول داشته حکم فرمودند که بقیمت دلخواه فروشندگان
 تمسکات ابتیاع امیان نوشته بدیشان بپارند - و خود بدوات و انبال بر پشت کوه (که نزدیک
 بابا حسن ابدال است) بر آمدند - و به الف میرزا و بیرام خان و شیرافکن و حیدر محمد آخته بیگی
 فرمودند که اول بهیبت امطلب خامه اسپان جدا کنند - و بعد از آن برای امرا و سایر ملازمان
 بترتیب انتخاب نمایند - و هزار اسپ (که در مرکز خاصه شریفه ابتیاع شده بود) بحسب
 مقتضای حال هر یک به تقسیم و انعام بدوحت - و دلای خوداگر و سپاهی معذور و مرته شد
 دده بیگ هزاره (چون میخواست که بخدمات مالی و جانی سرانراز گردد) بجانب قلعه تبری
 (که هشتم از آنجا بود) شب راه سرکرده برد - و چون موکب عالی دران حوالی رسید کلانتران
 احشام اسپ و گوسفند بقدر حال پیشکش آوردند - و مصدر خدمات پهنیده گشتند - چون
 آن حوالی آنلکهای دلگشا داشت چند روز جهت نزهت خاطر و تطیب دماغ اقامت فرمودند
 و حصرت مهد علیا خانزاده بیگم را درین مقام بیماری پیش آمد - و بامتناد کشید - و برحمت
 جابرید پیوستند - آنحضرت قواعد عزاداری بجای آورده تمسک بحبل المتین صبر (که شان
 عالی منشان کار آگاه و نشان ولا دانشان خبرت مرشت است) نموده جهت ترویج روح
 آن مختدرا مکره خیرات و عیالات (چنانچه لایق خانواده سلطنت تواند بود) بتقدیم رسانیدند
 و زانجا برهنه روی اقبال بلند و طالع بیدار کوچ بکوچ متوجه دارالسلطنه کابل شدند
 و میرزا هندیال بنزدیکی قندهار بآئین عبودیت و حسن عقیدت معادت بساط بوس دریافت
 و آنحضرت بمقتضای مراسم جبلتی نفوازشهای بیکران اختصاص بخشیدند - و از آمدن او بغایت
 خوشوقت شدند - و مقدمه آمدن بسیاری از مردم شد - و مردم اعیان جوق جوق از کابل شناختند
 و بواسطه اختلاف و امتزاج هوا درین راه بیماری و وبا در آردوی ظفر قرین پیدا شد - و بصیاره

و در مقام پستان در آمد - حاجی محمد دست دربان را بشمشیر قلم کرد - و چندان دیگر از عذاب رسیدند - و جمعه از قزلباشان (که در آن نزدیکی بودند) بجنگ پیش می آمدند و بقتل می رسیدند - و بیژن خان از دروازه کنگان خود را درون انداخت - و قلعه بتصرف اوایی در است قلعه در آمد - و قزلباشان فرار نموده بارک متحصن شدند - و بیمرز حضرت جهانبانی خود از دروازه کنگان بدو است و اقبال در آمده بدوچ آنچه معود فرمودند - و آن شهر سعادت آیدن بهر وزیر عالی بهیض امن و امان و موافق عدل و احسان شد - و ازین نزول رحمت و معود سعادت از نهاده خود و کلان خروش شادی و نوید مبارکبادی برآمد - و بداغ خان بوسیله حیدر سلطان آمده سجده خجالت و عذر تقصیر بجای آورد - و آنحضرت او را محفوف مکارم خسروانه فرموده رخصت دادند - و شهر را به بیژن خان عذابت فرمودند - و مکتوب بشاه نوشتند که (چون بداغ خان خلاف حکم شاهی نموده از خدمت متقاعد بود) قندهار را از گرفته به بیژن خان سپردیم - تعلق شاه دارد - در آن اثنا میرزا عسکری قدر جان بخشی و عطوفت پادشاهی نشانخته فرار نمود - و بعد از چند روز امانی آمده خبر کرد که میرزا در خانه مذمت - کس تعجب شود که او را بطریق (که از من نداند) گرفته آورد - حضرت جهانبانی شاه میرزا و خواجه عذیر ناظر را تعیین فرمودند - فرستاده او را در خانه همان افغان از زیر پلاس بر آورده بدرگاه معالی آوردند - و آنحضرت بمقتضای عطوفت و رامت ذنی و پاس وصیت حضرت گنجی ستانی مردوس مکانی (که در باب گفته برایا بخصوص برادران فرموده بودند) بفطر عذابت مشمول داشته از جرائم و زلات او بتنازگی در گذشتند و او را بنزدیم کوکلتاش (که از معتمدان خاص بود) سپردند - و ولایت قندهار را بر اوایی دولت تقدیم فرمودند - ولایت تبری به الع میرزا مقرر شد - و برگشت نهو در وجه علونه حاجی محمد اختصاص یافت - و زین داور با اسمعیل بیگ - و قلات بشیر افکن - و شال بهیدر سلطان مکرمت فرمودند - و همچنین جمیع ملازمان را فراخور حال جایگزین کردند و خواجه جلال الدین محمود را (نه در شهر از مردم میرزا عسکری و دیگران طبع کرده بود) به میر محمد علی گیرانندند - و (چون خاطر اقدس از انتظام مهم قندهار فراغ یافت - و بمیامن تائید الهی و مؤثر موافقید پادشاهی تقدیر موافق تدبیر آمد) بسعادت و اقبال در ساعت مسعود عودج عزت حضرت مریم مکانی را در قندهار گذاشته عزیمت تحسین کابل پیش نهاد همت والا فرمودند .

در هفتمه اذن - قیامی دولت آنحضرت که دست تقدیر ایشان را از دامن احوال مجزیه و مساکن شهر
 (که اولین حلقه ایزدی است) برآورد - و حاکمان ده دین اندیشه صواب انحصار بخاطر
 شاه رسید - و آیین از او تا قبل مسافت بحدار است - و حشام هزاره و قبائل افغان از مور و ملخ
 برنگشت - و خرسات این راهها شده اند - خصوصاً با میرزا کامران سخن در میدان دارند (بدست
 آوردن مامور (که بخاطر راه عروج) مأمور گردید) نخستین کار است - و بالفعل بهتر ازین
 عمل (که این کار هزار بار شده) عمل از قندهار نیست - پس بموجب عقل و عرف و عدل
 بدافع خان را از قندهار و قندهار را بخوشی و اخوشی بگذارند - و اگر نگذارند بمحاصره و استیلا استخلاص
 نموده محاصره نامی موانع و برای روزگار و اقتضای صلاح وقت مشغول هر دو طرف صداقت
 و امانی و باقی بشمار باید دولت - و چون شاه را گهر معدن دانش و انصاف اذن این عمل را
 از مستعصمانت خواهد شد - و باعث درین باب از همه بیشتر حاجی محمد خان بابا تشقه
 بود - حضور این جهانپانی نمودند که همه مستام - اما محاصره کردن و تیغ سبزه آختن و مطلقاً
 یکطرف کشن از حماقت خالی نیست - اگرچه ایشان از مناسبت اعتدال عدول ورزیده اند اما
 این بے اعتدالی را به بدنگان درگاه تحویل نمیکردیم - چه درینصورت مردم بدافع خان فایده خواهد شد
 ظهور این معنی در بنای اربع اول روزگار بدست است - همان بهتر که بوسیله عقل دورانیش
 تدبیر بایند اندیشید که بے جنگ و جدل قلعه بدست آید - بنابر آن کس پیش بدافع خان
 میزدادند - که چون بتسلیم قبول میرزایم میرزا عسکری را در قندهار مقید نگاهدارند - تا خاطر
 از جمع باشد - و شاره به صلاح کار خود دانسته قبول این معنی کرد - و مقرر شد که درازان کار دیده
 و بهادران معرکه آورده بحدود قندهار رفته در کمین باشند - و ناگهان وقت یافته بپایان رسید
 همت و دستاوری جلالت بقعه درآیند - ببرام خان و جمعه دیگر بطرف دروازه کنگرانی مقرر شدند
 و الغ میرزا و حاجی محمد و جمعه بجانب دروازه مشور معین گشتند - و مرید بیگ و جمعه بحدود
 دروازه نو جای یافتند - و این شیران بیشه شجاعت شهاب شنافه باطراف قندهار کمین کردند
 و شب آنکس صبح صادق حاجی محمد خود را بیشتر از همه بدروازه مشور رسانید - اتفاقاً شتره چند
 علف بار درون قلعه میرفتند - خود را در بنای شتران درآورد - و شیر مردافه ناگهانی خود را
 بدروازه داخل ساخت - دران آگاه شده در مقام منع و دفع در آمد - او جواب داد که بموجب
 فرموده بدافع خان میرزا عسکری را آورده ایم - که درون قلعه نگاه داریم - این حرف فایده نکرد

آورد، میبهد - و اگر بر قانون داد عمل نمود بیداد گران دست از زیردستان باز نمیدارند
و این مذهب موجب سخط الهی میگردد - لیکن چون وقت مقتضی نبود در مقام حیدرت درآمده
چارا این کار بوقت دیگر موقوف میداشتند •

و چون یورش کابل محتمل شد بالضرورت (بجهت اقامت بعضی از پادگیان مرادقی عصمت
و نگاهداشت اشیا و احباب ضروری) منازل چند از بداع خان خواستند - و بزیان صدق ترجمان
مردودند که ما بر سخن خود قندهار بشما مقرر داشتیم - اما از جائیکه (مردم خون را گذاشته
و خاطر را از جانسپ ایشان جمع ساخته های عزیمت در رکاب تردد آوریم) گزیر نیست
بداع بمان از نامعاده فهمی خود ابا و امتناع نمود - و بر طریقه اهل دانش در امتثال حکم شاهی
و امر پادشاهی (که اصل کار بود) مبادرت نکرد - امرای عظام (که در ملازمت بودند) بعرض
امس رسانیدند که کار عظیم در پیش داریم - از گرفتن قندهار گزیر نیست - تا بهر شغلی که
رو آوریم فارغبال باشیم - و آنحضرت نظر بر خودیهای شاه فرموده نخواستند که خاطر مردم شاهی
تدار آلود شود - لاجرم حرکت ناستود ایشان را به تمکین همت و تسکین اقبال میگذرانیدند - و درین
اندیشه بودند که بصوب بدخشان مهضت فرموده میرزا سلیمان را بخود همراه ساخته بتسخیر کابل
نوجه مرعابد - و چون عمده در معارعت تسخیر کابل شوق دیدار سعادت افزای حضرت
شاه شاهی و دربارت جمال بانمال آن نور حده خلعت بود (که بتسبب رموز آسمانی
جمیع فتوحات غیبی از برکت وجود سعادت پرتو آنحضرت میدانستند) زمان زمان اهتمام
در امضای این نیت و امدتقای این امفیت بظهور میرسید - درین اثنا پسر شاه ناظر ریاض
رحمت و وارد هدایس مغفرت شد - مقربان بساط عزت و مخصوصان قرب منزلات بموقف عرض
رساندند که ایام زمستان نزدیک شد - و اهل و عیال و اسباب و پرتال درین کوهستان همراه بردن
محال گونه می نماید - پسر شاه رحلت نموده - قندهار بترکمان واکذاشقی مناسب دولت نیست
خصوصاً چندین جمع خود سر که در تخریب مبانی ولایت و هدم ارکان رفاهیت کمال تطاول
دارند - و با آنکه مامور شده بودند (که علی الدوام نطق بندگی بر میان جان بسته همیشه ملازم
موجب عالی باشند) انحراف ورزیده از نشای باد غفلت در قبول احکام مرکرمی ندارند - بلکه
از عدول اوامر مطاعه ظاهر و باطن خود را بمخالفت موانق ساخته نقاب بے آرمی بپیش رو

(۲) نسخه [۱] دست نظام (۳) نسخه [۲] ضروری که محسوط و مطبوع ساخته بدلت و اقبال منوجه تسخیر

کابل شوند منازل چند (۴) نسخه [۳] دیدار پرتو / (۵) نسخه [۴] بمخالفت آراسته نقاب •

املا قبول مشرب او نیست - به مجرد اظهار آن آزوده خواهد شد - و آزردهگی او موجب نقص
دور و سازفت قایل خواهد گشت •

حق در انخواهی و شرط خیر اندیشی آنست که در امثال این امور زبان خویش را منظور
نداشته توقف نکند - و باعمال و امثال نگذراند - که ضرر آن در حال همه عاید شود
و خسران این اعمال بزرگوار دولت همه لاحق گردد - و نتیجه خدایت کنش (که اعظم خدایات
و اوج خدایات است) روی دهد - و خال بیدباندی و حوشامد گوئی (که نبل بیدباندی
و عسالتی است) بر رخسار حال و حال ایشان نمودار گردد - و شایسته آنست که این طایفه را
اگر (در عدم کتمان حق و اظهار مدق ما ملایم الله فی طبعه برعد) آنرا سعادت روزگار خود شناختند
و آن خوشوقت بوده چنین فیض در نامیده انبساط نیفتند - که هر چند بحسب ظاهر بر ضمیر بزرگان
حق آید اما باطنی والا جذبات تحمیل مرماید - و اگرچه بصورت خلاف رای صاحبان راه سپرده میشود
لیکن در معای هم ابرای ذمت کرده حق نعمت گذارده میشود - و هم در نظر عاقبت اندیشان
و آخر بدان محمود القول و الفعل می نماید - القصد میرزا کامران را از انعدام عقل مصلحت آموز
و بدان چنین همراهان سعادت افزا غلط بر غلط روی میداد •

نهیست موبک مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی

از قنددار بنسخیر کابل - و فتح آن ممالک

چون خاطر قدمی مانر از مهمات فدهار فارغ شد تسخیر کابل پیش نهاد همت والا گشت
لاجرم باین عزیمت از باغ حضرت فردوس مکانی نهضت نموده بالا تو از مقام حسن ابدال^(۴)
در گنبد سفید نزل اجلال مرموند - پیوسته ترتیب مقدمات فتح این یورش بر پیشگاه ضمیر
الهام پذیر میقامت - و باد انخواهان دور بین و جان سپاران اخلاص منش همواره مطارحه
نموده میداد - و زبانشه اکثره از امتداد مدت سفر داکبر شده برخاسته بے رخصت رفتند - و بعضی
بر رخصت ابرامی جدا شدند - بدفع خان و جمعی دیگر (که در ملازمت فرزند شاه بودند) از قنات
ممالک دسب تعدی و تطاول بر رعایا و احشام میکشادند - و باین ناستوده عمل توسعه روزگار خود
خیال میکردند - وضع و شریف شهر داد کنان و فریاد زنان بدرگاه معنی میرمیدند
و حضرت جهانبانی درین معامله متردد بودند - که اگر تنبیه ستمکاران نموده آید خاطر شاهی

و قاسم بر قس را با اشیای دیگر متبذّر ساخته به میرزا ناصر پیغام دادند که اگر میرزا سلیمان را میفرستند ولایت بدخشان بایشان سپرده خواهد شد - و آلا این مردم را (که گزیده ایم) بقتل رسانده ملک بدخشان را بدو بیک میسپاریم - بنابراین میرزا سلیمان و میرزا ابراهیم و مردم بیکم را رخصت بدخشان دادند - میرزایان تپای مزار بموضع معموره رسیده بودند که میرزا کاهران از رخصت میرزا سلیمان و بشیمان شده کس بطلب میرزا فرهاد که بعضی بدخشان زبانی مانده است - شاورده متوجه شوند - میرزا سلیمان ازین طلب در گمان افتاده معذرت نامه در جواب نوشته که چون در حالت بیک رخصت یافته‌ام مراجعت دقیق نمیدانم - چشمدان است از التفات آنکه آن بدخشان را نوشته مصحوب یکی از معتمدان بساطت قرب ارسال دارند تا بموجب آن عمل نموده آید - و خود بمهرت متوجه بدخشان شد - رسیدن بدخشان همان بود و شکستن پیمان همان و در خلال این احوال یادگار ناصر میرزا از کابل فرار نموده بجانب بدخشان رفت •

و چون روزگار خواست که میرزا کاهران را درین مرای مکافات تدارک اعمالش نماید (روز بروز اسباب آن آماده میگشت - از میرزایان بغیر از همدال میرزا کسی در گریز او نماند بضرورت او را احوالت داده متبذّر ساخت که تعاقب یادگار ناصر میرزا نماید - و او را گرفته بیارد و بوعده موقت فرار داد که هرچه (امروز در تصرف دارم - و همچنین من بعد هم هرچه به تصرف در آید) - بموجب بخش آن از آن تو باشد - اما چنان اتمام نماید که از لوازم یکجبهتی و برادر بی دقیقه برگذاشت نشود - و باین فرار داد میرزا را (که بچشم نگاه میداشت) رخصت داد - میرزا همدال را که از بد ساوکی او بتنگ آمده بود) بزبانی قبول نموده خلاصی از چنگ او فوز عظیم دانست و از پای مزار گذشته بدو رفعت عادت متوجه ملازمت حضرت جهانبانی شد - میرزا کاهران را از حدوت این رفعت سرانیمگی روی نمود - و سر رشته صلاح کار خود گم کرد - و از ملازمان و مصاحبان او نسیمکه (بهود او را منظور داشته حرف راستی بگوید) نبود - انشیر مردم او را دیده بصبرت پوشیده و چشم خیرت از رمده غفلت حوشیده بود - سیل سدان و طریقه رشاد نمیدیدند و گزیده (که صاحب حال دریافته بودند) قدرت نفس زدن از نفسی امر نداشتند - و این از دور گذر بود - بعضی را یارای عرض کردن نبود - و بعضی ازان قسم بودند که ملاحظه خاطر میرزا میکردند - و اظهار حق صلاح وقت نمی دیدند - چه یقین ایشان بود که از خود رانی صلاح کار

فرموده بگویش آوردند - ازین سرده مقیم خان را و شاه قاسمی سیستانی را فرمودند که زودانه در پای
و نخله در گردن کرده نگاهدارند - و از آخر روز تا صبحه دم سحری (که هنگام ورود فیض
عالم بالا حبس) محبت دلگشا داشتند - و برگشتنهای عبرت امرا بیان فرمودند - و میر قلندر
و سایر گویندها و سازدها بنغمه پردازی رنگ زدای خاطر جهان آزی بودند - و در اندای
این محبت نوشته میرزا عسکری (که در حین توجه آنحضرت برای چول و اختیار عالم غریب
باصطلاح بلوچان مرخصه بود) بحسب احضار نموده ایستادگان بساط عزت بموجب اشارت عالی
میرزا دادند - زندگانی بر میرزا تلخ شد - و عیش منقص گشت آخر بقضای رقت
حکم شد که میرزا را نگاه دارند - و بگویش می آورده باشند - که (چون گداهان او بمقتضای مکار
جانی بخشیده شد) چنان ریز در بند بند پذیر گردد - و روز دیگر ماهیچه ریاضت فنی شب افروز
ناروک نشیدان ارک شد - و محمد مراد میرزا و امرای چغانی و قزلباشیه در ملازمت حضرت
جهانبانی بشهر در آمدند - و سه شبانه روز بفر مقدم هماهنگی آن بلاد و آخره مورد امن و امان بود
روز چهارم بموجب مکتوب خاطر خطیر شهر را به محمد مراد میرزا عذابت فرمودند - و خود بدولت
و ابدال در چهار باغ حضرت فردوس مکتبی (که در کنار ارغنداب واقع است) منزل اجال فرموده
از اشجار لطائف آثار اعتداف و اعتدال نمودند - و در آن منزل دلگشا تفصیل حباب و اموال
میرزا عسکری (که گرد آورده روزگاران بود) منصوبان اشغال ملطفت نوشته بنظر اندس
در آوردند - آنحضرت امرا در چشم اعتبار در نیاورده بپادشاه سپاه (که رقم تهید منی در نامه
احوال داشتند) مرحمت فرمودند .

چون (خبر فتح قندهار و توجه موكب والی حضرت جهانبانی بمسجد میر نابل بمیرزا کامران رسید)
میرزا منوچم و منذبذب شد - و حضرت شاهنشاهی را از خانه عصمت قباب خانزاده بیگم بخانه خود
آورد - و بگوچ کلان خود خانم ایتم مهر - و شمس الدین محمد غزنوی مشهور بانکه خان را
مقیم ساخته در جای نابلق نگاهداشت - و از امرای خود گفتاش طلبید که در باب میرزا سلیمان
چه باید کرد - ملا عبد الحاقی (که بمیرزا نسبت امتدای داشت) و بابوس (که در امور مکتبی
دخل مکرد) گفتند که مناصب آنحضرت که میرزا را دلقا نموده بدخشان باید داد - تا در وقت
کار بکار آید - و از مساعدت طالع میرزا سلیمان آنکه بیشتر ازین بچند روز میر نظر عدی
میر هزار تیشکانی و میر علی بلوچ و جمعی دیگر اتفاق کرده قلعه ظفر را گرفته بودند

(که از حدائق بدیهی مخفیانه میروارند) و جمعی دیگر از کاتبان رحیمه برهنمائی طالع بیدار ادراک معادیت
آفتاب بوس نمودند - و سبب گریختن آمدن ایشان آن بود که میرزا کامران الغ میرزا را
در میدان نگاه میداشتند - و از تمام احتیاط هر هفته بیگ کسی میسپرد - چون نوبت بشیر آمدن
رحیم از هم از میرزا هراس داشت - با اتفاق آن جماعه الغ میرزا را گرفته بدرآمد - و دوات
ملازمت دریافت - و حضرت جهانبانی این جماعت را بمواظف بیدریغ خدمت امتیاز بخشیدند
زمین داران را از الغ میرزا شد - و قاضی حسین سلطان اگرچه همراه ایشان برآمده بود اما به
راه تم کرده در میان هزارها افتاد - و بعد از چند روز غارتزده پیداده و آبله پای رسید
آنحضرت فرمودند که هنوز در اختصاص تو نقصانی بود که راه که کرده بچندین بلا مبتلا شدی
و بعد از آن ده بیگ هزاره با خیل و حشم خود آمد - و عرائض اعیان کابل نیز رسید - از رسیدن
این جماعت و آمدن عرائض از انقباض امرا و اعیان (که در کابل بودند) انقباض عظیم در اردوی معنی
پیدا شد - و فزایشیده (که مقرر در خاطر بردند) مطمئن شده جد و جهد تمام از سر گرفتند
و نزاع در ارکان قلعه دایمی افتاد - و پای ثبات از کف کمره محافظت لغزید - ساکنان قلعه
روز بروز احوال میرزا عسکری نوشته از سر دیوار قلعه می برتافتند - که کار بر قلعه دخیل
دشوار شده - در گیر و دار خود مردانه باشید - و در قلعه گشائی کمر همت محکم بر بندید
و دست از اهتمام باز مدارید که اهل قلعه بتنگ آمده اند - عاقبت کار بجای رسید که اعیان
اشکری میرزا عسکری یکان یکان از قلعه خود را بیرون می انداختند - و توپچیان و پیدها از بالا
می افتادند - اول خضر خواجه خان نزدیک بهورچلیک (مخیم اقبال بود) از قلعه خود را
بداخل - و گردان عجز بدست افکار گرفته در پای مقدس حضرت جهانبانی افتاد - و بعد از آن
موبد بیگ ریسمان بسنه از قلعه پایان آمد - و بشرف زمین بوس هر بلند شد - و بعد از آن
احمیل بیگ (که از امرای حضرت گیتی ستانی فرارس مکنی در دژوری و کنگاش مسلم
دست بود) رسید - و ابراهیم بیگ برادر زاده قراچه خان و مدور بیگ پسر نور بیگ همراه او
آمدند - شیخ خضر خان هزاره از قلعه خود را انداخت - و دوسه هزاره او را بر پشت گرفته
بجانب کوه لکه روان شدند که (چون کار قلعه از انتظام افتاده بود - و میرزا عسکری نه رای
بوشن در قلعه داشت - و نه روی آمدن بدرگاه گیتی پناه) بنابراین خواست که خود را بزارند
تامینت کشد - و ازین مخاطره برکنار بوده روزگارش بهربرد - و بهر آن در اردوی ظفر فرین

و هر عیب تغییر میداد . که بعد از جمع از مورچیل خود حرف بگفتی در میان انداخته
خلاف در مباحثی نگاهبانی اندازند .

و (چون محاصره بامتداد کشید . و از - لازم آن پادشاهی که آمده ملحق بشد) امرای قزلباشه
از اهتمام خود باز ماندند در مراجعت دغدغه‌مند شدند . حضرت جهانبانی این معنی را
از روزنامه احوال ایشان خوانده در گرفتاری منع بیشتر از بیشتر معنی و اهتمام فرمودند
و از آن مورچیل (که مخیم اقبال بود) خبر کوچ کرده از جانب شهر که قندهار نزدیک دروازه
رفته (این مقدار که سنگ سنگی میرسید . و آبجا را چهار دره میگویند) مورچیل مستحکم ساختند
صبح آن نوکرمانان ازین معنی خبردار شده دل در گرفتاری قلمه بستند . و همه از اطراف برخاسته
پیش آمدند . و دایره را تنگ کردند . میرزا عسکری مراسیمه شده بذاک عجز و زاری نمود
و بهزاران اضطراب و بیقراری معروض داشت که (چون حضرت عفت قباب شریف می آرند)
تا آمدن ایشان مواظب دهید . که بواسطه ایشان خاطر جمع کرده ملازمت توانم کرد
و عرض داشت خود را مصحوب میرطاهر دادار خواجه درست خوانند بملازمت اقدس فرمودند
حضرت جهانبانی (که معدن قوت و مروت بودند) ملتزم او را بموقف قبول جای داده
چند روز مهم قلمه را آسان گذاشتند . میرزا از تبه رائی بظاهر رش عجز پیش گرفته
در باطن باستحکام قلمه می کوشید . و چون حضرت عفت قباب و بیدام خان آمدند باز از سر نو
آئین مخالفت پیش گرفت . هر چند حضرت مهد معالی معنی فرمودند (که میرزا عسکری را
از اندیشه نامواب باز داشته بتقبیل عنبه مقدمه مشرف سازند) چون دماغ سعادت او
بر ایشان بود نصائح گرامی بهیچ وجه در نگرفت . و بر همان خشونت و سرکشی خود ایستاد
و از مرط عماد حضرت مهد معالی را نگذاشت که از قلمه بیرون رفته باردوی معالی جهانبانی
شریف آورند . بر پیشانی خاطر اقدس حضرت جهانبانی ازین ناراحتی میرزا اندازه تفاوت
و مقدار مخالفت او نوع دیگر ظاهر شد . تکیه بر عذایب الهی (که منکفل مهمات ارباب
توسل است) نموده بیشتر در تسخیر قلمه اهتمام فرمودند . درین میان الع بیگ میرزا بن محمد سلطان
میرزا (که از نیایر دخترش سلطان حسین میرزا بود) و شیرافکن بیگ را که کوچ بیگ
و فضیل بیگ برادر منعم خان و میرزاده و میرزا حسن خان پسران میر عبد الله

نموده داد مردانگی میدانند - چنانچه ترکمانان در مقام تحقیر بودند - و از راه هیرت
 یوادمی غیرت می آمدند •

روزی حضرت جهانپای محسنه خاص ترتیب داده بودند - و محرومان حرم اخلاص
 از هر طرف در حکایتی گشوده - و از هر سو سرشته روایت بدست آورده؛ صحبت را بحکایات دلاویز
 و نقابهای نساط امرا گذرانیدن گرم داشتند - از اکبر سخنان دلاوران نقد از باب شجاعت را عیار می آوردند
 و تذک مایگان مردانگی را سرمایه هم میبردند - درین اثنا حضرت شاه ذساعتی را
 از کمال شوق بیدار آوردند - که آیا آن تازه سر جویدار خلافت را جدا از دستان درمیان دشمنان
 چه حال باشد - و حسودان بیخرد و بد اندیشان تبه رای را در بارگاه آن گلبن سعادت چه خیال
 و باداد در نیم و خاطر بر آید و بیم بدرگاه کبریا (نه کام بخش مرگشتگان بیقرار است)
 دست نیاز گشاده بدمای بر خور داری و جاندرائی آن شجره عقیقه سلطنت مشغول شدند - و باین
 مضمون کرا کشای آبله دل گشتند •

- خدایا تو این گوهر شاهوار • ز آسپ بد گویران دور دار •
- ز دریای دانش بار آب ده • ز خورشید بینش بار تاب ده •
- بسم دور زد بر فلک آفتاب • که این نذر آمد برون از نقاب •
- بسم کرد انجم نظرهای سعد • که این مژ ز طمعت برانگد جعد •
- بسم چرخ زد آسمان بلند • که آفاق زمین نور شد بهره مند •
- مریخ ازل باد منظور او • مبیناد تاریک دل نور او •

و بجهت تسلای خاطر فیض مآثر خود زانچه طالع آن بلند بخت خجسته روزگار
 (نه لوح محفوظ احوال غیبی ست) طلبیده بنظر تامل و تعمق مطالعه نمودند - و ملامتی ذات
 و امروزی عمر و ترقی درجات اقبال آنحضرت و خرابی خانه اعدا و ناکامی بد خواهان
 و کج اندیشه های نازا ندان ازان دیدار سعادت معلوم فرمودند - و باینصراط هر بر آورده بر زبان
 ادس رسانید که الحمد لله خاطر ازین دغدغه بالقیه جمع شد - امید که عنقریب
 بیدار آن نور هور الهی خوشوقت شویم - و باین طالع آن سعادت پیوند بر جمیع اعدا
 مظفر و منصور گردیم - سجدهات شکر الهی بتقدیم رسانیده در مح قلع اهدام فرمودند
 و مبررا عسکری در مهم طمع داری کمال ضبط و حفظ مرعی میداشت - و مورچها هر روز

روی داد - و مشاهده انوار آبی (که در جبین مدینه آنحضرت ظاهر بود) جلا بخش
بصر و بصیرت همگان شد - همگ پیروزگار کاباژ بجای آوردند - و از آنجا رخصت یافته میرزا عبدال را
(که در منزلی دادار بیگم والده ساجده خود می بود - و بچشم نگاه میداشتند) در بامت
و فرمان مطوعت و عنایت خلعت و احب خاصه (که بمیرزا نامزد شده بود) رسانید - و به همین
دستور روز دیگر بخدمت میرزا سلیمان و میرزا ابراهیم (که در خانه قائم مخلص درون قلعه
مقیم بودند) متوجه شد - و در آن روز به موجب مرمودا میرزا کامران ایشان را از دنیا برآورد
در باغ جلال الدین بیگ (که در نزدیکی باغ شهر آراست) برده بودند - بدرام خان این دو بزرگ را
درین باغ در بامت - و از عنایت و اطاف پادشاهی و شاهی (آنچه آورده بود) رسانیده
خوشوقت ساخت - و از آنجا مرخص شده بجلنگه میاه همگ (که یادگار ناصر میرزا آنجا فرود
آمده بود) رست - و او را بمغیرت قصیرات و محو زلات و انواع نوازش پادشاهی امیدوار گردانید
و همهمان بالغ میرزا و سایر بزرگان بآینده (که خردمندان را سود - و لایق حرم بیدار باشد)
بیک را بر سرش نموده امیدوار مکارم عمایه گردانید - و آنچه اوزام رجالت (از تبلیغ صوت
و صدا - و تعلیم حقیقت و وفا) تواند بود بجای آورد - میرزا کامران بدرام خان را یک ماه
بیشتر نگاهداشت - که نه در خون نوبت مقاومت می یافت - نه از بی توفیقی بصوب خدمت
می توانست قدم زد - درین اندیشه مقرب خاطر درمانده بود - تا آنکه بصد ابرام بعد از یک
و نیم ماه رخصت داد - و حضرت خانزاده بیگم را التماس نمود بقندهار روانه ساخت
بطاهر برای آنکه میرزا عسکری را (که در گفت من نیست) رفته نصیحت فرمایند - و قندهار را
ارد گرفته به ملازمان حضرت چهاردهانی سپارند - و در باطن آنکه میرزا عسکری (که بفرموده
میرزا ناصران بر سر مقاومت و خصومت استفاده در استحکام قلعه اهتمام می نمایند) اگر از راه
روزی بد پیش آید و قلعه بدست ارجای دولت مفتوح شود آن عفت قباب جهت استشفاع
و استعلاص میرزا عسکری آنجا کار آیند - و چون میرزا عسکری (از جاده نصاب انحراف دانست
و بدان ارادت خود را در هوا دارد - میرزا کامران بدست بغی و عدوان پیورده) در ضبط و استحکام
قلعه اهتمام تمام کرده بود - و توب و توبیخ فراوان در اطراف و اندک حصار گرد آورده - و آن قلعه
در اصل بغایت مستحکم افتاده - چه آن قلعه ایست از گیل - قلع و قمع آن بغایت مشکل
عرض دیوار آن شصت گز است - بهادران لشکر منصور اگرچه در عدد کم بودند اما کوشش و تندر

(۲) نسخه [ب] خرد بیدار (۳) نسخه [د] عبودیت (۴) نسخه [ه] نصیب گرفت - دم اصل لو کدعار
بود - حکما آنرا داخل اقلیم هندوستان نموده اند چنانچه در نسخه است .

چون میرزا مسکری (از ادبای خود رشده کار از دست داده در مخالفت انعام نمود) بمقتضای راجت عاصمه و مطوفت احوت بخاطر جهان آرا راجت که منشور نصائح شاهي را با مرعای مویظت بیان خود بدش میرزا کامران ارسال دارند - شاید از خواب غفلت بیدار شده راجت سداد بدش گیرد - و بواسطه نیکو خدمتی تلافی تقصیرات خود نماید - تا به تقریب کار چندین کس بهادرت نکشد - و بواسطه اتفاق برادران کریمی کارهای شگرف (که مکنون ضمیر صواب اندیش است) ظهور یابد - فذا درین دایره بیرم خان را برسم رسالت بکابل فرستادند - چون بکابل روغنی و آب ایستاده (که مابین قدهار و غریب است) رسید جمعی از هزاره ها سر راه گرفتند - و آخرهای روز جنگ در پیوست - از ایلی دولت قاهره بیدرهای مرده کرده هزارهای بیدولت را تادیب نمودند - و بسیاریه ازین بیدولتان راجت نیکو بدش گرفتند - چون بیرام خان نزدیک کابل رسید بابوس و جمعی با استقبال آمده بیرام خان را بردند - میرزا کامران در چهار باغ مجلس آراسته بیرام خان را طلبید - باندیشه ضایع او چنان رسید که این دو منشور دولت را به میرزا (که نشسته باشد) دادن مناصب نیست - و آنکه (میرزا ایستاده تعظیم بجای آورد) بسیار دور - که آنرا دانسته درست و بجای بلند باید - پس اندیشه کار نموده مصحف بدست گرفته برسم پیشکش آورد میرزا مصحف دوده بجای تعظیم آن راجت ایستاد - درین اثنا این دو مثال اقبال را گذارید و آنکه صحیح را وجوب تعظیم آن الواج سعادت ارقام ساخت - و تحف پادشاهی و هدایای شاهي را بآنین مقوده در نظر آورد - و با میرزا نشسته سخنان اخلاص آمیزین صداقت ابداع مذکور ساخت و آخر مجلس رخصت ملازمت حضرت شاهنشاهی گرفت - و اجازت دیدن میرزا هندان و میرزا سلیمان و یادگار ناصر میرزا و الغ بیگ میرزا ضمیمه آن ساخت - میرزا رخصت داد و بابوس را مقرر کرد که در دیدنها همراه باشد - از آنجا بیرام خان اول به بخت بیدار و اخلاص پایدار متوجه استانبوس حضرت شاهنشاهی (که جانیهای مفتیس رونمای او سزد) شد آنحضرت در باغ مکعب (پیش حضرت عمت قباب خانزاده بیگم همشیره کلان حضرت گیتی - نانی فردوس مکنی) می بودند - ماهم بیگم (که انگه آنحضرت بود) آن نور پرورد الهی را از دزدن بیرون آورد - و رسیده ها بآنین بدگی ملازمت نموده تبلیغ رسالت و ادای امانت نمودند و از مباحین دیدار دولت امزای سعادت بخش آنحضرت بیرام خان و سایر همراهان را انبساط عظیم

(۲) در نسخه [ح] در اینجا عنوان نوشته - و آن نیست - ذکر فرستادن بیرام خان برسم رسالت پیش

میرزا کامران - و بعضی مواضع که درین ایام واقع شده (۳) نسخه [ح] از مکن کبرن بجلوه گاه ظاهر شناید •

جنت آشیانی سپس ایزدی بنفقدیم رسانیده . . . از پنج روز ازین قضیه معرفت انقا در روز شنبه هفتم محرم (۹۵۲) نهصد و پنجاه و دو ساعت مصمود (که منتخب انظار تقویم بود) بدولت و سعادت با صواب اقبال و عافیت نصرت بحوالی حصار قندهار رسیده در ضلع دروازه مشهور نزول اجلال فرمودند . و در باغ شمس الدین علی قاضی قندهار فرود آمدند . و مورچها تقصیم یافت . و صاحب اهتمامان اینجا تعیین شدند . و هر روز از جانبین جوانان نبرد آزمای برآمده کارزارها میکردند . یکرور حیدر سلطان و سر دو پسرش علی ملی خان و بهادر خان و خواجه معظم از پیش خواجه خضر غنیم را برداشته تا مزارات (که نزدیک شهر گنده و کوه بقد بود) بودند و کارهای نمایان نمودند . حیدر سلطان از همه پیش بود . و پیش ناخته بود . و از غرائب آنکه بابا در صحت محال با جمعه در مزارات استاده تیر اندازی میکرد . حیدر سلطان بغیر خواست که کار او تمام کند . دست برداشتن همان بود . و تیر به بغل او رسیدن همان . اسمعیل سلطان جامی (که میرزا کامران بکمک فرستاده بود) در برج آنچه (که در برابر مقابر است) پیش میرزا عسکری بوده تماشا میزد . با وجود آنقدر مسامت (که تشخیص چهره ممکن نبود) بعرض رسانید که این مرد (که از دست او نیزه افتاد) عجب نیست که حیدر سلطان باشد چه قبل ازین با عبید الله خان بشهر طوس رفته بودم . و من و حیدر سلطان همراه تاخته بودیم و این در انگشت من آنجا افتاد . از روش تاختن قیاس میکردم که او باشد . بعد از زمانه (که آن نیزه را آوردند) اسم او نوشته بود . خوانده بر قیاس او آفرین کردند . و این معنی شهرت کرد درین نبرد مرد آزمائی اکثر مردم زخمی شدند . و خواجه معظم از همه بیشتر زخم خورد . و بغیر مراجعت نمود . و مقارن این حال خبر رسید که رفیع کوکه میرزا کامران بجانب زمین داور پس کوه (که در لب آب ارغنداب واقع شده) با جمعه از هزاره و نکدری مجتمع شده نشسته بهرام خان و محمدی میرزا و حیدر سلطان و مقصود میرزا آخته بیگی ولد زین الدین سلطان شاملو و جمعه کثیر بر سر ایشان تعیین شدند . قدری جنگ پیوست . و باقبال سعادت قرین رفیع دوده گرفتار شد . و بسیاری از مواد استمداد و آلات و ادوات حرب و مواشی و ذرات بدست اولیای دولت افتاد . و بقدر عمرته (که در اردوی ظفر قرین شده بود) بیسر بدل گشت و رفاهیت در محاصر اقبال پدید آمد . و همچنین همواره دلاوران اخلاص پدیده مبارزتها نموده کامیاب میشدند .

(۲) نسخه [ح] حیدر سلطان آگاه شده قصد لونیون . و بهروز خواست (۳) نسخه [اب و] بهر الله خان

(۴) در [اکثر نسخه] و روایات .

قلعه مذکور نزول اجمال نمودند - و شاه علی و میر خلیج ترکشها برگردن انداخته بشرفیه
 زمین پوس رسیدند - و آنحضرت بموجب و امت ذاتی جرائم ایشان را بخشیده در ملک
 ملازمان درگاه مناسک ساختند - و در همین مغزی اظهار یافت که میرزا عسکری خزانه خود گرفته
 میبخواهد که بجانب قبل قرار نماید - جمعی از قزاقاش و ملازمان درگاه بجد شده بقصد او
 رخصت گرفتند - هر چند (حضرت جهانبانی را کذب این خبر و عزم جزم میرزا عسکری
 بر قلعه داری قندهار بواسطه خبر رهازان در دست سخن متیقن بود - و نیز بمقتضای عاطفت ذاتی
 بر توفیق صدق این نمیخواستند که مردم را بر تعجب او رخصت فرمایند) اما اینها بے حلوی
 درده رخصت گونه دست آزرده در رفتن پیشقدمی نمودند که مبادا میرزا عسکری از دست
 بدر رود - چون (از کمال محبت بے ترک بحواشی قندهار رسیدند) خبر رفتن میرزا دروغ ظاهر شد
 و جمعی برآمده جنگ کردند - و ضربزنها و توپها را از بالای قلعه مردادند - جمعی کذیر
 از قزلباشیه و غیر ایشان بیاد نذا رفتند - و گروهی زخمی برگشتند - حواجه معظم و حیدر سلطان
 و حاجی محمد بابا تشقه و علی قلی ولد حیدر سلطان و شاه قلی نارنجی و جمعی از بهادران
 چغتایی و دلاوران قزلباش داد دلاوری و مردانگی دادند - و غنیم را برداشته بقلعه رسانیدند
 هر چند جمعی بیگ (که از معتمدان میرزا عسکری بود) کس نرسند (که میرزا عسکری خود
 فرود آید - که لشکر کم مانده - این مردم را که برداشتیم دیگر کار بر ما آسان خواهد شد) میرزا
 بسخر او گوش نکرده پیغام فرستاد که ایشان کمیت و حقیقت لشکر ما را میدانند - سپاه آینه
 منحصر در همین جماعه نخواهد بود - بلکه کمک ایشان در کمین گاهها خود را نگاه داشته باشد که
 کار ما را بسازد - ما بازی نمیخوریم - و قلعه را مضبوط ساخته جنگ را تا آمدن میرزا کمران
 متوقف میداریم - چون (مغایب ایزدی موبد و معاون لشکر نصرت اعتضاد حضرت جهانبانی بود)
 آمدن میرزا کمران صورت نه بخت - و فتح چیدن (که مقدمه فتوحات بے اندازه تواند بود)
 روی داد - و دران روز از اهل قلعه بابای مهربانی (که از بنگهای نامی میرزا کمران بود) بقتل رسید *

رسیدن موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی قندهار

و محاصره کردن و فتح نمودن

چون (بهادران اخلص اندیشی موکب معلی را چنین فتح روی نمود) حضرت جهانبانی

چنان بوداشه بر زمین زدند که غریب از اهل مجلس برخاست - و از نزدیک و دور نعره آمدن بلند شد این آواز نعره فتح و نصرت حضرت شاهنشاهی ظلّ الهی بود - که بر مطمح فتنه غبرا و زهر قبه - میرزا کاظم را نواخته شد - (که این جنگ کشنی را جهت امتحان مآل صحبت کارزار خود با حضرت جهانبانی در صبر گرفته بود) از مشاهده این صورت شگون بد گرفته خود در رخت - و هواخواهان و نزدیکان حضرت شاهنشاهی گل گل شکفته ذالهای خجسته فراگرفتند و آنحضرت نعره را بزور بازری اقبال گرفته نواختند - این صدای دلگشا باعث شادمانی اوامی دولت دست - و میرزا (از بسکه طریق شده بود - و فال او را نقش کمبختی برخلاف مراد نموده) نصرت بآن قبله اقبال فکری ناشایسته و اندیشه‌های تباہ بخاطر راه داد - از انجمله آنحضرت را (که هنوز هنگام از شیر باز گرفتن نشده بود) فرمود که از شیر باز دارند - و ازین عامل که شد خوار سرعه عفت ایزدی و کمایاب قباله تربیت آسمانی را ازین عمل چه ضرر و حرمت یافتند حادث حقیقی را ازین فکری باطل چه خطر •

وصول موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی

بگرم سیر و فتح قلعه بخت

• بر مؤتمدان اخبار و معذبصران موانع (که دیده خبرت کشاده - و سُرعه عبرت کشیده اند) پوشیده نماد که (چون زیات عالی حضرت جهانبانی و کمک ایران بگرم سیر رسید) علی سلطان تکلو را با جمع از یگها جهت تسخیر قلعه بخت (که داخل ولایت گرم سیر و متعلق بقندهار است) تعیین فرمودند - شاه علی جایز پدر تیمور جایز و میر خلیف (که در آنحضور از جانب میرزا کاظم جایزدار بودند) قلعه را استحکام دادند - و فوج پادشاهی رفته قلعه را محاصره نمود در اتقای جنگ تفنگ از بالای قلعه بمالی سلطان رسید - و در ساعت قالب تپي ساخت سپاهیان او پسر درازده حالت او را بجای پدر بکافی برداشته در اوزم خدمت بیشتر از پیشتر اهتمام نمودند - و حقیقت در گذشتن علی سلطان و برداشتن پسر او بر جای پدر بوالی ایران نوشته فرستادند - و بعد از چند گاه در امضای آنچه (قرار یافته بود) نشان رعید - و رفته رفته (چون کار بر اهل قلعه تنگ شد - و مدد از جائی نرکید) متحصنان قلعه فریاد الا مان بر آردند در تضرع و زاری گشودند - و بمقتضای عواطف خمرروانی امان یافته قلعه را سپردند - و (چون قلعه بنصرت اولیای دولت قاهره درآمد) حضرت جهانبانی خود بدولت و اقبال در نواهی

و این دایم بود ساطع بر نورافراشی و ظلمت زدائی صوری و معنوی - و (چون حضرت شاهنشاهی از قندهار بکابل نزول اجمال فرموده) میرزا کامران آن نونهال حدیقه اقبال را بخانه عفت قباب خانزاده بیگم همشیره حضرت گیتی ستانی فردوس مکنی مرد آورده - و روز دیگر در باغ شهر آرا مجلس عالی داشته آنحضرت را آنجا دیده •

صلیه حضرت شاهنشاهی در کشتی گرفتن با ابراهیم میرزا

و بدست یاری بخت نقاره اقبال نواختن

چون میرزا کامران (آن سرور اسنیدن گلستان اقبال را در باغ شهر آرا دید) از نظاره پیشانی نورانی آنحضرت (که در دولت و سعادت جاودانی ازان میفانست) (از نامساعدی سعادت دوغم شد - و چون ایزد جهان آرا معرفت خاطر اولیای دولت میخواست - و اسباب شکستگی خاطر و برهم زدگی ظاهر و باطن میرزا را سرانجام میدهد) هرچه میرزا آنرا سرمایه خوشحالی خود خیال کرد از احباب ملال او شد - چنانچه درین روز (که میرزا جشن داشته برای مباحثات خود حضرت شاهنشاهی را طلبیده بود) اتفاقاً در آنجا نقاره منقش برای ابراهیم میرزا فرزندش به تقریب شب بخت (که متعارف و معمول است) ترتیب داده آورده بودند - حضرت شاهنشاهی بمباحثت آنکه (نقاره دولت جهانگیری و کشور گشایی بنام نامی ایشان نواختنی است و کمیس ملک هروری و عالم آرائی بر بام دولتمرای ایشان بلند آوازه ساختنی) بآن میل فرمودند میروزی حق ناشناس فخواست که بدهد - بتصور آنکه (میرزا ابراهیم بسال از آنحضرت بزرگوار است - و بقوت ظاهری بیشتر) گرفتن نقاره را معتل بشرط زور آزمائی و کشتی گرفتن داشت - که هرکه غالب آید نقاره ازو باشد - آنحضرت (که تأیید یافتن ایزدی و تقویت داده ازلی بودند) شکوه میرزا کامران را در نظر نیاورده و کلام حالی ابراهیم میرزا را منظور نداشتند از اجتماع این شرط (که میرزا آنرا سرمایه خوشی خود گردانیده بود) خوشحال شده بامیت غم انزائی میرزا گردیدند - و بیازوی قدرت (که بشدت ساری موید و معضد بود) باوجود صبر من (که امثال این امور دران حالت بص بدیع نماید) بالقای الهی و تعلیم ربانی بی محابا دامن برزده و آستین بالا مالیده شیر مردانه قدم پیش نهادند - و بقانون بند آوزان کاردان و کشتی گیران اسناد در گرفت و گیر در آمده دست بیابان کمر ابراهیم میرزا زده

(۲) نسخه [ح] با میرزا ابوالقاسم پسر میرزا کامران (۳) نسخه [ح ۱] بنسخه شکفته گردد از نامساعدی

(۴) نسخه [ح] میرزا ابوالقاسم (۵) در [چند نسخه] زور آزمائی کشتی گرفتن •

خضرخان هزاره و قربان مرزا بیگی را از کابل مرخص داشت که آن نور پرورد الهی (یعنی حضرت شاهنشاهی) را از قندهار بکابل آورند . مرخصانها چون بقندهار رسیدند میرزا عسکری در فرستادن آنحضرت با نزدیکان خود گفتگو کرد . جمعی (که عقل درستی داشتند) گفتند که فرستادن ایشان لایق نیست . مقام آنست که چون موبک عالی حضرت جهانبانی جنت آشنایی نزدیک رسد (آن بونهای دولت را باعزاز و احترام پیش ایشان باید موند) و بوسیله جمیل این گلدسته چمن سعادت و انبیا استقامتی جرائم خود نمود . و بعضی دیگر گفتند که لایق دولت آنست که پیش میرزا کامران رسیدند . و خاطر میرزا را از دست ندهید . چه آن امور (که از شما رسیده است) روی آن نموده که حضرت جهانبانی را بهیچ رسیده نتوانید دریافت . آخر میرزا بر رای مواب عمل نکرده حضرت شاهنشاهی را در میان زمستان و برف و باران روانه کابل ساخت . همواره ندیده آنحضرت بخشی بانو بیگم و شمس الدین محمد غزنوی (که بخطاب انکدخانی سرافراز بود) و ماهم آنکه والده ادهم خان و جلیبی آنکه والده میرزا عزیز کولکداتس و جمعی دیگر از ملازمان و خدمتکاران در ملازمت اشرف بودند . و بجهت آنکه کسی نشناخت درین سفر سعادت انجام آن نور پرورد ایزدی را میرک میخواندند . و همشیره شریفه را بیخه می گفتند . چون به قلات رسیدند شب بخانه هزاره فرود آمدند . از قریبزرگی و شکوه دولتمندی (که از نامه انبیا آنحضرت هویدا بود) بمحزون بدن آنحضرت را مردم شناختند . و مداح آن شب بر زبان صاحب خانه جاری شد که شاهزاده را هم اینجا فرود آورده بودند . چون (برادر خضرخان این سخن را از صاحب خانه شنید) فی الحال از آنجا روان شد . و بصحبت بجانب غزنین شتافت . و ملازمان و کلب دولت ساعت به ساعت و لحظه بلحظه آثار بزرگی در عذوقان صبرسن مشاهده میفرمودند . و اوضاع غریبه از احوال گرامی آنحضرت ادراک کرده حیران صنع الهی بودند . از آنجمله چون از غزنین کوچ کردند بمنزل (که فرود آمده بودند) دران خانه چراغ گل شد . و خانه تاریک گشت . آنحضرت (که جوهر طینت ایشان بنور پیوستگی دارد) از وحشت ظلمت در گریه شدند . هر چند آنکها و دایها بانام مهربانی دل آنحضرت را خواستند (که بدست آرند) مرد نداشت . همین که چراغ آوردند از مشاهده نور ضمیر افروز چراغ خاطر تدسی آنحضرت آرام پذیرفت . و انوار شگفتگی از وجنت احوال و سعادت اطوار درخشیدن گرفت

(۲) نسخه [ح] بیجه (۳) نسخه [ح] پیوستگی تمام (۴) در [بعضی نسخه] از مشاهده نور ضمیر نور افروز

(۵) نسخه [ز] انواع

اعتبار یافتند - و در مهرند باغچه مطبوع ساخته که از تواری گفت - دیگر میرزا بیگ بلوچ که پدرش در خراسانی هزاره بلوچ بوده - دیگر ولد او میرحسین - و این هر دو از معادتمندان خدمت گزین بودند - دیگر خواجه علیرضا طبر که خواجه - رای مقرب حضرت گیتی صفائی مردوس مکانی بود - و از حضرت شاهنشاهی خطاب اعتبار خانی یافت - از پرده داران هودج اقبال حضرت مریم مکانی بود - دیگر عارف توشکچی است که در ملک معالیک بود - و دعوی سبادت میکرد - و بدوایت حضرت شاهنشاهی بهارخان خطاب یافته بخدومت عالی ممتاز بود و از بلندگای خدمتکار و غلامان وفادار مهترخان خریزده دار - و مهترخان توشکچی - و ملا بلال کتابدار - و مهتر تیمور شرنجهچی - و مهتر جوهر آفتابچی - و مهتر وکیل خزانچی - و مهتر واصل و مهتر سلیل میر آتش بودند - دیگر سلطان محمد قراول بیگی بود - و محمد الوهاب صاحب طباق دیگر جهای بهادر - دیگر نواک یاتش نویس - زقی معادتمندان قوی طالع که بعزم درست و ثبات های حق حقیقت جهای آورده (در مسالک امتحان - و مواقب ابتدای الهی) خدمت وای نعمت پایان رسانیدند •

• ندانم زنیقان چرا وایس اند • که مردان زخدمت بجایه رهند •

مراجعت موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی از عراق و آمدن حضرت شاهنشاهی از قندهار بکابل

چون (آوازه هایه کستری حضرت جهانبانی بر مسالک جاه و جلال و مواظین دولت و اقبال گرم شد - و در کابل و قندهار و آنحدره و اطراف صیبت موکب عالی اشتهار یافت) از هبوب این نصایم بهار نصرت گلین غنچه امید امیداران شکفتن گرفت - و آب رنزه از جوی فرار ببقرازان آمدن بنیاد نهاد •

• نیای ازل ز فیض بے اندازه • انداخت ز مقدمش بشهر آوازه •
• شد کشت امید ناامیدان خرم • شد باغ مراد نامرادان تازه •
میرزا کامران را ازین طنطنه مالی حال دگرگون گشت - درین هنگام (که زمان آگاهی و ندامت گذشته بود) از سر آغاز بدستمالگی پیش گرفت - و خیالات تباه بخود راه داد - اول برادر

(۲) نسخه [۱] جهانبانی (۲) حر [اکثر نسخه] حضر (۴) نسخه [ح] جهای بهادر (۵) نسخه [ح]

و از تمام آن مردم او تنها به خدمت برآمده اندک سالت ملازمت نمود - حضرت جهانبانی
جنت آشیانی باو غایب خاص داشتند - و بعد از آن بمزید التفات حضرت شاهنشاهی
امتیاز یافت - و در درواز در طبقه دعاگوین میزدست - دیگر حسن علی ایشک آقا
در شجاعت و بیادست امتیاز داشت - و خدمات پختند - کرده بود - در اسطه آقا [به قریب نامی
که از مظلومین حضرت جهانبانی بود - و حرفه با عدالت از زبان او ساخته بودند -] بعضی قریب از
بیابان آن خون را در موضع خرا نزدیک تبریز کمین کرده پناهی داشتند - و چون میسر حسن علی
و او شکرا آید بود چنین اشهر یافت نه مگر بسعی او این عمل شجاع بود و آید باشد این
تقریب توانست همراه موکب عالی بود - در عراق ماند - و چون کابل معائنات بر سر حاکمات سد
بآمدن برسی نابزگشت - دیگر علی دوست باریکی ست بر سر حسن علی مذکور - از عقب
آمده در مشهد اقدس همراه شد - از اول تا آخر در هرات بخدا نگاری و جالده پاری افتاد داشت
دیگر ابراهیم ایشک آقا - و از فدائیان درگاه بود - دیگر شیخ یوسف جدایی - است که
خود را از اولاد شیخ احمد بسوی میگفت - مرده و راسته - پسندیده اخلاق بود - دیگر شیخ بهلول
که خود را از نسلی مشایخ ترک میگفت - خدمتگار شایسته بود - دیگر موذن نورالدین
نه از هندسه و هیأت و اطراف خبری داشت - همراه قاضی برهان خانیشی بشارت بوس حضرت
گیتی مدانی فردوس مکانی استماع یافت - و از مجلس نشینان حضرت جهانبانی بود - و حضرت
شاهنشاهی او را خطاب ترخانیشی - و بلند ساخته بودند - دیگر محمد قاسم موجی ست
در بدخشان بخداست حضرت جهانبانی جنت آشیانی قیام می نمود - خویش میر محمد جالده بان بود
در بدخشان خدمت جالده بانی داشت - و در هندوستان در ایام دولت ابد قرین حضرت شاهنشاهی
مدر بحر شد - و بر کفار آب چون مغز دلگشا داشت - و همانجا حذیفه عمر بساحل نا
رسانید - دیگر حیدر محمد آهده بیگی ست - از خدمتگاران قدیم این درگاه بود - دیگر
سید محمد پکنه است - جوان مردانه صاحب قبضه بود - و در هرات بقیق اوزد - دیگر سید محمد قاضی
هروی ست - در بکر چند روز او را میر عدل ساخته بودند - از اهل نشست مجلس عالی بود
دیگر حافظ سلطان محمد رنده است - در بکر آمده در لباس فقر ملازمت نمود - و بیت دانشین
میخواند - رفته رفته داخل ایلچیان شده بود - و در عهد دولت ابد قرین حضرت شاهنشاهی

(۲) نسخه [ب] بشوی - و نسخه [ج] بسوی (۳) نسخه [ب] افعال (۴) نسخه [ز] قاضی (۵) نسخه

[ج] از طرق خدمت داخل ایلچیان (۶) نسخه [ا] انگیزان .

مقام حضرت گهني ستاني فردوس مگاني بود - و حاجي محمد در مردانگي تعزّد داشت
 شاه مقرر ميگفت که هادشادان را اين طرز خدمتگر مي بايد - در روز قبوق اندازي او بيق زد
 و از شاه جلد و گرمست - ديگر زوشي نوکه است - که نوکنش حضرت جهانباني جدّت آئيني
 بود - درين راه بار جواهر سپرده بودند - دران رديعت چون خيانت ظاهر کرد اجرم
 چند روز در بند بود - و بوسيله مغو ختعي بامت - ديگر حسن بيگ است برادر محرم دانه
 او (مادره کونکاش نهران سيرا بود) بدارم ملازمت حضرت جهانباني قيام داشت - کريم طبع
 و خوش خلق بود - و محرم - در گذر چوسا غريب رحمت شد - ديگر خواجه منصور هريمت
 او سره پاک طيانت و پاکيزه روزگار بود - بامانت و ديانت و صدق و صداقت آساي داشت
 و از ملازمان سنجيده صفات حضرت مردم مگاني بود - علی الدوم در حوائی و دج آنحضرت
 بوده التزام خدمت داشت - از دو فرزند معادتمند ماند - که نسبت کونکاشي حضرت
 شاهشاهي دارد - یکی حيف خان - و او در حال فتح گجرات در رتبه اقدس شريعت خودنگور
 هيات چشيد - ديگر زين خان کوه که بعزيز ارادت و اخلاص و وفور عقل و کياست و علم و فهم
 و ادراک و فطرت فراواني و مردانگي از مفاخران نظر عاطفت حضرت شاهشاهي بوده در امرای
 کبار مصلک است - ديگر خواجه غازي تبريزي است - که از دقائق حياق و دقائق علم حساب
 و فواید تمام داشت - و از قصص و توازيخ خبردار بود - چون موکب عالي از لاهور بجاي
 سند انصراف يافت از ميرزا کامران جدا شده بخدمت هيرت - و منصب مشرقي ديوان
 يافت - و بعد از آن مدتها از درگاه مالم پناه محرم گشت - و در آخر عمر (که فوت و حوائی او
 احتمال يافته بود) باسلام عتبه درگاه والی حضرت شاهشاهي امتعهاد يافت - ديگر
 خواجه امين الدين محمود هروي است - که در فن حياق حياق فرحان قلمرو حساب بود - و خط
 شکسته را بغایت درست مي نوشت - و در کفايت اصول و درايست محاسبات موشگاني ميکرد
 حضرت جهانباني او را چندان بخشى حضرت شاهشاهي کرده بودند - و در عهد سلطنت
 ابد بودند آنحضرت بمراتب عاليه رسيد - و بختاب خواجه جهاني مقرر شد - ديگر بابا دوست
 بخشي است - او نيز بعلوم حياق ممتاز و بخدمت کفايت موصوف بود - و بهيسته باذغال مهيات ديواني
 صاف گرداني بطهور مي آورد - ديگر درويش مقصود بنگاني است - او از زيارتگاه هرات است
 مرتبه ماده ضمير درست جوهر بود - او را در بنگاه همراه جهانگير قلبي بيگ گذاشته بودند

شیخ ابوالقاسم جرجانی و مولانا ابیاس اردبیلی (که بفصائل صوری و کمالات معنوی آراستگی دادند) فرمادند - و هر کابل آمده بشریف ملازمت مشرف شدند - و از آمدن این دو عزیز بسیار مضطرب و متذلل گشتند - و مذاکره کتاب درة الناج در میان آوردند و درین مدت (که در مشهد تشریف داشتند) پیوسته با دانشوران و فصیحان آنجا (که بملازمت می رسیدند - و از صحبت اکابر و بزرگان مستفیض می شدند) مشغول حاصل می شد - مولانا جمشید معنائی (که مجمع فضائل بود) مقرر بشریف بساط بوس رحید - (در روزه) ملاحتی این غزل خود را بنظر اصلاح آنحضرت در آورد .

- که دل از عشقِ بزان که جگر میسوزد • عشق هر لحظه بدایِ دگر میسوزد •
- همچو پروانه بشمع سرکار است مرا • که اگر پیشِ دم بال و پر میسوزد •
- آنحضرت (که خالق معانی و معیار نکتہ دانی بودند) نیکو تصریح فرمودند که • • مصرع •
- میروم پیش اگر بال و پر میسوزد •

مولانا از اکابر اصلاح آنحضرت سجد اخلاص بجای آورد - و از مشهد بکاروانسرای طرق و از آنجا براه ناهنگاه بسیستان نزل اجل فرمودند - و درین حدود شاهزاده و امرای شاهی بموکتب عالی پیوستند - و از آنجا بکرم میر درود اقبال روی نمود - میر عبدالحی کرم سیری از قلمه لکمی بیرون آمده ترکش بگردن انداخته بسلامت کورنش شرافت - و عذر جرمه تقصیر و خجالت سابق (که در وقت رفتن از دامت ملازمت محروم مانده بود) بعرض رسانید و از آنجا (که خطا پوشی و عطا پاشی شایسته کرامت آنحضرت بود) معذرت های او بصمع رضا مقبول شد و میر بعذایات مشمول گشت •

چون سخن باینجا کشید ناگزیر است از آنکه مجمعی از اعیان (که درین غرض ملازم رکاب دولت بودند) نوشته آید - مراد قه حقیقت گذاران و نهش (که چو سعادت همواره ملازم رکاب دولت حضرت جهانبانی جلال آشیانی بود) بیبرام خان است - دیگر خواجه معظم است که نسبت اخوت اخستانی بحضرت مریم مکانی داشت - از ابتدای حال خالی از شورش دماغ و گرمی مزاج نبود - رفته رفته سستی و بیداری او بافراط کشید - و ختمه کار او در محل خود رقم پذیر خواهد شد - دیگر عاقل سلطان اوزبک پسر عادل سلطان - که از جانب ولده از بدبختی سلطان حسین میرزا است - اگر چه در ازل حال یوظائف خدمت اشتغال داشت اما در اواخر بحرمان مریم گشت - دیگر حاجی محمد گوئی است - او برادر گوئی است - که از امرای

و در گردآوری رضای آنرو کار سخنان حقیقت‌تبدیلان بر زبان اقدس رانندند - و بی‌مغف از ابدیت سلف

• رباعی •

مقوله گذشتند - و این رباعی از شرط حالت بلند خواندند •

• الفحس که - رمایه زلف بدرون شد • و دست اجل با جگرها خون شد •

• کس نامد از آن جهان ده تا بهرم ازو • کاحوال مسافران عالم چون شد •

ملاطاب الدین جللی و نندادی درین بلد فخره بشرف ملازمت مشرف گشته تا مشرف
مقدس ملازم رکاب معالی بود - و نادره کار محرم‌ترین خواجه عبدالصمد شیرین قلم نیز درین
مدینه دایره ملازمت اجتماع یافت - آن قدر درین بارگاه هوشمندی را به پند آمد - و او
از عوائق روزگار دست همراهی گزید - و از نوادی اتفاقات حصه در شگون و تفاؤل نیک آنکه
چون به تبریز نزول فرمودند از آنجا (که توجه اقدس با مطرلاب و کوره و سایر آلات رمایی
درجه کمال داشت) بیدگ محمد آخته بیدگی را فرمودند که درین شهر (که محل آثار قدیمه
است) کوره نفیس نماید - آن ماده لوح کرا چند را با مادیانها آورد - آنحضرت انبساط فرموده
بجهت تفاؤل خریدند - و از میر تبریز مارغ شده بصوب اردبیل توجه فرمودند - چون (مویک
عالی بقصه شامی رسید) جمیع شیخارندان (که نوبت خوشی بشاه عالیقدر داشتند)
با سایر اکابر و اشراف آمده ملازمت کردند - و بلوازم خدمت پرداختند - یک هفته در اردبیل
تشریف داشته از آنجا بخلخال و از آنجا بطارم آمدند - و از آنجا بخزرئیل رسیدند - و چون (هوا
و میوه آنجا بغایت مطبوع بود - علی الخصوص انار بیدانه) سه روز توقف فرمودند - و در سبزار
باردوی معالی خود ملحق شدند - درین منزل از حضرت مریم مکنی صبیحه ندسیه متولد شد
و از آثار مراجعت (که بقاید دولت و اقبال متوجه کابل و قندهار بودند) بهر منزل (که تشریف
می‌آوردند) حکام و اکابر آنجا زیاده از دستور زمان توجه بدشکها میگردانیدند - و مهماندها میکردند
و درین منزل میر شمس الدین علی سلطان خدمت شایسته بجای آورد - و در روز مهمانی
بلد بازان آمده کار بردارها کردند - و چون (آیات عالی بمشهد مقدس آمد) حاکم و بزرگان آنجا
بیشتر از پیشتر در حفظ آداب کوشیدند - و بخدمات رفیع مستعد نظر قبول گشتند - و بجهت
انتظار جمع شدن لشکر شاهی بکچند درین شهر توقف افتاد - و ازین نواهی بجهت طلب
ساروی (که بر هرات نوشته بودند) عبد القحاح کرکیراق را فرستادند - و مشارالیه در وقت مراجعت
روخت محنتی بر بخت - و از همین حدود مولانا نور الدین محمد ترخان را بجهت طلب

نهمین میرزا ولد دیو سلطان - حیدر سلطان شیبانی - علی قلی و بهادر پسران مشار الیه
 مقصود میرزا آخته بیگی ولد زین الدین سلطان شامو - محمدی میرزا نبیرا جهان شاه میرزا مشهور
 بشاه یزدی بیگ لیل استجار - علی سلطان جلاق خواهرزاده محمد خان - ابوالفتح سلطان افشار
 حسن سلطان شاملو - پندگار سلطان سوملو - احمد سلطان الاشی اغلی استجلو - صافی ولی سلطان ولد
 مونیان خلیفه روملو - علی بیگ ذوالفقارکش - محمدی بیگ کنابداریاچار - ر سه صد قورچی خاصه
 بهامان شایسته نیز تعیین یافتند - و بعد از اتمام این مجلس عالی حکم شد که در آن زیارت (که
 آخر منزل بلاق ساریق است) جهوه بار شکار تفرغه درهم آوردند - و انواع شادمانی و کامرانی فرموده
 آداب خاطر جوئی بهم رسانیدند - و در عرصه دلگشای میانه (که در لطافت هوا مشهور آفاق است)
 شاه را لا قدر بمنزل حضرت جهانبانی تشریف آوردند - و به شایسته مبادرت جسته باحسن وجوه
 و این آداب بهامت مسعود رواج یکدیگر فرمودند .

حضرت جهانبانی جنت آغیانی بموجب ابتدا بسنه حنیفه حضرت صاحبقرانی از انجا بدولت
 و ابدال متوجه اردبیل و تبریز شدند - هودج اقبال حضرت مریم مگانی را با خیل و حشم و عبید و خدم
 از راه راست بهاذب قندهار روان فرمودند - و حاجی محمد خان را مرلشکر ساخته در خدمت
 هودج اقبال آنوقت قیاب گذاشتند - و دوازده هزار سوار (نه ملازم رکاب نصرت قیاب فرموده بودند)
 و خدمت یافته بهجت سامان و سرانجام خود روانه شدند - که چون (روایات نصرت آیات حضرت جهانبانی
 بآب هلمند رسد) شاهزاده عالیقدر با لشکر مترز ادراک ملازمت نماید - و حضرت جهانبانی اول
 بهجت تماشای تبریز علما عزیمت منعطف فرمودند - و چون نزدیک بآن دیار رسیدند حکام و اکابر
 تا بهدست (که میرزا میرانشاه بر رودخانه (که از دامنه سهند تبریز می آید) بسنه الد [باستقبال آمده
 مر بهاطبوس دریافته اند - حاکم شهر بموجب فرموده شاهی شهر را آئین بسنه در نظر انور آنحضرت
 جلوه داد - و لوازم مہمانی بنقدیم رسانید - و گرک درانی و چوگان بازی پیاده (که در تبریز
 مشهور و معروف بود - و در آن وقت از اندیشه شورش ممنوع شده بود) بهجت مزید انبساط خاطر
 اندس بامر شاهی بذاکری درگرد آمد - و آنحضرت عماران عالیه آن شهر را (که از آثار قدیمه سلاطین
 ماضی ست) و حیرت انگیزی آن شهر را تماشا فرمودند - و مجدداً از آثار گذشتگان خاک و سرگشتگان
 خانه افلاک و گذشتگیهای عالم بے ثبات و کمصنکیهای جهان بیدمقدار بخاطر حقائق مآثر آوردند

(۲) نسخه [۵] مقصود بیگ (۳) نسخه [د ح] بردی بیگ (۴) در [بعضی نسخه] چلاق (۵) نسخه

[۵۱] حسن (۶) در [چند نسخه] الاشی (۷) نسخه [ح] مخزنه .

فرای معدین باغی، بعضی از اهل فساد غبارِ خاطره از جانبش حادث شده بود. آن کدورت با متداد نکشید - و بزوال صفا مصفی گشت - حضرت شاه همه روز احبابِ مسرت و شادمانی ناز و بقره ترتیب میدادند - از انجمنده بحیثیت تذهیب و تفریح خاطر مفاخر شکار قمرغه طرح فرمودند و از ده روزه راه لشکر شاهی جانورانِ مسرانی را رانده در چشمه (که او را ساروق بلق گرفتند - که اول منزلِ بلاقِ پینق است) شکار مجتمع شد - حضرت جهانبانی و قده گرامی تدر باهم در شکارگاه درآمده آئینِ اسب ناختن و شکار انداختن را نازه گردانیدند - و بعد از آن بهرام میرزا و سام میرزا آنگاه بپیرام خان و حاجی محمد کوکی و شاه قلی سلطان مهردار و روشن کوکه و حسن کوکه و جمعه دیگر از معتبرانِ حضرت جهانبانی را رخصت در آمدن درین قمرغه شد - و از امرای شاهی مثلِ عبد الله خان استیجو (که بدامادی شاه را لشکوه شاه اسمعیل مخصوص بود) و ابو القاسم خلفا و دیوندک سلطان قورچی باشی افشار و بدرخان استیجو و چندست دیگر نیز بموجب حکم در آمدند - و بعد از زمانی رخصت نام در دادند - هرکس از بیضا و لشکریان بگرمین و بختین شکار اشتغال نمود - درین اثنا بهرام میرزا (که با خلفا بد بود) در میان شکارگاه دانسته تیررس برورزد - و اورخت هستی برست - و بملاحظه خاطر میرزا که این صحن را بشاه نگفت - و بعد از آن عساکر دولت را رخصت شد که رفته نزدیک حوضِ سلیمان بار دیگر قمرغه بهم آوردند - و چون فراهم آمد بآئینِ بزرگان شکار کردند و درین منزل بهوکل بازی و قبق اندازی نیز شطرس از اوقات گرامی صرف شد و درین روز (که بازار قبق گرم بود) بهرام بیگ به خطابِ خانی و حاجی محمد کوکی بلبه سلطانی مراجع شدند - و در آخر آن مجلس طومار دوازده هزار حوار (که بهرامی فرزند ارجمند شاهی میرزا مراد بمک نامزد شده بودند) با طومارِ احبابِ کارخانهای (که بهمرکبانی حضرت جهانبانی قرار یافته بود) بظفر در آوردند - آسمانی اجله (که درین کمک عالی مقرر شدند) بدین تفصیل است - میرزا مراد - بداغخان قاجار لله میرزا - شاه قلی سلطان افشار حاکم کرمان احمد سلطان شاملو ولد محمد خلیفه - سنجاپ سلطان افشار حاکم قرا - یار علی سلطان تکلو سلطان علی انشا - سلطان قلی قورچی باغی خویش محمد خان - یعقوب میرزا طغانی سلطان محمد خدا بلده - سلطان حسین قلی شاملو برادر احمد سلطان حاکم سیستان - ادهم میرزا ولد دیو میرزا

(۲) نسخه [دو] سلق - و نسخه [ح] سلق (۳) نسخه [ح] کوکه (۴) نسخه [اب] سوردی

(۵) نسخه [ز] کشتن (۶) نسخه [ح] بهمرستاده

امرست شهر است - که کارهای پخته گذاشته گردد - اکنون ما را برادرِ خرد خود تصور فرموده بمد و معین دانند - که مدت برجای خود نهاده آنچه احوال امداد و لوازم اعانت و ابعاد بوده باشد) بر حسب آرزو بنقدیم رسانیم - و موافقِ حقوق را منظور داشته آنقدر کمک (که درکار باشد) سرانجام نماییم و اگر خود ما را باید رفت بطریقِ کمک برویم - و بسیار از مخفیان حقیقت پیرای (که بزرگ مدعی را نشان بزرگ باشد) فرمودند - و چند روز جشن خسروانی داشتند - حضرت شاه هر روز خود همه کاپربار را رحیده مجلس غیرمکرر می آراستند - و زینت افزای صورت و معنی میگشتند و روز بروز در مداف و محبت می امزودند - ترتیب مجلس آرائی (که یدان شاه بذات خود مباحث شود) چگونه بیان توان نمود - که چه قدر شامیهای زربفت و مخمل و تاجه بانف بر پای میدادند - و خزانهای ملتش و خیمهای معنی چه مقدار نصب میشد - گلیهای اویشمی و قابلهای قیمتی آن قدر (که نظر کار میکرد) در آن هر زمین گسترده داد عشرت و نشاط میدادند - و چه شرح دهد که در لوازم گذراندن تحف و هدایا (که امرست ضروری) بچه آئین خود توجه میدادند - و از اسبان عراقی چیده با زینهای مطلی و مرقع و عبائیه و زین پوشهای فاخر و اسبهای برده می آراسته و پیرامند و شترهای بدیع بیکر از قسم نر و ماده با پوشهای گرامی و چندین شمشیر و خنجر مرقع بجواهر و تمالهای نفوس و تماشای نخبی و پومنیهای کیش و جلزاره و حجاب و تین و جامهای پوشیدنی از اجناس زربفت و مخمل و تاجه و اطلال و مشجر رنگی و یزدی و کاشی و چندین طشت و آفتابه و شمعدان زر و نقره مرقع ببواقیت و لای و چندین طبلهای طلا و نقره و خرگاههای سزین و بساطهای اعلی (که در کلانی و خوبی نادره روزگار بود) و سایر اسباب پادشاهانه یک بیک بنظر اقدس گذرانیدند - و جمیع ملازمان رکاب دوات را از نقد و جنس جدا جدا رعایت فرمودند - و مراسم آداب پادشاهانه از طریق بنقدیم رسید .

حضرت جهانبانی در روز جشن عالی الدامی گرانیا (که خراج ملکیا و اقلیمها بود) و دویمت و پنجاه لعل بدخشان بریم ارمغانی بنظر شاه در آوردند - و به شایسته تکلف از دست در آمدن حضرت جهانبانی بالکای شاهی تا زمان برآمدن بهرام و رمه (که از سرکار خاضه و منتحبان شاهی خرج شده بود) زیاده ازان باضعاف مضاعفه پاداش شد - و از انجا متوجه سلطانیه شدند - و در انجا بعیش و عشرت بزمهای خسروانه داشتند - و در خلال اوقات فرخنده هایات

می بودند) منزل داشتند - و از آنجا بیروم خان را پیش شاه فرستادند - موجب شاهی نزدیک بمقصد رسیده بود که بیروم خان تبلیغ رسالت نموده از همان منزل بتدبیر مسرت مبادرت نمود - و از آنجا توجه بسلطانیه واقع شد - مختبر شاهی میان ابهر و سلطانیه بود - چون (موجب عالی بآل فرزندیک رسید) اول اکابر امرا طبقه طبقه آمده ملازمت کردند - بعد از آن بیروم میرزا و شام میرزا برادران گراسی شاه استقبال نمودند - و در جمادی الاولی (۹۵۱) نهضت و پنجاه و یک شاه خود استقبال فرموده (تا مراعات قواعد اعزاز و اکرام - و تقدیم آداب اجلال و احترام) ملاقات فرمودند - و شرائط نوین و تعظیم و ضوابط قبیل و تفخیم در دیدن بتقدیم رسید و در محل عالی (که در مدت مدید بتدعیب آن نقاشان باریک بین در بدیع صنعت نقاشی بدیضا نموده بودند) اول مجلس آرائین آن نگارخانه خاطر فریب باتفاق حضرت جهانبانی چهره گها گشت - و محفل پادشاهانه انعقاد یافت - و بقانون بزرگی و اوازم هرسشهای گراسی همدم و هم زبان گشتند - و ابواب اخلاص و اختصاص مفتوح داشته ابواب درویش محبت و انبساط گشودند - و بتقریبات سخنان بلند در میان آوردند - و میرزا قاسم گونا بادی در کذاب مثنوی (که در احوال شاه انتظام داده) در باب ملاقات این در شهریار کامگار چنین گفته •

- دو صاحبقران در یک بزمگاه • قران کرده باهم چو خورشید و ماه •
 - در نور بصر چشم اقبال را • دو عید مبارک مه و سال را •
 - دو کوکب کز ایشان فلک راست زین • بهم در یک عرمه چون فرقدین •
 - دو چشم جهانی بهم هممنان • بهم چون دو ابرو نوازع کذان •
 - دو معد فلک را یک برج جای • دو والا گهر را یک درج جای •
- شاه فرمودند که فتح هندوستان (که حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی را میسر شد) حضرت جهان آفرین جهان بخش شمشیر جهانگیر شما را کلید گنج خانه کشورگشایی گردانید - و هر تصور و فتور (که در مملکت داری و جهانبانی درخواه پیش آمد) از نا مساعدی و بی اتفاق برادران بی اخلاص بوده - و شما را دران اختیار نبود - در عالم احباب موافقت برادران

(۲) نسخه [ب] ابهر (۴) نسخه [۱] حمزه (۴) نسخه [د ز] شام (۵) نسخه [ج ح] ملاقات (۶) نسخه [ج] و بر مصدق کلام الملوك الملوك الکلام سخنان بزرگ و حکایات بلند در میان آوردند (۷) نسخه [د] حضرت جان بخش جهان آفرین (۸) نسخه [ب] و بی اخلاصی امرا (۹) نسخه [ه] چون در عالم احباب •

امرای عالیشان و بشرف استقبال کامیاب سعادت شده قوانین اعزاز و اجلال بنقدیم رسانیدند - و از زیارتگاه تا پل ماقون و از آنجا تا باغ جهان آرا (که سه چهار فرسخ مسافت است) تمام دشت و کوه را مردم شهر و نهضات نور گرفته تماشا می بودند - و اجتماع خلایق بشادمانی بر نیچه بود که مگر در ایام عید و نوروز بوده باشد - غرة ذیقعده (۹۵۰) نهصد و پنجاه بهرات در باغ جهان آرا نزول فیض و روز درمودند - محمد خان جشن پادشاهانه ترتیب داده پیشکشیهای والا بنظر اشرف در آرزو و در مجلس اول ماهر قاتی (که در خوانندگی یکناله خراسان و عراق بود) در مقام سگاه غزل امیرشاهی را خواند - که ارکان وجود اهل وجد و حال در تزلزل آمد - و الحق بسیار مناسب و بذاتیر خواند - مطلعش اینست •

• شعر •

مبارک منزه کان خاده را ماه چمن باشد • همانون کشوره کان عرصه را شاه چمن باشد

• شعر •

و چون بطن بیت رسید که •

ز رنج و راحت گیتی سرچان دل مشو خرم • که آئین جهان کلمه چنان گاه چمن باشد
حضرت جهانبانی را رقت شد - و بغایت متأثر شدند - و انعامها در دامن آمید او ریختند
چون (هری و میرکافهای او بغایت خوش آمده بود - و جشن نوروزی نزدیک رسیده) روزی چند آنجا توقف اتفاق افتاد - و هرگاه آنحضرت بسیر حواری میفرمودند محمد خان در ملازمت بوده آداب نیکو بندگی بجای می آورد - و از هر دو جانب آنحضرت زرها نثار میکرد - و هر روز مقام مشهور میرکاه میدود - و هر وقت محمد نازه عشرتگاه می گشت - و ترتیب انعقاد مجلس بر نظم معروف مقرر بود - گاه عشرت حواری گریزگاه نشاط پیرای میبراندس میشد - و گاه باغ مراد و همچنین باغ خیابان و باغ زغان و باغ سفید را بنظر فیض بخش تماشا فرموده در هر گل زمین صحنهای رنگین میدادند - و در همین ایام زیارت اولیای عظام (خصوصاً پیر هرات خواجه عبدالله انصاری قدس سره) بنعت نیاز فرمودند - تجرد منشان خدا اندیش (از بزرگان کامل استعداد و عالمی فطرتان صدق نهاد - و خوش فہمان روزگار - و فضلی نامور) از صحبت فیض موعیت مستفید شد •

و بعد از فراغ از مراسم نوروزی و تماشای گشت گلهای عشرت افزا اهتمام در توجہ بمشهد اندس فرموده از راه جام عزیمت خیر انجام فرمودند - درین روز احمد سلطان حاکم سیدخان (که در درام خدمت و حسن عقیدت ممتاز بود) مشمول توجہ و التفات پادشاهی شده

طبیعی چینی بزرگ کوچک و دیگر طباق و دیگرها تمامی با سرپوش مفید علمی که با کیزه داشته باشد و قطار احقر در نفوذ در مهمانی خود آن ایالت پناه پیشکش نماید - و آمرای مفکور را امر شده بود (که مهمانی نمایند) بدین طریق که طعام و حلاوه و هالوده بکھزار و پانصد طبق بکشند - و سه اسب و یک قطار شتر و یک قطار احقر (که آن ایالت پناه اول آنرا دهنده و پسندیده باشد) پیشکش نمایند - و حاکم غوریان و فیشنج و کوشو در ولایت خود مهمانی نمایند - و حاکم باخزر در جام مهمانی نماید - و حاکم خاب و ترشیز و زاده و محولات در محال سرای فرهاد (که پنج فرحنگی مشهد است) مهمانی نمایند - انتهى •

چون (مولکب عالی حضرت جهانبانی جنت آشیانی در نواحی فراه رسید) ایلچی شاهی با فرحزاده حضرت جهانبانی جنت آشیانی آمد - و حقیقت مفید داسدن والی ایران مقدم گرمی را و مسرور شدن او موضوع پیوست - آنحضرت را (که معدن مروت بودند) از رفتن عراق و دل همراهان حقیقت گزین بدست آوردن چاره ننماد - ناگزیر پای عزیمت در رکاب درات آدرده بعزم جزیه متوجه هرات شدند - و در هر منزل ازین نواحی (که نزول اجلال می نمودند) یکی از مشاهیر و اکابر خراسان با استقبال بیرون آمده بصدارت مقربان بحاط اقتداس ملازمت میکرد - و صیبت مولکب پادشاهی ابواب شادمانی بر روی متوطنان آن دیار گشوده خلایق از اکثر تصیبات (مانند جام و تربت و سرخس و احقران) بهوات آمده انتظار مقدم عالی می بردند - و چون قاصدان تازار سلطان و اعیان خراسان (که استقبال نموده بودند) به محمد خان اعلام نمودند (که وصول مولکب عالی بزیارتگاه نزدیک است) محمد خان با اعیان امرا (مثل رحمن سلطان و شاهنوی سلطان) و اکابر نضا (مثل میر مرتضی صدر و میر حسین کرمانی) و سایر اعزّه و اهالی بادرک سعادت استقبال شتافتند - و بر هر پل مالان (که سیرگاه مشهور هرات است) بدولت رکاب بوسی والا مشرف گشته دعا و سلام از جانب شاه رسانیدند - و شرح شوق شاهی و آداب تواضع (که جوهر بزرگی است) اظهار نموده آداب خدمت، بتقدیم رسانیدند - و مقرر شده بود که از پل مالان تا باغ جهان آرا راهبازا جابروب کرده و آب زده دارند - و بزرگان و شرفای شهر از هر دو طرف هر روز آمده منتظر باشند • و چون (راهبات پادشاهی بمنزل درقرا رسید) سلطان محمد میرزا بصدات استقبال شتافته آداب اخلاص و احترام بظهور رسانید - و بآنیزه که مامور بودند شاهزاده کامکار سلطان محمد میرزا و دیگر

(۲) نسخه [۱] فروش (۳) نسخه [د و ج] کوشو (۴) نسخه [ب] که بسیرگاه هرات مشهور است
(۵) در [چند نسخه] ظرفی شهر (۶) نسخه [ج] و درقرا - و نسخه [ه] قرار - و نسخه [و] درقرا
و نسخه [ح] فراه (۷) نسخه [ز] محمود •

در حدود و مواضع بنزدیک شهر مقرر دارند - که چار نمایند که تمامی مرد و زن صبح روز چهارم در میز خیابان حاضر گردند - و در هر دکان و بازاره (که آئین بختن قالی و پلاس فرش انداخته باشند) عورات و بیگها بنشینند - و چنانکه فاعله آن شهر است عورات با آیند و رزنده در مقام عیون کرمی و شیرین گوئی در آید - و از هر محله و کوچه صاحبان نغمه بیرون می آمده باشند که در بلاد عالم مثل آن فداخته - و تمامی آن مردم را با حلقه ببال فرمایند - بعد ازان پادشاه را بعزت و ادب گویند که های دولت در رکاب معادت نهاده سوار شوند - و فرزند در پهلوی آنحضرت (چنانکه سر و گردن امپ ایشان پیش باشد) تراه رود - و آن ایالت پناه خود از عقب ایشان نزدیک میبرفته باشد - که اگر از عمارات و منازل و یسارین هرچه پرسند جواب دانسته و سنجیده عرض نماید و چون بمعادت بشهر در آیند چهار باغ را حیر فرمایند - و در باغچه (که در هنگام حسن نواب همایون مادران بلده طایفه^{۱۳۱} جهت بودن و خواب کردن و مشق و خواندن تعمیر یافته بود و الحال مشهور است باغ شاهي) نزل ایشان فرمایند - و حمام چهار باغ و حمامات دیگر را سفید و پاکیزه سازند - و بگلای و مشک خوشبو کنند - که هرگاه میل فرمایند محل آرایش بدنی باشد - روز اول فرزند بطعام وافر مهمانی نماید - و چون (ایشان بغرامت متوجه خواب شوند) آن ایالت پناه خود بدین دستور مهمانی کند که مذکور خواهد شد - چون ایشان بشهر در آیند همان روز عرضه داشت نماید - و روانه درگاه معالی گرداند - و مقرر شد که معز الدین حسین کلانتر دارالسلطنه هرات مرتبه خوش نویسی صاحب رفوف تعیین نماید - که از روزی (که آن بانصد کس استعقبال نمایند) تا آنروز (که بشهر در آیند) روز نامه^{۱۳۲} منقح نوشته به ثبت مهر آن ایالت پناه رساند - و جمیع حکایات و روایات بد و نیک (که در مجلس گذرد) بقلم گرفته بدست متمدان داده روانه درگاه معالی گرداند - که بر جمیع اوضاع نواب همایون ما را اطلاع حاصل شود •

و مهمانی آن ایالت پناه بدین دستور که طعام و حلاوه و شیر^{۱۳۳} و میوه سه هزار طبق کشیده شود - و یراق ضروری مذکور بدین دستور مربراه نماید - اول پنجاه چادر و بیدست مایدان و چادر بزرگ^{۱۳۴} (که جهت خاصه ترتیب نموده عرض کرده بود) بادوازده زوج قالی دوازده ذرعی و ده ذرعی و هفت ذرعی و هفت زوج قالی پنج ذرعی و نه قطار مایه و دروست و پنجاه

(۲) نسخه [ح] و خوش گوئی و ملاطفت (۳) نسخه [د] غیبه خجسته (۴) نسخه [و] اشربه

(۵) نسخه [ا] الابنه •

مرتبات لذیذ (آنچه ممکن باشد) و حازه و پارود بکشند . پس از آن هفت راس اسب لایق و رعنا از طوائل آن فرزند ارجمند جدا نموده جلای می مغل و اطلس پوشانیده و تنگ نصب بانی ابریشمی بر جل مغل منقش و تنگ سفید بر جل مغل سرخ و تنگ سیاه بر جل مغل سبز بکشند . و باید که حافظ صابرقاق و مولانا قاسم قانونی و استاد شاه محمد سرناشی و حافظ درست محمد هانی و استاد یوسف مودود و دیگر گوینده و سازنده مشهور (که در شهر باشند) همه وقت حاضر بوده هرگاه پادشاه خیابان بی توقف بنظمه و ترم برداشته آنحضرت را خوشوقت سازند . و هرکس (که قابل آن مجلس تواند بود) در خدمت از دور و نزدیک بوده باشد . که بوقت طلب حاضر گردند . و اوقات خجسته ساعات ایشان را بهر نوع که توانند شگفته داشته باشند و دیگر شفقار و باز و چرخ و پاشه و شاهین و بحری و آنچه (در سرکار فرزند و آن ایالت پناه یا اولاد عظام بوده باشد) بدشکش نمایند . و ملازمان ایشان را تمام خلعت های ابریشمی از هر جنس و هر رنگ علیحدّه علیحدّه در اختیار آنکس از اوان مغل و خارا و تکمه کلابتون و طلا بان بدست دهند و چون بمنزل خود روند ملازمان ایشان را بنظر خجسته اندر آن فرزند ارجمند در آورند . آن فرزند بخلق کریم (که میراث آبا و اجداد اوست) بدیشان معاش نموده بهر یک از ایشان جدا جدا سروبا و اسب فراخور هرکس بدهد . و اذعام زیاده از سه تومان نباشد . و درازده تقوز هارچه ابریشمی از مغل و اطلس و کتخاب فرنگی و یزدی و پانته شامی و غیره (که بغایت لطیف باشد) و سی صد تومان زر نقد در سی کدبه با قماش مذکور بکشند . و بلشکر بهر نفر سه تومان تبریزی (که ششده شاهی باشد) بدهند . و امروز در سرخیابان و کاریزگاه میر میفرموده باشند . و درین روز از در باغ چهارباغ شهر (که منزل پادشاهانه است) تا سرخیابان (که در باغ عیدگاه است) بفرمایند که محقره اصناف چهارطاق بدی بآئین شیرین بزنند . و بهر صنعتگری یک از امرای مذکور یا شریک سازند . تا بنقص یکدیگر هر صنعت و شیرین کاری که دانند بعمل آورند . آنسب آست که [چون پادشاه آن روز و بوم را بقدم فرخنده مشرف مآخذ اول شهره (که آن نور چشم عالمیان است) بود شریف خود آنرا مشرف خواهند مآخت] بنظر کیمیا اثر ایشان از مردم خوش طبع و شیرین گوی (که در شهر هستند) در آورند . که باعث روز باشد . روز حیوم (که ازین چهارطاق و خیابان شهر و صفا دادن چهارباغ فراغ خاطر روزی نموده باشد) چارخیابان را در شهر و میقات

(۲) نسخه [ب] مودودی (۳) در [اکثر نسخه] بهر رنگ (۴) در [اکثر نسخه] تافته شاهی

(۵) نسخه [ا ب ح] سه صد (۶) نسخه [ح] آن قدر که ملازمین و ارشد خویشین (۷) نسخه [د]

شیرین زبان و رنگین گوی *

نزدیک دهند - و ملاحظه نماید که هر جا (که خاطرِ خاطر آنحضرت محرر باشد) و در هر گل زمین (که در آب و هوا و لطافت و نزاهت امتیاز داشته باشد) راجوی بوده در خدمت آنحضرت دستِ ادب ملازم‌وار بر صیف نهاده پیش رود - و عرصه نماید که آن اردو و لشکر و اسباب تمام پیشکشِ نواب کامیاب است - و خود در راه و هر کوچ دمیدم خاطر اشرف را بهم‌زبانی (که در کمال استحکام باشد) خوشوقت سازد - و خود از منزل مذکور (که فردا بشهر خواهند آمد) رخصت طلبیده متوجه مقامیت فرزند گردد - و صباح آن فرزند اعتراف را بعزیمت استقبال از منزل بیرون آرد - و مروری (که در نوروز پارسال بدان فرزند ارسال داشته بودیم) پوشاند و یکی از سفید ریشان و ایماقی تکلو (که پسندیده و معتمد آن ایالت‌پناه باشد) در دارالسلطنه مذکور گذاشته فرزند مذکور را حواری کند - و در وقت توجه بشهر ایالت‌پناه قزاق سلطان را در خدمت نواب دارد - و چادر و شتر و امپ گردانند - که چون فردا نواب کامیاب حواری شوند (اردو نیز کوچ کند - و ایالت‌پناه مشارالیه بدرقه بماند - و چون فرزند مذکور از شهر بیرون آید قدغن نماید که جمیع لشکریان بشان مقرر سوار شده متوجه استقبال شوند - و چون نزدیک آن پادشاه عظمت دستگاه رسند (چنانچه میدان میان ایشان یک تیر برناب بوده باشد) آن ایالت‌پناه پیش رفته التماس نماید که پادشاه از اسب فرود نیایند - اگر قبول کنند در ساعت باز گردد - و فرزند برخوردار را از امپ پیاده ساخته بتعجیل روانه گشته ران و رکاب آن پادشاه سلیمان بارگاه بوسیده قواعد خدمت و حرمت و عزت (آنچه مقدور و ممکن باشد) بظهور آورند - و اگر نواب کامیاب قبول نپذیرد و پیاده شوند اول فرزند مذکور را از امپ فرود آورند - و خدمت کنند - و اول آنحضرت را سوار کرده دست پادشاه را بوسه داده فرزند مذکور را متوجه سواری سازند - و بدستور سوار گردانند - و متوجه اردوی خود و منزل و مقام مقرر شوند - و آن ایالت‌پناه خود نزدیک فرزند مذکور در خدمت پادشاه باشد - که (اگر پادشاه سخی و حکایتی از فرزند ارشد استفسار نمایند - و آن فرزند بواسطه حجاب جواب آن چنانکه باید نتواند داد) آن ایالت‌پناه جواب لایق عرص نماید و در منزل مذکور آن فرزند پادشاه را مهمانی نماید بدین دستور که چون چاشنگاه نزل نمایند بی الحال سه صد طبق طعام الوان بطریق ماحضر بمجلس بهشت آئین آورند - و بین الصلوات یک هزار و دویست طبق طعام الوان بر طبقهای انگری (که مشهور است بمحمد خانی) و دیگر اطباق چینی طلا و نقره (هر هوشهای طلا و نقره بروی آن خوانها نهاده) بمجلس آورند - و بعد از آن

نا هزار کس بعد از سه روز (که آن ها قصد کس رفته باشند) با استقبال فرستند - و در آن سه روز اصحاب و لشکریان مذکور را در یک مرتبه بنظر درآورد - و اسپان توپچاق و تازی مقرر دارد که به ملازمان خود بدهند - که هیچ زیست سپاهی را از سپ خوب بهتر نیست - و سرد پای آن هزار کس نیز در کین و پاییزه ساخته باشد - و چندین هزار دهد که چون این امرا بملازمان آن حضرت برسند زمین خدمت و همت بسبب ادب پیوسته یک یک خدمت نمایند - آن در هر سواری و غیره ناگاه میان ملازمان امرا و ملازمان آنحضرت گشتار کون رافع نشود - و هیچ وجه از دعوای آزرنگی بدوکران پادشاه برسد - و در وقت سواری و کوچ لشکر امرا از دور دور درموج خدمت کنند - و نوبت کشک هر یک از امرای مذکور ده باشد در نزدیکی محکم (که قرار یافته باشد) نژاد نمایند - و کشک خدمت در دست گرفته بودند (که در خدمت پادشاه خود کس خدمت نماید) خدمت کنند و آنچه نهایت ملاحظه باشد منظور داشته عمل آورند - و بهر ولایت (که برمند) همین فرمان را بوالی آن ولایت نموده مقرر دارد که آن امیر خدمت نماید - و مهمانی بدین دستور بظهور آورد که مجموع طعام و حلای و اشربه کمتر از یک هزار و با قصد طبق نباشد - و خدمت و ملازمت آن سلطنت پناه تا مشهد مقدس معنی موثری تعلقی بدان ایالت پناه دارد - و چون امرای مذکور بملازمت رسد هر روز یک هزار و در دست طبق طعام الوان (که لایق خوان پادشاهان باشد) در مجلس عالی آن پادشاه گرامی کشیده شود - و هر یک از امرای مذکور در روز مهمانی خود ده راس اسب پیشکش نمایند - که معاصی خاصگی باشد - و دیگری بامیر معظم محمد بیروم خان بهادر داده شود و پنجم دیگر بامرای مخصوص بهر کس (که لایق باشد) بدهند - و ده اسب تمامی از نظیر خجسته ابر گذرانند - و ذکر نمایند که کدام کدام اسب از ثواب کمین است - و هر یک که قبل ازین قرار یافته باشد (که از فلان و فلان امیر باشد) بگویند - که آن حکایت هر چند بدنام است لایق خواهد بود و بد نخواهد نمود - و بهر دستور (که منظور باشد) ملازمان رکاب ظفر اندساب را مسرور دارند - و آنچه نهایت غمخواری و بجهتی باشد بظهور آورند - و خاطر آن جماعت را (که از گردن روزگار زاهدوار بقدر غبار دارند) بداندازی و غمخواری (که درین نوع اوقات لایق و خوشنماست) مسرور گردانند و این دستور همه وقت منظور باشد تا بحضور ما رسد - بعد از آن آنچه لایق باشد از جانب ما معمول خواهد گشت - و بعد از طعام منصرمات حلقه و بالوده (که از نقد و نبات طبق نموده باشند)

(۲) نسخه [ط] باستقبال آن کمر دریای عظمت و اقبال (۳) نسخه [ب] و احتیاط کنند که (م) نسخه

و بدستور (که درین نشان مذکور شده) فصل بفضل و روز بروز عمل نموده از مضمون
 مقام مختلف ننماید - و پانصد نس از مرد بر عادل روزگار دیده (که هر کدام یک اسپ
 نعل و اسب رکاب و یزدی در خور آن داشته باشد) تعیین نماید - که باساقبال آن پادشاه صاحب اقبال
 رفته باحد راس اسپ بدر (که از درگاه معنی مع زین طلا جهت آنحضرت فرستاده شد)
 و آن ایالت پناه بدر از طولانی خود غش راس اسپ بدر آسوده خوش رنگ قوی جثه
 (که لایق سوار آن شهباز معرکه دولت و کامگاری بوده باشد) انتخاب نموده و زینهای
 لاجوردی منقش با مبداهای زرین و زردنر (که لایق اسپان سوار آن پادشاه
 همراه باشد) و بالای اسپان مذکور نهاده هر اسپ را بدر نفر ملازم خود داده روانه گرداند
 و کمر خنجر خامه شریفه (که از دیوار کامیاب مغفوری مرحومین علین آشیانی (انار الله برهاده)
 شاه بابا ام دیوار ما رسیده - و بخواجه نفیس لطیف منتقل بود) مع عیشیر طلا و کمر مربع
 جهت دفع و صورت و شکون آن پادشاه بکند و آئین فرستاده شد - و موازی چهار صد ثوب مخملی
 و اطلس مرغی و یزدی سرسل گشت - که یک صد و بیست جامه جهت خاصه آنحضرت است
 نذره جهت ملازمان رکاب ظفر انساب آن کامیاب - و دایمجه مخمل دو خوابه طلا باف و نمد تکیه
 در کمر آقدر اطلس و سه زوج قالین دوازده ذریعی خوش رنگ قماش و دوازده چادر قرمز
 سبز و سفید فرستاده شد - بطریق احسن رساند - و روز بروز اشرفه اذین و لطیف سرد راه نموده
 با نانهای سفید (که با روغن و شیر خمیر کرده باشند - و از بانه و خشخاش داشته باشد) مکمل نموده
 جهت آنحضرت می فرستاده باشد - و جهت مآثران مجلس عالی و دیگر ملازمان فردا فردا
 ارسال می نموده باشد - و آنچنان فرار دهد که فردا در منزل و مقام که نزل نمایند امروز چادرهای
 مصقاع لطیف و سفید و منقش و مایه های اطلس و مخمل و رنگخانه و مطبخ و جمیع
 کاخهای ایشان را مستحب ساخته نصب نمایند - که در هر کاخانه ضروری آن مهیا باشد - چون
 ایشان بدو است و اقبال نزل فرمایند شربت گلاب و آب لیمو خوش طعم ساخته و بیدر و یخ
 سرد کرده بکشند - و بعد از شربت مرتبه های حبیب مشکین مشهدی و هندوانه و انگور و غیره
 با دانه های سفید بدستوریکه مقرر شده حاضر سازند - و می کنند که اشرفه تمامی در نظر آن سلطنت پناه
 درآید - و گلاب و عنبر اشهب داخل نمایند - و هر روز پانصد طبق طعام الوان با اشرفه مقرر دارد
 که میکشیده باشند - و ایالت پناه قزاق سلطان و امارت مآن جعفر سلطان و فرزندان و قوم خود را

مراحل نشیب و فراز حق انصافیت بجای آورده و دقیقه از آداب تقوت فرو گذاشت نمایند •

فرمان شاه طهماسب بساکم خراسان

فرمان همایون شریف بقاد باغت که ایالت پناه شوکت و حاکم خمس ایالات و اقبال
محمد خان شرف الدین اوغلی تلام نکه فرزند ارجمند ارشد و حاکم دارالحکومه هرات و میردیوان
دادای اعطاف و الطاف شاهی سرافراز گشته بداند - که مضمون واجب المرضی او (که
درین ولا مصوب ذمال الدین شاه ولی بیگ برادر امارت پناه قرا حاکمان شاملو روانه درگاه
درست پناه نموده بود) در تاریخ در زده شهر ذیحجه رسید - و مضامین فرخنده آئین آن
از آغاز تا انجام واضح و لایح شد - و آنچه (در باب توجه نواب کامیاب - سپهر رکاب
خورشید قباب - گوهر دریای سلطنت و کامکاری - دودخ چمن آزادی فرمتندی و جهانداري
نور عالم امروز ایوان سلطنت و جلال - مرید سرافراز جویدار سعادت و اقبال - شجره طیبه گلشن
شوکت و عظمت - نمره شجره خلافت و نصفت - پادشاه برین و بحرین - نیر عالم تاب فلک
کمرانی - بدر بلندمدیر اوج خلافت و جهانپانی - ندره و قبله ملاطین عدالت آئین
مهند و بهتر خواندین صاحب تمکین - شهریار عالی منصب تخت مریدی - پادشاه والاحص
ملک عدل گستر - حاکم سندنشان - جم جاد عالیشان - سلیمان تخت نشین - سلطان
صاحب هدایت و یقین - جهانپای صاحب تاج و تخت - صاحبقران عالم اقبال و تخت
نور چشم حاکمین روزگار - تاج فرق خواندین نامدار - المود من عند الله - نه یرالدین
محمد همایون پادشاه - خلد الله تعالی عمره حسب الآمال - الی یوم المآل) نوشته بودند
چه گوید که چه مقدار سرور و حضور روی نمود •

• بیت •

مژده ای هیکل صبا کز خبر مقدم دوست • خبرت راحت بود ای همه جا محرم دوست
باشد آردرز که در بر وصالش یکدم • بنشینم بمراد دل خود همدم دوست
اقدام به ملال و توجه آن پادشاه فرشته احترام را غنیمت عظمی دانسته بداند - که بمشلق
آن خبر خجسته اثر ولایت حیزوار از ابتدای عمل تشقان ائیل بدان ایالت پناه مرحمت فرمودیم
داردغه و وزیر خود را بدانجا فرستد - که مال واجبی و وجوهات دیوانی آنجا را
از ابتدای سال حال تصرف نموده بموجب لشکر ظفرانیر و ضروریات خود صرف نماید

(۲) نسخه [ح] دفاتر (۳) نسخه [ع] فرمان شاه جنت مکان علین آشیان شاه طهماسب روح الله روحه

بساکم خراسان (۴) نسخه [و] نعمت •

خواهند رسید - و منتهای ر آید در تصرف ارایای دولت خواهد درآمد - چون احمد سلطان
شدید (که امثال این مقدمات تمهید داده از سفر عراق مانع می آیند) بملازمت اقدس
آمده از مقام دولتی و داسوزی بمعرض رحانید که یورش عراق بر دلمه همت علیا
لازم است - این گروه (که ازین سفر مانع می آیند) بغیر از غدر و خدایت غرض
ندارند - چون احمد سلطان بعنوان عقیدت و اخلاص در خاطر حضرت جهانبانی جای کرده بود
سخن او بمعرض قبول پیوست - و برین انگاش عمل نموده متوجه عراق شدند - و باین تقریب
روز چند حاجی محمد مرود بصاط قرب بود - احمد سلطان ملازم رکاب معلی بوده
میخواست که از راه نیکویی بدرقه باشد - آنحضرت را چون صبر هری مکنون صبر اقدس بود
براه قلمه اوک متوجه آن محبت شدند •

چون (مکتوب موت و منشور اخلاص حضرت جهانبانی جنت آشدانی بتخت آرای
ممالک ایران شاه طهماسب رسید) مقدم سعادت النزام آنحضرت را نعمت غیر مترقب شناخته
خوشوقت شد - و خواست که سایه فرمهای سعادت همایونی را بر فرق دولت خود جای دهد
و ادراک این سعادت را عنوان کار نامه افتخار خاندان خود سازد - و بشکر این نعمت فرمود تا سه روز
در قزوین نقاره شادمانی نواختند - و مکتوبی در جواب (مشتمل بر کمال توبیر و احترام و امداعای
تشریف حضور در اسرع ازمه) با الوف محامد و انذیه و صنوف تحف و هدایا مصحوب
مقران خاص ارحال داشت - و این بدست بر عنوان مکتوب ثبت نمود • شعر •

همای اوج سعادت بدام ما افتد • اگر ترا گذری بر مقام ما افتد

و فرستاده را رعایتی شایسته کرده روانه ساخت - و اظهار انواع شکرگزاری و حق شناسی
و تذکار محبت قدیمی نموده جلال تعظیم و اکرام بجای آورد - و بحکم و رؤیه بلدان و امصار
نوشت که در هر منزل و هر شهر (که مرکب همایونی فرول فرماید) شرف روزگار
این خاندان عالی دانسته اعظم حکم و اکابر و اهالی و موالی آن دیار بغیر استقبال شادمانه بتقدیم
مراسم ضیافتهای پادشاهانه مشرف گردند - و از اسباب و اشیای لایقه و اشربه و اطعمه و فواکه
تازه بذازه منزل بمنزل مهیا ساخته لایق نظر قبول اشرف گردانند - و منشور (که بمحمد خان
حاکم هری نوشته بودند) بجنس در ملک تحریر در آورد - تا دستور العمل اهل درایت گردد
و آگاهان راه و رسم مردمی (نظر بران دباجه مروت داشته) در تعظیم و تبجیل خاندان پیدایان

تعلق دارد) توجه فرمایند هوائینه از اندیشه آحاب این گروه بے عقبت موکب عالی محفوظ خواهد بود . آنحضرت قلم ارباب اخلاص و کثرت اصحاب خلاف و شقاق منظور داشتند و توقف دران ولایت از طرفه حزم (که راه خود پرورانست) دور دانسته بمیدستان نهضت نمودند و از آب هیرمند عبور کرده بکنار کوله (که این آب بآن در می آید) نازل سعادت فرمودند . احمد سلطان شاملو (که حاکم میخان بود) مقدم گرمی را دولت ناگهانی شمرده بآئین نیکبختان ملازمت کرد . و بوظایف خدمتگاری و آداب میزبانی اقدام نمود . و روزی چند دران مرزمین عشرت انزا (که جولانگاه شاهسواران عرصه اقبال بود) بشکار تشقنداف اشتغال نمودند . و برای نصایح خواطر همراهان وفاندیش خود را بمشافل ارباب تعلق مشغول داشته تماشا فریدانغ تقدیر بودند . و از انجا بدولت در میخان نازل اقبال ارزانی داشتند . احمد سلطان والده و صورت خود را بملازمت حضرت مریم مکنی (که درین یورش هودج ابدال و محمول اجال ایشان همراه بود) فرستاد . و جمیع اموال ولایت خود را بدشکش نمود . آنحضرت اندک ازان جهت انشراح خاطر از قبول فرموده تهنه را برگردانیدند . و درین منزل حسین فلی میرزا برادر احمد سلطان (که از مشهد بدیدن والده و برادر آمده بود . تا رخصت ایشان کرده عازم سفر هجراز گردد) بهرف بساط بوس مشرب شد . آنحضرت از در باب مذهب و ممت میخان پرسیدند . بموقف عرفی رسانید که مدتیست در معتقدات شیعه و سنی عوز کرده میشود . و کذب فریقین بمطالع میرمد . آنچه شیعه اعتقاد دارد آفست که امن و طمن اصحاب موجب درجات و ثواب است . و معتقد حنیان آنکه سب اصحاب کفر است . بعد از تأمل و تفکر خاطر بران قرار گرفته که بکمان ثواب کفر نمیتوان شد . آنحضرت را این سخن بسیار خوش آمد . و از فرط توجه مشمول عنایت و اتمالت ساخته تکلیف ملازمت فرمودند . و (چون سفری پیش داشت . و امباب سفر سامان نموده بود) از احرار این دولت منقاعد ماند . و درینجا حاجی محمد بابا قشقه و حسن کوکه از میرزا عسکری جدا شده بموکب عالی پیوستند . و صلاح وقت چنان اقتضا کرد که عنان توجه بصوب زمین داور منعطف شود . که امیر بیگ حاکم آنجا بملازمت میرمد . و چلمه بیگ حاکم قلعه بمت نیز احرار سعادت خدمت میفایند . و بزودی اکثر مردم میرزا عسکری جدا شده بملازمت

(۲) نسخه [ج] بے عقبت اندیش (۳) نسخه [ب] هیرمن — و نسخه [ج] ملد . و نسخه

[ز] ملد (۴) نسخه [و] و بابا قشقه (۵) نسخه [ج] جمله بیگ .

دلپذیر و مواعظ ارزمند میفرمودند - و بیوفائی دنیا و بی اعتباری صله ظاهر را بچندین دلائل خاطر نشان فرموده خواطر اصحاب تعلق را از تکیه بر آن بازداشتند متوجه مقصد حقیقی و مطلب اصلی (که طلب ارباب همت را سزاوار تواند بود) میساختند - و همگی همت بلند آنحضرت مصروف آن بود که چون اسباب تجرید و مواد تفرد روز بروز در آفرید است گوشه خمبول گزیده ظهرو باطن را از غیر بازداشتند بیکدای بی همتا پردازند - ایمن مروت و مردمی نمی گذاشت که دلهای ملازمان را کاب دولت را باین انقطاع بالکل آزرد سازند - و این گروه وفادارش ازان رهگذر دست از خدمت باز نمیداشتند که چنین ذات کامل (که شایان خلیفگی حق است - و در انتظام معموری ظاهر و باطن مثیل او بوجد آمدن در ادوار و قرون مشتمل) بیکبارگی دست از جهان بازدارد و سلسله سلطنت ابدترین را منقطع سازد - همگی خواهری این طبقه آنکه باطن با حق و بظاهر با خلق بوده بمقتضای نشاء جامعیت کار فرمایند - والحمد لله که گوهر یکدای آن دروای انصال یعنی حضرت شاهنشاهی را این ملکه بر درجه کمال حاصل است - باوجود پرداختن بگداز دار عالم ملک و شهادت افتراق ببحر مواج عالم جبروت و لهوت بر نهج مستوفی مبسر - و قدم همتش بر صمود مدارج علیا مقرر و محکم •

الفقه بمقتضای اراده ازلی و فتوت نظری نوشتن مکتوب محبت طراز بفرمانروای ایران و عذاب مزیت بصوب آن حدود منقطع داشتن در ضمیر الهام پذیر تصمیم یافت - که اگر حاکم ایران حقوق موروثی منظور داشته لازم محبت و فتوت بتقدیم رساند هرانی که یکبار دیگر بسلسله ظاهر پرداخته دل این گروه حقیقت اندیش بدست آورده شود - و آذر اختیار انزوا بمشرب مروت بی اختیار باشند - بنابراین روز پنجشنبه غره شوال (۹۵۰) نهصد و پنجاه مکتوبه مصحوب چولی بهادر فرستادند باین مضمون که بحکم کار فرمایان قضا و قدر (که چندین مصالح و حکم در هر کار و دیمت نهاده اند) حبیب انگیزده آمد که ملاقات گرامی بزودی میسر آید - و مجله از سوانح احوال اظهار فرموده این بیت در ضمن آن مرقوم ساخته بودند •

• که گذشت از هر ما آنچه گذشت • چه بدربار چه بکهار و چه دشت •

آنحضرت میخواستند که روزی چند در ولایت گرمی توقف فرمایند - میر عبدالحی گرمسیری کمان فرستاده عرضه داشت که چنین اجتماع می افتد که میرزا عسکری جمعه کثیر را فرستاده است مبدا باینحدود برسد - و کار از علاج بگذرد - اگر بالکلی میمنتان و آنحدود (که بحاکم ایران

میرزا را دید - و بهر راهی میرزا بکابل آمد - و میرزا کسرن بهیچ حاکم ننه کس فرستاد که حضرت بلیقیس مکانی شهر بنویسیم و ولد ایشان میرزا سحر (که از یادگار ناصر میرزا جدا شده در حدود بکر مانده بودند) بلوازم آداب روانه سازد - حاکم ننه ایشان را با جمعی کثیر (که از حضرت جهانبانی جنت آشیانی جدائی اختیار کرده در آن حدود بودند) بآئین لایق روان ساخت - و خطائی یا عمدی (که واقع شد) آن بود که این مردم را از راه بیابان بآب و علف فرستاد - و جمعی کثیر تلف شدند و چون بموضع شال رسیدند درین مردم تبه افتاد - و حضرت بلیقیس مکانی رحمت فرمودند و از دوسه هزار آدمی (که در آن قافله سرگردان بودند) معدودی جان بسلامت برده خود را بقلمه‌ها رسانیدند .

نهیض موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی

بخراسان و عراق و آنچه درین سفر روی نمود

چون جواد قلم سوانح پیدای به پناه قدمی چند زده سخن را بسر انجام آورد اکنون بسر مقصود رفته راه بدراز میروند - و مجمعی از احوال نصرت انجام سفر خراسان و عراق (که حضرت جهانبانی را روی نمود - و بدرقه عذابت ایزدی قطع فیاضی و طبعی صحاری و براری فرمودند) گفته آید - و آن چنانست که آنحضرت چون بمشیت ازای قدم در وادی توکل نهاده راه چول پرخطر اختیار فرمودند ملازمان رکاب سعادت را بخطاب چوای مشرب ساختند - و از فضل ناصحنای الهی درین چول پرهول ملک هاتی بلوچ (که قافله سالار راهزنان بود) بزمین بوس شرف اختصاص یافت - و آنحضرت را بمنزل خود برده در لوازم خدمتگاری کوشید - و ازان وادی هواماک راهبری نموده بولایت گرم حیر آورد - و میر عبدالحمی (که کلانتر آن ولایت بود) بملاحظه‌ای نادرست اگرچه بمعادت ملازمت فایز نشد اما در لوازم مهمانداری و آداب خدمتگاری اهتمام تمام بجای آورد - و در آن حدود خواجه جلال الدین محمود از جانب میرزا عسکری جهت تحصیل اموال آن ولایت آمده بود - آنحضرت بابا درمت بخشی را پیش او فرستادند تا رهنمای سعادت او گشته بملازمت آورد - خواجه این را دوات عظیم شفاخته بملازمت شناسد - و هر چیز (که از نقد و جنس در بساط خود داشت) همه را نثار موکب سعادت کرد - و حضرت جهانبانی او را نوازش فرموده میرسامانی سرکار خاصه را برای رزین او مقوض داشتند - و روزی چند در آن سرزمین بوده با دوات خواهان (که درین یورش اقبال آسا ملازم رکاب معنی بودند) نصاب

آمده دید - میرزا کامران قلم برلاس و میرزا عبدالله و جمعی دیگر از هواخواهان خود را بهر درازی برلاس مذکور بدخشان گذاشته خود مراجعت نمود - خواجه حصین مریدی تاریخ این ساله را جمعه هفدهم ماه جمادی الثانی یافته بود - و میرزا سلیمان را با ولدش میرزا ابراهیم در نید نگاه میداشت - و چون بکابل رسید تا یکماه شهر را آئین بست - و روزگار را بفطرت میگذرانند - نه یاد مرمود میکرد - و نه داد مظلوم میداد - تا آنکه کوکب^(۲) اقبال ملک مرمود حضرت جهانبانی ارتفاع یافت - و بدرات و سعادت آمده سزای او را در کنار او نهادند - چنانچه گزارش می یابد •

هرکه با رأی نعمت خود طریق بے حقیقتی هرده مسلک بے اخلاصی شاد است هراندیشه در همین نغمه هاداش اعمال خود دید - و هم برین منوال است احوال میرزا هندال - که چون در چنان وقتی با چندین دهنه و فساد از ملازمت حضرت جهانبانی راه بیوفائی پدش گرفته متوجه قندهار شده بود قراچه خان^(۳) (که از جانب میرزا کامران حاکم قندهار بود) آمدن میرزا شنیده از ملعه برآمد - و با احترام دریافت - و آن ملک را بمیرزا سپرد - و روزی چند برین نگذشته بود که میرزا کامران آمده آنرا بنصرف خود درآورد - و میرزا را مقید داشته تادیب نمود - چنانچه مجله مذکور شد •

و مقرر است که انجام حال بیوفایان چون آغاز کار ایشان مردود دلهاست - هوشمندان از اعتبار ناپایدار اعتبار نگرفته در انتظار جزای این حق ناشناسان میباشند - تا بسزا یابند (که انتضای عین حقیقی است) شکرگزار و محنت پذیر شوند - که هم سرمایه عبرت جهانیان میشود - و هم دست آویز ندانست بے معادلتان میگرد - از آنجمله چون یادگار ناصر میرزا (که بفریب و فسون حاکم تده از راه رامت انحراف ورزیده در لهری توقف نمود) بعد از توجه حضرت جهانبانی قریب دو ماه دران حدود بود - آخر بروز ظاهر شد که حرف و حکایت حاکم تده از صدق و صفا فروغ ندارد - و همه آن مقدمات حیل پیوند مبتنی بر کذب و سفاهت است - ناچار ازان داعیه باز آمده بصوب قندهار روان شد - هرچند هاشم بیگ (که از دولتخواهان رامتگو و هواپرستان رضاجوی او بوده) گفت (که رفتن بجانب میرزا کامران و گذاشتن ملازمت حضرت جهانبانی پهنیده نیست - و دنیا جای مکافات است - اندیشه آن باید کرد) از آنجا که امری است ثابت (هرکرا روز ادبار پیش آید عقل او تیره گردد - و بازار و لینعمتان جرأت نماید - و نصیحت خیراندیشان باد شمرده بگوش هوش در نیارد - و مخفان حلیقه دانشوران افسانه و انصون بگذارند) بفایران یادگار ناصر میرزا از بے توفیقی متوجه قندهار شد - و در زمانه (که میرزا کامران قلعه قندهار را از محاصره بتنگ آورده بود) آمده

زدن نمرود شاه - سلطان شمر چون طراریت گل زود زوال - و درانش چون نسیم بهار هریع انتقال - و بالجمله از راه دهنکوت بکنار آب - قند رسید - و درینجا محمد سلطان و آغ میرزا (که بعد از کشتن خود را کشیده بودند - و آنجا خود را نتوانستند گرفت) برخاسته برکنار دریا - میرزا کامران را دیدند - و میرزا آمدن آنجا توقف نمود - و چون معری غله باغیان کشید بل بسته از آب گذشت - و از آنجا بکابل آمد - ابواب کامرانی بر روی روزگار خود گشاده بمقتضای هوا و هوس روزگار به مرمی برد - و مژله که از جمشید مروجست (که تاخیر از پیشه نبرد چراگاه بر آه و فراخ نشود - تا باز در آشیان گریز نند درآج را بریدن آسان نگردد) دران واقعه بظهور آمد - غزنین و آنحدود را بمعمری میرزا داد - و خواجه خاوند محمود را برسم رسالت پیش سلیمان میرزا بدخشان فرستاد - و خواهش مذابعیت نموده خواست که آنکه و خطباء در بدخشان نیز باشد - میرزا سلیمان فرستاده را به مقصود برگردانید - میرزا کامران ازین منتهی در قاپ شده لشکر بدخشان برد - و در نواحی موضع باری میان فریقین جنگ پیروست - میرزا سلیمان چون آثار ضعیف خود و ثروت میرزا کامران مشاهده نمود کس فرستاده در آشیان زد - و خطبه و سکه بنام او ساخت - و میرزا کامران بعضی از محالی بدخشان نیز از میرزا سلیمان جدا ساخته بمردم خود داد - و مقصود را گشته مراجعت نمود .

درین الفاخیر رسید که میرزا همدال آمده قندهار را متصرف شد - میرزا کامران از اطراف و جوانب لشکر همراه آورده - نتوجه قندهار شد - و تالش ماه محاصره قلعه نمود - و از بی آذوقی میرزا همدال بزدگ آمده امان طلبیده دید - و قلعه را سپرد - و میرزا کامران قندهار را بمیرزا معمری داده بکابل معاودت نمود - میرزا همدال را بهمراهی خود آورد - و روزی چند در محنت دانه باز بمقتضای برادری و لغات در اباس اتفاق معموره جوی شاهی (که اکنون نسبت بنام جلالت انتظام حضرت شاهنشاهی یامنه اجمال آباد مشهور است) بمیرزا داد - و حاکم سند نیز اطاعت نمود - و روزگار ابواب شغلات را آماده میکرد - تا آنکه میرزا سلیمان بر آنچه میرزا کامران از بدخشان جدا کرده بود متصرف شد - و نفیض عهد نمود - میرزا کامران بار دوم لشکر بانصوب برد - در حدود موضع اندراب جنگ در پیروست - میرزا سلیمان شکست خورده بقلعه ظفر متحصن شد - میرزا کامران تعاتب نموده قلعه را محاصره کرد - و از آمدن آذوق راهها را محصور ساخت - انفرس از اهل بدخشان آمده میرزا کامران را دیدند - میرزا سلیمان چون از سپاهیان خود (که چشم وفا داشت) نا امید شد - و نیز از بی آذوقی کبر قلعه بدشواری کشید بی اختیار

جهانباني ساخته سريلند شد - و در قاريم (۱۹۸) نهصد و پنجاه و هفت هجري در شب بخونه
(که کشميريان آورده بودند) معاصر ملک نيستي شده .

و جمله از اين حايه آنکه ميرزا از آئين عدالت (که نگهبان دوله است) عدول
نموده بمقتضای هوا و موس خود زهت کردن گرفت - و هشاري و بردباري (که در بازي
بخاياريهت) از دست داد - مکر و غدر کشميريان (که بنديدر و هر همندي ميرزا از پاي
در آمده بود) باز بر پا شد - و اين گروه خراب باطن نفاق سرشت راه خدام پيش گرفته در لباس
درستي کار دشمني ساختن گرفتند - و عمده اين کار آن بود که لشکر ميرزا را بجاها از جدا کردند
و مردم کار آمدني او را متفرق ساختند - طايفه را بجانب تبت و برکي را بجانب بکلي و چنده را
بطرف راجوري فرستادند - و عبيدي رينا و حسين ماکري پسر ابدال ماکري خواجه حاجي بقان
کشميري را (که سر گروه مهمات ميرزا بود) از راه برده بخود متفق ساختند - و جمع کثير را بخود
همداستان کرده بر سر ميرزا روان شدند - غازي خان و ملوک دولت چک نيز آمده ملحق گشتند -
و قريب خانپور (که ميان هيره پور و مري نگر که اصلي شهر کشمير و حاکم نشين است) بر سر
ميرزا شبيخون آوردند - ميرزا نزديک خانه خواجه حاجي رفته بود تا فرا بهادر را (که در بند بود)
خلاص سازد فاکه بدست کمال دوي حيات را ميري کرد - و بعضي ميگويند که تيريه از ملازمان او
دراسته رسيد .

ذکر مجملے از احوال ميرزا کامران

چون مجملے از حال ميرزا حيدر گذارش يافت اکنون سرگذشت ميرزا کامران نگارش ميدياد
تاريخ ايام نامساعد (که ميرزا کامران از حضرت جهانباني جداني اختيار کرده بصوب کابل روان
شد) چون حدود خوشاب رحيد مري و سروري را رنجه داشنه و زمانه لعبت باز را بهکم خود
بداشته خطبه بنام خود - اذ - هر که خرد در بين و مصاحب مصلحت آموز و همنشين دلسوز
در آن باشد در آينه چنين کارهاي ناشايسته ازو بظهور آيد - نه حق محبت شناسد - و نه طريق
مراستمي - بدي دگرگان را نيکي خود انگارد - و تخم بدني در زمين نيکان افشانند - ظاهر است
که از ان کشت و کار چه بدرد - و درخت اميدش کدام ميده مراد بار آرد - روزگار بے عقبت انديش
بنايه نه - و دولت بزور برخود بسته را بدوند نه - سريلندي کاخ بے بنيد را چه اساس
چون منار برقي زرد از هم باشد - و هلال شب اول را چه ثبات که چون برق خاطف تا چشم دردم

(چه از لغات کلمی و چه از کلمه‌ریای ع حقیقت) زیاده از پنجم هزار سوار بودند چون اگر
 ایشان بر بیوفائی و عدم تمکلی مبتنی بود کاره از پیش نرفته شکست یافتند - و جمعی کثیر از
 مخالفان بقتل رسیدند - و گروهی دستگیر شدند - و کشمیر با تفرق در تصرف میرزا درآمد -
 و خطیب کشمیر مولانا جمال الدین محمد یوسف لفظ فتح مکرر تاریخ این فتح یافته بود -
 و تکرار این فتح اگرچه در همین رفتن میرزا نیز صوت دارد اما آنچه میرزا خود اشارتی
 در تاریخ خود می‌نماید آنست که یگانه میرزا فرستاده سعید خان حاکم کشمیر از راه دره
 لاری کشمیر آمد - و در چهارم شعبان (۹۳۹) نهند و حی و نه در تصرف درآورد بود
 : در ملحق شوال سال مذکور با امرای کشمیر و محمد شاه (که اسم حکومت بنام او بود) صلح
 گونه کرده دختر محمد شاه را برای اسکندر سلطان پسر خود گرفته از راه (که آمده بود) مراجعت
 کرد - چون درین نوبت فتح غنیمی دست داد و مال کشمیر مستقر شد مدت ده سال
 در انضام آن ولایت سعی بلیغ نمود - و آن عرصه دایمیر را (که حکم خرابه داشت)
 آبادی شهری پوشانید - و اقسام مختلفه و ارباب صناعات را از هر جا طلب داشته در مقام
 رونق و رواج آن ملک شد - علی‌الخصوص مومئی را بازار گرم گشت - و انواع ساز در میان آورد -
 جمیع صورت ظاهری آن مملکت (که نشأه دنیائی اوست) معنی پیدا کرد - اما بواسطه تعصبهای
 خنک بدنام میرزا (که منشای آن نارحائی با دعوی رسیدگی است) متاع معنی کشمیر (که
 عالم بکفرنگی و بداندازیست) کساد یافت - و تا امروز بوی تعصب از کشمیریان می‌آید که
 صحبت را تا مرز عظیم است - می‌دانند اطوار فرمانروایان که قوی‌اثر میباشد - امید که به یمن آثار
 حقیقت و حقایق حضرت شاهشاهی صورت و معنی کشمیر اتحاد پذیرد - و متاع حق پرستی
 و خداشناسی بے سببه تکلف و تعصب رواج گیرد - و از موهبای عظیم (که میرزا را روی داد
 و میدهست نداشت) آن بود که باوجود فتح چندین خطبه و مکه بنام نازک‌شاه بدستور امرای
 کشمیر - است - بایستد که حق نمک حضرت جهانبدائی بجای آورده وجوه دراهم و دنانیر و زووس
 و غیره را بنام تقدس حضرت جهانبدائی مشرف می‌صاحت - همانا که بازمانه مدارات می‌کرد - و
 بے اخلاصی را رواج میداد - و لهذا دران ایام (که فتح کابل شد) خطبه را بنام مقدس حضرت

(۲) نسخه [۵] که یکبار میرزا با فرستاده سعید خان - اما (نظر بر قصه ناخست میرزا بر کشمیر از جانب
 سعید خان) عبارت یک چنین است - یکبار میرزا (که دران هنگام فرستاده سعید خان حاکم کشمیر بود)
 از راه دره لاری (۳) در [اکثر نسخه] انتشار

(چنانچه صحت گزارش یافت) چون بنوشهر در آمد آمراى مذکور (که امامى آنها
 پیشتر گذشت) مصلحانه آمده دیدند - و راه و روش در آمدن کشمیر و گرفتن آن را
 مجدداً خاطر نشان نمودند - میرزا تکیه بر نصرت ایزدی و دولت پادشاهی نموده بر طری
 سفیات کشمیر قدم پیش نهاد - درین اثنا نغز در معسکر پادشاهی (چنانچه مذکور شد)
 راه یافت - خواجه کلان بیگ بمیل خود یا بصحبه میرزا کامران آن عزم را فصیح نموده بمیرزا کامران
 ملحق شد - و مظفر توبچی خود را بکوه مارنگ کشید - غیر از چند س از ملازمان قدیم
 میرزا حیدر و جمعی دیگر (که حضرت جهانجانی بکام نامزد فرموده بودند) همراه نشدند - اما
 چون در کشمیر اختلاف و اغتال عظیم بود و هرچ و مرج یثمد به پشت گرمی مرقبات
 کشمیریان در بیست و دوم (۱۴۷) نهصد و چهل و هفت از عقبه بنوچ^(۲) در آمد - و بے
 جنگ و جدل تسخیر کشمیر نمود - چه دران ایام مدتی گذشت بود که کشمیر از حاکم مستقل
 خالی بود - و امرا آن ملک را بتقلب در تصرف خود داشتند - و بریک از مدعیان حکومت
 آن دیار امیر ریاست اطلاق کرده خود ملکرانی میکردند - درین زمان نازک^(۳) شاه نام شخص
 بامر بے مسئولی حکومت اختصاص و اشتغال داشت - و با این حالت هرگاه در میان یکدیگر
 اتفاق و تدبیر و عقل و رای نباشد هر آینه کار ملک باین سرحد کشد - موسم چله دی بود -
 و باران باشنداد می بارید - کجی^(۴) چک چون رقم استقلال از جنبه احوال میرزا حیدر خواند
 بمقتضای فریب و خداع (که کشمیری ازان گزیر ندارند) از کشمیر برآمده پیش شیرخان رفت -
 چه مقصود از آوردن میرزا حیدر کامروائی خود بود - چون آن میسر نشد بلکه نقش دیگر
 نشستن گرفت دمت ازین باز داشته در اندیشه دیگر شد - و طرح دیگر خیال کرد - و خواهر
 اسمعیل ولد محمد شاه را بشیرخان داد - و باین وسیله خود را مقبول ساخته ملازل^(۵) خان
 و حسین خان سروانی و جمعی دیگر را تا مقدار دو هزار کس گرفته بکشمیر آمد - درین اثنا ابدال
 ماکرمی (ند استظهار او بود) بعلت استعفا در گذشت - و میرزا حیدر اهل و عیال خود را در اندرگول
 (که استحکام تمام دارد) گذاشته متحصن شد - اهل کشمیر همه جدا شدند - و پیش میرزا
 مردم کم ماندند - و تا سه ماه در شعبال جهال بسر میبرد - تا آنکه در روز دوشنبه بیستم رابع الثانی
 (۱۴۸) نهصد و چهل و هشت جنگ دمت داد - و بتائید یزدانی فتح کرد - و هر چند مخالفان

(۲) در [بعضی نسخه] بنوشهر (۳) در [بعضی نسخه] بنوج - و در [نقشه] بنوچ (۴) نسخه [ح]
 ناری شاه (۵) نسخه [ح] کجی چک (۶) نسخه [ز] عادلخان (۷) نسخه [ح] سروانی .

جام هندوستان باید پرداخت . بنابراین مصلحت دید قلعۀ رهناس را بیداد نهاد . و جمعی
 دشمن را گذاشته کوچ کوچ برگشت . و باگروه آمد . و از آنجا بقلعۀ گوالیار رست که میرابوالقاسم
 آنجا منحصر بود . و در بسیاری از عیال دینی آمده دید . شیرخان در مقام ضبط و ربط شد . و تمام
 هندوستان را حوای بنگاله اپهل و هفت انطاق تصرف کرد . و داغ امپ بهایی در میان آورد .
 و اندک از تدبیرهای بیدار سلطان علاءالدین را (که در تاریخ فیروزشاهی تفصیل یافته است)
 شنیده بعمل آورد . و از آنجا بر سر پورجل راجه قلعۀ رایسین و چندیری رفت . و بعد و پیمان
 مادرست راجه را از قلعہ برآورد . و بعضی بعضی قلعیان گمراه و غیبیان نبه روزگار امان داده
 خویش را از هم گذارید . و از آنجا باگروه آمد . و بطرز حکام بنگاله سراها در طرق و مسالک بغافل
 یک گروه بذاورد . و بعد از بیماری جانکاه (که در آگرو بود طاری شد) بر حر مالدیو (که حاکم
 اجمیر و ناگور و بھارسه از محال و امصار بود) لشکر کشید . و کز آن حدود بفریب و نعمون حاخده
 بدواری چیتور و رتنپور شناخت . و آنجا در نیرنگازیها نمود . تا که هبنانی آن قلاع غلبه را
 مرصندند . و در آنجا جمع گذاشته در میان ولایت دهنهیره درآورد . و از آنجا روسی بقلعۀ کالنجر آورد .
 و آن را محاصره کرده صاحبها بر مشرف اخذ . و نقبها زد . و دهم محرم (۹۵۰) نهد و بنجا
 و دو بشمل آتش (که خود افروخته بود) از دور آه مظلومان سوخت . و تاریخ سوختن او
 (ز آتش مرد) یافته بودند . اگرچه در گرفتن این حصار حصین جانش از چار دیوار عنصر برآمد .
 اما قلعہ بدست افتاد . پنج سال و نوماه و مینده روز بزرگ و ربو حکومت هندوستان کرد . و بعد
 از جلال خان پورخرد او بهختم روز جانشین پدر شد . و اسام خان نام نهاده امپ شاهی را
 بر خود بخت . و او هم در ناشایستگی اعمال از پدر خود گذرانده بود . چون تحلی این در
 فتنه مرشد خدای منکس در جنب ششمه مهچک جهان افروز رایت این دولت ابدی اساس مانده
 درم گرمگی شب تاب حکم نمود به بود داشت حکمت غامضه ابروی بجهت مصلحت چند
 و که در سگمین علم او منظوم بود (روزی چند جلوه داده بخاک ادبار برابر ساخت . و روزگار
 از رنگ وجود این معریدان سقیزه کار دارست •

ذکر مجملی از احوال میرزا حیدر

و صورت حال میرزا حیدر آنکه چون تازید حضرت جهانبانی یافته متوجه کشمیر شد

(۱) نسخه [ج ۱] و بعضی بعضی قلعیان گمراه و سفیان نیروزگار برآمدن راجه همان بود و کشته شد
 آن سده لوح خون گرفته همن . این جهت قطب خان ترک نوکوی نموده مدزوی شد . و شهر خان ارچ
 باگروه آمد (۲) نسخه [ج ۲] رتنپور (۳) نسخه [ج ۳] ده ماه (۴) در [بعضی نسخه] سلیم خان

آنها را برودند و موی سر را بمطایب بابا حسن ابدل بودند - آن راه رفتن و آن موی -
 گردان امید در پیش نظر است - دیر را (که در نعمت برای دل چو عشق است)
 در میان آنها و زبانه از آن چه دیر نماید - چون سر بسته سخن بدینجا کشید برای میرزا حسن
 و میرزا حسن شیر خان و میرزا حیدر به کشمیر و حال میرزا کامران (که بکابل رست)
میرزا عدال (که بقندهار شامت) و میرزا ناصر (که در بکر مخالفت درده دارد)
 را بر است - تا جوابی آگاهی بفرای میرزا حسن به میرزا حسن بیدار زندگانی را به شیار دای
 و کسب مملی میرزا کند .

ذکر مبعوض از احوال خسران مال شیرخان

پوینده نداد به شیر خان از آب روان گذشته با عسکری قدم پیش می نهاد -
 و با چندین اسباب آمد به الاحظه تمام میبود - و هراس عظیم داشت - که مبادا از یک جانب
 اعدای موکب پادشاهی قدم در میدانی کارزار نهاده دک انضمام دهند - و دغابازهای
 دیرنمای او را به کبار به رخ درآورد - جمعی کذب را بیشتر روان ساختند - و در احادیث
 کتب غایت ملاحظه را مری میداشت - بعد از چند روز (که به آنماری میرزا کامران
 و میرزا ناصر را در آن در نزدیک و دور بوضع بدوست) بلاور آمد - و از اینجا تا خوشاب رست -
 و در بلاور و آندود روزی چند بود - و کس بضای سلطان مارنگ ککمر و سلطان آدم (که
 و میرزا ناصر معتبر آنندود بودند) فرستاد - چون نعمت برزده حضرت گدایی ستانی فردوس مکنی
 بودند و از دولت این دردمان عالی عمره کامرانی داشتند حرف او را بگوش رضا
 میدادند - میرزا ناصر از اینجا بلاور (که از میرزا ناصر مذهب کبریا است) شامت - و جمعی گذشت
 و به میرزا ناصر فرستاد - که میرزا ناصر داده اشکر افغان را شکست دادند و افغانان مراد در بدین
 ایشان افتادند - و بفرستاد - میرزا ناصر میخواست که خود بر سر ایشان رود - با خواهران خود
 مشورت کرد - همه صلاح بدان دیدند که کار این گروه (که کوه پانی مکرم و زمینهای قلب دارند)
 اندر هیچ و تدبیر باید ساخت - و میرزا ناصر آست که درین حدود لشکره گریز نداشته شود -
 که هم فکر اشکر منصور شده باشد - و هم در حدود ولایت ککمر بوده دست نداشت و نازاج دراز
 نند - و قلم مکرم جهت انتظام این در کار اساس بود نهاد - تا بهر روز آیم این مردم -
 زندگانی خود بنگر آمده سر کردن کشی فرودآرد - و خود باز گشته به میرزا ناصر و میرزا ناصر

نورده ام - که در چنین ایام نامانی نوزم خدمتگاری بجای آورم - و میخواستم که این خدمت
در تقدیم مقام - انور - که مرا باین سعادت مرفراز بدها زید (شاهی از حضرت شاهنشاهی
بدید که به حضرت کدو ام - میر عزیزی طایفه آن حضرت (که اقلیل ماه سعادت بود) بدها زید داده
از این ندرت سر بلند ساخت - و مبارزا عسکری حضرت شاهنشاهی را در دهم رمضان (۱۹۵۰)
به خدمت و انوار بدها زید آورده در بالای ارب مردیک خود نشاند - بقر ساخت - ماهم آغا و جیشی آمده
و آنکه خان سدوم خدمت کاه بای سعادت ابدا بود - و استغافه ادوار قدسی میکردند - و سدوزا
آن نونهال ابدال را (که در غلای حمایت ایزدی شو و دما می باوت) به سلطان بیگم کوچ خود سپرد -
و آن سعادت صفت از رموز عدل در اوزم مهربانی و مراسم خدمت اهتمام می نمود - بظاهر
مطاعباتی میداد - و بسلطان خود را در برابر نور مطلق دانسته روشنی پذیر بود - و روز بروز می بزرگی
از جوی در امرای آن جهان سعادت بدشقر میدید .

هر گرا تائید الهی پرورش نماید و در حد ذات نور پرورد ایزدی باشد بداندیش را در حق
از جریدی در خیال نگذرد - و از سخاف جز خدمت و موافقت بظهور فباید - چنانچه مسیت
از پی درین هنگام (که عطومت بدری و راست مانی باید که تمقل مهمات نماید) بدست
دما در جلی پرورش میداد - تا دور بیفای ملک دانی را پای ارادت محکم تر شود - و کوه اندیش
ساده لوح را چراغ هدایت بدست آمد - و حقیقت نگاهبانی ربانی و حرمت آسمانی
پر درمت و دشمن ظاهر گردد - از زبان اندس حضرت شاهنشاهی شنیده ام که احوال یک سالگی
خود را علی الخصوص دران هنگام (که حضرت جهانبانی متوجه عراق شدند - و مرا
بفدها زید آوردند) یک سال و سه ماهه بودم - نیک بخاطر دارم - روزت ماهم آنکه والد ادهم خان
(که بخدمات و خدمت آن نونهال ابدال قدام می نمود) به میرزا عسکری معروض داشت که رسم
در زمان آنست که چون فرزند را زمان زدن بپای رسد پدر یا پدر زن یا کسیکه در عرف
بجای آنها تواند شد دمقار خویش را از سر برداشته در هنگام رفتن آن فرزند گرمی میدزد
چنانچه آن نخل امید بر زمین می آید - اکنون حضرت جهانبانی تشرف ندارند - شما بجای آن
پدر بزرگید - مناسب نیست که این شگون (که بفرمان میدد چشم زخم امت) شما بجای آید
میرزا در ساعت دما ز خود را گرفته بجوی من انداخت - و من از پای در آمدم - می فرمودند
که این زن و این اوهان بشخصه مرا بخاطر امت - و نیز در همان ایام برای تبرک و نیت

و مهند کانی از نردی بیگ خان گرفت - و در اندک فرمت پیدایش اعمال خود رسید -
 حاشا اما آنچه گناه را این پادشاه چون تواند شد - این طوعان را اگر گردد از نردی : نش
 • • •

نام نهند هنوز گنجایش ندارد

اگر بد کند مرد بد روزگار • نک - و گردد از هند آموزگار

- راجام راز آشنا کند • همان گوهر خویش پیدا کند

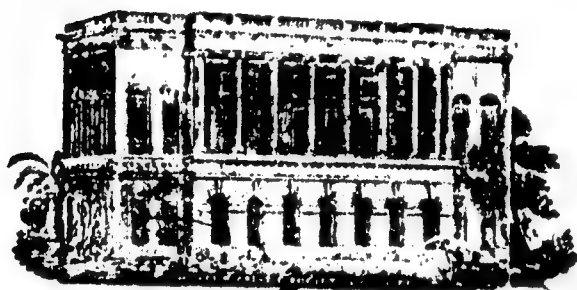
در باریک بیدان رموز نقدیر پیداست ده چون دست اقبال یک از برگزیدگان ازل ر
 حاکمیت برآراند و تارک دولت او را بذاچ خلعت بلندی بخشند لواحق آثار و مواضع
 همواره در پیشگاه احوال جلوه دهند •

و از غرائب مشرق و مغرب و تفاوت آسمانی (که دربار دولت حضرت شاهشاهی
 آمد) آن بود که چون میرزا عسکری باردوس معلی رسید و اعمال ناشایسته بجای آورد میرغزوه
 و ماهم آغا حضرت شاهشاهی را بدو دست و پا و نظایر غایت گزیده پیش میرزا آوردند - میرزا (هر چند
 روی نوجه بجانب آنحضرت کرد - و در مقام شگفتگی و زهر جلد آمد) آنحضرت (که دران هنگام
 مجموعه کمالات حاضران جهان بودند) باز چون خرد الهی املا شگفته نشدند - و قبض خاطر
 از نامه حال آنحضرت همدا بود - میرزا طریق شده گفت که میدادیم فرزندان کیست - با ما
 چگونه شگفته شود - و بعد از زمانی انگشت زین میرزا را (که ز گردن او همایل بود - و علامه
 گلگون آن نمایان) بطریق عادت اطفال (فی فی بلکه بدستداری اقبال) دست بجانب علامه
 برده خواستند بگیرند - میرزا در ساعت از گردن برآورده حضرت شاهشاهی داد - دقیقه شناسان
 محفل اینمعانی را تفاوت برحالت نمودند - که عنقریب مهربان دولت و نگین حاکمیت بنام نامی
 آنحضرت شود - و از چشمه مبارک افاض الهی آب زند بجوی آید - و از آنجا حضرت شاهشاهی
 مریود بنایید الهی روانست میرزا عسکری متوجه قندهار شدند - در قیام و جلوس و نوم
 و بفظه مواضع بزرگی و فرمان روانی از پیشگاه احوال آنحضرت میدرخشید - و انوار خدایمانی از
 لایق اطوار و آثار همدا بود - در آشنای راه کوکی بهادر (که یکی از متدبران میرزا عسکری بود)
 دید یک گجرات حضرت آمده بمیر غزوه گفت که اگر میرزا را بمن دهید بحضرت پادشاه
 میروانم - میر مذکور جواب گفت که چون حضرت پادشاه خود ببرند همان حالت در گذاشتی
 بود - و نیز به حکیم عالی این دلیری از من نمی آید - بهادر گفت من عزم ملازمت آنحضرت

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY
THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 319 & 320.

THE

AKBAR NAMA

ARABIC PROSE AND POETRY

MAULAWI ABD UR-RAHIM,

ARABIC PROFESSOR, CALCUTTA MADRASAH.

VOL. I.

FASCICULI III & IV.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE URDOO GUIDE OR MUZHURUOL UJAYEB PRESS.

1875.

بگرد این نامه نگشته فرمودند الفون رو براه فرست نهادیم - و راه دراز پیش گرفته - نعمی آن
 عزیمت نمیکند - مجدداً حضرت شاهنشاهی را در پناه حضرت نوابالجمال (که دافع آفات و رافع
 مصائب است) سپرده - و هدایت ازلی بدرقه راه ساخته - و عنایت ابدی رفیق گاه و بیگاه کرده -
 بر نومی همت زبری دولت بختند - و های توجه در رکاب نوکل آورده قدم پیش نهادند -
 میرزا عسکری (که باندیشه ناه نزدیک بمصنک رحید) میرابوالحسن صدر را پیشتر روان
 ساخت که رفته حضرت جهانبانی را (اگر داعیه رمن داغنه باشد) بحرف و حکایت نگاه
 دارد - در وقت حوالی حضرت جهانبانی میر مذکور میرسد - و میخواهد که از جانب
 میرزا پیغام چند ساخته بگذراند - و بامع توفع خود - آنحضرت بتعلیم الهی بسختی
 وایله از منوچه ناشده گرم رمن میشوند - میرزا عسکری منعاقب رحیده شاه ولد و ابوالخیر
 و جمعی کثیر از مردم خود را مرشد که اردو را محافظت نمایند - و نگذارند که کسی از اردو
 خارج رود - و حقیقت خبر کردن جی بهادر و روان شدن حضرت جهانبانی را از
 میرابوالحسن صدر بتفصیل معلوم کرد - تردی بیگ خان و سایر ملازمان ب حقیقت آمده
 - میرزا را دیدند - و میرزا همه را بمردم معتقد خود مهر کرد .

کوتاه اندیشه (که از روز بد و مائیت و خیم نیندیشیده راه نامرادی بے آزر می پیش میکرد)
 در معنی نیشه بر های دولت خود میزند - و خود را آماده بلیات و نکبات آمده تی میگرداند -
 چنانچه بر مطالعه کنندگان اوراق روزگار پوشیده نیست - مبر غزنوی چون آمده میرزا عسکری را
 ملازمت کرد میرزا گفتند که ما بهیبت دیدی پادشاه آمده بودیم - چرا ایشان راه چول پیش گرفتند -
 از هر مید ن میرزا گجا اند - (یعنی حضرت شاهنشاهی) مبر غزنوی گفت در
 منزل اند - میرزا گفتند که خوب یک هنر میوه از کابخانه بمیرزا ببرند - من هم می آیم
 و شب در خدمت خود تا یک دو نویسنده بعضی از اسباب (که از حرکات پادشاهی آورده بودند)
 میدید - و می نوشت - و صورت حال بدیده همچنان بود که بیرام خان بنقرص صایب
 در بامنه معروض داشته بود - فردای آروز چاشنگاه میرزا نقاره نواخته از منزل خود باردی
 مملی آمد - و بر در دولخانه حضرت جهانبانی نزول نموده جمیع مردم را یک بیگ از
 خرد و بزرگ گیراند - تردی بیگ خان را بشاه ولد مهر کرد - و هر کدام از مردم و ملازمان
 بیوه را بمردم خود حواله کرد - و بتفصیل برود - و جمع گذیر را بقین و شکجه هلاک ساخت -

که راحت میگوید - جایگزین این خدمت بودند - او را فرمودند که پیشتر میفرموده باش -
 و راه را مرئی - از اظهار کرد که بابوی من زبون است - میرزا بجای تر^۱ون برلاس (که یکم
 از ملازمان او بود) اشارت کرد که امپ خود را باز بده - او بعد از تعلل کار خود را
 بدشاهی رسانده امپ داد - جی بهادر (که حاکماً در هندوستان در ملک ملازمان پادشاهی
 مملکت شده بود) بدهندوی معاند از اوجا پاره راه بیشتر آمده جلو ریز خود را بچادر
 بپراستاد و رسانیده پرده گشای حقیقت حال شد - بپرامخان باثفاقی او در ملازمت حضرت
 جهانمائی آمد - از عزم بدرست آن حق ناشناس آگاه ساخت - آنحضرت کمان پوش
 تری بیگ خار و بعضی ملازمان دیگر فرستادند که امپ چند فرستند - آن تنگ چشمان
 مردمانه از ادراک این دولت متعاضد گشته اینا نمودند - آنحضرت خواستند که خود بدولت
 سوار شده آنها را ادب کند - و مزای کردار در کفار شان نهند - بپرامخان بموقف عرص
 رسانده که دلت تنگ شده - مرصع توقف بر نمی تابد - کامر نعمتان را بقهر ایزدی
 حواله فرموده خود بدولت متوجه اراده خود شوند - القلمس از مجموع آمده آنحضرت
 را معذرت از مخلصان جانسپار راه دشت پیش گرفتند - و اراده قلندهار و کابل
 از خاطر اندس برآوردند بآهنگ حجاز متوجه عراق شدند - و بیدایان نورد راه مرق
 گشتند - و خواجه معظم و ندیم کولکناس و میر غزنوی و خواجه عذیر ناظر را حتم
 فرمودند که حضرت شاهنشاهی در مهد حمایت و حراست الطاف الہی است - غبار آمیز
 بر دامن اقبالش نمیرسد - بهر طوریکه باشد هودج عزت حضرت مریم مگانی را بموکب عالی
 رسانند - این معاند مندان گرم شامند خدمت رسانیده بجای آوردند - قدری راه طی
 شده بود که شب تیره تر از دل کامر نعمتان حق ناشناس روی نمود - بپرامخان بموقف
 عرض رسانید که حقیقت محبت ز و احباب (که میرزا عسکری دارد) بر ضمیر انور
 ایچ است - درین دلت میرزا بخاطر جمع و دل آرمیده با درسه نویسنده خود در خیمه نشسته
 تفصیل احوال و اقبای اردوی معلی را می بیند - لایق درات آنست که تکیه بر عزایت
 الہی کرده خود را ناگهانی بران خیمه رسانیم - و کار او بخازیم - هرگاه میرزا از میان دست
 ملازمان او همه نمک پرورد این درگاه اند - ناگزیر آمده ملازمت اختیار می کنند - آنحضرت
 از روی محاب و معامله این کناش را تحمیل نمودند - اما از پاک طینتی و خیر ارادگی

میرزا کمران باو تعویض داشت) و شیخ عبدالوهاب (از اولاد شیخ پروان) از جانب
میرزا کمران بجهت خواستگاری دختر شاه حسین بیگ از خون میرفتند - خبر موکب عالی
شنیده در قلعه سمری متعجب شدند - حضرت جهانبانی میر الله دوست را مقال عالی
مرمئانه طلب فرمودند - او از سه سعادتی حرمات شرفی ملازمت اختیار کرده عذر آورد که
اهل قلعه مرا نمیگذارند *

چون موکب عالی بحدود عالی (که از قندهار قریب سه فرسخ امت) نزول فرمود
جلال الدین بیگ (که از اعیان میرزا کمران بود - و جایگزین درانحدود داشت) بریان گیری
کسان گذاشته بود - دو کس از ملازمان پادشاهی را (که پندختر بصیر چشمه رمیدند) دستگیر کرده
بردند - یکی از آن دو کس فرصت یافته از چنگ آن مردم خلاص شده حقیقت
آن بداندیشان (که از قریب احوال دریافته - و از زبان آنجماعه شنیده بود) آمده بعرض
اندس رسانید - حضرت جهانبانی کثرت معنی این گروه دانسته بمقتضای ملاح وقت
رفتن قندهار برطرف ساختند - و بجانب هندوکش عیان عزیمت منعطف فرمودند -
پاینده مستدرومی رخصت گرفته بقندهار متوجه شد - مصحوب او منصور عزایت بخط قدیمی نمط
خود بمیرزا عسکری مصدر باین عبارت (که برادر کم مهر برادر است معلوم نماید) نوشته
بمواظ و نصایح آگاهی بخشیدند - اما گوش حق شنو کو - و دل دانای درخت نهم
کجا - آن نصیحتها را ناشنیده انگاشته بیشتر از پیشتر در مقام اقدام شقاوت شد -
قلم حسین سلطان و مهدی قاسم خان و جمعی دیگر از ملازمان عسکری میرزا از رفتن او منع
کردند - که مبدا درین صورت مضار شده از فوراً ضرورت بجانب عراق توجه فرمایند -
و حوادث عظیم روی دهد - ابوالخیر و جمعی از اشرار بعضی از مخفیان خوش آمد خانه برانداز
(که بظاهر صورت دارد - و بیاطان جز خرابی و ویرانی نیفزاید) گفته میرزا را
بر داعیه خطا مصمم ساختند - صبح آنروز (که شام ادبار او بود) میرزا بخدای نامد متوجه
مشتنگ شد - یک دو گروه راه رفته از ملازمان خود پرسید که این راه را که دیده است -
جی بهادر ازبیک (که نوکر قاسم حسین سلطان بود - و درین برآمدن نوکری میرزا اختیار
کرده بود) گفت این راه را من بواقعی میدانم - و مکرر آمد و شد کرده ام - میرزا جواب داد

(۲) نسخه [ح] سی (۳) نسخه [ح ط] جایگزین (۴) نسخه [ح] مشتنگ - و نسخه [ح] مشتنگ

(۵) نسخه [ح] جی بهادر - و در [بعضی نسخه] جی بهادر - و در [بعضی] جی بهادر

صاحب‌الاموال بدانندش بود سرانجام هر بنگال اعمالی خویش گرفتار آید - و در انعامت وجود خود موجب اعظم باشد - مرآت این حال دانسته عبرت افزای حضرت جهانبنایی جنت‌آشنایی است - نه در اندک فرصت دانی انبیا آنحضرت (که غبار آنود حوادث بود) بمرچشمه امضای شخصت و شویات - جمیع نامرئومان بهزای نیات و اعمال خود رسیدند - و خرمن عمر و دولت ایشان بفرق مهر الهی سوخته شد - و نشان همتی این بیدولتان از صفحه روزگار سترده گشت - چنانچه مصائب و مناصب عمر و موارد و مطالع یحمر هاججا بدوانی

ترتیب زمانی و تدریجی مکانی گواش می‌یابد .

و بالجملة (چون حضرت جهانبنایی جنت‌آشنایی را باطن تدریجی مظاهر از طرز آشنایی ناپایدار انصرده گشته بود - و از دلایب صد توجه عالی برخاسته) بخاطر اندس رسید که حکام تله صلح گونه فرموده بقندهار نهضت نمایند - و چون موکب والا آنجا آمد حضرت شاهشاهی را با جمعی از خامان درگاه بحفظ ایزدی پیروده قدم درشاهراه تجرید و تفرید نهاد - و بارتقای مصاعد شوق و شغف هموار لوح عشق را زیر پرده بال همت گذراند - و چنانچه بطواف قباله دل مشرق شده فیض معنوی یافته‌اند محمل بکعبه گل نیز برده صورت را به معنی متعهد سازند - و همچنانکه نگارخانه باطن سرانعام یافته صورتکده ظاهر را نیز آرایش دهند - تا این معنی با معنی تالیف قنوب شود - و موجب هدایت حقیقی ساده‌لوحان صورت گردد - درین اندیشه بودند که حکام تله این معنی را دریافته سعادت خود دانست - و عرض دعا به صلح فرمود - چون آنحضرت را شاهباز بلندپرواز همت بصید عنقا پرگشاده بود و نظیر درویشان از میدهای مختصر بازآمده بر آشپای بلند انقاده صورت التماس از بمرض قبول افتاد - اوغولیان (که کار برایشان تنگ شده بود) از مرده صلح کله نشاط بر فلک انداختند - و این معنی را نهایت مطلب دانسته و نعمت غیرمترقب شناخته پیدشکشی فراوان فرستادند - و انواع معذرتها خواستند - و آنحضرت بدولت و سعادت هفت ربیع الآخر سال مذکور از تصبه جون بصوب قندهار از راه محوی توجه فرمودند - میرزا عسکری خبر توجه موکب پادشاهی شنیده فرموده میرزا کامران و بدعی خود احکام قلعه نموده با جمعی کثیر باندیشه نادرست متوجه اردوی معلی شد - که بهایمردی شقارت رفته دستگیر کند - درین اثنا امیر المومنین (که از فضلی عصر بود - و چندانکه وکالت

و بالفصل این دو نصیحه را آنچه از مردم نفع غنیده بود اما از آن عفت مناب بیواسطه نیز اجتماع نمود - و آنچه را که از ثمرات تمدن و خوارق عاده ازین نور پرورد الهی بچشم خود دیده است و بطریق اندیشه خود فحشیده از اندازه بشری و حوصله انسانی بیرون است - الحق آنچه از والد ماجد میرزا عزیز لویه منقول شده هجرت بخشی اصحاب ظاهر است - و آنچه این مسدین مشاهده نموده هجرت اموی ارباب باطن •

توجه مومنان حضرت جهانبانی جنت آشیانی بقندهار و از الحدود

مفر چهارگزیدن و آهنگ عراق کخیدن

ارادت ازلی و محبت الهی برین رنده که پادشاه (که خلعت والی دولتش را بطراز خلوت و بقا مطرز سازند - و توایم سریر مظهر و سلطانیش را بقواعد اربعه استمرار و اتمه مشید و مدور گردانند) بعضی طواری انقلاب نما و موانع انصراف اندما پیش راه می آرند - بی اعتنا به آن نمود نیست - و عقده ایست عاقبت محمود - که کونه نظران آنرا از اسباب مفقست داشته در حیرت انبار می درآرند - و بلند بیفان و خال و خمار دولت دانسته عیان دوع عین المال میسازند - دوامند را آنچه ناملازم طبع پیش راه آید آنرا از مدمات ثمرات می شمارند - و بی دولت خوار دین و دنیای خود دانسته بگریبان اندوه فرو می پرورند - و رجعت کوکب (که سر بر آرایان هفت اعلیٰ افلاک اند) نموداریست ازین حال - و تعدایست ازین بخش - هر چند آفتاب عالمذاب از ابر و غبار از نظر پنهان گردد در حقیقت آن پردۀ بدش نیست - که بر چشم جهانیان فرو رفته میشود - و منقصه بآن بازگاد عالی نمیرسد - چون بظاهر سبب غفا میشود تدبیر سطوات الهی عاقبت غبار را سرگردان ساخته بخاک سیاه می نشاند - و نیز حدیث طلوع و غروب نقیر اعظم راهبر دست مشعل در دست - چه همان سمت و حالت که آن گنج انوار را در مشرق است همان نیست و حالت در تنقی مغرب حاصل - و همان حالتی که در حین صمت التراس و زوال نصف النهار است بی نقص کمال همان حال در وند رابع نصف الایل متیقن - و این تغاوت نسبت برائیان خاکی نزد و - انان مشغول کمال است - و آقا دروا جلال او از آن مقدس تر است که اندیشه های ارباب نقص بر او آید آن تواند گشت - بنا بر این مقدمات هر که بصاحب دولتان تاجدار و تاجداران

و از مخالفین عصمت مقام امام ائمه و جمعی دیگر آزردهایی خاطر داشت - و ازین جهت
 در مرض حضرت جهاد باطنی جهت آشیایی رسانیده بودند که کوچ میر غزوی سحر میکنند که
 حضرت شاهزاده عالمیان غیر از بشیر دیگر کسی میل نمیفرمایند (بهایت دانست بود
 درین اثناء رفتی (که کس آنجا حاضر نبود) آنحضرت خلوت دیده منکّم شدند - و زبان کرامت بیدار
 خود بفصاحتی خاطر معزین جلیبی انکه مدّاح وار نشودند - و فرمودند که خاطر خوش دار
 که غیر آموختن خدمت در کنار تو قرار خواهد گرفت - و شب اندوه تو نور شادمانی خواهد بخشید -
 و زنده این را از ما را آشکارا نکند - و این امرار قدرت الهی بیوقت شهرت بدهی - چه
 حکمتهای غیبی و معجزات کئی در ضمن این مندرج است - جلیبی انکه میگفت مرا
 این نوید جان بخش عظیم در شکفت آورد - و عقده اندوه بیکبار از دل من گشوده گشت -
 و ازین رهگذر (که تعابت چنان نورپورده و حضانت چنان و بیضا گسترده مشارکت و ملازمت
 دیگر که از درگاه معنیت حواله بمن شد) انشراح خاطر یک بعد و صد هزار انجامید - و روز بروز
 ابواب مرح و نشاط بیش از پیش بر روی روزگار من گشوده میگذشت - و بشکر این نعمت عظمی
 تمام نموده از دل و جان بخدمت متوجه شدم - و نعمت و دولت دوجاهانی بمن روی آورد - و این
 را از مرصعها پنهان میداشتم - تا آنکه آن نوبال دولت سر بر آرای ملک کشورگشایی گشته
 روزی از مرصع دهل و شکار حوالی تصبّه پالم تشریف برده بودند - در آنجا مارے بغایت
 بزرگ و مهیب در میرا پیدا شد - که از باب تهورا دل از جای رفت بود - آنحضرت درین
 مرتبه امجاز موعوبی ظاهر ساخته باندیشه (که بخاطر خاطر رسانند) بد بیضا نموده متوجه
 مار شدند - و به بشارت غیبی دلبرانه دُم مار بدست اقدس گرفته زبون ساختند -
 یوسف محمد خان برادر میرزا عزیز کولتاش خود این آیت قدرت مشاهده کرده از روی تعجب
 بمن آمده نقل کرد - در آن وقت آن را از مرصع و حرّ مرصعیده (که خود دیده و شنیده بود)
 بفروزد ارجمض خود در میان آورد - و گفت آنحضرت در مغر من آن معجزه را نموده بود - اگر در
 دیر من این کرامت نماید بدیع نیست - چه هر فعل را وقت امت - و هر قول را محتر - این
 را از سر بسته که تا غایت بر زبان نیاورده بودم حبیب آن بود که با هر که میگفتم باور نمیکرد
 بلکه متعین به سخامت عقل من نمیت میکردند - و چاشنی این سخن در کلم مرام آنها
 تلخ می نمود - و بعد مرا در اظهار آن رخصت نبود - اکنون فرزند من چون از تو سخن
 مار شنیدم لب به تماشای آن رار گشودم که آن نشانه خردمائی بود - و این نمونه کلام سالی -
 ای فرزند کرامی از آن مظهر کرامات این علامات و مقامات بدیع نیست - و جامع این شگفتیها

هر که اخلاص دارد خطا نمیکند - بیرام خان در جواب گفت چنان است هر که اخلاص دارد خطا نخواهد کرد - و از سردبگ برهانپور بهرگز گونه بیقراری با اتفاق ابوالقاسم حاکم گوالیار قرار نموده روانه سمیع گجرات شد - و در راه ایلیچی شیرخان (ده از گجرات می آمد) آگاه گشته کس دوستدار - و ابوالقاسم را (که به صورت و جقه نموده داشت) گرفت - بیرام خان از نیک ذاتی و جوانمردی پسرانگه گفت که من بیرام خانم - ابوالقاسم مردمی بجای آورده گفت این ملازم من است - میخواهد که فدای من شود - زنهار دمت ازین باز دارید - و همان معامله که

• مصراع •
• مرا بگذار و دست یار من گیر •

در میان بود - ازین طریق بیرام خان نجات یافته بنجرات پیش سلطان محمود رفت - و ابوالقاسم را که پیش شیرخان آوردند از ناشناسی آن معدن مرورت را بشهادت رسانید - و بارها شیرخان را گفت که همان زمان (که بیرام خان دران مجلس گفت که هر که اخلاص دارد خطا نمیکند) فرموده بودیم که با ما نمیآورد - و سلطان محمود گجراتی نیز هر چند که دوست بیرام خان نبود - و رخصت - فقر حجاز گرفته به بندر - و رت آمد - و از آنجا بهر پرای صاحب خود و ولی نعمت چهار دیوانه را فرستاد که سر بلند گشت •

طرح حارق حادث از حضرت شاهنشاهی که عنوان کرامات و دیباجه

مقامات تواند بود در ماه هشتم از شرف ولادت

بر مصحف علم ایزدی (که لوح محفوظ ازل و ابد است) چنان ثبت افتاده که چون جهان آرائی را از امراد کائنات در جلوگاه صورت و معنی تاج امتیاز بر تبارک کرامتش نهاد از مبادی معاد ولادت آن جلیل الشان بواقی حالات و خوارق عادات از مطابق احوالش بر تو ظهور یابد - که هر یک از ان منتهی غیب باشد که بیانک بلند طنطنه علو مدارج قدوس بگوش هوش زمانیان رساند - و باظهار این معنی معاد افزای جهانیان گردد - و از بدایع مصداق این حال آنست که درین زمان فرخنده (که هفت ماه تمام از ولادت معبود حضرت شاهنشاهی گذشته - و بدولت و اتبال قدم در ماه هشتم نهاده بودند) امری بدیع از آنحضرت روی نمود - شامگاه (که بر تو تباخیر هیچ دولت داشت) عفت تباب جلیجی آنکه آن نوباره باغ قدس را شیر میداد -

چنانچه تفصیل آن طراری عنوان کلام شد - و چون این معموره بر گذار آب سند رفع شده و در گذشت حدائق و انهار و لطافت فواکه و اثمار در بلاد سند امتیاز داشته و بعضی مصالح دیگر نیز صمیمت آن شده بود چنگاه در ظاهر قصبه در میان بستین طرح اقامت اتفاق افتاد - و در اطراف و جوانب پیوسته با ارغونیان جنگ میشد - و آن جماعه شنوندهای در دست می یافتند - و شیخ ناج الدین لاری (که از منظوران حضرت جهانبانی بود) درین ایام بدرجه شهادت رسید - روزی شیخ علی بیگ جلابر و نردی بیگ خان و جمعی باغیبت باحارثی نامزد شده بودند - سلطان محمود بکری و جمعی کثیر بر سر ایشان را بستند - و نردی بیگ خان در جنگ مصافحه نمود - شیخ علی بیگ ثبات قدم ورزیده در آن صدمه رزم (که بساط بزم غیر مردان بود) شگفته روی شربت شهادت آشامید - خاطر مقدس حضرت جهانبانی از واقعه چنین مخلص بغایت مجروح شد - و بعضی امور دیگر در میان آمد - لاجرم دل از حدرد بکر سرد ساخته اراده توجه بجانب قندهار محتمل ساختند - در خلال این ایام هفتم محرم (۹۵۰) نهصد و پنجاه پیرام خان از حدرد کجرات تنها خود را بهایک مرید مقدس رسانیده مرهم بر جراحت خاطر اشرف نهاد - و موجب آنس و آلت گشت - و از غریب آنکه چون مشارالیه به محکم اقبال رحید اول گذرش بر جنگ گاه افتاد - پیش از آنکه حملات ملازمین دریابد و بر مردم ظاهر شود خود را آماده جنگ ساخته مردانه کارزار کرد - چنانچه پیاده نصرت ترین متحیر ماندند که همانا از جنود غیبی است - و چون ظاهر شد که پیرام خان است غریب از ایستادگان مصائب نصرت برخاست - و بامت مسرت خاطر حضرت جهانبانی گشت - و باین تقرب چندی روزی در آن گارزمین توقف روی نمود .

و صدمه از احوال پیرام خان آنکه در قضیه نامرئی قنوج جان سپاریها کرده منبل روده امتایه - و براده مترحین (که از زمینداران معتبر آن مرزمین بود) در تصبه لکه نور التجا برد - و مدتی در حمایت او بود - و چون این خبر بشیرخان رسید کس فرستاده طلب داشت - راجه بوجاره شده خان را پیش او فرستاد - و در راه مالوه بار رسید - در اول مجلس شیرخان برخاسته دید - و در جلب خاطر مخفان فریبده گفت - و در میان مخفان اظهار نمود که

(۴) نسخه [۵۱] شگفته روی (۳) در [بعضی نسخه] چشید (۴) در [بعضی نسخه] بیوم خان

(۵) نسخه [ح] لکه نور .

بیداران شریف اشعار می‌نهند - و شرح این جری عالی (که میدان آسمان و نوروز روزگار بود)
و وصول مهد مرتبت حضرت شاهنشاهی بموکب والی حضرت جهانبانی و بعضی مواضع دیگر
(که بابت طفرانی این مندرج معاد و عذوانی این مثال اقبال داشت) در ابتدای این
کتاب عالی خطاب اندراج یافته - چه این ارتکب معنوی در نگارش بدایع و ابداعات و شرایف
واقعات و جلال فتوحات حضرت شاهنشاهی نظام می‌یابد از ابتدای شرف ولادت اقدس -
و هر چه غیر این نگاشته قلم نیاز گوید تقریبی است و سیرایی سخن - و بدوند معنی بران باعفت -
و الحقه لله که احوال گرامی این سلسله ابدی انتصام نیز از آدم تا ایندم بطناً بعد بطن
بطریق اجمال گذارش می‌یابد - و تا می‌رود نقاب از چهره تحصیل می‌کشاید •

الفقه از آنجا (که عصر ذات مقدس حضرت جهانبانی جنت آشیانی جهان مروت
رموت بود) برای خاطر اصحاب اخلاص اراده تجرد را موقوف داشته و انتظام عالم تمتق را
(که وجود سلطان مخصوص این معنی است) در نظر درزین آورده متوجه ولایت مالدیو
شدند - مالدیو دیومال دد میرت قدر این دولت بیدار (که بخواب فتوان دید) نشناخته
آنچنان ناگایسته پیش آمد - ناگزیر باز بالتماس جانمهاران بارگاه ملطنت متوجه هند شدند -
که شاید حکام آنها از خواب غفلت بیدار گشته تدارک گذشته نمایند - هر چند رای
جهان آرای برین نبود ؛ و حال بر حسب تقدیر مروت معادلت اتفاق افتاد - چون موکب عالی
نزد ملک با آمدند رسید معلوم شد که ارغوان در قصبه جوی انبوه شده اراده مقابله و محاربه
دارند - حضرت جهانبانی شیخ علی بیگ جاپور را (که آبا عن جد بجانمباری و اخلاص موردی
از زمان ارتفاع ولایت دولت جهانگیر حضرت صاحب قرانی عالم امتیاز می‌انراشت)
با جمعی از دلیران و دلوران پیش فرستادند - و خود بدولت متعاقب نهضت فرمودند -
چون پیش شمع می‌بیگ بموکب منصور قوی بود روی بمعرکه زبرد شیر مردانه
نهاد - و باندک کس داد جلالت داده در کم نرمی هنگام آن جماعه متفرق و مغرور
ماخت - بکنهیر صبح ظفر از مشرق تیغ و انق کمان بردمید - و خورشید اقبال
ظلمت روز آن مرصه عبرت شد - و معاصرت قصبه چون مغرب موکب عالی گشت -
و درین قصبه رفیع منبه ورود هودج عزت حضرت مریم مکملی و مهد عظمی حضرت
شاهنشاهی از حصار سرکوت (که مولد اشرف بود) بصعدت و اقبال اتفاق افتاد -

خامنه درگاه و مقربان بیک اورنگ واک - اهزد تعالی تولا و دهور این برگزیده ازلی را
برای انظام احوال جهان و جهانیان بر مصلحت رفت و مرور خلالت مر بلند دایره •
چون حضرت جهانبانی را داعیه پیش رفتن در ضمیر مایب تمکن داشت و وقت ظهور
مالحبه زمین و زمان نزدیک رسیده بود بملاحظه اختیار ساعت معادت آثار غره رجب (۹۴۹)
نهد و چهل و نه هدیج عفت و محمل عزت حضرت مریب مکنی را با بعضی از جانپواران دران
حصار معادت احساس جهاندار جان آمیزین میرده بدولت و اقبال پیشتر نهضت نمودند *

رسیدن نوید ولادت مسعود حضرت شاهنشاهی بحضرت جهانبانی جنت آشیانی و تنم مخن *

درین هنگام (که چشم امید بیدارنغینان شب انتظار باز بود - و در نالهیدی بر روی
روزگار نرزد) شرف ولادت حضرت شاهنشاهی ظلّ اللّهی روی نمود - و در شب یکشنبه
۱۵ جم رجب (۹۴۹) نهصد و چهل و نه آن نور پرورد الهی چنانچه حسب گزارش یافت از بطن
کون عالم ظهور آمد - تا همه غمهای جهانیان بخلاقی جاوید انجامد - و دل حضرت
جهانبانی (که آبله زده کلفت بود) مرهم آمايش یابد - و آشوبخانه صورت نظام گیرد -
و تفرقه زار معنی بهمینیت گراید - نظار گریان قوت از تماشای فعل کمر را شوند - و منتظران ملک
صوت و معنی کامیاب گردند - خرد را صاحب هدید آید - انصاف را پدر مهربان شود -
تمیز را دوست دانا گردد - عدالت را پادشاه راستین باشد - عطونت را جوهر شداس
خرده بین ظهور کند - قدر دانی را بازار رواج گیرد - ملح کل را میانجی دانش نواز
پیدا شود - ظاهر را آراینده و باطن را نماینده گردد - الامنة الله که بر حسب امید شب دیجور
تفرقه را محرم جمعیت طامع شد - و شام اندره را مبع شادمانی طلوع نمود - آرزوی
آسمانیان بر آمد - و آبروی زمینیان پید گشت - و چون این بارتق ظلمت سوز و لامعة
گیتی امروز از آسمان قدس دران گل زمین پرده گشائی نمود مرده رسانان نیزرو برانیدن این
نوید معادت شتاندند - و در اثنای راه (که چشم دوربین حضرت جهانبانی بظهور این لامعة
غیبی نگران بود) ازین مرده جان بخش یکدل هزار دل شده محجرات شکر پروردگار (که در
خارمکان نامرادی گل مراد علفاند - و در تپید متنی ناکامی هزاران کام در کنار نهاد) بجای
آوردند - و درون و بیرون جریه هلالی ترتیب داده بفشاه پرداختند - و وضع و عریف و غنی و فقیر
و خرد و بزرگ دم صق عوق ایشان و پای عشرت کوبان دران جری اقبال بکامیابی انظاف

بشیده - و از بادیه عرب درین مرحله خراب رسیده بود (از بے آبی در آزار باشد -
 شیرازی بینه حقیقت بعضی آمده و منبری نمودند - و آن گروه بے شکوه را شکست دادند -
 و از آنها به نصف فرموده متوجه حصار فیض انحصار امرکوت گشتند - دهم جمادی الاخری
 بعد از عسرت معیشت و تنگی آب بآن حصص حصص (که مطلع نیر جلال و مخزن
 گوهر اقبالست) شرف نریل ارزانی داشتند - حاکم قلعه (که راناً پرماد نام داشت)
 قدوم عالی را پیرایه انحصار دولت خود دانسته خلعت پهنیده بتقدیم رسانید •
 و از برکت وجود مقدس حضرت شاهنشاهی (که حیرت افزای دیده دران زمانه
 گشت) آنست که در هنگام سعادت انجمن (که حضرت مریم مکنی بآن یگانه کارخانه
 نمون حاصل بودند) روزه (که در چوله درآمده گرم رفتن بودند) میل اقدس بنار شد -
 دران صحرای بے آب و دانه (که نهان غله بدشواری بهم رسد) متحصص بارگاه مقدس
 حیدر ماندند که نگاه شخصی آنها بر از جوار بغیرخشن آورد - چون او را در بارگاه مقدس
 حاضر ساخته در مقام برآوردن شدند نگاه از میان آنطرف انار کلا حیراب پدید آمد -
 و موجب عسرت و انحصار گشت - و جهان در حیرت فروخته حمل بر کرامات نمودند - روزه
 چند دران مرز صبی دلگشا توقف اتفاق افتاد - و درینجا فردی بیگ خان و جمعی دیگر
 [که مال و منال و اسباب و اشیا را (که همه بدولت ابدین بهمرسانده بودند) در چنین عسرت
 و سختی از آنحضرت باوجود اظهار طلب دریغ میداشتند] باتفاق رای امرکوت گیرانند -
 و آنحضرت از کمال مررت و نفوت ذاتی و غایت مهربانی و انصاف بعضی از اموال ایشان
 بجهت مددخرج ملازمان رکاب نصرت اعنصام برداشته قسمت فرمودند - و اکثر آنرا بهمان
 بعضی نظراتان تنگ حوصله باز دادند - سبحان الله از یم برکت ذات قدسی مغفرت
 حضرت شاهنشاهی ظل الهی گردن انانی زمانه و رتبه اهل روزگار چگونه در قید کمند ارادت
 و اخلاص آمده است که دران روزگار امرای عظام و امنای کبار باندنی درجه اخلاص مشرف
 نبوده - و در مال (که از برکت عنایت صاحب بهم رسانیده بودند) در چنین وقت
 احتیاج خفت نموده - و امروز محقران و دروایمندان بارگاه عبودیت را در صف جانمپاری
 شوق عروج بر اعلی مدارج کمال اخلاص است اگرچه در مقام خطاب و عتاب باشند - تکلیف

(۲) نسخه [د] رام پرماد (۳) نسخه [ب] آن بود که - و نسخه [ج] آنکه (۴) در [اکثر نسخه]

چهارم (۵) نسخه [د و ح] سات (۶) در [بعضی نسخه] مقدس •

الفصل چون دران هنگام جهان آرایان نگرخانه تقدیر در آراستی نگار دیگر بودند هرگز
 ده پیش گرفته میبشد بنظام نمی انجامید . و از هر جا که خبریت و بینی امید بود شرات
 و ندی بظهور می آمد . و چون زرائد و دلی این سپاه نامره به حکم تجرئه رسید و غدر این
 واد رحمت اندیشان در پیشگاه خاطر مقدس ظاهر بامت نردی بیک خان و منعم خان
 و جمعی دیگر از ملازمان موکب مقدس را حکم شد که بیشتر رفته میرا به بداندیشان را
 گرفته نگذارند که باز دوی معانی های جرات نهاده دمت امرار رسانند . و همچنین
 معاضده کرده می آمده باشند . و اگر قاپو باشد دمنبرد می هم نه ایزد . و آنحضرت با معدوده
 از جانشینان حقیقت کردار و مضمرات مراد حقصمت روان شدند . از سپاهیان ظفر پیکر
 شیخ علی بیک جلایر و ترمون بیک ولد بابا جلایر و فضیل بیک و جمعی دیگر بودند
 که مجموع مدد ایشان تا بیعت نفر میکشید . دیگر بعضی از غلامان خاص و شاگرد پیدهای
 و با کوش . و از طبقه اهل معادت ملا تاج اندین و مولانا چاند منجم در رکب نصرت قباب
 حاضر بودند .

چون موکب عالی از بهلودی گذشته بحاتلمیر رسید توجه از مردم مالدیو نمودار شد .
 و امرائیکه بدین این مردم تعیین شده بودند راه کم کرده بطرف دیگر افتادند . و گروه مخالف
 را عبور در حوالی رایات عالیات واقع شد . آنحضرت که کوه شکوه و جهان شجاعت بودند
 های دبات در دامن تمکون و وقار در آورده با عقل خدا داد و خرد مائروزاد رجوع
 فرمودند . و اکثر از عفاف را پیاده ساخته امهال ایشان را بمردم جنگی داده سه فوج
 ترتیب فرموده رو بنفیم آوردند . شیخ علی بیک با سه چهار دیگر از برادران حقیقت اساس
 پیشتر شده بر فوج مخالف (که در تنگنای تلک درآمده بود) تاختند . تاختن همان بود
 و برداشتن همان . جمعی کثیر از مخالفان بقتل رسیدند . و بنانید ایزدی اولیای دولت
 ظفر یافتند . و حضرت جهانبانی بعد از ادای مراسم شکر متوجه حدود جیلمیر شدند .
 عرق جمادی الاولی جیلمیر مورد موکب عالی شد . دین منزل آمارا (که راه کم کرده بودند .
 و از اراجیف مجروح خاطر شده) معادت ملازمت دریافته گرد موکب والا توتیای چشم
 اقبال خود ساختند . رای جیلمیر (که رای لوکرون نام داشت) از بیدرستی
 در مقام بدمددی شد . و کول آب را محافظت کرد . تا موکب پادشاهی (که محنت چول

عذافت و بر مضمونات غیر و مملوئیات خاطر او اطلاع یافته معادلت نمود - و بعرض اندس
 رسانید نه هر چند مقدمات اخلاص تمهید می دهد اما ظاهر آنست که برتری صدق
 نداشته باشد - چنانچه رایت اقبال نزدیک بولایت او رحید منکای ناگوری (که از معتمدان
 مالدیو بود) بعنوان سوداگری در اردوی معالی رحیده الماهی گرانها را در مقام جستجوی
 خریداری در آمد - چنانچه از افواج او بوسی خیر احتشام نمیشد - حضرت جهانبانی فرمودند
 که باین مشغری خاطرنشان کنید که امثال این جواهر گرانها بخیرین بهم نمیرسد - یا
 جواهر شمشیر آبدار بدست افتد که رای جهان آرای دار انضمام یافته باشد - یا بعدایت
 پادشاهان والا عیسر می شود - و باجمعه از آمدن این مزرر اندیشه مندتر شدند - و بر دریافت مملکت
 تمسکین نمودند - باز از روی هزم و احتیاط (که دایم کار فرمانروایانست - علی الخصوص
 در هنگام فقر و تنگدستی) رایمل مونی را فرستادند که بهمارت خود را بانجا رساند -
 و آنچه بفروغ فراغت دربابد عرضه داشت نماید - اگر مجال نوشتن نباشد باشارت مملکت
 اعلام نماید - اشارت دنا و دماق مالدیو آنکه فرستاده هر پنج انگشت را باهم گیرد - و علامت
 خلاف و نفاق آنکه انگشت خنصر تنها بگیرد - و موکب عالی از قصبه پهلودی (که در
 سی کروهی جو دهپور که موطن مالدیو است) دوسه منزل گذشته بکنار کول جوگی نزل اقبال
 فرموده بود که قاصد رایمل مونی رسید - و انگشت خنصر را گرفت - و ازین اشارت
 کشف حقیقت شد - و عاقبت بصریح نیز انجامید که اندیشه این حیه بخت نیره روزگار
 مهر و قدر است - و جمعه کذیر را بعنوان اعتقال تعیین کرده خیالات باطل در سر دارد -
 آنحضرت عفاي عزیمت بهووب پهلودی منمطف گردانیدند - اگرچه گروهی از مردم برین اند
 (که مالدیو در بدایت حال در مقام خیراندیعی و خدمتگاری بود - آخر بواسطه اطلاع
 بر بیصامانی سپاه و قلت لشکر از نیت اصلی برگشت - یا بواسطه مواعید خداع آمیز
 خیرخان و ملاحظه احتیالی او یا بعیب تحذیر او از اعانت و خدمت بر هر تقدیر راه هدایت
 و سعادت از دست داده ورق اخلاص گردانید) و جمعه اتفاق دارند که از مبدأ تا مختم اظهار
 بندگی نمودن و عرایض عبودیت فرستادن بالکل مبتنی بر نفاق و نفاق بود •

(۱) نسخه [ج دو] مبریات (۲) نسخه [ح] طریقه (۳) در [بعضی نسخه] پهلودی (۴)

نامردمی مردم گرفته آمد و به اخلاقی لشکر و به مددنی برادران و بیخردی انزیا و نامساعدی روزگار مشاهده اذن خوانند که در لباس تجرد و تقرب قدم شوق در یادیه رهروان راه خدا راند - و حلقه دلبه مراد و حررشنه دامن مقصود به دست آرد - یا آنکه گنج عزله گزینند - و زاویه فراغت از دیدن اخوان زمان اختیار کنند - و ازین جهان پر آشوب و جهانیان پر فریب برکنار یابند - جمع از همراهان حیرانیش (که در شدت و رخا ملازم رکاب دولت و مقارن عنان رفعت بودند) با حجاج و زاری در خواست تریب این ارادت نموده بعرض مقدس رسانیدند که مصاحبت در راحت که در دولت مایه های دولت بر هر ولایت مالدیو انداخته نفعی راحت کنند که پاره ها مرایض عبودیت مرخصه لایق بقدری زده است - و لشکر و سامان دارد - ظاهر آنست که وقت را غنیمت شمارد - و در رکاب دولت بوده مصدر خدمات پندیده گردد - و بندریج آنچه میگذرد و ماحول خاطر درخواهان است صورتی توقع یابد - حضرت جهانی خواطر ادب اخلاص را نگاه داشته بآنصوب توجه فرمودند - و منشور عنایت منضم نصایح دولت انرا مصحوب ابراهیم بیگ ایشک آقا بیادگار ناصر میزبان فرستادند - که شاید بر انعال شایعه خود واقع گشته مسکن ندانست پندیده باشد - و از آئین شقاوت باز آمده اختیار سعادت موافقت نماید - و دران فرمان عفو نفعان این بیت رقمزده کلک عنایت شده بود

• ای برخمار چو مه چم و چراغ دگران • سوختم چند شوی مرهم داغ دگران •
میرزای غفوده عقل چون بخت بیدار نداشت نصیحت در مزاج او کارگر نیامد - و بهمان خام طبعی طریق بیونانی اختیار کرده در حدود لهری تقاعد نمود - حضرت جهانی بیست و یکم محرم (۹۴۹) نهصد و چهل و نه : لب آنچه نهضت فرمودند - و از آنجا هژدهم ربیع الاول بجانب مالدیو عزیمت اعطاف دادند - و در چهاردهم این ماه بقلمه دیوار اول نزول اقبال فرمودند - و در بیستم ماحبت واصل پور مضرب خیام رفعت اعتصام شد - و هجدهم ربیع الآخر در دوازده کره یی بیکانیر اتعاقی نزول افتاد - و در اثنای راه در بینای مجلس نفس از مکر و غدر مالدیو اندیشه مند بوده سخنانی که لایق آداب حزم باشد بموقف عرض میرسانیدند - و پیوسته بمضمون احتیاط (که عنوان منشور دولت است) آگاهی میدادند - تا آنکه میر سمندر (که از هوامندان سرآمد بود) بحکم عالی پیش مالدیو

(۲) نسخه [ج] نهم و نهم (۳) نسخه [ز] مدیعت (۴) در مکی ده نسخه چنین است

مصحح کتب میرد که این از نسخ کتب واقع شده و در اصل سیزدهم است (۵) در [اکثر نسخه] مرادق

کهری کرده بر مکتب مدتها چندان سخنان ناخایسته خاطر نشان می‌رزی کوتاه‌بین کرده ده
در ازگی ظاهر میرزا نیز خلی تمام راه پامت - و بیست‌خانه را (که بیرون فرستاده بود) برگردانید -
• عذرهای ناموجه گفته فرستاد •

چون معلوم حضرت جهانبانی شد که روزگار همچنان بر مری نامازگاریست و تلکی معسکر
اقبال از اندازه میگذرد توقف در حوالی قلعه مناصب رفت ندیده بقاریج هفدهم ذیقعد
بجانب بکرو گهری توجه فرمودند - و در خلال این حال یکی از اعمال نامرضیه یادگار ناصر میرزا
آن بود که با موی حاکم تته گندم و هاله (که از زمین داران دولتخواه بودند) و در
کشتی بهم رسانیدند و غیر آن دولتخواهها بکوب عالی نموده بودند (گرفته پیشتر حاکم تته
فرستاد - تا آن حق ناغاس آنها را بحریه تونیق این خدمت بقذل رسانید - و آنحضرت
این عمل ناخایسته او و مد مثل آنها گذرانده همواره در مقام مدارا بودند - که شاید بر صفت
اعمال رتم پشیمانی کشیده در مقام تدارک درآید - چون رایات عالی بحدود گهری رسید
یادگار ناصر میرزا با جمعیت خود بقصد اردری معنی متوجه گشت - آنحضرت از شنیدن
این خبر فی الفور بدولت و اقبال حوار شدند - هاشم بیگ (که از معتمدان خبراندیش
میرزا بود) ازین حرکت شایع آگاهی یافته بصورت خود را بمیرزا رسانید - و جلو میرزا
بعطف گرفته تاب داد - و انواع سرزنش و تکرهش کرد - و تلخ و درشت گفت - که مگر راه
و رسم مرد و عزم و آداب ادب و آرم از عالم برانقاد - چنین مکتبری کردن و با ولی نعمت خود
برابری نمودن در کدام مذهب و ملت و کدام قانون عقل و حکمت رواست • شعر •

نیکو مثلی زد آن مبهدار • گندازد کار خود نگه‌دار

بر پایه قدر خویش نه پای • تا بر مرآسمان کنی جای

هر مرد که عقل خویش نگذاشت • بر خورد ز هر چه در جهان گشت

امثال این سخنان هوش افزا گفته می‌رزا را به بندر گهری باز آورد - و درین اثنا جمع کثیر
مثل قاصد حصین سلطان راه به حقیقتی پیش گرفته از آنحضرت جدا شدند - و بجانب یادگار
ناصر میرزا آمدند •

چون بمقتضای عوامن حکمت الهی و دقایق مصلحت ازای (که در ضمن هر نامردی
چندین احباب مراد سرانجام می‌یابد) در دیار چند نقش مراد نهضت و عیار جوهر

(که سرگروه آنها بود) مقتصد ساختند - سخن بدین سرزند داشته بشود شمه از احوال یادگار ناصر میرزا پرداخته میشود •

چون آنحضرت او را به بدر گذاشتند او شهری را جای اقامت خود ساخت - در مرتبه مردم نامه برآمده غافل بر حیر میرزا ریختند - و خواهی نخواهی از جانب میرزا مردانگیها درین جنگ بطور آمد - محمد علی قاپوچی و غیره (که هر دو بمنعم خان قرابند داشتند) مردانه شریک جنگوار شهادت در کشیدند - بار بیوم دلیرانه از کشتی برآمده در ریگ زمین جنگ صف کردند - درین مرتبه مردم میرزا آنچنان دستبرد می نمودند که قریب به صد چهارم کسی مخالف بقتل رحید - و آن ریگ نفهمیده بخون فامد این خون گرفتارها حیران شد - و آنچنان ترس فروگرفت که دیگر اراده پیشدستی نکردند - و میرزا سادحین بیشتر از بیشتر داعیه قریب بخون قرار داده میرزا را از راه راحت بیرون برد - و با بر روی مهر دار خود را پیش او فرستاد - که من بدر شده ام - و غمخواره ندارم - مدتی خود را بتوسیع میکنم - و خزاین بتو میگذارم - و روزی چند (که از حیات مستعار من نافرمانیست) را بیک از دست نمیدهم - و باتفاق ملک گجرات تسخیر خواهد شد - الغرض آن حاد اوج را بمواعید کذب عرقوبی فریفته ساخت - و او از سخانت عقل و اوجاچ فکر داعیه یونانی بر جبین حال خود نهاد - اگر دژ از سرت و شمه از فراست در جبین او تعبیه می بود بر تقدیر صدق موعید هم هرگز قدم در دایره یونانی نمی نهاد - و بر سخنان غرض آمیز غدراندیشان گوش هوش نداشته بحقیقت ورزی خود را حیرلند میداشت - و چون حضرت جهانبانی حضرت لشکر را دیده کسی پیش یادگار ناصر میرزا فرمادند [که خود را بر سر حاکم تنه (که سر راه گرفته) بزودی رساند - تا معصک اقبال از تنگنای ضیق بتوسعه گراید] میرزا اگرچه از دل بر خفته بود اما پاس ظاهر بقدر نموده پیشخانه خود بیرون فرستاد - و در روان شدن بر همان خیال خام تمل و افعال می نمود - درین اثنا حضرت جهانبانی شیخ عبدالغفور را (که از نسل مشایخ ترکستان بود - و آنحضرت او را یکی از مقربان خود ساخته بودند) فرمادند که اهتمام نموده میرزا را بزودی ببارد - این بیصداقت چنانچه گفته اند •

• کین ره که تو میروی بترکستان است •

• مصراع •

(۲) نسخه [ج] بهری - و نسخه [د] لومری (۳) نسخه [ز] بقدر ظاهر نموده (۴) نسخه

[ج] ملازمان - و نسخه [د] مهر ملان - و نسخه [ز] مهر پالان •

شدند - بعد از پنج عیش روز ازین صانع عهت بخش یادگار ناصر میرزا از آب عبور نموده
 سعادت ملازمت حضرت جهانبانی دریافت - آنحضرت او را بر روابط مهربانی پیوند روحانی
 دادند - درین اثنا شیخ میرک فرستاده حاکم تته را رخصت داده بحاکم تته منظور عالی
 فرستادند که آنچه القاس نموده بود بموقف قبول پیوست بشرطیکه از روی عقیده آمده ملازمت
 کند - والی تته مدتی حرف آمدن در میان داشت - چون سخن او از چراغ صدق
 بی فروغ بود بر تودنوع نمی یافت - تا آنکه حضرت جهانبانی بکر و آنحدود را یادگار ناصر
 میرزا مکرمت فرموده غمره جمادی الاخری (۹۳۸) نهصد و چهل و هشت بصوب تته
 بهشت فرمودند - و اینچنین ولایت خراب (که بمیان عدالت پادشاهی در آبادانی
 نهاده ارتفاع غلات و محصول حبوبات بدرجه اعلی رسیده بود) بمیرزا داده پیشتر عزیمت
 فرمودند - نزد یک قلعه میهوان فضیل بیگ برادر منعم خان و ترش بیگ برادر بزرگ
 صاحبخان و جمعی دیگر تا بیست نفر بر کشتی سواره میزدند که جمعی از قلعه برآمده قصد
 این جماعه نمودند - اینها باتفاق از کشتی برآمده بجانب مخالف ناخندند - و مخالفان
 در بگراز نهاده بقلعه درآمدند - چندی ازین شیران پیشه مردانگی نیز بقلعه درآمدند -
 چون از کمک نا امید بودند مراجعت نموده باردوی معلی ملحق گشتند - و در هفدهم
 رجب حضرت جهانبانی بدوات و اقبال رحیده قلعه میهوان را محاصره فرمودند - پیشتر
 از آنکه موکب همایون بگرد قلعه نرول فرماید محافظان حصار حدائق و عمارات حوالی
 قلعه را ویران ساخته بودند - در ایام محاصره حاکم تته پیش آمده سواره گشت - و گذاشت
 که غله باردوی ظفرترین رسد - از امتداد محاصره و کمزیر شدن بمعصر اقبال فراموهای
 به حقیقت راه گریز پیش گرفتند - تا آنکه مردم کلان را (که گمان حقیقت بآنها
 برده میشد) پای سمر از جای لغزید - چنانچه میر طاهر صدر و خواجه غیاث الدین
 جامی و مولانا عبدالباقی برخاسته باردوی حاکم تته رفتند - و میر بکره و میرزا حسن
 و ظفر علی ولد نصیر علی بیگ و خواجه محبت علی بخشی پیش یادگار ناصر میرزا
 هتافتند - درین اثنا بمصامع علیه رسید که منعم خان و فضیل بیگ و جمعی دیگر اتفاق
 نموده میخواهند که خود را بر گذاره کنند - آنحضرت از روی احتیاط منعم خان را

(۲) نسخه [ح] نمی یافت (۳) نسخه [ر] میهوان (۴) نسخه [ح] فرس بیگ (۵) نسخه
 [ح] نزول اجلال فرماید (۶) در [بعض نسخه] ظفر علی .

خدمت میر را پیشی بادکار ناصر میرزا بر سر رسالت فرستادند که میرزا را از خطرگاه
خطا بمسلك مستقیم صواب آورد - میر بسعادت رفته میرزا را بخشای سعادت آموز
و مقدمات نصیحت آموز از راه مخالفت باز آورده بشاهراه موافقت رهنمونی کرد -
و بدین عقیدت و آئین حقیقت خوانده از اندیشه های نادرست باز داشت - و مقرر ساخت
که میرزا از آب گذشته ادراک سلامت نماید - و بعد ازین در پیشگاه خدمتگاری
و جاسپاری ثابت قدم باشد - مشروط بآنکه چون هندوستان فتح شود از سه حصه یک حصه
از او باشد - و چون بکابل نزول اجمال واقع شود غزنی و چرخ و موضع لوگهر (که حضرت
گذنی خدای مردوس مکانی بوالده میرزا عنایت فرموده بودند) باز تعلق گیرد - روز
چهارشنبه میر خدمت رسالت بمقدم رسانیده مراجعت نمود - مردم قلعه بکر از رفتن
میر راضی شده جمع را بر سر گشتی فرستادند - و بر میر تیرباران کردند - زخمی چند کاری
بمیر رسید - روز دیگر ازین عالم فانی بملک بقا پیوست - حضرت جهانبانی را ازین
رافعه غم الدوز رقت تمام روی داد - و تأسف عظیم فرمودند - و بر زبان حقایق ترجمان
آنحضرت گذشت که از مخالفتها و مرکشهای برادران و حق ناشناسی نمک پروردها
و بدمدتی یاران و درختان (که ملک هندوستان از دمت بیرون رفت - و چندین کلفتها
روی نمود) همه یکطرف و واقع میر یکطرف - بلکه هنوز آن حوادث طوف این نمیتواند شد -
و الحق بزرگی میر همین قدر بود که از روی قدر شناسی فرمودند - لیکن چون در ذات مقدس
حضرت جهانبانی خرد دربین و عقل حق شناس و دیمت نهاده دمت قدرت بود در چنین
موانع (که لغزشگاه بزرگی دین و درلست) قریب عقل کامل بوده برضا و تسلیم گرانیدند -
و هرآنکه در امثال این حوائج دانش را (که بسا مردم را پای میر از جای میبرد) هوشمند
خداپرست با عقل شهادت مشورت فرموده برضا گرایند - و اگر بواسطه هجوم عوام و استیلا
طبیعت باین نزهتگاه نتواند رسید جزع و فزع (که شیوه دابستان عالم صورتت) گذاشته
به تنگنای شکبانی درحازد - آله الحمد که آنحضرت اگرچه بمقتضای بشریت در اول حال
قدری مغلوبه انزال و هموم خشد لیکن برهنمونی عقل کامل بطرز (که بالغ نظران
خداشناس در گلستان رضا و تسلیم گلمتقصد و میوه چین باشند) بحوائج کونی خرمند
گفته بهیوه را در تقدیر ایزدی دانستند - و بدیده حقایق بین تماشاگر شقایق این حدایق

بدست خواهد افتاد - آن ناجوانمرد حقوق را بعقوب مبتدل ماخته از در مکر و تزییر درآمده
 سخنان دروغ راحت نما را جلو میداد - آنحضرت میرزا هندال را بجانب پاتر و آسودن
 زمین فرمودند - تا پنج شش ماه خود در نزهتگاه شهری بسربردند که شاید حاکم آن
 راه معالت پیش گیرد - درین اثنا بهجت مرضی میرزا هندال بیورث او آسود پاتر
 تشریف ابرائی دادند - و بمقتدر دولت آنرا پایه سعادت او را بلند گردانیدند ●
 چون زمان ظهور نور انبال و طلوع نجم جاه و جلال (که زینت بخشی جمال صورت
 و صفای دامن افزای کمال دنیا و عقبی مت) نزدیک رسید احباب حصول این دولت
 عظمی و آثار وجود این مطیع کبری زمان زمان آماده تر میگشت - که بغیض قدوم آن
 نور برورد ایزدی دیده انتظار چندین هزار ساله تدبیر عالم بالا روشنی پذیرد - و شام
 اسب زمانه از پیر نور مقدم آن دره الکلیل خدمت فیای میب سعادت گیرد - آن بود که
 درین یورش در خونریز آلی و شریفترین زمانی در (۱۳۸) نصد و چهل و هشت حضرت
 مهدی علیا قدسی نشانی مردم مکانی را (که نروغ عفت و طهارت و نور حلافت و ولایت
 از جبین مبدش میدرخشد) بآئین پادشاهی و روش بزرگی در حباله عقد در آوردند - و جشن
 انبال آراستند - و از گنجینه انعام نقدها برنق (روزگار ریختند - دلها را بدمی دولت مصرور
 و معمور ساختند - و خواجه هجری جامی درین امر سعادت پدرا کمال خدمت و عهودینت
 بجای آورد - و از انجا همگان دولت و اقبال متوجه اردوی معلی شدند - مدتی حدود بکر مختیر
 سعادت بود - رفته رفته از بیدارانی زمینداران گرانی غله و ویرانی ولایت رو داد - و پیوسته
 در خواطر میرزایان (که همکاب و همعنان بودند) اندیشه های محنت و نگرانی نادرست
 (که در مشرب ملانقان گوارا و مطبوع تواند بود) میگذاشت - تا آنکه میرزا هندال بموجب
 اغوی پادگار ناصر میرزا (که پیوسته در باطن داعی مخالفت بود) بشعربک قراچه خان
 (که از جانب میرزا کاسران ابالت تقدهار داشت) برخاسته بقندهار رفت - و کس پیش
 پادگار ناصر میرزا فرستاده از رفتن خود و طلبیدن او اعلام بخشید ●
 چون این خبر بمصامع قدیمی آنحضرت رسید روز سه شنبه هفدهم جمادی الاولی (۱۳۸)
 نصد و چهل و هشت بمنزل میرزا ابوالبقا تشریف برد ● محبت بزرگانه داشتند - و باعزاز تمام

(۲) نسخه [ج] باندر (۳) در [اکثر نسخه] مریلند (۴) نسخه [ب ح] قدوسیان (۵) نسخه

[ج] زمانان (۶) نسخه [ج دو] بمعین دولت (۷) نسخه [د] و بشعربک ●

میرودند . عمارات دلهنیر (که در آنها تعمیر یافته بود) بذات اقدس حضرت جهانبانی رونق پذیرفت . و حایر بهاتین و منازل بهارمانی رکاب دولت تقدیم یافت . میرزا همدال چهار پنج کرده گذراند . درود آمد . و بعد از چند روز از آب گذراند منزل کرد . و بلاکار ناصر میرزا دیر بعد از د باآنجانب آب منزل گرفت . سلطان محمود بکری (که از توابع میرزا شاه حسین بیگ ارغون بود) ولایت بکر را ویران ساخته استحکام قلعه داری نمود . و کشتیها را ازین طریق آب آورده در زیر نامه لنگر کرد . و این شاه حسین بیگ ولد میرزا شاه بیگ ارغون است که چون حضرت گیتی ستانی در دوس مکانی قندهار را از بزرگ گرفتند او بحدود تنه و بکر افتاد . و تمامی این ناحیه را در تصرف خویش درآورد .

چون مرکب همایون بقصه تهری فریزول یافت منشور عالی سلطان محمود فرستادند که آمده احرار سعادت آفغانبوس نماید . و قلعه را بهارمان درگاه چارد . او معروض داشت که من نوکر میرزا شاه حسینم . مادام که او بهلازمیت نیاید آمدن من در آئین نمک خوردن پندیده نیست . و بے رحمت او قلعه سپردن هم سزاوار نه . و امثال این ضعیف نالی نمود . آنحضرت او را معذور دانسته امیر طاهر مدور و میر سمندر را (که از ملازمان معتقد بودند) پیش میرزا شاه حسین به تنه فرستادند . و بمواید عنایات شرف امتیاز بخشیدند . میرزا شاه حسین فرستاده را بآداب دید . و شیخ میرک را (که نقاره ارالد شیخ پوزان بود . و جماعه ارغون از قدیم بهشیخ مذکور اراده و اعتقاد داشتند) برسم رحلت با پیشکشی لایق مصحوب ایلچیان پادشاهی بدرگاه معنی فرستاد . و عرضداشت نمود که ولایت بکر محصول کم دارد . ولایت جاجک در مدوری و آبادانی و کثرت زراعت و بحباری غله ممتاز است . مناصب دولت آنست که عنان عزیمت بآنصوب منعطف سازند . و آنرا در تصرف درآرند . که هم میانه دولت را فراغت خواهد بود . و هم من بخدمت نزدیک خواهم شد . دولت بمن قریب و سعادت همشین آمده که آنحضرت باینحدود نزول اجلال ارزانی داشته اند . و بمرور و تدبیر دغدغهها را از خاطر زایل کرده بسعادت رکاببوس سرفراز خواهم شد . و معروض داشت که چون من بمنزله باطابوس معتمد گروم باندک توجه حضرت ملک کجرات در حوزه تصرف اولیای دولت خواهد درآمد . و بعد از انتظام مهم آن حایر ممالک هندوستان

(۲) در [بعضی نسخه] حسن بیگ (۳) نسخه [ط] ضعیف بانی (۴) نسخه [ج ح] بوران

(۵) نسخه [ب] ارغونبوس . و نسخه [ج] ارغونها .

و یادگار نامه میرزا در دادی طلب گام میزنند - حضرت جهانبانی میر ابوالقاسم را (که از همراهی میرزا کامران جدا گشته درین یورش مصاحب موکب عالی و جلیس محفل والا بود) پیش میرزایان فرستادند - تا از مستقر این موکب اعلام دهد - و سخنان معادلت بخش خردانرا گفته میرزایان را باختمن متنبه علیه هدایت بخشد - میر بموجب اشارت عالی میرزایان را پندپذیر ساخته بدولت معارف و معادلت مراقبت رهنمون گشت - و باتفاق متوجه ولایت بکر شدند - و خواص خان و وزیر عظیم امانت از دنبال می آمد - هر چند لشکر ظفر قرون بغایت اندک بود بجزنگ دلیری نمیکرد - و در اواخر شعبان (که اردوی والا باچه رسید) امیر سید محمد باقر حسینی (که دیباچه سادات و علمای عهد بود) رحلت نمود - و همانجا مدفون شد - و آنحضرت برفوت او تاحف عظیم فرمودند - و چون عالم کون و معاد نشاء ایست گذشتنی و گذاشتنی رضا بقضا (که شیوه بالغ نظران مقام تسلیم است) داده بحکم ایزدی راضی گشتند - و چون نزدیک بوطی بخشوی لنگه (که از زمین داران و اهالی آن مرزمین بود) مخیم سرادات جلال شد فرمان بغایت و منشور التفات و خلعت ناخره مصحوب بیگ محمد بکال و کوچک بیگ فرستادند - و او را بخطاب خانجانی و علم و نقاره امیدوار ساخته در باب دولتخواهی و خدمتگاری و فرستادن غله باردوی معالی امر فرمودند - بخشوی لنگه استقبال فرستاده نموده تعلیمات بجای آورد - و باحترام پیش آمد - اگرچه نخت یازدی کرد که آمده معادلت زمین بوس دریابد اما در آنچه مامور شده بود فرمان برداری نموده بتقدیم رسانید - هم پیشکش لایق فرستاد - و هم سوداگرانرا مربراه کرد که از اقسام اجناس بمحکم والا آورده فروختند - و کشتی بسیار حامن نمود که از آب عبور فرموده متوجه بکر شدند - و یادگار نامه میرزا برسم هرادی پیش پیش میرفت - و در بیست و هشتم رمضان (۹۴۷) فصد و چهل و هفت رایت عالی بحدود بکر رسید - و پیش ازین بدر روز قاضی غیاث الدین جامی را (که اندک باین دودمان عالی داشت - و بفضایل و مکام متعلی بود) بمنصب مدارت ممتاز فرمودند •

چون بقونینق ایزدی چندین اخطار مفر قطع نموده بحدود بکر منزل شد قصبه لهری (که در کنار دریای هند و بروی بکر واقع شده است) مضرب خیم عالی گشت - آنحضرت بنفس نفیس خود در بانجی (که حوالی آن قصبه در نزاهت و لطافت عدیل نداشت) نزول اجال

(۲) در [اکثر نسخه] قدم در وادی طلب میزنند (۳) نسخه [اوج] از افغانان (۴) نسخه [ر] لنگه (۵) نسخه [۱] بیگ میرک بکال (۶) نسخه [۴] فروشد (۷) در [بعضی نسخه] لومری •

می آمد مشاعل بر سر قیادت کشمیر - و میرزا آن خطوط را به وقت عمر حضرت جهانبانی
مردماند - و خاطر اندس را روز بروز بهر ملک دلگشای کشمیر شوق می افروزد - درینوا بموجب
آن رخصت دادند که اولاً میرزا با جمعی بنوعهر رود - اگر آمرای کشمیر (که همواره ترغیب
رشد کشمیر میکردند) آمده بیند مکندر توپچی با مردم خود (که جایگزین نزدیک آسود
است) آمده ملحق شود - و چون بمقصد رسید امیر خواجه کلان بیگ (که از آمرای کلان حضرت
گیتی ستانی فردوس مکنی بود - و مجمل احوال او ایراد یافته) خود را بمکرماده - و چون
خبر رسیدن خواجه کلان بیگ بمصالح علیه رمد حضرت جهانبانی خود بدلت و اقبال متوجه
آنهوب گردند - و آن حضرت در کنار دریای چناب بودند که میرزا کامران و عسکری میرزا
با خواجه عبدالحق و خواجه خاند محمود متوجه کابل شدند - و محمد سلطان میرزا و آغ بیگ میرزا
و شاه میرزا از حدود خلکان صیبت تفرقه شنیده بر لب دریای سند بمیرزا کامران ملحق
شدند - و در تیره رجب (۹۴۷) نهمد و چهل و هفت حضرت جهانبانی را (که مزیم رفتن
کشمیر مصمم بود) میرزا هندال و یادگار ناصر میرزا و قاسم حسین سلطان ابرام نموده بجانب
سند بردند - خواجه کلان بیگ (که همراهی حضرت جهانبانی جنت آشدانی قرار داده بود)
از میانوت رنده بمیرزا کامران همراه شد - و مکندر توپچی خود را بکوه مارنگ کشید - و در رجب
(۹۴۷) نهمد و چهل و هفت (که حضرت جهانبانی بمعی میرزایان متوجه حدود سند شدند)
بعد از چند منزل هندال میرزا و یادگار ناصر میرزا از به تاملی بانگوی بیگ میرک (که از
ملازمت جدا شده بایشان پیوسته بود) راه مخالفت پیش گرفته ازان حضرت جدا گشتند -
درین اثنا قاضی عبدالله با چندی از افغانان رسید - قراولان میرزا هندال ایشان را گرفته پیش
میرزا آوردند - افغانان سیروزگار بقتل رسیدند - و عبدالله تیره بخت (که نغم چند از عمرش
هنوز مانده بود) بشفاعت میر بابا درست از حیانت نجات یافت - و تا بیست روز میرزایان
در تپه حیرت سرگردان بودند - هیچ نمیدانستند که چه کار کنند - و کجا روند - از بغت و سعادت
جدا گشته و همصحنی دولت را گذاشته مقصد گم کرده و راه مقصود را همی نبرده هایم و متعذر
میشدند - و حضرت جهانبانی برای دهت متوجه بکر بودند - و بنظمین و قبایع راه
میرفتند - آب نایاب - و غله هیچ جانی - بدست تحمل و زان توکل طی منازل و قطع مراحل
میداد - تا آنکه روزی آواز نثاره رسید - بعد از تحقیق ظاهر شد که در دره کورهی میرزا هندال

گرم دربانست - و از مرده بی آفتابی از بیدل بهزار دل شد - و جواب او را موافق مدامی میرزا گفت - و این بیدوات تحریفی پیش آمدن مخالف نمود - و مقدمات خذلان درمیان آورد - شیرخان حیل ساز را با او همراه ساخت تا بر حقیقت معامله آگاهی یافته باز گردد - میرزا کامران مرنداده شیرخان را در باغ لاهور دید - و دران روز جشن داشت - و حضرت جهانبانی را نیز التماس کرده آورد - و بار دیگر میرزای کوه اندیشی خام طمع باز همان بی معادت را پیشی شیرخان فرستاد - درین مرتبه این نمک بحرام بگذار دریای سلطان پور رحیده حرف نادان خواهی درمیان آورد - و شیرخان را برگزشتن آب دلیر ساخت - درین اثنا مظفر ترکمان (که بقراوی بنواهی آب سلطان پور تعین شده بود) آمده بموقف عرض رسانید که لشکر از آب سلطان پور عبور کرده جدیداً بیگ برادرزاده من (که بصیرت و صورت از مقبولان و منظوران درگاه بود) بشهادت رسید *

و اواخر جمادی الاخری حضرت جهانبانی و میرزایان از آب لاهور (که پایاب بود) عبور فرموده کوچ بکوچ بگذار آب چناب رسیدند - و حضرت جهانبانی را چون داعیه کشمیر تصمیم یافته بود جمع را همراه میرزا حیدر ساخته میرزا را پیشتر از خود بصوب کشمیر فرستادند - چه دران هنگام (که میرزا کامران بیجنگ سام میرزا بقندهار شنافت) میرزا حیدر را از جانب خود بمحکوم لاهور گذاشته بود - خواجه حاجی و ابدال باکری و رمکی چک و جمع از امرای کشمیر مخالفان والی آنجا نموده بمحکوم لاهور آمده بودند که باشنائی میرزا حیدر لشکر از میرزا کامران گرفته ولایت کشمیر را در تصرف خود درآرند - و هر چند میرزا حیدر سعی نمود نقشی این آرزو صورت نه بست - و در وقتیکه میرزا همدال خطبه بنام خود ساخته فتنه انگیز شد و میرزا کامران از حدرد لاهور بدارالخلافت آگره توجه نمود میرزا حیدر بمکوشش تمام از دارالخلافت لشکر بهاشلیقی بابا جوجک (که از عدهای میرزا کامران بود) ترتیب داده فرستاد - که بهدروقه امرای کشمیر (که نام ایشان ذکر یافت) رفته ولایت کشمیر را در تصرف آرند - بابا جوجک در رفتن مسافله نمود - تا آنکه قصه پر غصه گذر چومه (که چشم زخم دولت ابد پیوند بود) بر زبان عام افتاد - مشارالیه فخر عزیمت نمود - و امرای کشمیر در حدرد نوشهر ر راجوری در شعبات جبال بحر برده منتظر امر میبودند - و از ایشان پیوسته نوشتها بمیرزا حیدر

(۲) نسخه [۵] گریزه (۳) در [اکثر نسخه] جلیده بیگ (۴) نسخه [د ه و ح] نا کنار (۵) نسخه [ح] ابدال ماکزی و رمکی چک (۶) در [بعضی نسخه] چومه (۷) نسخه [ا ب ح] نوشهر *

و سامانی رسانیده باز آمده ملحق گردم - و میرزا هندان و یادگار نامر میرزا گفتند که با فعل جنگ ما با اعدایان صورت نمی‌بندد - مناجات آنست که بعد از رفتن آن ولایت را بدست آریم - و بقوت وی کجرات را تسخیر کنیم - و چون این دو ملک بدست افتد و کار به نظام آید تعلیم این ملک با حرم و جوه میسر خواهد شد - میرزا حیدر گفت مناجات آنست که تمام میرزایان از کوه میرد تا کوه سازنگ دامن را مستحکم ساخته بنشینند - و من متمهم که باندک قدری در درگاه کشمیر را مستخلص مازم - و چون خبر گرفتن کشمیر رسد هر کس متعلقان خود را بکشمیر فرستد که سامانی محفوظتر از آن نبست - چهار ماه می‌باید که شیرخان برسد - و با گردنها و ضرب زنها که اعتضاد محاربه اوست بگوهرستان نمایند رسید - و در اندک فرصتی لشکر افغان و بران خواهد شد - چون زبان اینها با دل موافق نبود سخن ناام شده مجلس تمام شد - و هر چندگاه سخن در میان می‌آمد و آنحضرت بصاحب رجمند میفرمودند (که شاید میرزا کاسران را چراغ خرد روشن شود - و از تیره رانی برگشته در مقام صفا آید) میرزا از سخن خود بر نیکیشت - و همگی همت او آنکه هر یک بطرفی و بران شوند - و خود بکابل رفته گوشه عشرت را غنیمت شمرد - و پیوسته در اندیشه‌های نادرست دروخته بود - و صفای اقبال بخش خوش از او را بیدار نمی‌ماخت - بظاهر دم از موافقت میزد - و میگفت بغل ساعت مسعود می‌برایم - و از یکدلی و یکرنگی به پیگار مخالف کمر همت می‌بندیم - و از راه باطن احاسی مخالفت را استوارتر می‌ساخت - تا آنکه از خیرگی و تیر رانی قاضی عبدالله مدر خود را پنهانی پیش شیرخان فرستاد که رابطه و داد استحکام دهد - و پیمان محبت بار بزند - و کام خود را از مدد دشمن جوید - و در مضمون مکتوب چنان نوشت که اگر پنجاب بدستور مابق بر من مقرر دارند در اندک زمانی کارهای شایسته بتقدیم رسانم •

شیرخان بعد ازین واقعه تا دهلی آمده قدم پیش نمی‌نهاد - و این قضیه را از مساعداات بخت خود می‌شناخت - و اندیشه مند بود که اگر پیشتر روم مبادا کار من بهتر افتد - و از جمعینی که در لاهور می‌شدند متوهم بوده کمال هراس داشت - درین اثنا مدر برعذر (که با دنایت فطرت شرارت جبلت داشت) رسید - شیرخان (که مدار رشد او بر رویه بازی بود) مدر را

(۲) نسخه [ح] بکر (۳) در [چند نسخه] محکم (۴) نسخه [ط] قدم جرأت (۵) نسخه [ز] مساعدت •

خواجه غازی (که در آن ایام دیوان میرزا کامران بود) منزل گرفت - و متعاقب آن میرزا محمدرضا از
 سبیل رسید - و در خانه امیرولعی بیک نشست - و درین وقت دولت‌مندی سعادت منشی شمس الدین محمد
 (که برکنار دریا دست داده بود) آمد - و بذواتشهای خسرواده مریداندی یافت - و در غرة
 ربیع الاول (۹۴۷) نهم و چهل و هفت تمامی برادران گرامی و امرا و سایر ملازمان جمع آمدند -
 و با وجود چندین ایام آگاهی و تلبیبات آسمانی این عزیزان آگاه نمیشدند - و کمر صدق
 بر میان همت نمی بستند - و در هر چندگاه در ملازمت حضرت جمع آمده کنش
 میکردند - و بر اتفاق و یجهدی عهد و پیمان می بستند - و اکابر و معارف را برین
 دوا می کردند - و اکثر اوقات خواجه خاوند محمود برادر خواجه عبدالحق و میر ابوالبقا داخل
 کنش میبودند - تا آنکه روزی جمیع میرزایان و اعیان دولت و اکابر جمع شده بر اتفاق و یجهدی
 تذکره نوشتند - و تمام اهالی و اعیان گواهی خود را بران سجل سعادت ثبت نمودند .
 و چون این محضر وثوق به اتمام رسید شروع در کنش کردند - آنحضرت در هر باب
 در صانع بلند و کلمات ارزمند فرمودند - و بر زبان گوهر بیان گذشت که و خامت عافیت طایفه
 (نه از جاده نویم اتفاق عدول کرده اند) بر همگان روشن است - علی الخصوص درین نزدیکی
 چون سلطان حسین میرزا در خراسان کوس رحلت زده هجده پسر کامکار اقبالمند گذاشت با چنان
 دارائی مستقل و سامان موفور از بے اتفاقی برادران ملک خراسان (که چندین سال به پیمان سعادت
 مرکز امنیت بود) در اندک فرصتی مورد چندین حوادث گشاده شاهی بیک انتقال یافت -
 و از جمیع فرزندان بغیر بدیع الزمان میرزا (که بروم رفت) اثری نماند - و همه فرزندان
 میرزا بالنده و افواہ خواص و عوام مطعون و ملوم شدند - و حضرت گیتی مدانی فردوس مکانی
 همدردخانه بدین رحمت را بچه مشقت گرفتند - اگر از بے اتفاقی شمایان از حیطه تصرف
 بگذرد بدست چنین ناکسان درآید دانایان شمارا چه گویند - اکنون درین باب مر بجهت نظر
 نیک فرو باید برد - و از گریبان غیرت بیرون باید آورد - تا در میان خلائق مریداندی حاصل آید -
 و موجب گردد آدرین رضای ایزدی گردد - هر یک از ارباب عهد و پیمان و اصحاب موافق
 و ایمان چنین عهد قریب را فراموش کرده بمقتضای هوا و هوس خود حرف مرا گشت -
 میرزا کامران لغت آنچه بخاطر من میبرد آنست که پادشاه و همه میرزایان جریده
 روزی چند در جبال بسر برند - و اهل و عیال تمام مردم را من برداشته بکبل ببرم -

چنانچه هر کس بدست ایشان می افتاد قصد او می نمودند - حقیقت این معامله چون
 بمعرض معنی رسید حکم عالی شد که میرزا عسکری و یادگار ناصر میرزا و میرزا هندال
 رفته باین گروه شقارت پیشه دستبرد می نمایند - و نادیب گفت - قریب می هزار کس از
 سوار و پیاده ازین گروه شقارت آمدند فراهم آمده بود - چون حکم پادشاهی بابشار رسید -
 میرزا عسکری از رفتن تقاعد نمود - یادگار ناصر میرزا همچو چند انداخته می گوید که از
 بی اتفاقی شمایان کار باغجا رسید - هنوز مهتابه می شود - و یادگار ناصر میرزا و میرزا هندال
 فرسانبرداری نموده متوجه آنجا رفتند - جنگ تطیم در بدست - و جمعی تدبیر نه
 گواران بی سعادت دقت رساندند - و میرزایان تنبیه نموده مراجعت کردند - و میرزا عسکری
 (که شکایت ناک آمده بود) معاتب شد - و از آنجا حضرت جهانبانی ایلتار فرموده با گروه
 دیوان اقبال فرمودند - اطایب ممالک برهم خورده بود - و تنبیه از هر طرف سر برداشته -
 هیچ دیگر بمقتل ندوة الکابر میرز رفیع (که از سادات صفوی بمال علم و عقل متفرد و باکرام
 و اجلال سلطین ممتاز وقت بود) تشریف برده مشهور فرمودند - آخر الامر رای جهان آرای قرار
 بران یافت که بجانب پنجاب نهضت فرمایند - اگر میرزا کامران را عقل داور و سعادت
 یاری کند و در مقام تلای و تدارک در آمده کمر نیکو خود منی بر بندد هر آینه رخنة فتنه بسته
 میگردد - باین عزیمت صایب از آنجا متوجه لاهور شدند - میرزا عسکری بسفیل شرافت -
 و میرزا هندال بالور رفت - و هفدهم محرم این سال قلم حمیدین سلطان بموافقت بیگ میرک
 در محبت دهلی سعادت رکاب بوس دریافت - و جمعی گذیر در ملازمت فراهم آمدند - و در بیستم
 شهر مذکور از آنجا پیشتر نهضت فرمودند - و در بیست و دوم این ماه در قصبه رهاک
 هندال میرزا و میرزا حیدر دولت حضور اندس در یافتند - و در بیست و سه
 حضرت جهانبانی در همین منزل نزول اقبال فرمودند - اهل قلعه دروازه شهر را بر روی آنحضرت
 بستند - و ابواب شقارت بر خود کشودند - و آنحضرت بدوات و سعادت متوجه شده در اندک
 زمانه اهل قلمه را تنبیه فرمودند - در هفدهم صفر موکب والا دهرند رسید - و در بیستم این ماه
 میر فقر علی در انسانی راه محمل حیات بر بست - و چون موکب عالی در حوالی لاهور قریب
 برای دولتخان رسید میرزا کامران باحققبال آمده ملازمت کرد - و آنحضرت در باغ خواجه در صحت
 منشی (که دلگشای منزل لاهور بود) بدوات فرود آمدند - و میرزا هندال در بیست

و بمطابق قبض (میگرددند تا مرتبه دایمی سرریزی را شایسته شود - و برخی از تئیززان
مرتبه شهید برانند که غرض ازین ابتلا آنست که محقق الهی بران رفته که هرگاه معادتمند
را عطیه عظمی کرامت میشود و زمانی حصول این دولت علیا نزدیک میرسد در پیشگاه
آرامت مورد محبت و مصرت بدن میمانند - و گردن نقیض برادبال جاه و جلال او می نشانند -
تا چون بر درجه کمال و ذریه قصوی مقصود شود خالی این نقطه سینک هم الکمال او گردد -
و روشن تر بیان کنم که چون آدین ظهور نور اتدس از مظاهر انسی و مطاع بشری (که طیف
قدسی زینت حضرت آنقوا حامل آن گشته بود - و در مکانی بطون و ظهور افراختن متدوع
جاویدگر شده قدم در عالم ملک شهادت می نهاد) بنظرات خاص ایندی در مراتب رعت
شرب تربیت می یافت و اکنون (که زمان ظهور مقصود املی ازان نور) که وجود اتدس
حضرت شاهنشاهیست (قریب شد) فضیله فامرئیه را نیز این دولت ارجمند ساخته
جمال آرای کارگاه ابداع چنین کارفرمائی کرد - اکنون از پرده کشائی باز آمده بسر سخن می آید •
و باجمله چون شکسته که درستی جهان را آغاز اساس باشد بظهور آمدن تا گذار آب گنگ
(که تخمید) یک فرج بوده باشد) آمارا بچنگ رو گردانیده شدتند - و جزای کافور نعمتی
و حق ناشداهی یافته غریقی گرداب ناکامی شدند - و سقاین حیات خود را بمکافات نادرستی
بموجهای فنا دادند - و حضرت جهانبانی بقدیم نبات و تمکین بر لیل سوار شده از آب عبور
فرمودند - و بنار دریا از قبل فرود آمده راه برآمد ملا • • می نمودند - چون کناره بلند بود
راه برآمد میسر نمیشد - بکم از چاهیان از غرقاب نجات یافته درانجا رحیده دست مقدس
آنحضرت را گرفته بالا آورد - و در معنی بدستگیری معادین جادانی تخت و دولت بخود
کشید - آنحضرت نام و مولد او پر میدند - او بعرض رسانید که نام من شمس الدین محمد
و مولد من غزنی است - از ملازمان میرزا کامران - آنحضرت او را بذوازشهای خسروانه
امیدوار فرمودند - درین اثنا مقدم بیک از اعیان میرزا کمران آنحضرت را شناخته خود را
در ملک جمعیت بانقلاب نوید دولت درج ساخت - و باین رشت اسب خود را پیش کشید -
و بمواعید الطاف پادشاهی نوید اختصاص یافت - حضرت جهانبانی ازانجا متوجه دارالخلافه
آگره گشتند - و در اثنای راه میرزایان آمده همراه شدند • • • • •
اهل آن قصبه راه خرید و فروخت بردم پادشاهی بمقتضای امر بفرجاری درآمدند -

میان میرزا هندال و جلال خان اتفاق افتاد - و چندقشهای غریب بظهور آمد - و جلال خان از اسب افتاد - و جلالخان پادشاهی غنیم خود را برداشته بر غول ایشان زد - چون شیرخان این را مشاهده نمود خود با لشکر فراوان هجوم آورد - و خواص خان و همراهان او نیز بر میرزا عسکری حمله آوردند - و بمحرقه حمله افغانان اکثر آسرا دعت بکارزار نبرده روی باز پس نهادند - آنحضرت بنفس نفیس خود در مرتبه بر سر لشکر مخالف تاخته تردد فرمودند - هر چند هماغه نصبت که پادشاه خود مرتکب جنگ شود اما درین وقت مرد آزمائی جودت جلالت و حکمت شجاعت کجاست که گذارد که عمل بر قانون شود - چنانچه در نوبه درین کارزار بدست آنحضرت منضمه شد - و داد نرد و مردانگی دادند - اما برادران برادری بجای نیاوردند - و آسرا قدم رمح در دایره نجات نگاه نداشته از رخامت تعصیرات خود ذاهل شدند - و چشم زخمی چندین بوی نمت روا داشتند - و آن بزرگوار صورت و معنی (که بدیده حقیقت بینا و بمشاهده اصرار توانا بودند) با چنین لشکر بسیار کم بر نفاق تپی از اخلاص که متوجه این یورش شده اند همانا که بخاطر غیور عبور کرده باشد که ببارگهی مردانگی بشهرستان عدم شتافتن و سمندهیات را بصرف منزل فنا تاختن بمراتب بهتر است از دادا بدشمنان دوست نما و بایشان بمغایق در ساختن و فرد رت و بدل بحریفان کجهاز باختن - از آسے که باین بآبرویان خرده شود مراب اولی - چنانچه از روش تاختن بنفس نفیس خود در نظری اهل روزگار صورت اینمعنی بنایت ظهور داشت - بعضی از دولتمخواهان بجهت دعت شجاعت و الحاح در رکاب دولت زده بزور برآوردند - این حرف نظر بوسائل عالم اسباب میگویم - و الا در عالم تحقیق برآورنده ایند جهان آرامت •

چون صمود کوکبه ایجاد و عاویظانظنه ظهور حضرت شاهنشاهی در زمان خاص و مکان مخصوص نزدیک شده بود دادار تدایع آفرین این چنین ندرنگ هویدا ساخت - گروهی از خردمندان را قیاس آنکه این واقعه برسم مزید آگاهی و تنبیه احرار است - نه از قسم پاداش کردار - چنانچه نزد حکمای حلف مقرر است که حوادث روزگار نصبت بخواص بمنزله صیقل است - و نصبت بموام بجای زنکار - طایفه از روشنفروان پاک میرت را مظلّمه آنکه این خانه نقش تریتم است - چون کلرکنای کارگاه تقدیر معتقد را بهایه بلند میرحانند نخستین او را جامع مراتب کونیّه (از شادی و غم و صحت و سقم و راحت و محنت

شده راه گریز به پهلوانان نمودند - و بسیار از مردم طریق حرام نمکی میرده خود را بکناره کشیدند - رومی مصلحت انضامی حضرت جهانانی چنان مقتضی گشت که از آب مهور لوده بهر رنگ جنگی باید انداخت - تا هر مورتی که از پردای غیب چهره گشای باشد جلوه ظهور نماید - و اگر درین مقصد تاخیر رود کار طور دیگر خواهد شد - و جمع کثیر جدا شده خواهند رفت - بهمین عزیمت (که سده راه رفتی مردم نمایند) بل بخته مهور فرمودند - و پیش لشکر خندق زده ازابای نواخته در جای خود انتظام دادند - و مورچلهها قصص فرمودند - شیرخان در برابر انبوه ننگ و آشوب را فراهم آورده خندق زده نشست - و هر روز جوانان از هر طرف برآمده کارزار میکردند - تیرین اژدها تحویل مرطاب شد - و موسم باران در رسید - و محاب چون فیضان مصمت بجوش و خروش درآمده چکیدن گرفت - و آن سرزمین (که مضرب خیمای عالی بود) از آب باران لابلاب شد - لاجپار رضای بلند (که از آمیب و گزند آب و گل محفوظ باشد) طلب کردند - تا همراهها و توپخانه و اردوی معلی را بآن ساحت بگذرد - و قرار یافت که صباح (که روز عاقر امدت) افواج را ترتیب داده بایستند - اگر مخالف از خندق برآمده پیش آید بهجنگ پردازند - و اگر بحال خود ماند بجائیکه جهت نزول مقرر شده فرود آیند - دهم محرم سده (۹۴۷) نصد و چهل و هفت بآن داعیه سوار شدند - و صفها آراستند - محمدخان رومی و پسران استاد علی قلی و استاد احمد رومی و حسن خلعات (که سرکاردان توپخانه بودند) هر کدام گردنها و دیگها را نصب کرده بقانون مقرر زنجیر کشیدند - و قول بوجود شریف آنحضرت امتیاز یافت - و میرزا هندال را پیش قول جای مقرر شد - و مهرآزمسکری برانغار را سرکرد - و یادگار ناصر میرزا جرانغار را انتظام داد •

میرزا حیدر در تاریخ رشیدی خود می نویسد که آنحضرت دران روز مرا جانب چپ خود (که بمین من به یحار آنحضرت اقرار و اتصال داغت) جای داده بودند - و از بلندی تا حد جرانغار قول بیست و هفت آمرای توتدار بودند - شیرخان نیز پنج توپ ماخته برآمده در جوق (که در کمیت بیشتر بودند) بیرون خندق ایستادند - و سه جوق مقوجه لشکر شدند - جلال خان و مرصمت خان و تمام نیازبان روبروی میرزا هندال آمدند - و مبارز خان و بهادر خان و رومی حسین جلوانی و جماعت کرانی مواجهه یادگار ناصر میرزا و قلم حسین خان در رسیدند - و خواص خان و برمزید و جمع دیگر مقابل مهرآزمسکری شدند - اول جنگ

اندک متوجه بهارچه از دشمن شدند - و از قوت دل و استقلال همت جبلی خود
قتل اولیا و کثرت اعدا را منظور نداشتند - و چون موکب عالی به بهرجیور رسید شیرخان
با لشکر انبوه آنطرف دریای گنگ آمده نشست - آنحضرت با مهابت معرکه خود اراده عبور
از آب نمودند - و در اندک زمانی برگذیر بهرجیور پل بسته شد - و جمعی از یکهجوانان
تیزچو فریب حد و پناه نفر خود را مستعمل کارزار ساخته بر اسبان به زمین حوار شده
باب زدند - و مانند شیران دریایی از موج و گرداب نیندیشیده بدریا در آمدند - و چون
بهنگام دریانورد در بحر غدار قهرزده از آب گذشته همه گذیر را ملهزم ساختند -
و داد مردانگی و پهلوانی داده بر موکب مراجعت عزیمت نمودند - چون نزدیک
پل رسیدند انبیا فیل گردباز نامی را (که در جنگ چوسه بجانب نوح علیه السلام مانده بود)
بشکستین پل مردادند - آن فیل به اعتدال خود را بر سر پل رسانیده قواعد آنرا
درهم شکست - درینوقت از اردوی معانی توپها رها کردند که توپهای فیل گردباز را
خورد ساخت - و لشکر غنیم (که زور آورده بود) هزیمت یافت - و جوانان فدوی داد
شجاعت داده بهلاست آمدند - و صلاح دران دیدند که کنار آب گرفته بقنوج روان شوند -
بملاحظه و نانی کوچ بکوچ میرفتند - در انهای راه کشتیهای مخالفان نمودار شد - توپها
از نوبخانه پادشاهی مردادند - کشتی کلان مخالفان درهم شکست - و از لایم امواج قهقرو
زیر و زبر شد - و مدت یکماه زیاده در نواحی قنوج تقابل بود - در اواخر حال محمد سلطان
مدرزا و پسران آغ میرزا و شاه میرزا (که نسبت ایشان بهحضرت صاحبقرانی مفتی
میشود - و نبیره دخترش سلطان حسین میرزا اند - و بملازم حضرت گیتی ستانی
فردوس مکانی سر بلند بودند - و بعد از شفقار شدن آنحضرت بهحضرت جهانبانی
جنت آشیانی مخالفتها بظهور آوردند - چنانچه ایمانی برین معنی گذارش یافت) چون سبزه
باطل را رونق و بهانهاست و متمیزتر با ولی نعمت کامروا نه کار ناساخته باز بعینه علیه
حضرت جهانبانی آمده مجد عبودیت بتقدیم رسانیدند - و آنحضرت از کمال صروت و فتوت
گناهان کرده ابرارنا نکرده الکشته بهرام پادشاهانه سعادت امتیاز بخشیدند - و چون در مرشد
اصابی این نامیاسان بدنهاد افتاده بودند باز از بیدولتی و کم نرمی در چلبین وقتی
اختیار فرار نموده پای از دایره قرار و اعتبار بیرون نهادند - و راهنمای گریختگان دیگر

مردم پادشاهی را بدواهی داده همراه خود بیرد - و میرزا حیدر بن محمد حسین گورکان (که
 خانداده حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی بود - و همراه میرزا کامران بدارالخلافت آگره
 آمده شرف ملازمت حضرت جهانبانی دربانده بود - و بفوازه های فراوان ممتاز گشته)
 میرزا کامران بیماری خود را بهانه ساخته او را به همراهی خود سعی کرد - میرزا حیدر بجانب
 میرزا کامران میل نموده در مقام پذیرخواهی شد - و از بی نگرانی حرف رخصت در میان
 آورد - حضرت جهانبانی فرمودند نه اگر نسبت خویشی منظور است از طرفین
 علی القویّه است - و اگر ارادت و اخلاص است این نسبت بما پیشتر ظاهر ساخته - و اگر نه
 ناموس و مردانگی است خود باید همراه ما شوی نه ما بر سر غنیمت میرویم - و آنکه میرزا
 کامران اظهار بیماری می نماید تو طبیب نیستی - و داروشناس نه که همراه روی -
 و آنکه میرزا لاهور را مامن تصور نموده خیال فاسد است چه از بازپس ماندن ازین یورش
 اگر امری حاتم شود گنج ملامت در هندستان نمیتوان یافت - و نیز امر از دوش بیرون
 نیست - اگر ما را فتح است شما را چه رو و کدام آبرو که از شرمندگی سر از زمین
 نتوانید برداشت که مردن بران زیستن شرف دارد - و اگر عباداً باللّه حال برخلاف
 اینست بودن شما در لاهور محال خواهد بود - و هر کس که این گفتار بمیرزا کامران
 داده دماغش خبط یافته - یا خیانت ورزیده - و حق را از دست داده از راه خوشامد
 درآمده است - احکام میرزا حیدر بدلت لغت بیدار طریق هدایت یافت و بدو
 رناعت موکب عالی معزز و ممتاز گشت - و میرزا کامران از وفور جمعیت خود سه هزار
 کس را بهاشلیقی میرزا عبدالله منزل همراه ساخت - و خود توفیق خدمت نیابت •

توجه موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشنایی از دارالخلافت

آگره بسمت ممالک شرقیه بدفع فتنه شیرخان و مراجعت بعد از

محاربت و سوانح عبرت افزا که بعد ازان وقوع یافته

چون کراکهای بدایع طراز نگارخانه تقدیر در نقش و نگار طرح دیگرند اگر اکنون
 کار بر مراد نشود جای شکرامت نه مقام شکایت - و لهذا این جهان آرا اتفاق از
 چلین برادران گرامی برداشت - و جمعیت را متفرق ساخت - و آنحضرت بالشکر

دیوار ساخت - و قطب خان (که پسر خود او بود) با جمعی کثیر از اربابان بر سر کاهی و آتوله
نقشه ساز گشت •

چون این خبر بمساج قدسیه رسید یادگار ناصر میرزا و قائم حمین خان اوزبک (که
آنستود بجایگزین ایشان مقرر بود) و اسکندر سلطان (که از جانب میرزا کامران باهمنام بعضی
ممال کاهی قیام داشت) بر سر از ناسزد شدند - این شیر مردانِ معركة دلویری در برابر آن
رو بمقتضای حیل و تدبیر درآمده جنابِ عظیم گردیدند - و بذاتیدات غیبی فتح روی داد - و قطب خان
در میدان جنگ کشته شد - و حضرت جهانبانی مدتی در دارالخلافه آگره بسرانجام میباد
نصرت قریب و گرد آذری دلهای پریشای برادران و خویشان و اصلاح برادران و حرائر ایشان اشتغال
داشتند - هر چند رخسارِ غبار آلودِ ضمیرِ میرزا کامران را بزلالِ نصایح شستند چهره صفا به پیچوجه
روی نمود - و چندانکه زنگرِ خلاف بمصقلِ مواعظ زدودند جلای وفاق در آئینه روزگار او بهیچ
روی پدید نیامد - و در چنین مهم مالی (که باوجودِ خلافِ باطن اتفاق ظاهر از لوازمِ پاسبی دولتش
بود) در چنین هنگام (که با چندین استعداد قریب بویست هزار کس خوب با او بود - و از دولت
تفضل و احسانِ حضرت جهانبانی از کابل تا داور زمین شمال رویه و تا حدِ ممانه جنوب رویه در حیطه
تصرف داشت) با چنین پادشاهِ مفضل و برادرِ بزرگ و ولی نعمتِ خود متعذر و مقصر ظاهر شده
نماری نمود - و بمقتضای احوالِ غفلت و تغریطِ فکر ازین خدمتِ گرامی تخلف و تقاعد ورزید -
ایزد تعالی درین کارگاهِ مکاناتِ نصابِ کردار پیرِ عابد ساخت - چنانچه در صدرِ حیاتِ حرامی
اعمالِ خود را بهیچم خود دید - و بعضی از آن بعد ازین بطریزِ اجمال بقیامِ توضیح در جای خود
گذاشت باید - و چو به ازبای خود فال بد زد بود حال او نیز چنان شد • مصرعه •
• چو اختر میگذشت آن فال شد راحت •

بیماری چلد مزمن پیش آمد - و از بخت برگشتگی بر تنبیهات غیبی متنبه نگشته بر
مسلکِ نابخشودنی منعم و بیرضائی مفضلِ خود اصرار ورزید - آوا خواجه کلان بیگ را با جمعی
گذر بلا دور فرستاد - و روی از قبله اقبال گردانیده از دنبال او خود روان شد - و وبال و خسران را
(که جلبِ حضرتِ دوست و جذبِ ملغماتِ دشمن باشد) بحد و باقی گشت - هر چند حضرت
جهانبانی فرمودند (که میرزا اگر ترا توفیقِ همراهی نباشد و اینچنین قبولی از دست
میدهدی مردمِ خود را همراه کن) میرزا برعکس خواهی آنحضرت همگی درین اندیشه که

از امرای و اعیان نریقی بجز فنا گشته - و آنحضرت با میرزا عسکری و مهدی و چند ایلغار کرده بدواً خانه آگه نژاد اقبال فرمودند - و میرزا کامران باستانبوس عالی سرفراز شد - و بعد از چند روز میرزا همدان بهیله میرزا کامران و والده ماجده او عمرمنده و سرانگنده از الوه آمده ملازمت نمود - و آنحضرت به مقتضای مراسم ذاتی نوازش فرموده تقصیرات او را بر روی او نیاردند - و بتفقدات بی پایان (که از اندازه بشری زیاده باشد) پیش آمدند - و چون ناگهان از روی بی تدبیری امری سرفروخت بظهور آمد همواره در تدارک آن امر می بودند - و در سرانجام آلات و ادوات تلانی اشتغال داشتند - از اطراف مملکت امرا و سپاهیان باهنگام نتیجه علیه مشورت میشدند - درین اثنا سقایی پاک سرشت بامید و عده گرامی در پای تخت عظمت حاضر گشت - حضرت جهانبانی (که تاج ده و تخت بخش ملک مرآت و احسان بودند) چون سقایی بینوا را از در دیدند فی الحال خسری عهد خود را بر سر بر و پا جای دادند - و تخت سلطنت را بجهت آن حاضر راه خالی ساخته سقا را بموجب عده او تا نیمروز بر تخت نشاندند - و بتخصیص نشین ملک نیمروز برابر ساختند - و بعضی احکام و اوامر پادشاهی را (که ظرفش گنجایش آن نداشت) مستثنی ساخته بحکم رانی پایه امتیاز او را بلندی بخشیدند - و از بحر مواج بخشش گرد احتیاج او چهره احوال او و قبیله او برداشتند - و هر حکمی (که دران جاوس بر اورنگ شاهی از سقا ظهور یافت) بامضا مقنن گشت - میرزا کامران از ظهور چنین علوهت چنان شکایت بر جبین حکایت ظاهر ساخت - و خاطر آزارجوی را بهانه هدید آمد ●

بعد ازین قضیه از روایه ازی شیرخان قصد بنگاله کرد - و تا حدود بهار آمده متوقف شد - و جلال خان را با جمعی پرهیزان بر بحر بنگاله تعیین کرد - و باندک فرصتی با جهانگیرقلی بیگ جنگ در پیوست - و او داد جلالت دایمه عرصه نبرد را بقدم شجاعت پیمود - اما از انجا (که مشیت الهی و حکمت ازلنی نشیند صورت دیگر بود) تمامی امرای بنگاله در دفع فتنه اتفاق شایسته نمودند - و برینت دردت بوده درین جنگ فراهم نیامدند - لاجرم جهانگیرقلی بیگ بعد از کوشش و کشتن در معرکه فتوالست قدم زیات افشرد - روی گردانیده بزمینداران پناه آورد - و بعد و همان نامرست برآمد - و او و جمعی کثیر بصحرای نیلنی شتافتند - غیر خان خاطر از بنگاله فراهم آورده بحدود جونپور آمده دورا نژاد شد - و آن ملک را بتصرف و تغلب خود درآورده دست فتنه

چون امری میبخواهد که ظاهر خود بقدر سحر و جادوی بارین کار آگاهی ملحق میکرد - و ازین عیب در شرایط نگاهبانی نهاده معظم راه میباید - تا شب (که یاتیش محمد زمان میرزا بود) از غفلت تمام واقع شد - آن روز باز که نرست را در کمین بود (شبگیر کرده وقت مبع از عقب اردوی محکمین پیدا شد - لشکر خود را سه توپ داشت - یک توپ خود - و یک توپ جلال خان - و یک توپ خواص خان - لشکر پادشاهی را فرصت زین کردن اسب و مجال جیب پوشیدن نشد - حضرت جهانبانی از غفلت سواد اطلاع یافتند و در آن نقش کارگاه تقدیر شدند - سر رشته تدبیر از دست رفت - در وقت سواری بابا جلیل و تردی بیگ و کوچ بیگ بملازمت رسیدند - حکم اشرف شد که زرد رفته مهد علیا حاجی بیگم را برآرند - آن در و نادیش غموت اندیش بر در سرابده عزت شریف گوارای شهادت در کشیدند - و میر پهلوان بدخشی نیز با جمعی کثیر در گرد سرابده عصمت توبتی جان نزاری یافت - وقت بغایت تنگ شده بود - حضرت مهد علیا بیرون نتوانستند آمد - و از آنجا (که حفظ در مهلت ابروی مقتدر حال و ضامن مال بود) ساحت حریم حرم عفت را عواصف خیال بداندیشان نتوانستند بیدود - و غبار اندیشه تیر و جانان بر حواشی سرادقات عصمت پردگهای جاه و جلال نتوانست نشست - و نفوس ناموس الهی از تقدیر خانه رفعت بدور باشی عاجبان غیرت حرمت پرده نشینان خلوتخانه عفت نمود - و خیال واحد در ضمیر آن تیره درون راه دیانت - و شیر خان آن عصمت قباب را در کمال صیانت و پرده پوشی بآبوری تمام روانه حاجت •

و بالجملة چون آنحضرت متوجه بل شدند بل را شسته یافتند - ناچار خود را سواره چون نهنگی دریانورد بآب زدند - قضا را از اسب جدا میشوند مقارن این حال (چون نگهداشتن از روی حادث احوال آنحضرت بود) مقام خضر راه ایشان گشت - و بدست باری شفاوری از زین گرداب نده بساحل فجات رسیدند - آنحضرت درین اثنا از وی پرسیدند که نام تو چیست - او بعرض رسانید که نظام - فرمودند که نظام اولیائی - و عنایت و مرحمت بجای آورده بار وعده فرمودند که چون سلامت بر تخت سلطنت نشینم تا نیمروز ترا پادشاهی میدهم - و این قصه پر غصه در نیم صفر (۹۴۹) نهم و چهل و شش بر ساحل آب گنگ برگذر جوته از ممکن تقدیر پرده کشا گشت - میرزا محمد زمان و مولانا محمد برغلی و مولانا قاسم علی حدر و مولانا جلال تنوی و بصیرت

(۲) نسخه [ب] چند (۳) در [اکثر نسخه] عزت (۴) نسخه [ح] میشدند (۵) نسخه

[ز] جومه (۶) نسخه [ب] شیر علی - و نسخه [ح] پیر علی •

است [روی عزیمت بجانب فلیم آوردن و عزمه قتل بقدیم استعمال میمودن از پیشگاه مصالحت دور است - باقی دولت آنکه در چانه طرح اقامت انداخته و سرانجام لشکر نموده عزیمت دنع بنده کرده شود] آنحضرت هر دو اتفاقات برین مهلتان نینداخته از آب گنگ رجوع نموده بجانب مصالحان نهضت فرمودند •

باید دانست که رسمیت قدیم و قاعده مستمر که چون کار آگاهی ملک تقدیر الهی بقدر گرانمایه بودی مقرر حاکم بقدر راه ابواب ناکامی گشوده در کشاکش اندوه اندازند تا خوشحالی آن گوهر یکتا را از جا نبرد - و بتدارک آن غم برداشته کار با عدال آورد - بنابراین چون ظهور مومنان در شامی امزای جهانیان (که از حبیب ناجویی بهادر در عالم مثال آگاه دان را نموده بدولت انتظار مفرز گردانیده بود) نزدیک رسید هرایفه اگر پیشتر از آن ناصرا می چند بظاهر روی نماید چهره ناآمل خردمروان در بین خراشیده نگردد - و لهذا با لشکره چنین که عالم تسخیر توان کرد از امانت چند نیروی نامنظم روی چنین امور بظهور آمد - بنابراین برخلاف مصالحت دید اولیای دولت بجانب افغانان توجه مومنان عالی واقع شد - و در موضع بهیه از مضامین بهرچند با شیرخان تقابل اتفاق افتاد - در اینجا حیاه آیت است کنایه نام - در میان دولشکر واقع شد - مومنان عالی آب را بل بسته عبور فرمود - هر چند لشکر پادشاهی اندک و بیصامانی بسیار بود پیوسته در قزاقان طرفین جنگی (که دمت میداد) نصرت از جانب اولیای دولت قاهره می بود - و افغانان از هر طرف بقتل میبردیدند - تا آنکه مدت تقابل بامداد کشید - و برادران گرامی (که هر یک کشاکش اقلیم را بحس بود) از کوتاه بینی اندیشه های دور از کار سنگ راه دولت خود ساخته بمصداق اتفاق فایض نگشتند - و توفیق ادراک خدمت در چنین وقتی مساعد روزگار دولت ایشان نشد - هر چند مناسبت نصیحت می آمد نقش آن الواح الهی در ضمیر این آهنگین دن صورت نمی بست - و شیرخان از روی رویاهایی که کسان معتبر بدرگاه معنی فرستاده در صلح میزد - و گاه اندیشه فاسد جنگ را در عزم خیال جولان میداد - تا آنکه بغریب و فحون جمع از پیاده و مردم زیور را با اسباب آتشباری رو بر گذاشته خود در منزل عقب رفته نشست - و عساکر پادشاهی (که پیوسته نصرت ایشانرا بود) از مقدمات مکرر امزای آن حیل اندوز راتف نشدند - و پس رفته نشستند - و بحسب تقدیر

(۲) نسخه [ح] قاجولی (۳) نسخه [ه] بهبه - و نسخه [ز] مبهه (۴) نسخه [ب] کش -

(که اعتماد را شاید) بمصکر اقبال نمیرسید - و اگر اندکی از بسیار معلوم یکی از مقربان بحاطب عزت موعود یارای آن نداخت که بموقع عرض اندام رساند - چه نقش چنان نقشه بود که حرفش نامعلوم مذکور مجلسی قدیمی سرقت نشود - رفته رفته چون حقیقت فایده هندوستان بومیگ در تلخواهان حقیقی (که صلاح خود منظور نداشته آنچه حق باشد بعرض رسانند) معروض موقع حضور عند حضرت جهانبانی بدوات و اقبال از کای خلافت را طلب داشته عزیمت انصراف موکب عالی مصمم ساختند - هر چند از کثرت باران زمین تمام در زیر حیلاب بود و آبهایی دریا شورش طومانی داشت و قطعاً هنگام یورش نبود بمقتضای صلاح وقت مراجعت را از اوازم پاس درات دیدند - تقویٰ ملک بنگاله براهد بیگ میفرمودند - آن بیدوات روشی کهنه عمل باطل اندیش در میان آورده ارادهای تباہ پیش گرفت - و از نیرو رانی و هیبه بخفی فرار نموده پیش میرزا همدان آمد - آنحضرت حکومت بنگاله بجهانگیر قلی بیگ عنایت فرموده جمعی کثیر را بمعاونت او گذاشتند - و در همین باران عذاب مراجعت معطوف داشته متوجه مصقر خلافت شدند •

شیرخان چون آوازه مراجعت موکب پادشاهی و روان شدن میرزایان از دارالخلافه آگه نمود از چرونیور دست بازداشته متوجه رهناس شد - و مقرّر ساخت که اگر رایات عالیات بر سر او آید از جنگ یکسو شده از راه چهارکهند که آمده بود باز مراجعت نموده اراده بنگاله نماید - و اگر نقش چنین نشیند و متوجه دارالخلافه شوند و قاپو باشد از عقب در آید - و قصد شبخون کند - چون موکب رانی حضرت جهانبانی بدرهت رسید شیرخان کمی لشکر و بی حراجمی اردوی معلی معلوم کرده غیرک شد - و با لشکر فراوان و احتعداد تمام قدم پیش نهاد - و نزدیک نزدیک لشکر از هر طرف قاپو می طلبید - و هیچکس را مجال آن نمیشد که از زیرنگساز غلیم واقف شود - ابن علی قرارل بیگی رفته خبر مشخص آورد - و بومیگ میرزا محمد زمان حقیقت حال بعرض اندام رسید - اگرچه موکب عالی از آب گنگ عبور فرموده بمصت متعبر خلافت متوجه بود چون خبر رسیدن شیرخان و نزدیک شدن او بمصکر اقبال شعله از روز نایب غضب پادشاهی شد از کمال سطوت و قهر عنای توجه بجانب او منمطف ساختند - هر چند معروض شد که در چنین وقت [که بی حامانی معاکر اقبال (که بادپایان گیتی نور چندین محافت بعیده را های در گل پیموده اند) در اعلی مرتبه

تو خرد سالی - و از حرف و حکایت فتنه سازان ناعاقبت اندیش راه صواب گم کرده - کمر بر
ملک خود بسته - محمد بن علی آمده گفت شیخ را خود کشید - در باره من چرا تو قاتل دارید -
میرزا او را احتمالات نموده همراه گرفت - یادگار ناصر میرزا و میر فقر علی این قضیه ناگوار
شنیده از حدود گاهی برای گویایار ابلغار کردند - و خود را به دارالملک دهلی رسانده در
استحکام مبنای شهر و اوزم قلعه داری اهتمام نمودند - میرزا در عمید پور (که نزدیک فیروز آباد
است) رسیده بود که خبر ابلغار یادگار ناصر میرزا و میر فقر علی بحساب دهلی رسید - میرزا
و آمو گنگاش کرده بدو طرف دهلی متوجه شدند - اکثری از جایگیران خرد از اطراف و نواحی
آمده میرزا را دیدند - و کوچ بدوچ رسیده دهلی را محاصره کردند - یادگار ناصر میرزا و میر
فقر علی در قلعه داری کمر همت بستند - و به میرزا کامران صورت راقعه نوشته انعام توجه در
دفع فتنه و مساعد نمودند - میرزا از لاجور متوجه شد - چون به حدود قصبه ^(۳) نایب رسید
میرزا هندال کار نام اخته به حدود دارالخلافه آگره شهادت - میرزا کامران چون قریب به دهلی رسید
میر فقر علی آمده میرزا کامران را دید - و یادگار ناصر میرزا بر همان نهج در استحکام قلعه کوشش
داشت - میر فقر علی بمقتضات هوش امرا میرزا کامران را با آگره رانده ساخت - میرزا هندال
در آگره بودن بخود قرار نداده بالور رفت - میرزا کامران با آگره آمده از عصمت قباب دلداری آغاچه
دیگم استدعا کرد که میرزا هندال را دلاسا نموده بملازمت طلبند - آن کدبانوی هراتی دایش
میرزا هندال را از لور آورده و نوطه در گردن او انداخته به میرزا کامران ملاقات داد - میرزا بآئین
لایق پیش آمد - و روز دیگر امرای فتنه انگیز را گناه بخشیده کورنش داد - و میرزایان
و آمو باتفاق یکدیگر از آب جون عبور کردند که دفع فتنه شیرخان نمایند - اما چون سعادت رهنمون
این گرامی نژادان نبود توفیق این خدمت دولت پیرای نیافتند •

الاحصاء چون بمیدان تأییدات آسمانی ملک بنکاله بدست اولیای دولت ابد پیوند در آمد
و بای تخت آن ولایت مستقر موبک عالی شد و امرای عظام ولایت عظیم در جایگیرهای
خود یافتند موافق عیش و عشرت آماده ساخته ابواب غفلت بر روی روزگار خود گشادند -
و ارکان سلطنت بانتظام امور مملکتی کمتر پرداختند - و فتنه انگیزان ملک (که همیشه
مسحت آباد عالم ازان قهر بیبناکان خالی نباشد) سر آشوب و شورش برآوردند - و نزدیک رسید
که فتنه نموده مژگان فرورفته را بالا کند - اختلال در مبنای احتیاط را دیامت - چنانچه خبری

پادشاهی بود) از بنگاله ریختن فرمودند که بایلعار خود را بداراخلافه رساند - و بمواعظ حقیقت احساس میرزا را از خیالات مانده باز آورده نزدیکی استیصال افغانان یکدل و یکزبان سازد - و در چنین هنگام (که امرا اندیشه های نادرست و فکرهای نامردمند پیش دارند - و نزدیکست که میرزا همدال را از جاده قوم بفرمانند) ناگاه بطریق ایلعار شیخ رسید - میرزا همدال با استقبال برآمده شیخ را با عزت و اجلال بمنزل خود آورد - شیخ سخنان ساجده در انضواء گفته میرزا را به عزیمت خدمتی که برآمده بود ثابت قدم ساخت - روز دیگر محمد بخشی را آورد که آنچه سامان و سرانجام لشکر باشد از زر و اشرف و اسب و یراق جنگ همه را سامان نماید - محمد بخشی معذرت خواست که خزانه نیست که بسپاری داده شود - اما اسباب و اجناس فراوانست - همه را بدخواه سرانجام میدهم - چهار پنج روز برین سخن نگذشته بود که میرزا نورالدین محمد از قنوج بایلعار آمد - و همانا که امرا قرار داده سخن یکی ساختند بودند آمدن او باعث نفوخت اراده امرا شد - و سربده دیگر محمد غازی تونبائی را پیش امرا فرستاد - امرا همان سخن را معاودت نموده گفتند - و قرار دادند که علامت قبول سخن ما آنست که شیخ بهلول را (که فرستاده پادشاه است - و صلاح کار ما را برهم میزند) علانیه بقتل رسانید - تا بر همگان یقین شود که شما از پادشاه یکسو شده اید - و ما بخاطر جمع ملازمت کنیم - شیخ در سامان اسباب سفر بود - و یراق لشکر سرانجام میداد که فرستاده باز آمد - و باتفاق میرزا نورالدین محمد داعیه ناخجسته مصمم شد - و میرزا نورالدین محمد بفرموده میرزا همدال شیخ را از خانه گرفته و از آب گذرانده در ریگسزائی (که نزدیک باغ پادشاهی بود) فرمود که گردن زدند - و امرای مخدول العاقبت آمده میرزا را دیدند - و در ساعت نوحس و وقت اختلال خطبه بزم میرزا همدال خواندند - و پیشتر کوچ کردند - هر چند عصمت مآب داند آغاچه بیگم والده ساجده میرزا همدال و بیکمان دیگر نصیحت کردند اصلاً سودمند نیامد - و زان حالش این مضمون میسرانید *

ساد است نصیحت کسان در گوش • اما بادیکه آتشم تیز کزد

چون میرزا خطبه بزم خود خواند و پیش والده خود رفت آن عصمت قباب جامه کبود در بر داشت - میرزا گفت که در چنین وقت شادکامی این چه طور جامه ایست نه پوشیده اید - آن عصمت قباب از روی درویدی فرمودند چه می بینی من ماتم ترا میدارم -

می بود - جمال خان این خبر را شنیده بدو سه هزار کس ایلتار کرده رسید - و یوسف بیگ سیاهی لشکر را دیده مستعد جنگ شد - هر چند همراهان کثرت مخالفان و قتل خود را گفتند نایده نداشتند - و در نواحی - وینور مردانه شربت و آبمن در کفید - مخالفان روز دیگر آمده جوینور را قبل کردند - و بابا بیگ جابر در نگاهبانی داد مردانگی و کاردانی داد - و حقیقت احوال بمیرزایان و اسرا نوشت - و عراض منواتر نیز بدرگاه معنی ارسال داشت - میر فقرعلی از دهلی بدارالخلافه آکره آمد - و نصایح ارجمند بمیرزا هندال بظهور آورد - و بعد از گفتگوی بسیار میرزا را از آکره برآورده آفطرب آب گذرانید - و محمد بخشی را بران داشت که آنچه در وقت گنج امدان میرزا نماید که نزدی بظهور خود را رساند - و از آنجا میر فقرعلی رخصت گرفته بحدود کالپی رست که بادکار ناصر میرزا را مستعد لشکر سازد - و در حدود آکره میرزایان باهم اتفاق کرده پیشتر روانه شوند - و مقایس اینحال خسرو بیگ کولکناش و حاجی محمد بابا عشقه و زاهد بیگ و میرزا نظر و جمعی دیگر از ناهنجاری و شورانگیزی از بنگاله فرار نموده پیش میرزا نورالدین محمد (که او را در فتوح گذاشته بودند) آمدند - و میرزا آمدن ایشان را بمیرزا هندال نوشت - و استدعای استعانت ایشان نمود - میرزا هندال نوشته های الآفات مصحوب محمد غازی توغجائی (که از معتمدان میرزا بود) فرستاد - و شرح آمدن آمران را بنادکار ناصر میرزا و میر فقرعلی نیز نوشته روان ساخت - و آمران خود پیش میرزا نورالدین محمد انتظار جواب ندیده بکول (که در مواجب زاهد بیگ بود) آمدند - فرستاده از راه خبر یافته نزد ایشان شدت - کوه اندیشان دمک بحرام زبان هذیان گشاده بصریح گفتند که ما دیگر روی بندگی پادشاه نداریم - اگر شما چنانچه خیال کرده اید بنام خود خطبه میخوانید در ملازمت شما بوده خدمات شایسته بتقدیم میرحانیم - و گرفته پیش میرزا کامران میرویم - و آنجا کامردانی و دوستکامی در انفار ما ست - محمد غازی توغجائی آمده بدغام آمران پنهانی رسانید - و گفت که یکی از دو کار ناچار است - یا خطبه بنام خود باید خواند - و آمران را طلب داشته نواحت - یا بپنهان آمران گرفته مقید کرد - میرزا هندال (که پیوسته مرش بودای محال میخارید) این معنی را از مغذمات دانسته بوسینه مواعید اطف حرام نمک انقبست نااندیش را طلب داشته دلاسا نمود - و خیال تباه را بیشتر استحکام داد •

چون تفرقه بفارس و جوینور و آخندود بمصامع علیه حضرت جهانبانی رسید و حقیقت اراده طغیان میرزا هندال معلوم شد شیخ باول را (که از اعیان مشایخ هند و مقرون جلال و عطف

شده بود) بموجب القیاس او رخصت فرمودند که بجایگیر تازه خود رفته بسامان لایق ازان طرب بنگاله درآید - و حضرت جهانبانی از آنجا کوچ بکوچ متوجه بنگاله شدند - و بتائیدات الهی در حال (۹۴۵) نهد و چهل و پنج فتح بنگاله شد - و شیرخان با حایر افغانان خلاصه غزینة بنگاله را گرفته از راه چهار کهنذ بحدود رهناس آمد - و پرویا بازی قلعه رهناس را منصرف شد •

گرفتن شیرخان قلعه رهناس را

و محمله ازان سرگذشت آنکه چون بحدود رهناس (که قلعه ایست در غایت محکم و نهایت استحکام) رسید بر اچه چندان برهمن حاکم قلعه کسان فرستاده احصانهای قدیم او را بپاد داد - و طرح بکچتی انداخته القیاس نمود که امروز مرا کار افتاده است - میخواهم که مردمی بجای آری - و اهل و عیال مرا و همراهان مرا در قلعه جای دهی - و مرا رهین احسان خود سازی - بعد زبان چاپلوسی و زیرنگسازي راجه ماده لوح بفریب آن شده باز قبول کرد - این بیکانه مالک آشنائی شده دلی سرانجام داد - و در هر دلی دو جوان مستح را درآورد - و باطراف دلی کنیزان را گماشت - و باین حیل سپاهی را درآورده قلعه را گرفت - و بمال خود و سپاهی را دران قلعه گذاشته دست فتنه دراز کرد - و راه بنگاله مسدود ساخت - و حضرت جهانبانی هوای بنگاله را خوش کرده بعیش و شادمانی نشستند - و عساکر اقبال ملکم مسدود و مبع را دریا فتنه اسباب بپروائی را سرانجام دادند - و درین هنگام میرزا هندال بموافقت اصحاب بقات و ارباب فتنه اندیشههای تباہ بخود راه داده بے رخصت عالی در عین موسم باران متوجه دارالخلافه آگره شد - هر چند مذاشیر نصیحت فرستادند - مودمند نیامد - پس از روزه چند در دارالخلافه آمده امباب شورش را ترتیب میداد - و در خاوتخانه دماغ بے فرایندی مودای ملطفت می بخت - شیرخان رفت را غنیمت دانسته در فتنه و فساد کشود - و آمده بفارس را محاصره کرد - و باندک فرصت بفارس را در تصرف خود آورد - و میر فضلی حاکم آنجا را کشت - و از آنجا روانه جونپور شد - جونپور را بابابیک جلابر پدر شاه خان داشت که بعد از فوت هندو بیک بار مکرمت فرموده بودند - در قید ضبط درآورده در مقام استحکام آن شد - یوسف بیک پسر ابراهیم بیک چابوق از اوده عزیمت بنگاله کرده میرمت - آمده همراه شد - پیوسته اطراف و جوانب بقرای میرمت - و طالبکار نبرد و بیکار

هنوز راست نکرده است بزودی بر سر او رفتن باعث امتیصال او بصورت خواهد بود - آنحضرت بجهت نگاهداشتن خاطر آب ستم رسیده و صورت معقولیت گشایش از حکم بر نهضت رایات جهانگشای فرمودند - در بهار گلپور لشکر را دوجا ساختند - مهرزا هندال را با پنج شش هزار کس از آب گذراندند که از انطرف آب میگذشتند - چون حاجت منگبر معسکر اقبال شد خبر آمد که جلال خان پسر شیر خان (که خود را بعد از پدر سیم خان نام نهاده بود) با خواص خان و بزمزد و صرمت خان و هیمت خان نیازی و بهار خان بمقدار پانزده هزار کس آمده قصه گدھی را (که بر مقابل دروازه جنگه است) مضبوط کرده آهنگ نغنه و فساد دارد •

و حقیقت معامله آنکه شیر خان باستماع توجه رایات عالیات جنگ را بهدووجه بخود قرار نداده راه چهار نهد پیش گرفت - که چون مرکب عالی به جنگه درآید ازین راه به بهار و آنصوب رفته شورش افزاید - و هم امرا را جنگه را بمانی رساند - و جلال خان و جمعی را نزدیک گدھی گذاشته مقرر ساخت که چون افواج گدھی گشای نزدیک آمد و من بشیر پور برهم اینها بایلغار خود را بمن رسانند - و از اقدام بر دلیری متقاعد باشند - و حضرت جهاننابی از بهار گلپور ابراهیم بیگ چابوق و جهانگیر قلی بیگ و بیرم بیگ و نهال بیگ و روشن بیگ و گرگ علی بیگ و بهار بهادر و جوهه گذر نزدیک به پنج شش هزار کس تعیین فرمودند - چون عساکر پادشاهی بلواحق گدھی رسید جلال خان از سخن پدر بیرون رفته فوج بسنه بر سر آورد آمد - این مردم خود را راست نکرده بودند که جنگ را با ملوب انتظام دهند - و آداب ترتیب افواج قایم سازند - لشکر مخالف بهار - و این مردم بر سر استعداد و عزیمت جنگ نه - بپرامنجان چند مرتبه برگشته بر سپاه دشمن تاخت - و روی مهار را از هم گملایدند - و چپقلشهای دلیرانه کرد - اما از کمک افواج قاهره بمسبب ترتیبی کوتاهی شد - و کارها بر حسب دلخواه انتظام نیافت - علی خان مهاوئی و حیدر بختی و چند کس دیگر از اعیان دولت پایه والی شهادت یافتند - چون این خبر بمصامع قدسیه رسید آنحضرت خود بصرعت نهضت فرمودند - درین توجه کشتی بحرآرا (که بجهت موازی خامه بود) در کهلکام غرق شد - و چون مرکب پادشاهی نزدیک افغانان تبه روزگار رسید این سیه بختان فرار نمودند - آنحضرت مهرزا هندال را (که برکت و پرنده باو نامزد

(۴) نسخه [۵۱] و بهادر خان - و [ب ح] پیلا خان (۴) در نسخه [د] لفظ بیگ نیست (۴)

نسخه [د] گردانود (۵) نسخه [د] ولنه •

جهان‌آشنایی محدود چنانچه نزول اجمال فرمود رای عالم‌آزای بر تسخیر آن قلعه قرار گرفت -
 و رومی خان (که در فتح حصون حصین و قلاع ساموی ارتفاع یگانه روزگار بود - و بعد از
 فتح مدحور از سلطان بهادر جدا شده در ملک ملازمان درگاه اندک یافته بمنصب میرآتشی
 مریدانی داشت) بر کشتن قریب حابط نمود - و از قطعهای ^(۲) بخند بر روی نخه آنچنان
 سطح مرتب ساخت که خردمندان دقیقه گنگ و هفتمندان حکمت احساس در منعکری آن
 انگشت حیرت بدندان گرفتند - و آنچنان لقبها بدیوار فرو برد که بآتش زدن آن منادی
 زمین و زمان در لرزه آمد - طلب خان پسر شیرخان از آنجا فرار نمود - و سایر اهل قلعه امان
 طلبیده برآمدند - و قلعه بنصرف اولیای دولت درآمد - و امان یافتها (که قریب دو هزار کس
 بودند) اگرچه حضرت جهانبانی قول رومی خان را معتبر داشته بار بخشیده بودند اما
 رویبیک دولتی (که از نزدیکان بسات عزت بود) بتحويل دمنهای ایشان را فرمود که بریدند -
 و آنچنان نمود که حکم پادشاهیت - و اینچنین تحکیم از دست او بوجود آمد - حضرت جهانبانی
 ملامت فرمودند - رومی خان بعواطف پادشاهانه اختصاص یافت - و اعتبار و جاه او افزونی
 گرفت - و قلعه را در جلدی خدمت او مرحمت فرمودند - و در چند روز بحسب مرئوس
 محمود روزگار شده محمود از عالم رفت *

و چون خاطر خطر ازین مهم فراخ یافت یورش بنگاله پیش نهاد همت والا شد -
 نصیب شاه والی بنگاله زخمی بدرگاه جهانپناه آمده از شیرخان استغاثه نمود - و اینمغنی ضمیمه
 بواعث تسخیر بنگاله و علاوه دوائی توجه عالی گشت - آنحضرت او را بتفقدات خسروانه
 مستظهر ماحظه بانواع اشفاق خسروانی شرف امتیاز بخشیدند - و چون این یورش والا مصمم
 گشت جنهور آنحدود را بمیرهندو بیگ (که از کبار آمران بود) مكرمت فرمودند - و چنانچه
 به بیگ میرک عنایت شد - و حامان و هرانجام این دیار فرموده از راه برادر بحر عساکر
 نصرت‌توین در جنبش آمد - و چون عرصه پهنه مضرب خیام گردون قباب شد دولتخواهان درگاه
 بموقف عرض رسانیدند که موسم باران رسیده است - اگر آنحضرت یورش بنگاله تا گذشتن
 این موسم متوقف دارند در آئین ملکگیری بروش فیروزی یافتن بر حصول مامول هراینه
 اقرب خواهد بود - چه عبور هوا در بنگاله درین موسم بغایت دشوار است - و باعث ویرانی
 و تباهی سپاهی - والی بنگاله نظر بر اغراض خود بعرض اشرف رسانید که شیرخان در بنگاله خود را

(که کوچک میرزا باشد) در آگوه گناه میرزا را در خواست کرده فرمان امتحالت گرفتند بود -
 و آنحضرت از لدی مواظبت ذاتی رقم عفو بر جرایم او کشیده کامیاب الطاف ساخته طلب
 فرموده بودند - و چون میرزا نزدیکی موکب معلی رسید جمع از امرای معتبر را با استقبال
 نرساندند - و چون مسافت یکروزه در میان ماند میرزا عسکری و میرزا همدال بموجب اشارت
 عالی رفتند - و میرزا عسکری بموجب حکم دست تسلیم تا سینه و میرزا همدال بدستور تسلیم
 دست بر سر نهاده دریافتهند - و میرزا را از راه احترام بادوی معلی آوردند - و آن روز میرزا بموجب
 فرمان پادشاهی بخیمة خود فرود آمد - و روز دیگر بدولتخانه عالی آمده احتلام بحاط اقدس
 نموده بلوازه های خمرانه سعادت افتخار یافت - و در مرتبه در یک مجلس بخلعت خادم
 و کمرد شمشیر و امب موفراز شد - آری - بدرگاه خامان ایزدی سبذات را بحضرات خریداری کنند -
 و بدیها را در عداد نیکوئیها بهمار آرند - در کارخانه کرم الهی چنین مشیت رفته که رحمت
 خاص او فراخور عصیان میزد - هر چند جرم و اثم بیشتر آرند عفو و کرم بیشتر یابند -
 و این صفت نعمت بعلاطفی که ظل الله الد مناسب تر و مطابق تر است - که در گذشتن از گناهان
 ضرر به رحمت و نعمت دولت ابقان نمی راند - و نامراند (که شرمند افعال
 ناشایسته است) او را از وبال عقوبت هردانه نجات می بخشد - ملخص آنکه حضرت جهانبانی
 جنت آشیانی باوجود چنین عصیان بزرگ (که بخشش را هزاران نباشد) باخلاق ربانی متخلق
 گشته در مکنات بدی به نیکویی پیش آمدند - والحمد لله که حضرت شاهنشاه زمان را این
 خصائل شایسته و این اخلاق سلجیده ملکه فطرت عالی و ذاتی عنصرتقدسی است - و در اجرای
 سیامات چندان ملاحظه و تأنی مرعی دارند که هیچ پادشاه والا شکوه از در آدم تا ایندم
 باین صفات کمال آراسته نگشته - چنانچه درین شکرنامه اندک از بعبار گفته آید - حق تعالی
 این نعمت را روز افزون گرداند - و بتفلیح این شیمة کریمه بر عمر و دولت آنحضرت برکت
 کرامت فرماید •

الفصل چون شیرخان از طلوع ریاست نصرت پرتو اطلاع یافت قطب خان پسر خود را
 باجمعی در قلعه چناه گذاشت - و قلعه را استحکام داده بجانب بنگاله روان شد - و آن ملک را
 بجنگ گزنت - و مال بحیار بدست آورد - چون موکب گیتی گشای حضرت جهانبانی

نوعه بود همان طور بظهور آید.

• شعر •

شده‌ام ز دانا که دانش بیست • و لیکن پراکنده یا هر کمیت

و درین ایام (که رباب نصرت به فتح مالوه و تسخیر گجرات توجه می‌مودند) فرصت را غنیمت دانسته زیاده‌میری را از اندازه گذراند - این است مجمل مبلات احوال شیرخان - و تتمه احوال و خانم کار و خامت عاقبت او در خلال احوال گرامی حضرت جهانبانی گذارش خواهد یافت تا ارباب فنّه و ساد را کارنامه بهرت گردد •

الحاصل چون یوشی ممالک شرقیه در ضمیر جهان‌آرای حضرت جهانبانی نقش بهت میرنقعلی (که از امرای کلان حضرت فردوس مکانی گیتی‌سنانی بود) بضمیط دارالملک دهلی قرار یافت - و حکومت دارالخلافه آگره را بهمه اتمام میرمحمد بخشی (که از ستم‌دانان دولت بود) تفویض شد - و بادکار ناصر میرزا ابن عم آنحضرت بکاپی (که جایگزین او بود) رخصت یافت که دران حدرت بوده انتظام بخشی آنصوبه باشد - و نورالدین محمد میرزا (که گلرنگ بیگم همشیره آنحضرت در حباله عقد او بود - و عفت قباب عصمت نقاب ملیحه سلطان بیگم از مرادق صاحب او بوجود آمده) فتوح و آن نواحی بحر امت او فامزد گشت - و باجمله آنحضرت سرانجام مهمات ملک فرموده با مخدرات تنق عصمت براه کشنی شرق ربه نهضت فرمودند - میرزا عسکری و میرزا هندال همراه بودند - و از امرا ابراهیم بیگ چابوتی و جهانگور قلی بیگ و خسرو بیگ کولکاش و تردی بیگ خان و قوچ بیگ و تردی بیگ اثاره و پیرام خان و قاسم حسین خان لوزیک و پوپکه بیگ و زاهد بیگ و درمت بیگ و بیگ میرک و حاجی محمد بابا قشقه و یعقوب بیگ و نهال بیگ و روشن بیگ و مغل بیگ و جمع کثیر از امرای عالیقدر در رکاب نصرت اعتمام بودند - و از راه بهر و بر لشکر نیروزی اثر میرفت - و آنحضرت خود گاه بر کشنی نهضت و گاه بر اسب سوار شده بمشاغل ملکی و ضوابط ملک‌گیری پرداخته عمان عزیمت بصوب قلعه چناده (که شیرخان درانجا بود) معطوف داشتند - و ازانجا که میرزا محمد زمان از سعادت بهره داشت چون موکب عالی در نزدیکی چناده رسید کرد خجالت بر جبین و عرق حیا بر روی از گجرات رحیده شرف عتبه بوسی دریافت •

و مجمل ازین واقعه آنکه پیش از آنکه میرزا بیاید همشیره عزیزا آنحضرت معصومه سلطان بیگم

(۲) نسخه [۱] پیوست (۳) نسخه [ز] نکاح (۴) نسخه [۱] چالوق (۵) نسخه

[ب د] کوچک بیگ (۶) نسخه [ج] چنار (۷) نسخه [ز] از گجرات بیاید •

در کار او در سه پیش آمد - اکثر سرانجام سهام به تدبیر او صورت می یافت - و فرید مصر او از زیاده موری و بدنهادی پدر خود را رنجانیده جدا شد - و مدتی از نوکران تاج خان لودی بود - و چندگاه در آمده ملازم قاضی حسین خان لوزیک شد - و مدتی نوکر حطان جنید برلاس گشت - روزی سلطان جنید برلاس بتقریب او را با دو افغان دیگر (که از ملازمان او بودند) بملازمیت حضرت گیتی مدانی فردوس مکانی برده بود - بمحضر آنکه نظر در بین حضرت ببر او داد بر زبان مقدس گذشت که منجان جنید چشمان این افغان (و اشارت به فرید فرمودند) دلالت بر شور و فتنه انگیزی میکند - او را مقید بپادشاهت - و آن دوی دیگر را نوازش فرمود - فرید از نگاه حضرت گیتی مدانی اندیشه بخود راه داده پیش از آنکه حطان بمردم خود مپارد فرار نمود - درین اندا پدر او را اجل در رسید - و اموال بدست او افتاد - و در حدود بهرام در جنگلستان جوته (که پرگنه ایست از رهناس) براهزنی و دزدی و مردم کشی مرتفعه برافراشت - و بادک زمانه برویه بازی و نادارستی خود را از فرهنگ روزگار گذرانید - چنانچه سلطان بهادر نجرانی بدست خود اکران امداد خرج کرده او را پیش خود طلبید - او آنرا دست مایه نصاف - اخفته در رفتن بهانه آورد - و در دست اندازی و تاخت و تاراج مواضع و قصبات اهتمام نمود - و در اندک فرصت بسیاری از مردم رند و اویش برور گرد آمدند - درین میان حاکم بهار (که یکی از اصرای لوهانی بود) رخت زندگانی بر بست - و کسیکه سر رشته امارت را انتظام دهد نبود - شیرخان با او باشان خود بایلغار خود را رسانید - و مالی فراوان بدست آورد - و از آنجا باز برگشته بجای خود آمد - و بر سر آغ میز را (که نزدیک سرو بود) ناگهانی ریخت - بحیله پردازی بر غالب آمد - و از آنجا برگشته بنارس را تاخت - و چون جمعیت مال و مردم بهم رسید بود به پتله رفته آنحدود را متصرف شد - و در خروج گذه (که سرحد ملک حاکم بنگاله است) با لشکر آنجا جنگ کرده نصرت یافت - و آنحدود را نیز بتصرف در آورد - و تا یکسال یا نصیب شاه والی بنگاله جنگ و جدل می نمود - و مدتی مدید محاسره گورکپور داشت *

و از غریب آنکه شیرخان منجم ممتاز را شد که راجه اودیه دارد - او را طلب نمود - که چون خیالهای فامد و داعیههای باطل در سر داشت از کار او آگاهی بخشد - راجه او را رحمت نداد - لیکن منجم نوشته فرستاد که تا یکسال توا بر بنگاله دستی نیست - و در فلان تاریخ دست خواهی یافت - و آنروز دریای گنگ یکساعت پایاب خواهد شد - قضا را آنچه

و امتیاز آسوده فرمان پذیر گشتند - و باج و خراج را سرمایه امن و امان خود مآخذند - اکثاف
ممالک مسروبه بر فاهیت و استقامت آراسته گشت *

نهضت موکب مقدس حضرت جهانمائی جنت آشیانی بنسخیر

بنگاله و فتح آن ممالک و مراجعت بمستقر خلافت

و آنچه درین میان روی نمود *

چون خاطر جهان آرا از مهمات اینحدود پرداخت همت خسروانه بر مرانجام تهیه یورش
نصرت بود که باز عیان عریضت بانصوب معطوف دارند - و برخلاف سابق ممالک را بمورد
(که از اوضاع ایشان همت استقامت در مملکت داری هویدا باشد - و تبدل احوال و توسط
احداث بمجانبی انوار ایشان راه نیابد) بپردازد - و خاطر اقدس را از استحکام این صوبه فارغ ببال
ساخته بمستقر خلافت جاه و جلال معایت نماید - درین اثنا خبر خروج شیرخان و فتنه انگیزی
از حدود شرق بمصامع قدسیه رسید - عزم تسخیر بنگاله (که بر پیشگاه خاطر فیض مظالم
اعل از مهم گجرات چهره کشا بود - و بجهت دوائی مذکور در پردۀ توقف و تراخی جلوه داشت)
آن دایه از حیرت و فزاده شد - و حکم عالی با اعتماد یورش بنگاله صادر گشت - و قرار یافت که
درین نهضت والا دفع شیرخان نموده تسخیر ممالک بنگاله فرمایند *

ذکر احوال شیرخان

و این شیرخان از طبقه افغانان مور بود - نام قدیمش فرید امت ابن حسن ابن ابراهیم شیراخلیل -
و این ابراهیم پدوسته سوداگری امب میکرد - و در زمره سوداگران تعیینی نداشت -
و در موضع شمله از اعمال نازولی متوطن بود - بهرش حسن بشدر رشده پیدا کرده از سوداگری
بمپاهگری آمد - مدتی در پیش رایل جید رایل درباری (که اکنون در خدمت حضور
حضرت شاهنشاهی شرف امتیاز دارد) نوکری میکرد - از آنجا بموضع جوته از اعمال مہسرام
پیش نصیرخان لوهائی (که از آمرای سکندر لودی بود) رفته ملازم شد - و بخدمت و کاردانی
خود را از همراہ گذراند - چون نصیرخان درگذشت پیش دولتخان برادر او کمرب خدمت بست -
و از آنجا در ملک ملارمان^{۱)} (که از آمرای بزرگ ملطان سکندر لودی بودند) منسلک شد -

(۲) نسخه [ح] آراسته و پیراسته (۳) نسخه [ح] ممالک بنگاله (۴) نسخه [ا ج] شیراخلیل

(۵) نسخه [ا ج ده] بوجانی (۶) نسخه [ا ح] بین *

گرفتند. و جنگ در پیوست - سلطان و روسی خان خود را در آب انداختند. روسی خان ر
 آندانی از مردم مرنگ دستگیری کرده پیش خود کشید. و سلطان عروقه در بای و فدا شد -
 و همراهان سلطان نیز صایع شدند - و تاریخ این واقعه فرنگیان بهادرکش یافته‌اند - و بعضی
 می‌نهند سینه برآورده ساحل نجات افتاد - و بعد از آن در کجرات دکن هر چند ناه آرزو
 ظهور از در میان مردم - می‌افتاد - چنانچه یکبار در دکن شکر پیدا شد - و نظام‌الملک نبون کرد
 ده است - و دارا چوگان باخت - و از دهام برگرد او شد - ازین هجوم نظام‌الملک مدحظه
 کرده قصد او کرد - و همان شب از مرابود او غایب شد - مردم حرم کردند که نظام‌الملک
 او را صایع ساخت - روزه میر ابوتراب (که از اکبر گجرات است) نقل کرد که ملا مُطیب‌الدین
 ساری (که نسبت اخلاقی به سلطان بهادر داشت) در آن ایام در دکن بود - بقسم می‌گفت
 که بدین سلطان بهادر بود - بعضی سخنان (که در میان من و او گذشته بود - و غیر از کس
 ندید است) مذکور ساختم - و نشانها درست آمد - در وقت آباد قدرت ایزدی وقوع احوال
 این امور محال ندوان گفت *

باری چون سلطان بهادر آن روز بآب فرو رفت و منتظران او بخاک نشستند محمد زمان میرز
 حاضر نبود بر مصیبت سلطان پوشیده در لباس زراتی خزاین گجرات بعضی را بدست تصرف
 خود در آورد - و بعضی بدست مرنگ درآمد - و هزوس بعارت رفت - و خود را با مادر
 سلطان بهادر نسبت فرزندی درست کرده گنج با فرنگیان دعوی چون سلطان ظاهر می‌ساخت -
 و نام زره‌های خطیر بهمان وهشیده بدایشان می‌فرستاد که تجویز خطبه بنام او کنند - تا آنکه
 روزی چند در مسجد صفا خطبه بنام او خواندند - و مدتی بلوندمی همانجا بسر برد - تا آنکه
 به دال‌الملک بر - بر او لشکر آورده هزیمت داد - و از آنجا بیچاره و خجالت زده روی امید بآستانه بوس
 حضرت جهانبانی آورد - چنانچه مجله در جای خود گذارش یابد - و از تحصیل این
 خدمات (که ذرات آن بتقریب از تذکرات مقصود و محتملات کلام است) در نوردیده شرح
 در اصل مؤصود می‌نماید *

چون حضرت جهانبانی جنت آشدنی بدار الخلفه آگره نزول اجل فرمودند از اطراف
 و واحی آن بیباکی (که بر ترمود برداشته گردن تغازع امرا شده بودند) در مقام اطاعت

رفتند. پسران خسرو کوهکذاش (که در آنجا بودند) امان طلبیده، ققوج را بآنها دادند. میرزا هندان
(که در آگره بود) بدفع این فتنه برآمد. و در حدود بلگرام از آب گدگ گذشته مردو لشکر
هم رسیدند. و جنگ در پیرومت - چون رواج کار فتنه‌مازان حق‌ناشناس بشعه خس مراد
در ساعت بوزیدن نسیم اقبال آن شعله فرونشست. و شمال فتح وزید. و لشکر اقبال تعاضب نموده
ناوده آمد. و در آنجا الح یک میرزا و پسران او جمع شده باز آماده پیکار شدند. درین اثنا مراد
وصول مونکب عالی از گجرات بدارالخلافه آگره رسید. مخالفان ادبار منس. باز بجنگ اندام نموده
شخصت یافتند. و میرزا هندان بغتہ مراجعت نموده شرف امتیاز عقبه والا دریافت. و چون
مونکب والا بنی حضرت جهانبانی باکره رسید بهوپال رای حاکم بیجاگده قلعه مندو را خانی دافنه
دلبرانہ در آمد. و قادر شاه نیز بمندو متعاقب رسید. و میوان محمد فاروقی نیز از برهان‌پور آمد.
و سلطان بهادر قریب دو هفته در جانبانیر بوده باز بدیپ رفت. چون بالنظار سطوت و جلای
حضرت جهانبانی و قهرمان اقبال این دو دهمان عالی دولت ازو برگشته بود کاره (که برای
بود خود می‌اندیشید) مرصافه زیان او میگشت. چنانچه بعد از هزیمت از عساکر معصومه
و مشاهده مدمات جنود عظمت کسانرا با تحف و هدایا پیش وزری فرنگ (که امیرالسرای
بذات بود) فرستاده استدعای آمدن خود کرد. درین اثنا (که میرزا عسکری گجرات گذاشته بود.
و سلطان بدیپ آمد) وزری با غرابها و مردم جنگی از راه دریا به بندر دیپ آمد. و احوال معلوم
او شد. بخود اندیشید که چون درین وقت سلطان از مدد ما مستغنی است مبادا بعد از دین
بندر پیش آید. خود را مریض را نموده کسان پیش سلطان فرستاد که بموجب طلب آمده‌ام.
چون سخن زود شد بخدمت میرسم. سلطان از شاهراه احتیاط بیرون آمده در بیوم رمضان (۹۴۳)
بهند و چهل سه اواخر روز با مددکے بر غراب موز شده بهوش وزری رفت. بهجرت روان
تعارض او دریافت. و از آمدن پشیمان شده فی الحال برگشت. فرنگیان بخود اندیشیدند که چون
اینچنین صیدے در دیک ما آمده اگر بنادرے چند ازو بگیریم بر جای خود امت. وزری بر سر راه
آمده اظهار فمود که ایتمقدار توقف نمایند که بعضی تحف بنظر درآید. سلطان گفت از دین
مرسند. و این سخن گفته بزودی متوجه غراب خود شد. قاضی فرنگ بر راه بر سلطان گریخته
تعمم در توقف نمود. سلطان از روی بے تکملی شمشیر کشیده او را از میان بدو نیم زد. و از غراب
ایشان بغراب خود جست. غرابهای فرنگ که دوز دور ایستاده بودند نزدیک شده سلطان با

کرده بدفع خصم جهادرت نمائیم - و بمنندو (که معذکر والا هت) قاعد بشش ررز میرسد - مراض
 میفرستیم - تردی بیگ خان قبول اینمعنی نکرد - و میرزایان کنگش گرفتن او نمودند که تمام
 خرابی را متصرف شوند - و سلطنت بدام میرزاهمکری مقرر شود - اگر به بهادر دست یابیم
 بهادر - رالا (چون حضرت جهانپانی را هوای مالوه خوش آمده است - و حدود دارالخلافه آذره
 خالیست) بآن موب توجه کنیم - تردی بیگ خان از قلعه فرود آمده بملازمت میرزایان میرفت
 که در اندای راه این خبر باز رسید - برگشته بقلعه شناسست - و کس پیش میرزایان فرستاد که
 بودی سامیان اینجا مناسب نیست - میرزایان پیغام دادند که ما میرویم - تو بیا تا وداع کرده
 دهی - سخنان گفته روان شویم - او بر منصوبه ایشان اطلاع داشت - جواب آن چنانچه بایست
 داد - و مباح آن توپ انداخت - میرزایان بخیال فاسد از اینجا کوچ کرده از راه گهاٹ کرچی
 بطریق دارالخلافه آذره روان شدند - و تا لشکر فیروزی مند در حدود جانپانیر بود سلطان از آب
 مهندری (که پانزده کردهی جانپانیر است) نگذشت - و چون خبر برگشتن میرزایان و رفتن ایشان
 بصوب آگره شنید و برخیزات واعیة ایشان مطلع شد از آب گذاشته بر سر جانپانیر آمد -
 و تردی بیگ خان با وجود محکمی قلعه و سرانجام لوازم قلعه داری قلعه گذاشته راه سلامت
 پیش گرفت - و در مندو بشرف بمطابوس مستقیم گشت - و صوت ارادهای ناصواب میرزایان
 را بعرض اندس رسانید - حضرت جهانپانی بملاحظه آنکه میرزایان باعتدالی نموده بدراخلابه
 بیشتر نروند از راه چیتور بایلغار نهضت مرمودند - و از اتفاقات حسنه آنکه در میان راه در سواحی
 چیتور بهم رسیدند - میرزایان بیچاره شده بدولت ملازمت مشرف شدند - و آنحضرت بمقتضای
 مطوبت ذاتی و عفو جلی اعمال ناهمصدیده ایشان را منظور نداشته و لطف عمیم را عذرخواه
 گناه ایشان ساخته اما بر روی نیارزدند - و فیض احسان را ذمیمه عفو گردانیده بغایات خسروانه
 امیدوار بخشیدند •

و یک از ناسازگریهای زمانه (که باعث توجه مومنان عالی حضرت جهانپانی ازین دیار
 سعادت آگره شد) آن بود که محمد سلطان میرزا و آنج میرزا ولد او (که از شاهزاده
 اعظام انحراف نموده طریق بنی و طغیان مساوت داشته بودند چنانچه سابقا گذارش یافت)
 وریفولا باز از بے معادتی ذاتی از کفج خمول برآمده سر بشورش برآوردند - و همانا جمع (که برای
 نابیاضا سخن او تعیین شدند) شرایط احتیاط بتقدیم رسانیده بودند - برگشته بلگرام را تاخذه بقتوج

که کمک گیرد - و سید اسحق (که از سلطان بهادر خطاب شتابخانی داشت) کمبایت را
 بمنصرف درآورد - و یادگار ناصر میرزا بطلب عسکری میرزا از پتن با احمدآباد رفت - و دیواخان
 و محافظ خان از رابعین برآمده پیش سلطان به دیسپ میرفتند - پتن را خالی یافته بمنصرف
 گشتند - و از کمال بی اتفاقی و بی تدبیری حال اینجا رسید که غضنفر نامی از نوکران
 یادگار ناصر میرزا با حیدر سوار جدا شده پیش سلطان بهادر رفت - و محرک آمدن سلطان
 شد - و نوشته های دولتخواهان از بی دریغی رفت - تا آنکه سلطان بهادر متوجه احمدآباد گشت -
 و بزودی نزدیک سرکیم فرود آمد - عسکری میرزا و یادگار ناصر میرزا و همدرد بیک و قاسم حسین خان
 نزدیک به بیست هزار سوار عقب احوال و بروری سلطان رفته فرود آمدند - تا سه شبانه
 روز مقابله داشتند - و از اینجا (که نه با حضرت جهانپانی اخلاص درصحت داشتند و نه سودای
 پا) از تبه رانی و اندیشه نادرست جنگ ناکرده بجانب چانپانیر روان شدند - و انواع
 خسروان روی داد •

نمک خوردن و کاه بر سر خوان شکستن و در محل تقدیم شکر عرض نقصیر و ساحت
 کرم خدمتی پیمودن ^(۱) مراجعت که بچندین روز نشاند - سبحان الله گرفتیم [که دل اخلاص گزین
 (که گوهریست بے بها - و در خراب آباد دنیا کم بدست افتد) نداشتند] نقد معامله دانی
 و سوداگری (که رایج این چار بازار است) چرا از دست داده بودند - القهه سلطان بهادر (که
 هزار گونه اندیشمندی داشت) دایر گشته متعاقب روان شد - حید مبارک بخاری
 هراول سلطان بود - نزدیک بلشکر پادشاهی رسید - چنداول یادگار ناصر میرزا بود - برگشته
 جنگ مردانه کرد - و بمیارس از هراول سلطان را بقتل رسانید - و بدست میرزا زخمی رسید -
^(۲) غنیمت محمودآباد ایستاد - و میرزا مراجعت کرده بلشکر مامور شد - و میرزا عسکری چون
 دل بای داده بود از آب مهندری (که پیش راه بود) بے محابا گذشت - و خدیله از چاه
 رخت زندگانی بخیل نذا دادند - سلطان نیز تا آب مهندری آمد - میرزا چون بچانپانیر رسید
 تودی بیک خان لوازم مہمانداری بجای آورده بمحل خود بازگشت - روز دیگر میرزایان
 باندیشه نامد به تودی بیک خان پیغام فرستادند که ما پریشان احوال آمده ایم - و لشکر بد حالست -
 از خزاین قلعه هارک برسم معاضدت برای ما بفرست که بلشکر بدویم - و اینجا نفس راحت

(۲) نسخه [۵۱] سرکنج (۳) نسخه [ب] رساله (۴) نسخه [ح] هراول غنیم (۵)

نسخه [ط] میرزا عسکری برسم متوجه چانپانیر شده از آب •

کتابدار حاکم آجین بزخمِ بندوق درگذشت - و باقی متحصنان قلعه امان طلبیده دیدند -
 رای گیتی‌نمای بران ترار گرفت که مراجعت فرموده چندگاه در مالوه بوده مذور را محقر
 اورنگ اقبال گردانند - تا هم ملک مالوه از اهلِ نساد پاک شود - و هم ولایتِ گجرات
 (که بنجبد مفتوح گشته) بضبط درآید - و هم زایر فقه و نساد (که در حدودِ مستقرِ سلطنت
 اشغال یافته) مدظفی شود - بنا بران گجرات را بهیرزا عسکری و گروهی از امرا سپرده عیان
 معارفت مدطرف داشته بمذابایت نرول فرمودند - و از انجا به بروجه و بروج و از انجا بجاذب
 سورت تصریف اعینه اقبال نموده ازان راه بهیر آحیر و برهان پور توجه فرمودند - و غفلت
 روز در برهان پور توقف نموده از انجا کوچ فرمودند - و از بهلوی قلعه آحیر گذشته مذور را
 مخیم فتح و اقبال ساختند - و فتنه اندوزان بمحض صیت معارفت رایات اقبال پربشان شده
 هر یک بگونه خرید - و آنحضرت را آب و هوای ولایت مالوه مطبوع مزاج اقدس افداد -
 و انذر ملازمان رکاب دولت را جایگزین آن ولایت فرمودند - و درهای کامرانی و کامبخشی
 بر روی روزگار کشودند •

گذاشتن میرزا عسکری گجرات را بخيال فامد

بزرگی (که قدر نعمت و دولت نشناخته راه نامحیایی سپرد) هراینه بدمت خود
 تشنه بر های خود زند - و بزور خود در هارینه هلاکت اند - و مصداق این مقال احوال
 میرزا عسکری و امرای گجرات است - که از تنگ حوصلگی باندک کامیابی اندیشه های فامد بخود
 راه دادند - و از زیست ناشایسته اول گرد خلاف در یکدیگر پدید آوردند - و غبارِ نفاق
 حاجت احوال ایشان را تیره گردانید - چنانچه قریب سه ماه گذشته بود که مخالفان گرد فتنه
 انگیز شدند - خانجهان شیرازی و لومی خان (که صغر نام داشت - و قلعه سورت بنا کرده اوست)
 با یکدیگر اتفاق نموده ولایت نوماری را (که در تصرف عبدالله خان خویشی قاسم حسین خان
 لوزیک بود) برآوردند - و عبدالله خان آن نواحی را گذاشته بیروج آمد - و مقارن
 این حال بندر سورت نیز گرفتند - خانجهان از راه خشکی روانه بیروج شد - و رومی خان
 از راه دریا بر غرابهای جنگی هوار شده با توپ و تفنگ بیروج آمد - قاسم حسین خان
 دمت و پا کم کرده بهانپانهر شتافت - و از انجا باحمد آباد پیش میرزا عسکری و هندو بیگ آمد

(۲) نسخه [۵۱] چندگاه در مالوه بوده گجرات را بهیرزا عسکری و گروهی از امرا سپرده مذور را

(۳) نسخه [ح] بکهنابایت (۴) نسخه [ط] خواجه صفر (۵) نسخه [ط] بهیرونج •

آنحضرت رسید از سه هزار بیشتر و از چهار هزار کمتر از مردم مخالف کشته افتاده بودند - از حدارندخان پرسیدند که دیگر احتمال جنگ مانده است یا نه - او جواب داد که اگر آن مقام سپهری یعنی عمادالملک خود درین جنگ بوده جنگ آخر شد - و اگر او خود نبوده است ظاهراً یک حرکت مذبح دیگر محتمل است - بتحقیق این معنی مردم متعین شدند - دو کس زخمی (که درمیان کشته نیم کشته افتاده بودند) از ایشان بوضوح پیوست که این جنگ بصورتی که عمادالملک بود - روز دیگر موکب والاشکوه کوچ کرده پیشتر نزول اجلال فرمود - و میرزا عسکری با عساکر دولت همچنان پیش پیش میرفت - و چون این طرف حوض کنگرینه مخیم اجبال شد میرزا عسکری بعرض رسانید که اگر تمام اردو بشهر درآید بموضع خلایق آزاد خواهد رسید - حکم شد که یسارون بر هر دروازه شهر باشند - و غیر از میرزا عسکری و مردم او هیچکس دیگر را بدرین نگذارند - و چون بسعادت کوچ فرموده در حوالی سرکلیج (که معموره محبت دلکش) نزول اجلال فرمودند روز دوم با مخصوصان بساط عزت بسیر شهر برآمدند - و بعد ازان در تصدیق مهمات کجرات توجه مبذول داشته سرانجام شایسته دادند - و هندو بیگ را با جمعی کثیر گذاشته د که بهر جا احتیاج کمک شود خود را بانجا رسانند - و پثن را میرزا بادگار ناصر عنایت فرمودند - و قاسم حسین سلطان را بروج و نوساری و بغدر صورت عنایت فرمودند - و دوست بیگ ایشک آقا که بیایت و بروده بیات - و محمود آباد بهیر بوچکه بهادر اختصاص گرفت •

و چون انتظام مهمات کجرات صورت بست بدولت و اقبال متوجه بندر دیپ شدند - در نتیجه موکب عالی از دلتوره (که در می کوهی احمد آباد است) گذشته بود عرایض دولتمخواهان از دارالخلافه آگه رسید که چون رباب عالی از پایه سریر خلافت مهیر بسیار دور شده مقرران این حدود سر بنی و ترمز برداشته دست انصاف گشاده اند - و از مالوه نیز مسرعان آمدند که سکندر خان رملو خان خرچ کرده بر سر مهتر زندور جاگیردار مرکز هندیه آمده - و او اموال خود را گیرانده باجین آمد - و جدید میاهیان (که درین موکب جایجا تعین بودند) در آجین فراهم آمدند - و از باب فتنه بجمعیت فرزان آن شهر را محاصره نمودند - و درویش عالی

(۲) نسخه [ح] کلنگه (۳) نسخه [ا] سرکلیج (۴) نسخه [ح] بروج (۵) نسخه [ب]
نوسادری (۶) نسخه [ب] کوچه - و نسخه [د] بچه (۷) نسخه [ح] زدرقه (۸) نسخه
[ب ح] موه •

می آوردند - و در حق هر طایفه فراخور رقم تقدیر و مقتضای کمال عدالت حکم میفرمودند - بعضی را دست بستہ پایمالی قیال کوه بیکر ساختند - و برخی را (که سر از خط ادب بیرون برده بودند) ببرد اشتی این سر از تنی اختصاص دادند - و جماعه (که دمت از پا نشناخته بخینال فاسد دست زده بودند) بیدمت و پا گشتند - و فرقه (که از خود بینی گوش بر اوامر پادشاهی نداشته بودند) گوش و بینی را بر جا نیانند - و طایفه (که مرانگشت عزیزمت بر حرف خطا نهاده بودند) نقش انگشت در شست ندیدند *

بعد از اختتام این قضایا و احکام وقت نماز شام در رسید - امام (که خالی از سادگی نبود) در رکعت اول سوره اَلَمْ تَرَ کَیْفَ خواند - بعد از فراغ سلام حکم گردون اندکام بپوست که امام را ته پای فیل اندازند که او عمدا سوره فیل را بکنایه خوانده - و این عدالت بظلم فرود آورده فال بد زده است - مولانا محمد ^(۱) برغلی عرض داشت نمود که این امام معنی قرآن نمیدارد - اما چون سورت آلش غضب زبانه کشیده بود غیر از خطاب عتاب در جواب بشنید - بعد از زمانه چون پرتو سادہ لوحی امام بر حاشیه ضمیر قدمی تافت و اشتعال نایره غضب تسکین پذیرفت تا سَفِ عظیم فرموده تمام شب را برفت و بکا گذراندند *

و بعد از انصرام این امر تردی بیگ خان را در جانپانیر گذاشته ریاست نصرت را متوجه احمد آباد ساختند - و بر لب آب مهندری نزل اجل فرمودند - و عماد الملک نیز دلیری کرده پیش آمد - بهر یک کوچ موکب معلی او نیز کوچ میکرد - میان قصبه فریاد و محمود آباد با میرزا عسکری (که هراول بود - و چند منزل پیشتر می آمد) روبرو شده جنگ عظیم در پیوست - و شکست بر میرزا افتاده بود که یادگار ناصر میرزا و قاسم حسین خان و هندو بیگ با جمعی کثیر رسیدند - و علم دولت را افراشته طنطنه وصول کوبه عظمت پادشاهی بگوش مخالفان رسانیدند که اینک موکب عالی رسید - این سخن گفتن و صدا بگوش اعدا رحیدن و فتح یادگار ناصر میرزا و شکست مخالفان معا روی نمود - یادگار ناصر میرزا چون از همه پیش بود جنگ بر سر او آمد - از جانب مخالفان عالم خان لودی و چنده دیگر تردد نمایان کردند - تا عماد الملک نیم جان سلامت بدر برد - و درویش محمد قراشیر پدر شجاعت خان دران جنگ بشهادت رحید - درون اندا مطوع ریاست پادشاهی شد - و فتح بر فتح روی نمود - و دران هنگام که موکب مقس درون

(۲) نسخه [ب] شهر محمد علی - و نسخه [ج] محمد برغلی - و نسخه [ح] بدر محمد علی

(۳) نسخه [ط] بگریه و زاری (۴) نسخه [ز] امور *

بر هر قیادت امور کشیده باشد - و باید که باین اتفاقا نفرموده منهای راست گفتار در دست کردار
تعیین نمایند - تا همواره از حقیقت احوال و مغز مقاصد این جماعه بمصامع اقبال میرسانیده باشند
و گرنه بسیاری از ننگ حوصلگان را بواسطه درام ملازمت مطوت پادشاهی کمتر ملحوظ
باشد - و باید تقرب از هوش برده در بالغی خمران ابدی اندازد - و نصادهای عظیم ازین
بدمستی روی نماید - چنانچه درینولا حاتم عد - شرحش آنکه در خلال احوال (که شادمانی
فتوحات غیبی بزم آرای دولت روز افزون بود) چندی از کم حوصلگان نقص نهاد (که بحسب
مردوشت داخل بار دنگان حواشی مجلس عالی شده بودند) از کذابدار و سلحدار و درات دار
و اسثالی آن اتفاق نموده بیاعتمادی هالول (که بوی تلهایش سودای جنون را تازه سازد - و هوای
دلگشایش خویش خفته را بجوش آورد) رفته بزم مراحمی و جام ترتیب دادند - و در عالم
- رخوشتی (که رخت عقل و هوش را بیغما داد بودند) کتاب ظفرنامه در میان داشته مبادی
احوال نصرت قرین حضرت صاحبقرانی میخواندند که آنحضرت در آغاز بهار دولت از مخلصان
جانبدار چهل کس همراه داشتند - روزی از هر یک دو نیر فر گرفتند - و یکجا بسته بهریکه
دادند که بشکنند - هر چند بر سر زانو نهاده زور آوردند غایده نکرد - و چون آن تبرها از هم کشوده
بهریک در دو تیر دادند هر کدام تیرها را شکستند - آنحضرت فرمودند که ما چهل تنیم - اگر مذل
این دست تیر یکدل باشیم بهر جا که متوجه شویم ظفر ملازم ما باشد - باین اندیشه در دست
و خیال بلند کمر همت چست کرده متوجه ملک گیری شده بودند - آن یخبران بیخرد این
مرگدشت را شنیده خیال نکردند که هر یک از آن چهل تن لشکر بود از تائید آسمانی -
قیاس بر محض صورت نموده در اندیشه تباه افتادند - و خودها را چون شمرند چهارصد بشمار
آمدند - از عالم دیوانگی و بیهوشی مضمون اتفاق را در عدد چهارصد اتوی یافته داعیه گرفتن
دکن را بخوبی مصمم ساخته دزدان بدمستی - حاجت فراز و نشیب راه اجل پیمودن گرفتند -
روز دیگر هر چند ازین نزدیکان دور نشان جسته اند و علامت نیافتند - عاقبت پی بر خیال فاسد
ایشان برده بقصد گرفتن ایشان هزار کس تعیین فرمودند - در اندک زمانی آن بخت برگشتی
اجل رسیده را دست و گردن بسته بدرگاه والا آوردند - روز سه شنبه بود که آنحضرت جامهای
سرخ رنگ بهرامی در بر کرده بر کرسی قهر و غضب نشستند - و زمره گناهکاران را کرده گرده

مردم درین غافل ازین واقعه بجهت مردم بیرون نونهاده سر از کنگره‌های حصار فرو میداشتند که ناگاه این سپهه جوان از عقب آمده بهیبه تیر اهل قلعه را به دست و پا ساختند - و از آگاه شدن آنکه حضرت جهانبانی خود بذات اقدس بر مدارج فتح بدولت و اقبال متصاعد گشته‌اند مهالغای تیره رای هر یک بصورتی فرو رفتند - و نفاذ فتح بلند آوازه شد - و اختیار خان از جائی که بود بلا تر بر سر کوهی (که آنرا مولیده گویند) برآمده متحصن شد - روز دیگر امان داده او را طلب فرمودند - او با وجود دانش و سربراهی مهمات سلطنت از علوم حکمت خصوصاً هندسه و هیأت نصیب تمام داشت - و از شعر و معانی نیز بهره مند بود - در مجلس عالی برخاست نشستن در جمع مجلسیان دانشور حوزراز شد - و بمواظف خسروان امتیاز یافت - و داخل مقریان عتبه سلطنت شد - و یکی از فضلاء تاریخ این فتح اول هفته مهر صفر یافته‌است • و چون ولایت کجرات تا آب مهندری در تصرف اولیای دولت درآمد و ازان طرف در عمل هیچکس نبود رعایای آن حدود بسلطان بهادر عرضه داشت نوشتند که محصول ولایت رسیده - و عاملی (که بمرام تحصیل قیام نماید) از چاره نیست - اگر کسی تعیین شود رعایا از عهده ادای مال بیرون آیند - سلطان بهریک از ملازمان خود (که ازین مقوله حرف میزد) همه را خاموش می‌داشت - عمادالملک قدم جرات پیش نهاده احتدعای این خدمت نمود بدین موجب که بمقتضای برآمد کار از ولایت هر جا و هر قدر که بهر کس دهد باز پرس آن نباشد - عمادالملک با در بهمت سوار متوجه احمدآباد شد - در راه بمردمی که بمیدانست مواجب چند نوشته میداد - چون با احمدآباد رسید ده هزار سوار برز گردآمد - هرکس دو اسب داشت یک اک کجراتی باو میداد - در اندک فرمت می‌هزار کس فراهم آورد - مجاهدخان حاکم جونه‌گده - با ده هزار سوار آمده بار پیوست - و دران ایام حضرت جهانبانی بجهت فتح قلعه جانپادیر و بدست افغان احباب و اموال فراوان بجزم خسروانی اشتغال میده‌اشتند - و پیونده به طلب حوض در روزه جفت‌های پادشاهانه و بهیمای رنگین ترتیب می‌یافت •

و از جایل شرایط فرماندهی آنست که خدمتگاران خاص و ملازمان بحاط قرب را ضابطه چند قرار دهند - و در هر گروه یکی از خردمنشان احتیاط اندیش تعیین فرمایند - تا همواره از نشست و برخاست و ماند و بود و آمد و رفت این گروه خبردار بوده از صحبت بد (که پدر و مادر اندیشهای تها است) نگاهبانی نماید - علی‌الخصوص وقتی که خدیو زمان را کثرت مشاغل پرده

و بعد ازان قطع نظر از تعاقب سلطان بهادر نموده بجایاندر مراجعت موكب عالي شد -
 و نا چهار ماه آن قلعه را محاصره داشتند - و اختیار خان (که از قاضی زادهای قصبه نردان بود
 که از قصبات آن ولایت است - و بر شد و کاردانی از معتمدان سلطان شده بود) در لوازم
 نگاهداشت قلعه سعی بلیغ بجای آورد - و با این همه محافظت و احتیاط گاه گاه از درهای کوه
 (که از کثرت درخت و انبوهی خارزار گذر پیاده بصعوبت میسر بود چه جای موار) بعضی
 از هیزم کشای کوهنورد بصصلحت منافع خود منفذ پیدا کرده از قسم غله و روغن بقصد
 گران فروختن در پای قلعه می بردند - و مردم قلعه طنابها فروخته زر پایان میفرستادند - و متاع
 بالا می کشیدند *

چون مدت محاصره بدر و دراز کشید روزی حضرت جهانبانی سیر اطراف قلعه
 خود بدولت و اقبال میفرمودند - و محلیکه جای درآمد محاکم ممکن باشد می جستند - یکمرتبه
 از طرف هالول (که باخستان بود) میرکان پیشرو رفتند - جمعی (که غله و روغن فروخته از میان
 جنگل برآمده بودند) بذطر اشرف درآمدند - حکم شد که تحقیق کنند که این جماعه چکاره اند -
 گفتند هیزم کشیم - چون از اسباب هیزم کشی از تجرو تیشه همراه نداشتند سخن ایشان مقرون بصدق
 نگشت - حکم اشرف شد که نا برآستی سخن نگویند از سیاست نجات نیابند - بناچار اقرار کردند
 که حال اینست - حکم شد که پیش باشند - و آن جایگاه را بنمایند - چون نظر فرمودند دیدند که
 شصت هفتاد گز بلند است در نهایت همواری - که برآمدن ایران در کمال دشواریست - بحکم
 عالی میخهای آهنین هفتاد هشتاد حاضر ساختند - و بفاصله یک گز چپ و راست در دیوار
 کوه فروگرفتند - و جوانان بهادر حکم یافتند که برین معراج مردانگی برآیند - می و نه نفر
 برآمده بودند که بنفس نفیس خود خواستند که برآیند - بیرامخان بموقف عرض رسانید ده
 اینمقدار تخف شود که مردم از میان راه بالا تر روند - آنگاه خود متوجه شوند - این گفت -
 و خود پیش شد - و از عقب بیرامخان حضرت جهانبانی خود بدولت و اقبال معود فرمودند -
 و آنحضرت چهل و یکم بودند - خود ایستاده قریب سیصد جوانان را ازین حلقه فولادی بسلامت
 بالا گرفتند - و حکم شد که لشکر نصرت پیوند (که بمورچلها تعیین یافته بودند) بقلعه حمله کنند -

(۲) نسخه [ج] زیاد - و نسخه [ح] نریاد (۳) نسخه [د] عبور (۴) نسخه [ه] ورون
 بانها میکشیدند - و بقصد گران فروختن (۵) نسخه [ه] هاگول - و نسخه [ح] هانول (۶) نسخه
 [ج د ه] نا همواری *

که چرا اینقدر نتوانستی نگاهداشت که من خود را میفرماندم - و بعد از مرگش بسیار
 میرزا کمران - مرا انجام نموده بار سوم یورش قندهار نموده متوجه شد - میرزا حیدر را بجهت همراهی
 مهمانی لاهور گذاشت - شاه ظهاسب پیشتر از توجه میرزا بداغ خان قچار^(۴) را (که از امرای
 بزرگ بود) حکومت قندهار گذاشته رفته بودند - میرزا کمران آمده قندهار را محاصره نمود - بداغ خان
 امان طلبیده رست - و میرزا قندهار را متصرف شد و احکام داده بلاهور مراجعت نمود *
 سخن کجا بود بکجا کشید - همان بهتر که ازین دست بازداشته برورشته مقصود پیوند -
 القصة چون حضرت جهانبانی بمردم کم آمدن کمبایت نزول اجلال فرموده بودند ملک احمد خان
 درکن دژ (که از اعیان سلطان بهادر بودند - و نزدیک کولی داره بمرمی بودند) بکولیان
 و کواران آن مرزمین ترار دادند که با موکب حضرت جهانبانی مردم کم رحیده اند - فرصت
 غنیمت دانسته شبخون باید آورد - و باین قرار مستعد شدند - و از آثار بیداری اقبال آنکه
 پیرزنی ازین معنی خبردار شده خود را بحوالی سرایده پادشاهی رسانید - و بیک از نزدیکان
 درگاه گفت که حرفه فرزند رست - میخواهم بے واسطه بهوقف عرض رسانم - چون مبالغه از حد
 متجاوز میگردد و آثار واقعی از بهشانی حال او ظاهر بود رخصت باریافته قرارداد شبخون را
 بمرضی اقدس رسانید - آنحضرت فرمودند که این دولتخواهی از کجا ترا بخاطر رسید - گفت
 هر من در بند یک از ملازمان رکاب دولت است - خواهم که بجایزه این دولتخواهی او را از بند
 استخلاص نمایم - و اگر دروغ گفته باشم مرا با هر سیاحت فرمایند - حسبالحکم پسر او را پیدا
 ساختند - و بر هر دو موکل گذاشتند - و از روی احتیاط میاه نصرت قرین را آماده ساخته خود را
 بکناره کشیدند - نزدیک سحر یکبار پنج شش هزار بهول و کوار بر مراهدای دولت ریختند -
 و حضرت جهانبانی با میاه دولت قرین خود را بر مرتله کشیده بودند - کواران آمده بتاراج اردو
 پرداختند - و اکثر کتب نفیسه (که مصاحبان معنوی بودند - و پیوسته با خود داشتند)
 تلف شد - از انجباء تیمورنامه بود بخط ملا سلطان علی و تصویر استاد بهزاد - و اکنون در کتابخانه
 حضرت شاهنشاهی موجود است - القصة در اندک فرصتی بهیچ ملامت از مطلع اقبال دمید -
 و بهادران جلالت آنرا رو برین بے اعتدال آورده بشیبه تیر همه آن بیدولتان سیه بخت را
 منهزم و متفرق گردانیدند - و آن پیرزن مفیدرونی بخت - و بکام خود رسید - و سطوت
 غضب پادشاهی و ولت قهر جباری بجوش آمده حکم غارت کردن و موختن کمبایت ناند گشت -

هر سال (۹۴۲) نهصد و چهل و دو فتح مندر و گجرات روی نمود - و آنرا که با خدای بازگشت است
و معیار آن نیت درست هرینه مقصود را در کنار او نهند - و در غرة شعبان این سال
میرزا کامران از لاهور بقندهار رفت - و بهرام میرزا برادر شاه طهماسب صفوی جنگ عظیم کرده
فتح نمود •

و محمدر این سرگذشت آنکه - سام میرزا با جمعی کثیر از قزلباشیه بقندهار آمد - قندهار را
خواجه کلان بیگ استعکام داده بود - تا هفت ماه نگه داشت - درین اثنا میرزا کامران
با اعتماد تمام از لاهور نهفت نمود - و میان میرزا کامران و سام میرزا جنگ عظیم
در پیوست - و اغریوار خان را (که از امرای کلان قزلباشیه و اتابقی میرزا بود) در جنگ دستگیر
کرده بقتل رسانید - و بسیاری از لشکر قزلباشی مر بصرای عدم نهادند - میرزا کامران
مظفر و منصور معاودت نموده بحدود لاهور رسید - و شورش میرزا محمد زمان برطرف شد •

و شرح این داستان اقبال برهم اجمال آنکه پیشتر گذارش یافته بود که میرزا محمد زمان
بعد از شکست یافتن سلطان بهادر بداعیه فتنه انگیزی بصوب لاهور شناخت - چون مهارالیه
بحدود هند آمد شاه حسین ولد شاه بیگ ارغون والی هند در پیش خود جای نداده رهنمونی
لاهور کرد که میرزا کامران متوجه قندهار شده است - و ملکی چنین معمور خالیست - اینجا
باید شناخت - میرزای هفت برگشته عرضه را خالی خیال نموده بلاهور آمد - و محاصره نمود -
درین اثنا میرزا کامران بنواحی لاهور آمده کوس مطوت زد - میرزا محمد زمان سرانجامه دار چاره
کار خود غیر از آنکه باز بگجرات رود ندید - محروم و مغذول برگشته باز بآن دیار رفت - و درین
سال میرزا حیدر گورکان از کاشغر راه بدخشان مر کرده میرزا کامران را در لاهور دریافت - در
بهار دیگر شاه طهماسب خود بحدود قندهار آمدند - و خواجه کلان بیگ جمیع کارخانهها را از
توشکخانه و راجخانه و غیرها بآئین مذهب ترتیب داده مقالید قلعه و کارخانهها را پیش شاه فرستاد -
و گفت مامن قلعه اری ندارم - و توانائی نبرد نیست - و آمده دیدن در آئین نمک شفا می
و در ملت حفظ حقوق ماحبی و نوکری را نی - ناچار خانه آرامتن و بهمان سپردن و خود را
کنارداشتن مذهب میداند - و خود براه تکه و آچ^(۵) بلاهور آمد - و میرزا کامران یکماه کورنش نداد

(۲) نسخه [ح] اغرنواز خان - و نسخه [ط] اعزاز خان (۳) نسخه [ح] آمد
(۴) در [بعضی نسخه] جمع کارخانه از توشکخانه و راجخانه و غیرها را (۵) نسخه [۵۱]
آچه - و نسخه [ح] برچه •

درآمدنی جزو اقبال در دربار قلعه مندر و مفتوح شدن آن بموقف مرضی حضرت جهانبانی رسید - آنحضرت سوار دولت عده متوجه قلعه گشتند - و از دروازه دهلی درآمدند - صدرخان همچنان با تمام مردم خود بر درخانه ایستاده جنگ میکرد - هرچند زخمی شده بود پای ثبات محکم داشت - آخر مردم اعیان هلاک گشته بجانب سونگر بردند - و کس بسیار بهمراهی او شامه آنها متحصن شد - و سلطان عالم نیز آنها رفت - مباد ظفرقرین سه روز ذهاب و تاراج منازل مخالفان کرد - بعد ازان حکم بر منع ینماگران شرف نفاذ یافت - و معتمدان را بدش صدرخان و سلطان عالم فرستادند - این کاروانان بنصایح گرامی دلهای ایشان را اطمینان بخشیدند - و پس از درازی گفت و شنود و کوتاهی سخن آن متحصنان را امان داده بهلازم آوردند - و چون از سلطان عالم چند مرتبه فتنه و فساد سرزده بود او را پی کرده رها کردند - و اشفاق خسروانه در باره صدرخان بظهور آمد - و بعد سه روز ازین فتح از قلعه پایان آمده با ده هزار سوار کارطلب بطریق ایلغار متوجه کجرات شدند - و حکم شد که اردوی معلی منزل بمنزل متعاقب می آمده باشد •

چون عساکر فیروز می آید جهانپایز نزدیک شد بجانب دروازه پهلوی تریب بحر علی عمادالملک (که سه کوره دورا اوست) ایستاده افواج ترتیب دادند - چون خبر به سلطان بهادر رسید قلعه را مضبوط ساخته از دروازه دیگر (که بجانب شرکتو امت) بیرون آمده بجانب کمبایت فرار نمود - و در شهر باشارت او آتش درگرفت - حضرت جهانبانی بهر فرول اقبال کرده حکم فرمودند که آتشها را بآب رحمت فروشانند - و میوه هندو بیگ و جمعی دیگر را در حدود جهانپایز گذاشته و مقدار هزار سوار بخود همراه گرفته بجانب سلطان بهادر ایلغار فرمودند - سلطان بکمبایت رسیده بجانب دیب شتالت - و مد غراب جنگی را (که بخیال فرنگ ساخته بود) آتش زد - که مبادا عساکر عالیه سوار شده تعاقب نمایند - و آخر همانروز (که او بدیپ رفت) حضرت جهانبانی بکمبایت فرول اقبال فرمودند - و حامل دریای شور مخیم صادق اقبال شد - و از آنجا جمعی را بتعاقب سلطان بهادر از کمبایت روانه ساختند - سلطان چون بدیپ درآمد بهادران نصرت قرین از نزدیکی دیب بغنایم فراوان برگشته بکمبایت آمدند - و بتائیدات آسمانی

(۴) نسخه [ط] کارگذار (۳) نسخه [ح] پهلوی (۴) نسخه [ح] کهنمبایت

(۵) نسخه [ط] و میوه هندو بیگ و شیخ بهلول و جمعی دیگر را (۶) نسخه [ط] آسمانی

بدو است - و خلعت مرمرازی بآید - و روز چهاردهم سلطان بهادر از راههای مختلف گشته از طرف دروازه چوگلی میسر بر قلعه مندو برآمد - و مخفی مانع در میان آورد که گجرات و چیتور (که اهل بدست آمده) بسلطان باشد - و مندو و آنحدود بملازمان حضرت جهانبانی متعلق شود - مولانا محمد پیرعلی از طرف حضرت جهانبانی و مدرخان از طرف سلطان بهادر در نیلی سبیل باهم نشسته قرار دادند - در آخر همین شب حارسان قلعه از محنت تروتن مانده شده بودند که از عقب قلعه سپاه نصرت تروتن مقدار در دست نفر بعضی نردبانها نهاده و برخی بطنابها دست زدند بقلعه برآمدند و از دیوار حصار خود را پیاپی انداخته دروازه قلعه را (که دران سمت بود) کشودند - و اموان را درآورده سوار شدند - و چاهیان دیگر از راه دروازه در آمدند - خبر بصاحب مورچل (که ملو خان ملودرالی بود - و لقب قادرشاهی داشت) رسید - خود را بر اسب گرنده تاخته تاخته پیش سلطان آمد - سلطان هنوز در خواب بود - از آواز قادرشاه بیدار شده در میان خواب بیداری رو برگریز نهاد - و با سه چارے بیرون شتافت - و در اثنای راه بهرست رای ولد سلطانی (که از جمله مجلسیان او بود) با مقدار بیست سوار از عقب آمده متحقی شد - و چون بدروازه سر رسیدان رحمدند از چاهیان نصرت تروتن قریب بدو است سوار روبروی آمدند - سلطان خود اول بر اینها تاخت - و چندی دیگر متعاقب او تاختند - آخر فوج شکسته با ملو خان و یک ملازم دیگر بدر رفت - و بقلعه سونگر آمد - و امیان را طنابها بسته پایان فرستاد - و خود نیز بهزار تعب فرود آمده راه گجرات گرفت - و در نواحی قلعه قاسم حسین خان ایستاده بود - بپوری نام اوزبکی (که از نوکران سلطان گرنده ملازم قاسم حسین خان شده بود) سلطان را شتافت - و بخان گفت - خان از کهنه عملگی شنیده را ناخندیده انگاشت - تا آنکه سلطان ندیم جانے بهامت برد - و تا رحمدن بقلعه جانپانیر هزار و پانصد کس آمده بسلطان پیوستند - چون بقلعه رسید از خزاین و نفایس آنجا آنچه توانست به بندر دیپ فرستاد •

مخفی چون باینجا رسید اندک از آغاز این فتح سعادت انجام گفتن چاره نیست - چون بهادران نصرت پدشاه اینچفیس تیزدستی نفوده بالای قلعه مندو رفتند و اینچنین کارنامه جلالت نمودند دران سحر خبر مشخص بیرون نیامد - چون دو ساعت از روز گذشت خبر

(۲) نسخه [۱] چوگلی میسر - و نسخه [۲] چوگلی میسر (۳) نسخه [۴] پیرعلی در [بعضی نسخه] سبیل (۵) نسخه [۶] سونگیر (۷) نسخه [۸] د [نوری] •

و بحیله و روپا بازی عساکر فیروززی حاضر پادشاهی را بر مجرای تو بخانه رسانیدند - و یکبار
 نوبت را آتش دادند - آن روز بعضی مردم پادشاهی را چشم زخم رسید - بعد از هفده روز
 (که ساعت مختار بود) حضرت جهانبانی قرار دادند که بر سر اردوی سلطان بهادر رفته جنگ
 اندازند - درین میان روز بروز کور گسواتیان به بیم و هراس بیشتر می کشید - و بیدولقی را اسباب
 آماده تر میگشت - تا آنکه بمحض اقبال ازلی شب یکشنبه بدست و یکم شوال سال مذکور سلطان بهادر
 خود ویران شده بفرمود تا تمام ضربتها و دیگهای کلانرا پرداز کرده آتش دادند تا همه
 درهم شکستند - چون شام درآمد سلطان بهادر با میران محمد شاه و پنج شش کس از نزدیکان
 خود از فریضه مرابره برآمده رو بجانب آگره کرده بجهت پی غلط کردن بجانب مندر روانه
 شد - و مدرخان و عمادالملک خامه خیل هر دو باتفاق هم با بدست هزار سوار از راه راست متوجه
 مندر شدند - و محمد زمان میرزا با جمعی جهت فتنه و فساد بصوب لاهور رفت - آن روز
 غریب غریب و غوغا و آشوب از لشکر گسواتیان برخاست - و حقیقت حال در اردوی معلی ظاهر
 نبود - و حضرت جهانبانی با سی هزار سوار از شام تا صبح مطلع ایستاده بودند - و انتظار ظهور
 تباشیر فتح نیایی داشتند - تا آنکه بعد از یکپاس روز معلوم شد که سلطان بهادر بصوب مندر
 مبارز نموده است - بهادران لشکر فیروززی مندر باردوی سلطان بهادر آمده دست بغارت کشوند -
 و اسباب و اموال و فیل و اسب فراوان بدست درآمد - و خداوند خان (که هم استاد و هم وزیر
 سلطان مفاخر بود) بدست افتاد - و آنحضرت او را بنوازشهای پادشاهانه اختصاص فرموده در
 ملازمت نگاهداشتند - و یادگار نامر میرزا و قاضی سلطان و میرهندوبیک را با لشکر گران عقب
 لشکر گریخته فرستادند •

آرس - هر کس که به تیره رایان نشینند تیره رای شود - خصوصاً عهد و پیمان شکسته با چنین
 خدای جهان (که قبله مدق و مداد باشد) شعبده بازانه پیش آمده نزد محاکمت باز در هر اینده
 او را چنین روز پیش آید - محمل آنکه چون مدرخان و عمادالملک از آنجا روان شدند راست
 بقلمه مندر برآمدند - و حضرت جهانبانی نیز متعاقب عساکر منصوره آمده در بغلچه نرزل
 اجلال فرمودند - و دور قلعه متخیم اقبال گشت - و روسی خان از لشکر مخالف گریخته بملازمت

- (۲) نسخه [ب] تالید اقبال ازلی (۳) نسخه [۱] با میرزا محمد شاه (۴) نسخه [ز] شجاع
 (۵) نسخه [ح] خدا بنده خان (۶) نسخه [ح] خدیو جهان آرا (۷) نسخه [د] مخالفت
 (۸) نسخه [ح ط] روز بد (۹) نسخه [ب] بغلچه مندر (۱۰) نسخه [ط] مضرب خیام ظفر بنظام •

بود) از دو جانب این دو لشکر دروآمد - و میان هر دو حضرت جهانبانی ^(۴) بچکه بهادر و جمعی و میان هر دو سلطان بهادر ^(۵) رشید علیخان و میرزا مقیم ^(۶) خرامان خان خطاب داشت (کارزار پیوست - و مخالفان را شکست افتاد - و سلطان بهادر نیز شکسته خاطر شد - تاج خان و صدر خان باو گفتند که لشکر ما بد زنی متهم چیتور کرده - و هنوز چندان ضرب و حرب لشکر پادشاهی ندیده - بذل قوی بکار جنگ خواهد پرداخت - توقف ناکرده متوجه جنگ باید شد - رسمی خان اکه تو بخانه حواله آر بود) و جمعی دیگر بسلطان گفتند که تو بخانه عظیم همراه داریم - باوجود چنین امداد آتشبازی خود را بر تیغ زدن چه معنی دارد - مناصب آنست که حصار اراکه کرده بدور آن خندق زده اول این سلاح در دست را کار فرمائیم - تا لشکر مخالف روز بروز تفتیش پذیرفته از هم باشند - و جنگ تدر و شمشیر بجای خود است - آخر بر همین قرار ایستادند - همواره هنگام جنگ گرم می شد - و پیوسته شکست بر گجراتیان می افتاد •

و از سوانح اقبال آنکه روزی جمعی از بهادران و یکه جوانان بزم پادشاهی گرم کرده بودند - و هر یک سرخوش گشته سخن از مردانگی میراند - یکی را که هوش مستأمله دانی کمتر مانده بود بحکایت درآمد که از گذشته تا کی حرف سرایی شود - امروز غنیم در برابر امت - متوجه او بایستد - و عیار کار خود را ظاهر ساخت - و بے آنکه بهوشیاران لشکر منصور آگاهی افتد این بزم آرایان می گمار (که قریب دویست کس بودند) مسلح شده بر سر اردوی غنیم روان شدند - چون نزدیک رسیدند یکی از اعیان گجرات با قریب چهار هزار کس (که بیرون اردو آمده پاس میداشت) پیش آمد - و عرصه نبرد آنچنان آراسته گشت که بگفت درنیابد - و گجراتیانرا دل از دمت رنفت - و انهمزام یافته بارو در آمدند - و این رزم دوستان کارنامها کرده سعادت نمودند - صیت این دایری و دلوری آزار دمای لشکر سلطان بهادر شد - و بعد ازان از قلعه اراکه خویش کم کم برآمد - و پیوسته سیاه نصرت قرین باطراف و جوانب رفته راه آمد و شد غله میزدند - تا آنکه در اردوی گجراتیان قحط عظیم پدید آمد •

روزی عید رمضان محمد زمان میرزا با پانصد ششصد کس قدم جرأت پیش نهاده برآمد - و ازین طرف نیز جمعی بجهنگ پیش آمدند - دومی مرتبه مرد گجرات تیر انداخته گریختند -

(۲) نسخه [ح] چکه بهادر (۳) نسخه [ح] رشید علیخان (۴) نسخه [ط] معروض داشتند

(۵) نسخه [ب] معامله نمی (۶) نسخه [ا د ه] که غنیم (۷) نسخه [ح] این بزم آرایان

ذکر نهضت حضرت جهانبانی جنت آشیانی بتسخیر کجرات و شکست سلطان بهادر و فتح آن ممالک

هرچند خاطر جهانکشای از اندیشه تسخیر ولایت کجرات فارغ بود (که والی آنجا پیوسته راه
رفاق و اخلاص می‌پیمود) لیکن چون جهان‌آمران خواهد (که ملکه را بفر قدوم دادگرس
آراهی بخشد) ناگزیر احباب آنرا آماده سازد - و مصداق این معنی کردار والی کجرات است
که از غرور ذاتی و هجوم خوغامدگویان و فزونی محنتی و محنتان و کمی هشیاری و هشاران
به جهنم نقض عهد و نقض روابط صوری نمود - و مصدر چندین امور ناملایم شد - لاجرم
همت والا تقاضای آن نمود که موکب عالی متوجه کجرات گردد - و بنابراین در اوائل
جمادی الاولی (۹۴۱) نهصد و چهل و یکم بقاید دولت و هدایت اقبال بساعت مسعود پای عزیمت
در رکاب سعادت نهاده عذای اقبال بعزم تسخیر کجرات معطوف داشتند - چون نزدیک قلعه
رای حسین نزول اجلال اتفاق افتاد اهل قلعه عریض با پیشکشهای گرامی فرمودند که قلعه از
پادشاه است و ما بنده پادشاهیم - هرگاه کار سلطان بهادر ساخته شود این قلعه چه خواهد بود -
الحق چون مقصد فتح ممالک کجرات بود بآن مقید نشده متوجه ولایت مالوه شدند - و چون
سارنگپور مخیم مرادقات اقبال شد طنطنه یورش جهانکشای و کوچ بکوچ نهضت اعلام منصوره
بسلطان بهادر (که قلعه چیتور را محاصره داشت) رسید - از خواب غفلت بیدار شده بملازمان
خود مشورت نمود - جمعی بران شدند که مهم قلعه همه وقت میسر است - و از اهل قلعه بالفعل
ضرر نمی‌رسد - مناسب وقت آنست که مهم قلعه را موقوف داشته روی لشکر پادشاهی
شویم - صدر خان (که مرآة طبقة علم و فضل بود - و در جرگه سپاهیان صاحب منصب والا گشته
باصابت رای و تدبیر میزیمت) گفت مناسب آنست که کار قلعه را (که نزدیک رسانیده‌ایم)
بآخو رحالیم - و ما که بر مر کفار آمده‌باشیم پادشاه اعلام بر مر ما نخواهد آمد - و اگر بیداد
در ترک غزا و جنگ با او معذور باشیم - این رای پسندیده خاطر ملطان بهادر آمد - و از روی
استقلال ثبات قدم ورزید - تا آنکه در سیوم شهر رمضان (۹۴۱) نهصد و چهل و یک سلطان قلعه
چیتور را مفتوح ساخت - و بصوب موکب عالی روان شد - مخیم مرادقات اقبال عزمه اُجین
بود - چون جمارت ملطان بهادر بمصامع علیه رسید آنحضرت نیز تیزتر توجه فرمودند - و در
نواحی مندرسور (که از مضامین مالوه است) در کنار کولاب (که در کلانی و بهنادری دریائ

دورزویه مدوجه آگوه شد - و سلطان ابراهیم بقصد بیکر برآمد - و نزدیک هودل چون هر دو نزدیک
 رسیدند سلطان ملاؤ الدین مقاومت جنگ صف را در خود ندیده شب بخون آورد و کار
 ساخت - و خسرا بزد - از گشت - و از راه مالوسی و بندر دینی بکابل رفت - و در جنگ
 ابراهیم از سپاهی لشکر منصور بود - و تاتار خان بکجرات شنانت - و سلطان بهادر او را اعتبار کرد -
 و حضرت گیتی مدایی فردوس مکنی بعد از فتح هندوستان بر مکه من خاطر او آگاهی یافته
 بهدخشان فرستادند - و بدستگیری افغانان سوداگر از نلعه ظفر گریخته بامغانستان آمد - و از آنجا
 ببلوچستان پیوست - و از آن دیار بکجرات شد •

الفصله چون این فوجها روانه شدند تاتار خان دست بخزانة نهاده بجمع لشکر پرداخت -
 و نزدیک چهل هزار سوار از افغان و غیره بر گرد آمدند - تا آنکه آمده بیانه را گرفت - و چون
 به حضرت جهانبانی (نه بیورش تخمیر ممالک شرقیه نهضت فرموده بودند) این خبر رسید عنان توجه
 مصروف ساخته در زودترین هنگامه بدارالخلافه آگره نزول اجال فرمودند - و میرزا عسکری
 و میرزا هندال و بادکار ناصر میرزا و قاسم حسین سلطان و میر فقیر علی و زاهد بیگ و دوست بیگ
 را با هزده هزار سوار بدفع این فتنه روانه ساختند - و فرمودند که دفع این فوج بزرگ
 (که بخدای تباه دهلی رفته می آید) در معنی امتیصال فوجهای دیگر است - پس همان
 بهتر که همت بر دفع همین فوج گماشته شود - و چون انواع قاهره نزدیک لشکر مخالف
 رسید ترس بر لشکر غنیم غالب آمده هر روز جمعی از ایشان جدا میشدند - چنانچه لشکر مخالف
 رفته رفته در اندک زمانی بسه هزار سوار کشید - چون بایرام تمام این لشکر اختیار کرده بود
 و مبلغ کثیر خرج شده نه رای رفتن داشت - و نه روی جنگ کردن - آخر دست از جان شسته
 در مندرایل بمعرکه درآمد - و چندانکه توانائی داشت دست و پا زده آخر کار بیدست و پا شده
 مدف تیر عлак و علف تیغ مبارزانی سقاگ گشت - و از پراگندگی این لشکر همان طور که بر
 خاطر اندس پرتو افتاده بود بظهور آمد - و آن دو فوج دیگر از میت نصرت و اقبال لشکر منصور
 خودی خود پراکنده شدند •

(۲) در [اکثر نسخهها] دو روی (۳) نسخه [۱] و بدستکاری (۴) نسخه [۱] بخزانهها (۵)
 نسخه [ج] کرده (۶) نسخه [اب ح] اقبال (۷) نسخه [ح] این فوج بزرگ (۸) در [اکثر نسخهها]
 دست و پا زده - و آخر کار (۹) نسخه [۱] بخودی خود - و نسخه [د] خود بخود •

مع الفارق را چه پایه قبول - آن چیز دیگر بود - و این طرز دیگر است - و شاید از جراید تواریخ معلوم شده باشد که حضرت صاحب قهرانی با وجود خلافی که از ایلدرم بایزید بظهور آمده بود با طبع بدورشی روم مایل نبودند چه مشارالیه بجنگ فرنگ اشتغال میداشت - اما چون قرايوسف ترکمان و سلطان احمد جلایر گریخته پیش او رفتند آنحضرت چندین مرتبه او را بلصایح ارجمند از رعایت آنها منع فرمودند - چون او از قبول این امر سر باز زد آنچه مقدر همت بود بظهور رحید - سلطان بهادر از تذکراتی و بدستنی جواب هوشمندانه نوشت - درینمیان تاتار خان سخنان دور از کار (که فریبندگی کوتاه اندیشان تواند بود) بسلطان بهادر میگفت - و در روان ساختن خود نسبت بممالک محرومه مبالغه داشت - و اظهار میکرد که لشکر پادشاهی بمشورت خود کرده و داغوت در تحت شده است - و آنچنانکه سلطان دیده بودند نموده - بنا بر تسویلات فتنه انگیزان سلطان بهادر اسباب روان شدن تاتار خان آماده ساخته بیعت کرور زر قدیم گجرات (که چهل کرور معمول دهلی است) بقلمه رننه پور فرستاد که بصلح تاتار خان در مواجب پادشاهی نو خرج کرده شود - و سلطان علاءالدین بدر تاتار خان را با فوج عظیم بجانب کالج فرستاد که دران ناحیت رفته شورش افزاید - و برهان الملک ملتان و طایفه از گجراتیان را نامزد ساخت که حدود ناکور شتافته عزیمت بنجاب نمایند - و بخیال آنکه در لشکر منصور سراسیمگی پدید آید لشکر خود را متفرق ساخت - هر چند تیزهوشان گردان گفتند (که بکجا رفتن لشکر مناسب می نماید) سودمند نیامد - و نیز بی میمنتی پیمان شکنی را بر رمز و تصریح بر اوجده ظهور نگاشتند فایده نکرد - و بخود اندیشه نادرست راه داد که چون طبقه لودیان دعوی ریاست هندوستان دارند تلاشی ایشان در پیمان سلطان مضرت ندارد - و نتایج نقض عهد بسلطان عاید نخواهد شد - تاتار خان را بعزیمت بی اصل روانه ست دهلی ساخت - و خود را خارج و داخل ساخته داعیه محاربه قلمه چیتور پیش گرفت - تا هم این قلمه را بگشاید - و هم در وقت حاجت میان نامداد لودیان بندد *

پوشیده نماید که سلطان علاءالدین عالم خان نام داعت - او برادر سکندر لودی و عم سلطان ابراهیم بود - بعد از قضیه سلطان سکندر با سلطان ابراهیم مخالفت نمود - و در حدود سرهند دعوی سلطنت کرده سلطان علاءالدین خطاب خود ساخت - و باتفاق جمعی از افغانان

(۲) نسخه [۵] چیزه (۳) نسخه [۶] چون قهرورم (۴) نسخه [۱] و درینمیان (۵)

نسخه [۷] رننه پور (۶) نسخه [۸] افزاید (۷) نسخه [۹] بنیانی *

رامی نمود - و سلطان بهادر چندان مقید نمیشد - تا آنکه روزی هومت کنده بذاتار خان گفت که من تماشاگر دهمتبر این سپاه شگرفت بوده‌ام - لشکر گجرات هر یغ ایشان نیست - من بتدبیر و حیل لشکر ایشانرا بخود رام خواهم ساخت - و بهمین نیت ابواب خزاین گشاده زربخشی کرده - و ازین جنس لشکر (که حکم سود می‌بود) تا ده هزار کس ملازم خود ساخته بود - درین اثنا محمد زمان میرزا با اتفاق نوکران یادگار بیگ طغائی (که نگاهبانان او بودند) از بندخانه برآمده بگجرات رفت - و والی آنجا بمقتضای سودای خامی که می‌پخت آمدن میرزا را غنیمت دانسته در مراعات احوال او به پرداخت - حضرت جهانبانی بسلطان بهادر نوشتند که مقتضای مواظبت و عهد آنست که جماعتی (که حقوق خدمت بمقتضای مبدل گردانیده بآنصوب گریخته رفته‌اند) گرفته بدرگاه ستمی فرستند - یا آنکه از پیش خود رانده اخراج نمایند - تا آثار یکجہتی بر مأموران ظاهر گردد - سلطان بهادر از معاملاتی که می‌دید یا مستحق دنیا در جواب نوشت که اگر بزرگ زاده بهادار آرد و بقدر رعایت باید بقاعد محبت و اخلاص مذاقته ندارد - و بعهد و موافق مضرت نمیرساند - چنانچه در زمان سلطان حکندر لودی با آنکه در میان ایشان و سلطان مظفر کمال موافقت بود سلطان علاءالدین برادر او و چندین سلاطین نزادان بتقریبات از آگره و دهلی بگجرات آمدند - و آثار مردمی دیدند - و اینمعنی اصلاً باعث فخر در موافقت مودت نگشت - حضرت جهانبانی مشور سعادت در جواب فرمودند باین مضمون که علامت رموز و نبات بر جاده عهد و پیمان غیر ازین نیست که امری (که موجب تزلزل ارکان صداقت بوده باشد) مطلقاً بعمل نیاید تا رخسار وفاق بیاختلاف خراشیده نگردد - و این دو بیت دران جریده اقبال درج بود^(۱)

- بیت •
- ای آنکه لاف میزنی از دل که عاشق است •
- طوبی لك از زبان تو با دل موافق است •
- دیگر •
- درخت دوستی بنشان که کام دل ببار آرد •
- نهال دشمنی بر کن که زنجیر بشمار آرد •

زنهار صد هزار زنهار - بند ما را بگوش هوش شنیده آن مخدول را بیایه حریر اعلی فرستند - یا دمت رعایت از تربیت او بازداشته دران ولایت نگذارند - والا بکدام دلیل اعتماد بر موافقت توان کرد - و عجب که این واقعه را قیاس بر قضیه علاءالدین و امثال او کرده‌اند - این قیاس

هرکه گرد تو چو هرگار فگشت • از ازمین دایره بیرون باد

کامران تا که جهانراست بقا • خسرو دهر همایون باد

همانا که دعای او یا حاجت رسیده بود که بمقتضای کماحقه از دایره اعتبار بلکه از دایره هستی بیرون آمد چنانچه در جای خود گذارش یابد - و بالجمله آنحضرت بمقتضای رافعی ذاتی نظر بر ظاهر انداخته او را مشمول مراجع خسروانی میداشتند - و بحضرت التفات جایزه غزلب تقریب ساخته حصار نبرد را شفقت فرمودند - و همواره میرزا پاس ظاهر داشته در موضع فرمانبرداری می ایستاد - و مشمول عواطف و محفوف عذایات میشد - و در (۹۳۳) نهصد و سی و سه هجری ایالت قندهار را میرزا کامران بخواجه کلان بیگ داد - و باعث برین آمده میرزا عسکری بکابل می آمد - در انقادی راه بهزارها جنگ کرده شکست یافت - میرزا کامران را این ناخوش آمد - و قندهار ازو تغییر کرد •

نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی جنت آشبانی بتسخیر بنگاله و فسخ مزیمت و مراجعت بمستقر خلافت

چون خاطر مقدس حضرت جهانبانی از مهمات ممالک محروسه فارغ شد در (۹۴۱) نهصد و چهل و یک عذای مزیمت بفتح دیار شرقی معطوف داشتند که به نفروزی اقبال ممالک بنگاله مغنوح شود - رایات اقبال بقصبه کنار (که در حدود کلپی است) رسید بود بمسامع علیه رسید که سلطان بهادر محاصره قلعه چیتور نموده جمعه کثیر همراه تاتارخان پسر سلطان علاء الدین کرده است - و او باذنیشته تباہ خیالات محال در سر دارد - آنحضرت بامشاره بخت بیدار در جمادی الاولی (۹۴۱) نهصد و چهل و یک توجه بر دفع مخالفان گماشته کوهی مراجعت بلند آوازه کردند •

بر مستبصران کر آگاه پوشیده نیست که سلطان بهادر همیشه در اندیشه بلند پروازی می بود - و خار آزادی تباہ در کام جان شکسته می داشت - اما چون پیش از عهد ایالت گجرات (که مجردانه میگشت) بهچشم عبرت کارنامه جنگ حضرت فردوس مکانی گیتی مدانی را (که سلطان ابراهیم واقع شد) دیده بود بهیچ وجه مقابله چاه نصرت ترین این دودمان عالی بخود قرار نمیداد - و اینمعنی را مکرر بمحرمان خاص خود اظهار میکرد - چون تاتار خان آمده او را دید همواره مقدمات باطل خاطر نشان میکرد - و پیش آمدن از حریم ادب را آمان

(۲) نسخه [ب] بدارالخلافت (۳) نسخه [ج ح] ممالک شرقیه (۴) نسخه [د] ساختند (۵) نسخه

[ب ط] که بمسامع (۶) نسخه [ا ب] چتر - و نسخه [ز] چپور •

هرگاه تاج دولت بتارک دولتمندس مریغلدي بافته حمايت ايزدي و ميدانت الهي نگاهباني
 او کند اندیشه نهاده را جز تباهي شدن چه گزير - و چنين روايت کنند که دران آيام مير يونس علي
 بحکم حضرت گيتي ستاني فردوس مکاني حاکم لاهور بود - ميرزا کمران اين اراده بخاطر آورده
 با قراچه بيگ از راه مکر و تدبير شيع اعراض کرد - و سخنان درشت با او گفت - و قراچه بيگ
 تشب ديگر با سپاهيان خود از اردوي ميرزا گريخته بلاهور آمد - و مير يونس علي مقدم او را
 گرمي داشته کمال مردمي بجای آورد - و اکثر اوقات او را بمنزل خود مي طلبيد - و باهم صحبت
 دوستانه مبداشتند - و قراچه بيگ منتظر فرصت مي بود - تا آنکه شب در مجلس شراب در
 هنگامیکه سپاهيان عمدت او بجاگير رفته بودند گرفته در بند کرد - و کسان خود را بردوازي هاي قلعه
 لاهور تعين کرد - و بتعجيل بطلب ميرزا کمران کس فرستاد - ميرزا (که منتظر اين معني بود)
 ابله مر کرده زود خود را بلاهور رسانيد - و شهر را بتصرف گشت - و مير يونس علي را از بند
 برآورده عذرخواهي کرد - و گفت اگر اينجا ميباشيد حکومت لاهور تعلق بشما دارد - مير يونس علي
 قبول خدمت او نکرد - و از رخصت گرفته متوجه ملازمت حضرت جهانباني جنت آشياني
 گشت - و ميرزا کمران کسان خود را بيرگنات سرکار پنجاب تعين نمود - و تا کنار آب ستلج (که
 بآب اوده يانه اشنهار دارد) بتصرف درآورد - و از راه گربزت ابلچيان دانا فرستاده اظهار عقيدت و
 اخلاص نمود - و ائتمدای مقرر داشتن اين محال کرد - حضرت جهانباني نيز از انجا که دريای
 جود ايشان موج خيز بود اين محال را بمتقاضی نصبت عقيدت ظاهري و باهي نصايح دولت افزای
 حضرت گيتي ستاني فردوس مکاني برو مسلم داشتند - و فرمان مهلي در مسلم داشت
 کابل و قندهار و پنجاب شرف نفاذ يافت - و ميرزا از اين عاطفت غيرمترتب شکرانها بجای
 آورد - و پيشکشها بدرگاه والا فرستاد - و بعد از اين پيوسته ابواب رسل و رسايل مفتوح داشته
 مدايح حضرت جهانباني گفته فرستاده - از انجمله دفعه اين غزل گفته بملازمت
 آنحضرت فرستاد •

• غزل •

حصن تو دميدم افزون بادا • طالعت فرخ و ميمون بادا
 مرغبارے که ز راحت خيزد • نور چشم من محزون بادا
 گرد کان از ره لبني آيد • جای او ديدم محزون بادا

(۲) نسخه [ج ۵] قراچه بيگ (۳) در [چند نسخه] دروازي هاي (۴) نسخه [ب] قبول اين

معني (۵) نسخه [۱] کاردين •

بوده دینم خدمت کردند - و در هنگامیکه رایات جهانگشای برلی تنبیه و تادیب سلطان بهادر بمالوه رسید آن به سعادت از سوکپ همایون گرفت - و در سنه (۹۳۹) نهصد و سی و نه که بهی و بایزید از گریه افغانان حریفانه برداشته بودند آنحضرت متوجه شرق رویه شدند - بایزید در مهارت بهادران اخلاص گزین به نشیب آباد عدم فروشد - و خس و خاشاک آشوب این گریه اشرار را پاک ساخته و سلطان جدید برلاس را جونپور را آنحدود مرحمت نموده بمركز خلافت مراجعت فرمودند •

چون طه طه ملک گیري و فیروز سندی آنحضرت باقطار ممالک بلندی یافت در (۹۴۰) نهصد و چهل فرمانروای گجرات سلطان بهادر تحف و هدایا مصحوب ایلچیان دانشور فرستاده متحرک حمله اخلاص شد - و آنحضرت فرمناهای او را بنوازش خسروانه ممتاز ساخته و مذاخیر عنایف فرستاده حاضر او را مطمئن فرمودند - و همدین حال قریب دارالملک دهلی برکنار دریای جون شهرت احاس فرموده نام آنرا دین پناه نهادند - و یک از فضلا تاریخ آنرا شهر پادشاه دین پناه یانده - و بعد ازین محمد زمان میرزا و محمد سلطان میرزا با پهرش الخ میرزا طریق بنی و مدوان پیش گرفتند - و آنحضرت عنان عزیمت بجانب این گروه منعطف ساخته برکنار گنگ نواحی بهوجپور نزول اجل فرمودند - و یادگار ناصر میرزا را با لشکر گران از آب گذرانده بر سر باغیان فرمادند - او بقایید ایزدی جنگ کرده مظفر گشت - و محمد زمان میرزا و محمد سلطان میرزا و دهلی خوب میرزا بدست افادند - محمد زمان را مقید ساخته به بیان فرمادند - و آن دو کس را در چشم میل کشیده از پایه اعتبار انداختند - و محمد زمان میرزا قدر عایدت ندافسته فرمان لبحای ظاهر ساخته از بند برآمد - و گریخته بطرف گجرات پیش سلطان بهادر رفت - و اکثر ممالک معموره دلگشای هندوستان (که در زمان سعادت پرتو حضرت مردوس مکانی گیتی منانی از عدم فرست و قلت محال مفتوح نشده بود) بیازوی دولت و نیروی انبال خود تسخیر نمودند •

ذکر آمدن میرزا کامران از کابل به پنجاب

چون میرزا کامران خبر شلقار شدن حضرت گیتی منانی فردوس مکانی شنید از روی بیحوصلگی میرزا سکری را قندهار هبره متوجه هندوستان شد که شاید کارے تواند پیش برد -

- (۲) نسخه [ح] گریخته رفت (۳) نسخه [ا] سر برداشته بودند - و نسخه [ز] فتنه برداشته بودند
 (۴) نسخه [ط] بکجهتی (۵) نسخه [ب] بنوازشهای (۶) نسخه [ه] آب گنگ (۷) نسخه [ا] و بزنها گریخته (۸) نسخه [ح] مجال •

غایت عدالت و اکار فرمودند - و تعالی انصاف بلکه و نور تفضل و احسان بجای آوردند - و نور
 بکمالات معنوی (که سلطانیت حقیقی همان تواند بود) آن خود عطیة الهی بود که اختصاص
 بوجود اشرف آنحضرت داشت که هیچ یک از احوان را از تعلیم آن مواید میراث بهره نرچید - و هر
 یکی از منصوبان درگاه را موابب و مناصب غایت فرمودند - محال جایگیر میرزا گلبران کابل و
 قندهار مقرر شد - و سرکار منیل بمیرزا عسکری اختصاص یافت - و سرکار الور بمیرزا هندال مکرمت
 فرمودند - و بدخشان بمیرزا سلیمان مقرر و مسلم داشتند - و با تدبیر درمت دلهای جمیع
 ارکان دولت و اعیان سلطنت و عموم افراد محاکم منصوبه در قید اطاعت و انقیاد آوردند -
 و هر کس که در مخالفت میزد مثل محمد زمان میرزا بن بدیع الزمان میرزا بن سلطان حسین میرزا
 (که در خدمت حضرت فردوس مکانی گیتی ستانی بوده بدامادی آنحضرت مشرف بود -
 و از کوته نظری و ناقص بینی آموختن منازعت می افشاند) کمر خدمتگاری بر میان موافقت
 بست - و آنحضرت بدولت و اقبال بعد از پنج شش ماه بتسخیر قلعه کالنجر متوجه شدند - و قریب
 یک ماه آن قلعه را محاصره داشتند - چون کار بر اهل قلعه تنگ شد حاکم کالنجر اطاعت نموده
 دروازه من طلا با دیگر اسباب پیشکش فرستاد - و آنحضرت نظر بر الحاح و زاری او داشته او را
 بخشیدند - و از انجا سلم مراجعت بر افراشته متوجه قلعه چلار شدند - و افواج گیتی متان
 آمده بمحاصره آن پرداخت *

پوشیده نماند که این قلعه فلک احساس در تصرف سلطان ابراهیم بود - و از جانب او
 جمال خان خاصه خیل مارنگخانی بحرامت او اشتغال داشت - بعد از قضیه سلطان ابراهیم
 چون پیدمانه عمر جمال خان از بداندیشی پسر نابرخوردار او پر شد شیرخان بفسون و فحانه
 کوچ او را (که لاق ملک نام داشت - و در حیرت و صورت ممتاز بود) بزنی خواست - و باین هیله
 اینچنین قلعه عالی را بدست آورد - شیرخان چون از آمدن افواج جهانگشای آگاهی یافت
 جلال خان پسر خود را با جمعی از معتمدان در آن قلعه گذاشته خود برآمد - و ایلچیان کاردان را
 فرستاده در گربزت مخن مرا شد - آنحضرت زمانه مازی فرموده سخنان او را بموقف قبول
 داشتند - و او عبدالرشید پسر خود را برای خدمت حضرت جهانبدایی فرستاد - تا از صدمات
 مواکب پادشاهی محفوظ مانده اسباب نخوت و احتکبار مرانجام دهد - این پسر پدومنه در ملازمت

(۲) نسخه [د] نعم (۲) نسخه [ا] اعلام (۴) در بعضی نسخه [افراشته (۵) نسخه

[ا ب] پرداختند (۶) نسخه [ز] سخن

تمامی دولت را احاطی زمین نهاده - آری که فرمانروای جهان گردانند اول داد و دهش
را بارگزار است فرمایند •

• شعر •

نه هر مردمی سرنوازی کند • سر آن شد که مردم نوازی کند

داد و دهام را خبر از آن گشت شاه • که مهمان نواز است در صیدگاه

یکی از فضلا تاریخ این موج بخشش را کشفی زبانی یافته - و از بدایت حال تا هنگام سربرآرایی
که سنی اشرف به بیست و چهار رسیده بود آثار بختیاری و ملککاری از نامیده اقبالش پیدا -
و انوار سری و سروری از لایحه مجد و جلالش هویدا بود - و چگونه شعاع بزرگی و بزرگ منش
از چنین مبدئش پیدا نباشد که حامل نور شهنشاهی و خازن گنج معارف الهی بودند -
و همین نور بود که در فتوحات حضرت گیتی منافی فردوس مکانی ظهور داشت - و همین نور بود که
در اشراقات انوار جهانگیر حضرت صاحبقرانی جلوه گر شد - و همین نور بود که از صدف
بحر عمق آلفوا در نقاب موایده از اصداف و لالی شاهوار نمودار گشت - و همین نور بود که
بروشدائی آن آغاز خان دولت آرای شد - و همین نور بود که از آدم تا نوح باندازه استعدادات
نورانی بود - اصرار سواطع این نور و آثار عجایب این ظهور از دایره حصر و احصار بیرونست -
هر کس را قوت شناخت گد این معانی نیست - و قدرت در بابت این دقایق نی - و مجمعه
حضرت جهانبنی به نیروی این نور ایزدی (که در چندین دور و اعصار بروش خاص لباس
مخصوص پوشیده جهان آفرین بود - و نزدیکست که بظهور اعلیٰ رحمت - چنانچه فر بزرگیهای
موری و معنوی از پیشطاق پیشانی نورانی آنحضرت پرتو ظهور دارد - و کمال حیا با نهایت
شجاعت در ذات مقدس فراهم آمده) همگی همت عالی مصروف رضاجوئی پدر بزرگوار
مپرمقدار داشتند - و فرط شجاعت را با کمال تمکین و وقار پیوند داده بودند - و با این بزرگی
و بزرگ منش نگاه بخود نینداختند - و خود را در میان ندهدند - و لهذا بیمنی نسبت در صحت
و همت بلند بهر کار که متوجه شدند و بهر خدمتی که مامور گشتند فیروز آمدند - و در تمامی عمر
سعادت ترین دانش را با دولت و دولت را با شفقت و مرحمت جمع ساخته جهان آرای بودند -
در اتمام علوم خاصه ریاضی در زمان خود نظیر و همند نداشتند - با صولت مکلفی دانش احوط
در ذات عالی سمات فراهم بود - چون در متابعت مرام و صیت بقعیم مملکت موری پرداختند

(۲) نسخه [ب] مکرمت (۳) نسخه [ج] فرمانروایی و سربرآرایی (۴) در [بعضی نسخه]

جهان آفرین (۵) نسخه [ز] با شفقت جمع ساخته •

مقصود حقیقی آید - اکنون شروع می‌کنیم از وقایع بدایع حضرت جهانبانی جنت‌آغبانی می‌نمایم . که هم مقدمه نزدیک مقصد در بیان منعت - و هم شرح احوال پدرو پادشاه مرا منضم - هم خدای مجازی این خدیو الهی را پرده‌گشائی کرده تشنه‌لبان دانائی را بزل معرفت مهرباب می‌بازم - و هم خود را تشنه‌جگر بساحل دریای شرح شمایل تدمیه این کامل‌الذات نزدیک میگردانم - حاشا حاشا بیان کمال این جوهر فرد کجا از مثل من آید - ننگی او مثل ارنه می‌باید - های های آن گوهر یکنالی دریای معرفت را مثل گنجامت - سخن خود را آید میدهم - و برای خود کار می‌کنم - دل را آشنای معرفت می‌بازم - و زبان را جلی معنی می‌بخشم - ای جویای دریانت سوانح آگاه‌باش و پذیرای سخن شو که ولایت باعدایت حضرت جهانبانی جنت‌آغبانی شب سه شنبه چهارم ماه ذی‌قعدة (۹۱۳) نهم و میزده در ارب کابل از بطریق مقدس حضرت قدسی قباب پرده‌نشین هرات غاف ماهم بیگم واقع شد - و آن عفت‌بنا از دودمان اعیان و اشراف خرامانند - و سلطان حسین میرزا نسبت خویشی دارند - و از بعضی ثقات شنیده‌شد که چنانچه نسبت والی والد ماجده حضرت شاهنشاهی به حضرت شیخ جام میر محمد نسبت عالی آن قدسی قباب نیز بهمان سلسله مقدمه منتهی میشود - حضرت گیتی‌مثنائی نور دوس مکانی و تکیه بهرش فرزندان سلطان حسین میرزا در هرات نزول اقبال ارزانی داشتند آن عصمت‌قباد را در حباله تقدیر آورده بودند - مولانا مسندی تاریخ ولادت آنحضرت سلطان همایون خان یافته - و شاه فیروز قدر و پادشاه صف‌شکر - و کلمه خوش‌باد نیز تاریخ این زمان معادت‌قران میشود که افاضل عصر یافته‌اند - و خواجه گلان سامانی گفته

● شعر ●

مال مولود همایونش هست • زادک الله تعالی قدر

برده‌ام یک الف از تاریخش • تا که میل دو چشم بد را

جلوس آنحضرت بر سر بر فرماندهی نهم جمادی الاولی (۹۳۷) نهم و می و هفت در دارالخلافه آگه بوده است - خیر الملوك تاریخ جلوس اشرف شده - و بعد از چند روز میر دریا فرموده‌اند - و سفاین طرب در بحر شوق در آورده یک کشتی پر از زر دران رز انعام کرده‌اند - و باین زربخشی

(۲) نسخه [ج ۵ ح ۵] نشاندن (۳) نسخه [ح] چهارم ذی‌قعدة (۴) نسخه [۱] نکاح

آورده بودند - و نسخه [۵] عقد خود (۵) نسخه [۵] سفاین شوق در بحر طرب •

دیگر میردرویش محمد ماربان - مرید و منظور ناصرالدین خواجه احرار - در خوش محبتی و نصیحت امتیاز داشت و در بارگاه مقدس اعتبار تمام یافته بود •
دیگر خواند میر موزخ - و او فاضل و خوش محبت بود - و تصانیف مشهور چون تاریخ حبیب السیر و خلاصة الخیار و دستورالوزرا و غیره دارد •

دیگر خواجه نلان بیک - از امرای بزرگ و اهل نصحت بود - و در سنجیدگی اطوار و شایستگی نضائل ممتاز بود - برادرش کیچک خواجه مهرداد و معتمد خاص و اهل نشهت بود -
دیگر سلطان محمد دولدی - از امرای بزرگ بود - و اخلاق پسندیده داشت •
چون مقصود ازین شکرنامه احوال مملعه علیه حضرت شاهنشاهیه از احوال دیگران بازمانده شروع در قدمی اطوار حضرت جهانبانی جنت آشنایی میکند - و باختمان سرگذشت این بزرگان خود را آماده احوال نویسی بزرگ دین و دنیا - و خدیو صورت و معنی میسازد •

حضرت جهانبانی جنت آشنایی نصیرالدین محمد همایون پادشاه غازی

مظهر کرامات عالی - مصدر الهامات متعالی - رافع سریر خلانت عظمی - ناصب لوائی ریاضت کبری - ملک بخش ممالک متان - مسند نشین سعادت نشان - موسس قوانین نصفت و عدالت - مرتب بر این عظمت و جلالت - منبع عیون رامت و احسان - مورد انهار علم و عرفان - ابر مدار صفت و صفا - بحر موج فتوت و وفا - حق گزین حقیقت شناس - کثرت آئین و هدایت احاس هم پادشاه درویش نصاب - و هم درویش پادشاه خطاب - چمن پیرای نظام دین و دنیا - نخلبند بهار صورت و معنی - گرمی کوه اسرار ابدی و ازلی - عضاده اصطراب حکمت علمی و عملی - در ضعیف ریاضت و منازل اناضت افلاطون یونانی - در فنون حکمت و معالک همت اسکندر ثانی - گوهر هفت دریا و فروغ چهار گوهر - مطلع انوار اعظم و مشرق سعد اکبر - همای آسمان بال اوج بلند پروازی - نصیرالدین محمد همایون پادشاه غازی انار الله برعانه •

سبحان الله گویا بر نفس قدسی و نور قدوسی نقاب بشری و جلباب عفری انداخته بودند - میدان عبارت در تکبری مدایحش تنگست - و جولان اشارت از شهرستان مناقبش فرمگ در فرسنگ - لله الحمد که نزدیک شد که اختیار دمت از مملعه علیه باز داشته در دامن

(۱) نسخه [۱ ب ۵] فاضل خوش صحبت (۳) نسخه [ج] طبع (۴) نسخه [ج ح] احوال قدسی
(۵) نسخه [ج ح] احوال (۶) نسخه [ط] ذکر جلوس حضرت (۷) نسخه [ب] ریاضت (۸) نسخه
[ج] صفات (۹) نسخه [۱ ب ۵] مفاصل (۱۰) نسخه [ط] ابوالنصر نصیرالدین •

• مطلع اول • هلاک میباشم نرفت تودانستم • وگرنه رفتن ازین شهر می توانستم

• مطلع دوم • تا بر لب مهش دل بستم • از پریشانای عالم رستم

و آنحضرت را در عروض رسایل شریفست - و از انجمله کتابیست مفصل که شرح فن تواند بود -

و از آنحضرت چهار فرزند - لطیف پیوند و سه دختر بلند اختر ماندند - اول حضرت جهانبانی مصیرالدین محمد همايون پادشاه - دوم کمران میرزا - سیوم عسکری میرزا - چهارم هندال میرزا -

مبایات قدسیات کلرنگ بیگم کس بهره بیگم گلبند بیگم - این هر سه از یک والده اند •

و از اجله اهل صحبت و اراد قرب و اصحاب کمال (که در بساط عزت حضرت بردرس مکانی کامیاب سعادت بودند) یکم میر ابوالقاسم که در علم و حکمت پایه بلند داشت •

دیگر شیخ زین^(۲) صدر بدیره شیخ زین الدین خوانی - بدو واسطه علوم متعارفه روزیده بود -

و حدت طبع داشت - و از نظم و انشا آگاه بود - و بدوام صحبت آنحضرت امتیاز داشت -

و در ایام دولت حضرت جهانبانی جنت آشنای امارت هم یافته بود •

دیگر شیخ ابوالوجد فارغی خال شیخ زین - خوش صحبت و خوش طبع بود - و شعر می گفت •

دیگر سلطان محمد کوسه - لطیف طبع و شعر شناس بود - از مصاحبان میرعلی شیر - و در ملازمت معزز میزیست •

دیگر مولانا شهاب ممثانی حقیری تخلص - از علم و فضل و شعر نصیبه وافر داشت •

دیگر مولانا یوسفی طبیب - او را از خرامان طلب فرموده بودند - در مکارم اخلاق و میمنت دست و مزید توجه ممتاز بود •

دیگر هرخ ددای کهنه شاعر بے تعین بود - بفارمی و ترکی شعر می گفت •

دیگر ملا بقائی بود - در شعر سلیقه درست داشت - در زمین مخزن بغام نامی آنحضرت منظوم گفته است •

دیگر خواجه نظام الدین علی خلیفه - در قدیم خدمت و محرمیت و رزانت عقل و استقامت تدبیر در نظر آنحضرت مرتبه عالی داشت - و از فضائل و کمالات خصوصاً طب بهره مند بود •

(۲) نسخه [ب] فن آن (۳) نسخه [ح] شیخ زین الدین صدر (۴) نسخه [ح] که بدو واسطه (۵)

نسخه [ط] متعارفه زمانرا (۶) نسخه [ح] ابوالوحد فارغی (۷) نسخه [د] میر علی (۸) نسخه [ه] یوسف •

و بتاریخ ششم جمادی الاولی (۹۳۷) نصد و سی و هفت در چهارباغی (که بر لب آبِ جون در دارالخلافه آگره مرصع گردید آن بهار اقبال بود) این عالم بیونا را پدرود کردند - فضلی عهد در تاریخ و مرانی آنحضرت فصاید و تراکیب گفتند - از انجمله مولانا شهاب معنائی این مصراع را تاریخ یافته •

• مصراع • • همایون بود وارث ملک دی •

مخالفت که کلمات ذاتی و صفاتی آن ذات قدسی آیات بدترها گفته آید - مجملش آنکه اصول هفتگانه جهانبنایی را (که اول تحت بلند باشد - درم همت ارجمند - میوم قدرت کشورگشایی - چهارم ملکداری - پنجم کوشش در معمری بلاد - ششم صرف نیت بر رفاهیت عباد - هفتم خوشدل ساختن مهای - هشتم ضبط ایشان از تباهی) بتمام و کمال بر وجه مستوفی داشتند - و در فضائل سکنیه متعارفه رسمیه روزگار نیز مرآمد بودند - و آنحضرت را در نظم و نثر پایه عالی بود - خصوصاً در نظم ترکی - و دیوان ترکی آنحضرت در نهایت فصاحت و عذوبت واقع شده • و مضامین تازه دران مندرجست - و کتاب مذنوی که مبین نام دارد تصنیف امت مشهور • و نزد زبان دانان این لغت بمرتبه تحسین مذکور - رساله والدیه خواجۀ احرار را (که دُر دانه ایست از بحر معرفت) در ملک نظم کشیده اند - و بغایت مطبوع آمده - و واقعات خود را از ابتدای سلطنت خود تا حال ارتحال از قرار واقع بعبارت فصیح و بلیغ نوشته اند - که دستورالعملیهست بجهت فرمانروایان عالم - و قانونیهست در آموختن اندیشه های درست و فکریهای صحیح برای تجربیت پذیران و دانش آموزان روزگار - و آن دستورالعمل دولت و اقبال را بدوجب حکم جهانمطاع شهنشاهی بتاریخ سی و چهار الهی و تقیقه ریایات عالیات از گلگشت بهارستان کشمیر و کابل مراجعت فرموده بود میرزاخان خانخانان بنی بزم خان بفارسی ترجمه نمود - تانیض خاص الخاص آن بعموم تشنه بیان رشحت معادت فایز شود - و گنج پنهان او در نظارت بهدستان دانش آشکارا گردد - و آنحضرت در فنون موسیقی نیز دستگاه والا داشتند - و همچنین بزبان فارسی نیز اشارت دلپذیر دارند - از انجمله این رباعی از واردات طبع فیاض آنحضرتست •

• رباعی •

درویشان را گرچه نه از خویشتنیم • لیک از دل و جان معتقد ایشانیم

دور امت مگوی شاهی از درویشی • شاعیم رله بنده درویشانیم

و این در مطلع نیز از اشراقات ضمیر انور است •

بیضانتی از را توانم دید - و این همه رنج او را توالم تاب آورد - آنکه بخلوت مناجات درآمده غفل
خاصه (که این طبقه تدبیه را عیادت) بجای آورده سه بار بر گرد حضرت جهانبانی جنت آشیانی
گفتند - چون دعوت ایشان بمنزاجابت پیوسته بود اثر گرانی در خود یافته فرمودند برداشتیم
برداشتیم - فی الفور حرارت غریبه عارض بدن آنحضرت شد - و در عنصر حضرت جهانبانی خلق
طاری گشت - چنانچه در اندک فرصت محبت کامل روی نمود - و ذات معنی صفات حضرت
گیتی مانی فردوس مکانی زمان زمان گرانتر میشد تا بحسب رسید که اختلال در مزاج نژاد
و تضاعف گرفت - و اسرار رحمت و انتقال از وجبات حال هویدا گشت - تا آنکه با دل بیدار
و باطن حقیقت بین ارکان دولت و ایمان مملکت را احضار فرموده دست بدست خلافت را بر دست
همایونی نهاده بجانشینی و ولیعهدی خود نصب فرمودند - و بر تخت خلافت جلوس داده خود
در پایه حریر خلافت صیر صاحب فراش گشتند - خواجه خلیفه و قنبر علی بیگ و تردی بیگ
و هند و بیگ و جمع کثیر در ملازمت حضرت بودند - نصایح بلند و وصایای گرامی (که مرایه
دولت ابدی و پیرایه سعادت جاودانی تواند بود) بجای آوردند - و بداد و دهش و عدل
و احسان و تحصیل رضای الهی و رعایت رعایا و نگهبانی خلیق و عذرپذیرنشی مقصران
و گذراندن جرایم گناهکاران و رعایت حزم کاراگاهان و از پا انداختن مرکشان و متمکاران رهنمونی
فرمودند - و هر زبان اندس راندند که خلافت و صایای ما آنست که قصد برادران نکنید هرچند
مزاوار آن گردند - و الحق پاسبان انفس و میت آنحضرت بود نه حضرت جهانبانی
جنت آشیانی چندی بجاها از اخوان کشیدند و بانقام نکویدند - چنانچه از مواعظ احوال
روغن خواهد شد - و در هنگام اشتداد مرض حضرت گیتی مانی فردوس مکانی میرخلیفه از اجا
که عالم بشریت است بواسطه توحید (که از حضرت جهانبانی بخاطر او رابانده بود) کوتاه اندیش
گشته میخواست که مهدی خواجه را به سلطنت بر دارد - و خواجه نیز از تبارزائی و بدبختی
و نامعامله نمی بخود خیال باطل رانده هر روز بدربار آمده هنگام هجوم گرم میباخت -
آخر الامر بوسیله درست گویان دوربین میرخلیفه براه راحت آمده ازین اندیشه باز آمد -
و خواجه مذکور را منع کرد که بدربار حاضر نشود - و مفادی کردند که کسی بخانه او نرود - و بدانید
الهی کار بجا خوش و حق بمرکز خود قرار گرفت •

مهرنم . دیگر ایشان دانند - و میرزا سلیمان پیش از آنکه بکابل رود بدخشان از آمیپ بداندیش محروس و مصون بوده محل امن و امان شده بود چنانچه گذارش یافت - و چون میرزا سلیمان بدخشان رسید هندال میرزا بموجب حکم عالی بدخشانرا بمیرزا حلیمان مبرده خود منوجه هندوستان شد - و آنحضرت حضرت جهانبانی را بعد از چندگاه (که در ملازمت بودند) به کابل (که بجایگیر ایشان مقرر بود) رخصت فرمودند - و تا شش ماه در منبیل کامیاب عیش و عشرت بودند - تا آنکه عارفه تب برمرزاج اعتدال امتزاج ایشان طاری شد - و رفته رفته بامداد کشید - حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی ازین خبر جانگاہ بوقرار شده از فرط عطش فرمودند که دهلی آرند - و از آنجا بکشتی روانه سازند - تا در حضور طبیبان حاضر معاجه نمایند - و جمعی کثیر از اطبای دانا (که در پای تخت حاضرند) بامقاصب افکار در علاج همت گمارند - در اندک فرمتی براه دریا قدوم گرامی ازانی داشتند - هرچند تدبیر در معالجات بکار بردند و تدبیرات معجم نمودند مزاج از انحراف بصحت زایل رجوع نکرد و چون مرض مزمن گشت روزی درون طرف آب چون نشسته باتفاق دانایان عصر اندیشه معالجه میفرمودند - میراثوالیقا که از اعظم افاضل آن روزگار بود بعرض رسانید که از خردپروان پیشین چنان رسیده که در امثال این امور (که اطبای صوری از معاجه آن عاجزند) چاره کار چنین دیده اند که بهترین اشیا را تصدق نموده صحت از درگاه الهی مسئلت نمایند - حضرت گیتی ستانی فرمودند که بهترین چیزها نزدیک همایون منم و بهترین و شریفتر از من همایون چیزی ندارد - من خود را فدای او میسازم - ایزد جهان آفرین قبول کند - خواجه خلیفه و دیگر مقربان بساط واد بمرض اشرف رسانیدند که ایشان بمعنایت الهی صحت عاجل خواهند یافت - و در سایه دولت آنحضرت بعمر طبعی خواهند پیوست - اینعرف چرا بر زبان اقدس میگذرانند - مقصود از آنچه از بزرگان پیشین نقل افتاده آنست که بهترین مال دنیا تصدق نمایند - پس همان الماس بها (که از مواهب غیبی در جنگ ابراهیم بدست افتاده بود - و آنرا بایشان عنایت فرموده اند) تصدق باید کرد - فرمودند مال دنیا چه وقع دارد - و عوض همایون چون تواند شد - خود را فدای او میکنم که کار برو سخت شده - و طاعت ازان گذشته که

(۲) نسخه [ح] پیش ازین گذارش یافت (۳) نسخه [ح] منبیل (۴) نسخه [ج ح] و از دهلی بکشتی روانه حضور اشرف (۵) نسخه [ه] اطبا هرچند (۶) نسخه [۱ ب د ه] اندیشه (۷) نسخه [ح] مراج اقدس (۸) نسخه [ج د ح] از سر من (۹) نسخه [ح] وقر (۱۰) نسخه [ب] که عوی

اما امروز از قدیم معرفت بخش حضرت جهانانی جشن عید دیگر ترتیب یافت که فهرست روزنامه دولت و تاریخ علوان معرفت توان ساخت *

و میرزا حیدر در تاریخ خیدی نوشته که در حال (۱۳۵) نهصد و سی و پنج حضرت جهانانی بموجب طلب حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی متوجه هندوستان شدند - و مقر^(۱) علی را در بدخشان گذاشتند - و در آن ایام قرآن^(۲) ملطنت میرزا انور برحمت^(۳) ایزنی پدیده بود - و آنحضرت را ازین رانده اندر^(۴) عظیم رودخانه - مقدم گرمی حضرت جهانانی را تسلی بخش خاطر اشرف ماخذند - و حضرت جهانانی مدتی در ملازمت آنحضرت بهر^(۵) مند دین و دولت بودند - و آنحضرت با ایشان مصاحبه ملوک میکردند - و بارها بزبان مقدس اعلی مهرت که همایون مصاحب بدلیست - و الحق انعام کامل عبارت از وجود اقدس آنحضرت بود - و چون از بدخشان متوجه هندوستان شدند سلطان معید خان (که از خوانین کاشغر است و نصرت خویشی دارد - و با اینهمه ملازمت حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی آمده رعایتها و تربیتها یافته) بطلب سلطان و پس و دیگر امرای بدخشان بخمال خام خود رشیدخان را در یارکند گذاشته متوجه بدخشان شد - و پیشتر از آنکه او بدخشان آید میرزا هندال بدخشان رحبه قلعه ظفر را محترکه خود ساخته بود - معید خان سه ماه محاصره قلعه نموده به بهره بکاشغر مراجعت نمود - و در هندوستان بموقف عرض حضرت گیتی ستانی چنان رحبه که کاشغریان آمده بدخشان را مذهب شدند - آنحضرت بجهت انتظام مهم بدخشان خواجه خلیفه را حکم رفتن فرمودند - خواجه از معامله ناهمی تقاعد نمود - آنحضرت حضرت جهانانی (که با بخت جوان و دولت یدار در حریم حضور کامیاب سعادت بودند) فرمودند که در رفتن خود چه حاج می بینید - ایشان عرض کردند که از محرومی سعادت حضور آزار کشیده ام - و قدر کرده ام که دیگر با اختیار خود حرمان بر خود نپسندم - و امثال حکم اقدس را چاره نیست - بذات^(۶) میرزا سلیمان را رخصت بدخشان فرمودند - و سلطان سعید نوشتند که با وجود چندین حقوق صغر این امر بغایت عجیب نمود - اکنون میرزا هندال را طلبیدیم - و میرزا سلیمان را فرستادیم - اگر حقوق منظور داشته بدخشان را سلیمان میرزا (که نصرت فرزندی دارد) بدهد بموقع خواهد بود - و آما از دست خود مانت کرده میراث را یوارث

(۲) نسخه [ج] فهرست (۳) نسخه [د] حق (۴) نسخه [ع] در بای کنگ - و نسخه [ح]

در یارکند (۵) نسخه [اب د] میرزا هندال رسیده (۶) نسخه [ز] حضرت

منوچهر شوق زده شدند - و درین روز ایلیچیان نصرت شاه والی بنگاله پیشکشهای گرامی آورده اظهار
 بندگی نمودند. دوشنبه نوزدهم جمادی الاخری در کنار دریای گدگ میرزا عسکری سعادت
 ملازمت دریافت. و حکم شد که میرزا بالشکر خود آن طرف آب فرود می آمده باشد. و در
 نزدیکی کره خسر ویران شدن محمود خان پسر سلطان رسید. و تا حدود غازیپور شتافته
 به بهرجپور دبیجه نزول اقبال فرمودند. و در آنجا ولایت بهار بسیرزا محمد زمان قرار یافت.
 و پنجم رمضان روز دوشنبه از بنگال و بهار خاطر جمع فرموده بجهت دفع شریدن و بایزد بجانب
 سرار نهضت اتفاق افتاد. مخالفان باو^(۱)اج شاهزاده جنگ کرده شکست یافتند. و آنحضرت خرید
 و سکندریور سیر فرموده و خاطر ازین حدود جمع ساخته بایلغار منوچهر دارالخلافه^(۲) آگرو شدند.
 و در اندک زمانی عرصه آن مصر اقبال را از غیر قدوم والا غیرت نزهت سرای مقدس گردانیدند.
 و حضرت جهانبانی جنت آشنایی تا یک سال در بدخشان عشرت پیرای خاطر سعادت مظاهر
 بودند. ناکه بیکبار شوق محفل عالی حضرت کینی منانی (که عالم بود از کمالات صوفی و معلومی)
 گریه انگیز شده به اختیار عفا^(۳) تماک از دست داده و بدخشان را بمیر سلطان دیس^(۴) (که میرزا سلیمان
 بدامادی او انصاف داشت) میرده بجانب آن قبله اقبال و کعبه آمال شتافتند. چنانچه
 در یکروز بکابل رسیدند. میرزا کامران از قددهار بکابل آمده بود. در عیدگاه بملاقات آنحضرت^(۵) مرور
 استصفا یافت. و حیران شده بجهت توجه را پرسید. فرمودند سلطان اشتیاق مرا کسان کسان
 میبرد. هر چند بدیده خیال جمالی آن کعبه آمال را همواره مطالبه میکردم و غایبانه لقای جعفرزای
 آن قبله اقبال را مشاهده می نمودم اما رتبه عیان را حالت احتیاج بیان بکنه آن فتوازد رسید.
 و میرزا هندال را از کابل بهرامت بدخشان رخصت فرمودند. و از آنجا قدم عزیمت در وکاب همت
 آورده و نوسن شوق را در شاهراه عزیمت گرم ساخته باندک فرصت بدارالخلافه^(۶) آگرو (که از نرس پانجه
 اورنگ پادشاهی سجدهگاه سعادت مندانه روی زمین گشته بود) رحیده به سعادت ملازمت کامیاب
 گشتند.

از غریب حالات آنکه حضرت کینی منانی با والده ماجده ایشان بر تخت نشسته بحرف
 و حکایت ایشان مشغول بودند که ناکه کوکب درخشان از مطلع بدخشان مرزده بر منوال نجم
 سعادت فروزان شد. دلها گلشن و دیدهها روشن گشت. مقرر است که هر روز شهریاران عید است

(۱) نسخه [ح] با انواع (۲) نسخه [ح] لوس (۳) نسخه [ه] شرف (۴) نسخه

[۱] سعادت نوزدهم (۲) نسخه [ح] شهریاران

شدند. پنجاهمین بیست و پنجم محرم دارالخلافه بفرمان مقدس گرامی مورد سعادت شد. در شبیه دهم ربیع الاول قاصدین حضرت جهانبانی از بدخشان آمدند - و عرایض متضمن انواع خوشدلی و خرس آردند - مرفوع بود که از مبدیة تدبیر بادکار طغائی در خانه حضرت جهانبانی فرزندش شد - و نام آنرا الاصل نهادند - چون این لفظ نزد عوام مشتبه بعبارتی ناسمجیده میشد خوش نیامد - و نیز چون عارضای خاطر مقدس بود پسندیده نیفتاد - راجوئی پدر و آنگاه چنین پدر و چنین پادشاه مژمر سعادت موری و معنویت - و نازماندنی باعث هد گونه ناپسندیدگی ظاهری و باطنی - و لهذا اگر در عالم احباب شناسند آن نوباره ملطفت را ازین جهان گذران از همین نازماندنی دانند در پیش مزاج دانان روزگار چه دور باشد - و باجمله چون دارالخلافه معتبر رباب عالیهات شد باحاطت دولت و سلاطین عزت از امرای ترک و هند بآئین شگرف جشن بزرگ ساخته در تصفیه ملک شرق و اطفای نایره تمبر ارباب عسکری گذشت فرمودند - و بعد از گفتگوی بعبار قرار بران یاست که پیشتر از توجه ربابات صبرزا عسکری بالهکره گران متوجه شرق شود - و امرای آن طرف آب گنگ بالهکرهای خود همراه شده درین خدمت جهاد عظیم بتقدیم رمانند - بموجب این قرارداد در شبیه هفتم ربیع الآخر صبرزا عسکری رخصت یافته متوجه شد - و خود بصیر و شکر بصیرت دهلیور توجه فرمودند - در میوم جمادی الاولی خبر آمد که محمود پسر امکندر بهار را گرفته مرشورش دارد - از شکار مراجعت نموده بدارالخلافه آگوه نزول اقبال فرمودند - و قرار یافت که خود نیز بدولت و اقبال یورش ممالک شرقیه فرمانده درین اثنا قاصدان از بدخشان آمدند که حضرت جهانبانی لشکر آن اطراف را جمع نموده و سلطان ویس را بخود همراه ساخته با چهل و پنجاه هزار کس بر سر مرقد عزیمت رفتن دارند - و حرب صالح هم در میانست - در ساعت منشور عنایت شرف صدور یافت که اگر کار از مصالحه نگذشته باشد تا صاب شدن مهت هندوستان صلح گونه نمایند - و در فرمان عطوفت تبیان طلب هندال میرزا و خالصه ماختن کابل مذکور بود - و نوشته بردند که انشاء الله تعالی سبحانه چون کار هندوستان (که قریب الاختتام است) بانجام رسد مخلصان هواخواه کاروان فراخ حوصله را گذاشته خود متوجه ولایت موزونی خواهیم شد - باید که اعتماد این یورش را جمیع بندهای آنحدود نموده منتظر موکب عالی باشند - پنجاهمین هفدهم ماه مذکور خود بدولت و اقبال از آب چون عبور فرموده

گذاشتند. و آن کوهستان دلگشا را تملقا کرده بدارالخلافت نازل اقبال فرمودند. و در بیعت و هشتم صفر مغربها یکم و خدیجه سلطان یکم از کابل سعادت تشریف ارزانی داشتند. و آنحضرت هر گهتی موار شده استقبال فرمودند. و لوازم متوت بجای آوردند.

و چون خبر منوثر میرحید (که مبدنی رای حاکم چندیری جمعیت میکند. و رانا نیز استعداد پیکار می نماید. و برای ادبار خود امباب مرانجام میدهد) بلبرین بصاحت سعادت امرای متوجه چندیری شدند. و شش هفته هزار جوان جان نثار کار گزار را همراه چوین تیمور سلطان از حدود کاپی بر می چندیری فرستادند. و صباح چهارشنبه هفتم جمادی الاولی فتح چندیری بر وجه داخواه نقش بست. و فتح دارالحرب تاریخ این تائید الهی است. و بعد از حصول این مامول چندیری را باحمدشاه نبیرا سلطان ناصرالدین عنایت فرمودند. و یکشنبه یازدهم جمادی الاولی مراجعت اتفاق افتاد.

از بعضی ناقلان ثقه معلوم شده است که پیشتر از توجه رایات بصوب چندیری رانا اراده طغیان نموده لشکر میکشید. و چون بایرج رسید اتفاق نام ملازم حضرت گیتی ستانی فردوس مگنی آنرا محکم ساخت. و آن میله بخت آمده محاصره نمود. شش یکه از بزرگان او را در خواب بصورت مهیب ظاهر شده تهدید نمود. چنانچه او از وحشت و دهشت آن خواب بیدار شد. و لرزه بر اعضای او محسوس شده تب کرد. و بهمان حال مراجعت نمود. در انگلی راه ماه اجل برو تاخت آورده ازین عرصه او را هزیمت داد. و عساکر فیروزی مند از آب برهان پور میگذشت بمسامع علیه رسید که معروف و بین و بایزید استیلا یافته اند. و ملازمان درگاه قنوج را گذاشته برابری آمده اند. و قلمه شمس آباد را از ابوالمحمد لیزه دار بزرگ گرفته اند. بنابراین عنای عزیمت بآنحدود منمطف شد. و جمعه از بهادران کارطلب را پیشتر روانه ساختند. بمجرد دیدن سپاهی زبان گیران همیر معروف از قنوج گریخت. و بین و بایزید و معروف خبر نهضت موکب شاهی را شنیده از گنگ گذشته در برابر قنوج بطرف شرقی گنگ بخیال گذراندی نهشتند. رایات عالیه کوچ بر کوچ رسید. و روز جمعه مایوم محرم سال (۹۳۵) نهصد و می و پنجم میرزا معمری (که او را از کابل بجهت مصلحت ملتان پیش از یوزخی چندیری طلب داشته بودند) آمده بشرف ملازمت احمداد یافت. و روز جمعه که عاشورا بود گوالیار مخیم مرادفات جلال شد. و مجمع آن تماشای عمارات راجه بکرماجیت و مانسنگه فرموده متوجه دارالخلافت

(۲) نسخه [۱ و] حسین نیمور (۳) نسخه [ح] بایرج پور (۴) در [اکثر نسخه] عاشوره

(۵) نسخه [چ د] عمارت

و عبد الملوك قورچی را با جمع کثیر هر میرالیاصلی فرستادند که در میان دو آب مرز نند
برافراشته نصبه کول را گرفته بود - و کچک علی حاکم آنها را در بند کرده - چون لشکر منصور
نزدیک آمد او نائب مقاومت نیاورده بر گران شد - و چون موکب عالی دارالخلافه آگره رسید
آن شوربخت پهلوان روزگار را گرفتار ساخته بدرگاه معنی آوردند - و بیامان رسید - و چون تسخیر
میوات مصمم فمیر جهان آرای بود بآن صوب شرف نهضت اتفاق افتاد - چهار غنبد ششم رجب
بنواحی الور که حاکم نهضت میوات است نزول اجلال شد - و خزاین الور در العای حضرت جهانبانی
اختصاص یافت - و چون این ملک نیز داخل ممالک محرومه شد بعزیمت انتظام ممالک شرقی
رجوع بسبت مستقر خلافت روی نمود •

رخصت حضرت جهانبانی بکابل و بدخشان - و نهضت موکب

جهان نورد حضرت گیتی ستانی بمستقر خلافت

چون انتظام ممالک کابل و بدخشان و استحکام آن ولایت بر دست سلطنت علیا لازم بود و
وقت مقتضی و از سال (۹۱۷) نهصد و هفده (که خان میرزا بموت طبعی رخت ارتحال ازین
عالم بر رخت) حضرت گیتی ستانی بدخشان را بحضرت جهانبانی مکرمت فرموده بودند و اکثر
ملازمان در آن خدمت اشتغال داشتند لاجرم حضرت جهانبانی - طراز کشور ستانی - گوهر تیغ اقبال -
فروغ ناصیه اجل - عنوان مفاخر و معالی - طفرای مثال بیمثالی - قره عیون السلطنة و الخلافة ابوالنصر
نصیرالدین محمد همایون را در راه گروهی الور نهم رجب این حال همایون فال رخصت آن
ممالک فرمودند - و در همین زودی توجّه والا بر استیصال بین افغان (که در زمان آغوب رانا
لکهنو را محاصره نموده گرفته بود) مصروف داشتند - و قاسم حمین سلطان و ملک قاسم بابا قشقه
و ابوالمحمد نیزه باز و حسین خان و از امرای هندوستان علی خان فرملی و ملاکدک کرانی و
نادرخان و خانجهان را بمحمد سلطان میرزا همراه ساخته فرستادند - و آن تخت برگشته باستماع
نهضت موکب عالی اسباب و اشیای خود را گذاشته نقد جان در کف گریخت - و آنحضرت
در اواخر این سال سیر فتحپور و باری فرموده بغیر قدوم عالی دارالخلافه آگره را پایه آسمانی
بخشیدند - و در (۹۳۴) نهصد و سی و چهار بهیر کول کوچ فرموده از آنجا بشکار سنبل توجّه

- (۲) نسخه [ب غ] عبد الملك (۳) نسخه [ج ح] در آنجا بودند (۴) نسخه [ا] طراز کسوت
کشور ستانی (۵) نسخه [۵] قره عیون سلطنت و خلافت (۶) نسخه [ج د ز] نادرخان خاچهان
(۷) نسخه [۵] نیزه بخت (۸) نسخه [ا] بر کار سنبل (۹) نسخه [ح] سنبل •

انصاف نیکل و تردد به گفتنی آمد - لشکر مخالف بهیارسه طعمه قبیح خور آشام و تیر غاهین بر راز گشت - و خون گرفته چند (که بقیه السیف بودند) رخسار همت غبار آلود ادبار هاخته حس و خاشاک وجود خود را بهجاوب هزیمت از میدان نبرد پاك رفتند - و حرامیمه چون ریگ روان گم گشته صحرائ آوارگی شدند - حسن خای میواتی بضرپ تفنگ در گرد نما رفت - و راول آدمی سنگ و مانک چله چوهار و رای چندربهار و دلیمت رای و گنگو و کرم منگه و قدرنکرمی و بهیارسه از سرداران کلان ایشان غبار راه عدم گشتند - و چندین هزار زخمی در زیر دست و پای بادپایان لشکر اقبال نهمت و نابود شدند - محمدی کوکلتاش و عبدالعزیز میرآخور و علی خان و بعضی دیگر را بنعاقب رانا سانکا تعین فرمودند •

و حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی کامیاب اقبال شده برین نصرت عظمی و عطیه الیا محبات شکرگزاری حضرت باری عزاسمه (که گشاد و بسیت صوری و معنوی باز بسته حلسه تقدیر اوست) بجای آورده بنفس نفیس یک گروه از جنگ گاه مخالفان را رانده پیشتر بردند - تا آنکه شب درآمد - و آن روز سیاه بود بر دشمنان - و شبستان عشرت بر دوختن - همت ارجمند از کار اعدا جمع ساخته و کوس کامیابی بلند آوازه کرده مراجعت فرمودند - و بعد از گذشتن ساعتی چند از شب بمنزل گاه رسیدند - و چون تقدیر ایزدی نرفته بود که آن ^{مخدول} ^{مخدول} دشمنگیر شود از آن مردم (که در پی گریختنها نامزد شده بودند) اهتمام شایسته بظهور نیامد - آنحضرت میفرمودند که وقت نازک بود - بامید کس نگذاشته ما را خود بایمقی رفت - شمع زین صدر که از افضل گرامی قدر بود تاریخ این فتح عالی را بنیم بادشاه اسلام یادت - و میرگیسو از کابل نیز همین تاریخ نوشته فرستاده بود - و آنحضرت در واقعات میفرمایند که در فتوحات سابق نیز مثل این توارد در فتح دیپالپور شده بود که وسط شهر ربیع اول دو کس تاریخ یافته بودند •

چون فتح چلین بهمت کشورگشای روی نمود تعاقب سانکا نمودن و بولایت او عثمانی موقوف نمانده تسخیر موات پیش نهاد همت والا شد - و محمد علی جلگه جنگ و شمع گهرون

(۲) نسخه [ج] مانک سنگ (۳) نسخه [ز] دلپ رای (۴) نسخه [ج] کنکر (۵) در [بعضی نسخه] مخدول المعاقبت (۶) نسخه [ط] دهولپور (۷) آنها در نسخه [ط] فتننامه نوشته شمع زین صدر (که باکتاب مالک فرستاده بودند) منقول است - اما چونکه در یک از نسخهای هفتگانه دیگر یافته نشد و نیز نسخه [ط] پر از اغلاط است که تصحیحش بمرور نسخه دیگر ممکن نیست لهذا فتننامه مذکور را ترک گفته شد - و از حلیه طبع مسلم نگرفت (۸) نسخه [ب] رانا سانکا •

فیروز جنگ (که عزیمت جانشانی کرده هست بجایمانی بسته بودند) لوی گیرائی کام خود از انتقام دشمن بلند کردند - و چشم امید مخالفان را بخارج ناکسی آنهاشتند • شعر •

گروه هر گروه دست پیکان زانو • زره بر زره پشت روئین تنان

ز هر سو صفای خارگذار • فرو بسته راه سلامت بخسار

در خنده شمشیرهای بنفش • ز دیده بصر میرود از درخش

غبار زمین کله بر ماه بست • نفس را دوری گلو راه بست

چون زمانی کار ، کارزار از بسیاری میانه امتداد یافت بملازمان خاص پادشاهی (که در بعضی ارايه ساند شیر در زنجیر بودند) فرمان شد که از راحت و چپ غول بیرون آمده و جای تفنگچیان را در میان گذاشته از هر دو جانب کارزار نمایند - بموجب اشاره والا جوانان شجاعت نهاد و دلوران جلالت آئین چون شیران زنجیر کحل خود را باختیار خود یافته داد دلیری و دلوری دادند - و چاکالت تبع و شپاشاپ تیر باناک رسانیدند - و نادرالعصر علمی قلی با توابع خود در پیش غول ایستاده بود - و در انداختن سنگ و ضربان و تفنگ کارنامها بنقدیم میرمانید - و مقارن این حالت فرمان تضاغاف وارد شد که اراپای غول بیشتر روانه شوند - و آنحضرت خود بدولت و اقبسال بجانب میانه مخالف همزم درست و همت بزرگ نهضت فرمودند - و از اطراف و جوانب مساویه علیه این معنی را مشاهده نموده بتموج دریا جنبش نمودند - و یکهبارگی دلوران اقبالمند حمله بر صفوف مخالفان آوردند - و در اواخر روز ناپیرا قتال چنان اشتعال یافت که میمنه و مصروف میانه نصرت ترین میمنه و مصروف لشکر خذلان نورد را ربهوده و رانده با قلب تیرا مخالفان در یک محل فراهم آوردند - و بنحوی از مولف مدمات دلوری بران گروه پربشان روزگار ناخندند که همه این تیرا بخشان دست از جان شسته و دل از زندگانی برگرفته بر جانب راحت و چپ غول پادشاهی حمله آوردند - و خود را بنهایت نزدیک رسانیدند - و غزوات عالی درجات بهمت والا های ثبات و قدیم امتقاص احتوار داشته لطعات نبرد و مدمات مردان مرد بکار بردند - و بقائید آسمانی مخالف را مجال فرار و محلی ضبط نماند - تا آن تیرا بخشان حید روزگار به اختیار عذاب ثبات از کف تدبیر گذاشته رو بگرویز نهادند - و ازین مصائب مرد آزمائی نیم جانجی بسلامت بردن مفت خود دانستند - نمایم فتح و ظفر بر اشجار اعلم دولت آثار و زیدن گرفت - و غنچه های نصرت و ثائید از

(۴) در [بعضی نسخه] کهرای (۳) نسخه [۱۵ وز] قهرمان فرمان (۴) نسخه [۱] بیکبار

(۵) نسخه [ح] مرد آزما (۶) در [بعضی نسخه] دولت و جاره

• متنی شد که هیچکس به حکم از محبت خود حرکت ندهاید - و پیرخصمت قدم در میدان محاربه
نهد - از روز یکداس گذشته بود که آتش جنگ اشتعال یافت •

• شهر •

سپاه از دو سو جنبه‌های انگیزند • شب در روز در هم در آمیختند
دهانه برآمد ز هر دو طرف • دو دریای کین بر لب آورده کف
سرم بادهایان فولاد نعل • بخور دلیران زمین کرده لعل
جهاندار در مویک خاصه پیش • خرامنده بر کبک رقص خویش

در برانغار و جرانغار قتال عظیم شد که زلزله در زمین و لوله در زمان افتاد - و جرانغار مخالف
بجانب برانغار پادشاهی جنبش نموده بر خضر و کولتاش و ملک قاسم و بابا قشقه حمله آورد - چنین نیمروز
سلطان بکرم عالی بکمک ایشان رفت - و مردانه دستبرد می نمود مخالفان را برداشته قریب به عقب
غول ایشان رسانید - و جلوس این فتح بنام او مقرر شد - و مصطفی رومی از غول حضرت جهانبانی
اربابا را پیش آورد - و به تفنگ و ضربزن آنچنان صفوف مخالف را درهم شکست که زنگ از
آینده دل‌های بهادران بزود - و وجود بسیاری از مخالفان با خاک هلاک برابر کرده بر باد فنا داد -
و چون زمان زمان افواج اعدا از بی هم میزدیدند حضرت گیتی‌دانی نیز مردم را چیده چیده از
بی هم بکمک سپاه منصور میفرستادند - دفعه قاسم حسین سلطان و احمد یوسف و قوام بیگ را
فرمان شد - و دفعه هندوبیگ قوجین مامور گشت - و دفعه محمدی کولتاش و خواجگی اسد را هم
رمید - و بعد از آن یونس علی و شاه منصور براس و عبدالله کتابدار و از پس ایشان در سحای شک
آقا و محمد خلیل آخته بیگی بکمک مامور شدند - و برانغار مخالف بکرات و مرات حمله بر جرانغار
لشکر نیروزی اثر آورد - و هر نوبت غازیان اخلاص نهاد بعضی را به تیرباران به زمین دوز میکردند -
و برخی را بحدق خنجر و شمشیر خالستر می‌کشتند - و مومن آنکه و رستم ترکمان بموجب حکم و
از عقب سپاه ظلمت آئین شناختند - و مآ محمد و علی آنکه باشلیق ملازمان خواجه خلیفه
بکمک آنها رفتند - و محمد سلطان میرزا و عادل سلطان و عبدالعزیز میراخور و قنلق قدم قراول
و محمد علی جنگ جنگ و شاه حسین باریکی منور غانجی دست بمحاربه گشاده پای نبات
محکم کردند - و خواجه حسین با جماعت دیوانیان بکمک ایشان رفتند - و همه بهادران لشکر

(۲) نسخه [۱ ب ۵] و از روز (۳) نسخه [ج] قتال (۴) نسخه [۱] گرفت (۵) نسخه [۱ ج ۵]

شب و روز را درهم آمیختند (۶) در [اکثر نسخها] ملک قاسم بابا قشقه (۷) نسخه [۱] حسین نیمروز سلطان

و نسخه [ج] نیمروز حسین سلطان (۸) نسخه [و] احمد یونس (۹) نسخه [و] و از بی ایشان •

و خواجه درصت خوانند و یونس علی و شاه منصور برلاس و دریش محمد ساریان و عبدالله کذابدار و درست ایشک آقا و جمعی دیگر از امرای عظام مقرر شدند - و بردست چپ علاءالدین بن سلطان بهلول لودی و شیخ زین خوانی و امیر محبت علی ولد نظام الدین علی خلیفه و تردی بیگ برادر قوچ بیگ و غیرافغان ولد قوچ بیگ و آرایش خان و خواجه حسین و جمعی دیگر از ملازمان ملاحظت و ارکان دولت قرار گرفته - و برانفار بوجود دولت پیرای حضرت جهانبانی آراسته شد - و در امین بصرت معین حضرت جهانبانی قاسم حسین سلطان و احمد یوسف اوغلاچی و هندو بیگ توجین و خسرو کوکلتاش و قوام بیگ اردو شاه و ولی خازن و قراقوزی و پیرقلی سیحستانی و خواجه بهلول بدخشی و عبدالشکور و جمعی دیگر از بهادران تهور آیین تعیین شدند - و بر یسار ظفر قرین حضرت جهانبانی میر همه و محمدی کوکلتاش و خواجگی احمد جامدار نامزد گشتند - و در برانفار از امرای هندوستان مثل خان خانان و دلار خان و ملک داد کررانی و شیخ گهورن بآداب خدمت قیام نمودند - و جرانفار میمنت آثار سید مهدی خواجه و محمد سلطان میرزا و عادل سلطان بن مهدی سلطان و عبدالعزیز میر آخور و محمد علی جنگ جنگ و تعلق قدم قرار و شاه حسین باریکی و جان بیگ اتکه و از امرای هند جلال خان و کمال خان اولاد سلطان علاءالدین و علی خان شیخ زاده فرمانی و نظام خان لیاده و جمعی دیگر از غازیان شجاعت پیشه و بهادران جلالت پرور کمر بندگی باخلاص کامل بستند - و جهت تواقعه تردی بکه و ملک قاسم برادر بابا فشفه و جمعی کثیر از مغول در جانب برانفار تعیین یافتند - و مومن اتکه و رستم ترکمان با جمعی از خاصان پادشاهی در طرف جرانفار نامزد شدند - و بطریق حزم موافق قانون غزات روم جهت پناه تغلکچیان و رعداندازان (که در پیش سپاه دولت بودند) صفی از ارابه ترتیب نموده با زنجیر اتصال دادند - و بجهت ترتیب و انتظام این صف نظام الدین علی خلیفه مقرر شد - و سلطان محمد بخشی اعیان و ارکان انواع قاهره را در محال خود مقرر داشته با اجتماع احکام پادشاهی (که بالهام ربانی پیوند داشت) در حضور اقدس ایستاده بود - و تواجیان و یساروان را باطراف و جوانب روانه میکرد - و احکام و اوامر مطاعه را در ضبط و ربط عساکر انبال بحراران میرسانید *

چون ارکان لشکر بآیین شایسته قابم گشته هر کس بجای خود استقرار گرفت فرمان

(۲) نسخه [ج ح] و بردست چپ غول (۳) نسخه [ج ح] میانه (۴) نسخه [ز] تردی بکه (۵) نسخه

[ا ب ج د] جماعه - و نسخه [ح] جماعه کثیر (۶) نسخه [ا] نظام .

نهان نمیدهند - دور نباشد که لشکر مخالف سرعت نموده این آب را متصرف شود - بنابراین اندیشه
 مناسب روز دیگر بآئین عظمت ^{سجده} فتحپور شدند - و امیر درویش محمد هاربان را جهت تعیین
 جای دولخانه پیشتر فرستاد - امیر مذکور در نواحی کولی فتحپور (که غدیربخت پهناور و آبگیربخت
 دریا بخت) جائی ^{در} یافته دراز داد - و آن عرصه ^{را} دایره ^{مختیم} مرادات فتح و نصرت شد - و از آنجا
 کمان بطلب مهدی خواجه و سایر امرا که در بیانه بودند شتافتند - و بیک میرک ملازم حضرت
 جهانبازی رجوع از دکنان خاص خود را جهت زیانگیری فرستادند - و بمحکامه مرشدانها رسیده
 بموقف عرض رسانیدند که لشکر مخالف از ^{بهاور} يك كوره پیشتر فرود آمده است که محاصرت
 ساین هزده کرده باشد - و در همین روز مهدی خواجه و محمد سلطان میرزا و سایر امرا (که در بیانه
 بودند) آمده بدوات آ-نائیموس ^{فرستادند} - درین ایام هر روز میان ^{فراروان} چپقلشها ^{میشد} -
 و بهادران کار طلب داد دستبرد داده ^{بود} آفرین پادشاهی ^{میدادند} - تا آنکه ^{روز} شب ^{هیزدهم}
 جمادی الاخری (۹۳۳) نصد و سی و سه در نواحی موضع خانوه از حرکات بیانه حوالی کوه (که در
 دکنوروی مخالفان ^{مختیم} مرادات ^{اجلال} بود) رانا هانکا با لشکر گران قدم پیش نهاد *

و آنحضرت در واقعات خود مرقوم کلک بیان فرموده اند که بقاعده هندوستان (که یک
 اک ولایت را صد حوار و کرور ^{بر} ده هزار حوار اعتبار میکنند) ولایت رانا هانکا ^{بده} کرور ^{رسیده} بود
 که جای یک لك حوار باشد - و بمیاره از حران و سروران نامور (که هرگز در هیچ معرکه
 یکی از ایشان تمییز و امداد او نکرده) فرمانبرداری او نموده ضمیمه لشکر او شده بودند -
 چنانچه ^{مهدی} حاکم رای-دین و مارنگپور و غیر آن سی هزار سوار را ولایت داشت - و راول
 اودی سنگه ^{هاکری} دوازده هزار سوار - و حسن خان ^{میدواتی} حاکم میوات دوازده هزار سوار - و
 بهارمیل ایدری چهار هزار سوار - و ^{نریت} هادا هفت هزار حوار - و ستردی ^{کهچی} شش هزار
 حوار حاکم جرهل - و ^{هرم دیو} حاکم میرته چهار هزار حوار - و نرسنگه دیو چوهان چهار هزار حوار -
 و محمود خان ^{والد} سلطان مکندر اگرچه ولایت نداشت اما باמיד ^{مروزی} اسیف ده هزار سوار را
 با خود همراه ساخته بود که مجموع جمعیت کوره مخالف بدر اک و یک هزار حوار ^{رسیده} بود *

چون آمدن مخالفان بمسامع علیه رسید بترتیب عساکر نصرت مآثر اشتغال فرمودند -
 موكب خاص پادشاهی در غول متمکن شد - و ^{دست} راصی ^{آن} چین ^{تیمور} سلطان و میرزا حلیمان

(۲) نسخه [ح] پیشاور (۳) نسخه [ج] جنگها (۴) نسخه [ح] صلاح الدین (۵) نسخه [۱] پربت
 (۶) نسخه [ز] کهچی (۷) نسخه [ح] بیوم دیو (۸) نسخه [ز] کشیده (۹) نسخه [ج] دست
 راست غول (۱۰) نسخه [۱] چین تیمور - و نسخه [ج] حسن تیمور *

در آورده در رکاب نصرت اهتمام خود بدرکار گیتی بنهاده آوردند - و در ساعت محمود روز یکشنبه سیوم
 در ربيع الثانی در چهارباغ دارالخلافه آگره (که بهت بهت موصوم و بتازگی تربیت یافته بهار
 دولت و انبال بود) بمعادت ملازمست حضرت گیتی ستانی معرفت شد - و در همین روز خواجه
 دوست خاوند از کابل آمده بذلقی اکرام معزز گشت - و درین ایام پیوسته از مهدی خواجه که در
 بیانه بود عرایض می آمد - و از شورش رانا مانکا و های جرأت نهادن او به پیکار خبر مبرمید .

مصاف نمودن حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی

برانا مانکا و رایات فتح افراختن *

در آنمندی که خرد والا را (که ایزد جهان آرا تاج مملکت معنوی بر فرق عزت او نهاده است)
 بزرگ داشته در امتثال اوامیر آن خدیو خدائی اهتمام نماید هرآینه نقد آرزوی او در گذار نهند
 و کار او از اندیشه مختصر عادتیان روزگار برتر ساخته کامیاب دین و دنیا گردانند - و نمونه این
 امر بدیع حال نصرت ترین حضرت گیتی ستانی فردوس مکانیست که هرچند دولت انزود هوشمندی
 زیاده عد - و هرچند احباب معنی بهیار فراهم آمد فروغ هشیاری بیشتر یافت - پیوسته بجداب
 کبریاى احدیت ملتجی بوده در داد و دهش و انتظام مهام ملک گیری و ملکداری سرمونه از
 شاهراه عقل تجاوز نفرمودند - و درینو (که رانا مانکا بجمعیت و عجمیت خود مغرور شده سودای
 نصوت در دماغ او پیچیده و بد مستی آغاز کرده با از دایره اعتدال بیرون نهاد - و بقدم دلیری
 و دلوری نزدیک آمد) آنحضرت همچنان عنایت خاص ایزد را حصار ساخته از هجوم عام اندیشه
 بخود راه نداده متوجه دنج آن غلوه بخت پریشان روزگار شدند - و روز دوشنبه نهم جمادی الاولی
 بمزم استیصال این فتنه از دارالخلافه آگره کوچ فرموده در نواحی شهر مرادقات عظمت منصوب
 ساختند - و اخبار متواتر رسید که آن حیدر روزگار با لشکر گران حوالی بیانه را ناخته است - و جمعی
 (که از قلعه بیانه بیرون آمده بودند) تاب مقاومت نداشتند برگشته اند - و لشکر خان جنجوده بشهادت
 رسیده - و امیر کله بیگ (خمیس) درین منزل چهار روز توقف نموده روز پنجم نهضت فرمودند -
 و در عرصه مندهاگر که در میان آگره و سکریت نزل اجل اتفاق افتاد - در خاطر خطیر گذشت که
 درین نزدیکی آبه بزرگ (که پناه اقبال را ونا کند) در غیر قصبه سکری (که بعد از ادای شکر این
 فتح حضرت گیتی ستانی آنرا معجم ساخته شکری بشین منقوط نام فرموده اند و الحال بیدین دولت
 روز افزون حضرت شاهنشاهی بامر فتحوور که فتح بخش دلباست مشهور است) آبه دیگر

سید مهدی خواجه و محمد سلطان میرزا پدرگاه گیتی پناه روانه ساختند - و از بنارک سعادت
 شفاخانه بهمنایات خسروانده خلعتی انتحار در برگرفت - و مواجب پدرش بدر مقرر شد - و یک کرور
 و عشق لک تنگه زیاده ازان تنخواه یافت - اگرچه از سادۀ لوحی آرزوی آن داشت که بخطاب
 پدر سرمرار شود اما بخطاب خان جهانی ممتاز ساخته بهایگیر رخصت فرمودند - و محدودخان
 بحرش بدرام ملازمه سرمرازی یافت - و حضرت گیتی منانی در دارالخلافت آگره بصورت و معنی
 کامگار و کلمه بخش بودند - تا آنکه در محرم (۱۳۳) نهصد و سی و سه از کابل خبر بهجت اثر رحید
 که از منیر عظمی و مهد علیا مامم بیگ والدۀ ماجده حضرت جهانبانی فرزند گرامی شرف ولادت
 یافته - حضرت گیتی منانی او را محمد فاروق نام نهادند - ولادتش در بیست و هیوم شوال - ده
 نهصد و سی و دو واقع شده بود - و در نهصد و سی و چهار پیش از آنکه بنظر عطوفت پیوندد
 پادشاهی منظور گردد این جهان را پدر کرد *

ذکر بعضی از موانع این سال سعادت اتصال و خبر طغیان رانا سانکا و وصول حضرت جهانبانی بحضرت گیتی منانی *

روز چهارشنبه بیست و چهارم صفر فرمان طلب بنام حضرت جهانبانی صادر شد که
 جرنپور را ببعضی امرا مهرده خود بنزدترین وقت دریافت سعادت حضور نمایند که رانا سانکا
 با لشکر گران از هند و مصلحان فراهم آورده قدم جرات پیش نهاده است - و باین خدمت
 محمد علی ولد مهتر رحید را کابدار تعیین شد - و درین سال نظام خان حاکم بیانۀ بومیله خدمت
 منبع البرکت امیر زبیع الدین صفوی آمده زمین بوس نمود - و قلعه بیانۀ را بارلای دولت قاهره مهرده
 و تاتارخان نیز گوالیار را پیشکش نموده شرف آستان بوس دریافت - و محمد زیتون نیز دهلپور را
 بملازمان عقیقه جلالت مهرده اختیار ملازمت نمود - و هر کدام غراخور اخلاص و عقیدت مشمول
 الطاف پادشاهی شده از موادم حوادث بیغم گشتند - و شانزدهم ربیع الاول حال مذکور مادر سلطان
 ابراهیم بومیله باورچیان قصد کرده بود بغیر گذشت - و بداندیشانرا این خیال خام ناگوار
 افتاد - و بحرار رسیدند - چون فرمان عنایت بحضرت جهانبانی رحید شاه مهر رحبت و امیر سلطان
 جنید برلاس را بحکومت جرنپور مقرر نموده قاضی جیا را که از تربیت یافتگان حضرت گیتی منانی
 بود بمعاضدت این دو امیر گذاشته متوجه مقام اورنگ خلافت شدند - و شیخ بایزید را بارده نمین
 فرمودند - و بنابر آنکه عالم خان کلپی را داعی و تدارک مهم او بصلح با بیگ از ضروریات تدبیر
 ملک بود - و معاکه منصور را بصبه کلپی انداختند - و بمقتضات امید و بیم او را در سلک هذکار

ازینکه چندگاه مرخص داشت او نیامد با قلعه کهنه دار را از حسن ولد مکن (که هنوز بصداقت زمین بوس مهرت نشده) گرفته تا در انحصار او مشخص نمیشود - بالفعل بجانب او نداید شناخت - و مردم کاروان فرستاده بر چگونگی احوال او پیش ازین مطلع باید شد - و تا ظهور حقیقت کار او دفع لوحانیا را مقدم داشته بجانب شرق نهضت کرد - رای جهان آرای چنان اقتضا فرمود که بنفس نفیس متوجه این مهم عالی شوند - درین اثنا حضرت جهانبانی که نهال اقبالش در ریاض آمال مرلند بود بموقف عرض رسانیدند که این خدمت اگر بعد از من مقرر شود امید چنانست که با اعتماد اقبال روز انزوی پادشاهی این مهم چنانچه پسند خاطر اقدس تواند بود بنقدیم رسد - آنحضرت را این التماس بنایت پسندیده آمد - و بشکفتگی روی و گشادگی پیشانی درجه قبول یافت و بجرم بدوالت و اقبال حضرت جهانبانی بآئین لائق همت باقدام خدمت بستند - و حکم گیتی مطامع شرف نفاذ یافت که عادل سلطان و محمد کوکلتاش و امیر شاه منصور برلاس و امیر قتلغ قدم و امیر عبد الله و امیر ولی و امیر جان بیگ و پیرتلی و امیر شاه حسین (که بتسخیر دهواپور و آنحدود تعیین شده بودند که آن ولایت را از محمد زیتون گرفته و بمطمان چند برلاس میرده بر مریدانه روند) در رکاب ظفر قرین حضرت جهانبانی باشند - و کابلی احمد قاسم بقدرغن مامور شد که امرا را در قصبه چناروار بمعبر والای آنحضرت رساند - و عید مهدی خواجه جاگیردار اناوه و محمد سلطان میروزا و سلطان محمد دولتی و محمد علی جنگ جنگ و عبد العلی میر آخور با سایر عساکر (که بدفع تطیب خان افغان که در حدود اناوه علم مخالفت می افراخت متعین بودند) نیز در ملازمت آنحضرت مقرر شدند - روز پنجشنبه میزدیم ذیقمده بصاعت معد قرین از دارالخلافه آگره برآمده در سه گروهی شهر نزول اقبال فرمودند - و از انجا کوچ بکوچ متوجه پیش شدند - و نفحات بهار فتح و فیروزیه و نحات مرغزار نصرت و اقبال روز بروز وزیدن گرفت - نصیر خان که در جاجموش لشکره فراهم آورده فسخته بود از پانزده گروهی رایات نصرت اقتراون فرار نمود - و از آب گنگ گذشته بولایت خرید درآمد - و مرکب عالی نیز روی نوجه بخیرد آرد - و آن دیار را بلطف و قهر سرانجام نموده عنان عزیمت بجانب جونپور منعطف داشت - و جونپور و آنحدود را بداد و دهش معمور و مرتبه گردانیده در لوازم ملک حنالی و ملکداری بنور عقل پیر و قوت بخت جوان کوشش فرمودند - و هنگام مراجعت نزدیک دلمو فتح خان مرانی (که از امرای بزرگ هندوستان بود و پدر او از سلطان ابراهیم خطاب اعظم همایونی داشت) بشرف ملازمت حضرت جهانبانی پیوست - او را بمرامت

نامی را وکیل شده بمنجه علیه آورد - و هر کدام زیاده از حالت خود رعایتها یافت - دیگر فیروز خان و شیخ بایزید و محمود خان لوهانی و قاضی جیا (که از سرداران نامور بودند) شرف خدمت دریافته بمقصد نایز گشتند - بفروز خان از جونیور یک کرور تنگه و چیزه جایگزین مقرر شد - و شیخ بایزید از ولایت اوده یک کرور نامزد گشت - و بمحمود خان از غازی پور نود اک تنگه - و بقاضی جیا از جونیور بیست اک تنگه تنخواه شد - و در اندک فرصتی بواعض امن و فراغت و دواعی عیش و عشرت پدید آمد - و احباب کمرانی چنانچه شایسته دولت ابدی بودند بابت آماده گشت - و از عید شوال چند روز گذشته بود که در دارالخلافه آگره در خانهای سلطان ابراهیم جشن عظیم داشتند - و داد خوشدلی داده گنجینه انعام در دامن عامه خلایق ریختند - و ولایت منبیل در مواجب حضرت جهانبانی مقرر داشته اضافه سرکار حصار فیروزه (که سابقاً بجلوی آنحضرت مقرر شده بود) ساختند - و بوکالت آنحضرت امیر هندو بیگ بحکومت آنحضرت نامزد شد - و چون بین آمده محاصره قلعه منبیل نموده بود امیر مذکور و کتّه بیگ و ملک قاسم و بابا تشقه با برادران و مآ ایاق و شیخ گهرون را با ساههان میان دو آب بایلغار فرستادند - بجمعه که پیش لشکر ظفرترین میروند بین جنگ پیش آمد و شکست خورد - و چون آن حرام نمک شور بخت سعادت ملازمت دریافته از بدنهای بهشت داده بود دیگر روی بهبود ندید •

کنگاش نمودن حضرت کیننی سنائی و گرفتن حضرت

جهانبانی بورس شرق رویه برزمه اخلاص خود •

چون حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی در دارالخلافت آگره کمپاب و کام بخش بوده خاطری
جهانگشا را از انتظام ممالک مفتوحه پرداختند و موسم باران (که بهار هندوستانست و زمان طراوت
و نصارت بانبساط درختان و نشاط باغ و بوستان) گذشت و هنگام جلوه کشورگشایان و جولان باد پایان
درآمد با خردمندان آگاهان و دلاوران جلالت ملش (که در بساط حضور بودند) حرب بورخی
شرقی بجهت دنع لوهانیان که قریب پنجاه هزار هزار از قنوج پیشتر آمده اندیشه های تباہ داشتند
یا غرب رویه به جانب رانا سالکا و امتیصال او که بهی قوی شده بود و بتازگی حصار کمندار را
بقبض خود در آورده کله کوهی نخوت کچ می نهاد و آهنگ فتنه و فساد داشت در میان آوردند -
و بعد از کنگش بامرای عظام و امنای کرام رای دولت پورای بران قرار گرفت که چون رانا مانکا
همیشه عرایض بکابل میفرستاد و لقب اطاعت را دست آورز خود ساخته دم نیکوخدمتی میزد و

خصوصاً درین بزرگ هندوستان سخنان مردانه عالی هئانه میگفت) رای او برگشت - و طرز او دیگرگون شد - از همه پیشتر چه به تصریح و چه بکنایت در ترک این مملکت مبالغه داشت متعجب آنحضرت اعیان دولت و ازکی مملکت را طلبداخته انواع نصایح خردپسند (که طفرای منظور سعادت تواند بود) فرمودند - و مخطورات ایشان که منضمی چندین مخطورات بود از پرده خفا بیرون دادند - و مکرر بر زبان اقدس راندند که اینچنین ملکی که بچندین معی و اهتمام بدست آورده باقیم باندک تعب و لطفی که رو دهد از دمت دهیم نه رحم جهانگیران عالم و نه آئین حایر هوش پذیرای دولتند است - شادی و غم و فراخی و تنگی باهم میباشد - چون اینهمه محنت و صعوبت بنهایت استقامت یقین که راحت بصورت بمقدار آن روی خواهد نمود - باید که اعتصاب بحال منبیین توکل نموده دیگر ازین قسم سخنان شورانگیز و احمه انرا نگویند - و هر که میل رفتن ولایت داغنه باشد و خواهد که جوهر حقیقتی خود را ظاهر سازد مضایقه نیست برود - و ما تکه بر همت والا که بود بنائید ایندست کرده بودن هند را در خاطر مقدس مصمم ساخته ایم - آخر کار همه ازکی در امت بعد از تأمل و تدبیر قبول و اذعان نمودند که حق سخن آنست که حضرت پادشاه فرمودند - سخن پادشاه پادشاه سخنانست - و از مغز دل و صمیم جان هر رضا بر زمین حکم و فرمان نهاده بر اقامت قرار دادند - و خواجه کلانرا که برنتی ولایت از دیگران گرمتر بود رخصت آنچدود فرمودند - و ارمغانی و موهبت (که بجهت شاهزادهای کامگر و دیگر خاصان درگاه جدا کرده بودند) همراه او گردانیدند - و غزنین و گردبوز و هزارچه سلطان مسعودی در جایگیر او مقرر شد - و در هندوستان هم برگشت گهرام عنایت فرمودند - و میر میران نیز رخصت کابل یافت - و در روز پنجشنبه بیستم ذی حجه خواجه مذکور رخصت شد که رفته همانجا باشد - و از محایف بیانات پیداست هر نیکواندیشه انبالمند که کار را بمشورت خرد خرد و دان نماید هر ایله بخوبی وین وجه بمراتب علیه رسیده کامیاب دولت شود - و مرآت این معنی احوال گرامی حضرت گیتی منانی فردوس مکنایست که در چنین تذبذب غواطیر سپاهی و افزونی مخالف ترسل بهمت کهور گشا جسته و توکل بمعنایت خداوندی کرده روی توجه بر گشای کار و حصول مراد گماشته شهر آگره را که مرکز ولایت هندوستان است مستقر مربر خلافت فرمودند - و به نیروی تدبیر و شجاعت و فروغ داد و دهش انتظام اشانت این ولایت دادند - چنانچه رفته رفته بسیاری از امرای هندوستان و سران و سروران این ممالک آمده عرق خدمت دریافته اند - از انجمله شیخ گهروان دولت ملزمت دریافت - و تا سه هزار کس

و مقرر است که دادار جهان آرا چون خواهد که نفاست جوهر یکی از بر نشیدهای خود را ظاهر گرداند کارهای غریب پیش آورد. تا از روی قول و فعل در چنین حالت مرد آزمائی به ثبات پائی و درز بینی در خواطر همگنان جاوه گر آید. - از آنجمله این سانحه غرابت انماست که با وجود نفع چنان و بخشایش چنین فلک مجانست علت عدم روانست اهل هند گشت - و سپاهی و رعیت از اختلاط اجتناب مینمود. اگرچه دهلی و آگره در حیطه تصرف در آمده بود اما اطراب و جوانب را مخالفان داشتند - و قلمهای نواحی اکثر متمدنان ضبط کرده بودند - حصار منبیل قاسم سنبلی داشت - و در قلعه بیدانه نظام خان کوس مخالفت میکرد - و میوات را حسن خان میواتی محکم ساخته علیه مخالفت می افراخت - و دهلیپور را محمدزیتون مستحکم نموده دیم منازعت میزد - و حصار گوالیار را تنار خان سارنگ خانی استحکام داده بود - و راهبری را حسین خان لوهانی - و اژده را قطب خان - و کالپی را عالم خان محافظت مینمود - و مهران را (که متصل با گره است) مرغوب نام غلام سلطان ابراهیم مضبوط میداشت - و قذوج و مائربلا (که آنطرف دریای گنگ واقع شده اند) در دست افغانان بود بسرکردگی نصیر خان لوهانی و معروف فرملی که با سلطان ابراهیم نیز مخالفت و منازعت داشتند و بعد از واقعه سلطان ابراهیم بسیاری از ولایات دیگر را قابض شده یحیی کوچ پیش آمده بهار خان پسر دریاخانرا بادشاه برداشته سلطان محمد لقب کرده بودند و درین سال که عرصه آگره متخیم سرادقات اقبال شد افراط گرمی هوا و شائبه سموم و وبا ضمیمه کوفه و مصلیهای اردوی معنی گشت - و جمعی کثیر از توهم ناخردمندانه فرار نمودند - و از ظهور ارباب خلاف و نامازکاری هوا و ناروانی راهها و دیر رسیدن خوداگران تنگی معیشت و فقدان اجناس پدید آمد - و کار بر خلاق دشوار شد - اکثر امرا قرار بانتقال از هندوستان بکابل و آنحدود دادند - و بیکه جوانان بسیاری ترک این ممالک گفته بے رخصت رفتند - اگرچه اکثر امرای قدیم و کهنه پیامیان سخنان غیر ملایم در حضور و غیبت میگفتند و عبارات و اشارات مقدماتی که مریضی خاطر مقدس نباشد بظهور می آوردند اما حضرت گیتی ستانی که بدور بینی و بردباری یگانه بودند تعامل فرموده بانظام ممالک اشتغال داشتند - تا از مخصوصان و تربیت کردهای آنحضرت که از ایشان چشمداشت دیگر بود حرکات بیمزه کهنه عمل روزگار بظهور آمدن گرفت - علی الخصوص احمدی پیرانچی و وای خازن - و عجبترا آنکه خواجه کلان بیگ (که در جمیع معارک و مراتب

(۲) نسخه [ح] در میری (۳) نسخه [چ] بو حانی [ح] نوحانی (۴) نسخه [چ] نوحانی .

(۵) نسخه [ح] قمری (۶) نسخه [ح] بهار (۷) نسخه [چ] فرار دادند .

بایشان مرحمت فرمودند - و اضافه آن هفت لك تنگه میورغال از مكن اشفاق بوالده او
مقرر شد - و همچنین اقربای او بروتیب و وظایف و اداریات پادشاهانه کامیاب شدند - و عالم
پراکنده را جمعیت تازه و آرامی شایسته روی داد - و حضرت جهانبانی جنت آشیانی (که پیشتر
بدار السلطنه آگره نزول اجلال فرموده بودند) الماسی (که هشت مذهب وزن داشت و بنحویں مبصران
جوهرشناس بهای آن نصف خرج روزمره ربع مکنون بود و میگفتند که این الماس از خزانه سلطان
علاءالدین بود که از اولاد بکرمالیت راجه گوالیار بدست او درآمده بود) پیشکش کردند - و حضرت
کینی مدانی بجهت خاطر گرامی ایشان قبول نموده باز بایشان عطا فرمودند •

روز شنبه بیست و نهم رجب ابتدای دیدن و بخشیدن خزاین و دنانی (که گرد آورده چندین
سلاطین بود) نمودند - هفادلك تنگه مکندری بحضرت جهانبانی مكرمت شد - و يك خانه خزینه
به آنكه تحقیق مخزنیات او نمایند اضافه انعام فرمودند - و بامرا بتفاوت مراتب و درجات مهاب
از ده لك تا پنج لك تنگه نقد بخشیدند - و تمامی بنگه جوانان و سایر ملازمان زیاده از حالت و
رتبه خود بهلات و انعامات اختصاص یافتند - و جمیع اهل معادت از خورد و بزرگ بنوازشهای
گرامی کامیاب گشتند - و هچندس از اردوی معلی تا اردوی بازاری از نصیبه وافر به بهره نهاند
و جهت درجیات ریاضی کامکاری که در بدخشان و کابل و قندهار بودند بترتیب و تفضیل از نقد
و جالس بر سر ارمغانی جدا ساختند - چنانچه بکمران میرزا هفده لك تنگه - و به محمد زمان
میرزا پانزده لك تنگه - و همچنین به سمری میرزا و هندال میرزا و تمامی مخدرات حرم عصمت
و دراری آسمان خلافت و همگی امرا و ملازمان غائب از بساط حضور بقدر لیاقت از جواهر نفیسه
و اقمشه نادره و زر سرخ و سفید مقرر گردانیدند - و برای جمیع منتدبان دودمان معلی و منتظران
مواطف پادشاهی (که در سمرقند و خراسان و کاشغر و عراق بودند) انعامات گرامی فرستادند - و بمشاهد
تندمی و مزارات متبرکه خراسان و سمرقند و دیگر حدود نفوذ و هدایا ارسال داشتند - و فرمان شد
که تمامی متوطنان کابل و مدینه و رومك و خومت و بدخشان از مرد و زن و خرد و کنان یک
شاهرخ رمانند - چنانچه جمیع طوایف خراس و عوام از خوان احسان آنحضرت بهره مند شدند •

• شعر •

زافشادن دست گوهر نثار • نشاط نو انگشت در روزگار
خوشست ارمغانی که آید ز دور • که مه بر زمین ریزد از چرخ نور

حضرت گیتی ستانی فردوس مکنی از طلوع انوار فتح آئینه پیدایی را بخاک سجده شکر جا بخشیده
عالمینرا با نام عام صلا دادند - و اولیای دولت قاهره را در اطراف و اکناف ممالک بدستور شایسته
اول ساختند - و گریه (که بر همه عالی مقامین کشورگشای که به نیروی طالع بلند هندوستان را
تسخیر نموده اند غزوفی تواند کرد) فتح حضرت جهانبانی جنت آشنایی است که ببرکت وجود
سعادت پیوند حضرت شاهنشاهی در عرصه مهرند واقع شده است - چنانچه بشرح و بسط رقم زده
ملک بیان خواهد شد که با سه هزار کس از مژ ملطان ملکان مور که از هشتاد هزار کس زیاده
داشت اختتام هندوستان فرموده اند - و ازین بدیع تر کارنامه اقبال جهان آرای حضرت
ظیل الهی است که بنائید ایزدی هندوستانرا با اندک مروری از دست چندین مران گردن کش
چنان بر آورده اند که زبان روزگار در چگونگی بیان آن لالست - چنانچه مجملی ازین در جای خود
رقم پذیر خواهد شد •

گرم بخت امید راری دهد • فلک فرصت و وقت یاری دهد
بگرمی هندگامه رامتان • طراز همه دامغان دامتان
درین جدلی دیر پابندگان • کشم نقشه از بهر آیندگان

در همانروز فتح بموجب فرمان پادشاهی حضرت جهانبانی جنت آشنایی و امیر خواجه
کلان بیگ و امیر محمد کوکلتاش و امیر یونیس علی و امیر شاه منصور برلاس و امیر عبداللّه کذابدار
و امیر علی خازن بایلغار بصوب دارالملک آگره (که های تخت ملطان ابراهیم بود) نهضت
نمودند که محافظت خزاین نمایند - و اهل شهر را (که از ودایع ایزدی اند) باشاعت انوار
معدلت اطمینان بخشند - و حید مهدی خواجه و محمد سلطان مهرزا و عادل ملطان و امیر جانید
برلاس و امیر تعلق قدم بحضرت دهلی رخصت یابند که خزاین و دفاین آنجا را پاس داشته رعایا
و مکنت آن نواحی را بنوید عاطفت پادشاهی اتمالت نمایند - و همدان روز فتحها نوشتند مصحوب
برپیدان اقبال روانه کابل بدخشان و قندهار ساختند - و خود بدولت و سعادت روز چهارشنبه دوازدهم
شهر مذکور در دارالملک دهلی نزل اجل فرمودند - و آدینه بیعت و یکم اینماه بر دارالسلطنت
آگره چتر اقبال برافراشته ظلمت زدای آن مواد و رونق بخش آن فضا شدند - و جمیع خرد
و بزرگ ممالک هندوستان از مراحم و عواطف پادشاهی نظر اختصاص یابند - و از شمول عطوفت
والا والده و اولاد و اتباع ملطان ابراهیم را مشمول عنایت ساخته اموال و خزاین خاصه ایشانرا

هندوستان يك فرمانروائی با استقلال مدانت - رایان و راجها جاجا پای ثبات افشوده با یکدیگر اتفاق
 بداشتند - و سلطان شهاب الدین غوری با صدویست هزار سوار جوشن برش برگستوان دار به تخییر
 هند آمده - درالوقت نیز درین سواد اعظم یک فرمانروائی که مستقل توان گفت نبود - و خراسانرا
 اگرچه برادر او سلطان غیاث الدین داشت از گفته او بیرون نبود - و حضرت صاحبقرانی در هنگام
 فتح هندوستان در عرصه سمانه بعضی سپاه فرمان داده بودند - مولانا شرف الدین علی یزدی
 میگوید که طول یصال آن حضرت که حاجی ایستادن نوکران است شش فرسخ بود - و بتخمین
 سپاهیان صاحب تجربه تشخیص یافته که هر فرسخی دوازده هزار سوار احاطه میکنند - پس
 سواى نوکر هفتاد و دوهزار سوار بوده باشد - و عرضش که محلی ایستادن نوکر نوکرت دو گز
 بوده - و مخالف ایشان ملوکان دوهزار سوار و صد و بیست فیل داشته است - و باین حالت
 از اردوی ظفرترین حضرت صاحبقرانی جمع کثیر اندیشه ناک بوده اند - و آن حضرت دغدغه
 در سپاه خود تفرس نموده از بعضی کوته اندیشان کم همت حرفهای نامناسب شنیده اند - و
 بغیردی همت خسروانه بجهت اطمینان خواطر شرایط مرعی داشته فرمان دادند که
 از شاخهای درخت فرودی لشکر منصور حصار ساختند - و در پیش آن خندق کردند - و از
 پس آن از قسم گاو و گاو میش بسیار بمقابل یکدیگر داشتند - گردنهای ایشان بچرم گاو برهم
 بستند - و بخار خشک بعیار از آهن ساخته بودند - مقرر شد که پیاده روان آنها نگاه دارند - تا هنگام
 حمله و در آمدن فیلان بسیر راه اندازند - و همراه حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی (که چهارم
 گیتی نوازین هندوستان است) درین فتح بزرگ (که از جلال عطیات والی ایزدبست) از سپاهی
 و غیر آن از دوازده هزار زیاده نبود - و غریب تر آنکه ولایت آنحضرت بدخشان و قندهار و کابل
 بود - و باز ازان ولایت فایده معتد اعاید نمیشد که مدد خرج لشکر تواند بود - بلکه در محافظت
 بعضی از سرحدات بجهت دفع مخالفان و دیگر مصالح ملکی خرج از دخل زیاده می شد -
 و با مثل سلطان ابراهیم (که نزدیک یک لک سوار و هزار فیل جنگی داشت و از بهیوره تا بهار
 در تحت تصرف او بود و حکومت خلاصه ممالک هندوستان بے مخالف و مزاحمه بر نهی
 استقلال می نمود) بمحض توفیق غیبی و فرط تأیید آسمانی این کار شگرف را پیش برده اند •
 کارشامان فراخ حوصله از تحسین و آمیزین این کارنامه ادوار عاجز اند - آری ذات مقدس که
 حامل نور جهان افروز حضرت شاه شاهید است اگر مصدر این امور گردد چه دور باشد - و بالجمله

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY
THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos. 283 & 284.

THE
AKBARNĀMAH

BY
ABUL FAZL I MUBĀRAK I 'ALLĀMĪ,

EDITED BY
ĀGHĀ AHMAD 'ALĪ,
PERSIAN TEACHER OF THE CALCUTTA MADRASAH.

VOL. I.
FASCICULI I & II.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE URDOO GUIDE OR MUZHURUOL UJAYES PRESS.

1873.

محمدی کونکنداش و امیر شاه منصور برلاس و امیر یونس علی و امیر درویش محمد حاربان و امیر عبد الله کنه‌دار قرار یافتند - و بر دست چپ غول که توکان حول غول گویند امیر خلیفه و خواجه میر میران صدر و امیر احمدی پروانچی و امیر تردی بیگ برادر قوج بیگ و محب علی خلیفه و میرزا بیگ ترخان را مقرر فرمودند - برانفار بحسن تدبیر و بهر شکوه حضرت جهانبانی جذت آشیانی شاه‌سنگی پذیرفت - و امیر خواجه گلان بیگ و سلطان محمد دولدی و امیر هندو بیگ دولی خازن و پیرقزی سیدستانی در رکاب دوست ایشان بوده آرایش بخش رای و شمشیر گشتند - جرانفار محمد سلطان میرزا و حید مهدی خواجه و عادل سلطان و سلطان جنید برلاس و خواجه شاه میر حسین و امیر قنلق قدم و امیر خان بیگ و امیر محمد بخشی و دیگر بهادران نامی قرار یافتند - و هراول منصور کونکنداش و محمد علی جنگ جنگ بود - و امیر عبدالمعز بخدومت طرح مقرر شد - در اوج برانفار ولی شرمیل و ملک قاسم و بابا قشقه با مدانش بتولقمه متعین گشتند - و در اوج جرانفار قراقرزی و ابوالمحمد نیزه‌باز و شیخ علی و شیخ جمال و تنگ‌ری تلی منول بتولقمه قرار یافت - چنانچه راه و رسم دلاوران کارزار و بهادران تیغزن بود پای احوال در عرصه نبرد محکم ساخته در مقام ثبات ایستادند و بهام جانستن و مصاص خون آشام داد شجاعت و شهامت دادند • شعر •

دلبران متادند پا کرده سخت • ستان در آموخت زایشان درخت

تا آنکه بعد از حملهای عظیم و مدتهای قوی تأییدات آسمانی همعنان قلب و جفاک موکب‌الی شد و توفیقات ازلی باعث فتوحات مدرگ گشته شکست بر مخالفان افتاد - و فتح عظیم از جانب اولیای دولت ابدی اعنصام روی نمود - سلطان ابراهیم نادانسته در یک گوشه بقفل رسید - و جمعی کثیر از افغانان علف تیغ قهرمان اقبال پادشاهی شدند - و این قوافل شهرندان عدم بددوقه بهاه منصور و مشعل تیغ جهانگشای بمنزلگاه فنا پیوستند - و قریب بقالب سلطان ابراهیم در یک گوشه پنج شش هزار کس کشته افتاده بودند - آفتاب عالم‌تاب یک نیزه وار سمت ارتفاع گرفته بود که شعله رایت اقبال شعله امروز نبرد شده آعاز مصادمه و مقاتله اتفاق افتاد - و نیم روز نصیم صبح نصرت و شمال بهار نیدروزی وزیدن گرفت - شرح این فتح بزرگ که کلنامه اقبالست چگونه در حوصله بیان گنجد - و هر دمند قادر سخن بچه آئین از عهده تقریر برآید که از دست آباد اندیشه بیرونست - در زمانی که سلطان محمود غزنوی بهندوستان آمد خراسان در تصرف داشت - ملوک ممالک محرقند و دارالمرز و خوارزم فرمان پذیر او بودند - و بهاء‌گران از یک لک بیش بود -

روز یکشنبه هجدهم جمادی الاخری چن تیمور سلطان و محمد سلطان میرزا و مهدی خواجه و عادل سلطان با تمام مردم جهانگار که سلطان جنید و شاه میرحمید و قتلقدم بودند و از غول هم یونس علی و عبد الله و احمدی و کته بیگ و جمعی دیگر را تعیین فرمودند که با بمردی نموده دسبمردی باجماعت خون گرفته نمایند - و این بهادران نبرد طلب و دلاوران معرکه جوسه تند و تیز رفته بعد از آئین جنگ و روش پیگار بران فرقه مظفر و منصور شدند - و جمعی کتیر را احیر کردند - و گروه عظیم را بمرق شمشیر و باران تیر هلاک ساختند - حاتم خان را با هفتاد کس دستگیر کرده زنده بدرگاه عالی فرستادند - و در آردوی معالی بیدار دیدند - و حکم جهانگشای شرف نغان یافت که گدونها سامان نمایند - و استاد علی قلی مامور شد که بروش روم اراپها را زنجیر و خام گاو که بصورت ارغمچی ساخته بودند با یکدیگر اتصال دهند - و در میان هر دو اراپه شش و هفت توره تعبیه سازند - تا تنگ اندازان بفرغ خاطر تنگ بتوانند انداخت - و در پنج شش روز این معنی سامان یافت - تا آنکه روز پنجشنبه سلخ جمادی الاخری بشهر پانی پت همای دولت بجنه اقبال سایه گستر گشت - و مفرغ عساکر بآئین شایسته مرتب آمد - برانگار لشکر منصور در شهر و محله واقع شد و اراپها و تورها که ترتیب یافته بود پیش غول استقرار گرفت - جرانگار بخندق و درخنان استحکام پذیرفت - سلطان ابراهیم بالشکری گران در شش گروهی شهر عرصه نبرد آراسته بود - چون هفته در پانی پت اتفاق اقامت افتاد هر روز جوانان سپاه و پیران کارآگاه بکفار اردوی مخالف رفته با بهیاری از لشکریان غنیمت بیچنگ پیوسته غالب می آمدند - تا آنکه جمعه هشتم رجب سلطان ابراهیم بالشکری گران و فیلان پر شکوه متوجه معسکر معلی شد - و حضرت گیتی سنانی نیز امواج قاهره ترتیب دادند و میدان معرکه را بصفوف اوپچوان پیرا بستند *

محابره حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی

با سلطان ابراهیم و ترتیب صفوف نبرد *

چون مهیمن کارساز خواهد که تدارک شکستهای پیشین نماید بکامروائی تلافی مشاق گذشته فرماید - مقدمات آنرا ترتیب دهد - و اسباب آنرا مرانجام نماید - از انجمله آمدن سلطان ابراهیم بقصد پیگار و نوح آرامتن حضرت گیتی ستانیست که با وجود کثرت مخالف و قلت موافق چون تائید ایزدی همراه و اقبال روز افزون در پیش بود بلاخاطر مطمئن و دل آرمیده توسل بفتاح بی منت نموده بترتیب صفوف توجه عالی فرمودند - غول را بوجود ذات مقدس زینت بخشدند - بر دست راست غول که ترکن آنرا از غول نامند چن تیمور سلطان و سلیمان میرزا و امیر

نصیرالدین محمد همایون از بدخشان با لشکر خود آمده بعز بساط بوس مشرف شدند -
 و خواجه کلان بیگ هم از نرنیج درین روز معادت آستان بوسی دریافت - و غره ربیع الاول این سال
 از آب - اند نزدیک کچه کوت عبور فرموده شان واجب دیدند - دوازده هزار سوار ترک و تاجیک
 و سوداگر و غیر آن بقایم مرض در آمد - و از بالای جیلم از آب بهت مرور واقع شد - و نزدیک
 بهلول پور از آب چناب عبور مرکب عالی اتفاق افتاد - و روز آدینه چهاردهم ربیع الاول در ساعت
 - نیالکوت لوامی ظفر شمع افراشتند - و بخاطر جهان پیرای قرار یافت که نیالکوت را ویران ساخته
 در بهاولپور آبادان سازند - و درین ایام پیوسته از مخالفان خبر میرید و چون آنحضرت بکلانور نزول
 اقبال داشتند محمد - سلطان میرزا و عادل - سلطان و سایر ملازمان درگاه که بحراست لاهور قیام داشتند
 بشرف زمین بوس بصدای معادت شدند - روز شنبه بیست و چهارم ربیع الاول قلعه ملوت بدست اولیای
 دولت فاهره مفتوح شد و اموال و امهات بدست انتاد و کتابهای غازی خان که درین قلعه بود آوردند -
 بعضی را بحضرت جهانبانی مکرمت فرمودند - و برخی را بقندهار ارمغانی کامران میرزا ساختند -
 چون بمسامع علیه رسید که حمیدخان حاکم حصار فیروزه از انجا بقدم جرات دوسه منزل پیشتر آمده
 یکشنبه میزدوم جمادی الاولی که مرکب والا از انباله کوچ کرده در کنار کوی فرود آمده بود حضرت
 جهانبانی نصیرالدین محمد همایون را بر مراد رخصت فرمودند - و امیر خواجه کلان بیگ و امیر
 سلطان محمد دولتی و امیر ولی خان و امیر عبد العزیز و امیر محب علی خواجه خلیفه و از
 امرای دیگر که در هندوستان مانده بودند چون هندو بیگ و عبد العزیز محمد علی جنگ جنگ
 و جمعی دیگر از خاصان درگاه را ملازم رکب ظفر انتساب فرمودند - بین که از اعیان امرای
 هندوستان بود درین روز بدولت آستان بوس متفخر شد - و حضرت جهانبانی بهمعنائی بخت
 بیدار و همراگی اقبال بلند بانداک توجهی لوامی فتح برافراشتند - روز دوشنبه بیست و یکم همین
 ماه بمقتدر مرکب عالی شتافتند - آنحضرت حصار فیروزه را باتوابع و لواحق که یک کرور باشد
 و یک کرور نقد دیگر در جلدوی این فتح که مقدمه فتوحات بی اندازه بود بحضرت جهانبانی
 عذایت فرمودند - و بطایفه معادت کوچ کوچ پیشتر متوجه شدند - و پیوسته خبر میرید که
 - سلطان ابراهیم بایک لک سوار و هزار فیل پیش می آید - و نزدیک همراه مخیم اقبال شده بود
 که حمید علی ملازم خواجه کلان بیگ که بر زبان گیری رفته بود آمده بعرض والا رسانید که دارد
 خان و حاتم خان با پنج شش هزار سوار از اردوی سلطان ابراهیم جدا شده پیشتر می آیند - بفا بر آن

حاجه گذرانیده بنزدیک کچه کوت نرول اجال فرمودند - از بهیره هفت کوزه جانب شمال کوهیست که آنرا در ظفرنامه و غیره کوه جود نوشته اند آن موضع مخیم عساکر اقبال گشت - آنحضرت در کتاب واقعات نوشته اند که تا این تاریخ بجهت تسمیه این کوه ظاهر نبود عاقبت معلوم شد که درین کوه از نسل یک پدر دو خیل مردم بوده اند یک قبيله را جود میگفتند و دیگر را جندجوه - و بجهت دلایمی عبدالرحیم شافعی را بهیره فرستادند که کسی دمیت تطاول دراز نکند - و آخرهای روز خود بدولت و اقبال در شرقی بهیره بر کنار آب بهت نرول فرمودند - و چهارصد هزار شهرخی مان آن از بهیره گرفته هندویگ عنایت فرمودند - سربراهی این ولایت برای رزین از قرار گرفت - و خوشاب بشاه حسن مهرده بمک هندویگ مقرر ساختند - و مامرشد را برسالت پیش سلطان ابراهیم ابن سلطان سکندر لودی که پنج شش ماه شده بود که بجای پدر فرماندهی هندوستان میکرد فرستادند که نصایح ارجمند بنماید - درلغمان حاکم لاهور ایلیچی مذکور را نگاهداشته از کمال نادانی بی نیل مقصود باز فرستاد - جمعه دوم ربیع الاول خبر تولد فرزندان سعادت پیوند آمد - چون متوجه تسخیر هندوستان بودند تفارل گرفته بموجب الهام غیبی همدال نام نهادند - یکشنبه یازدهم ربیع الاول بجهت مصالح ملکی هندویگ را بصراجم بهیره وداع کرده خود بصوب کابل مراجعت فرمودند - و پنجشنبه هجری ربیع الاول کابل مستقر سریر خلافت گشت - و درشنبه بیست و پنجم ربیع الاخر هندویگ از بی روانی بهیره را گذاشته بکابل آمد .

تاریخ توجیه نوبت چهارم بنظر نیامده همانا که دران یورش تسخیر لاهور فرموده مراجعت نموده اند - و از تاریخ فتح دیوالپور (که بتقریب در قید مطور خواهد آمد) معلوم میشود که در (۹۳۰) نهمصد و سی بوده است چون هرکاره در گرو وقت خود اصفا جمال این مطلب در جلباب توقف میباشد - و سست رانی امرا و ناهمپانی برادران حبیب ظاهری میگشت - تا آنکه مرتبه پنجم برهمزنی توفیق ایزدی و سپهسالاری اقبال ازلی (روز جمعه غره صفر (۹۳۲) نهمصد و سی و دو که نیراعظم در برج قوس ریات انوار افراخته بود بطالع که ظلمت شکاف مواد عالم تواند شد بای عزومت در رکاب تولد اعتصام آورده متوجه تسخیر هندوستان شدند - میرزا کامران را در تندهار مسلم داغنه خردارای کلل نیز باو تفویض فرمودند - و چون این یورش فتح شد فتح بر فتح و اقبال بر اقبال روی داد - لاهور و بعضی بلاد عظیمه هندوستان در تصرف اولیای دولت قاهره بود - و هفدهم صفر که باغ وفا مخیم سادات اقبال شده بود حضرت جهانبانی جذت آشدانی

بهومی بعضی چنانچه گشتن - اند در توقف افتاد بجانب کهن توجه نمودند - بعد از تاختن
 کهن بنفش و نیور را تاختند - و از آنجا بعضی خیل رفته بچند منزل در ظاهر تربیده (که تصبه ایست
 بر کنار آب - اند از توابع ملتان) راهات اقبال نزل فرمود - و کنار دریا گرفته بچند منزل مخیم
 انبیا شد - و از آنجا حدود کمی نزول اجال روی نمود - و پس از چند روز غزنین مقر موکب دولت
 گشت - و در ماه ذیحجه ساعت کابل بمقدم عالی رونق گرفت - بار دوم موکب معلی در ماه
 جمادی الاولی (۹۱۳) نهصد و سیزده از راه خرد کابل متوجه فتح هندوستان شدند - از نواحی مذهب
 اول بفر و شیوه رفته از ناصوانقن رای همراهان مراجعت دست داد - و از غرنگر و نورکل نیز عبور
 واقع شد - و از نزد در جاله نشسته باردی ظفر قرین رسیده براه بادبج ظلال انضال بر ساعت کابل
 انداختند - و بر سنگی که بر بالای بادبج واقع شده تاریخ این عبور بفرموده آنحضرت کنده اند - و هنوز
 آن رقم غیبی هست - و تا این زمان اولاد عالی نژاد حضرت صاحبقرانی را میرزا میگفتند - درین
 تاریخ فرمودند که آنحضرت را پادشاه گویند - و در شنبه چهارم ماه ذیقعد این سال همایون فال
 بر بالای ارب کابل ولادت باسعادت حضرت جهانبانی جنت آشیانی اتفاق افتاد - چنانچه در جدول
 تفصیل رقم پذیر خواهد شد - مرتبه سیوم روز شنبه غره محرم سال (۹۲۵) نهصد و بیست و پنج
 که جانب بجزر متوجه بودند در انضای راه زلزله عظیم شد - امتداد آن تا نیم ساعت نجومی کشید -
 و سلطان علاءالدین سوادى معارض سلطان دیس سوادى باسعادت ملازمت مشرف شده - و باندک
 زمانه قلعه بجزر بتصرف در آورده بخواجه کلان بیگ ولد مولانا محمد صدر که از اعظام ارکان دولت
 میرزا عمر شیخ بود عنایت فرمودند - و خواجه مذکور را نسبت غریبه بآنحضرت بوده است - شش
 برادر او در نیکو خدمتی جای خود را در قدم رضا و خشنودى آن حضرت نثار کرده اند - خواجه خود
 از فرط عقل و ارادت منظور نظیر خاص حضرت گیتی منائی فودوس مکانی بود - چون آنحضرت را
 یورش ولایت سواد و تسخیر یوسف زئی پیش دید ضمیر انور بود طاووس خان برادر خرد شاه
 منصور (که کلاتر خیل یوسف زئی بود) دختر او را آورده زبان عجز و انکسار گشود - و حضرت غله نیز
 در آن مساکین و حوش روی داده بود - و در اصل یورش هندوستان نیز در ضمیر جهانگشای تصمیم
 داشت - عنایت عزیمت از مواد باز گردانیدند - هر چند امتداد و سرانجام مقرر هندوستان نبود امرا
 هم برین یورش راضی نبودند مشعل همت افروخته بظلمت زدائی مواد هندوستان متوجه
 شدند - مهاج روز پنجشنبه شانزدهم محرم با اسب و شتر و برتال از آب عبور کرده اردوی بازاری را

(۲) نسخه [۵] باقی • (۳) نسخه [۵] دمپور (۴) نسخه [۵] کن [۵] دکن [۵] کن •

(۵) در بعضی نسخه باد نیج •

خان میرزا را بطغلب در کنار گرفته انواع نوازش و پورش نمودند - و بعد از آن بیرون و رفتن مخیر ساختند - خان میرزا از نهایت شرمندگی بودن خود قرار نتوانست داد - رخصت قندهار گرفت - و این قضیه نیز در همان سال واقع شد - و بعد از سال دیگر بقندهار متوجه شده اند - و بحاکم آنجا شاه بیگ داد ذوالقور ارغون و محمد مقیم برادر خود او محاربه عظیم واقع شد - و خان میرزا صدمات ملازمت در یافت - و آن حضرت قندهار را بذات میرزا که برادر خرد جهانگیر میرزا بود عنایت فرموده بکابل نزول اجازت فرمودند - و شاه بیگم و خان میرزا را ببدهشان رخصت دادند - و او بعد از سرگذشت بسیار زیبراعی را کشت - و حکومت بدخشان با استقلال بحوزه تصرف او درآمد - و همواره تارک سادات بر زمین فرمانبرداری میداد - تا آنکه در سال (۹۱۶) نصد و شانزده مصرع فرستاده مصرع داشت که شاهی بیگ خانرا کشته اند منامب آنست که پاینجانب نهضت فرمایند - بنابراین آن در شوال این سال به نوری توکل نهضت عالی فرمودند - و با اوزبکان محاربات عظیم بتوقع پیوست - و همواره فتح و نصرت همغان موکب عالی بود تا بار بیوم منتصف شهر رجب (۹۱۷) نصد و هفده بدولت و فیروزی سمرقند را تسخیر فرموده اند - و هشت ماه بفرمانروائی آنجا سایه گستر بوده اند - و در صفر (۹۱۸) نصد و هزدهم در کول ملک بعبدالله خان جنگ عظیم در پیوست - و با آنکه فتح شده بود ناگاه بشعبه آسمانی چشم زخمی رسید - و غنا جذبت جهان نورد بحصار منعطف ماختند - بار دیگر باتفاق نجم بیگ در پای قلعه غجدوان با لوزیک نبرد توی دست داد - و نجم بیگ کشته شد - و آنحضرت متوجه کابل شدند ●

دیگر بالهام غیبی رفتی مارواه انهر را بر طرف کرده تسخیر ممالک هندوستانرا پیش نهاد همت والا ساختند - و چهار نوبت بتسخیر هندوستان متوجه شده اند - و بجهت سنج دواعی مراجعت فرموده اند - بار اول در شعبان (۹۱۰) نصد و ده از راه بادام چشمه و جکدلیک از خیبر گذشته بمجم نزول اجازت نموده اند - در اعات بابری (که کتابیست ترکی نگاشته خامه صدق نگار آنحضرت) نوشته اند که چون از کابل بشش منزل در راه کرده بآدیله پور رسیدند ولایت گرم میر و نواحی هندوستان که هرگز دیده نشده بود بمحرق رسیدن عالم دیگر در نظر آمد - گیاه و درخت پرورش دیگر - و وحوش و طیور آن بطرز دیگر - راه و رسم ایل والوس بوضع دیگر - حیرت روی داد و فی الواقع جای حیرت بود - نامر میرزا از غزنین درین منزل بمنز بساط بوسی استعصاف یافت - در منزل جم مجلس کنکش منعقد شد که موکب عالی از دریای سند (که مشهور به نیلابست) بکدام گذر رسید بگذرد -

بکرمات او منوجه شده عزیمت خراسان نمودند - و در انسانی راه در حدود کهنه خبر فوت سلطان حسین میرزا رسید - حضرت فردوس مکانی رفتن حال را بهتر از سابق دانسته برخلاف گذشته اهل روزگار منوجه خراسان شدند - و پیشتر از آنکه موکب عالی خراسان رخصت باتفاق کوه اندیشان نامعامله نمیم از فرزندان میرزا بدیع الزمان میرزا و مظفر حسین میرزا را بر تخت سلطنت نهاده بودند - دوشنبه هشتم ماه جمادی الاخری سال مذکور آنحضرت را در مرغاب به میرزایان ملاقات واقع شد - و باستدعای ایشان بهرات نزل سعادت فرمودند - و در فرزندان میرزا آثار رشد و دوات مشاهده فرموده معارفت موکب عالی را لایق حال دانسته در هشتم شعبان این سال منوجه دارالملک کابل شدند - و در کوههای هزارجات خبر رسید که محمد حسین میرزا وراثت کرد - و غایت و سلطان ملجم پراس جمع از مغانرا که در کابل مانده بودند بطرف خود کشیده و خان میرزا را بپزرگی برداشته کابل را قبل دارند - و در میان مردم عوام این خبر را شایع کرده اند که پسران سلطان حسین میرزا نصبت بحضرت فردوس مکانی غدر اندیشیده اند - ملا بابایی بشاعری و امیر محبت علی خلیفه و امیر محمد قاسم گوهر و احمد پوسف و احمد قاسم که حراست کابل بایشان مفوض بود در لوازم قلعه داری اهتمام دارند - بمجرد اجتماع این واقعه هرتال و ادبامبارا بجهانگیر میرزا که قدری بیماری داشت پیرو با معدوم از عقب هندوکوه که هربرف بود بصحببت تمام گذشته سعری بر سر کابل رسیده اند - مخالفان هر یکی از صولت صیبت قدوم موکب عالی بگوشه اختفا خزینند - حضرت گیتی ثانی فردوس مکانی اول مرتبه پیش شاه بیگم مادر کلابی حبیبی خود - (که باعث برداشتن خان میرزا بودند) آمده و زالموی ادب بر زمین نهاده ملاقات فرموده اند - از روی تمکن و وقار و بزرگ منشی از راه مرغان در آمده بحسن ادا و لطیف سخن عرض نموده که اگر مادر بفرزند شفقیت خود را خاص گرداند فرزند دیگر را چه گنجایشی رنجیدن و چه حد مر از حکم پیچیدن باشد - و فرموده اند که بیدار بوده ام در راه بسیار آمده ام - هر در کنار بیگم نهاده بخواب رفتند - و برای تحلی بیگم که بحس مضطرب و متوحش بود انواع مهربانها بظهور آورده اند - و هنوز خواب نبرده بود که مهرنگار خانم [که خاله زاده آنحضرت باشد] آمدند آنحضرت بمعرفت برخاسته ایشانرا دریانند - محمد حسین میرزا را گرفته آوردند - و آنحضرت از آنجا که معدن مررت بودند جانب شخصی فرموده رخصت خراسان دادند - و بعد از آن خانم خان میرزا را همراه گرفته پیش آنحضرت آوردند - و گفتند ای جان مادر برادر گناهکار ترا آورده ام - اشارت چیدمت - آنحضرت

میرزا گفته بود - و این هر دو میرزا عمزاده‌های آنحضرت می‌شدند - و در هنگام صاحبقرانی که
 عبور مونس‌عالی آنحضرت در بدخشانیت شده بود آثار به‌آرامی و نامردمی از بظهور آمده بود -
 درینوقت که چهره اعمال در آئینه مکلف دید و دولت ازان به سعادت روی گردانید آنحضرت
 از کمال مردمی و فرط جوانمردی در مقام انتقام نیامده حکم فرمودند که از اموال خود آن مقدار
 که اختیار کند برگیرد و بخرامان رود - و پنج شش قطار خیر و عشرت از مرقع آلات و طلاآت و دیگر
 نفایس اجناس بار کرده بجانب خرامان رفت - و حضرت گیتی‌متانی فردوس‌مکانی تفسیق و لایست
 بدخشان فرموده متوجه کابل شدند - و در آن وقت محمد معتمد بحر ذوالنون ارغون کابل را از عبدالرزاق
 میرزا بن العریف میرزا بن سلطان ابومعید میرزا (که عمزاده حضرت گیتی‌متانی فردوس‌مکانی
 می‌شد) گرفته بود - طاعت نهضت را بایات اقبال شونده متعین شد - و بعد از چند روز امان خواسته
 با مال و امباب بقندهار پیشی برادر خود شاه‌بیک رخصت یافت - کابل در اواخر ماه ربیع‌الاول
 سنه (۹۱۰) نهد و ده بدست لولای دولت ابدی‌بوند درآمد - بعد ازان آنحضرت در (۹۱۱) نهد و
 یازده متوجه تهر قندهار شدند - و قلات که از مضامین قندهار است مفتوح گشت - و از آنجا بجهت
 مصالح ملکی نسخ عزیمت قندهار نموده جانب جنوب آن توجه نمودند - و قبایل افغانان سوانک
 و الاغ تالعه بکابل مراجعت فرمودند •

مهادی این سال زلزله عظیم در حدود کابل واقع شد - فصلهای قلمه و اکثر منازل بالای حصار
 و شهر افتاد - و خانه‌های مرفح بیمیان تمام از هم ریخت - و سی و سه مرتبه در یک روز زمین جنبید -
 تا یکماه شب و روز یکدر مرتبه زمین در تزلزل بود - و احاطه عمر بهیاری از مردم فرو ریخت -
 در میان بیمیان و بیکتوت پارچه زمین که عرض او یک کتله بلای انداز باشد بریده یک تیرانداز
 پایان رفت - و از جای بریده چشما پیدا شد - و از اندر غیج تا میدان که قریب شش فرسنگ
 بوده باشد زمین آنچنان شکست که بعضی از اطراف او برابر نیل بلند شده بود - و در آغاز زلزله
 از سر کوهها گردبادها برخاسته و در همین حال در هندوستان نیز زلزله عظیم عام شد - و از موانع
 این ایام آنست که شهبان لشکر فراهم آورده اراده توجه خرامان نمود - سلطان حسین میرزا
 جمیع فرزندان خود را جمع ساخته متوجه دنع او شد - و محمد افضل پسر میر سلطان علی خواب‌بین را
 بامندغانی قدوم گرامی حضرت فردوس‌مکانی فرمودند - و آنحضرت در محرم (۹۱۲) نهد و دوازده

(۲) همین است در هر نه نصد اما این عبارت نزد اهل زبان هر آینه موجب ریشخند باشد تعجب است
 از ابو الفضل علامی که با آن تتبع اینچنین نویسد و ترجمه زبان هندی کند - اهل زبان اینجا چنین نویسد
 که عمزاده‌های آنحضرت بوده اند یا می‌باشند و عمزاده بوده یا بوده است یا می‌باشد - محمد ظاهر نصرپادی بیهانی
 در احوال قاسم خان نوشته که محمد امان جهانگیر پادشاه بوده • (۳) نصد [ب د] لعل •

چون بزرگ اندجان، نزول معایت فرمودند جمیع امرا و ارکان دولت بشرف ملازمت عالی مقرب شدند - و بنویسند انواع تریبها کسباب گفتند - سابقاً ایراد یافته بود که سلطان احمد میرزا و سلطان محمودخان اتفاق نموده بر میر عمر شیخ میرزا می آیند دریغوا که بحسب مرنوشت آسمانی نصیحت ناگزیر واقع شد و بنویسند بهر کسی جمیع ارکان دولت از خود و بزرگ (که بر بکرنگی و بیجهتی اتفاق نموده بودند) بر نگاهبانی قلعه لوازم جد و مراقب اهتمام بجای آوردن گرفتند سلطان احمد میرزا اورا بنبه و خجند و مرغغان که از ولایت مرغغانه است گرفته بچهار گروهی اندجان فرود آمد - هرچند ایلچی فرستاده در صلح زدند قبول نکرده بیشتر فرود آمده - اما چون تأیید غیبی همواره درین حال این دو دمان ابد پیوند است در اندک فرصتی بسبب و نور استحکام قلعه و بیجهتی امرای صاحب قدرت و مغرور و با در اردوی میرزا و سقط شدن اعیان از نشستن بزرگ آمده از داءیهایی سابق مایوس شد - و صلح گونه در میان آورده بفاکسی برگشت - و از جانب شمال دریای خجند که سلطان محمود خان متوجه شده بود آمده اخشی را قتل کرد - جهانگیر میرزا برادر آنحضرت و جمعی کثیر از امرای اخلاص اندیش آنجا بودند - خان چند مرتبه جنگ الذاخت - امرای اخشی تردید داشت پسندیده کردند عاقبت کار خان نیز کاره نداشتند از بیمارانی که عارض او شد ازین خیال باطل زمان تاب شده بولایت خود باز گشت - و آنحضرت بقوت همت بلند و طالع ارجمند مفاخر و منصور شدند - و آن گیتی متانرا مدت یازده سال در مارا و القهر با سلاطین چغتای و اوزبک نبردهای عظیم روی داد - سه نوبت بشعشع تیغ صاعقه آثار و مشعل عقل جهالتاب فتح حمرقند فرموده اند - یکم در سال (۹۰۳) نهصد و سه از بایسنقر میرزا بهر سلطان محمود میرزا (که از اندجان آمده) به نیروی اقبال و امان شمشیر تسخیر فرمودند - فتح دوم از شیبک خان در حال (۹۰۶) نهصد و شش - و سوم بعد از کشته شدن شیبک خان در سال (۹۱۷) نهصد و هفده - چون مقیت الهی در اظهار گوهر یکنای حضرت شاهنشاهی بود و میخواست که اقلیم هندو متانرا کامیاب سازد و آنحضرت را در ملک غربت برانسیب کامرانی و کام بخشی رساند در دیار خود و موطن اصلی که مجمع ملازمان صادق است ابواب کلفت بر روی روزگار آنحضرت گشاده آنچنان ساخت که بهلچوجه بودن آنجا لایق ناموسی دولت ندیدند - ناگزیر با معدود مسافر متوجه بدخشان و کابل شده اند - چون بدخشان رسیده اند تمام مردم خسرو شاه که والی آنها بود بخدمت شتافته اند - و خود نیز بیچاره شده بملازمت پیوسته - وجود آنکه این بیدولت مراقبه به اعتدال بود که بایسنقر میرزا را شهید کرده - و میل در چشمان سلطان محمود

هرچند این تاریخ از غرائب اتفاقات است و فکر را دران گنجایش نیست اما غریب تر آنکه این تاریخ از شش حرف که نزد اهل حساب عدد غیر است فراهم آمده و لفظ شش حرف و نقیص عدد غیر بدر دو تاریخ ظهور این عنصر مقدس از مکمل غیب میگردد - و یکی از غرائب جوهر حروفش آنکه احاد و عشرات و مئات آن در یکمرتبه واقع شده - و بر تعویض مایک اطوار اشارت نموده - بدیع ذاتی که چندی از اسرار غیبی در روایت نهاده اند امثال این بدایع در باب او روی میدهد - قدره اولیای کبار ناصرالدین خواجه احرار بزرگان فیض آثار خود اسم گرامی این مسعود طالع بظهور الدین محمد تمهید فرموده اند - و چون بر زبان نرکان این لقب گرامی از بزرگی قدر و رنعت منزلت لفظی و معنوی آسانی جاری نمیشد باین نیز نام نامی آنحضرت مقرر شد - و آنحضرت اعظم و ارشد فرزندان عمر شیخ میرزا اند - در دوازده سالگی روز سه شنبه پنجم رمضان (۸۹۹) هشتصد و نود و نه در خطه دلگشای اندجان بر مرور سلطنت و تخت خلافت نشستند - و آن قدر مشقت و تردید که در مهمان تسخیر ممالک آنحضرت را پیش آمده کم پادشاهی را رد نموده باشند - و آن مقدار دلیری و دلادری و توکل و تحمل که آنحضرت بنفس نفیس در معارک و محاسن بر خود روا داشته اند مقدر بشر نیست - در وقتی که رافعه ناگزیر حضرت عمر شیخ میرزا در اخسی روی نمود حضرت کینی ستانی فردوس مکانی در چارباغ اندجان کامیاب عیش بوده اند - روز دوم این واقعه سه شنبه پنجم رمضان خبر جانکاه بانجان آمد - در ساعت صبح شده متوجه قلعه اندجان شدند - در محل رسیدن بدروازه شیرم طغانی جلو آنحضرت را گرفته بجانب نمازگاه روان شد که بطرف او گند و آن دامن کوه ببرد بخيال آنکه - سلطان احمد میرزا با اقتدار و شوکت تمام می آید مبادا امرا غدری نسبت بانحضرت اندیشیده ولایت باو مسلم دارند - اگر از حرام نمکی آن مردم ولایت از دست رود وجود اقدس آنحضرت ازین مهلکه نجات یافته بجانب طغانیان خود النجیه خان یا سلطان محمود خان مقدم گرامی ارزانی دارند - امرا ازین معنی آگاه شده خواجه محمد درزی را (که از بابریان و قدیمیان حضرت عمر شیخ میرزا بود) پیش آنحضرت فرستادند که دغدغه توهی که بخاطر اقدس راه یافته بود برآورد - مویکب عالی بنمازگاه رسیده بود که خواجه محمد برکاب بوس والا مشرف شد - و بمذمات معقوله آنحضرت را مطمئن باطن ساخته عنان عزیمت را منعطف ساخت -

در مرد زیر کرد آن پرده نشین محقق عفت در مرد بودند شاه اسمعیل احترام نموده با عزاز بحدار در قندلر پیش حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی فرستاد. و بعد از ده سال ملاقات حضرت گیتی ستانی راجع شد. حضرت گیتی ستانی مفرمودند که در وقت آمدن ایشان من و محمدی کولکناش روبرو رفتیم. بیگم و نزدیک ایوان نشناختند هر چند تشریح کردیم. بعد از مدتی ایجا آوردند. دختر دیگر مهر بنو بیگم خواهر عینی ناصر میرزا هفت سال از حضرت فردوس مکانی خرد بود. دیگر پادکار سلطان بیگم. مادرش آغا سلطان غنچه چی بود. دیگر رضیه سلطان بیگم. مادرش مخدومه سلطان بیگم که قراکوز بیگم میگویند. و این هردو دختر بعد از فوت میرزا عمر شیخ متولد شده بودند. و از آنوقت آغا دختر خواجه حسین دخترت شده بود در منبر من رحلت نمود.

حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی ظهیرالدین محمد بابر پادشاه غازی

پادشاه چاربالش هفت منظر. شهریار سماوی مری ملوی امیر. بلندی بخش همت بلند. سعادت افزای طالع ارجمند. آسمان حوصله زمین وقار. شیردل اقلیم شکار. عالی نیر والاشکوه. بیدار مغز دالش هرزه. صغیر هزبر صوات. رفیع قدر قومی دولت. دریادل گوهر نژاد. پادشاه درویش نهاد. مصدق نشین سلطان حقیقی و مجازی. ظهیرالدین محمد بابر پادشاه غازی. گوهر عنصرش مورد آثار عظیمه و هم عالیه بود. بے تعینی و آزادگی با تقید علو شان و سطوت عظمت از لایحه اطوار او برتر ظهور میداد. فقر و فزای جنیدی و بایزیدی با شکوه و همت سکندری و فریدونی از ناصیه احوال او مینافست. ولادت مقدس آنحضرت در ششم محرم (۸۸۸) هشتصد و هشتاد و هشت از بطن مقدس و خدیر مطهر افتخار عیاف گرامی نژاد قتلک نگر خانم شریف وقوع گرفت. و این گوهر عمان دولت و درئی آسمان اقبال از انق سعادت طلوع نمود. و آن عصمت معجز صفت طیلان دختر دوم یونس خان و خواهر بزرگ سلطان محمود خان بود. و نسب عالی آن عصمت پیرایه برمن نهط امت قتلک نگر خانم بنت یونس خان بن دیس خان بن شیرعلی اوغلان بن محمد خان بن خضر خواجه خان بن تغلق تیمور خان بن السیفوغا خان بن دواخان بن براق خان بن بیصون توا بن موئکان بن چغتای خان بن چنگیز خان. و مولانا حماسی قراکولی در تاریخ ولادت اشرف گفته.

چون در شش محرم زاد آن شه مکرم. تاریخ مولدش هم آمد. شش محرم

و تفصیلش بطریق اجمال آنکه الحسینک که باخسی مشهور است یکی از بلاد هفتکانه ولایت مرقانه است - و میرزا عمر شیخ آنرا پای تخت خود ساخته بودند - و این شهر بر جرسته عظیم واقع شده عمارات آن همه بر جر است - بحسب سرلوشت بتاریخ روز دوشنبه چهارم رمضان (۸۹۹) هجری قمری و ده بحوالی کبوترخانه که بر یکی از عمارات بود نشسته بتمشای کبوتران متوجه بودند که یکی از ایستاده‌های بارگاه حضور آگاهی یافته از گسستن جر خبر داد - میرزا فی الحال برخاسته یکپای را در کفش آورده بودند و فرصت پای دیگر درآوردن نشد که آن جر از هم جدا شد و آن سطح از پای افتاد - و میرزا بحسب صورت قدم در حوضی حقی نهادند - و نظر بمعنی ارتقا با درج علوی فرمودند - حین گرامی آنحضرت می‌ونه بود - ولایت محمود در سال (۸۶۰) هجری قمری و شصت بود در صورتند •

پوشیده نماند که مرقانه از اقلیم بنجم است - و در گذار معموره عالم واقع - شرقی آن کاشغر - و غربی آن سمرقند - و جنوبی آن کوهستان مرحد بدخشان - و شمالی آن اگرچه پیش ازین شهرها بود مثل المالبغ و الماتو و یانگی که با تزار مشهور است اما الحال اثری از رسوم و اطلال آنها هم نمانده - غربی او که سمرقند و خجند است کوه ندارد - و غیر از اینجانب گذار بیگانه صورت پذیر نیست - و دریای سیحون که بآب خجند مشهور است از میان شرق و شمال این آمده بسمت غرب می‌رود - و از جانب شمال خجند و جنوب فغانک که بشاهرخیه اشقار دارد می‌گذرد - و از آنجا بطرف شمال میل کرده جانب ترکستان می‌رود - و بهیچ دریائی همراه نمی‌شود - و پایان ترکستان در ریگستان فرو رفته غایب می‌گردد - و درین ولایت هفت قصبه واقع است - پنج بجانب جنوب دریای سیحون - و دو بطرف شمال او - از قصبات جنوب اندجان و ادش و مرغینان و اسفند و خجند است - و از قصبات شمال اخسی و گامغان - آن‌گونه یکنای سلطنت را به پسر و پنج دختر بود - بزرگترین پسران گرامی حضرت گیتی‌مذانی فردوس مکانی ظهیرالدین محمد بابر پادشاه بودند - بعد از آن بدو حال خردتر جهانگیر میرزا بود از فاطمه سلطان از امرای تومار دوم مغل - و سوم ناصر میرزا بدو حال خردتر از جهانگیر میرزا - مادر عصمت مرشدش از اندجان بود غنچه‌چی امید نام - و از همه دختران عفت‌آب گلنتر - خانزاده بیگم همشیره عینی حضرت گیتی‌مذانی فردوس مکانی پنجسال از ایشان کلا بودند - در آن هنگام که شاه اسماعیل صفوی اوزبک را

(۲) نسخه [۱] جرسته [ب] جرسته • (۳) نسخه [۱ ب] انرازو [ط] اطراز • (۴) نسخه

[۱ ب] روح [ط] کاشان • (۵) نسخه [۱ ب] نویان [ج ط] نویان •

آشوب نرמיד - آن فرخنده بخت بلند اختر سخن منج و سخن کمتر بود - و توجه تمام بارباب نظام داشت - و خود هم نظمی میگفت - و طبعش در نظم موافق بود - اما پروای شعر گفتن نداشت و غالب اوقات بکتاب نظم و تاریخ توجه میفرمود - و در ملازمت او اکثر شاهنامه میخواندند - و بغایت خوش صحبت و شکفته پیشانی و نیک محاوره بود - و ابیات مناسب محل از کلام شعری پیشین بر زبان گرامی او جاری میشد - همت بلند از لوحه حال او میثابت - و جمال اقبال از جبهه جاد و جلال او هویدا بود - و در قواعد ملکداری و رعیت پروری و آداب فرمانروائی و معذات گستری در ازمنه و اعصار معادل و مساهم نداشت - سخاوت را با شجاعت همزانو ساخته - و همت را با قدرت همشدن گردانیده - مسند آزادی سلطنت بود - چنانچه یکبار کاروان خطا در طرف کوهستان شرقی اندجان فرود آمده بود - بره عظیم بارید - و تمام کاروانرا زیر کرد - چنانچه غیر از دو کس جان سلامت نبردند - چون این حادثه معلوم آن و اهمیت عدالت منش گشت و از فور جمعیت آن فائده آگاهی یافت با وجود احتیاج وقت مطلقا التفات بدان اموال ننمود - و ارباب دیانت تعیین فرموده آن مال فرمانرا ضبط کرد - و با مصاحبت امانت و صیانت سپرد تا جمیع وارثانرا از موطن اصلی گرد آورده هر یک را بحق خود وامل گردانیدند - و حقوق جمیع اشخاص و افراد بمركز خود قرار یافت - همواره آن پادشاه درویش منش بصحبت درویشان خداشناس متوجه بود - و در بوزه همت از در دلهای خدا آگاه میکرد علی الخصوص بولایت پناه هدایت اندبای ناصرالدین خواجه عبیدالله که بخواجه احرار مشهور اند - و بعد از پدر عالیقدر در اندجان که پای تخت ولایت مرغانه است زینت بخش سریر سلطنت گشت - و تاشکند و شاهرخیه و سیرام در تصرف آن والاشکوه بود - چند نوبت بر سر مرتقد لشکر کشید - و چند بار یونس خانرا که در یورت چغتای خان و الویس مغلخان بود و نسبت قرابت قریب داشت استدعا نموده آورد - و در هر بار که می آورد ولایت عطا میفرمود و باز بقریبات بمغلبستان میرفت - و در نوبت آخر تاشکند را بار داد - و تا آیام تاریخ (۹۰۸) نهد و هشت ولایت تاشکند و شاهرخیه در تصرف فرمانروایان چغتای بود - و خان الویس مغل بمحمود خان پسر کلان پور خان تعلق داشت - تا آنکه سلطان احمد میرزا برادر عمر شیخ میرزا والی مرتقد و سلطان محمود خان مذکور با هم سخن یکم کرده بر سر میرزا لشکر کشیدند - از جانب جنوب آب خجند سلطان احمد میرزا و از طرف شمال سلطان محمود خان آمد - و درین اثنا قضیه ناگزیر میرزا از ممکن تقدیر بتوقع پیوست .

سلطان لشکر بر سر او کشید - آذون حسن هر چند در صلح زد فایده نکرد - ناگزیر راهها را از آمد و شد غله نگهبانی نمود - تا در اردو قحط عظیم پدید آمد بمرتبه که چهارده شب امجان خامه جو یافتند - بتقریب قحط سهایی پراکنده شد - و آذون حسن در میدان جنگ غالب آمد - و بتاریخ بیست و نهم رجب (۸۷۳) هجری و هفتاد و سوم بتقدیر ایزدی سلطان بدست مردم آذون حسن در آمده اند - و بعد از سه روز بدست یادگار محمد میرزا ابن سلطان محمد میرزا ابن بایسنقر میرزا ابن شاهرخ میرزا که همراه آذون حسن بود داده است - و آن بے حقیقت کم معادت آن پادشاه بزرگقدر را به بهانه خوبی گوهر شاد بیگم که کدبانوی دولتمرای شاهرخ میرزا بود بدرجه شهادت رسانیده است - و - مقتل سلطان ابوسعید - تاریخ این واقعه است *

عمر شیخ میرزا

عمر شیخ میرزا - پسر چهارم سلطان ابوسعید میرزا است - از سلطان احمد میرزا و سلطان محمد میرزا و سلطان محمود میرزا خردتر - و از سلطان مراد میرزا و سلطان ولد میرزا و الغ بیگ میرزا و ابابکر میرزا و سلطان خلایل میرزا و شاهرخ میرزا کلانتر - ولادت آن والانزاد در همدند بتاریخ (۸۶۰) هجری و شصت بوده - سلطان ابوسعید میرزا اول کابل را بمیرزا داده بابای کابلی را اتالیق کرده و خصم فرموده بودند - بعد ازان بجهت طوی از دروگز گردانیده بردند - پس از انجام جشن ولایت اندجان و تخت اوزجد بایشان داده اند - و امر او بواب مقور ساخته تیمور تاش بیگ را اتالیق گردانیده بولایت مذکور فرستادند - و سبب آنکه این ناهیت بایشان که ارشد فرزندان بودند عنایت شد فرط توجه در نگاهداشت ملک مرزونی بود - و چون حضرت صاحبقرانی این ولایت را بفرزند گرامی خود عمر شیخ میرزا که بکار دانی متفرد بود ارزانی داشته بودند حضرت گیتی ستانی نیز این ملک را بمقامت همنامی باین والاخرد عنایت کردند - آورده اند که حضرت صاحبقرانی مکرر میفرمودند که ما تسخیر عالم بقوت شمشیر عمر شیخ میرزا کردیم که او در اندجان نشست و در میان ولایت ما و دشت قبیاق سد شدید شد - و باهتمام او در حفظ نفوذ و ضبط حدود اهل قبیاق نتوانستند که سر بربی و عذاک بردارند - و دست فتنه و فساد بکشایند - و ما بفرافح خاطر کمر همت در جهان گشائی بستیم - و این شایسته تخت و تاج نیز آن ولایت را که حدود مفاصل آن بود بنوعی ضبط فرمود که لشکر بیگانه را مجال عبور بآن حدود نشد - و یونس خان هر چند تدبیر انگیزت بران ولایت دمت زیانت - و بجمعیّت آن ولایت خدشه آمیزی و نفرت

میگذرانید - و جمیع مهمات سلطنت را میرزا ابوبکر سرانجام میدود - و در بیست و چهارم ذیقعده (۸۱۰) هشتصد و دهم در محاربه قرايوسف ترکمان که در حوالی تبریز واقع شد شهادت یافت - و آنحضرت را هشت پسر بوده است ابوبکر میرزا - الخیر میرزا - عثمان چلبی میرزا - عمر - خلیل - سلطان محمد میرزا - انجل میرزا - سیور غتمش •

سلطان محمد میرزا

سلطان محمد میرزا - فرزند دولت پیوند میرانشاه است - والدۀ ماجده اش مهرنوش نام داشت از قوم نولاد قیا - میرزا همواره با برادر خود میرزا خلیل در سمرقند می بوده اند - و چون میرزا خلیل بجانب عراق متوجه شده اند میرزا شاهرخ آنچه از مکارم اخلاق و شمایل علیّه او دریافته بود بدیرزا الخدیگ گفته اند - و جلیل قدر ایشان بیان کرده اند - همواره میرزا در اعزاز و احترام کوشیده بآداب برادری سلوک میفرمود - و آنحضرت را دو فرزند سعادتمند بود سلطان ابوسعید میرزا - و ملوچهر میرزا - و در بیمارنه که عالم را پدرود خواهند فرمود میرزا الخدیگ پدرسیدن آمده اند - میرزا فرزند خود سلطان ابوسعید را سفارش عظیم کرده اند - لاجرم پیوسته سلطان در سایه سلطنت و عاطفت میرزا کامیاب عیش و طرب بود - و بنظر تربیت و عطوفت هر روز بر مدارج دولت و معارج اقبال متصاعد میشد - روزی یکی از مقربان بساط والا که راه سخن داشت بموقف عرض رسانید که این پسر مرا شایسته خدمت بجای میکند - میرزا در جواب فرمودند که او خدمت ما نمیکند آداب جهانبانی و گیتی منانی از صحبت ما فرا میگیرد - و الحق میرزا از روی کمال دید و دریافت بیان حال نموده اند •

سلطان ابوسعید میرزا

سلطان ابوسعید میرزا - معاد ولادتش در هشتصد و سی^(۲) بوده - در بیست و پنج سالگی سرپراری سلطنت شد - و مدت هزده سال بفرمانروائی و کشورستانی با استقلال اشتغال فرموده ترکستان و ماوراءالنهر و بدخشان و کابل و غزنین و قندهار و حدود هندوستان بتصرف در آورد - و در آخرها عراق نیز در حیطه تسخیر درآمد - و با چنین دولت بزرگ و مملکت عظیم که مرایه هزارگونه مستی تواند شد هشیار دل و بیدار مغز بوده از درویشان و گوشه نشینان همت می طلبیدند - و در (۸۷۲) هشتصد و هفتاد و دو میرزا جهانشاه بن قرايوسف حاکم آذربایجان که بدنع آذون حسن آق قویلو^(۳) رفته بود و از غایت بی پروائی و کمال بی تدبیری بدست او کشته شد

اول محمد سلطان که امیر صاحب‌الوزار و ولیعهد خود کرده بود - بعد از فتح دوم در هفدهم شعبان (۸۰۵) هفتصد و پنجم در سوری حصار دوم کوی رحلت زن - دوم پیر محمد که بعد از رحلت برادر گرامی طغرای ولیمهدی بنام او - بر بلندی یافت - و حضرت صاحبقرانی در آخر عمر باطاعت و سلطنت از وصیت فرمود - و در آن زمان او حاتم غزنه و حدود هند بود - و چهاردهم رمضان (۸۰۹) هشتصد و نه بر دست پیر علی تاز که یکی از امرای او بود درجه شهادت یافت - و داغ لعنت ابد بر پیشانی عمل آن حرام‌نملک گذاشت - فرزند دوم حضرت صاحبقرانی میرزا عمر شیخ است که حکومت فارس داشت - و او هم در ایام حیات صاحبقرانی در ربیع الاول (۷۹۶) هفتصد و نود و ششم در پای قلعه خرماتو درگذشت - فرزند میوم جلال الدین میرانشاه میرزا است که مجملاً احوال سعادت اشغال او که درین ماسله علیه مقصود بالذات است مذکور خواهد شد - فرزند چهارم میرزا شاهرخ است که ایالت خراسان داشت - و در اکثر یورشها در رکب پدر عایمقدار بود - بعد از حضرت صاحبقرانی باندک زمانه فرمانروای باسقلال شد - و ایران و توران و آنچه در تحت تسخیر حضرت صاحبقرانی بود در حیطه تصرف در آورده چهل و سه سال در سلطنت کمرانی نمود - ولادت او روز پنجشنبه چهاردهم ربیع الآخر (۷۷۹) هفتصد و هفتاد و نهم است - و در صبح یکشنبه روز سلطانی بیست و پنجم ذیحجه (۸۵۰) هشت صد و پنجاه بعالم بقا شناخت *

جلال الدین میرانشاه

جلال الدین میرانشاه - جد ششم حضرت شاهنشاهی است - ولادت گرامی او در [۷۶۹] هفتصد و شصت و نهم بود - و در زمان حضرت صاحبقرانی حکومت عراق و عرب و عجم و آذربایجان و دیاربکر و شام داشت و چون حضرت صاحبقرانی بهند متوجه شدند این ممالک بالکل بعد از اهتمام همای عالی او بود - چنانچه در اوازم عدالت و مہانی سلطنت دقیقه نامرعی گذاشت - روزی در شکار مرقوچ صحرائی را در تاختن گرفته برداشته بود که امپ رم خورد - و میرزا از مرزین پزمین آمد - و آمیز عظیم در هر و روی رسید - اطباء و جراحان حافی تدابیر و معالجات موافق بکار بردند - و مزاج شریف بصحت گرائند - لیکن غباری ازان گرفت راه بر مرکز اعتدال طبیعی ماند - بعد از شفای شدن حضرت صاحبقرانی ابابکر میرزا که پسر گلان میرانشاه بود خطبه و سکه بنام پدر عایمقدار کرد - حضرت میرزا اکثر اوقات در تبریز

ناخت - آنکه شهر حلب مفتوح شد - و از آنجا اشکر بدمشق کشید - و امرای شام را که در قل
نید امیر بودند غنیمت آنها بدر فرمود - و در مال دیگر بعزم تسخیر روم رایات جهانناب نهضت داد -
در جمعه نوزدهم ذی‌حجه (۸۰۳) هجری و چهارم در حدود انکوزیه معرکه مصاف آراسته و لوی
نبرد را بمسجد فتح حلی بسته با ایلدرم قیصر روم جنگ شگرف نمود - و از تائیدات غیبی که همواره
همعنائی آن شهباز میداد شکوه بود جنود چندی فتح و فیروزی ملازم رکاب معلی گشته طغرای
فتح نامه بنام نامی آن خدیو ممالک کشورستانی خوانده شد - و ایلدرم بایزید بدست سپاه
نصرت اعنصام گرفتار آمد - و چون او را بیایه اورنگ عالی حاضر ساختند از کمال عاطفت و اعزاز
در زیر دست شاهزاده رخصت نخستین یافت - و از آنجا بآذربایجان مراجعت فرمود - و یکمال
و ششماه در آن حدود به دل پیرایی مشغول بود - و ملاطین نژادان از اطراف بخدمت پیوستند - حاکم مصر
نقود فراوان از مرغ و سفید بنام نامی - که زده بدرگاه گیتی پناه ارسال داشت - و سایر فرمانروایان
آن حدود اعلام هواخواهی در میدان اطاعت برافراشتند - و بر منابر حرمین شریفین و دیگر
اماکن شریعه و مشاعر قدسیه خطبه فرمانروائی بنام آن حضرت خوانده شد - و در ذی‌قعدة (۸۰۶)
هجری و ششم رایات طغری برای بجانب فیروزه کوه نهضت داد - و بے توقف و احوال در همان روز
فتح فرموده عیان مراجعت بسیمت خراسان مصروف داشت - و در غرة شهر محرم (۸۰۷) هجری
و هفتم از راه نیشابور بمادراء الظهر ظلال اقبال گسترده - و در آن موطن مالوف طرح جشن عظیم نموده
طوی بزرگ که حیرت‌انزای ارباب همت و حجاج باشد ترتیب داد - جهاندارانرا بصلای انعام
و احسان کامیاب ساخته بتسخیر ممالک خطای متوجه شد - و در شب چهارشنبه هفدهم شعبان
(۸۰۷) هجری و هفتم در موضع اترار که از حمرقند تا آنجا هفتاد و شش فرسخ امت بفرمان
قهرمان ایزد بیچون روی بجانب دارالملک بقا آورده رخس حیات بفسحت‌مرای جهان بانی
ناخت - و نمش عرش پایه آن حضرت بخطه سمرقند بشکوه که شایسته آن بزرگوار باشد
رسانیدند - و در تاریخ ضبط مدین احوال آن جهان‌آزای گفته اند •
• ریای •
سلطان تمر آنکه مثل او شاه نبود • در هفصد و سی و شش در آمد بوجود
در هفصد و هفتاد و یکم کرد جلوس • در هفصد و هفت کرد عالم بدرود
آن صاحبقران سعادت‌قرین را چهار پسر و الاقدر بود - اول غیاث‌الدین جهانگیر میرزا - در اوایل
ملطنت پدر بزرگوار خود در (۷۷۶) هجری و هفتاد و شش در سمرقند رحلت نمود - از دو پسر ماند

مرزمین بظهور آمده بود - و امیر صاحبقران از صفر من تا عنفوان شهاب همواره با آداب شکار و آئین رزم و بیگار اشغال میفرمود - و در سیچان نیل (۷۶۲) هفتصد و شصت و دوم امیر طراغی ازین مرحله رحلت فرمود - و ازو چهار پسر و دو دختر بود - صاحبقرانی - و عالم شیخ - و میوز غنمش - و جوکی - قتلح ترکان آغا - شهرین بیگی آغا - و چون عمر گرامی صاحبقرانی بمی و چهار حال شمسی رسید بطالع خجسته و بخت بلند بمهورت عقل خداداد که مورد الهام ربانیت در روز چهارشنبه دوازدهم رمضان (۷۷۱) هفتصد و هفتاد و یکم حال ایت نیل در بلخ امیر فرماندهی و اکیلل کشورگشائی و کلمکاری بر مر نهاده اورنگ سلطنت و جهانبانی را پایه بلند بخشید - و بدت سی و شش سال که ایام سلطنت و جهان آرائی او بود ولایت ماوراءالنهر و خوارزم و ترکستان و خراسان و عراقین و آذربایجان و فارس و مازندران و کرمان و دیاربکر و خوزستان و مصر و شام و روم و غیر آن بهمت کشورگشائی و دانش فراخ حوصله در حیطه تصرف و قبضه انتدار درآورد - و رایات استیلا و استقلال را در ماحبت ربع مسکون و عرصه هفت اقلیم مریلندی داد - هرکه ملامت حال زنیق روزگار دولت بود بقدم اطاعت پیشواز آمد - گل سعادت از فرق بخت او شکفت - و هرکه شامت کردار و خامت عاقبت دامگیر او شد و سر از گریبان افقیان بیرون آورد موی کشان بهیامتگاه طهران عدالت رسیده خارسقان نقایح اعمال در کنار خود دید - و روز دوشنبه ذیقعدة (۷۸۹) هفتصد و هشتاد و نهم بواسطه فتنه و فساد که از مردم اصفهان واقع شده بود آن شهر را قتل عام فرمود - و از آنجا عیان عزیمت بجانب دارالملک فارس منعطف ساخت - و آل مظفر بخدمتش پیوستند - و چون خبر مخالفت توقیمش خان که فرمانروای دشت قبیاق و از تربیت یافتگان آنحضرت بود شنید دونوبت لشکر بر سر او برد - و لوای فتح برامراخته مراجعت نمود - و دشت قبیاق را که طولش هزار فرسنگ و عرضش شصت فرسنگ است بنفیس نفیس میر فرموده از خس و خاشاک فتنه پاک ساخت - و نوبت دیگر بایران نهضت فرموده در (۷۹۵) هفتصد و نود و پنجم شاه منصور را که کلاه گردنکشی کچ می نهاد در شیراز بقتل آورد - و آل مظفر را برلداخت - و بهمت والا کارهای عظیم که ناخ کارنامه های رستم و افراعیاب باشد دران مرزوبوم یوقوع آورد - و ممالک فارس را بجهت آمایش اولیای دولت قاهره گلزار بخار ساخت - و بعد ازان به نیروی دولت و اقبال فتح بغداد کرد - چند نوبت بگرچستان درآمد - و همزمان فتح و نصرت برآمد - و دوازدهم محرم (۸۰۱) هشتصد و یکم دربابی سند را بصیرعالی بستمه عبور فرمود - و بدولت و اقبال فتح هندوستان کرد - در (۸۰۳) هشتصد و بیوم بعزم شار اقدام فرموده صبح اقبال بدمانید - و انوار فتوحات آسمانی روزگار آن جهانگیر عالم پیدای

هوشمندان است) ایزد متعال ربانیت و حکمت و لطافت و هدایت و عطوفت و رانت و چندین جایلی نعمت و شرافت صفات را امانت سپرده مرانجام گوهر یکنای خلایق شاهنشاهی نمود . مگر از قاجولی بهادر هفت شخص بزرگ را ازین سلسله قدسیه از نظام سلطنت مبری نمود آورده رتبه سپهسالاری شاهنشاهی داد . تا این مرتبه تابعیت را در لباس منبوعیت درپانته سامان کارخانه جامعیت پرچم دلخواه صورت دهد . و آن بزرگان دلاشکوه که درارکنه‌تون بسر بردند اگرچه احوال آنها معلوم نیست اما همان طور پدر بر پدر بزرگی داشتند . اگرچه اسم سلطنت نبود اما معنی سلطنت ظهور داشت . و آنهم بهجت حرامیه عزت بیرون از مکنه عالم بظهور آورد . و اکنون که مراتب تجرد و تعلق سامان یافت و استعداد قوه بفعل مهیا شد که گوهر یکنای حضرت شاهنشاهی بظهور آید خلعت مستعار تابعیت که برای تومنه‌خان بظاهر درین مرحله فرآمده بود خدای جهان‌آفرین آن خلعت را برگرفته بزرگی را بظهور آورد که قابل دایمی سلطنت عظمی تواند بود . و مصداق اینمعنی ظهور حضرت صاحبقران طرازنده هفت اقلیم . و فرازنده تخت و تکیه . قطب‌الدنیا و الدین امیر تیمور گورکانست . و آن والایان عالی‌قدر در شب سده‌شبه بیست و پنجم شعبان سال (۷۳۶) هفتمده و سی و ششم میقان بیل بطالع جدی در ظاهر خطه کش که بهر سبزه مشهور است از بلاد ایران از خدای مظهر دستبر مصفا ی حضرت عفت و برکت مرتبه صفت و طهارت ملقبیت . عصمه الدنیا و الدین تکیه‌خاتون در انجمن وجود قدیم سعادت‌توانم فهاده جهان‌امروز گشت . و این قطب دایره خلایق عظمی و مرکز محیط سلطنت کبری کوکب اقبالیت که از بطن هشتم قاجولی بهادر در مطلع سعادت و اجال طلوع نمود . و بقول یک از مورخین روایی صادق قاجولی بهادر بظهور پیوست . و بدریافت والای خردمند نوروزین امروز آغاز طلوع کوکب اول و درخشیدن ستاره نجاتین است چنانچه سابقاً برتو اشارت برینمعنی نامست . درین زمان مسعود که حضرت صاحبقرانی سعادت ولادت یافتند در ماوراءالنهر ترمذی‌ترین خان بن دوا خان بن براق خان بن بیسوتوا بن بیسوکا بن چغتای خان فرمانروائی داشت . و در مملکت ایران زمین چهار ماه از زمان سلطان ابومعیه گذشته بود . و بدین واسطه هرچ و مرج تمام دران

(۲) نسخه [ج] قریب - (۳) نسخه [۱۱] خزائن و [ط] ماوراءالنهر - و [ح] ایران . در بوهان کش نام شهر است از ماوراءالنهر نزدیک بخشپ و مشهور بشهر سبز انچه . و مغرب آن کس است و در تاریخ تیموری نیز آورده . و الکی مدینه من مدین ماوراءالنهر . (۴) نسخه [ط] مولانا خرف الدین علی . (۵) نسخه [ز] مسعودی بن مسوکا - و [ح] مسعودی بن بیسوکا . و در تاریخ رشیدی نوشته که بیسوتوا پسر مسوکا بن چغتای خان است . چنانکه در نسخه (۷۷) از همین کتبه‌نامه نیز گذشت .

باین نقل کرد او در اوس چغنائی خان قائم مقام پدیر گرامی شد - و چون در ایران ابله نویان این جهان نظر فرستید پدیر کرد دوا خان بن بلاق خان بن بیصوتلو بن موتکان بن چغنائی خان بن چنگیز خان باور رسیده بود او را امیر الامرا ساخت - و زمام حل و عقد مملکت بدست تدبیر او داد - و مرتبه پدران باو مسلم داشت - و او چنانچه مقتضای دانش و بینش است در رواج کار مملکت کوشید - و او بمقتضای زهرای احمدی درآمد •

امیر برکل

امیر برکل - عظیم قدر تو جمال بود - و چون پدیر بزرگوارش امیر ایلنکر نویان در زمان ترمشیرین خان بن دوا خان ارین جهان بیمواسا درگذشت ازو همین یک فرزند ارجمند ماند - و او همواره بمعالجه نفس خود پرداخته فرست بغير پرداختن نیافت - و از صحبت خانان متقاعد بوده آئین پدران به بنی اعمام گذاشت - و فارغ البال در حدود کش می بود - و در گرد آوری رضای ایزدی تگبوی داشت - و در تحصیل مکارم اخلاق جدت رجوی می نمود - دران نواهی به بعضی محال و مواضع که از املاک قدیم بود صرف معیشت و کفالت میکرد - تا آنکه بعالم تقدس و ملک بقا پیوست •

امیر طرافای

امیر طرافای - فرزند گرامی نژاد و بزرگ منش امیر برکل و پدیر بزرگوار حضرت صاحبقرانیست - از عنفوان سحر و رباعی شهاب انوار دولت و اتبال از صاحب احوال او مبتلاست - و آثار عظمت و جلال از پیشگاه اطوار او میدرخشید و آن بزرگ منش را برادر سه بود خرد هیبت نام در حق شناسی و حقیقت طلبی کامل عیار - اما قریه بزرگی صوری و معنوی بلام برادر بزرگ انتاده بود - چون والد بزرگوار همواره روی بر آستانه ارباب ریاضت میداشت و منظور مقربان عنبه ممدیت بود - خصوصاً قدوة اصحاب وجد و حال شیخ شمس الدین کلال که امیر را بغایت حرمت میداشت و بنظر تعظیم میدید - خدمت شیخ آن بزرگ دورانرا از مغای باطن بظهور کوکبه صاحبقرانی نوید معاد جارید رساند • بود •

صاحبقران اعظم ثالث القطبین قطب الدنيا

والدین - نمور گورگان

اراده ازلای و مشیت لاهولی هزاران حکمت در هر چیز و دهمت نهاده جهان آرامت - و لهذا درین پنجاه و دو تن (که حلسه علیه شهنشاهی بآن انتظام دارد - عبرت بخش

در اردبیل ذی‌قعدة (۶۳۸) شمس و سی و هشتم ازین مرای گذران درگذشت . و قراچار نوبان برقرار
خود در ضبط و نقی امور سلطنت قیام می نمود . و بعد از چندگاه قراهاکوخان بن سواتکن بن
چغتای خانرا بحکومت رابیت جدگرامیش ارجمند گردانید . و پس از چند سال چون گیوک خان
بن اوکدای خان برمسند خانی نشست دست قدرت قراهاکوخانرا از تصرفات حکومت
و اختیار بازداشته عزل نمود . و یسومنگا بن چغتای را بجای او نظام بخش آن ملک گردانید .
پوشیده نماند که اوکدای تآآن در ایام سلطنت خویش پسر بزرگتر خود را کوچو ولیعهد خود
گردانیده بود . و او در ایام حیات پدر وفات یافت . ولیعهدی به پسر وی شیرآمون که از همگان
دوست تر میداشت ارزانی نرمود . و هنگام حادثه ناگزیر تآآن گیوک خان که در بلاد روس و چرکس
و بلغار بود بعد از سه چهارسال باردوی والا رسیده مسند آرای سلطنت گشت . و در عدل
و رعیت پروری اساس عالی نهاد . و چون یسومنگا بحجاب فنا مختفی شد قراچار نوبان باز
قراهاکور را بفرمانروائی آن دیار نصب فرمود . و در ایام دولت او بتاریخ (۶۵۲) ششم و پنجاه
و دوم آن نوین کامبخش کامران هشتاد و نه ساله شده رخت هستی بریخت .

ایجل نوبان

ایجل نوبان - بمزید دانش و مزیت خداشناسی از میان ده فرزندی که گاردان قراچار نوبان
نشان اختصاص داشت - در عهد خانی قراهاکو از فرط دانائی و کمال توانایی رفعت بخش مقام
پدر شد . و در سنه (۶۶۲) ششم و شصت و دوم از کمال اعتدال بر مسند دولت متمکن گشت - الوی
چغتای در ایام دولت او خوشوقت شدند . و چون در میان فرزندان چغتای خان خلاف و نزاع
بسیار پدید آمد از ارتباط و اختلاط نفرت گرفته در شهر کش که جای موروئی بود قرار گرفت .
تا آنکه منکو تآآج بن تولیخان بن چنگیزخان برادر خود هلاکوخان را بجانب ایران فرستاد .
و از هر چهار الوی و چغتای و اکدای و تولی امرا و مردم همراه ساخت - از الوی چغتای
خان ایجل نوبانرا با استدعای تمام بر سر سالدوری تعیین نمود که مصاحب هلاکو خان باشد .
و خان مذکور مراغه تبریز را داد و بآداب بزرگی سلوک نمود .

امیر ایلنکرخان

امیر ایلنکرخان - ارشد اولاد والترزک ایجل نوبان بود - چون ایجل نوبان با هلاکو خان از توران

یوهون بهر برید - و وثیقت نامه دیگر میل اوکدای و فرزندانی و خویشان نوشته باوکدای مهر -
و دیار ماوراءالنهر و ترکستان و بعضی از حدود خوارزم و بلاد ایمنور و کاشغر و بدخشان و بلخ
و غزنوی تا آب حله به چغنی خان مقرر ساخت - و پیمان نامه قتلخان و قاجولی بهادر
به چغنی حواله کرد - و گفت از اهتمام قراچار نویان تجاوز جایز نداری و در ملک و مال
شریک خود دانی - و میان ایشان عقد پدرنزدی بست - بهمین ملاحظه این سلسله علیّه
نسخه را چغنی گفتند و الا چغنی را با آبای کرام او نصبت بحضرت شاهنشاهی باعث افتخار
و مبالغت نه نصبت قرابت و مضاهات - و خاندانهای و نوینیان بموجب نصبت عمل
نمودند - رحمان الله از مثل چنگیزخان بزرگ دانائی چنین نقض عهد شود - باینکه که آن پیمان نامه
که باقی تمغای تومنه خان مرزین بود باوکدای قآن مبداد - و تربیت و معاونت او را برای رزین
قراچار نویان میسرود - تا مطابق آن عهدنامه عمل میشد - یا آن وثیقت نامه را حاضر نمیشاخنند
تا برنجیان که همزاد انصاف محمول میگشت - و مدد بدنامی در دفتر دانگی او ملتصق بخط
مهر میشد - و عجب از سخن گزینان باطنائی که درین باب با شرع حرفه رانی و حرص نکته گیری
و درزبانی بسر وقت این نرمیده اند - و همانا که چون لیزد جهان آرا میخواست که این لباس مستعار
سپهسالاری (که تومنه خان قرار داده بود و در معنی کارگران ابداع نشاء جامعیت حضرت
شاهنشاهی سرانجام داده بودند) از قامت این ملعلّه علیّه بردارد چنین مهر خطا رفت که بر هزاران
قصد صواب شرف دارد - و چون حواصت ایزدی همواره نگهبان این گروه و الاشکوه بود نتورس
در عهد و پیمان از جانب فرزندان گرامی قاجولی بهادر نشد - تا چون نوبت سلطنت از رشید ذاتی
و مکتومی او باوادی قاجولی بهادر رسد و بدولت روزافزون مسند آرای خلعت گردد مطعون خردمندان
نباشد - و همانا که این از مقدمات طلوع نیر انبال حضرت صاحبقرانی بود که وجود مقدسش طلیعه
دولت ابد پیوند حضرت شاهنشاهیست - و چغنی خان بعد از شنقار شدن پدر پیش یالغ را
دارالملک ساخته عنان اختیار مهمات سپاهی و رعیت بقبضه اقتدار امیر قراچار نویان گذاشت -
و خود بیشتر اوقات در خدمت اوکدای قآن بسر میبرد - و با آنکه اوکدای پهل از وی خرد بود
در لوازم حقیقت و اطاعت دقیقه فرو گذاشت نمی نمود - و با بخت بیدار وصیت خان پاس
میداشت - چون چغنی خلاص مدت حیات به ثبات باخر رسید جهت انتظام کارگاه سلطنت
امیر قراچار نویان را رمی خود ساخت - و فرزندان را بدر مهر - و هفت ماه پیش از اوکدای خان

و در اندک روزگار از اشجار گوناگون چندان انبوهی روی داد که مرتد در ترائم اشجار پنهان گشت تا آنکه هیچکس بی بآن مرزومین نتوانست برد - و همانا در نیمه‌ی سرپست بدیع که جز دانای هوشمند دریاون بی بآن نتواند برد - یعنی چنانچه در زندگانی در حرامت ایزدی بود بعد از آن هم در کلف نگذاشت الهی در آمد - تا کوتاه‌اندیشه بآن مقام دست سهیلایی دراز نتواند کرد - اگرچه بفرست چنین اندیشه کردن خود را مغرأ جهانیان ساختن اسم لیکن چون فرستار و ابانرا بیشتر معامله با ظاهر بینان باشد چنین میالتم از مواهب عظمی است و چرا حرامت ایزدی نگهبانی اینچنین بزرگی ننگد که عالمی در سایه پاس او بود - اگرچه این بزرگ بهیچ موم و در نظر اول خواص از مظاهر مظلیمه قهر الهی بود اما در نظر دور بین هوشمندان اخلاص خواص از سجای الطایف ایزدبست - چه در محکمه عدالت الهی (که فرمانروایی خلایق بر توبست از آن) بیدارست نرود و ستم بظهور نیاید - و هر امریکه در عالم کون و فساد متکون شود مبتنی بر چندین مصالح معلومست که دیده ظاهر بینانرا بکنه حقیقتش راه نیصفت - جز ضمایر بیداردانی دور بین بر حقیقت آن آگاهان - عمرش هفتاد و دو سال تمام شده بود - و از حال هفتاد و سوم اکثره مهری گشته - از انجمله بدست و پنجم سال بفرمانروایی و کشورگشایی منقضی گشت - و بملاحظه تاریخ ولادت و وفات او که در تواریخ مذکور است مدت عمرش هفتاد و چهار سال و سه ماه بوده باشد - و همانا که خلاف باعتبار شهر و حدین شمسی و قمری تواند بود - یا برجه دیگر از وجوه مشهوره - درین مدت همواره انتظام مهابت ملکی و مالی بامتصواب رای جهان‌آرای قراچار نویان رونق داشت - و والاشکوه را که چنین برادره بجان و جهان برابره رهنمون داشت و اقبال باشد چگونه بآن همه کشورمغانی و سلطنت‌رانی تارک عظمت باوچ علیین نصابت •

قراچار و چنگیز این عهد • بکشورگشایی قرین عهد

و هنگام نواختن کوس رحیل مریر خانی را باوکدای محلم داشت •

و مجمل این قصه داشکس آنکه در پورش خطی شیخ بر پیشگاه خیال او بصورت مناهی جلوه دادند که پدرو کردین این جهان مرابنما نزدیکست - فرزندان گرامی و قراچار نویان مپه‌حاله و دیگر اعیان دولت و ارکان سلطنت را طلب داشته نصایح که انتظام جهانیان از نقایح او باعد درمی‌آوردند خانی را باوکدای مقرر ساخت - و عهدنامه قاجولی و قتلخان که بآل تمنای تومنه خان رسیده بود و املاف بزرگ‌نهاد بترتیب نامهای گرامی خود را رقم کرده بودند از خزانه طلب فرموده بر حاضرین مجمع عالی خواند - فرمود که بقراچار نویان بدین وثیقه‌نامه پیمان بسته بودم شما نیز بدین

در پیوسته - و تموجین ظفر پاست - و در چهل و نه سالگی و بقول در پنجاه سالگی در رمضان (۵۹۹) پانصد و نود و نهم بدر لغت ملطنت و جهاندارای کامران شد - و چون مدت سه سال از فرمانروائی و جهانپائی او گذشت تب تگوری که از مبقران عالم غیب و مرده رحمان درگاه کبریا بود بالهام ربانی تموجین را بخطاب چنگیزخان مخاطب ساخت یعنی شاه شاهان - روز بروز نجم سعدتش فرور اندر میشد - و سال بسال برق درانش سوزانتر میگشت - بر تمام خطای و ختن و چین و ماچین و دشت قباچاق و سفین و بلغار و اس و روس و آلان و غیر آن سروری یافت - او را چهار فرزند بود جوجی - چغتای - اوکدای - تولی - ترتیب بزم و شکار تعلق بجوجی داشت - و یرغور میدین و سیاست بتقدیم رسانید (که نظام ممالک آرائی بآن منوط است) برای رزین چغتای مفض بود - و تدبیرات جهانپائی و ترتیب امور ملکی باوکدای اختصاص داشت - و سرانجام مهام - پناه و محافظت آورد بدول متعلق بود - در شهری (۹۱۵) ششصد و پانزده بقصد سلطان محمد خوارزم شاه بجانب ماوراءالنهر توجه نمود - و اهل آن دیار بسطوت قهر بیاماسیدند - و چون از کار ماوراءالنهر پرداخت از آب آمویه عبور نموده عنان کشورگشائی بجانب بلخ معصوف داشت - و تولی خاندرا بالشرک گران بولایت خراسان روانه ساخت - و بعد از تسخیر ممالک ایران و توران از بلخ ببالقان آمد - و از آنجا متوجه دنع سلطان جلال الدین منگیزی شد - و در ماه رمضان (۹۲۴) ششصد و بیست و چهارم سال هلالی سلطان جلال الدین را تا کنار آب سند هزیمت داد - و از آنجا بماوراءالنهر شتافته بجانب یورت اصلی استقرار گرفت - و در تنگوزنهل مطابق چهارم صفر (۹۲۴) ششصد و بیست و چهارم که هم سال ولادت و هم سال جلوس سلطنت بود در حدود ولایت تنکقوت و دیعت حیات مبرد - و پیشتر ازان وصیت کرده بود که چون قضیه ناگزیر درین یورش روی نماید پنهان دارید تا کار اهل تنکقوت بانجام رسد - و در ممالک دردمت فتورس نرود - و فرزندان و امرا بموجب وصیت عمل نموده در اخفای این حال کوشش نمودند تا آنکه اهل تنکقوت بیرون آمدند و تلف تبغ شدند - و بعد ازان صدوق نعش او را برداشته روی براه آوردند - و هر آنریده را که در راه میدیدند از هم میگذرانیدند تا خبر باطراف و اکناف بزودی فرسد - و چهاردهم رمضان همین سال نعش او را باردوم بزرگ آورده اظهار واقعه ناگزیر نمودند - و درهای درختی که بر روزه در شکارگاه جهت تربت خویش خوش کرده بود مدنون ساختند -

(۲) در نسخه [ز] بتنگری • (۳) شعر نهادیم نام تو چنگیز خان • ازین پس تو خود را تموجین مخوان • همه کس را این چنین خوانند • بدین نام نیک آفرین خوانند • از انرو که معنی چنگیز خان • بود شاه شاهان بنوری زبان • من ظفر نامه • (۴) نسخه [چ] سفین و [ر] سفین • (۵) نسخه [ح] منگیری •

خاتون دبی اولون انکه که آهمنی بود فرزند گرامی بزد - بیسوکای بهادر او را تموچین نام نهاد - سوغوچین که غریب بلند و دربانست والا داشت به بیسوکای بهادر گفت که از رموز حساب دانی و نظرات سعود آمالی چنان استدلال میتوان نمود که این همان ستاره دولتمست که در نوبت چهارم از جیب تپخان برآمده بود *

اگرچه در مصلحت علیقه حضرت شاهنشاهی (که درین محفل نامی امزدی سخن ازان میرود) احتیاج بذکر تموچین نیست که از شعب این شجره تسمیه امت لیکن چون پرتوسه از نور مقدس آنگهوا بود مجمل از ذکر آن ناگزیر افتاد - طالع مسعود تموچین میزان بود - و هفت ستاره در طالع بودند - و راس در میوم - و ذنب در نهم - و بعضی برآوند که در سال (۵۸۱) پانصد و هشتاد و یک که سرداری الوس و قوم نیروی رسید صیغه مباره در میزان فراهم آمده بودند *

قرا چارنویان

قرا چارنویان - فرزند گرامی سوغوچین امت پادشاهانش شهریارشان بود - چون در سال تنگوزیل (۵۹۲) پانصد و شصت و دو بیسوکای بهادر درگذشت و درین سال تموچین سیزده ساله بود و سوغوچین که مدار ملک و سلطنت و گیرودار لشکر و سپاه برود همدان چندروز باردوی نفا کوچ نمود قراچار نویان ایام صغر داشت - قوم نیروی از تموچین روی گردان شده بمردم تالچوت پیوستند - و تموچین محنتها کشید - و در بند بلا افتاد - و عاقبت بتائید آمانی ازان ورطهای و مخاطرههای سهمناک نجات یافت - و با قوم جاموقه و تالچوت و قنقرات و جلایر و غیر آن کارزارها کرد - و تنه که سال عمرش از سی درگذشته بود سردار ایل و الوس خود شد - بذایر مخالفت بعضی از فرمانروایان ترکستان در چهل سالگی برهنمونق قراچارنویان پیش آرنک خان حاکم قوم گرایت که با بیسوکای بهادر سابقه محبت داشت رفت - و کارهای پهنانیده برای او بجا آورد - و دستبرد نیکو نمود - و رتبه قرب ملزمت و علو مرتبت او بحرحد رسید که مشام حمی اخلاصش از شمامه اتحاد معطر گشت بلوغی که امرای عظام و خویشان برو حمد بدند - جاموقه که مهتر جاجرات بود سنگو پسر آرنک خانرا با خود متفق کرده درباب او سخنان ناشایسته و حقیقهای ناپهنانیده بهم بسته خاطر آرنک خانرا از راه راحتی برده در خیال نامد انداختند - و تموچین اندیشه مند گشته بامتصواب قراچار نویان و تدبیرات درست او ازان مهلکه برآمد - و در مرتبه درمیدان ایشان محاربات عظیم

(۲) در نسخهای اکبرنامه تاجوت بلام و در ظفرنامه تاجوت بنون * (۳) نسخه (ج) فقرات *

(۴) در ظفرنامه شنکو *

ایشانرا بناراج برد - و چون نویسی تختِ حیا اجل در رسید برتان بهادر برادرِ گرامی او بمشاررتِ اعیان مملکت بر سرِ پر خانی متمکن گشت - و یا-اق پدر و برادرِ خود را تازه گردانید - و چون در عهد او هیچکس را یاری آن نبود که با او دعوی مبارزت و پیروزی کند لاجرم لقبِ خانی او در افواه بلفظ بهادری زبانزد شهرت گشت - و نقدِ شجاعتِ او را باین نام مهابت‌نزا مسکوک ساختند - و درین زمان قاجولی بهادر (که هم برادرِ جانشین بود و هم بهادرِ سپهسالار) متوجه عالم بقا شد .

ایردمچی برلاس

ایردمچی برلاس - پسر ارشدِ قاجولی بهادر است که در معالکِ فرهنگ و معارف جنگ مغیرِ هوش بلند و بختِ بیدار داشت - بعد از پدر طفرای سپهسالاری بنام او سر بلندی گرفت - و او بآئینه که پدر بزرگوار رونق داده بود در تحقیقِ مهمِ معالک و تدبیرِ عظامِ امور کوشش مینمود - و اول کسی که بلقبِ برلاس اختصاص یافت او بود - و معنی این لفظ معنی شجاع بانسب است - و نسب تمام الوی برلاس بار میرسد - و چون زندگانی برتان بهادر بحر آمد از چهار پسر او سیومین بیسوکای بهادر که پدر چنگیز خان است و بجوشن فرزادگی و مغیر مردانگی آراسته بود تاجِ خانی بر سر نهاده زینت بخشِ حریرِ جهانپانی گشت - و درین هنگام ایردمچی برلاس بشهرستان بقا اماس اقامت نهاده - از بخت و نه پسر یادگار ماند .

سوغو چیچن

سوغو چیچن - در میان فرزندانِ گرامی ایردمچی برلاس بدلِ داور و رای جهاندار و خرد و عطوفتِ کلماز نظام بخشِ سر بلندی داشت - و از روی مال نیز بزرگترین اولاد بود - جای پدرِ عالقدر گرفت - بمعنی شهردار - و بصورتِ سپهسالار بود - بیسوکای بهادر برای جهان آرای سوغو چیچن لشکر بر سر تاتار کشید - و خان و مان و دولتِ ایشانرا پی سپر غارت ساخت - و بیابانِ یزدان و نیروی بختِ فیروز بر تاتار غالب آمده بدولت و اقبالِ متوجهِ دیلون یلدق شدند - و چون بدان موضع سعادت افزا رسیدند در بیستمِ ذیقعدة تنگوز بیل مال (۵۴۹) پانصد و چهل و نه هالی

(۲) در اکثر نسخ اکبرنامه بیسوکای - و در بعضی جاییسوکا نوشته و در دفتر نامه بیسوکای - میگردد . شعر . پس از شاه برتان یزدان پرست . بیسوکای بهادر بشامی نشست . (۳) این اسم هم در نسخها مختلف واقع شده اما برین شهر که در دفتر نامه یزدی آورده اعتماد نموده شد . شعره زسوغو چیچن بود پسر نکو . جهانگیر و فرمانده و نیکخواه .

و قاجولی بهادر بهمان منصب والی مهابادری مشغول بوده پاس پیمان خود میداشت - و بدستباری فرزندی و مردانگی سرانجام کارگاه ملک و دولت مینمود - و قوبله خان به پشت گرمی اینچنین مهربانی که هم عقلی خداوندی داشت و هم تیغ کشورستانی انتقام برادر خود از اذن خان حاکم خطای کشید - و جنگهای بزرگ که کارنامه مردان کار تواند بود کرده بر لشکر خطای شکست عظیم انداخت ●

و مجمل ازین سرگذشت آنکه فرمانروایان خطا پیوسته ازین طبقه والاشکوه دغدغه داشتند - و همواره متحرک مسلمانی درستی بوده روزگار میگذازیبندند - چون دارائی خطا بالتانخان استقرار یافت از استماع شجاعت و ندیدیر قتلخان بیشتر هراسان گشت - بوحیل فرستادهای کردلیان احاسی موانعت محکم ساخت بمرتبه که قتلخانرا استدعای آمدن خطا نمود - و خان بمقتضای راستی و درستی که طبیعتی این دروغیان و الانزاد است داروگیر ملک را بقاجولی بهادر سپرده بخطا رفت - و نقش محبت دلپذیر نشست - و از آنجا کامیاب عیش و عشرت بیورث خود متوجه شد - بعضی از اعیان دولت التانخان [که تنگ حرمه و فرومایه بودند] سخنان ناشایسته گفته التانخانرا متغیر گردانیدند - التانخان از وداع پشیمان شد - و کس فرستاده طلب داشت - قتلخان از مواد پیدایش روزگار نقش ناراحتی التانخان خوانده جواب فرستاد که چون بصاعت فرخنده توجه نموده ام برگشتن را لایق نمیدانم - خان خطا جوشیده لشکر نامزد او کرد که بهر وضع که ممکن باشد خانرا بگردانند - قتلخان بخانه درخته هالجوتی نام که در هر راه ماری داشت سردار لشکر خطا را فرود آورد - و قرار داد که بر میگردد - هالجوتی پنهانی گفت که معارفت را مصلحت نمیدانم - من اسم دارم تیزگرد و دوررو که هیچکس بآن نتواند رسید همزمان احتیاط شدن و بران اسب سوار شده ازین مخاطره بدر رفتن صلاح وقت است - قتلخان برین رای عمل نموده بران اسب سوار دولت شده بیورث خود شناخت - فرستادهای خطای چون آگاه شدند چابکدستان تیزبای از عقب درآمدند - و جز در یورت خانی بجای دیگر نه پیوستند - قتلخان این بداندیشانرا گرفته از هم گذرانید - درین اثنا همی کلان او قین برقاق که بحسن صورت بی همتای روزگار بود در حوالی دشت هم تکی غزالان داشت - ناگاه قوم تاتار درچار شده دستگیرش کردند - و لورا گرفته پیش التانخان بردند - و خان بانتهام آست جانان گرگامنش تیغ بیدان برین غزال شیرنژاد راند - قوبله خان که بهر دوم بود چون تخت آرای سلطنت شد بجهت انتقام برادر خود بجمع لشکرها متگماشته متوجه التانخان شد - و نبرد عظیم در پیوست - و شکست غریب خطانیانرا داده اسباب و اموال

پرتخت خانی نهینند - و در مملکت حاکم شوند - اما مرتبه چهارم آن باشد که از عقب ایشان پادشاه ظهور کند که اکثر عالم را در تحت تصرف خود در آورد - و او را فرزندان پدید آیند - و هر یک حکومت ناحیه داشته باشد - و از قاجولی هفت فرزند دولتمند که از سریشواری و تاج فرمانروائی بر سر داشته باشند بظهور آیند - و نوبت هشتم فرزندان پدید آید که جهانبگیری نماید - و بر عالیهان سری و سروری کند - و از فرزندان بوجود آیند که هر یک حاکم جانب باشد - و والی مملکتی شود * و چون تومنه خان از تعبیر فارغ شد برادران بفرموده پدر بایکدیگر عهد و پیمان بستند - که سریر خانی بقبل خان مسلم باشد - و قاجولی مهبسار و مفت آرای و مدار کل و تبع زن باشد - و مقرر شد که فرزندان یکدیگر بطن بطن همین طریقه منظور و محلوک دارند - و عهدنامه بخط ایغوری درین باب قلمی فرمودند - و هر دو برادر بر آن خط مهر نهادند - و بآل تمغای تومنه خان رسانیدند - از آدم تا تومنه خان آبای کبار حضرت شاهنشاهی [که مقصود از جنبش این ملعه ایشانند] براساس مطلقه و سلطنت مستغله ممتاز گشته ثبات بخش سریر معدیات بودند - و طایفه ازین گروه والاشکوه مقتدائی ملک معنی نیز یافته کامیاب ظاهر و باطن گشتند - چنانچه باستانی نامها از آن آگاهی میبخشد - و حکمت الهی [که در ظهور نشاء جامعه مراتب کونی و الهی بچندین میانجی کارفرمایان ملک صورت و معنی اهتمام دارد] منتظر زمان ولادت حضرت شاهنشاهی [که نقاره کایدات بودن طراز خلعت فاخره اوست] بوده روز بروز اسباب آنرا سرانجام میدهد - و برای جامعیت و شناسائی قدر خدمت و لذت مبراهی شایسته قاجولی بهادر را لباس و کالت مستعار پوشانید - تا مراتب این حالت نیز برای العین این سلسله علیه در آید - و سرمایه جمعیت مراتب برای حضرت شاهنشاهی حاصل گردد - و باوجود رشد و گردانی و بزرگی و بزرگ منشی قاجولی بهادر قبلخان ولید شد - اگرچه بظاهر مراعات کلفتی سن شد [که منظور دانشوران نیست] اما در معنی کارفرمای قدرت الهی نشاء جامعیت را سرانجام داد - چون تومنه خانرا ستاره حیات در مغرب فوات متواری شد قبلخان بر تخت فرمانروائی متمکن گشت - و قاجولی بهادر بموجب وفا بعهد که سرمایه دولت سرمدیست در مقام یکجہتی و موافقت در آمده بآئین درستی و شاهنشاهی منصوبی انتظام مہام سلطنت گشت - و چون قبلخان از دارالفن همتی بدارالامان فیستی خرامید قریله خان که در میان شش پیر او شایسته تاج و تخت بود بمسلطنت نشست -

عالم اهتمام نمود - قصبها آبادان ساخت - و خیل و حشم او بصیار پدید آمد - و با جلا بر او را کلزارها
بوقوع پیوست - ملک رانی و جهانبانی باستقلال کرد - و چون از عالم درگذشت ازو سه پسر ماند :

بایسنغر خان

بایسنغر خان - بزرگترین فرزندان او بود بگردانی و سربراهی رعیت و چاهی یگانه روزگار بود -
بومیت پدر تخت آرای فرماندهی گشت •

تومنه خان

تومنه خان - پسر گرامی اوست - پدر در هنگام گذشتن ازین جهان گذران ملک و دولت بار سپرد -
مصدق شهریاری و جهانگیری بوجود او فروغ یافت - با مردانگی خردمندی زینت بخش حال او
بود - و با بزرگ منشی بردباری رونق افزای روزگار او - بصیارت از مملکت مغلستان و ترکستان
هنوز بازوی تدبیر و نیروی سر پنجه اقبال بر ملک موروثی افزون ساخت - و تمام ترکستان در هیبت
و عظمت مماثل او نداشت - او را دو خاتون بود - ازیک هفت پسر آمد - و از دیگر
دو پسر بیک شکم متولد شد - ازین دو آمان یکی را قبل نام بود که جد سیوم چنگیزخانست -
و دیگر قاجولی نام داشت •

قاجولی بهادر

قاجولی بهادر - جد هشتم حضرت صاحبقرانیست - مظهر انوار دوات و مورد آثار سعادت بود -
بر بزرگی از چهار او میافست - و شکره بختیاری از پیشانی او میدرخشید - شب خواب دید که
از جیب قبلخان ستاره رخشان برآمد - و باوچ فلک رسیده تاریک گشت - و همچنین پی در پی
سه بار واقع شد - و در نوبت چهارم ستاره بغایت نورانی از گریبان دولتش طلوع کرد که
آفاق را نور او فرو گرفت - و هر تو نور او بچند ستاره دیگر رحید که بهر یک از آنها ناهید
روشنائی پذیرفت - و چون آن کرکب نورانی ناپدید شد اطراف جهان همچنان روشن بود -
از خواب بیدار شد و در تعبیر این نمودار غیبی طایر اندیشه را پرواز میداد - ناگهان باز خوابش
در ربود - و همچنان مشاهده کرد که از گریبان او هفت بار ستاره روشن پدید آمد - و غروب کرد -
و نوبت هفتم ستاره بزرگ طلوع نمود - تمام جهانرا ضیا و رونق بخشید - و ازو چند ستاره دیگر
خرد منشعب شد که هر یک گوشه از عالم را روشن ساختند - و چون آن ستاره بزرگ ناپدید شد عالم
همان روشن ماند - و ستاره های دیگر همچنان روشنائی داشتند - متعجبم صورت واقعه را قاجولی
بهادر به پدر بزرگواری خود تومنه خان عرض کرد - پدر تعبیر فرمود که از قبلخان سه شاهزاده

این گراسی نژادانرا نیروی گویند یعنی بدید آمده از نور - و ایشانرا بزرگترین اقوام مغل دانند •

بوزنجرقاآن

بوزنجرقاآن - جدّ نهم چنگیز خان و قراچار نویان و جدّ چهاردهم حضرت صاحبقرانی و جدّ بیست و دوم حضرت شاهنشاهیست - چون بسنّ تمیز رسید سریر سلطنت توران زمین را زینت داد - و سرداران قبایل از ترک و تاتار و غیر آن که بطریق ملوک طوایف زندگانی میکردند کمر خدمتکاری بمیان جان بستند - و او به نیروی تدبیر پریهانیهای روزگار فراهم آورده داد عدالت و احسان داد - و زمانه دراز بمردانگی و فرزاندگی روزگار را آرایش و آرایش بخشید - و او با ابومسلم مردوزی معاصر بود - چون ریخت هستی برپست از در پسر ماند - بوقا - و آتوبها •

بوقا خان

بوقاخان - پسر مهین اوست که جدّ هشتم چنگیز خان و قراچار نویانست بموجب وصیت بجای پدر بنشست - و مسند پادشاهی را بعدل و داد آراسته کرد - و قاعدهای تازه در جهاننداری و گیتی ستانی اختراع نموده دستورالعمل خواجهین روزگار ساخت - و با زیردستان چنان زیست کرد که خواص و عوام از خوشوقت شدند •

دوتمین خان

دوتمین خان - پسر رشید اوست - پدر چون بناگاهدلی زمان گذشتن دریافت او را ولیدهد و جانشین خود کرد - او در لوازم دارائی و ملک افزائی کوشش نمود - او را نه پسر بود - بعد از گذشتن او منولون والد فرزندان که بعدل و تدبیر یکتا بود بگوشه رفته بتربیت فرزندان مشغول گشت - روزی جلایر که از قوم دراکین اند کمین گرفته منولون و هشت فرزند او را بقتل رسانیدند - قایدو خان که پسر نهم بود بخاندگاری یکی از خویشان پسر عم خود ماجین رفته بود نجات یافت - و بدستداری و مددکاری ماجین جلایر بر زادانی خود معترف شده هفتاد تن را که در کشتن شریک بودند بخون منولون و پسرانش کشند - و عیال و اطفال ایشانرا بسته پیش قایدو خان فرستادند - خان داغ بندگی بر جبین آنها نهاده گذاشت - و فرزندان ایشان زمانه دراز در قید بندگی بودند •

قایدو خان

قایدو خان - بعد از چندین وقایع بسعی ماجین بر سریر سلطنت نشست - و در آبادانی

(۲) نسخه [۵۱] و ظفرنامه توقیا • (۳) نسخه [ج] بوقا قاآن • (۴) این نام در نسخها بصور مختلفه - یکجا بصورت و در همان نسخه جای دیگر بصورت دیگر - نسخه [ج] که فی الجمله در صحت از نسخهای دیگر بهتر است در این اینجا دوتمین نوشته - و در حاشیه نسخه [ز] اینجا آورده که دوتمین خانرا دوتمین بن بوقا هم گویند من تابع الا عجبوبه •

لیکن مبدع جهان آرا که از عنفوان ابداع کارخانه ایجاد را سرانجام میدهد بمقتضای تضاد و
تباين اسمای جمالی و جلالی چنانچه گروه آدمیانرا بدانش والا و تدبیر درمت و فطرت عالی
و نصرت عظیم و اندیشه صواب مخصوص ساخته روز بروز در افزایش حال آنها میکوشد همان
طور گروه انبیه آدم صورتانرا بکم بینی و کوتاهی و کم اندیشی و بدگمانی و فتنه انگیزی
و به تصرفی اختصاص داده سرگرم کار میدارد - و اگرچه در هر دو طور هیمانه استعداد پُر میشود
اما بما حکمتها که درین کار شگرف اندارج دارد - بظاہر آن پیوسته ظلمت با نور و نحریت
با سعادت و ادبار با اقبال همقران میباشد - و همواره بیدولتان تیره رای سنگ تفرقه در پیش
می اندازند - و بزودی شرعاً صوری و معنوی گشته بکوی^(۲) هدم میشنابند - و مصداق آن حال
این سانکه نورانیست که چون چنین امر بدیع بظهور آمد جمعی از کوفته نظران ناقص خرد ظاهر برمت
که از دولت حقیقی به نصیب اند و از نعمت معرفت بعید اندیشهای نادرست بخاطر
آوردند - و آن مسند نشین عفت از کمال مهربانی نخواست که این نابیدنیان به سعادت
در و بال این خیال گرفتار مانند اعیان مملکت خود را از واقعه آگاه ساخت - و فرمود که اگر
ساده لوحه ناقص عقل که از بدایع قدرتهای الهی و صنوب تقدیرات ازلی خبردار نبوده در بلبله
سوی ظن اند و آئینه دل را بزنگ خیالات فایده تیره رنگ سازد هر آئینه از عقوبت
آن ابدالقاد در خسروان و نکال ماند - بهتر آنست که صاحب اندیشه ایشانرا ازین دغدغه
را بردازم - و نظر برین مقدمه ضرورت است که بیدار دلان حقیقت شناس و معتمدان اختصاص پیوند
در حوالی خرگاه بحراست شب زنده دارند - تا تاریکی شک و ریب از حویدای دل ایشان
بذور واردات الهی و مشاهده انوار غیبی بروشنی گراید - و مظنه اوهام ناسد از درون این
تیره جاذان بیرون رود - بظاہر آن چندگاه پاسبانان بیدار دل و خرد پروان درین حوالی خرگاه
بوده چون اختران شب زنده دار دیده برهم نزدند - لاکه در دل شب که وقت نزول رحمت
الهیست نوره فروزند چون ماه تابان بدستورے که بانوی مرابره عفت فرموده بود از فراز
به نشیب روی کرده بخرگاه درآمد - غریو از حاضران آگاه برخاست - لحنی در مقام حیرت
بوده اندیشهای باطل از دلهای وسوسه خیز فرونشست - و چون ایام آستن سپری شد سه
بهر گرامی سعادت ولادت یافت - یکم بمقرون قفق^(۳) - و تمامت قوم قفقین از فعلی او پدید آمد -
و دوم یونس^(۴) سالی که قبیلک^(۵) الجیوت از وی منفعبت گشت - قوم مؤثر جیر قان است - و اراد

(۲) نسخه [۵۱ ح] موعود . (۳) در نسخهای اکبرنامه موحده و قدیم بقای فوقانیست و در طفرنامه
پرفرن بیای کفانی و قفق^(۳) دون .

که آسایش عالم معنی بود آرایش ملک دنیای فیز گشت - و ضرورت بظاهر امور پرداخته
بسروری و سربر آرائی الوسی خود متوجه شد •

شیخ آن نورپرد الهی بر بستر امتراحت بهلو نهاده و بر چارباش امتراحت تکیه زده
بود که ناگاه نوری شگرف در خرگاه پرتو داداخت - و آن نور در کام و دهان آن سرچشمه
عرفان و حضور در آمد - و آن عفت قباب بر منوال حضرت مریم بنت عمران ازان نور آبخش
شد - سبحان الله نفوس قدسیه انسانی را از آدم تا ابن نورپرد در نعمت و محنت
و فواخی و تنگی و فتح و هزیمت و لطف و غضب و سایر صفات متضاده مرتبه بمرتبه
پرورش داده مستعد فیضان نور مقدس میساختند • و پیشتر از آنکه این نور اقدس
از آسمان تقدس نزل انبال نماید قیام از تعلق آباد شهر و اقلیم بر آورده در صحرای
تجرد پرورش بخشیده چندین آبا و اجداد ارزا بطن بطن در مدت دو هزار سال دران
کوهستان هم تصفیه بخشیده آشنای ملک تقدس میساختند - و هم مرتبه انسانی را
جامع مراتب کونی و الهی میگردانیدند - چون پرورش معنوی سرانجام یافت بمقتضای
حکمت بالغه بلندوزخاترا از کوه بشهر آورده سربر آرای گردانیدند - تا نوبت این سلسله مقدمه
حضرت آلقوا رسید - و آن نور الهی بمیانجی چندین بزرگان دین و دولت بدواسطه بشری
در عالم ظاهر جلوه گر آمد - آغاز ظهور حضرت شامشاهی آن روز بود که بعد از سیر در مدارچ
مختلفه از خدیر مقدس حضرت مریم مکانی برای سرانجام نشاء صورت و معنی بعالم بروز
شدت - اماطون تجرّسه باید که این سخنان بگوش هوش شنود که خدیو زمان در پرده آرائی -
و زمانیان با درد چشم - و زحیر باطن پرده در است - و بالجمله بر سر سخن رفته باز گویم که همواره
در اوقات فرخنده و ساعات خجسته سرای مقدس آن عفت قباب بفروغ آن نور روشن میشد -
و زمان زمان ظاهر و باطن آن قدسی فزاد اصوات میبانت - آنانکه از بلال همت بلند پروازی
فرموده از اسباب پرستی گذشته محبت بین اند امثال این امور در وسعت آباد قدرت الهی بدیع
و بعید نمیدانند - و مستبعد علت پرمختان ظاهرین در پیش حجاب ایشان معتبر نیست - و آنانکه
در سبب مانده پیشتر قدم نهاده اند لیکن بقا دوزی بخت بیدار از محامه ظاهری گریز ندارند
انها نیز در مبدی حال توقف نمیکنند - خصوصاً فرزند بی مادر و پدر [که آدم اول باشد] قبول
کرده اند و فرزند بی مادر را [که حوا نامند] پذیرفته اند - و فرزند بی پدر آنها را چگونه قبول
نکنند - فکیف که مذل این واقع در قصه عیسی و مریم متبیین آنها باشد •

• بیعت • حکایات مریم اگر بهنوی • باللقوا همچنان بگویی

و سرداری سرفراز بود. و بعد از نیان فرزندان ایشان بطناً بعد بطن در ارکنة تون سرور بی قیایل داشتند -
 بلورز خان بمددگاری بخت کوکب دولتش رفته رفته از اقی سعادت طلوع نمود - و او از وی
 مغل را آبادان ساخت - و فرمانروای والکوه شد - و نزد قوم مغل آنکس در صحت نسب و شایسته
 خانی باشد که نسب خود را ببلاورزخان رساند •

جوینده بهادر

جوینده بهادر - پسر رشید بلورزخانست - بعد از هر شدن پیدمانه عمر پدر بر تخت جهانپانی
 کعباب گشت -

حضرت عصمت قباب قدمی نقاب النقا

دادار بدایع آفرین هر چه از مکرین خفا بجای ظهور آرد بسیار از عجایب امور را مشتمل باشد
 لیکن آدمی زاده بموجب غفلت که در نشاء کثرت و لهاس تعلق متوین این بنای عالی احساس است
 از دریانت آن باز میماند - چه اگر این طور نشده او را از نظارگی بودن فرصت نبوده - و بهیچ کس
 فهوراخته - مبدع جهان آرا اکثر از عجایب قدرت خود را از نظر جهانپیان می پوشد - و بقدر احتیاج
 که بیکبارگی از تماشای غرایب مقدرات الهی محروم نمائند هر ده چند از روی مقدمات مکمل
 غیب بر میدارد - و باز از دید بسیار از غفلت که در سرشت ایشان ودیعت نهاده تقدیر است
 همان دید را هر ده شناسائی میگرداند - و پس ازان رانیت عامه الهی برای هزار گونه حکمت که
 یکم ازان آگاهی غفلت زدهای این جهانست آفرینش دیگر بظهور می آرد - و نقاب و احتجاب را
 اندک برداشته رنگ آمیز تعجب میگرداند - ازان جمله احوال بدایع طراز حضرت آنقواست -
 و او دختر قدسی اختر جوینده بهادر است از قوم قیات از نسل برلاس - از زمان خردی تا بهی
 بزرگی حسن صورتی و معنوی او در افزایش بود - تا آنکه بفطرت عالی و همت و لا یگانه
 روزگار گشت - و باتفاق در صفت دشمن و خویش و بیگانه بزرگمنش خردپور خداپرست
 بود - انوار خداشناسی ز چهره اش پیدا - احوال الهی بر پیشانی او هودا - هر ده نغمین سرادقات
 عفت - خلوت گزین مراتبات احدیت - مظهر تجلیات قدمی - مهبط فیوضات قدسی بود -
 چون بحد کمال رسید او را چنانچه آئین سلطان و رحم بزرگان دنیا و دین است به ذمیر بیان
 که فرمانروای مغلستان و مصر او بود پیوند کردند - و آن گوهر یکنای قدسی را قرین
 فرمانروای الهی ساختند - ازانها که او همسر نبود بملک نیستی شناخت - حضرت آنقو

جامع حضرت شاهنشاهی بود تا هم نصیبت فدائیت بجای آید و هم مراتب غریت و عزالت و مشقت باین طرز بدیع فراهم شود تا گوهر یقانی حضرت شاهنشاهی (که مقصود اصلی از آفرینش این طبقه گرامی است) و هم سرمایه این سمیت نامه ایزدیت) جامع مدارج اطوار کونیه شده و قدر دانی طبقات انام (که باین حالت باعند) گشته کامرانی صورت و معنی گردد - و باین طرز در دسه از نامرادی پیرامون حال مقتس او نگردد - و بالجمله چون قیان با همراهان دوران سرزمین بسر برد از ایشان اولاد شد - و قبایل پدید آمد - و جماعه را که از قیان بوجود آمدند قیات نام نهادند - و طایفه که از تگوز رسیدند به درلکین ملقب گشتند - احوال فرزندان قیان تا زمانی که در ارکده تون بودند - که در هزار سال تقریبی باشد بنظر در نیامده - و همانا که دوران زمان و مکان رسم نوشتن و خواندن نبوده باشد - و بعد از مهری شدن در هزار سال تخمینا در آخرهای زمان نوشیروان قیات و درلکین بجبهت آنکه زمین ارکده تونرا گنجایش این مردم نمائده بود اراده برآمدن کردند - و بر راه ایشانرا کوهی که معدن آهن بود مسدود داشت - دانایان اندیشها را کار فرموده از چرم گوزن دمها اخذراع نمودند - و آن کوه آهنین را گذاخته گذر پیدا کردند - و ملک خودرا بزور شمشیر و نیروی تدبیر از دست تاتار و غیر او برآوردند - و بر سر پر کامرانی و جهانپانی متمکن گشتند - و تخمین کیشان درست اندیش از چهار هزار سال پیش از آنکه اجداد عالی بیست و هشت تن بوده اند و هزار سال بعد از آنکه آبای گرام بیست و پنج نفر بوده اند چنان قداس کنند که درین دو هزار سال بیست و پنج کس باشند - پوئیده نماید - که زمین مغول در طرف مشرق است و از آبادانی دور - دور آن هفت هشت ماهه راه است - سرحد شرقیش تا سرحد خطا - و غربی آن تا زمین ایغور - و شمالی او پدومته با قرغزو سلیکایست - و جنوبی آن متصل با تبت - خورش ایشان گوشت شکار - و پوشش ایشان پوست بهایم و سیاه است •

تیمورتاش

تیمورتاش - از نحل سعادت اصل قیان است - بسروری و فرماندهی سر بلند بود •

منکلی خواجه

منکلی خواجه - گرامی فرزند تیمورتاش است - سرفراز تاج دولت و سعادت بود - و مصدق

ایالت و عدالت داشت •

بلدوز خان

بلدوز خان - خلف بزرگ منش منکلی خواجه است که درین آمدن قیلت و درلکین با مراد

منکلی خان

منکلی خان - پسر دوستدار او بود - بعد از بر سر پیر فرماندهی نشست - و بنظر عنایت یزدان

و نمایش ایزد شناسان اختیار یافت •

تنگیز خان

تنگیز خان - بعد از رحلت پدر گرامی متصدی انتظام امور سلطنت شده صد و ده سال

در مغولستان تاج دولت بر سر داشت •

ایلخان

ایلخان - نرزد گرامی اوست - پدر در هنگام پیری و ناتوانی سر انجام مهم جهانجایی بار

ارزانی داشت و خود بعدخواهی ایام کثرت بگوشه وحدت نشست •

قیان

قیان - فرزند دانشین ایلخانست که بمقتضای غوامض حکمت ایزدی مورد شایده احوال شد -

چون ایزد دانا خواهد که جوهر انصاف را بکمال معنوی رسالت اول مرادے چلد در ضمن نامرادی
جلوه گر آرد - و چندین بزرگان پاک طینت را فدای آن بزرگ ساخته او را خلعت ظهور دهد -

مصدق این حال قصه ایلخانست که چون نوبت سربرآرائی بار رسید بائید که عالم صوری ازان نظام
گیرد و ملک معنوی مراعات پذیرد زیست میکرد - و دلهای پراکنده را فراهم می آورد - تا آنکه

تور بن فریدون بدرکستان و ماوراءالنهر امتیاز یافت و باتفاق سونچ خان ملک تاتار و ایغور با ایلخان
نبرد عظیم کرد - و زمره منل از حسن معاشرت ایلخان فداپایانه جنگ کردند - و بصیارے از ترکان

و ایغور و تاتار درین نبرد کشته شدند - و در اندای جنگ تور و تاتار مقاومت نکرده فرار اختیار
نمودند - و بمکر و حیلت دست زده از راه روباه بازی روی بگریز نهادند - و باره از راه رفته در نشیبی

فرود آمدند - و آخرهای شب ناگهانی بر سر لشکر ایلخان شبیخون آوردند - و چندان کُشش شد

که از مردم ایلخان جز پسر او قیان و پسر خال او تکوز و دو حرم ایشان که خود را در میان کشتگان
پنهان ساخته بودند هیچکس جان بصلاحت بیرون نتوانست برد - چون شب درآمد آن چهارکس

خود را بکوه کشیدند - و بزحمت و مشقت بصیار چون از گریوها و تنگیهای کوه گذشتند مرغزارے که
در چشمهای خروشکوار و میوهای فراوان بود بنظر درآمد - ناچار آن مواضع نزه را بمقتضای وقت

غنیمت دانسته طرح اقامت انداختند - و ترکان این جای را ارگنه تون نامند - و گویند این رانعه

هائیکه بعد از هزار سال بود از گذشتن اغورخان - هانا داند که درین قضیه بدیع تدبیر ابداع گوهر

همه منسحب گشتند - و تمامی ترکان از نسل این بزرگان اند - و لفظ ترکان در قدیم نبوده است چمن اولاد ایشان بایران در آمدند و در آن سرزمین توالد و تعامل شد بقدریج صورتهای ایشان مانند تاجیک شد - و چون تاجیک نبودند تاجکان ایشان را ترکان گفتند یعنی ترک مانند - و بعضی برآند که ترکان قوم علیحده اند و بترکان نسبت قرابت ندارند - و مذكور است که افورخان بعد از آنکه تصدیق عالم نموده بدوریت اصلی خود بازگشته بر مهند دولت نشست بزم خسروانه ترتیب نمود و هر کدام از فرزندان دولتمند و امرای اخلاص اندیش و مایر ملازمانرا بفوازشهای پادشاهانه بذواخت - و نصیحتهای بلند و وصیتهای ارجمند که بر ثبات دولت رهنمون باشد فرمود - و مقرر ساخت که دست راست که ترکان برانگار گویند و ولیمهدی به پسر بزرگ و اولاد او مقرر باشد - و دست چپ که جوونگار باشد و وکالت بفرزندان خرد داد - و قرار داد که همواره بطن بر بطنی برین آئین ثابت باشند - و اکنون ازین بیست و چهار فرقه يك نیمه بدست راحت تعلق دارد - و يك نیمه بدست چپ - هفتاد و سه سال یا در سال لوازم جهانبانی بجای آورده این جهانرا وداع کرد •

کن خان

کن خان - بموجب وصیت بجای پدر به نشست - و در فرماندهی و جهاننداری باخورد و در برین خود تدبیرات منیبه ارقیل خواجه که وزیر افورخان بود کامروا شد - و با برادران و فرزندان و برادرزاده ها (که بیست و چهار کس بودند چه هر یک ازین شش برادر را چهار فرزند شده بود) آنگنان ملوک نمود که هر کدام اندازه و حالت خود دانسته در گیرودار سلطنت مددگار هم بودند - و هفتاد سال کامیاب دولت شده آئی خانرا ولیمهدی خود ساخت و درگذشت •

آی خان

آی خان - به نیروی بخت پیدار و دولت پایدار آئین پدر بزرگوار خود داشت - و عدالت را با خوی خوش آراسته بود - و دانش را با کردار نیک فراهم آورده •

بلدوزخان

بلدوزخان - پسر مهین و جانشین او بود - در آداب جهاننداری و دادگستری پایه بلند یافت •

(۲) در هر نه نسخه - قبل خواجه - و در هفتمین برنهی ارقیل خواجه - و این شعر نیز آورده • شعر •
از ارقیل چون کن شخید بین سخن • پسندید گفتار مرد کهن

اورا در بزرگترین همایون آمد - یکم را مغل نام کرد و دیگری را تاتار - و چون بهجت کردانی رسیدند ملک خود را بدو حصه بخش کرد - یک نصف را مغل داد - نصف دیگر را تاتار - و چون پدر بزرگوار ایشان و بهجت حیات مهرد فرزندان با یکدیگر موافقت نموده هر کدام در ولایت خود دارائی میکردند - و چون این سلسله علیه را تاتار و شعب هشتگانه او نسبت نصبت ذکر اورا منطوقی ساخته بشرح احوال مغل و فرزندان گرامی او میپردازد *

مغل خان

مغلیان - فرمانروای دانا بود - در ولایت خود آنچنان ملوک فرمود که دلهای رعایا در ملک بندگی و راضا جویی او درآمد - و همه در نیکو خدمت و کوشش میکردند - و شعب مغل نه نفر بودند اول ایشان مغل خان - و آخر آنها ایل خان است - و مغول تقوز را ازین گرفته اند - این عدد را در جمیع اشیا فرخنده دانسته اند - و اورا جهان آفرین چهار پسر داد قراخان - آذرخان - کرخان - اوزخان

قراخان

قراخان - هم در سال بزرگترین فرزندان بود - و هم در شغل جهانداری رشد و امتیاز تمام داشت - بعد از پدر بزرگ منش بر اورنگ فرمانروائی نشست - و در قراقرم حدود دو کوه که آنرا ارتاق کرتاق می گفتند جهت یورت بیلاق و قشلاق معین ساخت *

اغور خان

اغور خان - فرزند گرامی قراخانست نه در هنگام فرمانروائی از خاتون بزرگ ولادت یافت - و در نام نهادن و در راه خدا پرستی کام زدن افسانه گذاران سخنی چند باو نسبت میکنند که خرد انصاف کزین بقبول آن چندان اقبال نمی نماید - و او باتفاق فرمانروائی خرد دوست و خدا پرست معصیت گستر بود - و بایستهای نیک و آئینهای خجسته که باعث انتظام احوال عالم گوناگون و موجب انقیاد اختلافات روزگار رنگارنگ بود در میان جهانیان نهاد - و او در میان ملوک ترک مثل جمشید بود در ملوک عجم - بفرهنگ درست و همت بلند و بخت ارجمند و شجاعت ذاتی ملک ایران و نروان و روم و مصر و شام و اتریش و دیگر ولایتها را در حیطه تصرف درآورد - و اکثر اهل عالم در حایه عاطفت او در آمدند - و ترکها را بمقامبتهای مناسب لقبها نهاد که تا امروز زبانزد مردم است - مثل ابغور و قنغلی و قیپاق و قارایغ و خلج و غیر آن - و او را شش پسر شد - گن - آی - یولدوز - کوک - طاق - نایب - و سه بزرگ را بوزق میگویند - و ده دگر را باجوق - و فرزندانهای او به بیست و چهار

و (۱۰) غز - و (۱۱) یارج - و در بعضی کتب هشت پسر مذکور است - خلیج و مدسان و غز را یاد نکرده اند •

ترک

ترک - بزرگترین فرزندانِ یانث بود - ترکانِ او را یانث اوغلان^(۱) گویند - و بهوشیاردلی و کارگذاری و رعیت‌پروری از همه برادران امتیاز داشت - بعد از رحلت پدر بر تخت فرمانروائی نشست - و داد مردمی و مردانگی و مظلوم‌پرستی داد - و در جائی که ترکان او را سیلول یا سلبنکای می‌گفتند و چشمهای آب‌روران سرخ خوشگوار و گرم عافیت بخش و مرغزارهای دلکش داشت اقامت فرمود - و از چوب و گیاه خانها اختراع کرد - و خرگاه پدید آورد - و از پوست بهایم و سباع لباس پوشیدنی دوخت - و نمک در زمان او ظاهر شد - و در آن‌دین او آن بود که پسر را جز شمشیر و میراث ندهند - و تمام خواسته دختر را باشد - و گویند که معاصر او کیومرث است چنانچه کیومرث اول ملوک عجم است او اول سلاطین ترکستان است - و عمر او دویست و چهل سال بود •

النجہ خان

النجہ خان - بهترین فرزندان ترک بود - چون پیدمانه زندگانی ترک هر شدن گرفت او را بمشورت بزرگان بر تخت سلطنت نشاند - و او خرید دروین را پیشوای خود ساخته در عدالت گهتری روزگار گذراند - و چون پدر شد عزلت اختیار فرمود •

دیب باقوی

دیب با قوی - بعد از عزلت پدر و باعشارت عایشش فرمانروا شد •

کیوک خان

کیوکخان - فرزند رشید اوست - پدرش در هنگام پدرود کردن جهان صربیر خانی باو عقابت فرمود - او قدر سلطنت را دانسته در لوازم آن اهتمام بجای آورد •

النجہ خان

النجہ خان - پسر اوست در آخر عمر پدر و تبعید شد - و او داد و ندهش را از اندازه بیرون برد - و ترکان در زمان دولت او مصیبت دنیا شده از راه خردمندی عدول نمودند - چون مدتی بران گذشت

حاله یادوست و پنجاه ساله یا سیصد و پنجاه ساله بر مسند رهنمونی خلافت نشست - و مدت نهصد و پنجاه سال در راه هرجی جهانیان بود - •

اما حام را نه پسر بود • هند - سند - زنج - نوبه - کنعان - کوش^(۱) - قبط - بربر - حبش - و بعضی حام را شش پسر نوشته اند - سند و کنعانی را ذکر نمیکنند - و نوبه را پسر حبش میگویند •
و حام را نیز نه پسر شد (۱) ارفخشذ - و (۲) کیومرث که پدر ملوک عجم است - و (۳) اسود که مداین و غبیره از بنای اوست - و اهواز و پهلوی پسران اویند - و فارس پسر پهلوی است - و (۴) یغن^(۲) که شام و روم پسران اویند - و (۵) بورچ که در میان مورخان از جز نامی نمانده - و (۶) لوز که فراعنه مصر از نسل اویند - و (۷) عیلم که عمارت خوزستان کرد - خراسان و تنبال پسران اویند - و عراق پسر خراسانست - و کرمان و مکران پسران تنبال اند - و (۸) ارم که قوم عاد از جمله احفاد اویند - و (۹) بوذر که آذربایجان و اران و ارمن و فرغان پسران اویند • بعضی حام را هم شش پسر میگویند کیومرث و بورچ و لوز را ذکر نکرده اند - و بالجمله در فرزندان این دو گروه بسیار اختلافست •

یافت ارشد اولاد نوح است - حلسله علیّه حضرت شاهنشاهی بار می پیوندد - و نسبت تمامی خاندان بلاد مشرق و ترکستان بار میبرد - و او را ابوالذکر گویند^(۳) - و بعضی مورخان او را الونجه خان میگویند - در هنگامی که یافت از سوق القمانین با اهل و عیال رخصت دیار شرق و شمال که نامزد او شده بود یافت از پدر التماس نمود که او را دعائی آموزد که هرگاه خواهد باران بارد - نوح سنگی را که خاصیت او آوردن باران بود بار داد - و چنان نمود که اسم اعظم برو خوانده ام بجهت این مصلحت که ساده لوحان پی بآن نهاده از صوابدید او بیرون دروند - یا واقع اسم اعظم برو خواند - و اکنون آن سنگ در میان ترکان بسیار است آنرا جده تاش گویند - فارسیان سنگ ید خوانند - و عرب حجر المطر گویند - و او بآن حدود رفته صحرائشینی اختیار کرد - و هرگاه میخواست بوسیله آن سنگ ابر غنایت ایزدی در باریدن می آمد - و او را پسرور ایام فرزندان پدید آمدند - و آئینهای شایسته که هم تسلی بخش کوتاه اندیشان تواند شد و هم محرت افزای خاطر بلند همتان و الانطرت تواند گشت در میان آورد - آژو یازده پسر ماند (۱) ترک - و (۲) چین - و (۳) سلاب - و (۴) منج که او را منسک گویند - و (۵) کماری که او را کیمال نیز خوانند - و (۶) خلیج - و (۷) خزر - و (۸) روس - و (۹) حدسان -

(۲) نسخه [ج] کوشن و [ح] کوس - (۳) نسخه [ز] یغین و [ب] و [ح ط] یغین - (۴) و سلم را

لَمَك

لَمَك در عِلْو مرتبت و سَمِو منقبت یگانه عهد بود - بعد از پدر مَسَدِ سروری بدو ثبات یافت - و مدت زندگانی او هفتصد و هشتاد سال بود - و گروهی او را لَمَک و لَمَک و لَمَک نیز گویند *

نُوح

نُوح بن لَمَك بعد از وفاتِ آدم بعد و بیست و شش سال بطالعِ اسد متولد شد - و او سَمِو رسومِ عبادت و سَمِو احاسِ دادارپرستی گشت - و قضیه دعوتِ خلائق بر خداپرستی و نافرمانیِ ابرقِ قوم او و سَمِو طوفان و غیر آن مشهور است - و اربابِ تولدِ سَمِو طوفان نشان داده اند - اولِ طوفانی که پیش ازین آدم مشهور بظهور آمده بود - چنانچه علامه شهرزوری میگوید آدم در دورِ اول بود بعد از خرابیِ عالم بطوفانِ اول - و طوفانِ دوم در زمانِ نوح بود که آغاز آن در گونه شد از تلورِ سرایِ نوح - و تا شش ماه بود و هشتاد کس در کشتی بودند - و هم ازین سبب بعد از برآمدن جائه که اینها مقام ساختند سَمِو القمانین نام نهاده شد - سَمِو طوفانِ زمانِ موسی که خاصِ باهلِ مصر بود - اگرچه نقلِ پرستانِ روزگار [که در نقلِ طوفانی میکنند] آن دو طوفانرا هم بهمه عالم نسبت میدهند ظاهراً نه چنان باشد - چه در هندوستان [که کتبِ چندین هزار ساله موجود است] ازین دو طوفان نیز نشانی پیدا نیست - القمه هر اندک فرستِ آن هشتاد تنی کشتی نهدن همه و دیعتِ حیلک میبردند - الا هفت کس نوح - و سه پسرش یافث و سام و حام - و زنانِ ایشان * نوح شام و جزیره و عراق و خراسان را بهام داد - و دیارِ مغرب و حبشه و هند و سند و اراضیِ سودانرا بهام عطا فرمود - و چین و مَلاک و ترکستانرا بیافث کریمت کرد * و اکنون بزمِ مورخان سَمِو اصلی این مواضع از اولادِ ایشانند - و انتسابِ بنی آدم بعد از طوفانِ باین سه تن است - عمرش چون بهزار و ششصد سال رسید یا هزار و سیصد سال - در گذشت - و در عمرِ او اقوالِ دیگر هم داستانِ طرازان ایراد نموده اند - و گویند بعد از طوفانِ دویست و پنجاه سال یا سیصد و پنجاه سال بزیست - و بالجملة بعد از نوح آدم صد و بیست و شش سال یا در اواخرِ عهدِ آدم متولد شد - و چون پنجاه ساله شد با صد و پنجاه

(۲) نسخه [ز] لانج ؟ و در برهانِ لامع بیوم پدرِ نوح و پسرِ لَمَك و لو پیش از لَمَك وفات یافت و نوح را لَمَك

پرورش داد و بعضی گویند پدرِ نوح لَمَك نام داشت - و بدین معنی در سیره النبی لَمَك و در تورات لامع *

(۳) در عبرانی نُوح و در عربی نُوح *

و چون گواکب سیّاره که فیض پندیرانِ خوانِ انوارِ اربند هرگاه در خانه خود یا شرفگاه خود می‌رسیدند آنرا گرامی شمرده شیر بدایع آفرینش ایزدی بجای می‌آورد - و آن از منده را موافقت و مظاهر نعم والای حق میدانست - و همگی روزگار او بخدومتِ ارجح علویه و اجرام مقدسه میگذشت • و گنبد های آفرام مصری که بگنبدِ هرمان مشهور است بنا کرده اوست - و دران بنای عالی جمیع صنایع و آلاتِ آنرا تصویر کرده است تا اگر از دل رود باز آورده شود - مرقوم است که یکی از عظمای دولت را بران داشت که گنبد های مذکور را اساس نهاد - و سیر تمام عالم فرموده مراجعت بمصر نمود - و ابو معشر بلخی آورده که هرامسه بسیار است - اما افضل ایشان سه تن اند - اول هرمس هرامسه که آن ادريس است - و اهل فرس برآنند که نبیره کیومرث است - دوم هرمس بابلی است که بعد از طوفان بنای شهر بابل از آثار اوست - و فیثاغورس از شاگردان او - و سومی این هرمس بابلی آنچه از علوم در طوفان نوح مندرس شده بود از سنورودق گرفت - وطنی او مدینه کلدانیین بود که او را مدینه فلاسفه مشرق گفتند - سیوم هرمس مصری استاد اسقلینوس - او نیز در جمیع علوم خصوصاً در طب و کیمیا ید طولی داشت - اکثر اوقات بسفر گذرانیده - و مولد هرمس الهرامسه مدینه منیف (که الحال بمنوف شتبار دارد) از دیار مصر بود - و آن مدینه را پیش از بذای اسکندریه مدینه الحکما گفتند - و بعد ازان که اسکندر این را بنا کرد جمیع حکمای منیف و غیر آنرا با اسکندریه آورد - از سخنان اوست که بهترین نکوئیها به چیز است - راستی در وقت غضب - و بخشش در زمان تنگدستی - و عفو در هنگام قدرت - و در رفتن او ازین سرای غم پیرای در تواریخ حکایتی بدیع آورده اند که خردمندان در قبول آن می ایستند - و بر روایت در آن وقت هشتصد و شصت و پنج ماله - و بقوله چهار صد و پنج ماله - و نزد گروبه سیصد و شصت و پنج ماله بود •

منوشلخ

متوشلخ بن اخنوخ او را فرزند بسیار بود چنانکه بدشواری بشمار می آمد - بعد از پدر بزرگوار بزرگ قوم شد - و خلایق را بیزدان پرستی دعوت کرد - چون عمر او بنهصد رسید او را پسر به آمد - امک نام کرد - و بعد ازان دویست و نود سال دیگر بزیست •

(۲) در برهان اسقلینی • و در نسخه [۱ ب ج د] اسقلینوس • [۲] نسخه [ز] بنیاد •

(۴) در عبرانی منوشلخ بنای مجهول و نامی خطی و در سیره النبی منوشلخ •

ساخت - و او سبصد سال فرمانروایی گیتی یافت - عمر او نهصد و بیست و شش سال بود -
یا هشتصد و چهل - یا هشتصد و نود و پنجاه سال *

یزد

یزد - رشیدترین اولاد مهلائیل بود - بحکم پدر گرامی انتظام بخش جهان گشت - ردها و جویها
او پدید آورد - و نهصد و شصت و در سال - و بقوله نهصد و شصت و هفت سال عمر یافت - و این
گرامی نژادان خانواده اقبال همه در زمان حیات آدم از بطون نیستی بطور مستقیم آمده بودند *

اخنوخ

اخنوخ - که بادریس مشهور است نوزند گرامی یرد است که بعد از گذشتن آدم متولد شد - اگرچه
کوچکترین اولاد است اما بفرهنگ و رای از همه بزرگ - و به بخت و دانش از همه پیش
بود - و بعد از شیت کسی که تجدید نوامیس نمود اوست - و بعضی گفته اند که ادريس در وقت
آدم صد ساله بود - و برخی میصد و شصت ساله گفته اند - در مراسم سلطنت و دقایق حکمت
یگانه بود - اگرچه بعضی جا جمیع علوم و صنایع را بآدم نسبت میدهند اما بقول اشهر علم
اخترشناسی و نوشتن و رشتن و بافتن و درختن و در میان آورد - و او از آغازیمون مصری که
او را اوربای ثانی میگویند دانش آموخت - و از القاب گرامی او هرمس الهرامسه است - و اوربای
سوم نیز میگویند - و او را پایه بلند در خداشناسی میسر شد - و به هفتاد و دو نوع زبان
خلق را بیزدان پرستی دعوت فرمود - صد شهر آبادان ساخت - و کوچکترین آن شهرها مدینه
زهانت که از شهرهای جزایر است - بعضی آنرا داخل حجاز میدانند - و این شهر تا زمان هلاکو خان
آبادان بود - و گویند خان مذکور آنرا بجهت مصالح ملکی و صلاح رعیت ویران ساخت -
و هرگز از مردم و هر طبقه از آدمیانرا بروی خاص باندازه حوصله دریامت آنها هدایت
نمود * آورده اند که در تعظیم لیراعظم عطیه بخش عالم (که پیشتره از دریامت فیوض انفسی
و آفاقی او محروم بوده آداب شکرگذاری آن نورالانوار بجای نمی آوردند) رهنمونی کرد - و آنرا
مراتبه دوات صوری و معنوی میدانست - و در هنگام نزول اجال و تحویل انبال از برج ببرج
که هنگام ظهور فیض خاص است علی الخصوص در تحویل حمل جفت بزرگ ترتیب میداد -

(۲) برد بفتح باي تخطائي موافقا للقرآنة و لسيرة النبي * (۳) نسخه [ج ز] نهصد و دو - (۴) در سيرة
النبي خنوخ و در عبراني خنوخ براو مجهول و در برهان روزن مطبوع (۵) بجای بزرگتر (۶) نسخه [ج د]
غازيمون و [ز] غازيمون * (۷) نسخه [ج رها] (۸) در ترکی هلاکو بالصم *

زاین او اذقار گزشت - همواره در جمعیت ظاهر و معموری باطن همت مصروف میداشت -
 در طوفان نوح جز اولاد او کسی نماند - و او را ادویای آول گویند - و آریا بزبان عبرانی معتم باشد -
 همواره بعلوم طبیعی و ریاضی و الهی اشتغال میفرمود - و اکثر اوقات در دیار شام اقامت میداشت -
 و بمباری از فرزندان او ترک احباب نموده در گوشه خلوت برباضت مشغول شدند - و چون از عمر
 گرامی او نهصد و دوازده سال گذشت جهانرا پدرود کرد - و بعضی برآند که او نبیره آدمست -
 پدر او ملکا بود - و همانا که این قول از ترویج محبت ضیائی ندارد *

انوش

انوش - در ششصد سالگی شیث از خلوت سرای عدم بجلوه گاه وجود آمده بود - گروهی از گذارندگان
 سخن برآند که مادر او قدسی نزاد است بود که مثل آدم بی پدر و مادر خلعت هستی پوشیده بود -
 و بعد از پدر بموجب وصیت مسند آرای خلافت شد - و آول کسی که درین دور اساس فرمانروائی
 نهاد او بود - گویند ششصد سال کامروایی سر بر اقبال داشت - و بر وایت یهود و نصاری نهصد
 و شصت و پنج سال - و بقول ابن جوزی نهصد و پنجاه سال - و بقول فاضل بیضادی ششصد سال
 عمر یافت - او را فرزندان بسیار شد *

قینان

قینان - از جمیع فرزندان انوش روشن ضمیر و بیدار بخت و فراخ حوصله تر بود - این بزرگدهان
 بعد از رحلت پدر بدابر تمهید وصیت بانظام مهام جهانیان مشغول گشت - و بر شاهراه متابعت و
 افتخای آبابی کرام سلوک نمود - عمارت بابل و شهر موس بنای اوست - ابداع بساطین و عمارات
 هم بار نسبت میدهند - و در عهد او آدمی زان بصیار شد - یکرادانی خود همه را متفرق ساخت
 و خود با اولاد شیث در حدود بابل اقامت فرمود - و نهصد و بیست و شش سال زندگانی کرد -
 و بعضی برآند که شش صد و چهل سال آب زندگانی میخورد - و طایفه برآند که قریب صد سال
 نراهم آور پریشانیهایی روزگار بود *

مهلائیل

مهلائیل - بهترین فرزندان قینان بود - چون عمرش بفصد سال رسید او را بجای خود مسند نشین

(۲) در برهان انوش بوزن خموش و در عبرانی بکسر همزه و در سیره النبی لابن هشام یانتر ، * (۳) در
 عبرانی قینان بالفتح و در سیره النبی قینن ، * (۴) در عبرانی مهلائیل بیای مجهول و در سیره النبی مهلائیل *

مشکل میشود . چه شرفِ نیرِ اعظم در حمل و شرفِ عطارد در سنبله است - و عطارد از نیرِ اعظم بیش از بیست و هفت درجه دور نباشد - پس در حینِ شرفِ نیرِ اعظم شرفِ او چگونه صورت بندد - و همچنین در هنگامِ شرفِ عطارد شرفِ نیرِ اعظم واقع نشود - و همانا که نظر این گوینده بر آن مقرر منجمین افتاده باشد که عطارد با هر که پیوند حال او گیرد - پس میتواند بود که عطارد با یکی از این کواکب که در شرف بودند نسبتِ اتصال داشته باشد - و او دراز بالای گندم گون مجتهد موسی زیباروی بود - و در درازی قامت این ابوالآبا اختلاف کرده اند - بدشتره برآنگد که شصت گز بوده - و ابنزّی تعالی از ضلعِ ایسر او حوا را بوجود آورد - و با او ازدواج داد - و ازو فرزند پدید آمد - و در احوال این بزرگ اربابِ تواریخ غریب و عجایب فراوان آورده اند - که اگرچه نظر بر جمعیتِ قدرتِ ایزدی مستبعد نیست اما مردِ معامله فهم مزاج روزگار دانسته کار آزموده نظر بر عاداتِ جهان از روی حساب در قبولِ آن بقدری می ایستد - منقولست که در زمانِ انتقالِ او چهل هزار فرزند و فرزندزادها بهم رسیده بود - و فرزندانِ بیواسطه او چهل و یک تن بودند - بیست و یک پسر و بیست دختر - و بقولِ نوزده دختر - و شصت از همه بزرگتر بود - بعضی گفته اند او را در تمقینات و غیر آن از علوم غریبه تصانیف است چنانچه علامه شهرزوری در تاریخ الحکما نقل میکند - گویند وفات او در هندوستان افتاده - و بر کوه سراندیب که بر سمتِ قطبِ جنوبی واقع شده مدفون گشت - و اکنون بقدمگاهِ آدم مشهور است - بیست و یک روز بیمار بود - و حوا بعد ازو بیست سال و بقولِ هفت سال و برایتی پس از سه روز وفات کرد - شصت که خلیفه و وصی بود او را در جوارِ آدم دفن کرد - و نقلست که نوح در زمانِ طوفان تابوتِ ایشانرا بکشتی درآورد - و بعد از آن در کوهِ ابوقبیس و برایتی در بیت المقدس و بقولِ در نجف کوه دفن کردند .

شیت علیه السلام

اشرفِ فرزندانِ بیواسطه آدم است - بعد از سانحه هابیل معادتِ ولادت یافت - آورده اند که هرگاه حوا حامله گشته پسر و دختری آورد - مگر شیت که او را تنها زاد - و اقلیمیا خواهرِ قایل در عقدِ ازدواج او در آمد - چون عمرِ آدم به هزار سال رسید او را وایعهدِ خود ساخت - و همگنانرا بمطاعتِ او امر فرمود - بعد از آدم انتظامِ عالم صورت و معنی بر رای

(۲) نسخه [ا] تفصیلات و [ب] تعینات و [د] تفصیلات و [ه] تفصیلات و [و] تفصیلات و [ح]

تفصیلات و (۳) در برهان اقلیمیا و زن معصیما هم آمده -

هزار ادوار مسطور است - و بزعم ایشان عددی برهما که بوجود آمده‌اند علم بشری احاطه آن نمیکند - و میگویند که آنچه از ثنات شرح احوال برهما زحیده است برهمی حال هزار و یکم است - و از عمر این شخص بدیع امروز پنجاه سال و نیم روز گذشته است - و راقم این کارنامه ایزدی این دو روایت را خود بترجمانی مردم دانشور راستگوی نکوکار هند از روی کتب معتبره ایشان نوشته - و آنچه در تصانیف شیخ ابن عربی و شیخ سعدالدین حمویه (که از کبار اولیا و اعظام اهل کشف و وجداند) در شرح روزهایی الهی و روزهای ربانی منقولست ازین عالمست - چه هر روز ربانی مقتضی هزار سالست - و هر روز الهی مشتمل بر پنجاه هزار سال - و مؤلف نفایس الغنون آورده که در تاریخ خطائی چنانست که از ابتدای عهد آدم ابوالبشر تا این زمان که (۷۳۵) هفتصد و سی و پنجم هجریست هشت صد و شصت و سه هرون و نه هزار و هشتصد سالست - و هرون پیش ایشان ده هزار سالست - و امثال این روایات و حکایات گوناگون در وسعت آباد قدرت الهی دور نیست که صورت محتمل داشته باشد - و آدم بسیار بظهور آمده باشد - چنانچه از امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که پیشتر از آدم که پدر ماست هزار هزار آدم بوده اند - و شیخ ابن عربی میفرماید که دور نیست که بعد هفتصد ربانی [که هفت هزار سال باشد و مدت دور سلطنت قیارات جمعه است] نسل یک منقطع شود و آدم دیگر خلعت وجود بپوشد - و پس از درازی سخن و کوتاهی کلام انمودی از احوال برکت اشمال این پنجاه و دو تن (که از آدم تا حضرت شاهنشاهیست) اکتفا بکتب و تواریخ مبسوط نموده درین شگرفنامه درآرم - تا باعث مزید آگاهی شود - و این شروع شناسائی را از مذمات احوال حضرت شاهنشاهی دانسته برسم اجمال که شیوه راقم است گزارش کنم.

ذکر احوال آدم علیه السلام

مشهور چنانست که پیش ازین بهفت هزار سال و کسوف بمحض قدرت کامله ربانی بے رابطه صلب پدر و رحم مادر از عناصر اریه مرکب معتدل پدید آمد - و بقدر استعداد و قابلیت جسم روح از مبدأ فیاض فیاض گشت - و ملقب بانسان و موصوف بآدم شد - در زمانی که اول درجه جدی بر افاق شرقی منطبق بود - و زحل در انجا - و مشتری در حوت - و مریخ در حمل - و قمر در اسد - و شمس و عطارد در سنبله - و زهرة در میزان - و بعضی گفته‌اند که در آن هنگام جمیع کواکب در درجات شرف بوده‌اند - و ظاهر این کلام بضابطه اهل هیأت و نجوم درست نباشد - چرا که در عطارد

(۲) نسخه [د ح] رضی الله عنه - (۳) در نسخه عبرانی - آدم - و در ترکی آدم • (۴) نسخه

خردان دبارِ دهلی سطر است - و میگویند که موی طفلِ جگای هفت روزه که بنایت بار بخت نجزیه
 بمقابه باید کرد که دیگر قسمت نپذیرد - و از جنس اجزای موی مذکور چاهی را که طول و عرض
 و عمق آن چهار کوره باشد پر ساخت - و بعد از گذشتن صد هزار سال یک جزو از اجزای مذکوره را ازان
 چاه بر آورد - تا زمانی که آن چاه خالی شود این مقدار زمانرا که آن چاه بروش مذکور خالی شود
 پلویم گویند - و هرگاه ده - مقدار [که شرح آن گفته شد] از پلویم گذرد یک ساگر شود - و کمیت این مقدار مذکور
 با اعتقاد این مردم از حیطه بیان و احاطه تبیان افزونست - و گمان این جماعت آنست که بحسب
 انتظام عالم صورت و معنی در هر شی آره بیست و چهار آدم گرامی از دارالملک کمون بعالم ظهور
 می آیند - و سپری میشوند که نام اول آنداته است و رگه ناتمه هم میگویند - و روایی دستور العمل
 این برگزیده ایزدی بنجاء کورور لک ساگرامت - و نام آخرین مهادیو است - و مدت رواج احکام
 او بیست هزار سال است که امروز دو هزار سال از گذشته است - و اعتقاد این جماعه آنست که چندین
 بار این بیست و چهار کس از کتم عدم بوجود آمده اند - و چندین بار خواهند آمد - و برآهنگ
 هندوستان [که جمهور اهل هند تابع اقوال و اعمال ایشانند] برآند که مدار گردش روزگار بوقلمون
 بر چهار دور است - دور اول را [که مدت او هفده لک و بیست و هشت هزار سال متعارفست]
 ست جگ گویند - درین دور اوضاع جهانیان فردا فردا بر صلاحست - وضع و شریف و غنی و مسکین
 و صغیر و کبیر راستی و درستی را شعار خود ساخته در مرضیات الهی سلوک مینمایند - و عمر
 طبیعی مردم این دور یک لک سال است - و دور دوم که مسمی به تربیتا ست بقای آن دوازده
 لک و نود و شش هزار سال عرفیست درین زمانه حصه از چهار حصه اوضاع آسمانیان بمقتضای
 رضای الهیست - و عمر طبیعی مردمان درین دور ده هزار سالست - و دور سیم که بنام دوابر
 اشتهار دارد امتداد آن هشت لک و شصت و چهار هزار سالست - و درین هنگام دو حصه روش
 جهانیان راست گفتاری و درست کرداریست - و عمر طبیعی آسمانیان این زمان هزار سالست -
 و دور چهارم که به کل جگ شهرت دارد مدت آن چهار لک و سی و دو هزار سالست - درین دور سه
 حصه از چهار حصه اطوار جهانیان بر ناراستی و نادرستیست - و عمر طبیعی مردم این روزگار
 صد سالست - و این گروه جزم دارند که هر یکچند حضرت هستی بخش جهانیان و پدید آرند
 عالمیان تجرد نهاد و دانش نژاد را از مکمن مکر و خفا بموطن بروز و جلا میدارد - و از
 حاجت غیب و عدم بجلوهگاه شهادت و وجود می آرد - و ادرا وسیله آفرینش عالم میسازد - و این
 بزرگ را برهما نام باشد - و اعتقاد ایشان آنست که این برهما مدمال عمر دارد که هر ساله ازان سیصد
 و شصت روز است - و هر روزی مشتمل بر هزار و چهار دور مذکور - و هر شب بدستور روز متضمن

برآیند - یا بمعنی کمال طول امتداد که پہلو بقدم میزند - گروه سیورها (که بر ریاضت و تجرد و حکمت در کلّ ممالک هندوستان امتیاز دارند) زمانه را که بزبان هندی کال گویند بر دو قسم مذکور ساختند -
 یکی او مرتبی یعنی زمانے که آغازش پشاده مانی گذرد و آخرش بانده انجامد - دوم اوت - مرتبی
 یعنی برعکس اول - و هر کدام ازین دو قسم را بخش حصّہ جدا ساخته اند - و هر حصّہ را آرہ می نامند -
 و هر یک ازین آرہا را نامی مخصوص فہادہ اند بمقامیت خواصّ آن زمانہ - چنانچہ آرہ قسم اول را
 سکھمان سکھمان بتکرار این لفظ میگویند یعنی زمانہ ایست کہ مصرت ہر مصرت و فرج ہر فرج
 می آرد - و امتداد این زمان فرحت بخش چہار کوراکور ساگراست - و نام آرہ دوم سکھمانست یعنی
 زمان خوشحالی و غارغمالی - و مدت او سہ کوراکور ساگر است - و نام آرہ سیوم بہ سکھم دکھمان
 اشتہار دارد - یعنی در موسم خوشحالی اندوہ و بدحالی طاری شود - و مقدار امتداد این آرہ در
 کوراکور ساگراست - و آرہ چہارم بہ دکھمان سکھمان مشہور است - یعنی در اوقات اندوہ و غم خرمی
 و بدیعی روی دہد - و درازای این آرہ یکہ کوراکور ساگر است بچہل و دو ہزار سال کم - و آرہ
 پنجم دکھمانست برخلاف آرہ دوم کہ سکھمان ہودہ - طول مدت این آرہ بیست و یکہزار سال است -
 و آرہ ششم دکھمان دکھمانست برخلاف آرہ اول - و مدت او نیز بیست و یکہزار سالست - و اصنام
 آرہای قسم دوم بعینہ ہمین اسمیست لیکن آرہ اول قسم دوم در نام و مدت متحد است
 بآرہ ششم قسم اول - و آرہ دوم قسم دوم نیز متحد است بآرہ پنجم قسم اول - و سیوم دوم بچہارم
 اول مطابق است - و چہارم دوم بسیوم اول موافق است - و پنجم دوم عین دوم اولست - و ششم
 دوم عین اول اولست - و الحال بزعم ایشان از آرہ پنجم قسم اول دو ہزار و کسری پری شدہ است -
 پوشیدہ نماد کہ محاسبان ہندوستان صد ہزار را یک لک خوانند - و دہ لک را پربوت گویند -
 و دہ پربوت را یک کرور نامند - و صد کرور را یک ارب خوانند - و دہ ارب را یک کھرب نامند -
 و دہ کھرب را یک بکھرب گویند - و دہ بکھرب را مہاسروج و پدم میخوانند - و دہ پدم سکہ باشد -
 و دہ سکہ را سمدر گویند - کوراکور نامند - و مخفی نماد کہ زعم ایشان آنست کہ در زمان پیش در یک
 جای مخصوص از ہر ششمی یک ہر و یک دختر بوجود می آمد - چنانچہ در میان عوام ما ہم اشتہار دارد -
 و گمان این گروه آنست کہ از موسی سر اینہا [کہ بچگی موسوم اند] چہار ہزار و نود و شش مقدار مویہای

(۲) در گلستان صحن - سکھمان دکھمان - (۳) ہمی بین اسمای اعداد در جلد دوم آئین اکبری بحروف
 و حرکات بضبط آورده - اما بکھرب در صفحہ (۱۰۴) ازین بیا و در صفحہ (۵۱) ازین بنوی منضبط است -
 و در بیشتر نسخ اکبر نامہ بیا و در نسخہ [۱] بنوی و در [ز] بدیم -

بن الفکر بهادر بن ایچل نویان بن قرنچار نویان بن موغوجیچن بن ایردمچی برلاس بن تاجولی
 بهادر بن تومنه خان بن بایسنقرخان بن قایدوخان بن دومندین خان بن بوتاقان بن بوزنجر قاتان
 بن آلفوا بنف جویده بهادر بن یلدوز بن منکلی خواجه بن تیمورتاش است - و از نسل قیان بن
 ایلخان بن تذکیرخان بن منکلی خان بن یلدوز خان بن آبی خان بن گن خان بن اغوزخان بن
 فراخان بن مغل خان بن الفجه خان بن گدوک خان بن دیب باتوی بن الفجه خان بن ترک بن
 یافت بن نوح بن لمک بن متوشلخ بن آخوخ بن یرد بن مهلائیل بن قینان بن انوش بن
 شیت بن آدم علیهم السلام - پوشیده نماند که تا یلدوز که جد بیست و پنجم حضرت شاهشاهیست
 احوال سعادت مآل این عالی بزرگان در صف مدور گذارندگان سخن مضبوط و مسطور
 و برالسنه مستحفظان ارقام دهور محفوظ و مذکور است - و از منکلی خواجه تا ایلخان که احوال
 دو هزار ساله بطریق تخمین تواند بود بنظر درنیامده - چنانچه سبب این مذکور خواهد شد -
 و از ایلخان تا آدم که بیست و چهار تن اند و ارباب تواریخ ذکر کرده اند نیز نگاشته کلب اجمال
 خواهد گشت •

نزد خردمندان دوربین [که با دل انصاف گزین و دانش خداداد تنبیه اخبار گذشتهها
 نموده بلکه شناسایی سخنان راست را سرمایه دیانت و پدیرایی امانت خود ساخته نگهروی
 در سنجیدگی کردار درست مینمایند] پوشیده نیست که آنچه بر صفحات مسامع و الواح اخبار رقم
 اشتها دارد [که آغاز آدمیانرا هفت هزار سال میگویند] اعلی که شایستگی قبول عقل و افکار
 دانیان [که تماشاگران بهار و خزان این چارچمن و پردافشانان زیر دیم این هفت انجمن اند] داشته
 باشد ندارد - و در امثال این امور عقل درست اندیش دوربین از راستیها و درستیهای دریافت گاه انکار
 میکند - و گاه از احتیاط [که موقوف اطمینان و محال ادراک است] در رد و قبول آن توقف مینماید -
 بدستباری فروغ جهان افروز خرد و مددکاری نقلهای معتبر و خبرهای معتمد روزگار مثل کتب قدیمه
 هندی و خطائی و غیر آن [که از جولان حوادث مصون مانده و بنای قواعد نجوم و احکام اوصاف
 و غیر آن بر آنست - و شواهد صدق و سداد از نتایج آن پیدا] و از ضبط تواریخ متواتره حکمای این
 اقالیم و آثار ملاحق افکار این طبقه مرتاض مفهوم میشود که این عالم و عالمیانرا ابتدائ و این
 مظاهر اسمای صفاتی را مبدائ پدید نیست - یا بمعنی قدیم چنانکه اکثر حکمای متقدمین

(۲) صورت این اسما موافق اکثر نسخ - تحقیق اینها بعد ازین در تحت هر یکی از اسما می آید • • (۳) نسخه

[ط] نظارگیان حاشیه بن هفت انجمن - (۴) نسخه [ز] تلاحق •

ندرت ایندی بود - ولله الحمد ثم لله الحمد که مثل امام الکلام حصان العجم لسان الحقیقه حکیم خاقانی در حضرت صاحب وقت [که انتظام سلسله صورت و معنی را از آن گزیر نمیشد] نبصت -
چندینچه نگاشته قام حقایق و رفیع لوست

• رباعی •

گویند که هر هزار سال از عالم • آید بوجود اهل دکان محرم
آمد زین پیش و یا نژاده ز عدم • آید بحر ازین و یا فرو رفته بغم

• رباعی •

و بفرز دیکر میگوید

هریک چند از غسان جهان سیر آید • روشن جانے ز آسمان زیر آید

خاقانی ازین جنس درین دهر مجوی • بر ره منشین که کاروان دهر آید

و با بهال حمادت کامیاب ملازمت این فرمانفرمای کل و عقد گشای سُبُل گشته از دولت توجّه و التفات عالی مزاج زمانه مشهوره دانافریب را فهمیده خاطر را که سرگردان بادیه احباب بود فراهم آورده در نشاء تعلق جز تحصیل خوشنودی او که عین رضای ایزد است بهیچ چیز مرکب نمی دارد - و دل را از قیود تعلقات و تقیدات دنیوی آزاد ساخته نه در حضرت گذشته رفته در آرزوی آینده دلخراش است - چنانچه شرح احوال خود را از انحصار ملازمت و انتظار بظلال رانت و عاطفت و مرتبندی از ادای عزّت و ارجمندی بفرقه معرفت در محال خود رقم زده کلب عرض خواهد گردانید •

ترتیب انساب معالی القاب و تنسیق اسامی گرامی

آبای کرام حضرت شاهنشاهی

تعداد القاب مستطاب آسمانی انتساب آبای کرام و اجداد گرامی حضرت شاهنشاهی [که در مدارج رفعت و مراتب عظمت با آبای علوی توأم اند - و همه شاه و شاهنشاه و پادشاهی بخش و پادشاه نشان آمده اند - و بدانند خداداد و بیدش حق بدین چنانچه مقتضای عدالت و انصافست در انتظام عالم و عالمیان طغیانه نام نیکو را که عمر ثانیست بلکه حیات جاودانی درین بساط گذشته اند] باین ترتیب و منوال است - ابوالمظفر جلال الدین محمد اکبر پادشاه بن نصیر الدین محمد همایون پادشاه بن ظهیر الدین محمد بابر پادشاه بن عمر شیخ میرزا بن سلطان ابو حمید میرزا بن سلطان محمد میرزا بن میران شاه بن صاحبقران قطب الدنیا و الدین امیر تیمور گورکان بن امیر طراغای بن امیر برکات

(۲) در تاریخ تیموری عربی - تیمور بن ابغای - (۳) در مطلع السعدین - طراغای ابن توکل ابن بلگر - و در حاشیه صفحه سیزدهم حصه اول منتصب اللبب خانی خان چنین نوشته که - تیمور بن طراغای بن برکات بن ابلگر - و توکل و ابلگر نصیب - و سوره چنین اختلاف بسیار دارد - و قلهولی را بعضی قاجولی نوشته اند -

انوار پادشاهی از ناصیه غرایش لامع - ارقام ظل الهی از خطوط دست والایش ساطع - شواهد عقل از ترکیب وجودش ظاهر - دلائل خداشناسی از مجموعه هفتیش باهر - براهین عدالت از اعتدال مزاجش پیدا - مواعظ فرامس از جوهر ذاتش هویدا - رقم صاحبقرانی از جدول احسن تقویمش روشن - علوم غیب دانی از بیاض نورفادش مبرهن - رموز دوربدی از تیزبینیش واضح - اطوار دوراندیشی از نگاه بلندش لایح *

ذکر بعضی از تواریخ بدیعه ولادت سعادت پیرای حضرت شاهنشاهی

بجهت ولادت اشرف نکرده پردازان نظم و نثر تواریخ مذکور یافتند - و قصاید تهنیت گفتند - و همه بمعرض قبول مجلس نشینان بارگاه حضرت جهانبانی که عیارگاه جواهر العانی بود رسانیده کلام جلیب جایزه های گرامی گشتند - از انجمله این تاریخ را مولانا نورالدین ترخان یافته بمحسین و احسان ممتاز شده بود *

چون کلب تصان شان تقدیر نوشت * آیات ابد را همه تفسیر نوشت
از بهر ولادت شهشاه جهان * تاریخ - شهشه جهانگیر - نوشت
سنه ۱۱۴۹ ه
و این تاریخ نیز از غرایب اتفاقات است که یکم از فضلی عصر یافته بود * شعر *
لله الحمد که آمد بوجود * آنکه از کون و مکان منتخب است
پادشاه که ز شاهان جهان * اکبرش نام و جلالش لقب امت
شب و روز و مه و سال میلاد * شب یکشنبه و پنج رجب - امت

شکرگذاری مؤلف این شکرنامه ابوالفضل بردریافت زمان سلطنت و دوام ملازمت حضرت شاهنشاهی

در هنگام طلوع این نیر اقبال اگر چه راقم این شکرنامه در نهانخانه عدم بی مایه هستی و پیرایه ایزدپرستی گرانبار حسرت بود - اما شکر این موهبت عظمی چگونه گذارد که زمان ظهور این بزرگ حقیقی و مجازی پیدشوی صوری و معنوی دریافته از نظر کردهای چشم التفات و تربیت است - و صد شکر دیگر آنکه پیدتر از آنکه زایچه قدمی بنظر درآید و بدقایق شرایف و بدایع جلال ارقام آن اعلام یابد کمال ایزدشناسی و ملک آرائی که از پایه شناخت منجم فراتر است دریافته پرستار

میرسد و کب و شاه دو جهان دنبالش • می‌رود قافله شوق با مستقبالش

و در آخر شعبان که یوز نرول اجل بود و یکم منزل از معسکر اقبال مانده بود می‌فرمودند که
همانا فرزند سعادت پیوند صاحب طالع قریمت - و سعادت دارین در ذات او مطوی - که هر چند
نزدیکتر می‌شود در شهرستان وجود جمعیتی دیگر معاینه می‌گردد - و مسرت تازه مشاهده
می‌انند - از عفا فی باطن و نور فراست حضرت جهانبانی جنت آشیانی ادراک مطابق
رموز الهی و دریاست حقایق کنوز آسمانی چه عجب - و از کمال ظهور آثار حضرت شاهنشاهی
ظن الهی که نسخه دیدنیهای بدایع عالم و مجموعه فهرستهای کمالات بنی آدم است اجمالی
انوار را چه غرابت - و در ساعتی که سعادت قرآن معدین و میمنت اقتدران بقرین داشت
بدولت و اقبال بسراوقات عظمت و اجل نزل فرمودند - و بحضور مورد الذور مستعد گشتند -
و در سایه همای دولت ابدی آرامگاه گرفتند - و تارک مبارک حضرت شاهنشاهی بمساح
پای سرور و مرسای حضرت جهانبانی به نیت برخورداری و وصول بکمال پیری سعادت پذیر شد -
و از کمال عطوفت و فرط عاطفت در بر گرفته بر پیشانی نورانی آنحضرت که لوح سعادت دو جهانی
و دیدگاه دولت جاودانیدست پوسه دادند

• ع •

• گاه بر لب گاه بر دل گاه بر سر داشتند •

بعد از مشاهده این نور اقدس زبان الهامی را بادای شکرگذاری حضرت باری عز شانه و جل پرهانه
مقرون ساختند - و فرق فرقدسای را بسجده نیازمندی بر درگاه نیاز فرود آوردند • شعر •
نه تنها سجده سر دمدم بود • که هر مو بر تنش در سجده خم بود

حافظان عنایت الهی و خازنان سعادت نامتناهی آن ودیعت ازی و امانت ابدی را در کف
عاطف پادشاهی سپرده باین زمزمه شادی و ترانه آزادی مترنم گشتند • شعر •

اینست امانت الهی • زین گنج بخواه هر چه خواهی

ینست که در دانش نهادند • ماهیت کنه حق کماهی

اینست که کعبه درش را • گیرند شهبان بقبله کماهی

اینست که پای دولت اومت • رونق ده تخت پادشاهی

صحنه خوانان هیأت بشری بچشم تعقی و تفکر نظاره کردند - و قیافه شادمان هیکل انسانی بنظر
تأمل و تدبیر مطالعه نمودند -

• قطعه •

چه دیدند دیدند نقشه که هرگز • ندیدند در جدول آفرینش

ز حیرت نگفتند چیزه و گفتند • ز نور دانش ز چشم بینش

داده بملاطمت و رونق نرم نرم بجانش درآوردند - و بجهت انص و آرام نام لخصه آغاز
 شاهنده مرجام خالق ذوالجلال والاكرام موافق تالیفات موصی سرانیدند - عاكفان موامع قدس
 و عاكفان مسماع انص [كه منظمای سلسله زمین و زمان و فراهم آوندگان دانه کون و مكن اند]
 كسروا شده بر عالم و عالمیان متف نهادند - و بان جگرگوشه آسمان باین تهنیت
 باندا آوازه گشند

• شعر •

كای شرف عقل مستم ترا • دور شهنشاهی عالم ترا
 روی زمین همچو تو باغم نداشت • طاقی ملك چون تو چراغم نداشت
 نغم ابداع بسم موج داد • تا گهر چون تو بهاصل نداد
 خامه نقد بر بسم نقش بست • تا ز قضا همچو تو نقش نداشت
 اسخه كون آیت تلمیح نعت • جلد ملك دفتر تشریح نعت

چون چشم جهان بین و دیده سعادت ترین حضرت جهان بینی جنت آشیانی به مشاهده دیدار
 گرامی حضرت شاهنشاهی نگران بود فرمان عاطفت نشان شرف ارحال یافت كه در حضانت
 حضرت مریم مكانی متوجه مرادق عزت و مخیم اقبال شوند - و خواجه معظم و ندیم كوكلناش
 و شمس الدین محمد غزنوی را فرمادند كه در راه ملازم هودج سعادت باشند - اجرم حضرت
 شاهنشاهی در كنف دولت و كنار تربیت حضرت مریم مكانی یازدهم شهر شعبان بهامت
 مسعود از حصار امركوت سرافرده اجلال بیرون زدند - و بهسعادت و اقبال بر تخت روان
 روان شدند

• شعر •

عهد گهواره ناگذشته هنوز • بخت والاش کرده تخت نهین
 چشم نگهشده و بدیده دل • دیده در انتظام دنیا و دین
 دست گشاده و دلش خواهان • كه جهانرا كند بهزیر نگین
 ناشكفته گلش یكه ز هزار • عالم از باغ دولتش گلچین

چون تخت روان حضرت شاهنشاهی كه گنج روان معرفت الهی بود قریب رسید و مسافت
 در منزل ماند حكم جهانمطاع شد - كه اعیان سلطنت و ارکان دولت و سایر اكبر و اهالی متوجه
 قبله اقبال و مستقبل كمبه آمال شود - فاصدان بشارت حامت بساعت میرسدند - و اخبار قرب
 مقدم گرامی زمان زمان میرسانیدند

• شعر •

حضرت جهانبانی جنت آیینی در قریب ایام طلوع این نیر اقبال از شرایف مجازات آن خدمت
 برعهده این موهبت عظمی امینوار دولت جاردانی ساخته بودند که کوچ دولت منش
 عصمت مرشد او که امروز به جیحی افکد بلند خطابست بصاعدت خدمت دایمی آن نوابه بهارستان
 خلعت و اقبال و دولت حضانت آن گلدسته مرابستان عظمت و جلال معجز افتخار و طیلان امتداز
 پوشد. بذابر آن حضرت مریم مکنی ندسی ارکانی آن مایده ساز آسمانی راطلب داشته آن مواد فیض درود را
 در حاجت مسعود بکار آمد او در آوردند - و چون هنوز وضع حمل این دایه قدسی مایه نشده بود
 بمقت مآب دایه بهاول (که خدمتگار خاص حضرت جهانبانی بود و بعصمت و طهارت امتداز
 داشت) فرمودند که اول او شیر داد - و تحقیق آنست که اول بشیر والد ماجده قدسیه میل
 فرمودند - پس ازان مخرجا افکد کوچ ندیم کوکه باین شرافت کسباب شد - بعد ازان
 بهاول افکد در بابت این معادت نمود - بعد ازان کوچ خواجه غازی باین دولت بلند عزت
 یافت - ازان پس حکیمه باین عطیه کبری مخصوص گشت - سپس ازان عصمت نصاب
 جیحی افکد بآزروی خود دولتمند صورت و معنی شد - و از پس او کوکی افکد کوچ ثور بیگی -
 و از گذشت او بی بی رها گرد آردی این خدمت شایسته نمود - و آنگاه خالدار افکد مادر
 معادت یار کوکه باین موهبت کبری اختصاص یافت - و در آخر آن عفت تباب پیجه جان افکد
 والد شریفه زین خان کوکه باین دولت بزرگ استعداد یافته مرمایه بزرگی جاردانی سرانجام
 داد - و جمع دیگر از عفت قبا بان بخور بشرافت این خدمت سر بلند شدند - همانا که حکمت
 ایزدی در اختلاف این طبقات و دیعت نهادن مشارب مختلفه است تا وجود مقدس بمدارج متذوقه
 رسیده شفا مای اطوار گوناگون تجلیات الهی گردد - یا برای آنست که بر معتبران هوشمند ظاهر
 شود که این نونهال اقبال از زلال جویدار فیض ایزدیت - نه ازان باب که بتربیت صوری
 بر مدارج معذوبی ارتفاع یافته - چه حالت معذوبی این گروه بر همگان پیدا که درجه پایه است -
 و بلند ری رتبت قدسی منزلت این برگزیده در چه مرتبه •

و از غرایب آثار آنکه حضرت شاهنشاهی در بدو حال و اول چشم گشودن در ملک وجود
 بخلاف عادت دیگر اطفال بنمکین تبسم دلهای دانا را گلگل شکفته ساختند - متفرسان زیرک طبع
 تبسم را فاتحه تفاؤل ابتسام بهار دولت و اقبال شفاختند - و مقدمه انفتاح غنچه امانی
 و آمال دانستند - بعد ازان بگهواره بکتر از پیکر خیال (که فچاران سریر سلطنت از
 منقل و عود ساخته بودند - و چون شاخ و برگ گل بیکدیگر پیوند کرده و لالی و یوایت
 گرانمایه از گوشه و کنار آن آویخته) آن گوهر یکنای نه صدف را بخوبیترین وضع آرام

می پیوندد - و چون این دو سعادت نامۀ گرامی مقابله نموده عطیات کواکب و سعادات علویات را بمیزان نامثل برسانند دریابند که زانچه صاحبقرانی چه خبر میدهد - و این زانچه‌های قدسیه از چه آگاه میسازند - سبحان الله باوجود تلبید مستخرجین از روی زمان و مکان و حال و تخالف ضوابط هر یک از صحایف طالع فرخنده مطالع (که صورت گذارش یافت) توافق دارند که این مواد بپایه اعلیٰ مراتب کونی و الهی رسد و ذات مقدس او مجموعه مکارم صوری و معنوی گردد و از اقسام کمالات و ملکات قدسی و کسروانی صورت و معنی - و ملطنت ظاهر و باطن - و انواع حالات جهانبانی - و درجات رمانروائی - و مدارج علیای حق پرستی و خداشناسی - و درپیش پرسی و غریب نوازی - و دروازی عمر و صحت بدن - و اعتدال مزاج - و ممدوح عوام و خواص بودن - و مشکور صغیر و کبیر شدن - و کمال آگاهی و خبرداری از احوال عالم - و ضبط ممالک و حفظ مسالک - و مایر امور ملک رانی و جهانداری - و از غرایب آنکه جمعلی این حالات که رموزدانان تجسیم بفکر و تامل بآن پی برده اند ساده لوحان نقوش ستاره شناسی از فروغ دربینی خود از صفحه پیشانی احوال آن حضرت میخوانند - اما قوت ناطقه از ادای بیان مراتب بعجز و قصور اعتراف مینماید • شعر •

ای صفات توزیانه را بیان انداخته • عزت ذات یقین را در گمان انداخته

نصیر اسمی گرامی دایه‌های سعادت پیرای و قوایل

روحانی قوایل حضرت شاهنشاهی

همان زمان که آسمان بفروادت عالیش بر زمین حسد برد - و زمین بمقدم گرامیش بر آسمان مخر جست روز آفرینش نورانی شد - پایه دانش و بینش بلند گشت - و بدست سایه پروردان سعادت پوتو و نسربین بدیان پاکدامن عنصر قدسی و گوهر قدوسی آنحضرت که بسرچشمه نور الهی و دریای معرفت ازلی شست و شو یافته بود و انوار قبول و اقبال بر وجود پاکش تافته برسم عادت (که شیوه متصدیان تربیت ترکیب ظاهر عنصریست) اغتفال و امطفا یافت - دایه‌های معتدل مزاج روح امتزاج بمقام سعادت ارتباط (که از پرده‌های دید پاکان پاکتر بود) پیچیده آن پیکر ربانی و هیکل آسمانی را بحسن ادب و کمال احترام برکنار و کف قدسی میرتان پاکذیل نهادند - و بستان مهربانی بنوشیدن لبش داده بغیر جان پرور شیرین کام ساختند • شعر •

شیر و بهر آبش انگیختند • شیر و شکر را بهم آمیختند

شیر نه از دایه آمیخت خورد • کاب ز سرچشمه خورشید خورد

چون از نقاره دودمان سعادت شمس الدین محمد غزنوی در قنوج خدمتی شایسته بقدم رسید بود

دادند [چنانچه نموده آمد] بوضوح می پدیدند که منشأ اختلاف نه آنست که گمان برده میشد خاضع
 که حکامی هندوستان بر وجود انلاک قابل نباشد چنانچه در دینار دوم مشروحست - بلکه حکمت
 الهی و غیرت ایزدی چنین اقتضا فرمود که احوال این فارسی میدان عظمت و محرم حکومتی کبریا
 هم از نظر اندیشه بالغ نظران خورده دای باریک بین مخفی ماند - و هم از چشم بداندیشان کور باطن
 مستور و محتجب باشد - و ازین - جب است نه حضرت جهانبانی جنت آشیانی [که در تدقیقات
 امطرابی و تحقیقات زبجی و رمصدی سرآمد تخت نشینان نکتهدانی و ثانی اسکندر یونانی بودند]
 باوجود کمال جهد و اجتهاد در طالع حدیو زمان چنانچه باید تصریح نفرموده اند - و همچنین سایر
 موزخداسان علم تجمیع در پرده اختلاط مانده مرت ازین امر شگرف بر نیاورده اند - و باوجود اتفاق
 توانین حسابی و تحقیق محاسبان درست الدیشه [که دانایان روزگار در امثال این امور کمتر اختلاف
 نمایند] بمقتضای غیرت الهی حقیقت زایچه مقدسه در نقاب احتجاب مانده - و در پرده اختلاف
 مستتر گشته - و بالجمله هر یک از زایچه های طالع را [که نمودی در هر کدام گفته آمد] اگر بنظر انصاف
 دیده شود ظاهر گردد که در حالت خدادانی و ایزدشناسی و در جلالت قدر و منزلت و رفعت
 صوری و معنوی او را ثانی نتواند بود - اگرچه زایچه ها باهم اختلاف دارند - اما در دولت آرائی
 ظاهر و باطن منفق بوده صاحب طالع را بمقتدائی صورت و معنی تهنیت مینمایند - و از نزدیکان
 حضرت جهانبانی جنت آشیانی [که ظاهر و باطن ایشان برامتی و درستی آراسته بود] شنیده شد
 که حضرت جهانبانی جنت آشیانی چون زایچه طالع سعادت مطالع را در پیش نظر داشته نامتل
 میفرمودند بارها چنین واقع شده که در خلوتگاه خاص درها بسته از کمال شوق برقص می درآمدند -
 و از غایت شوق جنبش دوری مینمودند - آری صدرنشینان بارگاه ذوق حقیقی و چاشنی گیران
 خوان معرفت مردمی [که از علوت وجدان و عرفان الهی لذت پذیر باشند] چرا بشکر دریافست این
 لذات بلخودی نکنند - و از فرط طرب و انشراح زمزمه وجد و حال نکنند - چه معود بر مدارج
 علیای این کمالات عین معرفت الهی امت - و حضرت جهانبانی جنت آشیانی را از کمال دریافست
 ذاتی بوارق واردات و حالات آتیه و کمالات و سعادات مستقبله ذات اقدس شاهنشاهی بر مشاعر
 ادراک مینافست - و جمیع آن الوار قبل از حصول در مراتب فعلیه از مرآت زایچه بدیمه
 معاینه میشد - و بارها بمستعدان خطاب بیان میفرمودند که طالع این نیز اتبال از طالع حضرت
 صاحبقرانی در بعضی امور عالیه بچند درجه زیاده است چنانچه بر تیزبینان جداول احکام بوضوح

بیان حکمت در اختلاف میان حکمای یونان و منجمان

هندوستان در طالع مسعود حضرت شاهنشاهی

گروهی از دانش منجمان روزگار را گمان می‌شد که این اختلاف که میان اخترشناسان هندوستان و فلک پدیمان یونان واقعیت که یک طالع آنحضرت را احد می‌گوید - و دیگری سنبله قرار می‌دهد - بظاهر آدست که حکما را در حرکت فلک البروج اختلاف است - جمهور حکمای متقدمین و ارسطو بر آنند که فلک هشتم را حرکت نیست - و ابرخس حکیم قایل شده بحرکت - اما تعیین مقدار نکرده - و بطلمیوس گفته که حرکت او در صد سال یک درجه است - و درسی و شش هزار سال یک دوره تمام کند - و اکثر حکما بر آنند که در هفتاد سال یک درجه قطع کند - و در بیست و پنج هزار و دویست سال دوره تمام سازد - طایفه از حکما می‌گویند که در شصت و سه سال یک درجه قطع کند - و تمامی دوره در بیست و دو هزار و ششصد و هشتاد سال باشد - و سبب چندین اختلاف اختلاف اسباب و آلات رصدی و تفاوت در غموض و وقت انظار است - و تحقیق آنست که حکمای متقدمین بحرکت ثوابت از جهت کمال بطور مستشعر نشده‌اند - و بسبب آنکه مدت عمر و ما نکرده زمانی که مقدار حرکات ثوابت را احساس توان نمود نیافته‌اند - پس در وقت تعیین بروج صورتی است که از اجتماع چند کواکب ثابت متوهم می‌شود محاذی و مقابل جزوه از فلک الافلاک بود که الآن بحرکت فلک البروج ازان جز انتقال نموده بموضع که صورت سنبله دران زمان دران موضع بود استقرار یافته - و همچنین سنبله بموضع میزان و میزان در مکان عقرب تا آخر بروج - پس حساب منجمان هند بر وفق رصد حکمای متقدمین است که مبنی است بر عدم حرکت ثوابت - و حساب رصد جدید بر اعتبار حرکت فلک البروج که مستلزم انتقال صورت اعدادست بموضع سنبله - و مقدار مابه‌التفاوت در میان این دو حساب هفده درجه است که هر برجه هفده درجه از مکان خود انتقال نموده - و ازینجا میتوان دانست که از رصدی که حکمای هند بسته‌اند تا رصد جدید یک هزار و یکصد و نود سال گذشته بقول که در هر هفتاد سال یک درجه قطع کند - چنانچه اکثر حکما بر آنند بضرب هفتاد در هفده - و بقول بطلمیوس [که در صد سال قطع یک درجه باشد] فاصله در میان رصدین یک هزار و هفتصد سال بود - باریک بینان حقایق معانی و دقایق شمای رموز آسمانی ازین مواقع خلاف و موافق اختلاف در وادی حیرت می‌انفتد - و اکنون که قدس حکمای روزگار عضدالدوله امیر فخر الدین بقرائن یونانی و ضوابط فارسی احتیاط طالع همایون حضرت شاهنشاهی نموده آمد قرار

اینست نمودن از احکام زائچهای طالع اقبال مطالع - و اگر عطیات کواکب و معادات نظرات و خواص بیوت و غیر آن بتمام و کمال ایراد کرده شود هرآینه دنا تر به مردم و صحایف ساخته گردد • شعر • نیم عدد ز شمار دقایق شرفش • مهندسان رصد را بجز تخمین

صورت زائچه اقدس منقول از خط مولانا الیاس اردبیلی موافق زیم ایلخانی

در وقت تحریر این گرامی محیفه که محل استتشاف احوال سعادت قرین بود زائچه بخط امداد و افاضت پناه تحریر عهد مولانا الیاس اردبیلی [که در علوم ریاضی پایه بلند داشت و از مدرسه پادشاهان بارگاه قبول حضرت جهانبانی جنت آشنایی بود] بنظر در آمد - آن زائچه نیز بجدس منقول گشت - مجرد از بیان آثار بیوت و احکام - چه بجهت اعتبار مستخرج و چه باعتبار آنکه این زائچه برخلاف زائچهای دیگر مبتنی بر زیم ایلخانیست •

<div> <div>میزان</div> <div>عقرب</div> <div>شمس</div> <div>زحل</div> </div>	<div> <div>زمره</div> <div>منبله</div> </div>	<div> <div>دنب</div> <div>اسد</div> <div>سرطان</div> </div>
<div> <div>قوس</div> </div>		<div> <div>جوزا</div> </div>
<div> <div>قمر</div> <div>مریخ</div> <div>جدی</div> <div>ریس</div> <div>دلو</div> </div>	<div> <div>حوت</div> </div>	<div> <div>حل</div> <div>نور</div> </div>

احکام خانۀ نهم چون مرکز این خانه در برج حمل است و خداوند او که مرتفع است در شرف و فرج و مستولی برین خانه مولود محمود از سفر کامیاب بود - و سفرهای که در پیش آید متضمن تسخیر ولایقه باشد • **احکام خانۀ دهم** چون مرکز این خانه از ثور است که خانۀ زهره است و مستولی برین خانه و در طالع است دلالت کند بر سعادت تامه و ریاست عامه که عبارت از پادشاهی عظیم است - و آنکه این منصب والا در قبضه قدرت صاحب طالع امتداد پذیرد خصوص که این خانۀ شرف قمر است - و قدر ناظر بار و بطالع با نظر تمام دوستی - و چون سهم السعادت بقول جمهور درین خانه است دلیل است بر کمال سعادت و ازدیاد دولت - و آنکه اکثر اوقات در سرانجام و انتظام مهم ملک و ملت باشد - و چون سهم العقل والنطق درین خانه است دلیلست بر آنکه عقل و سخن او پادشاه عقلماء و مردنتر سخنان باشد - و بمنسوبیات زهره که ارباب عیش و نشاط اند عنایت او فراوان باشد **احکام خانۀ یازدهم** چون مرکز این خانه از جوزا است و صاحبش در دوم که بیت المال است دلالت کند بر آنکه امیدهای او بتدبیراتی که در مال و ملک خود کند بر حسب دلخواه صورت یابد - و نیز دلیلست بر آنکه او را دوستان یكدل باشند - و ارباب علم و دانش در خدمت او بمرتبه ارجمند رسند - و چون سهم عواقب امور درین خانه است دلیلست بر آنکه عاقبت آمل و امانی او همواره بخیر و سعادت برآید • **احکام خانۀ دوازدهم** چون مرکز این خانه از سرطان است و صاحبش قمر در وبال و فرج دلیلست بر آنکه اعدای دولت پیوسته در نکبت و وبال باشند بوجهی که صاحب طالع ازان رها نمند شود - و بودن ذنب در آنخانه در درجۀ اول مقوی اینمعنی است - و چون سهم العلم والحلم درین خانه است دلیلست بر آنکه صاحب طالع باوجود علم بر احوال کونه اندیشان تیره رازی در مقام حلم و عفو باشد - و بردباری و فراخ حوصلگی و عموم مهربانی از صفات لازمه او باشد • ایند تعالی آن خدو اقبال را بقرون و دهور ممتد دارد که صفات خلق عظیم که اصل و خلاصه امور جهانداری و ملک آرائی و محبت مید خاطر دوست و دشمن و رابطه جذب قلوب و انتظام ضمائر خواص و عوام است [بحمدالله والمنة در مجموعه اخلاق مهذب این مؤدب دبستان کبریاى احدیت بر وجه اتم و نهج کمال مشاهد و معاین است - و از اصل فطرت و مبدأ طبیعت باین عطیه والا و موهبت خاص اختصاص یافته - و از روی تحقیق آن همه شمایل و سجایای پسنیدیده بے تکلف و تصلف ملکه آن ذات سماوی برکات گشته ازین سرچشمه معدلت بجداول بصائین استعدادات ارباب استفادۀ جاری و ماریست • شعر •
همیشه تا که بر آنلاک انجمند پدید • همیشه تا که بارواج قایمند اجسام
مباد جز بهوای تو گردش گردون • مباد جز برضای تو جنبش اجرام

چهارم چون صاحب مرکز این خانه مرتب است و در شرف و وجه و مثقاله خود و حد مشتریست و او
 محتویست برین خانه دلیل است بر آنکه در اول مرتبه ملک بمعنی لشکریان در تصرف درآید - و چون
 این خانه برج ثابت است و صاحبش در شرف ناظر بنظر مودت همیشه ملک در تصرف اولیای
 دولت باشد - و هرچه در تصرف درآید پایدار بود - و چون هشتم و چهارم باعتبار این درجات که از
 اول عقربست جزا است که صاحبش در تحت شعاع نفیر اعظم مختلفی است دلالت کند بر آنکه چون
 صاحب طالع برین تمیز رسد سلطان مقلش ظهور کند - و والد ماجد مولود معهود درین هنگام رو
 بکمون و بطون آورده اقدام بشهرستان جاودانی نماید - و چون اکثر این خانه از برج قوس است و
 صاحب حد در درم طالع مولود دومتدار و حقگذار پدر باشد - و از ملک پدر روزیمند گردد • **احکام**
خانه پنجم چون صاحب اکثر خانه سیوم که تعلق بمحبتان و مخلصان و معاونان دارد [یعنی مرتب در پنجم
 و در شرف است دلیل است بر جلیل احوال فرزندان مولود و اخلاص و ارتباط ایشان - و چون محتوی
 برین خانه زحل است که در شرف و مثقاله خود و کدخد است و مشتری که در وجه و مثقاله
 خود است و شریک با کدخدا و صاحب مرکز این خانه است دلالت کند بر آنکه فرزندان مولود
 سعادت پذیر و معین دولت گردند - و تارک ادب از زمین رضامندی برنگیرند - و نصیر طایر که
 بر مزاج مرتب است و مشتری و منقار التجاجه که بر مزاج مشتری و زهره است درین خانه است
 دلیل قوی بر فراوانی صید مسرت و سعادت است • **احکام خانه ششم** چون صاحب این خانه
 که زحل است در شرف خود است و راس درین خانه دولت کند بر دوام سرور مولود و حصول
 مال و منال فراوان و استقامت صحت عنصر و اعتدال مزاج - و اگر اندک مازع پیرامون
 مزاج قدسی گردد به شایبه امتداد بصحت کامل انجامد - و چون محتوی برین
 خانه مرتب است بشرکت زحل و هر دو در شرف اند خدمتکاران و ملازمان سعادت مند فراهم آیند •
احکام خانه هفتم چون صاحب مرکز خانه هفتم زحل و در شرف است صاحب طالع را
 در اوایل جوانی پردگیان مرابره از دواج از خاندان فرماندهان هند باغند - و چون زحل
 در بیت دوم است دلیل باشد بر آنکه این عصمتیان غادران عفت از حکم مالگذار و
 خزانه معمر عاز او باشند - و چون سهم اللفة والمحبته درین خانه است دولت بر مزید التذاد
 در الفت و مودت کند خصوص که سهم اللفة در حوت است که خانه مشتری و شرف زهره
 است • **احکام خانه هشتم** چون مرکز این خانه از حوت است و صاحب او مشتری در دوم است
 در حد و مثقاله خود - و سهم الشرف درین خانه است - و محتوی برین خانه زهره است بشرکت
 مرتب که در شرف است دلیل است بر عدم خوف و خطر و بحفظ و میانیت ایزدی مامون بودن •

احوالش روز بروز دولت افزوتر باشد - و بودن مشتری در حد خود دایل طولی عمر گرامیست چنانچه
 فرزندانهای گرامی را دریابد - و این سعادت منشان بنظر تربیت او بزرگ حال شوند - و زحل چون در
 دهم است و در شرف هرگز نقصانی بخیزد این معموره او نرشد - و هیلج که جزو اجتماع مقدم است
 درین خانه است موقوف اینمعنی است - و کدخدا که زحل است و در شرف خود و شریکش که
 مشتریست درینجا آمده عطیه عمر مقدس از مبرود کدخدا و سیوم که مریخ است از عمر طبیعی (که
 صد و بیست سال است) متجاوز باشد - و بودن قمر مسئولی برین خانه مؤید دیگر است برای
 احس این سعادت • **احکام خانه سیوم** چون صاحب طالع در سیوم است دلالت کند
 بر کمال حالم و آهستگی و وفار و اعزاز و امداد اقربا - و این گروه از کوه بینی در مقام یکجبهتی
 نباشند - اما چون آن مرکز که صاحب طالع دروست خانه مریخ و مثله و حد و وجه و آدرجان
 و در بجان است و او در پانجم طالع است که خانه فرج و شرف اوست - و در مثله و وجه
 مشتری و آدرجان صاحب طالع است - اندیشهای نادرست این طبقه موجب زیادتیی جاه
 و بهیبه مزید دولت صاحب طالع گردد - و چون اوایل سیوم (که تعلق برادران دارد)
 مورد مطوت نیز اعظم است دلیل است بر آنکه برادران در جنب شکوه ذات اقدس در حساب
 نباشند - و از پیدمان غصه شربت واپسین در کشند - و آواسط و اواخر سیوم (که تعلق باخوان و انصار
 دارد) محل مهم السعاده بقول بطلمیوس - و نیز وجه نیز اعظم است و او شریک کدخداست دلیل است
 بر آنکه دوستان و مخلصان بر بساط یکرنگی و جانمباری بوده در آداب دولتخواهی ثابت قدم باشند -
 و از طرف صاحب طالع سعادت و دولت رسند - و چون این محل از خانه سیوم تعلق بمریخ دارد
 که در شرف خود است و آن خانه فرج و خانه زحل که کدخدای مقدم است و آن نیز در شرف
 خود است دوستان همه با شکوه و شوکت باشند - و بودن زحل مسئولی برین خانه که کدخداست
 و واقع در شرف دلالت تام برین امور دارد - و بودن صاحب سیوم در بنجم دلیل است بر انتظار
 احوال فرزندان گرامی - و آنکه نقل و حرکت نزدیک بسیار روی نماید که موجب انبساط
 خاطر گردد - و از غرائب آنکه مهم الغیب باتفاق و مهم المعتاد بر قول بطلمیوس و محلی الدین
 مغربی در یکجا جمع شده (که درجه هجدهم عقرب است که داخل خانه سیوم است و این در طالع
 کمتر اندک) دلالت قوی میکند بر آنکه پیونده از عالم غیب سعادت بر سعادت روی دهد - و هرآینه
 دلیلی متین است بر اطلاع بر خفایای امور و آنکه ضمیر منیرش مورد مغیبات باشد • **احکام خانه**

و بیست و دو دقیقه آمد است - و درین زائجه هیلج اول جزو اجتماع مقدم است - پس هم
 السعادة - پس درجه طالع - و نصفه از ممر هیلج اول زحل است - پس مشنری - و از ممر هم
 السعادة اول مشنریست - پس زحل - و از ممر درجه طالع اول شمس است - پس مرنج •

شرح احکام این زائجه بدیعه که هیکل بازوی انجم و افلاک و تعویذ تارک نرون و ادوار است

چون احسن زائجه قدسیه است حکام یافت شرح اندک از بیدار احکام بدایع انتظام این زائجه
 مقدمه ناگزیر است احکام خانه اول چون مرکز طالع از اسد است که خانه نیز اعظم است دلالت
 میکند بر علو فطرت و بها - و بودن هیکل مقدس قوتی و توانا - و بزرگی هر و فراخی پیدمانی و کشادگی
 مینه و قدرت و بسطت و شهاست و عظمت و مهابت و حسن منظر و قوت دماغ - و چون اکثر درجات
 طالع از برج منبله است که خانه و شرف عطارد است که در خانه زهره در دوم طالع است و متصل
 به مشنری و در حد و مثلث خود است باید که در همه امور مالی و مالمی بنفس نفیس خود
 باز رود - و بتدبیرات درمت سرانجام مهام خود نماید - و چون مستولی برین طالع شریف نیز اعظم است
 به مشارکت زحل ملطنت تمامی ممالک هندوستان و بعضی از اقلیم چهارم بصاحب طالع تعلق گیرد -
 و چون بحسب مقام نیز اعظم بعد زحل است پادشاهی هندوستان مقدم باشد بر اقلیم رابع - و چون
 صاحب مرکز دوم که عطارد است متصل بصاحب طالع شده دلالت کند بر آنکه مال و ملک باسانی
 دست دهد - و بودن طالع و مهم السعادت و جزو اجتماع مقدم از بروج کثیره المطالع دلیل قوی
 بر درازی عمر و امتداد سلطنت باشد احکام خانه دوم چون مرکز خانه دوم از منبله است که
 خانه عطارد است متصل بشمس و اکثرش از میزان که خانه زهره است و او در طالع است که خانه
 و شرف عطارد است دلالت کند بر آنکه مال و ملک از ممر حسن تدبیر و عقل کامل حاصل
 شود - و یابنده منصب بزرگ پادشاهی باشد - و بودن مشنری درین خانه در حد خود و
 اتصال عطارد باو مقوی این معنی است - و بر آنکه وزرا بقوت عقل وافر این صاحب طالع
 در انتظام امور ملک و مال کوشند نه بتدبیر خود - بلکه اندیشه های ایشان پیش تدبیر
 خدیو زمان ننماید - و چون صاحب دوم در طالع است خزاین بحساب او را جمع شود - و چون مشنری
 درین خانه است مال را در مسالک رضای ایزدی صرف کند - و در مرصبات خدای نگاهدارد - و نظام

و نحو شرکت از زحل - و این درجه مذکر و نیره و از درجات ابار است - سهم الولد المذكور بقوله در بیست و سه درجه و چهل و نه دقیقه نور است - و سهم سفرا لیس در درجه و سی و شش دقیقه - و سهم ام در پنجم درجه و صفر دقیقه نور است • مرکز خانه دهم بیست و هفت درجه و بیست و یک دقیقه نور است - خانه و آدرجان زهره - و شرف و مبتدئه اش قمر است بشرکت زهره و خدمت مریخ - و در بجان زحل - و نه بهر و هفت بهر عطارد - و اثناء عشریه و حد و وبال مرتخصت - مسئولی برین خانه زهره است بشرکت نام قمر و شرکت از مریخ - و این درجه مذکر و نیره و خالی از نجوم است و معاد است - سهم السعادة بر قول غیر بطلمیوس و محیی الدین مغربی در نه درجه و بیست و دو دقیقه جوزا است - و سهم العقل و النطق در نه درجه و پنجاه و یک دقیقه جوزا است - و سهم المرض در بیست و پنجم درجه و بیست و هفت دقیقه جوزا است - و سهم الولد المذكور بقوله در بیست و نه درجه و چهل دقیقه نور است - و سهم الورع در چهار درجه و صفر دقیقه جوزا است - و سهم الاملاک در نوزده درجه و سی و شش دقیقه - و سهم الاعداء بقوله در بیست و پنجم درجه و بیست و هفت دقیقه جوزا است - مرکز خانه یازدهم بیست و هفت درجه و یازده دقیقه جوزا است - خانه و نه بهر عطارد - و رب مبتدئه اش است بشرکت زحل و خدمت مشتری - و شرف راس - و حد و در بجان زحل - و وجه شمس - و آدرجان مشتری - و اثناء عشریه و هفت بهر زهره است - و این درجه مؤنث و قیمه و خالی از معاد است و نجوم است - سهم عواقب الامور - و سهم القزویج در چهارده درجه سرطان است - مسئولی برین خانه عطارد است بشرکت زحل - مرکز خانه دوازدهم بیست و شش درجه و چهل و شش دقیقه سرطان است - خانه و درجه قمر و شرف و نه بهر و در بجان مشتری - و حد و وبال زحل است - و رب مبتدئه اش مرتخصت بشرکت زهره و خدمت قمر - و آدرجان و اثناء عشریه و هفت بهر و هبوط مریخ است - مسئولی برین خانه قمر است بشرکت مشتری و مریخ و زهره و زحل - و این درجه مؤنث و نیره و خالی از معاد است و نجوم است - و ذنب در بیست و هفت درجه و بیست و نه دقیقه - و یزده ثانیه امد است - و سهم العلم و الحلم و الغلبه و النصرة در هجده درجه و بیست و دو دقیقه - و سهم الولد بقوله در دو درجه و چهل و نه دقیقه - و سهم الخوف و الشدة در بیست و دو درجه و یازده دقیقه - و سهم الحیوة در دو درجه و چهل و نه دقیقه - و سهم الاب در هجده درجه

(۲) نسخه [۵۱ ح] قول بطلمیوس - (۳) نسخه [۵] دو - (۴) نسخه [۵] نه - (۵) نسخه

[۵۱ ح] چهارده درجه - (۶) نسخه [۵] یازده -

و هفت بهر زحل - و هبوط راس - و ربالی عطارد است - مستولی برین خانه مشتریست و نحو
 شرکتی از زحل - و این درجه مذکور است و قیمة و از نجومست و سعادت خالی - هم السلطنة والملك
 در بیست و هشت درجه و سی و نه دقیقه قوس است - منقار التجاجه و نصر الطائر در بیست
 و پنج درجه جدی است و مریخ در ده درجه و چهل و هشت دقیقه و بیست و سه ثانیه - و قمر
 در یازده درجه و چهل و هشت دقیقه و چهارده ثانیه جدی است مرکز خانه ششم بیست و شش
 درجه و چهل و شش دقیقه جدی است خانه زحل و شرف و حد مریخ - و وجه شمس -
 و رب منزلده اش قمر است بشرکت زهره و خدمت مریخ - و در بجان و نه بهر عطارد - و آذربان
 و اثناء شریه و هبوط مشتری - و هفت بهر و ربالی قمر است - مستولی برین خانه مریخ است
 بشرکت زحل و قمر - و این درجه مذکور و نیره و نحس است - و راس در بیست و هفت
 درجه و بیست و نه دقیقه و هیزده ثانیه دلو است - هم الجیش و الاساری در بیست و چهار
 درجه و چهل و چهار دقیقه جدی است - و هم موت الاخوة در دو درجه و یک دقیقه دواست -
 مرکز خانه هفتم بیست و هشت درجه و سی و شش دقیقه دلو است - خانه و حد و اثناء شریه
 زحل - و رب منزلده اش عطارد است بشرکت زحل و خدمت مشتری - و وجه قمر - و در بجان
 زهره و آذربان و نه بهر عطارد - و هفت بهر مشتری - و ربالی شمس است - مستولی برین
 خانه زحل است بشرکت عطارد و نحو شرکتی از مشتری - و این درجه مذکور و مظلمه و خالی
 از نجومست و سعادت است - هم الالفة و البقاء و القبات و المحبة در بیست درجه و هشت دقیقه
 حوتست • مرکز خانه هشتم بیست و هشت درجه و چهل و سه دقیقه حوتست خانه و
 نه بهر مشتری - و شرف زهره - و حد و وجه و در بجان و آذربان و رب منزلده اش مشتریست بشرکت
 زهره و خدمت قمر - و حد و هفت بهر و اثناء شریه زحل - و هبوط عطارد است - مستولی
 برین خانه زهره است بشرکت مریخ و نحو شرکتی از قمر - و این درجه مذکور و قیمة و خالی از
 نجومست و سعادت است - و هم الشرف در بیست درجه و هشت دقیقه حمل است - و هم الشجاء
 در دو درجه و پنجاه و سه دقیقه حمل است • مرکز خانه نهم بیست و هشت درجه و یک
 دقیقه حمل است - خانه مریخ - و شرف نیر اعظم - و حد زحل و هبوط و آذربان و وجه و ربالی
 زهره است - و رب منزلده اش مشتریست بشرکت نیر اعظم و خدمت زحل - و در بجان و نه بهر
 و اثناء شریه و هفت بهر مشتریست - مستولی برین خانه مریخ است بشرکت مشتری

و نوارده دقیقه سنبه است مرکز خانه دوم بیست و هشت درجه و چهل و سه دقیقه سنبه است خانه و شرف عطارد است - و حد زحل - و ربّ مثلثه اش فخر امت بشرکت زهره و خدمت مرتب - و وجه عطارد - و درجای زهره - و نه بهر عطارد - و آدرجان ممر - و اثناعشریّه نهر اعظم و هفت بهر و هبوط زهره - و وبال مشتریست - و مسئولی برین خانه قمر است - و این درجه مذکور است خالی از ظلمت و نور و نحوست و سعادت - و مشتری در پانزده درجه و هیجده دقیقه و سی و هفت ثانیه - و عطارد در بیست و پنج درجه و بیست و چهار دقیقه میزانشست - و سهم الرجا در دوازده درجه و پنجاه و سه دقیقه - و سهم النصره و الظفر در یک درجه و هفده دقیقه میزانشست - و جزو اجتماع مقدم در بیست و چهار درجه و پنجاه دقیقه میزانشست مرکز خانه سوم بیست و هشت درجه و یک دقیقه میزانشست - و خانه زهره امت و شرف زحل - و حد مرتب - و ربّ مثلثه اش عطارد است بشرکت زحل و خدمت مشتری - و وجه مشتری - و درجای و نه بهر و اثناعشریّه و هفت بهر عطارد - و آدرجان و هبوط نهر اعظم - و وبال مرتب است - و مسئولی برین خانه زحل است - و این درجه مذکور است - و مضیقه و خالی از نحوست و سعادت - و زحل در ده درجه و چهل دقیقه و سی و سه ثانیه عقربست - و سهم الغیب در هفت درجه و پنجاه دقیقه - و سهم السعادت بر قول بطلمیوس و محی الدین مغربی در هجده درجه و نه دقیقه - و سهم الامدقا و الخیر (۹) و سهم العبد بقوله در بیست و سه درجه و دوازده دقیقه - و سهم الامراض بقوله در هفده درجه و بیست و یک دقیقه - و نهر اعظم در صفر درجه و چهل و پنج دقیقه و پنجاه و هفت ثانیه عقربست مرکز خانه چهارم بیست و هفت درجه و بیست و یک دقیقه عقربست - و این وند قائم است و خانه مرتب - و حد زحل - و وجه و اثناعشریّه و وبال زهره - و ربّ مثلثه مرتب امت بشرکت زهره و خدمت قمر - و درجای عطارد - و نه بهر و هفت بهر مشتری - و مسئولی برین خانه مرتب است - و این درجه مذکور قیه و خالی از نحوست و سعادتست - و سهم سفرالبر در دوازده درجه و بیست و هشت دقیقه قوس است - و سهم الخصومات در بیست و هفت درجه و می و دو دقیقه عقربست مرکز خانه پنجم بیست و هفت درجه و یازده دقیقه قوس است - خانه و نه بهر مشتری - و شرف ذنب - و حد مرتب - و وجه زحل - و ربّ مثلثه اش مشتری بشرکت شمس و خدمت زحل است - و درجای شمس - و آدرجان زهره - و اثناعشریّه مرتب - و نه بهر مشتری -

(۲) نسخه [۱] چهل و هشت - (۳) نسخه [ب] الصدق والخیر - (۴) نسخه [۵] درجه و یک دقیقه -

مشتری زمره عطارد منبلة شمس زحل میزان	طالع اسد	ذنب سرطان جوزا
عقرب	هبلج اول جزو اجتماع پس مشتری پس زحل	نور
مریخ قوس قمر جدی راس	دلو	حمل حوت

مرکز طالع اشرف درین زائجه اندک که کارنامه ادوار ثواب و میاره است بیست و هشت

درجه و سی و شش دقیقه اسد است و قائم الوند اتفاق افتاده - و چون مرکز طالع معادلت مطالع از خانه نیر اعظم است هیچ کوکبه صاحب شریف خانه او نیست - و حد مرتضعت - و رب مثله اش معد الکبر است بشرکت نیر اعظم و خدمت زحل - و درجه و درجانی مریخ - و نه بهر مشتری - و آدرجان و هفت بهر مریخ - و اثناعشر قمر - و وبال زحل است - و این درجه مذکور است و نیره و از نحوست خالی - و محقوبی برین طالع نیر اعظمست بنحوی از شرکت زحل - و زهره در برج منبلة در بیست و شش درجه و بیست و سه دقیقه و سی و هفت ثانیه - و هم الولد بقوله در بیست و چهار درجه و بیست و سه دقیقه - و هم المال در بیست و پنج درجه و هفده دقیقه - و هم موت الاب در بیست و چهار درجه و بیست و سه دقیقه و هم الاخوة در هشت درجه و چهل و هفت دقیقه - و هم عدد الاخوة در چهارده درجه

هر شخص خالق پسندیده نماید - و بآئین نیکو در رعیت پروری و معدلت گسترش بصر برد - و او را فرزندان دولت مند حق پرست شوند - و مقادیر باداد اطاعت و راجونی باشد - صاحب دهم زهره در دوم است بوالدین و بزرگسالان خویش باداد و رضا طلب باشد - و صاحب یازدهم عطارد در سیوم است خدمتکاران و ملازمان درگاه را دوست دارد - و پناه جهانیان باشد - و دشمنان او بی محنت و مشقت او نصبت و نابود کردند - و صاحب دوازدهم قمر در ششم است منافقان و مخالفان او فراوان باشند - و از صدمه مدای کوس دولت و غلبه هیجایی عظمت او مراسیده و پراکنده کردند - و غایب و خامر روی بفراموشخانه نفا نهند - و اگر مشتری یا زحل در دوم واقع شود مولود مسعود پادشاه بزرگ گردد - و بر دشمنان چیره دست شود - و نیز هرگاه قمر در جدی که خانه زحل است وقوع یابد و در نهم زحل جای گیرد دلالت کند که اکثر عالم مرالبردار مولود محمود باشد - و اطراف محالک او بدریای شور منتهی شود - و ایام سلطنت سعادت انظام او امتداد یابد - و نیز مقرر است که چون در زائجه ولادت زحل در شرف باشد مولود اشرف پادشاهی بزرگ و عمر دراز کلمباب گردد - و این همه ضوابط و دلائل درین زائجه مسعود رتبه ظهور دارد •

ذکر زائجه سعادت ارقام که علامه الزمانی عضدالدوله امیر فتح الله شیرازی استخراج نموده

در سال که قدوة علمای روزگار - و نقادة دانش اندوزان آموزگار - قسطای دقایق علوم - اقلید مغالقی فهم - مرتفعی مدارج علما - مبتین حقایق اشیا - نقاد جواهر معانی - حلال غوامض یونانی - پرده شکاف روابط نور و ظلام - نکته طراز حرکت و سکون اجرام و اجسام - عنقای اوج بلند پرورازی - علامه الدهر عضدالدوله امیر فتح الله شیرازی - برهنه نمونی بخت بیدار بپناه مریر اربع لاهی معرفت شد - و بر مراتب رفیع و مدارج عالی خلعت امتیاز یافت - روزی راقم این شگرفنامه مذکور ساخت - که زائجه طالع مسعود مختلف بنظر میرسد - مامول آنست که ایشان نیز بنمودار صحیح غور تمام کرده بمیزان تحقیق بسنجند - خدمت میرزا کمال تدقیق بضوابط فارسی و قوانین یونانی استلزام طالع اشرف نموده است قرار دادند - چون با اعتماد مقرر معتمدترین زائجه است صورت آنرا با نمودی از احکام ایراد مینماید •

بر کشورگشایی و فرمانروائی مولود مسعود آگاهی بخشد - چنانچه درین لوحه نگارین چراغ دولت می ابرزنند - و اگر جزو طالع یا قمر در نهبر برج باشد و چهار کوکب یا زیاده بقمر ناظر بیدست و دو سلطنت بصاحب طالع منعلق شود - و ممالک فراوان در حیطه تصرف و قبضه اقتدارش استمرار پذیرد - و درین طالع با وجود بودن جزو طالع و بودن قمر در نهبر خود قمر را پنج کوکب ناظراند - نیزاعظم - سعدا کبر سعدا صغر - زحل - عطارد و درین زائجه قدیمی صاحب طالع در خانه سیوم است مولود اندکی را اگر برادر سه باشد دیر نماند - و دوستان حائس پار بهم رسند - و نکوکار و بخشنده و قوی حال باشد - و سلطنت بگزند و سعادت بمنتها بهره مند شود - و صاحب دوم در سیوم واقعت کارهایی عظیم کند - و شغلهایی شگرف بوجود آورد - و اختراعی فوائدین دولت و حکمت کند - و بداندیشانرا تنبیه فرماید - و ازین ممر اندیشه پیرامون ضمیر والایش نگرند - و صاحب سیوم در قدم است - بیچارهایی از با افتاده را دستگیری کند - و با خوبشاند سعادت پیوند بهر بانی پیش آید - و سایر نیک اندیشان از فیض انعام و احسان او بهره مند گردند - و از حدایق انصال و اکرام او ثمرات برچینند - و مغرور است که اگر صاحب سیوم معد باشد مولود گرایی سلطنت علیا رسد - چنانچه در زائجه مقدس صاحب سیوم معدا صغر است - هر آینه دلالت دارد بر خلافت کبری و ایالت عظمی - و صاحب چهارم که مرتبعت در پنجم جا گرفته - پدر و الا قدر از وجود اشرف او مؤبد بقاییدات غیبی گردد - و فرزندان عالی نژاد او دراز عمر باشد - و با دولت و اقبال بزرگ و نامدار شوند - و صاحب پنجم که مشتریست در دوم است خزاینش فراوان شود - و ممالک عظیمه در تحت تصرف آورد - و چون زهره نیز در دوم است بنگات موسیقی و دقایق ادوار و رموز نغمات باریک بین و موی شکف باشد - و صاحب ششم زحل در سیوم است بعضی از ملازمان درگاهش اندیشهایی ناشایسته پیش گیرند - و پایمال قهرمان اقبال شوند - و صاحب هفتم زحل در سیوم است امور شوکت و ایت بتدبیر مایب خود انتظام دهد - و در خاطر او این آرزو جایی کند که مرا برادر سه نشد که در خدمت من سر بلند شده - و صاحب هشتم مشتری در دوم است بتدبیر والی خود اموال فراوان و خزاین بے اندازه را متصرف باشد - و تواند بود که حیرات نیز بدست او افتد - و صاحب نهم مرتب در پنجم در خانه مشتریست دلالت بر قوت حافظه کند - و یادداشت قوی داشته باشد - و هر چه با خلق کند عایسته کند - و

(۳) مطابق نسخه [ح] و در بابتی هشت نسخه - اکبر - و صاحب خانه سیوم یعنی مهزلن زهره است که

بصفت ۲۴ سعدا صغرش نوشته و بعضی زهره را سعدا لوسط گفته اند و قمر را سعدا صغر -

خود است - دوستی قوی حال که آن معدا کبر است اندیشه و غمهای طوایف عالم دور دهند - و خوشدل و کامروا باشد - و بقوت مروتی و معنوی و ذاتی و عرضی بزرگی بزرگان و پادشاه پادشاهان شود - و پرتو شهرتش عالمگیر گردد - وصیت عظیمش از گران تا گران برسد - بصیارسه از سلطان و حکام در نعمت حکیم او باشند - و از اندیشه ناک بوده طبع و منقاد گردند - و چون در خانه مشربحت و نیر اعظم نظر بر او دارد سروران جهان مریخ ط فرمای او باشند - و خاک آسمانش سجده گاه اطاعت خود سازند - و قمر در ششم است دشمنان او بزرگان باشند - اما با او نرسند - و تاب باره قهر و عظمت او ندارند - و همیشه دوستی او را ترتیب دهند - تا باقیه ای الوار و نایق لوا از آنات سلامت بدانند - و چون در جدی است وبال دلالت بر ضعف حال دشمنان کند - و خداوند طالع را موافق مزاج آید که نصل خصوصات موافق عدل و مطابق نفس الامر کند - و تحقیق ادیان مختلف و مشارب متفاوت نموده هر طایفه را به نیکوکاری رهبری نماید - و خواهد که عالمیان از نشیب آباد تقلید برآمده ایجاد قویم تحقیق گرایند - و چون مشنری بر او نظر میکند قدرت و قوت پادشاهی زیاده از اندازه قبایس باشد - و صاحب فرزندان شایسته گردد - و چون زهره ناظر است عفاف بزرگ منشی حجبسته کردار در خدمت او بعمره های دراز باشند - و از رضاجوئی فرزندان نیک نهاد کامران شود ●

و ضابطه چند از کتب حکمای هندوستان که دلالت بر جلالت قدر این زائچه قدسی میکند نیز ایراد می یابد - چون دوازدهم قمر یکی از کواکب سیاره واقع شود مولود بعمر دراز کامیاب عیش باشد - و غبار عارضه بدامی عافیت او کمزورند - و چون در عین قوت بود و شهادت ابتزاز و سعادت شرف داشته باشد پادشاهی بزرگ یابد - و بطول حیات و رفور برکات در منازل عالی اماس و اماکن والا بنیان مصرت آرای گردد - و چون درین زائچه دوازدهم قمر مرتفع است حصول این معنی بر وجه کمال رود - و صاحب عساکر منصوره گشته در معارک رزم هفت شکن و دشمن شکن باشد - و بر هر کس نظر خشم اندازد گداخته مطوت جلال او گردد - و چون دوازدهم نیر اعظم کوکبی محمود واقع شود مولود گرامی پادشاه سلیم طبع سخنگذار دانش پذیر قوی حال صاحب اقبال بود - و در جائی که دلیران نبرد و مردان مرد متوهم شوند صاحب این سعادت هرگز متزلزل نگردد - و ملی و قار در دامن تمکن و هر دلی کشیده دارد - و زائچه توهم و هابیه تغیر بصاحب احتیاط او راه نیابد - و درین زائچه مقدس ورود معدین در دوازدهم اتفاق افتاده افاضه سعادت می نماید - چون صاحب طالع نیر اعظم باشد و در حیوم واقع شود مولود اشرف را مرتبه حاکمات عظمی رساند - چنانچه درین دیباجه سعادت پرتو ظهور دارد - و چون مشنری و عطارد و زهره هارسه ناظر قمر باشند

با وجود کمال بینمینی و به تکلفی حضرت شاهنشاهی چندین شمشه عظمی و جبروت که از
 پیدایش سطوتش میباید دلالت میکند که قول منجمان هندوستان که طالع اشرف آمد میگوید
 نزدیک بواقع باشد - و در کتب احکام این طبقه مقرر است که صاحب این طالع بسیار مال و غالب
 بر دشمنان و بخواهنده بر گنہکاران باشد - و بآئین عدل و انصاف گراید - و کارها بعقل قوی و رای
 متین خود سرانجام دهد - و سفر مایل بود - و از سفر بهره مند باشد - و صاحب فرزندان ارجمند
 رفاهجوی شود - و مشغوری و زهره در خانه دوم فراهم آمده صاحب طالع را بغنیم هنرمندی و
 انواع دانشوری رهنمون گشته - و چون سعد اکبر در خانه عطارد امت بنطیقه حسن صورت و تناسب
 ترکیب منصری و سنجیدگی سخن و آرامندگی مجلس و خرد عالی و اندیشه بلند در خداشناسی و
 یزدان پرستی و نکوکاری و انتظام حرکات از روی شایستگی ممتاز ساخته - و زهره در منبذله بآرایش
 مضمرات سرادقات اقبال و افزایش پیرایه حسن و جمال اهتمام نموده - و نیر اعظم چون در میوم است
 هرچه خواهد از کارهای بزرگ بے ملاحظه که بجای آرد - و توانا باشد - و برادران بهایه او نرسند -
 بلکه نجم طالع اخوان محترق گردد - و جهانیان بر هواداری او متحد و متفق باشند - و چون عطارد
 در میوم است هنرمند و کردار بوده به بیکاری خوش نداشته باشد - مشقت کش و دشمن کش
 گردد - و در الهیات و دیگر فنون حکمت فکری در مرتبه ذوق و وجدان باشد - و چون
 در میزانست مشهور آفاق گردد - و کارهای پندیده فراوان میدانسته باشد - و در ازمنه ممتده
 جهانمندی و جهانیان کند - و تدبیرات صایده و افکار دقیقه نماید - و زحل چون در میوم است
 آسایش و آسودگی فراوان بیند - و خدمتکاران رضامند بپسند داشته باشد - و با شجاعت ذاتی
 بعقل کامل خود کار کند - و چون در میزان و در شرفعت صاحب خزاین عالم شود - و چون در سایه
 گرانیامه آفتاب جهانتابت خزاین بیکرانیش مدتهای مدید و مدهای دراز برقرار بماند - و
 سفرهای دلخواه بکامرانی و کامستانی کند - و از بزرگتره در روی زمین نباشد - و جانوران مبارک
 عظیم جثه بر درگاه او باشند - هرچند بس و سال بزرگ گردد قدر او بزرگتر شود - و کثرت مہاء و کامل
 دولت و جاه بے مشقت و تردید او حاصل آید - و بدولت و اقبال دیرکاه بماند - چه ازین بطی تر
 کوکم نیست - بعضی معاد و استقامت ملطنت و امتداد زمان از عطیهای اوست - و نیر اعظم
 و زحل و عطارد در یک برجند - دوست هر روز و دشمنکه باشد - و آئین دوستی و دشمنی
 نیکو داند - و در برج قوس است جهانیان او را ستایش کنند - چه در مثلثه طالع و در بیت دوست

نصیحت‌نامه طالع آسمان پیرای حضرت شاهنشاهی و مجمل از احکام بطرز اخذ شناسان هندوستان

طالع معاملات مطابق آنحضرت بموجب صاحب منجمان هند آمد قرار یافته که برج ثابت است - و کمال غلبه و استیلا و مولد و منفعة دارد - و نیز اعظم که از جمیع افراد عالم نظیر تربیتش بملاطین بیشتر است صاحب طالع واقع شده - و این نشان نیست روشن که صاحب طالع بر شهریاران نامور و فرماندهان بزرگ قدر غالب و مسئول باشد - و روز بروز توایم ملطنت و ایالتش استحکام و استقامت پذیرد - و قواعد رفعت و شوکتش باستقرار و استدامت انجامد - پنجه قهرش دست گردنکشان بدسکال تاب دهد - و آوازه کوس نبردش زهرا صفدران غیرمرد را آب - آزد - و صورت زانچه قدسی بموجب تحریر عمده منجمان هندوستان چونگرای که از ملقرمان عتبه شاهی بود رنمزد کلب تصریح میشود ■

<div style="text-align: center;"> منجله مشنری زهره آفتاب میزان عطارد زحل </div>	اسد	<div style="text-align: center;"> سرطان جوزا </div>
عقرب		ثور
<div style="text-align: center;"> قوس مریخ جدی قمر </div>	دلو	<div style="text-align: center;"> حمل حوت </div>

و مرتبی بدن در خانه پنجم است. منصرف از مرتب بتقلید زهره واسطه دوام صحت و تندرستی مزاج و قوت بدن گشته - و خانه ششم دلواست منسوب باشکر - و صاحبش که زحل است در مریوم واقع شده که خانه اموال و انصار است - و راس دروست لشکریانرا از خیل مخلصان و فدائیان داخذه و و تد مایع حوتست بدرجه هفتم که حد زهره است و از ملکه و آدرجان ارجست - مخدرات حریم عصمت را در لوازم رضاجوئی و آداب خدمتکاری ثابت قدمی عطیه نموده - و از نگو خدمتی کلبه اب دولت و سعادت ساخته - و خانه هشتم حمل است صاحبش مرتب که سعادت مذکوره دارد - و ناظر بطالع بنظر تقلید است اشارت بر حمایت الهی نموده در موافق خوف و مکامی خطر - و خانه نهم خانه سفر است صاحبش زهره در طالع قرار گرفته مواد مرور و جمعیت در سفرهای دور آمده میدارد - و موجب ازدیاد ملک میگردد - و هم سعاده در و تد عاشر است که خانه دولت و اقبال است - و صاحبش عطارد مسعود ناظر بنظر تقلید - و همچنین سعاد کبر ناظر بنظر تقلید بر سلطنت مظمی و کمال عقل و عدل دلالت کرده - و خزاین روزگار را در حیطه تصرف و قبضه اقتدار او در آورده - خانه یازدهم که خانه امید است صاحبش قمر زائده النور در بلیم طالع بواسطه نظر تقلید بطالع سبب حصول امائی و آمال شده - و در خانه دوازدهم که خانه دشمنانست ذنب جای گرفته در خواری و نگو ساری اعدای دولت ابد پیوند اهتمام دارد - هر بیدولتی را که از قبله اطاعت روگردان شده ببادیه فدا سرگردان ساخته - صاحبش که نیر اعظم است در خانه سیوم که جای اعوان و انصار است جای گرفته بهیاسه از مخالفانرا بشیمان ساخته در ملک بندگی و جانشهاری در آورده - و از غریب این طالع آنکه عاشر که خانه دولت و سلطنت است جو زامت که خداوندش صاحب طالعست - و مقرر که هر صاحب طالع میخواهد که منسوب خود را بر تبه بلند رماند - لیکن بواسطه مواع از قوه بفعل نمی آید - و درین طالع مسعود آن خانه جای دولت و سلطنت واقعست - هرگاه که دولت در خانه خود داشته باشد چگونه از منسوب خود دریغ دارد •

و معدلت بر روی عالمیان گشاده در جمیع امور حفظ مراتب دیانت و مینت نماید -
 و در اختراع مینایی عمارات عالی که ملک گذشته را کمتر دست داده باشد همت بگمارد -
 و دران عمارات دلچسپ بانواع خوشحالی و خرمی و اصناف آزادی و بیغمی بگذرانند -
 و از جمله نرایب آنکه زهره در خانه عطارداست - و عطارد در خانه زهره - و ماه سعادت جمع شده -
 بک سعادت مشغری - دوم سعادت زهره - سیوم سعادت عطارد که از سعدین کسب کرده -
 و این بغایت نادر افتد - و تیر اعظم عطیه بخش عالم که نظام بخش امور جهانیانست
 علی الخصوص کرامت فرمای جلالت و اقتدار و شوکت و اعتبار در خانه سیوم در برج ثابت
 واقع شده رمت و جلالت و عظمت و شوکت موهبت نموده - و چون از هبوط برآمده
 رو بشرف دارد شرافتش روزافزون ساخته - و چون ناظر است بخانه نهم که خانه مفرست
 همواره در سفر رایات فتح و ظفرش سر بلند بوده از آعیب و آشوب زمان در کف حفظ و حراست
 روشنی بخش جهان باشد - و خانه سیوم که باقربا نسبت یافته عقربست از اقارب عقارب
 خبر داده - و رحل درانجا آن نزدیکان دور را بلحوصت و نکبت بهاریه ضلالت و هلاکت
 رسانیده - و قوس و تد رابع است و آن خانه عواقب کارها - و مشتری که صاحب اوست نظیر
 تسدیس دارد و متصل است بعطارد مسمود و در حد خود و مثلثه خود است - در هر کاره
 که توجه فرماید باساندرون روشی انصرام یابد - و عاقبت کارش بکامروائی باشد - و خانه پنجم
 که خانه فرزندانست جدی است - و آن برجیست بسیار فرزند - و مرتیخ که کوکب سپاه است
 درانجاست و کدخدای طالعست که مدار قانون عمر بروست - و از جلیل امور آنکه
 این کوکب الجیش در بیت الشرف است در وجه و مثلثه و در رجحان و آدرجان و اذاعهریه
 خود از عمر دراز برومند گرداند - و از بسیاری اولاد و احفاد بهره مند سازد - و از فرزندان برخوردار
 کامگار اعتضاد بخشد - و سپاه گیتی بوی را کامیاب ظفر و نصرت دارد - و از جمله اتفاقات
 حسنه آنکه در زانچه طالع حضرت صاحبقرانی نیز مرتیخ در پنجم بود - چنانچه در ظفرنامه
 ایراد یافته - و حکمت پروزان تجربه کار در طالع سلاطین قوت مرتیخ اعتبار کرده اند - و درین زانچه
 قوی حال قدسی مثال زیادتیا از طالع صاحبقرانی آنست که این کوکب والا در بیت الشرف
 است با قوتی که گذارش یافت - چنانچه این معنی از جلالت قدر و بزرگی شان و بلند رتبت
 در فتح و نصرت و تسخیر ممالک آگاه میسازد - و ایما می نماید ازین که صاحب طالع هر چند دراز عمر
 شود جای او بیشتر و بهتر از ایام شباب باشد - و ماه که واسطه تاثیر علویات بسفلیانست
 زائدالتور آمده بدولت روزافزون رهنمونی مینماید - و هلال هم اوست که بمنابۀ روحست

اگرچه سهیل برج ذروه‌دین است مرکب از ثبات و انقلاب اما درین دیباجه اقبال ثبات طالع
 با معانی نظر و امعان تأمل به درجه متحقق شده - یکم آنکه جزو طالع درجه هفتم است از ثانی
 اول برج - و آن بتفاتیق اهل تعلیم ثبات دارد - دوم آنکه برج ارضیست و ثبات در عناصر بارش
 منسوب - و این دو دلیل است بر ثبات سریر سلطنت و استقرار هند خلعت - و صاحب طالع عطار
 درین زنجیره اشرف بهمنزله سعید اکبر است - چه مشتری که سعید اکبر است با اوست - و عطار
 دو کیه است که با سعد سعدتر گردد - و زهره که سعید اصغر است در خانه اوست - چنانچه عطار در
 خانه زهره است که میزان باشد - و منسوب است بعقل و دانش و فراست و کیاست - و آن هم
 بحسب تسویه و هم بحسب برجیت در خانه دوم است که تعلق با سبب معاش و قوام زندگانی
 دارد اضافه کمال عقل و دانش بر خداوند طالع کرده که در امور معاش و معاد عالم را بنور
 عقل بدارد - و عقدهای دین و دولت را بسرانگشت خود بگشاید - و زهره که سعادت و میمنت
 مشهور و ہمیش و طرب منسوب است درین طالع آمده همواره اسباب شوق و سرور و مواد ذوق
 و حضور آماده میدارد - و از غرائب آنکه صاحب طالع در خانه معاش نشسته - و صاحب خانه
 معاش در طالع - و هر دو سعادت ذاتی و عرضی دارند - و ایام زندگانی را با عیش و کامرانی
 انتظام می بخشند - و مشتری که سعید اکبر است و منسوب بعقل و دیانت و علوهمت و استقامت طبع
 و تعمیر عالم دین در خانه دوم است نظر بخانه چهارم که خانه عاقبت است اسباب عشرت و
 کامرانی بر وجه اتم تا عاقبة العاقبه مقدار حال فرخنده مالی آن حضرت میدارد - و عطار
 ممتاز المزاج بسبب مقدار سعید اکبر سعادت کبری یافته و سعادت بر سعادت افزوده - و دلالت کرده
 بر آنکه صاحب طالع بعلو همت و سمو منزلت بر همه خلائق مایق باشد و باریاب عقل و دانش و اصحاب
 طمانت و ذکا میباشد - و دانشوران روزگار و دانایان هر فریق ملازم درگاه دانش پناه او باشند -
 و هوشندان روی زمین ترک اوطان نموده احرام طواف آستان ربیع او بندند - و آنچه در ضمیر
 الهام ورود او پرتو حضور اندازد موافق عقل و مطابق نفس امر باشد - و ابواب نصفت

(۲) نسخه [ح] چیز - (۳) بعد ازین در نسخه [ط] شعر • عقل بود پیشرو کار او • عقل بود
 قاعده سالار او • هرچه نه از فکر بنزدش فسون • هرچه نه از عقل بنزدش جنون • و در نسخه [ز] این
 ابیات حاشیه - (۴) نسخه [ب] عاقبة الامر - (۵) بعد ازین در نسخه [ط] شعر • چو اسکندر بود
 در پادشاهی • بحکمت و روزی و دانش پناهی • و در حاشیه نسخه [ز] این بیت نیز • ارسطو فطرتان دانش اندوز •
 نکردش در سخن رانی شب و روز •

ذکر صورت زایچه • • • مورد که در وقت ولادت اشرف بموجب ارتفاع اصطراب یونانی ثبت یافته بود

بدا ای آسمان منجم رصد بند • نگاه کن بعقل چرخ پیوند

بحسن طالع صاحبقران بین • سعادت نامۀ هزدر جهان بین

تماشا کن درین فرخنده منثور • سعادت بر سعادت نور بر نور

در وقت نهضت زایات نصرت اعتصام از حصار امرکوت مولانا چاند ملجم را (که در معرفت اصطراب و تدقیق زیج و استخراج تقویم و تخریج احکام مهارت عظیم و مهارت تمام داشت) بجهت تشخیص زمان سعادت و تحقیق وقت ولادت ملازم درگاه عمقت قباب ساخته بودند و او چنان بمسکین والا نوشته معروف داشت که بازتفاع اصطراب یونانی و حساب زیج گورگانی طالع سعادت طالع منبلا استخراج نموده شد . و صورت زایچه اقدس این است •

<p>مطار مشتری شمس زحل عقرب میزان</p>	<p>زهره سنبله</p>	<p>دنب اسد سرطان</p>
<p>قوس</p>		<p>جوزا</p>
<p>مریخ جدی نقد دلو رأس</p>	<p>حوت</p>	<p>حمل نور</p>

ملقب و موصوف ماخند - و هر صحیف سعادت و صفای دولت مقبوت و مرقوم گردانیدند - و بعد از دو سال و چهار ماه تمهید رویایی مدقید برای ظهور پیوست - تبارک الله زه اسم سامی و طلسم گرامی که از آسمان کبریا و جبهه نور و ضیا فرود آمد - و از مشرق تا مغرب فروغ این اسم و پرتو این مستی فرو گرفت - و از شرافت این نام بدایع انتظام یکم آنست که خدمت اخوی اعظمی جامع کمالی صوری و معنوی ملک الشعراء شیخ ابوالفیض فیضی در بعضی تحریرات بدیعه خود ابرار نموده اند که از غرائب مقامات اسرار حروف که کلمات عالیات الهی و در عالم تجرد و ترکیب آثار آن بر وجه اتم بحسب تفاوت مدارج و مضاعف ارتباط و انتصاب ظهور می یابد آنست که بیانات حروف آفتاب که دو بیست و بیست و سه عدد است موافق است بعدد حروف اکبر • رباعی •

نور که ز مهر عالم آرا پیدا است • از جبهه شاهنشاهی والا پیدا است

اکبر که بآفتاب دارد نسبت • این نکته زیباتر اسما پیدا است

الذی کلامه - و دیگر از لطائف این اسم جلیل آنست که واقفان رموز جفر و تفسیر و عارفان آثار و تراکیب حروف و طبایع شامان الفاظ و کلمات (که از مقامات بطون هوبت و ظهور تنزلات خبر دارند - و از عالم نورانیّت و ظلماتیّت حروف باعتبار تجرد از نقط و امتزاج با نقاط آگاهند) از این حروف بیست و هشتگانه اجد هفت هفت حرف بهر عنصری از عناصر اربعه منسوب داشته اند - و حروف عدالت امتزاج این اسم گرامی جامع مراتب چهارگانه بوده از جامعیت مدارج جمال و جلال و مایه نعمت فضل و کمال آگاه میبازد - چنانچه الف آتشی - و کاف آبی - و با بادی - و را خاکی است - و هرگاه اسمی بطریق سویت در عنصریت از حروف فراهم آید که عنصری در آن ناقص نبود و عنصری مکرر نیاید هر آینه آن اسم در حد ذات خود در کمال اعتدال باشد - و اعتدال نشانه ایست که او را در همین سیرت و محبت بدن و طول عمر و ارتقای دولت و دوام مسرت خداوند آن نام مدخل تمام است •

و در ضمن این نکته دیگر بر دریچه ادراک جلوه گر شده که این معد اکبر را هر چند اعدا از اطراف پیدا شوند نابود و پراکنده گردند - چه در ترکیب و نظم حروف این اسم دو حرف میانگی که آن کاف و باست کاف آبیت دشمن بالای خود را که آتش است بر میدارد - و با که با بیت دشمن پایا را که خاکست پراکنده میکند - و عارفان نقاط اسرار را باید که از رموز نکات عالی اشارات این اسم بدیعه خبردار گشته از فیض معادات و کرامات مستی بهره مند گردند •

بدرگاه خداوند گزینی مانندند - و جویان نیاز بر خاکِ خاکساری نمایند • شعر •

تاج رفعت بر سر و روی عظمت بر زمین • پای دولت بر سر و فرق منت در سجود
بعد از ادای وظایف شکر بمسکین و الا شفاخته بیمارگاه • بهر کارگاه در آمدند - جبهه را جشن عدوت
و آنی دولت تازه شد - و نثار عیش و شادی بآئین نشاط کعبه دانی بلند آواز گشت - بارگاه
ترتیب یافته بآئین همایونی - دلکش تر از جشن کیوسرئی و بزم فریدونی • رباعی •

ای دیده بیا قدرت بیچون بنگر • دین بزمگه از درون و بیرون بنگر
گردنوق تماشاى در عالم داری • آرایش این جشن همایون بنگر
جهان پیر بزرگ و نوای جوانی از سر گرفت - و عالم دلگیر حضرت فراموش کرده را بپایه آورد • شعر •
سایبان دست انجام می بپوش کردند • خضر را تشنه این چشمه آتش کردند
این چه می بود که ساقی بقدر ریخت فرو • که میخ و خضر از رشک کشاکش کردند

مطربان دستان سرا و مغنیان جادونوا سازهای گوناگون نواختن بنیاد نهادند - و پرده های رنگارنگ
ساختن آغاز نمودند - چنگیان دست بر شقعه مقصود در زدند - عودنوازان غمهای جهانرا گوشمال
دادند - قانونیان از زلف مراد تار بر بستند - نانیان گرم نفس نفسهای راست آهنگ برکشیدند - نیچگیان
دایا را بزلف مطلوب در آویختند - دایره دستان آینه اقبال در پیش رو نهادند - ظریفان شگرف
از رنگ آمیزی ظرافت نکته سنجان سحر پرداز را زبان سخن آفرین بستند - ندیمان نادره حرف
در بدله گویی لبهای مجلسیانرا در تهنئه شوق در آوردند - به سالاران جهانگشای و مردان صف آرای
نوج نوج تسلیم مهار کبانی با تقدیم رسانیدند - و طوایف اعظم و اهالی و افاضل و موالی مراسم
تهلیل و تعظیم بجای آوردند - و دانش منشان اسکندر همد و امطرلاب دانان رصدی که علی القوام
از هم نشینان محفل نهایی و همرازان ارباب آسمانی بودند زانچه طالع مواد ولادت مسعود را موقت ضمیر
اشراق پذیر ساخته از نظرات کواکب و اتصالات لئی و تفامیل احکام و عراقب آثار از طول بقا و علو
ارتقا بر مدارج سلطنت و معارج خلافت بنانچه رقم ازان جدول بر صفحه اجمال کشیده
می آید معروض داشتند - و آنچه حضرت جهاننامی جنت آشنایی که در علوم ریاضی پایه بلند و
فکر فی فلک پیوند داشتند و ضمیر باریک بین آنحضرت آئینه دلگشای اسکندری و جام کبکی لسانی
جمشیدی بود بدریافت والای خود احتیاط بجایب و استخراج مآثر طالع این کارنامه ایزدی
فرمودند - بانچه دانایان دیگر از تاثیرات بساط افلاک و نتایج اجسام و اجرام بی بوم و غیبی برده
بودند مقابله فرمودند - همه موافق و معاضد یکدیگر یافتند - و بعد از فراغ ازین جشن عالی مطابق
بشارت غیبی و اشارت ربانی (چنانچه گزارش یافته) آن گوهر قدسی را بهمان لقب ارفع و اسم اعظم

● **شمر** ●
 بنظر گیای عالم بالا بر زبان بیزبانی باین ترانه ترزبان گشتند
 این چه مستیست که باده و جام است اینجا ● باده کز جام بنوشند حرام است اینجا
 خوانهای مهوای رنگارنگ کشیدند - و سایدهای نعمت گوناگون چیدند - تشریفهای رنگارنگ بخش
 فرمودند - و خلعتهای ننگ تنگ اتمام کردند - ازین شگفتگی و خوشحالی چگویم که حاجت شرح و
 ابلاغ نیست - اگر توانم از برآمد مقصود قدسیان عالم بالا شت باز گویم که پس از چندین تگابی و
 جست و جوی نظام بخش ملک معنی و انتظام ارزانی کن عالم مورت را خلعت گرامی وجود
 پوشانیدند - و از مهد بطون صنایع و خلوات قدسی بمنصه ظهور بدایع و جلوات انعی آوردند - اما شرح
 ابتهاج ملای اعلی و کامروائی روحانیان تهرند نراد از اندازه گویائی بیرونست ●

همانزمان که نیر جلال از مغرب اقبال طلوع فرمود قاصدان تیزگام و سواران چابک خرام بجانب
 محکم اقبال و معسر اجال که مسافت چهار فرسخ در میان داشت بر مانند این مژده جانفزا
 و نوید دلگشا شتافتند - و فردای آن شب که حاصل روز سعادت بود وقت صبح صادق ازان منزل
 بدولت کوچ شده بود - و قریب به نیم روز نزدیک بمنزل در مرز مدینه که بغایت دلگشا و خوش هوا بود
 و آبهای بیفش و درختان دلکش داشت حضرت جهانبانی جنت آشیانی بسعادت تکیه فرموده بودند -
 و معذرت از مقربان سربلای خدمت حضور قیام داشتند ●

● **مثنوی** ●
 تازه درختان بغلک چتر ساسی ● سایه فکن بر سر ظل همای
 غلغل مرغول مرغای راغ ● ریخته بر یزم نوای فراغ
 ناگاه از عقب سوار سه گرم رفتار سیاهی کرد - مهتر سنبل (که غلام قدیم حضرت جهانبانی بود و از الطاف
 حضرت شاهنشاهی بعد ازان خطاب به قدر خانی بلند نامی داشت) لاین سیاهی که سفید روی مولین
 درو مضمهر بود آگاه گشته بعرض اقدس رسانید - حضرت فرمودند که اگر این سوار نوید رسان ولادت
 نور دیده سلطنت باشد ترا امیر هزار مازم ●

● **شمر** ●
 پادشاهان جهانرا مزد ار هفت اقلیم ● مزد کانی چنین مژده اقبال دهند
 ازین جانب نیز چابک روان باد رفتار از غایت شادی عزانها از دست داده پیش دویدند - و آن
 سوار رخس سعادت هم نزدیک رسیده از غایت عرق با آوازه های بلند شهریار جهان و جهانیانرا
 بشادمانی جارید مژده دادند - و بطلوع نیر اجال از افق امید نوید رساندند - که سپیده دم صبح مراد
 بر حسب آرزو دمید - و مردوبی بهار اقبال بر طبق امید سر برزد - همان لحظه آنحضرت سر بسجده شکر

ساعتی فرخنده که بهزاران مال پدید آید میرسد - چه شود که تولد در توقف افتد - حاضران مجلس استعجاب نمودند که این اضطراب چه گنجایش دارد - و امثال این امور اختیاری نیست - مقاری این حال آن اقتضا به طرف شد - و خاطر او از گفتنی ساعتی به درستی فراهم آمد - و موجب اظهار این عقیقه عظمی آن بود که در آن هنگام دایه از دیار آوردند که منتقل این خدمت شود - چون کرم منظر بود خاطر مقدس حضرت مریم مکنی از دیدن آن نفرت نمود - و مزاج اعتدال سرشت منزع شد - و آن اقتضا در طبیعت نماند - و چون ساعت مختار رسید از دهکده آنکه ساعت نگذرد موافا در قلع بود - مصریان حرم قفس گفتند که الحال حضرت مهد علیا بعد از محنت بسیار آسایش یافته غنوده اند - بیدار ساختن لایق نیست - آنچه ایزد بچگون در مشیت خویش مقرر ساخته بر وقوع خواهد پیوست - در همین حزن و حکایت بودند که حضرت مریم مکنی را شدت رجوع بیدار ساخت - و در آن ساعت مسعود آن گوهر یکتای خلقت با بخت بیدار بظهور آمد - در سر پرده عصمت و سراق عزت بحاط نشاط بگشودند - و جوی شوق و انبساط ترتیب دادند - پردگیان و خراگهی و مصنیان حرم پادشاهی دبداء امید بصره شوق مکمل کردند - ابروی هوش را وصف طرب دادند - گوش بشارت بگوشواره مراد برآراستند - چهره آرزو را گلگونه هوش زدند - ساعد تمنا را یاره مقصود بستند - پنی رقص لعلخل جلوه درآورده بچولانگاه عشرت و شادی درآوردند - و زمزمه مبارکی و مبارکبادهای برگشیدند - مروج جنانان مندی ماعد بمطر آمیزی هوا بیز گشتند - لعلل مایان عنبرین موی زمین را تازه روی کردند - پرهتوان گلچهره بگلپاشانی شوق را آبروی تازه دادند - از خوانی لباسی نوشخنده بزعفران پاشی میمهرا نوا در زر گرفتند - گلپویان سمن عارض بصندل گهور آئیز گرم رفقاوان جلوه را اعتدال بخشیدند - مجمرهای زین در حواشی بحاط بخور انگیز کردند - از عودسوزهای عنبر آگون مرهوش برداشتند - خلیاگران پرده ساز جادوی بلخودی بنیاد کردند - و ترانه زنان نغمه پرداز انصوب بیهوشی دردمیدند

● مثنوی ●

هم از هندسی زان نازک آراز ● چو طارسان هندی جلوه پرداز

هم از چینی نوازان سبک دست ● ز ساغرهای بی می گفته مرصع

هم از قانسون نوازان خرامان ● دل مشکل پسندان برده آسان

هم از دستان سرایان عراقی ● نوا ساز نوید عمر بلقی

الحق مجلس شد چون عالم قدسیان تجرد نهاد در غایت قرار و آرام - و محفل چون بزم روحانیان تقدس نژاد مستغنی از باد و جام - تماشاگران ملاطی به واسطه حسن بصر تفرج کنای گذشتند - و

مستور معبر علم و جفا - مخدرة مقدمة عزت و كهريا - ذريعة انجلى نور غيب و شهادت -
 وسيله انكشاف صبح نور و سعادت - پرده نقوش مرآت تائب آسماني - حضرت مريم مكاني -
 عصمة الدنيا و القين - حدود بالويك [ادم الله ظلال جليلها] نقد باكب قدوة اوليائي كرام - تطبيق
 انطباق عظام - محتاج بیدایى باصوت - محتاج دريلى كهوت - مصباح مكسب روح - مفتاح خزائن
 ملوح - گلچين استاين نهلى - نخليند رهاين معنى - امام مومنه رياضت - ساتي ميكنه
 افروخته - درباله دل مرحله تيريد - دربانوش مصطفی توحيد - مستغرق اخبار مجاهده - مستهلك
 بوراق معاهده - مشعله دار شمعاني طريقت - قفله سلاسل شاهراه حقيقت - اكمل مظاهر تجليات
 ذاتيه - انجلى اسماء انوار صفائيه - مراتب سراير اصحاب كشف و ظهور - نقاد ضمائر ارباب
 وجد و وجود - ميار معاهده قلوب و ارواح - نظار بواطن قوالب و اغباح - واسطه انجلى تمام
 ظلم - وسيله انصاف ارقام آنام - عارف روابط امتزاج ظهور و بطون - كاشف لوايح اسرار
 بروز و كمون • رباعي •

قطره که بقطبين فلک داشت پيام • شيرين هوس را بادب کرده لجام

در بيهوش دل هزار مرصع خرام • درياکش عشق زنده بيل احمد جام

[قدس سره] اتفاق افتاد - اصحاب ارتفاع شمرى شاميه كه سى و شش درجه بود بعد از گذشتن
 هشت ساعت و بيست دقيقه از اول غيب هفتم آبان ماه جلالى (۱۰۴۴) سال چهارم و شصت و چهارم -
 موانقى نوزدهم اسفند از ماه قديمى سال (۹۱۱) نهصد و يازدهم - مطابق شيب يكهشتم پنجم رجب
 سالى (۹۴۹) نهصد و چهل و نهم هلالى - ششم ماه كلك سال (۱۵۱۹) هزار و پانصد و نوزدهم هندى -
 شانزدهم تشرين الاول رومى سال (۱۸۵۴) هزار و هشتصد و پنجاه و چهارم - چهار ساعت و بيست و دو
 دقيقه از شب مذکور مانده بود در شهر كرامت بهر و حصار سعادت انحصار اسرگوت كه از
 اقليم دوم است - و عرض از خط استوا بيست و پنج درجه - و طول آن از جزاير خالدا ت صد و پنج
 درجه است - در ملكه كه موكب على روى توجه بتخير ولايت تنه داشت - و هودج اقبال دران
 حصن دولت و حصار سعادت بجهت قرب زمان لشرق اين نور گيلى آراى توقف نرموده بود •
 و از غرايب امور كه قريب بزمان ظهور نير اقبال مانع شد آنست كه پيش ازين ساعت معهود
 طبيعت را اقتضاي ولادت شد - مولانا چاند منجم كه بجهت تشخيص و تعين طالع بموجب حكم
 پادشاهي بر عتبة محقق بود در اضطراب درآمد كه الحال ساعت نهمست دارد - بعد از چند ساعت

آفاق را منور دارد - و در سلسله مایه این هژده بزرگ این مظهر کمال قدرت ایزدی را خلعت گرامی
سلطنت صوری و معنوی ارزانی دادند نور انجمن عالم بطین و ظاهر ساخته اند - هر متفحصین
دقایق آثار صدق این معنی مخفی نیست - چنانچه مجمل از کمالات این گروه والا درین شکرنامه
گذارش خواهد یافت - و بر هوشمندان بیدار بخت حقیقت این سخن بظهور خواهد رسید - و هر که
امروز گرامی احوال این بزرگان فرخنده سال را بنظر دقت و خیرت مطالعه نموده عهد خلیفه زمانرا
دریابد و بر مراتب درجات عالی خدیو جهان مطلع گردد آنرین برین دریانت گلد - هیئت هیئت
سخن فروش نیمتم که چشم نهمین از مردم داشت با هم - جایزه عظمی ازین گزیده تر چه باشد
که دل اخلاص گزین من مصدر نکات حقانی شده است - و خرد ننگندان من مهبط این دقائق ربانی
گشته - ازین جواهر شب تاب گوشوارهای گرامی بجهت آرایش گوش هوش سعادتمندان
دانش پسند یادگار میگذارم •

ذکر طلوع نیر اعظم و طلوع سعاد اکبر از سماي سعادت یعنی ولادت

حضرت شاهنشاهی ظل الهی

ظهور نتیجه آمال از مشیمة ارادت - و طلوع نیر اقبال از مطالع سعادت - یعنی ولادت اقدس
حضرت شاهنشاهی از خدر معنی و ستر مقدس حضرت عصمت قباب - عفت نقاب - تقدس احتجاب -
تجرد انتساب - ولایت عصر - بازغة دهر - ماحبة روزگار - کماله آموزگار - قدره طاهرات - اسوه زاهرات -
صفیه صافی تبیت - رفیقه وانی طوبیت - ملکه قدسی مملکت - ملکه سماوی برکات - صفوت
زمین و زمان - برکت کون و مکان - موجّه دریای قدم - مدف محیط کرم - چراغ خاندان
ولایت - فروغ دودمان هدایت - سراج حلیم عبادت - مشکوة حریم سعادت - نامیه طاعت ایزدی -
باصرة سلطنت مریدی - قائمه سریر ممو - قاعده کرمی علو - خاتون منصف رفعت - بانوی
حجله دولت - نقاب گزین هودج عزت - نعمت بخش طیلسان عصمت - عطیه والای عالم بالا -
خزینة رحمت ایزد تعالی - نعمت کبرای مایه ربانی - دولت عظمی موهبت آسمانی -
نقطه دائره فضل و انصال - دره فاخره دولت و اقبال - هکونه بهارستان عدالت - لوحه نگارستان
جلالت - بارقه انوار ولایت و روا - ناپره نیر عظمت و اعتلا - زنده میامن کسبی و وهبی -
نخبه مکمل سرب و تلبی - واحطه عقد دانش و آگاهی - رابطه انتظام سلسله کونی و الهی -
شجره طایفه صفوت و صفا - ثمره مکرمه کرامت و اصطفای - مرآت حقیقت نمایی و چه یقین -
مرقات اعتلای معاصد دولت و دین - اصل اصول هکونه برومندی - نقطه عرفه روضه ارجمندی -

ستاره نورانی از فلک جانب [و اشارت بمعموره که مولد اشرف بود فرمودند] طلوع کرد - و بساعت
 بساعت بلند میگفت - و در بلند شدن هم نور او زیاده میداد - و هم جرم از افزون میگفت - تا آنکه اکثر
 عالم را نور او فراگرفت - می از روشنی میرسد می و رحم که این جرم نورانی چیست - او جواب داد
 که نور مجسم خلف الصدیق است - و هر قدر از سطح غمرا که این نور جهان افروز پرتو بر ساحل آن
 انداخته در تحت تصرف و تحریف او درآید - و آن ملک از انوار معدلت آن گرامی نژاد معصوم گردد -
 دو روز ازین بشارت غیبی گذشته بود که خبر طلوع نجم معاد از افق امید رسید - چون از روی
 ملاحظه بوقت آن معاینه روحانی و رؤیای مالمه مقابله کردند ظاهر شد که حصول معاد و ولادت
 و شهود بشارت کرامت در یک وقت بود - بزرگی را که چنین فرخنده مولود نصیب باشد این نمود
 و این آگاهی چرا کرامت نکنند - و آنجا که چنین موهبتی از دنبال آن بود امثال این مراقبه و انکشاف
 چگونه روندند - و بر ظاهر بینان نفع پرست اگر امثال این سوانح شگفت نماید دور نیست - اما
 باک سهرتای دوزیون را بطن قبل از وقوع و به یقین بعد از حصول متحقق شد که این پرتو آن نجم
 عالم افروز است - و آن مؤده این نور ظلمت سوز - و بر دریافتهای دولت دارم ملازمت این خدیو
 جهان که بر جلال شامش واقف باشند ظهور امثال این امور جای ایستاد نیست -

و بر نکته دانان باریک بین پوشیده نماند که اگرچه مولانا شرف الدین علی یزدی در ظفرنامه
 رؤیای صادقه قاجولی بهادر و تعبیر تومنه خانرا از روی ظاهر بوجود حضرت صاحبقرانی فرود
 آورده و از هفتم کوكب نورانی [که جهان از پرتو آن روشن شد - و از جیب قاجولی بهادر بدر آمد] اشارت
 بوجود حضرت صاحبقرانی کرده که جد هفتم آنحضرت است - اما بر باطن نور موطن دور بینان علم
 تعبیر و رمز دانان عالم مثل ظاهر است که از هفت کوكب هفت تن تعبیر نمودن که با کلیل فرمانروایی
 سرینندی نوانته باشند و بتکلی دولت آرایی ارجمنندی ندیده - از وادی تعبیر و اشارت مثالی
 بیوراست - بلکه آن هفت کوكب هفت جهان آرای و اقتدار اند - و مقصود از آن لعمره جهانقاب ذات مقس
 حضرت شاهنشاهیست که بنور انیت وجود ارفع عالم و عالمیانرا روشن گردانیده - و آن نور ماطع
 این معدا کبر است که از جیب آن برجیس معاد مرز عبود - اگرچه او جد شانزدهم آنحضرت است
 از روی شماره - اما درین میان هفت کوكب برج عظمت اند - که نور این شاهنشاهی گیتی افروز در جهه
 جلال آنها کمال ظهور کرده - این هفت تن در میان این مؤده کس بیزرگی و گیتی آرایی امتیاز تمام
 داشته اند - و هفتم این گروه و العکوه ذات اقدس حضرت شاهنشاهیست - که نور معدلت او عالم

که ناکه نورسِ عظیم بمن روی آورد - و در میان کنارم درآمد • پنداشتم آفتاب عالمیاب
در کنار من افتاد - غریبِ حالتم روی نمود - و عظیمِ حیرتِ دست داد - که از
لذتِ وجد و شوقِ تمامِ اعضا و اجزای بدنم در حرکت و اهتزاز آمد - و چاشنیِ آن لذت
هنوز صوابم را فرو گرفته است - و از آن وقت تابشیرِ آن صبحِ جلال و جمال و کلبِ این
شکوفهٔ دولت و اقبال را چشم‌براه بودم که یارب نتیجهٔ این شگرفِ حالت چه خواهند بود -
تا آنکه باین خدمتِ والا که سرمایهٔ دولتِ دین و دنیا است سرفراز گشتم - و بمحمد
شکر این نعمتِ جاودانی سربلندی یافتیم • مصرع •

دولت آنست که بے خون دل آید بکنار

بسمان الله چه سعادت بود که در کنار من آمد - و چه اقبال که در بر گرفتیم - اگرچه در
ظاهر بخدمتِ پرورشِ آن گوهرِ گرامی نژاد پشت‌قوی شدم و اینک در معنی دولت روی
بمن آورده مرا با قبيلهٔ من می‌پرورد - هرگاه آنحضرت را هر دوش می‌گرفتم سعادت
مرا از خاک بر میکشید - چنانچه ببرکتِ این خدمت که مریضت بود طالعِ قوی و سعادت
عظیم منّت بر من نهاد - و با قبيلهٔ خود روشناسی هفت اقلیم شدم •

دیگر از سولانا نورالدین ترخان و جمعی دیگر که ملازمِ رکابِ سعادت‌اعتماد بودند شنیده شد
که در نزدیکی ظهورِ نیرِ اقبال حضرت جهانبانی در خانهٔ مسقف که در بیچهای مشبک داشت
عشرتِ هیروی بودند - و حرفِ نمودارِ ولادتِ اشرف در میان بود - ناکه از شکوفهٔ آن دولتخانه اشعهٔ
نورِ الهی تابیدن گرفت - چنانکه نزدیکانِ درگاه که دولتِ حضور یافته بودند از خرد و بزرگ
برین نورِ جهانتاب آگاه شدند - و جمعی که راهِ سخن داشتند امتکشافِ این معنی از حضرت
جهانبانی کردند • فرمودند همانا که درین زودی از گلبنِ خلافت تازه گله خواهد شکفت -
و از نهانخانهٔ جاه و جلال و نگارینِ مرای عزت و اقبال نورِ پروردهٔ نصرتِ روشن مازد قدم در دایرهٔ
وجود خواهد نهاد - که از کوبهٔ عظمتش دلهای اعدای دولت در بونگهٔ اضحلال بگدازد - و این
خانداپ والا و دودمانِ عالی را از سرتوبه و رونقِ پدید آید - بل شهبانِ عالم را از پرتوِ جهان‌افروزش
خداوند بهانهٔ تازه روی نماید •

دیگر میر عبدالحی صدر [که از پادشاهانِ عالی‌قدر بود] نقل میکرد که سحرهٔ حضرت
جهانبانی جنتِ آشیانی در مراقبه بودند - و گمان برده میشد که چشمِ مبارک ایشان گرم شده
باشد - بعد از زمانی سر برداشتند که الحمد لله و المنة که چراغِ خانوادهٔ سلطنت ما بنوازی
روشن شد • من بر این شکرانه پریدم - فرمودند که درین نشاء خواب و بیداری چنان نمودند که

عظمی و نعمتِ حسنی سجداتِ شکر الہی بنقدیم رسانیده کیفیتِ آنرا بمحرمانِ حریمِ خاص
و ملازمانِ آسمانی اخلاص درمیان آوردند • شعر •

این خواب که لا یدد جان پرده گسل بود • خوابش نتوان گفت که بیداری دل بود
از شریف خان برادرِ شمس الدین محمدخان اتکه شنیده شد که شمس الدین محمدخان
در بدمت و دو سالگی در غزنین بخواب دیده اند که ماه در بغل ایشان در آمده • صورت واقعه را
بپدر گرامی خود میر یار محمد غزنوی که کدخدای درویش منش بود گفته اند • پدر گرامی
از منوج این واقعه معالمت آنرا خوش رقت شده چنان تعبیر نموده اند که ایزد تعالی دولتی
عظیم بتو روزی خواهد کرد که با عیسی رفعت خاندان ما بوده باشد • و همچنان شد که از برکات
انوارِ بن پدر آسمان قدر هایت عزتِ این سلسله از حسیضِ خاک باوچ افلاک تصاعد نمود •
دیگر از راحت کیشان در صحت اندیش معلوم شده که در زمانے که حضرت مریم مکنی خلقت
ظلال اجالها بمنصر مقدس آنحضرت حاصله بودند روشنی قریب از جبین مبین ایشان هویدا
بود - پس اوقات بر ناظران این منظره ربانی مشتبہ بآئینه میشد چنانچه آئینِ حلی پوشان
مراقبِ عفت است که نزدیک به پیشانی آئینه می بندند - و کوکب اقبال بزبان حال
این ترانه میسرانید • شعر •

براهِ بخت نهادم جبینِ ظلمانی • هزار آینه آویختم به پیشانی

روزی در نزدیکی ایام ولادت باسعادت حضرت مریم مکنی بر هودج میروند - در اثنای
راه نظر ایشان بباغ انبه افتاده است - از آنجا که طبیعت درین حال بشرتهای میخوش
و میوهای شیرین و ترش راغب می باشد بخواجه معظم (که برادرِ مادری ایشان بود)
فرموده اند که از آن باغ انبه چند بدارد • خواجه انبه چند آورده بدمت مبارک ایشان میداد
که در نظرش پرتو ناصیه فروغ بخش ایشان بآئینه اشتباه یافته پرمیده است که شما بر پیشانی
خود آینه بسته اید - فرمودند که من آئینه نبسته ام از کجا میگویند - خواجه چون نیک ملاحظه
میکند پیشانی نورانی آنحضرت را بذور ایزدی تابان می یابد - تعجب نموده حیران آن نور
ازلی میگردد • و بعضی از محرمان درگاهِ الہی این را نقل میکند • و این استفسارِ خواجه
بجهت آن بود که شعله انوارِ الہی که از جبهه انور می تافت خواجه را یارای نگاه
کردن تمامی آن نبود •

دیگر از والد ماجد خان اعظم میرزا عزیز کولتاش که بعرفِ انگلی آن حضرت
معترف است شنیده شد که پیشتر از آن که دین کبری سعادت مند شوم محرم بود

آنکه حضرت جهانبانی جلت آشیانی از ظهور آنحضرت آگاه شده همواره بر خاک خاکساری
تلاک انگاری فشار آورد میداشتند - و فرق نیاز بر آستان کعبه حاجات نهاده و روی آمرد
بسمت قبله مناجات آورده بملت تصریح و خشوع اعتمادی این دولت تازه که فی الحقیقت
طالع همایون و میر رطافزون عمارت ازینست میفرمودند

• مثنوی •

خداوند بسور عجم ذات • بگوهرهای دریای صفات
بان پاکان که چون گل پال رختند • درون از چشمه خورشید شستند
که تاج دولت را گوهری بخش • سپهر نعمت را اختره بخش
ز ماه ده شبستان مرا نور • که ظلمتهای عالم را کند در
ز خورشید برافروزان وجودم • که اندک نه سپهر اندر سجودم
بقای ده بجان غم پذیرم • که گرد راه اجل آید نمیرم

الحق چیزیکه حیات بے بدل را بدل تواند شد و عمر گذرنده را عوض تواند گشت فرزند خلف و جانشین
مسند شرفست - که مبدء حقیقه زندگانی و مصباح زجاء آمانیست که از زینت عنایت ایزدی
مستفی گفته - و چراغ خاندان آبا و اجداد طبقاً من طبق روشن ساخته بر تخت تخت متعین
گردد - و ظلال عدالت و جلالت بر مفارق عالمیان ممدود و مبسوط گرداند - خصوصاً چنین نادره ذاتی
کامل و حق شناس مکتل که اگر مردن بر انطباق او ایما گویند لایقست - و اگر عقد سلطنت عظمی را
اب او آبا و جد اعلی نامند بنفس امر موانقی - و هر آینه چنین پادشاهی که سلسله بر سلسله بر ممدود
فرماندهی و فرمانروائی و جهانگیری و عالم آرائی ثابت و مطمئن باشد بخلف گرامی خزاوار است
و در طایب این مطلب عالی از همه بیقرارتر - تا آنکه چهارم ربیع الاول سال (۹۸۷)
نهمد و چهل و هفتم هلالی حضرت جهانبانی جلت آشیانی بعد از توجه بمبدأ نقیض
زمانی سر بهالین راحت نهاده و تن به بستر استراحت در داده بودند - ناگهان در پرد
خواب سعادت احتجاب [که خلوتخانه غیب عمارت ازینست] مشاهده فرمودند که حق
سلطان خلف نامدار کرامت میفرماید که شمع عظمیت از ناصیه اقبال او تابد - و بارگاه
آیهت از جبهه احوال او فروغ دهد - و از نور هدایتش ظلمت آباد عقول و اوهم روغنی
پذیرد - و از فروغ معدنش صفت لبالی و آیام اضارت یابد - و بعد از آنکه بشارت
دهندگان عالم غیب از احوال سعادت مآل آنحضرت آگاهی بخشیدند نام جلالت انتظام آن
کرنامه ایزدی را چنانچه امروز منابر و مناقیر بان مرسلد است - و وجوه دراهم و دنانیر
بان شکفته بیان فرمودند - و چون حضرت جهانبانی بدولت بیدار شدند ازین بشارت

بزرگ دولت بلند دریاست در اندیشه بشری و دایره امکانی کجا گنجایش پذیرد - چنانچه
 پوشندگی کارگاه زمان ما این دو عطیة کبری از حواد پیدایش نورانی این خدای جهان می یابند -
 و از کمال انصاف از شرح مبالغه لومعز اعتراف مینمایند - و این طایفه را همین دولت بس که
 بمعادیت توفیق پذیرای این دریاست گشتماند - که ادراک رتبه چنین خدیوے اندازا طاقت بشری
 نیست - و در احترام این بزرگ والا قدر تعظیم قدرت الهی دانسته پرستش خدای خود می نمایند -
 و همگی همت در تحصیل رضای او که هرآینه مشتمل بر گردآوری رضای ایزد بشپو نیست
 مصروف دارند - کدام معادیت ازین نعمت بزرگتر است - و کدام دولت ازین موهبت گزیده تر -
 و روشن ضمیر در بدین [که چشم بصیرتش توتبای انصاف کشیده باشد] بر همنوعی مقام معادیت
 داند که چندین هزار سال بطنا بعد بطن در مهد تربیت در آورده حضرت آلفوا را طراز همتی بخشید -
 تا شایان آن نور عالم امروز که شرح آن شمس پیدشایق داستانهای باستان و کتابه مبنای توارخ
 راستاست گردید - و شناسد که همان نور که بی وسیله بشری و راه طایفه صلیبی در مشیقه باطن
 قدسی موطن حضرت آلفوا ظهور یافته بود بعد از قریب چندین قرن دیگر که در ملبس
 قدسی ظاهر دیگران برای استکمال میر میفرمود امروز در عنبر پاک این یگانه یزدان شناس
 دادار بر صحت ظهور میکند

• شعر •

چندین زمان بگذرد چندین قران بر آید • کاین اختر معادیت از آسمان بر آید

و معیت قدیم و عادت نیست مرمود که مبشران دارالملک قدم و منهیان فاج الباب کرم در
 هر زمانه پیش از ظهور چنین برگزیده [که پس از هزاران سال بکے بوجود آید] دولتمندان بخت بیدار
 را بنویسد قدوم هدایت اقدام او مسرور سازند - چه هر امری در تنق و قی مرمود و عقده زمانه
 منحصر منتهی و مکنونست - اجرم پیش از تحقق این امر در پیچه از عالم غیب مقابل
 مشاعر اهام میگشایند - و مواجه روزنهایی شبکه ادراکات میدارند - گاه در عالم شهود مینمایند - و گاه
 در عالم مثل [که تمثالیت از عالم ناموت] جلوه میدهند - تا بر شاهراه شوق آمیدوار بوده
 منتظر ظهور نیر مقصود و مقصد طلوع نجم مسعود باشند - چه انتظار شوق افزایست - و شوق
 دولت آرای - و هر آنچه بعد از کشش و خواهش طالب وجود گیرد - و بعد از انتظار
 و طلب حصول پذیرد آنرا انتهایست که در غیر ایلمعنی صورت نمهند - و مصداق این معنی

(۲) نسخه [ادو] میفریند (۳) نسخه [۱] هزار - (۴) نسخه [اب] تحقیق -

(۵) نسخه [ج] مشارع -

این خطاب مستطاب در ضمیر انور گذشته [اشارت می نمایم - و از جد گرامی این خداوند جهان
حضرت گیتی منانی فردوس مکانی تعبیر نموده عبارت را کوتاه میگردانم •

ذکر بعضی بشارت غیبی و اشارت قدسی که پیش از ولادت با سعادت حضرت شاهنشاهی ظهور یافته

بر ضمایر صراحت نظائر دیدن در دیرین و رازداران مکملین یقین [که غیب نمایان احتیاج الیهام -
و هر دو گشایان اسرار عفاصر و اجرام اند] مستغنی و مستغنی نیست که بدائع حکمت غامضه و مرائب
قدرت کامله آنربدار جل جلاله اقتضای آن میکند که بواسطه ازدواج آبی علمی و آسمانی غلبی
بعد از چندی در ادوار امتزاج و اتصال - و اجتماع و استقبال - و قرانات علمی و سفای - و طلوع
و غروب - و ظهور و خفای کواکب - و خسوفات و کسوفات - و خواص شرف و هبوط - و تأثیرات ادج
و حضیض - و امثال آن که طراحان کارگاه ایجاد و ابداع - و نقشبندان نگارخانه تکوین و اختراع اند - یگانه
از خلوتیان پردیسهای بطون بهارگاه ظهور روی نماید - و یکنانی از پردگیان نهانخانه عدم بر ملا اعلای
وجود جلوه فرماید - که موجب نظام سلسله کون و فساد و باعث تمیز چهار بازار حتم و داد گردد -
چه سامان عالم و سرانجام جهانی از تن واحد چگونه تمشیت پذیرد که بنیان نهان هر
فردی مبتنی بر جمع اعداد - و انانیت عظمی در هر مر - و انصاف ذایب - و محبت ناپدید -
و خواهش در فریبی - و شهوت در روز افزونی •

خردمند دوربین داند که در هر چند مدتی از رجوع فرمانروائی که بتائیدات ایزدی مؤید
و بمصادات مردمی مستعد باشد گذیر نیست - و هوشمند خبیر شناسد که این دولت
به نیروی بالوی معنویست - و مرد معامله فهم معلوم کند که هرگاه چندین سال تربیت یابد
لعل در مشیقه معادن ببلوغ رسد - تا لایق انحر شاهی تواند شد - این چنین گوهریها
و جوهر یکتا [که هیچ چیز بدان نماند] چندین امتداد ترون و دهور باید که هر روز تربیت
خاص شود - تا بمدارج ترقیات با استعداد خود فائز گردد - دقیقه شناسان معامله دانی در یابند
که مقدار مدتی تائید باندازه کفایت رعایا تواند بود - چه هر چند کثرت بیشتر اختلاف و
تباين در افزایش و عظمت خدیو آن زمان ظاهرتر که بار عالم و عالمیانرا بدستداری تائید الهی
بر فرق همت گرفته فرق عالمیانرا از فساد نگاه میدارد - و کار جهان و جهانیانرا بیداری آگاهی
سامان و سرانجام میدهد - و هرگاه بمقتضای حکمت باشد کار فرمایی حقیقی خواهد که نظام
صورت و معنی و آبادانی ظاهر و باطن در دمت فردی از افراد انسانی نهد مدتی تربیت این

در قید تحریر کدیده آغاز نمود - و از سال نوزدهم الهی که قانون واقع نویسی از فرود رای جهان آرای
 شاهنشاهی پرتو ظهور یافته بود دفتر واقعات را بدست آوردم - و از آن محاسبات دولت تحقیق تواریخ
 بس از سوانح گرامی نمودم - و نیز جده فراوان رفتم - تا اکثری از مناسبت معنی که از ابتدای
 اورنگ نهیشتی تا حال [که آغاز صبح اقبال است] بحدود اقطاع شرف نفاذ یافته بود چه بجنس وجه
 بنقل بدست درآمد - و بسا مضامین مقدمه او سرمایه این شگرفنامه گشت. و گوشش ببلغ بجای آوردم
 تا بهیاره از عرائض که اعیان دولت و ملتعبان عقبه معادلت شرح سوانح اطراف مملکت و تفصیل
 موارد اکتاف ولایت معروض داشته بودند ضمیمه گنجینه معانی شد - و از اسباب تشخیس و تحقیق
 خاطر مشکل پسند مطمئن گشت - و همت گماشتم که معهودات و بیداهای هوشمندان خبرت گزین روزگار
 فراهم آمد - و از آن نیز ذخیره برای شادابی و حیرایی این گداز دولت برگزفتم - و با این همه اسباب و
 ذخیره خزاین مطالب چون از دیرگاه خازنه نقل خرابست و اختلاف و تنافس در اخبار و آثار
 شایع بان بحد نکرده از حضرت شاهنشاهی که بقوت حافظه کامله جزئیات و کلیات وقایع و سوانح را
 که از یک مالکی [که عقل هبوانی در اهتزاز بود] تا امروز [که بوالا خرد قبله بالغ نظران
 حقیقت بین اند] بخاطر اقدس مرتع دارند التماس تبصیح شفوهای خویش نموده در مجالس
 منعده بصحبت رسانیدم - و عبهات و شکوک را بکراک تحقیق و ايقان محو کردم - و چون باطن را
 اطمینان پدید آمد خاطر اخلاصمند را ببذل مجهود کارنامه این مطلب عالی گردانیدم - امید که
 بناید اخلاص این خدمت بانجام رسالم - و آنچه از عجائب این نوپاوه چمن کائنات و نهروست
 کارنامه مکتوبات درخور استعداد خود دریافته باشم ظاهر کنم - تا تارکندلنرا شمع بصیرت بر در راه
 خرد نهاده آید - و روشنبیرانرا سرمایه مزید آگاهی شود - سبحان الله این چه دولتیست که عبادت
 الهی را در پرده خدمت پادشاهی بجای می آورم - و دستور العمل صوری و معنوی و آداب
 پادشاهی و بندگی را برای کنگه خلیق از پادشاه تا گدا ترتیب داده سرمایه دولت ابدی
 خود میگرددانم *

و چون درین کتاب [که محمدرضا نام از دیوانه] هر زمان نام والاشکوه این پادشاه آفاق
 بهر یح برین از ادب دور میدانم لاجرم بحضرت شاهنشاهی عبارت را گرامی میسازم - و از پادشاه
 غفران قباب والد بزرگوار آنحضرت بحضرت جهانانی جنت آشنایی اکتفا نموده سخن دراز
 نمی کنم - و حضرت والده ماجده آن قدیمی نژاد را بحضرت مرهم مکانی [که حضرت شاهنشاهی را

این برگزیده الهی را به شائسته تکلفات نفرمودن از آن نظم گستر فراهم آورد - تاحق عبودیت و ارادت
ولی نعمت گذارده باشم - و هم حق بر نورسای عالم شهود و آیندگان قوائل وجود ثابت گردانیده - هرچند
هریک ازین چهار چیز باعث قوی بود بر اقدام این امر رنبح تندر - اما از آنجا که مقصد بلند و همت
کوتاه بود این دولت مهتر نمیشد - و این استیفات بمحصل نمی پیوست - تا آنکه بر پیشگاه خاطر
اخلاص مظاهر چنین جلوه دادند که درون شغل شگرف همچنانکه حق مخلوق میکند لای حق خالق
نیز بجای می آید - اگرچه لوازم آداب ارادت و حقوق نعمت رسیدگی ادا میکند در معنی احمد
خدای جهان آفرین قیام می نمائی - روز بروز این عزم مصمم میشد - و بسباب نیکبختی آماده
میشد - تا آنکه از بارگاه انصال بخصوص تربیت این نظر کرده خود و عموم مهربانی مستحقان سعادت
برین پیش قدم سالکان شاعرانه ارادت نظر باخلاص - و واهستری قوائل آداب سعادت نظر بعز مراد -
ابو الفضل بن مبارک که کلاه چهارترکی ارادت بر تارک دل مانده - و آسزین هفت طراز عقیدت
بر دوده هزار عالم افشاده - بر تو اشارت یافت که موانع احوال اقبال ترین و وقائع فقرات دولت افزای
مارا بخامه مدق نگارش نماید - چگویم که این حکم نوشتن سرگذشت بود - یا بخشدین همت نگاشتن را
اجازت فرمود - یا دل را سعادت بخشد و اتعنه نویسی جلالت آثار ماضی - یا زبان انجمنی را فصاحت
گفتار کرامت کرد - لے نے سخن را بال و تلم را قدم بخشد - مرورش غیب بود که از عالم بالا مرده
جان بخش رسانید - یا ناموس اکبر که از پیشگاه جبروت تغزل وحي نمود - لاجرم غایت نگاروی
و نهایت جمع رجوی در جمع کردن حراند احوال و مغانع و اتعنه حضرت شاهنشاهی بجای آورد
گرفتیم - و مدتی از ملازمان درگاه و قدیمای این دو دمان دولت از پهلوان هوشمند راست گفتار
و جوانان بیدار مغز درست کردار می پرسیدیم و بقید کتابت می در آوردم - و باطراف ممالک مجمع
که با خدمت قدیم درستی و راستی مذیق بعضی - و مظلوم برخی بود - مناشیر عالی شرف مدور
یافت که نقل مسودات و یادداشتهای خود را ببارگاه حضور فرستادند - هرچند این داعیه سعادت افزا
بتمام انجام نیافته بود - و این آرزو بکمال انصراف نگرته که حکم مہتد از پیشگاه مقدس لمعان
ظهور داد - که فراهم آوردهائی که بتحمید رسیده باشد به بعضی برده بمسامع اجل رساند - و آنچه بعد
ازین رقم پذیر شود ضمیمه این کتاب گرامی سازد - و آنچنان تفصیل که از دقائق حقائق احوال
و جزئیات امور هیچ فرو گذاشت نشود آنرا بهنگام فرصت حواله کند - بنابر حکم پادشاهی که ترجمان
فرمان الهیست از اندیشه که مکنون ضمیر بود باز آمده مسودات را ساده از آرایش نقش و نگار عبارت

آسمان جلوه زمین تمسکین • صاحب عقل کل جلال الدین
 نور خورشید ذات و ظل الله • گوهر قاج و تخت ابر شاه
 این جهان کهن از نو باد • کوسش آفتاب پرتو باد

این تهنیت است که از سه مویگی متولیان نه جای نصبت و نه پای ايمداد داشت بيمی این نیت
 درخت و عزم جزم یکبارگی گلچهر خرابی آفرین آفریننده شد - بوالعجب خزینة دارم که از خرج نقد
 جمع افزاید و از جمع نقصان پدید دولت اخلاص گیمیاگر شدم - و خاطر مفلس را توانگر ساختم - دست
 نوال گشودم - در خزینة گشادم - نیکبخت بودم دولتمند شدم - حرف مرا بودم ثناخوان گشتم - بر آستانه
 مجاز در حقیقت گشودم - ساده لوح بودم نکته نگار شدم - در مراد که بر روی من فراز بود از گشایش
 ایزدی باز شد - مرانندگی برافرازی بدل گشت - ناکرده می برگردم مجری شد - و ناگفته می بگفته
 مودعی گشت - از بارعام بدولتصرای خاص آورده می بیزبانرا زبان سخن مرانی بخشیده رخسار
 سخن فرمودند - خواستم پیش از شروع در مقصود چنانچه رسم پیشینیان هر طایفه از طوائف عالمست
 که عنوان کفاب را بعد از عباس ایزدی بدعای والانوادان قدسی و صاحبان نوامیس الهی که
 در شهنای عالم شمع هدایت و افاضت افروخته بذهانخانه عدم فروخته اند چه بطریق عموم و چه
 بآئین مخصوص بزیّن گردانند این مجموعه محامد ایزدی را نیز بران نمط پردازم - و دعای گروه
 که در پیشگاه دریافت این کس بزرگی و خداشناسی جا دارند بعبارة که دل خواهد ادا نمایم -
 لیکن چون این بی برده حقیقت از راه مجاز میداند که اگر آشفته رائی در بارگاه سلطنت راه یافته
 سفارش سپهسالاران معرکه نماید و بوسیلۀ خود خواهد که بکلریگی آن دولت را رحمت پذیر
 فرمانروای زمان گرداند هرآینه بسفاهت یا جنون منسوب گردانند

• شعر •

چه یارا ما را که رخشند ما را • سفارش بخورشید انور نویسد

همین رفعت قدر او بس که خود را • بران حضرت از ذره کمتر نویسد

در حضرت که بزرگان نوازش یافته آن درگاه را رحمت خواهش بخشیده اند - و قدرت سفارش
 مورچه نداده از چون من بر درمانده بل راه نیافته کجا سزد که برای برگزیده های آن درگاه استدعای
 رحمت و تحیت نماید - و التماس مغفرت و رضوان کند - و اگر از ناتهمیدگی زبان جرأت دراز مازد در
 عدالتگاه تمیز بچه نام نامزد شود - و در باز پرس انصاف بچه طعن مطعون گردد - بنابراین خاطر ازین
 اندیشه باز آورده خود را آماده آن ساختم که اگر همت دستگیری کند و توفیق یابوری نماید احوال
 سعادت منوال پادشاه صورت و معنی پیشوای دین و دنیای را نگاشته کلک بیان گردانم - و صفات
 جمال و جلال و نعمت عظمت و کمال و بدائع بزم و غرائب رزم و شرائع عبادات و لطائف عبادات

مهر در یابار - در زم نصرت دریای خونخوار - در مهدی جرأت سیف معلول - در جولان جلالت
 رسم معلول - دریای موج انگیز عالم عطا - صاحب آفتاب نهمای وفا - انفاسش مجمر گردانی بر
 روح - الطافش مرصع جلالش منیر فتوح - عدلش برافروزی نورانی از طبع خورده انگیز - خلقش
 بر تئیم ابدی بهشت از خنده لب ریز - عنصر وجودش در فتح مغلقات مرتاض منجی - عقل
 سلیمش در کشف مضامین مستغایر موتمن - ظاهرش فر جمعدهی و شکوه نریدونی - باطنش
 دانش سراسری و بینش ناطونی - ظاهر و باطنش مرتاض - چشم و دلش با مبدأ نیایش - دل را
 با زبان دمعاز ساخته - وحدت را با کثرت انباز کرده - بیداریش در بلبس نفس گذشته - همتش پای
 بر هوا و هوس مانده - صدق معامله اش دکانچه تلبیس و تدلیس برانداخته - هیار دانهش قلب
 زرانند از زر و گوهر آموده جدا ساخته - جلاوت تجریر بر مفارق غرایم دریسته - طایمان مغرور تارک جراثیم
 کشیده - شمعش جبروت از پیشانی عاطفتش لعل ظهور بیرون داده - بارتۀ لطف از نواثر تهرش زیانده
 نور برکشیده - مولتش جگر سنگین جانان گذاشته - هببتش زهرۀ آهنین جگران آب ساخته - دلتنگی
 روزگار اثره از گریه ابرویش - گشادگی زمانه پر تپه از شگفتگی خویش - دعای بقایش بزبان خرد و
 بزرگ مقام گرفته - مهر و وفایش بر دل برنا و پیر آرام یافته - بلندی نامش ناموران اکناف را
 پست کرده - تمکین دولتش مران اقطاع را از دست برده - طغنه اقتبالش گوش هوای ملاحظین
 آفاق باز کرده - کوکبه جلالش چشم اندیشه ملوک طوایف فراز نموده - صیبت بلندش در گنبد گردون
 پیچیده - آوازه شکوهش کران تا کران رسیده - ملای عطایش از اقصای شش جهت گذشته - درگاه
 والایش صراط ملتضیان هفت اقلیم گشته - دولت روزافزونی کارنامه اژمان و ادوار شده - طالع
 همایونش دیباجۀ سعادت ثابت و ستار نموده

• مثنوی •

آن شهنشاه آسمان پایه • چتر اقتبالش آسمان سایه
 چمن آرای دانش و فرهنگ • پایه افزایی انسر و اورنگ
 تخت قدرش بدولت ارزایی • شخص بختش گهاده پیدایش
 حضرتش قبله کاه حق طلبان • رانندش چشمه مار تهنه لبان
 زیر پا کرده از یک اندیشی • تخت شاهی و نطع درویشی
 نه فلک بر مراد او توار • هفت اختر بکبر او حوار
 بزم ساز زمان به هاری • پاسبان جهان به بیداری
 مهر و کشف بزم و رزم درون • جام لبریزده زباده خون
 بیم خاتان ز گرمی خویش • دهر تهور ز چرخ ابرویش

فراخ حوصلگی و عمول مهربانی و عموم قنودانی و کمال ایزدشناسی این در منصب گزینانیه که
 سرشته النظام صورت و معنی است باین گره گشای فتور خردمندی و کلیددار خزاین خداوندی
 عنایت شده - اگر وجود مقدس او این خاصیت بخشد هرآینه اندک از بسط الارضین بطور بیامنی
 ظهور آمده باشد - هیچ میدانی که این شمعچه عالمگیر بنفس نورانی کیست و قدم میمنت پیرانی که
 این سعادت بخشید - این بصورت نورانیت و حقایق پادشاه عالم پناه زمان ملست - یعنی آن شه شاه
 معارف پناه - مظهر تورات الهی - مورد کرامت نامتناهی - یگانگی درگاه صمدیت - مقرب بساط احدیت -
 گوهر معین شاهنشاهی - لقب خاتم یداللهی - فروغ خاندان گورگزی - چراغ دو عالم صاحبقرانی -
 صاحب سربلندی - وارث سریر هابونی - مخترع قوامد کهورستانی - فرقه نامیده مبع هدایت - ترقه باصره
 آفتاب ولایت - گرامی ساز گوهر آدم - ولیمید نیر اعظم - انتخاب مجموعه قضا و قدر - مقدمه جنود نفع
 و ظفر - لب لباب امتزاج لبای و آیام - زنده نقایح عیاص و اجرام - چهر جهان جود و انصال - حال
 رخسار ملطنت و اقبال - قوه الظهور شخص خلقت - مسرة الصدر عدل و رانیت - فروزنده گوهر بخش و
 بخنداری - فرازنده پایه تخت و تاجداری - قدردان جوهر خردمندان - قیمت شناس گوهر همت بلندان -
 گره گشای کار و در بستگان - مرهم بند نامور دل خستگان - صاحب دل روشن رای - جان بخش جهان پیرای - روح
 مصور و عقل مجسم - عالم جان و جان عالم - روشن ضمیر حق بین - طریقت پند حقیقت گزین - هشیار خرام
 دوام آگاهی - بیدار نشین تخت مبعگاهی - یکنای خاوت کده نور - نور انزایی نهانخانه حضور - عارف
 اطوار سبیل - کامیاب صلیح کل - مورد غرائب کرامات - صاحب اعالی مقامات - محرم اسرار سفیدی
 و سیاهی - مظهر حقائق کونی و الهی - بینای روابط تقنیدی و اطلاقی - دانای رموز انفسی و
 و آلفی - منهل تمطشان زلال وصال - مقصد منحیران طریق کمال - مظهر نکات شگرف و معارف
 گرامی - مورد علوم لدنی و رموز الهامی - محفل آرای مفر در وطن - شمع افروز خلوت در انجمن -
 زودرس دیرگیر - بشار بخش اندک پذیر - دیده بان سفینه کن مکن - سفینه دریای بحر و بن -
 دتقیقه شناس حفظ مراتب - موی شکاف تقسیم روانی - فرخنده رای خجسته منظر - نرتخ طالع
 بلند اختر - بردبار گران سنگ - صاحب نیر عالی فرهنگ - خرد آرای بخرد نواز - دوست پرور دشمن گداز -
 ملک گیر عالم آرای - عدو بند کور گشای - ماعد ارایک عظمت و جلال - رافع و مایه حشمت و
 اقبال - پامهان دولت و دین - نگه دار تخت و نگین - طرازنده هفت اقلیم - برازنده تخت و دیهم -
 شهسوار صف شکن - شاهباز شهرانکن - مجاهد میدان جهاد اکبر - مبارز جوانی هفت کشور - سفید
 بنیان - ملطنت و ریاست - موی اراکین تربیت و میاست - منتصم عروة وثقی عقل کامل -
 مستوفی جبل متین عدل شامل - در روی بزمگاه قیام نظر - در دل زمگاه تمام جگر - در بزم عشرت

خانه معانی و بزم امروز شبستان حقائق شده محرم غلوکنده شهید و انیس صفوتصرای وحدت
گشته بهنجبت بیدار هر تعبیت اقبال نهیند - و فرمانروائی صورت و معنی و عقده گشائی ظاهر و باطن
بدو تفویض یابد - چنانچه طرازنده اورنگیه شاهی - و فرازنده لوی ظل اللهی زمان مسعود صاحب که
مجموعه نهیند این فهم و خود - بل کارنامه صنعتگران ازل و ابد است - با چنین اصحاب غزلوان حمد
حقیقی که نو داری چگونه درین تگابو مرگردان مانده - از عقیدین این پیام روح پرور صبح دولت دمید -
صرمایه معادله جاوید میسر شد - دیدگاه امید روشن گشت - عالم صورت رواج گزشت - ملک معنی
ابتهاج یافت - دامن مقصود بدست افتاد چهره مطلوب در نظر آمد •

سبحان الله این چه مرتبت بدیع که در کتابهای روزگار سپاس دادار پاک برای زبور کتاب
می آرند و درینجا کتاب را برای ثنای ایزد جان آفرین می آریند - در محائف جهانیان
حمد را بطغیل مقصود بر زبان میرانند و درین شکرنامه مقصود را بطغیل ستایش مینگارند -
در روش قدیم ستایش حضرت معبود گفتار بود - و درین تازه بازگاه خردشاهراه ثناخوانی کردار
است - موافق در محامد الهی بسخن التجا می برند - و درین دیباجه بدیع رقم بانسان کامل
که پادشاه حق پرست است پناه می برند - یعنی آن خدیو جهان که بدوایت خداجویی
و خداپایایی او نقاب از میان ظاهر و باطن برخاست - و در فرقه ارباب تجرد و اصحاب تعلق
محبت پدید آمد - و حجاب از پیش صورت و معنی مرتفع گشت - غفلت که راه مخالفت
هشیاری میرفت باز آمده از ملازمان شعور است - تقلید که از اقلیم تحقیق پرآمده
شورانگیزی میکرد امروز طبلسان تحقیق بر دوش گرفته از مسترشدان درگاه است - خودپرستی
کورباطن که خداپرستی گذاشته خلق پرستی کرده - چشم پیدا یافته سرانگنده و شرمنده بعبادتگاه
ایزدپرستی درآمد - حسد ناتوان بین که باد ماخلولیا در سر و سودای جنون در دماغ
داشته با دادار دانای دیم ملازمت میزد خرد رهنمائی حاصل کرده از گروه
مستغفران درگاه عطیعت و طبقة مساعدان جنود دولتت - در طلب که محبت ابدی همان تواند
بود از لنگی به پیکری آمده هم مقصودی و هم قاصدی مینماید - و چرا چنین نباشد که درین
زمان دانش افزا چراغ شبستان عالم - فروغ دودمان آدم - پرده برانداز اسرار غیبی - چهره گشای صبر
عبی است - و چگونه این در نظر هوشمندان دورین بعید باشد که ناظم آداب شنشاهی - قائم
الزاق بلدگاه الهی - باریک بین دقایق موشکافی - صاحب عیار جواهر مراقبت - تا در عالم وجود
پیشوائی ارباب تجرد که ولایتش خوانند و مقتدائی اصحاب تعلق که ملطنتش نامند جدا جدا بود -
در میان بنی نوع کشاکش اختلاف بواطن را حرامیم داشت - امروز که از بلندبایی و پیش بینی و

مراد از حمد آنست که این نوعی سپاس و محبت خود آرای خود فروش را بر آستانه بندگی در پایه نیازی و مراد انگیزی داشته از طایفه نظری خود بینی خویش نکند - تا معنی بیچارگی و بر صورت نیاز مندی آراسته شود - و ظاهر و باطن او به روشنی و به سرمایه گیری گیرد - تا شایستگی کنار مقصود را جز - و به جهت دادار جان آفرین گوید - و چون این متاع سپاس گذاری در نگاه بحرانی غرافان - علی الخصوص در معامله ای این باقم به اندازه احتیاج چرا از حمد ایزدی باز مانم - و از شکر مردمی تقاعد کنم - همان بهتر که از آفت مکراندوزی این خود مرای برآمده خود را آماده سپاس بلند احساس گردانم - از آنجا که مقصد بلند بود - و مطلب از جمله - زبان سخن ساز را دل رخصت نمیداد - و دل معاصفهم از حیرت مرهم نمی آورد - نه فطرت میگذاشت که مثل نادانان هنگام تقلید بدست یاری حرف و صوت در پیشگاه ناله خوانی خداوندی جل جلاله درآمده باحتیاجات معتاد و عبارات مبتذل خرمنند گردد - و نه همت سپاس دیزمت راضی میدهد که مثل دانایان کم حوصله دل از جسد و جوی او بازداخته لب از گفت و گوی او ببرند - و بیک اقرار ناقص که در معامله بخلاف آن طریق مستمر دارد مجزوا نموده خود را از نیک الدیشان راسخ گوی ظاهر کند - زمانه دراز درین اندیشه ماندم نه سر خرویدن بود - و نه دماغ خموشیدن که ناگاه از خرد که فروغ هستی اوست لب از روشنائی گشودند - و دل هرزه گرد را گردن امید بکنند مقصود بعثه آمد - پیام آگهی بگوش توفیق رسید که ای نقش طراز نگارستان معنی کتاب تصنیف نمیکنی که دیباجه را به حمد آرایش دهی - حال فرمانروای زمین و زمان - گوهر تاج پادشاهان مینوبسی و سپاس ایزدی بتحریر میرود - و نیایش خدای بقصبر می آید - حمد را حمد نمی باید - چه مصنوعات مانع بر کمال حمدیست از دادار پاک که بزرگان بیزبانی ادا شده - آگاهان آباد باطن را بدریافت این پذیرای نور مطلق میگردد - و بحایه بلند پایه حامدیت که بالذات منصب والی بزرگ نهاد و جوب وجود است میرساند - و پیداست که در عالم عنصر عظیم تر اثر و شریف تر گوهره از وجود گرامی پادشاهان و الشکوه که سرانجام نظام ظاهر عالم را به بدست یاری همت قدسی انصاف ایشانست نهان نداده اند - و یقین که جهان به تله سپردن - و مهم عالم به شخص گذاشتن جهان معنی درو نهانست بلکه جان جهان معنی ساختن - خصوصاً گیتی آرائی که آملگ دریافت شمایم نمایم بهارستان معنوی داشته بر حریر کمر دانی مر بلند باشد - سیما خود پوزمانی که باین دو حالت شگرف از مرجعه باطن میرابدل و شاداب خاطر شود - خامه آن قبله گاه خدا آگاهان که بتائید ایزدی ازین مراتب فراتر شده رنگ آمیز نگارین

اگر آید مغز و نایب او باشد او را در معرض متابیش آفریدگار در آمدن چگونه مزد - بار نایافته را از
خلو و جوی سلطان سخن گفتن خود را در مضحکه انان گذاشتن - و مغز و هنگام عوام ساختن است -
• مغربی •

پای سخن را که دراز است دست • سنگ بر آورد تو هر شکست
گرچه سخن نرزد و جان پرور است • چونکه بخوان تو رسد و نراحت
ای برتر از کرمی عقول و لوهم - و ای و اکثر از صحت عناصر و اجرام چون معرفت ذات و صفات
بخشیدی معلوم شد که مباحثی بر همت ما لازم نگردی - و چون نعمت به ملتها عنایت نکردی
مفهوم شد که بر ذمت ما شرگذاری واجب نغرمودی - چون در گفتار بحثه دیدم درگاه کردار گشوده بیانتم -
بخود بخود گفتم که اگر توانائی سخن سرائی نداری و باد بیدمائی نمی توانی کرد آزرده مباش -
که این طریق چرب زبانان تهدید است امت که لفظ را بغریب دلالی بهای معنی فروشد - حدیث
که از روی فرمان جهان مطاع سلطان خرد بر ذمت گرامی خانواده امکانی واجب شمرند آنست
که گوهر شهباب خرد را که از بخشهای مهین مدبر قیاضت چراغ روشنائی ساخته در رخت و روپ
عمره باطن و ظاهر کوشند - اگر منتظران کارگاه قضا و قدر نرسد از انرا دلی آدم را در لباس
تجرد و تنهایی داشته اند نخستین کمر همت در اصلاح خود بندد - آنکه در نلاج دیگران کوشش نماید -
و اگر بجای جمعیت آباد تعلق و تکرر که در سلسله نظام کون و فساد از ان هم گزیر نیست آزرده اند
اگر فرمانرواست اصلاح دیگرانرا بر اصلاح خود مقدم دارد که مقصود از شهبابی پاسبانی رسد است -
و غرض از سلطانی نگاهبانی همه - و اگر فرمانبردار است نخستین بر او امر من له الامر اقدام نماید -
پس نهائنه دل خود را از غبار خواهش گرانهای و خشم سبکسر پاک سازد - تا باین زیست و
رنذار بصقایش دادار همچون و پروردگار درون و بیرون منخلق و متخلق گردد •

چون میان من و دل سخن بانجا رسید عقل سرگردانرا منزل از دور نمود - اندیشه را وقت بقدرت
خوش شد - خاطر حیرت زده اگرچه از دشواری و درازی راه آزرده گی داشت اما از آهنگ ساز راه
و نوید وصول خوشوقت گشته بود که ناگاه دل دربین را باز پای اندیشه بعتک آمد که مقصود
از متابیش الهی نه آنست که صفات کمال او را دریابد - و آنرا بدرگاه او نسبت دهد - یا نعمتهای
به انتهای قدم را در شمار آورد - و در برابر آن متاع متروکی حدوث آید خود را پیش کشد - تا این را
از حوصله بهری برتر داند و از پس ماندگان پیغمبر محاسن گذاری باشد - یا آنکه خوبش آرائی خود را
لناخوانی الهی نام نهد - و از تاریکی راه و تاریکی مقصود انکار خاطر گردد - و طبع حیلجوری این را
غذیمت دانسته از حمد باز ماند - و آغاز در آنچه حبله ماز وقت آنرا مقصود را نموده است نماید - بلکه

جان دهن آمیزن - هم آغاز را پایه مرزانی - و هم انجام را پدایه دانوازی - هم قافله سالار سخنوران
و هم شهریار سخنوری - چراغ کلمه تان کشفیهان - لایس وحدت سرای خلوت گزینان - دردنازی باطن
مشق تان کوی خداجویی - سرهم بند نامور خسته درونان کنج ناشکیبانی - نوشداروی شورابه نوحانی اشک
حسرت - مویانی غمگینانی زایه خاموشی - رزم آرای دلورانه هنگامه عشق - بزم انروی معشوق مزاجی
بارگاه اطمینان - تاملیای دیوانه را احمقانه بعضی - گرمه دلال پادیه جویانی را جوع انزوا -
ازینجامد که خردپویان بدادیل با همه سراییمکی شرق و سه آرامی شغف دست فکرت از دایمی
هودج کبریا کوتاه داشته تشنه لب و آبله پای هزاران جوش و خروش نرو خودده مهر خموشی
بر لب نهاده اند - و بدستباری انصاف پای ادب درد دایمی عجز پیچیده در آنچه شایانی آنرا از عطیه خانه
تقدیر نهاده باشد شروع نکرده اند

● شعر ●

راه کمال ترا حزب و نقطه ریک دست ● عالم علم ترا شهر سخن رومنا
بر دوت اندیشه را شعله غیبت زند ● لطف حیرت بر موی جمل از قفا
یعنی مهاس ایزد بخیر از احاطه امکان بیرونست - و متایش خداوند بهمال از احصای اکوان افزند -

● مثنوی ●

حدیث آنها که از یزدان شناسیست ● مهاس اندیشی ما ناماسیست
تو جرأت بدی که همت میزند جوش ● که گیرد قطره دریا را در آغوش
نه پنداری که حرفش در کتابست ● که این حرف کتان و ماهتابست
سخن را چند باشی محمل آرای ● بدست آویز عجز اینجا بند پای

هرگاه زمینیان را با آسمانیان رابطه مناسبت مفقود - و خاکیشان را با افلاکیان راه سخن مسدود باشد مکانیان را
بلا مکانیان چه نصبت خواهد بود - تا حصه من ذره خاک نعین با نسبت آفتاب عالم تاب قدس
چه باشد - محسوس مظهر امکان و حدوث را بهادیه پیمانی عرصه وجود و قدم چه حد و کدام
یارا - ذره سرگشته به سرها را در شعله نیر جهان افروز بجز هواداری چه بهره - و قطره شبنم را با بحر
زخار و ابر مدار بجز آب خشکابی چه نصیبه - هیات اگر ذره از ان فروغ بخش انجم هستی گوید
اگرچه او را نمیشناسد و او را نمی گوید اما ازو میگوید - و او را میگوید - لیکن تنگنای ظلمت را با
ساحت نور چه نصبت - و عدم مطلق را با وجود بصمت چه مناسبت - آفریده هرگاه از آفریننده کامیاب
شناسائی نتواند شد تا نمی چند در هوای ثلای بدایع مکنونات او زند - یا قدمی چند در صحرای

بسم الله الرحمن الرحيم

الله اکبر این چه دریافتیست ژرف - و شناختیست شگرف که حقیقت پذیرای دقیقه رس و روشن ضمیرانی صبح نفس که باریک بینان جد اول آفرینش و پرکار گشایان لوحه دانش و بینش اند در ترکیب منحصری و پیکر هیولائی نقده گرانمایه و گوهره و الطبع که در کابد قیمت نگنجد - و میزان قیاس برنمجد - و همگنالی گفت در لباید - و از مقیاس اندیشه بیرون باشد غیر از سخن که نسیم صفت متحرک و هوای متموج نیافته اند - و چرا چنین نباشد که مرانجام دارالملک معنی بی دستیاری آن امکان نپذیرد و معموری خراب آباد صورت بی مددکاری آن در اندیشه نگذرد

• مثنوی •

این چه سخن بود که شد آشکار • پرده بر انداخت ز هر ده هزار
نیست درین بزم بسر مستیش • نیست حریفی بزر دستیش
کارگاه اوست درین کارگاه • صدر نهین اوست درین بارگاه
هر چه درآمد بدل اهل هوش • دل بزبان گفت و زبان زد بگوش
از در دل هم بدر دل رهش • ناطقه و حامه جوانگمش
ماه سخن را بر صدگاه هوش • مشرق و مغرب ز بانست و گوش

چنانچه بیایه والای آن بنرد بان آسمان نتوان رسید بیای باد پیمای خرد در بیدای ناپیدای طبیعت آن
قدم نتوان زد - آتشی مزاجیست بدانهاد - خاکی طبیعتی است آب نما - منبعش آشکده دل - اوج
پروازش نزهنگاه هوا - درسی بازش باب - آراگاهش مفتح خاک - مرتبه شناسان صفوی عزت
افراخورد دید و دریانت خود چنانچه بهمالر انجم معنی بل خلف الصدیق دل دانستند - موبد
موبدای دانش آشکده خاطر بل ابوالآبائی ضمیر انگشتند - خاصه سطحی که زیب فهرست نهی
مفاخر و زینت دیباج مجموعه معالی باشد یعنی صبح کشفای آسمان و زمین و حمد دادار

کنکاش نمودن حضرت گیتی ستانی
و گرفتن حضرت جهانبانی پرورش
غرق رویه بر ذمه اخلاص خود — ۱۰۲
ذکر بعضی از سببهای اتصال
و خبطهای رانا سانگا و وصول حضرت
جهانبانی به حضرت گیتی ستانی ۱۰۳
مصاف نمودن حضرت گیتی ستانی
فردوس مکانی برانا سانگا و رباب فتح
افراختن — — — — — ۱۰۵
رخصت حضرت جهانبانی بگل و بدخشان
و نهضت موکب جهان نور حضرت
گیتی ستانی بمصنوع خلعت — ۱۱۱
حضرت جهانبانی جنت آشیانی
نصیرالدین محمد همایون پادشاه غازی ۱۲۰
ذکر آمدن میرزا کامران از کابل به پنجاب ۱۲۴
نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی
جنت آشیانی بتسخیر بنگاله و فتح
عزیمت و مراجعت بمصنوع خلعت — ۱۲۶
ذکر نهضت حضرت جهانبانی جنت آشیانی
بتسخیر گجرات و شکست سلطان بهادر
و فتح آن ممالک — — — — — ۱۳۰
گذاشتن میرزا عسکری گجرات را بخدای
فامد — — — — — ۱۴۲
نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی
جنت آشیانی به تسخیر بنگاله و فتح آن
ممالک و مراجعت بمصنوع خلعت و آنچه
درین میان روی نمود — — — — — ۱۴۷
ذکر احوال شیر خان — — — — — ایضا
گرفتن شهر خان قلعه رهناس را — ۱۵۳
توجه موکب مقدس حضرت جهانبانی
جنت آشیانی از دارالخلافه آگره بحمت

میان — — — — — ایضا
تیمورتاش — — — — — ۹۳
منکلی خواجه — — — — — ایضا
بلدوز خان — — — — — ایضا
جوینده بهادر — — — — — ۹۴
حضرت مصمت قباب قدسی نقاب
آلقوا — — — — — ایضا
بوزنجر قآن — — — — — ۹۷
بوقا خان — — — — — ایضا
دوتمین خان — — — — — ایضا
قایندو خان — — — — — ایضا
بایمغور خان — — — — — ۹۸
تومنه خان — — — — — ایضا
قاجولی بهادر — — — — — ایضا
ایردمچی برلاس — — — — — ۷۱
سوغو چیچن — — — — — ایضا
قرا چار نویان — — — — — ۷۲
ایجل نویان — — — — — ۷۸
امیر ایلنگر خان — — — — — ایضا
امیر برکل — — — — — ۷۷
امیر طراغای — — — — — ایضا
صاحبقران اعظم ثالث القطبین قطب الدنيا
والدین امیر تیمور گورکان — — — — — ایضا
جلال الدین مهران شاه — — — — — ۸۱
سلطان محمد میرزا — — — — — ۸۲
سلطان ابوسعید میرزا — — — — — ایضا
عمر شیخ میرزا — — — — — ۸۳
حضرت گیتی ستانی فردوس مکانی
ظفر الدین محمد بابر پادشاه غازی ۸۶
معارفه حضرت گیتی ستانی فردوس
مکانی با سلطان ابراهیم و ترتیب

فهرست دفتراول از اکبرنامه

(صفحات)	(اذکار)	(صفحات)	(اذکار)
بردریانت زمان سلطنت و دوام ملازمت		ذکر اقصای سعادت یعنی اوقات قدسی	
حضرت شاهنشاهی — — — — — ایضا		که پیش از ولادت با سعادت حضرت	
ترتیب انعام معالی القاب و تلمیح		شاهنشاهی ظهور یافته — — — — — ۱۱	
احاسی گرامی آبای کرام حضرت		ذکر طلوع نیر اعظم و سطوع معد اکبر	
شاهنشاهی — — — — — ۴۸		از سالی سعادت یعنی ولادت حضرت	
ذکر احوال آدم علیه السلام — — — — — ۵۲		شاهنشاهی ظل الهی — — — — — ۱۷	
عیف علیه السلام — — — — — ۵۳		ذکر صورت زائچه مسعود که در وقت	
انوش — — — — — ۵۴		ولادت اشرف بموجب ارتفاع امطرلاب	
قینان — — — — — ایضا		یونانی ثبت یافته بود — — — — — ۲۳	
مهلائیل — — — — — ایضا		تصویر زائچه طالع آسمان پیرای حضرت	
پره — — — — — ۵۵		شاهنشاهی و مجملی از احکام بطرز	
اخنوخ — — — — — ایضا		اختر شناسان هندوستان — — — — — ۲۷	
موشلیح — — — — — ۵۶		ذکر زائچه سعادت ارقام که علامه الزمانی	
لمک — — — — — ۵۷		عقد الدوله امیر فتح الله شیرازی	
نرج — — — — — ایضا		استخراج نموده — — — — — ۳۱	
ترک — — — — — ۵۹		شرح احکام این زائچه بدیعه که هیکل	
الفجه خان — — — — — ایضا		بازوی انجم و افلاک و تبعیذ تارک	
دبیب باتوی — — — — — ایضا		قرن و ادوار امت — — — — — ۳۶	
کیدوک خان — — — — — ایضا		صورت زائچه اقدس منقول از خط مولانا	
النجه خان — — — — — ایضا		الیهاس اردبیلی موافق زیم الیخانی — — — — — ۴۰	
مغل خان — — — — — ۶۰		بدان حکمت در اختلاف میان حکمای	
قرا خان — — — — — ایضا		یونان و منجمان هندوستان در طالع مسعود	
اغور خان — — — — — ایضا		حضرت شاهنشاهی — — — — — ۴۱	
کن خان — — — — — ۶۱		تصویر احاسی گرامی دایه‌ای سعادت پیرای	
آمی خان — — — — — ایضا		و قوایل روحانی قوالب حضرت	
یلدیز خان — — — — — ایضا		شاهنشاهی — — — — — ۴۳	
منگلی خان — — — — — ۶۲		ذکر بعضی از تواریخ بدیعه ولادت	
تنگیز خان — — — — — ایضا		سعادت پیرای حضرت شاهنشاهی — — — — — ۴۷	

توجه موکب مقدس حضرت جهانبانی
 باطنی نایره فتنه میرزا کامران باردیگر ۳۰۸
 نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آشیانی بختکین شورش میرزا کامران
 باردیگر و شهادت میرزا هلال — — ۳۱۱
 اختصاص ولایت غزنین بحضرت
 شاهنشاهی و ارتفاع منزلت بعضی
 مستعدان دولت بخدمت والا — — ۳۱۵
 عزیمت حضرت جهانبانی جنت آشیانی
 از بهسود بر سر قبایل افغانان که کدینگاه
 فتنه میرزا کامران بود و فرار او بهندوستان ۳۱۹
 توجه حضرت شاهنشاهی بغزنین و آن
 سرزمین را بلزل اجلال ارتفاع آسمانی
 بختکین — — — — ۳۲۱
 نهضت موکب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آشیانی به بنگش و تادیب
 کردن کشان و لوای عزیمت انراختن
 بهندوستان و بدست آوردن میرزا کامران
 و مراجعت بکابل و دیگر سوانح — — ۳۲۳
 توجه موکب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آشیانی بقندهار و مراجعت

بدولت و اقبال — — — — ۳۳۲
 مجمل از سوانح و حوادث هندوستان که
 در ایام هرج و مرج روی نمود — — ۳۳۹
 احوال هیمو — — — — ۳۴۷
 یورش جهانگشای حضرت جهانبانی جنت
 آشیانی بتسخیر هندوستان و فتح آن
 بمیامن دولت روز افزون شاهنشاهی — ۳۵۰
 ظهور کرامت علیار بهارت عظمی از حضرت
 شاهنشاهی و دیگر سوانح اقبال — — ۳۵۷
 نهضت رایات جهانتاب حضرت شاهنشاهی
 بصوب پنجاب بموجب امر عالی حضرت
 جهانبانی جنت آشیانی — — — ۳۵۵
 ذکر تئمه احوال معادت منوال حضرت
 جهانبانی جنت آشیانی و شرح بعضی
 از جلائل مخترعات و قوانین آنحضرت ۳۵۹
 پرتو انداختن مفرع عالم تقدس بر صرأت
 باطن حضرت جهانبانی جنت آشیانی
 و ممانعت بآن عالم — — — ۳۶۲
 سوانح دولت انزلی حضرت شاهنشاهی
 از هنگام توجه بصوب پنجاب تا وقت
 جلوس مقدس — — — — ۳۶۹

و مراجعت بعد از محاربه و حواله
 مهربانان که بعد از این وقوع یافته — ۱۹۶
 رسیدن لویه ولایت محمود حضرت
 شاهنشاهی حضرت جهانبانی جنت
 آغیانی و تنگه من — — — ۱۸۳
 ظهور خارق عادت از حضرت شاهنشاهی
 که مکرر کرامات و دیباجه مقامات
 توانا بود در ماه هفتم از شرفزادان — ۱۸۹
 توجه موكب حضرت جهانبانی جنت
 آغیانی بقندهار و از انحدود مفرحان
 گزین و آهنگ عراق کشیدن — — ۱۸۸
 ذکر مجمل از احوال خیران مال غیر خان ۱۹۵
 ذکر مجمل از احوال میرزا حیدر — ۱۹۶
 ذکر مجمل از احوال میرزا کامران — ۱۹۹
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی بخراسان و عراق و آنچه
 درین سفر روی نمود — — — ۲۰۲
 فرمان شاه طهماسب بهاکم خراسان — ۲۰۶
 مراجعت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از عراق و آمدن حضرت
 شاهنشاهی از قندهار بکابل — — ۲۲۳
 فلبه حضرت شاهنشاهی در کشتی گرفتن
 با ابراهیم میرزا و بدستگیری بخت
 لغاره اقبال نواختن — — — ۲۲۶
 وصول موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی بکرم میر و فتح قلعه بخت ۲۲۷
 رسیدن موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی بقندهار و محاصره کردن
 و فتح نمودن — — — ۲۲۸
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از قندهار بتحصیر کابل

آرایش جنت دولت پیرای خفته نور
 حضرت شاهنشاهی و آئین بخت بائین
 اقبال و ظهور خارق عادت از ان نواختن
 بومقان دولت — — — — ۲۵۶
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی بتحصیر بدخشان و فتح
 آن ولایت و آنچه دران ایام روی نمود ۲۵۰
 پرده کشائی اسرار حکمت در گرد فتنه
 انگیزتن میرزا کامران و تسلط از بکابل ۲۵۵
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از بدخشان بکابل
 و محاصره آن — — — — ۲۶۰
 ظهور کرامت ولایا از حضرت شاهنشاهی
 و فتح کابل — — — — ۲۶۵
 مکتب نقضن حضرت شاهنشاهی
 و دیگر وقایع که دران ایام روی نمود — ۲۷۵
 نهضت موكب جهانکهای حضرت
 جهانبانی جنت آغیانی بدخشان
 و بفتح و فیروزی رجوع بکابل — — ۲۷۳
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از کابل ببلخ و رجوع عالی
 از بے اتفاقی میرزا کامران و نفاق
 امرا بکابل — — — — ۲۸۵
 نهضت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از کابل و محاصره بمیرزا
 کامران و دیگر وقایع عبرت انزای — ۲۹۴
 معاودت موكب مقدس حضرت جهانبانی
 جنت آغیانی از بدخشان و محاصره
 با میرزا کامران و قرین فتح نزول اقبال بکابل ۳۰۲
 اخلاص یانن موضع چرخ حضرت
 شاهنشاهی و تفاؤل نمودن در بیدار

فهرست ولیم کالج - بمبار مسعود البات از کاتب دران راه یافته - تاریخ اتمام کتابت دران مندرج نیست
اما بعد مال هفدهم در صفحه (۶۳۲) تاریخ از کاتب مرقوم است - و آن چنین است
در دارالخلافه شاهجهان آباد بتاريخ دوم شهر صفر المظفر سنه ۱۲۰۹ یک هزار و صد و شش
موانق سنه ۳۳ شاه عالم فوت اتمام و طرز اختتام پذیرفت *

(ب) این نسخه ناقص است تا آخر مال هفدهم - ایضا ازان فورت ولیم کالج - در اغلاط
بدتر از ادین - در آخر این عبارت مرقوم است - روز شنبه تاریخ مיום شهر رمضان المبارک سنه
۳۴ (همین صورت) از جلوس والا *

(ج) ایضا تا آخر مال هفدهم - ازان فورت ولیم کالج - فی الجملة صحیح است - تاریخ
کتابتش نامعلوم *

(د) ایضا تا آخر سال هفدهم - از کتبخانه دهلی ست - فی الجملة صحته دارد - تاریخ
کتابتش نا معلوم *

(ه) ایضا تا آخر مال هفدهم - ازان امشیانگ موهایتی کلکته - از اغلاط پر - تاریخ کتابتش
مرقوم نیست *

(و) ایضا تا آخر سال هفدهم - ازان عالیجناب مولوی کبیر الدین احمد صاحب مالک
مطبع اردو کابیت شاعت نبوضه - اغلاط بسیار دارد - نه ورق قبل از اتمام تاریخ کتابتش چنین
آورده - بتاريخ فروردین الثاني سنه ۴۶ چهل و شش جلوس صاحبقرانی اورنگ زیب پادشاه غازی
رازم الحروف شیخ مصطفی انصاری - حسب اشاره میر عطاء الله کشمیری تحریر یافت *

(ز) این نسخه مطبوعه منگی ست - تا آخر مال چهل و ششم - اغلاط بسیار دارد - چنانچه
بیشتر ایمانی بدان رفته - تاریخ طبعش هانزدهم شهر صفر سنه ۱۲۸۴ هجری *

(ح) این نسخه تا آخر سال هفدهم است - از کتبخانه دهلی - اگرچه دفتر اول در صحت
و یکنایی دارد - اما از ابتدای دفتر دوم مسعود البات راه یافته - تاریخ کتابتش نامعلوم *

(ط) ایضا تا آخر مال هفدهم - از کتبخانه دهلی - اغلاط در بیه پایان - در آخر چنین
مکتوب است - بتاريخ چهاردهم شهر ربیع الاول سنه ۳۴ (همین صورت) جلوس اکبر پادشاه غازی *

(ی) این نسخه تا آخر سال بیست و چهارم دارد - اما دفتر اول ندارد - از کتبخانه دهلی
فی الجملة صحیح است - در آخر چنین مکتوب است - هفتم جمادی الاول سنه ۱۱۰۷ - نقط *

• التالیف الاثیم - عبد الرحیم •

علیهای ارباب تدویس و تعلیم - مولوی اصحابِ تعظیم و تفضیم - فرد افرادِ الزم - القاصص
 بیچ بالخص - حاکم المدرسة للکلیة العالیة - الذی ما نال احد متین سبقوا من الحکم العالیة
 ما ناله من فضائل جلیلة جليلة - و عمائل جمیلة مرضیة •

• و هذا و ان کان الخیر زمانه • آت بهام تستطیع الاوائل •

و زالت سحاب اعطاه مطر - و لخل اجدانه منمره - و شوارق الطانه طالعه - و یوارق اعطاه لاصعه
 و ریاض افادته ناضره - و اتمار اناضله باهره - الی یوم الآخرة (زیور طبع می پوشد •

دالسنفی ست که نزد مصحح ده نسخه اکبرنامه (که موموم به آ ب ج د ه ر
 ز ح ط ی است - و تفصیلش بذیل این دیباجه رقم پذیر میشود) موجود است - اما
 همگی نسخها قلمی اند - سواى نسخه ز که مطبوع است - و لیکن منگی - که آن هم حکم قلمی دارد
 و آن همان است که قبیل ازین کیفیت طبعش بمعرض بیان آمده - و معلوم است که قلمی نسخها
 مملو از اغلاط می باشند - که کاتبان ساده لوح را نظر بر حسن صوری است - که عبارت از خط
 خوب است - نه بر حسن معنوی - که عبارت از عبارت نیک و صحت - و بالجمله باعانت این
 نسخهای دهگانه در تصحیح آن معنی به حد و مرز و جهت بیشتر از بیشتر (که مزید بر آن
 منصوص نیست) بکار می رود •

دیگر بوضوح پیوندد که جزو اول و دوم (یعنی بیست و چهار نام) از اولین دفتر این کتاب بتصحیح
 ماهر اصرار خفی و جلی المرحوم مولوی آغا احمد علی (سقاء الله من عین تسنیم - و ادخله جنة
 النعیم) چاپ شده بود که مولوی موسی الیه داعی حق را لیبیک گفتند - باقی تصحیح الراحمی
 الی رحمة ربّه الکریم - العاصی عبد الرحیم - و یحیی تائید ملازمان جناب پرنسپل صاحب بهادر
 ممدوح در تحقیقات بعضی اعماد و نوادر لغات (که جناب انصاف مآب را درین باب نیز
 بد طولی ست) از حلیه طبع محلی گردید - و دفتر مذکور بذرتیب لایق مرتب شد • شعر •
 • فلو قبل مبکاها بکیت مبابه • بعدی شفیت النفس قبل التندم •
 • و لکن بکیت قبل فو هیچ لی البکا • بکما نقلت الفضل للمتقدم •

انشاء الله تعالی اگر چندی حیات مستعار و نا کند و طایر روح درین چمن ریاضت قالب خاکی
 خرامد در تصحیح و تحقیق دفتر دوم نیز سعی منور و کارش به و هن و فنور بر روی کار خواهد آمد
 و هرگز نصیر و توانیر دران راه نخواهد یافت - و بالله التوفیق - و علیه التکلیل فی تحقیق •

• تفصیل نسخهای دهگانه •

انداخته - همین نطق است که بواسطه آن فردوسی و نظامی اکلیل یکنایی را بلائی دانش گفتار
 پدیدارند - و همین نطق است که بواسطه آن ابوالفضل علامی اظهار جوهر حقیقت و کردانی کرده
 باتکلی خود مصنف وزارت اکبر را آراخته - چه اکبرست - مکتدرست - و چه علامیست - ارمطون
 الحق جلال الدین محمد اکبر پادشاه از همگی فرمان رویان هندوستان در داد بخشی و عدالت گستر
 گوی سبقت و بود - و هیچ آنی معدلت و لیکن قوانین سلطنتش راههای دور و دراز
 اقصای ممالک شرق و غرب پیمود - اما این همه لوی اتبال برادران و کوس اجال نواختن
 بیشتر از مغز معامله دربارتن و همان بصوی تدبیر صایب تانقرن علامی نهایی بود • • • بیت •
 • نه اکبر بر سر بر سلطنت ماند • که علامی بگلکش مملکت راند •

و سخن نفس الامری آنکه اکبر بذاته پادشاه عاقل و هوشیار - آگاه دل و معدلت شمار بود
 معامله فهمی و حقیقت ورزی ابو الفضل گوش هوش او را افزود • • • نظامی •
 • وزیر چنین شهریار چنان • جهان چون نگیرد قرار چنان •

آدم بر سر مدعا - پوشیده نماند که این نهضت نامی و این محیفة گرامی (که از گفتارهای
 دانش معمور است - و هزاران گنجینه های معانی در آن مستور) یعنی کتاب اکبر نامه (که
 قطره ایست از دریای علم ابو الفضل علامه) باره (بمطبع اقبالند والا گوهر - منشی نول کشور
 بفرمان صاحب الحکومه و الایاله - مهاراجه پتایله) مطبوع شده بود - اما بصحب اغلاط فاحش
 نامطبوع برآمد - بصورت مرغوب بود - و بمعنی معسر از عیوب - بظاهر سنجیدگی داشت
 و بیاطن نا پسندیدگی - باز برای ایشینک موسایتنی کلنکه بصوابدید والا جناب معالی القاب
 (صاحب المفاخر البهیه - و المآثر السنیة - مجمع المحامد العلیة العالیة - منبع المناقب الجلیة
 الغالیة - رافع اعلام العلوم العقلیة و الذقلیة - ماد حراذق الفنون الادبیة و الحکمیة - قدوة الفضلة
 زبدة العقلا - فخر ارباب العزائم - صدر اصحاب العمام - خلاصة اعیان جهان - نقاره نوینان زمان
 خداوند سبقت رضیه - صاحب صفات رضیه - در یکنای فضائل و حکم - لعل به بهای جلالت شیم
 شمع معالم دانش و سخن هرزوی - زیب ده مجالس پیش و هنر گستر - دریای ناپیدا کنار
 دتائق معانی - بحر محیط سخن منجی و نکتہ دانی - والا گوهر عالی تبار - جوهر شناس
 معدلت دثار • • •

• شاه سر بر علم و چه شاه دست در دین • مایه منیر فضل و چه مایه صفا مایه دین •
 • دانش همه بدید خداوند و جا گرفت • اما ندید هیچ مقامه گزین چنین •
 • صدر صدور جمع کرام است در عطا • فعل فعلی بزم هنرهاست بالیقین •

بسم الله الرحمن الرحيم

هزاران حمد و ثنا اینار میدهد که ذاتش را پرده غیبت بپندید - و صفاتش را پرده شهادت بپوشانید - آسمان با آن علو عیان اسفلین زینت ایست از تصر خلقش - زمین با این وسعت و تمکین سنگ پاره ایست از صفا صنعتش - زمان باد صحت از چمن قدرتش - جهان منظره صفا از گلشن حکمتش •

• بیرون ذاتش از علم گریبان • فزون وصفش از شرح انلاکیان •

• بآن کی رسد نکر نوع بشر • که قاصر ز درکش غول مصر •

و بپایان صلوات نثار شایم که وجودش فایق است در اتمیت ازهدگی مهمات جهان و نورش حایق است در اتمیت از پیرانوار زمین و زمان - نفس قدمیش خورسعت در معانی رسالت و پیغمبری - ذات با کمالاتش در صحت بر تاج هدایت و رهبری •

• نبی که شاه دوعالم هم اوست • مفتی که پادشاه خاتم هم اوست •

• کریم که دین است انعام او • بنیم که نجم است از نام او •

و نقائص درود و شرائف سلام بر آل و اصحاب کرام که ستارگان اند از آسمان هدایت و رطب چمنان اند از نخلستان ولایت •

• شمع که دین خانه روشن ازان • جهان روشنی یافت از نورشان •

• چه بودند گنج معانی همه • پر از گوهر و لعل دینی همه •

اما بعد بر ضامین دانش مظاهر مستبصران کارخانه ایزدی مخفی نیست که اگرچه [نعم الهی را] (که بر نوع بنی آدم از مبدأ نقیض اضافه شده است) پایانی نیست - و پیداست که شکر یک نعمت ازان نعمتهای نامتناهی از طاقتهای بفری بیرون [اما نعمت نطق را] (که اضافه و امتزاج و امتزاجه بآن منوط و مربوط است) پایه بلکه ملجأ - چه همین نطق است که بواسطه آن جبریل امین پیغمبران را از تشریف وحي از جناب کبریا معرفت فرموده اند (اگرچه آن نوع دیگر باشد از نطق) و همین نطق است که بواسطه آن پیغمبران پیراهن روان باقیه خواست را بشاهراه هدایت کشیده - همین نطق است که بواسطه آن ارسطاطالیس لوی حکمت بر مرصع جهان انراخته - و همین نطق است که بواسطه آن غلاتون و والیس آرازان دانش بگوش علمیان

وهر اهل

اکبر نامه

تصنیف

علامه نهامه شیخ ابوالفضل ملاهی بن شیخ مبارک ناکوئی

بنصیح

جناب - فضیلت بیاب - واقف و فائق فرائض نکات - عارف حقائق رموز و اشارات - دادده بدائع معانی
و صلاح بیان - داغ نه فصحاء دهر و بلفاء زمان - ماهر حکمتیهای طبعی و عملی

مولوی آغا احمد علی

جناب - فضیلت بیاب - نور عدل و حکمت و دانشوری - نور حقیقه صنعت و هنر پروری - مرئیس افکار افکار - عیبه را
شازده پهلوی - صاحب نظر و دقیق را جلوه آری - مرکز دایره فصاحت و بلاغت - مرده کی
باصرا بدایت و برامت - من له نور صلح - و طبع مستقیم

المولوی عبدالرحیم

مدرسین مدرسه عالی کلکته

از طرف اشجاتک موسیقی و بنگاله

در مطبع

مظهر العجائب المعروف به اردو کائید پریس واقع

کلکته

در سنه ۱۸۷۷ هجری از طبع بیجا به نو برآمد

THE
AKBARNÁMAH

BY
ABUL FAZL I MUBÁRAK I 'ALLÁMI,
VOL. I.

EDITED FOR THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

BY
MAULAWÍ 'ABD-UR-RAHÍM,

ARABIC PROFESSOR, CALCUTTA MADRASAH.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE URDOO GUIDE OR MUZHURDOL UJAYER PRESS.

1877.

